16
1

Philatelica

Philatelica 2016/1

Tartalom / Content:

Dr. Nagy Ferenc:	Egy szerb falu Magyarországon. Bavaniste-Homokbálványos postatörténete, 1868-1920 − A serbian village in Hungary. Postal history of Bavaniste- Homokbálványos 1868-1920.	1.
Mervyn Benford:	Magyarország új pénznemű kiadásai 1926-33 (díjjegyes 1936-ig) a magyar filatélia jövőbeni gyöngyszemei New Currency Issues Of Hungary 1926-33 (stationery 1936) Future Gems of Hungarian Philately	14.
Dán János:	Legújabb felfedezések a váci vörös csillaggal kapcsolatban. 1945. február−április New discoveries about the red pentagrams from Vác. February –April 1945	22.
Lyman R. Caswell:	A portóbélyegek 1953. évi emlékkiadása The 1953 Commemorative Postage Due Stamps	25.
Dr. Lővei György:	Modern postatörténet Modern Postal History	31.
Hírek / News		34.

Fordítók / Translators: dr. Homonnay Géza, Komorowicz János, dr. Nemes Szilárd
Szerkesztő / Editor Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt

Tanácsadók / Consultants Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert

Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke
president of the Gervay Foundation

Mervyn Benford, President of The Hungarian Philatelic Society in Great Britain

EGY SZERB FALU MAGYARORSZÁGON. BAVANISTE-HOMOKBÁLVÁNYOS POSTATÖRTÉNETE, 1868-1920.

DR. NAGY FERENC, BÉCS

Dr. Ettre László, Amerikában élt sorstársunk és kiváló filatelista egy rendkívül érdekes tanulmányt közölt a PHILATELICA 80/1-es számában „A homokbálványosi portó provizórium" címmel. Ez a munka hívta fel figyelmemet a kiadásra és azóta figyeltem e bélyegek piacát. E megfigyelés, a megszerzett lapok, levelek tükrében, hozta létre az alábbi munkát. Célom az, hogy dr. Ettre művét immáron 35 év után kiszélesítsem és aktualizáljam, ezzel is adózva egy azóta sajnos elhunyt nagy magyar postatörténet-kutató emlékének.

1. A FALU TÖRTÉNETE

Kevés olyan helység van Magyarországon, melynek története érdekesebb és színesebb lenne, mint Homokbálványos falváé. Persze mondhatnánk, mit érdekel bennünket egy kis község sorsa, de talán a jelen kis munka olvasása után egy kevéssé megváltozik a véleményünk.

Vegyük kézhez a térképet és keressük meg Homokbálványost. Hiába keressük, nincs rajta. Ez persze számtalan magyarországi településsel is így van, miután az 1918-as elszakítás után a települések számunkra idegen neveket kaptak, de egészen lent, Belgrádtól jobbra ott találjuk Bavaniste falvát. Ez volt a település neve a kezdettől kb. 1911-ig, amikor egy magyarítási folyamat eredményeként átkeresztelték Homokbálványosra. /Mellesleg milyen gyönyörű szó, még kimondani is jó, olvad a nyelvünkön!/

Ryan könyvét fellapozva azt találjuk Bavaniste nevénél, hogy a postahivatalt 1868. szeptember 18-án nyitották meg. Bélyegzőjét az ún. gyűszűbélyegzők közé kell sorolnunk, mint annak idején sok határőrvidéki postahivatalét. A pontszáma 700-800 (ami az 1867-es sorozaton való előfordulásra értendő). Ez azt jelenti, hogy a bélyegző „besonders begehrenswerte und ausserordentlich seltene Stempel". (Azaz különösen vágyat gerjesztő és rendkívül ritka.) Ez tényleg így van, mert kb. 35 év keresése után az 1867-es sorozaton összesen három bélyeget láttam csak és egy levelet. Hogy lehet ez? Nézzük csak meg, kik is laktak akkor a településen!

Az 1910-es népszámlálás szerint a faluban 194 magyar, 385 németajkú, 133 cigány és 6115 szerb ember élt. Tehát az írástudó emberek számát 700-800-ra tehetjük. /Ez véletlenül még egyezik a Ryan-kézikönyv pontszámával is... / Ez megmagyarázhatja, hogy hiába kerestem postadarabokat a hetvenes-nyolcvanas évekből, ilyeneket nem találtam.

Viszont a faluban találhatunk egy kaszárnyát, ahol a 12. Deutsch-Banater Regiment Bavaniste-százada volt beszállásolva, temesvári parancsnokság alatt. Ott több írnok is dolgozhatott, de a leve-

lek jórésze “ex offo" lett küldve, tehát bélyeg nélkül és így nem maradtak fenn.

1869 után az első levelet 1895-ből találtam, egy 3 filléres zárt levelezőlapot 2x1 fillér kiegészítéssel, egy szerb polgár hitel-meghosszabbítása ügyében, Fehértemplomra. Így, díjkiegészítéssel és egy kis faluból küldve nem mindennapos darab.

1. ábra. 1867-es 5 krajcáros Bavaniste gyűszűbélyegzővel, levéldarabon. Gudlin: a bélyegzőt 1868-1887 között használták.

2. ábra. Zárt levelezőlap Fehértemplomra, ottani 95 dec. 23-as érkezési bélyegzővel a hátoldalon.

3. ábra. Két további “kortárs”: egy négyesblokk 3 krajcáros, valamint egy ritka névértékű 24 krajcáros kivágás utalványról. (Ritkán látható darabok.)

1896-ból találtam meg a következő leletet, mégpedig milyet! A tárgya egy újságrendelés, az aláírója dr. Groó Árpád, − mint később látni fogjuk − egy ott élő filatelista! A lap Németországba, Hemer városába ment, és 2 fillér elegendő volt rá.

4. ábra. Levelezőlap Westfáliába, Hemer városába. 1896. máj. 6.

Nem tudok egy nagyon szép, Peros Károly háromnyelvű feladó megadású ajánlott levelet kihagyni, az összes részlete olyan tökéletes.

5. ábra. Ajánlott levél Pancsovára 35 fillér /10+25/ egybélyeges bérmentesítéssel. A cirill szöveg: Lekárnica kod Szveta Duha.

Ezek az egykörös bélyegzők 22 mm átmérőjűek. Gudlin szerint a használati idő: 1887-1907. Egy újabb bélyegzőt látunk a következő levelezőlapon, 30 mm átmérőjű, koronás, kétkörös típus. Még mindig BAVANISTE helynévvel. A lapot 1908-ban írták, és Újévi jókívánságot küldtek vele.

6. ábra. Egy rövidéletű, még továbbra is szerb helyneves koronás bélyegző. Bavaniste 1908. dec. 31, szintén Pancsovára.

A koronás, kétkörös, “BAVANISTE” bélyegző forgalmi ideje:1907-1910!

Amennyiben a kedves olvasó azon a véleményen lenne, hogy eddig semmi érdekesség nem volt a cikkben, igaza van. De a következő 7-8 év annyi érdekességet tartalmaz, hogy megéri a türelmet.

Mindenekelőtt a helység új, magyar nevet kapott. Bavanistéből Homokbálványos lett.

E név eredetét a követező oldalon látható képeslapon fedeztem fel, mely az első, “újneves” hónapokban íródott. (7. és 8. ábra)

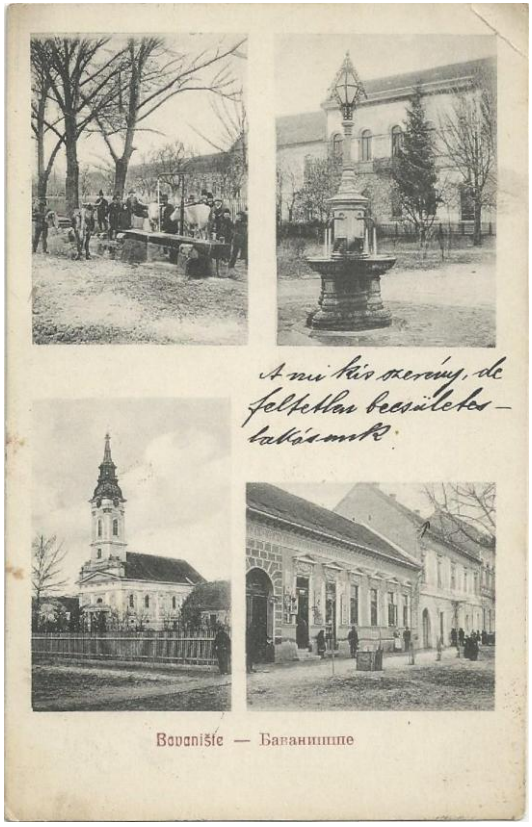
A HOMOKBÁLVÁNYOS 911 JUL. 18-i, “N” betűs bélyegzővel pecsételt lapon írja a küldő: “A homokbálványosi homoktengerben homokban van részünk bőven, a bálványokat azonban annyira nélkülözzük, hogy kénytelenek vagyunk szombaton este hazautazni.”

Ebből a humoros szövegből kiderül, hogy ott csakugyan bőven lehetett homok. Annál is inkább, hogy egy pár kilométerre észak felé még egy helységet találunk egy hasonló névvel: HOMOKOS (szerbül MRAMORAK). Valószínűleg a Duna-völgyben bőven található homokdombokat örökítették meg e nevekkel magyar testvéreink.

A képeslap hátoldalán néhány képet láthatunk a településről, többek között fent balra egy állatitatót a falu közepén.

7. és 8. ábra. Az 1911-es képeslap első és hátoldala.

2. A VILÁGHÁBORÚ KITÖRÉSE

A falu népe csak 3 évig örülhetett a helység szép magyar nevének, az időközben kitört I. világháború más problémákat hozott. A következő levélen hiába keressük a feladási bélyegzőt, helyette egy számbélyegző van, 8206-os számjeggyel. Az irodalomból tudjuk, hogy 1914 második felében elrendelték, hogy a Délvidéken a hk. bélyegzők helyett ilyen számbélyegzőt kellett használni, így a postát esetleg elzsákmányoló ellenség nem tudhatta meg, hogy hol adták fel a levelet. Onnan is kiderül, hogy Homokbálványos a 8206-os számot kapta. De aki nem biztos a dolgában és találgatta volna a feladási helyet, az balra fent ott árulkodott. Így aztán ezt az abszurd előírást már 1915 elején visszavonták. A levél a még mai napig is működő Zwack és Társai gyárba lett címezve.

9. ábra. Számbélyegző, mint "Tarnstempel" levélen 1914 őszéről, Homokbálványosról Budapestre.

Egy 1915-ös ajánlott levélen már újra csak Homokbálványos van bélyegezve, egy fekete KATONAI ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG pecsét kísé-

retében. Ez valószínűleg a feladáskor került a levélre.

10. ábra. Ajánlott levél a már a fentiekből ismert Kari Meyer cégnek Pancsovára 1915. augusztus 9-ről.

Az 1918-as év érdekes darabokkal gazdagítja a helység postatörténetét. Az ezévi portóemelések folyamán az egész országban gyorsan elfogytak a portóbélyegek, elannyira, hogy a Postaigazgatóságok engedélyezték a forgalmi bélyegek „P" és „T"-betűs felülbélyegzéssel, portóbélyegként történő felhasználását. Érdekes módon, míg rengeteg filatéliai futtatású borítékot találunk, a tényleges köznapi felhasználású darabok rendkívül ritkák.

Annál érdekesebb, hogy pont innen, eddig négy postadarabot találtam, ami a fentiek alapján rengetegnek tűnik. Ezek hétköznapi voltát nem lehet kétségbe vonni, valamennyi szerb címzésű és tartalmú. Az első, 1918. jún. 19-i temesvári lapon a 8 filléres benyomottas 10 fillérre lett kiegészítve egy 2 filléres Arató bélyeggel. (11. ábra.) A portótarifa értelmében ennek dupláját kellett volna felszámolni. Így csak „portókiegészítésről" beszélhetünk. A provizórikus portóbélyegeket engedélyező, 1918. június 15-i rendelet ekkor már négy napja érvényben volt, és november közepéig volt érvényben.

11. ábra. Levelezőlap Temesvárról 8 fillér benyomottassal, 2 fillér portóval

Nota bene. A szerzővel történt egyeztetés során az 1918-as magyarországi portó-provizóriumos lapokról kiderült, hogy valamennyi ehhez hasonló − nem büntetőportós, hanem pusztán 2 fillérrel értékkiegészített − darab 1918 nyarából származik. A jelek szerint tehát július közepéig egyféle "türelmi idő" volt érvényben, amiről írásos rendeletet jelenleg nem ismerünk. Viszont úgy Visnyovszki Gábor, mint Mervyn Benford neves angliai kutató portó gyűjteményében találhatók ilyen darabok, valamennyi azonos időből, amelyekhez jól illik az itt bemutatott homokbálványosi lap. Különösen fontos a Benford-gyűjteményben található hét június-júliusi példány.

Ez azt is jelentheti, hogy a "türelmi idő" nem II. inflációs találmány, hanem már 1918-ban alkalmazták. E téren is egyetértünk Benford úrral. E felismerést a Homokbálványos-i kutatómunkában különösen jelentősnek tartom.

A következő levelezőlapot Pancsován adták fel 2 nappal később, június 21-én, bélyeg nélkül. (12. ábra.) A 10 fillér hiányt 4x5 fillér aratós portóbélyeggel Homokbálványoson már másnap pótolták. Figyeljük meg a kontrasztdús portóbélyegeket! A zöld-piros, gondosan felragasztott bélyegek csíkban eleve ritkaságnak számítanak. Ilyen gondosan a borítékra helyezve ritkán látni ilyeneket. A négy szövetséges hadvezér portréja különös csemegévé teszi ezt a darabot.

12. ábra. A császárok portréja Pancsováról, 4x5 fillér aratós portóval.

A harmadik lapot Szegedről írták június 22-én, Todorov Dárikának. (13.ábra.)

Bélyeg nélkül, mert a katonák megszokták, hogy ingyen leveleztek haza, csak valamilyen okból a háború utolsó napjaiban nem kaptak már tábori postai lapokat.

Ezen a darabon 2x10 fillér aratós portóbélyeg van. Itt is láthatjuk a gondos felragasztást. A legtöbb portós levélen az egyéb országrészekből szinte akaratlan, gondatlan portóbélyeg-felragasztásokat láthatunk, letakarva sokszor a szöveget, vagy más fontos írást, a bélyegzők nem olvashatók, stb. Itt viszont ennek ellenkezőjét láthatjuk.

13. ábra Todorov Dárika lapja Szegedről érkezve, bélyeg nélkül feladva, ezért 2x10 fillér portóval.

A negyedik és utolsó darabon pedig Komáromból írtak levelet Zsivkov Sazának, szintén 1918. június 21-én, megint csak bélyeg nélkül. (14. ábra.)

A címzettnél 35 fillér pótdíjat szedtek be, nem tudjuk miért, hiszen 40 fillér lett volna a helyes tarifa. Az 5 fillér hiányt kárpótolja a portóbélyegek „vegyes“ frankatúrája, melyhez hasonlót eddig nem nagyon láttam!

14. ábra. Bérmentesítetlen levél Komáromból, ezért ott a „P“ bélyegzővel ellátva. /Mind a két betűjelzés engedélyezve volt, „T“ és „P“! / Egyedülálló portós vegyes frankatúra: 30 fillér Pirosszámú zöldportó és 5 fillér provizórium.

Noha e levelek közel azonos dátuma első pillantásra elgondolkodtató, azonban az akkori utazási és kommunikációs lehetőségeket figyelembe véve egy központosított akció lehetőségét el kell vetnünk. Annál is inkább, hogy a lapokat nem kellett volna egy dátummal feladni, hiszen a “T”- bélyeges rendelet az életbe lépéskor határidőhöz nem kötődött.

Sokkal inkább azt sugallja viszont, hogy a postamester, bizonyos Gráf úr, nagyon pontosan vette feladatát és nem hagyott ki egy fillért sem a beszedhető pénzekből. Így múlt el az 1918-as krízis év, mely országunkat a szomszédok prédájává tette, így került Temes megye is a délszláv érdekeltség alá. Így állt elő az a helyzet, hogy a szegény homokbálványosi postamester nem tudta, kihez forduljon, mikor észlelte, hogy elfogyott a portóbélyege. A magyar intézkedés a “T” meg “P” felülnyomással már nem volt érvényben, így hát a Temesvári Igazgatósághoz fordult igényével 1919. júliusban. Azok azonban a területcsere reményében a megye “szerb” részével már nem akartak foglalkozni, tudván hogy azok elcsatolódnak majd. Ők maguk az 1919. július 27-aug. 17-i intervallum után román igazgatás alá kerültek, és a postamester kérésére nem is válaszoltak.

Időközben Gráfnak is kiderült, hogy postahivatal Szerbiához került, és ezzel a Nagybecskereki Igazgatóság lett az illetékes. Augusztusban két ízben is kérelmezte újra a bélyegellátást, majd szept. 7-én újabb átiratot küldött Nagybecskerekre. Ennek szövegét a PHILATELIA 1921. szeptemberi számában dr. Groó Árpád részletesen közölte. Ez ugyanaz a dr. Groó, aki a 4. ábrán látható hemeri levelezőlapot írta 1895-ben. Így jönnek össze a történelem fonalai!

Dr. Groó-ból időközben vérbeli filatelista lett, aki 1921-ben a szaksajtóban leírta e viharos idők történetét. Neki köszönhetjük a levélváltás szövege ismertetését, mely döntő szerepet játszik e kiadás megítélésénél. Gráf postamester leveléből a Nagybecskereki Igazgatósághoz szeptember 7-ről: „Portójegyeim teljesen elfogytak s kénytelen vagyok a még meglevő csekély frankójegy készletemből egyes értékeket a mellékelt minta szerinti megfelelő felülnyomással, a frankójegyektől való megkülönböztetésül portó-jegyként a szükségszerinti mennyiségben felhasználni.”

Végre a nagybecskereki válasz október 11-i dátummal: „*A VIII. 2-án megrendelt értékcikkek a mai napon elküldettek.... Portójegyekkel ezidőszerint nem rendelkezünk. E végből több frankójegyet küldtünk, amelyek a megfelelő és bemutatott módosítással portójegyeknek is felhasználhatók.*”

Ez világos beszéd. Tehát a Nagybecskereki Postaigazgatóság expressis verbis felhatalmazta a homokbálványosi postamestert, hogy a forgalmi bélyegekből felülnyomással portóbélyegeket készítsen!

Az egésznek csak egy kis szépséghibája van. Gráf úr nem tudta kivárni a hónapokig késő nagybecskereki választ, és már szeptemberben elkezdett folyamodványa szerinti portóbélyegeket készíteni. Ezt viszont nem lehet e szemére hányni, hiszen a portóbélyegek felszámítása, ha nem is jelentős, de pár korona bevételt biztosan jelentett a minden pénzforrástól elvágott postásnak.

3. A HOMOKBÁLVÁNYOSI PORTÓPROVIZÓRIUM.

Így tehát ettől az időponttól kezdte felülnyomta az ekkor forgó bélyegeket, az összes felülnyomástípust összeadva, összesen mintegy 2.500 példányban. Négy típust különböztetünk meg:

- A típus: vízszintes PORTO felülnyomat, a bélyegek közepe táján.
- B típus: vízszintes PORTO felülnyomat a bélyegek felső részén.
- C típus: PORTO felülnyomat átlósan
- D típus: vízszintes PORTO felülnyomat, fölötte és alatta új értékjelzés

Itt kell megkérnem a kedves olvasót, hogy szíveskedjen a Mafitt honlapján dr. Ettre László rendkívül alapos, részletes, összefoglaló munkáját megtekinteni.[1] Ezt a részletes cikket itt most még vázlatosan sem tudom idézni. Csak annyit, hogy a Gráf postamester rendelkezésére álló bélyegekből a 2 fillér − 1 koronás értékeken PORTO felülnyomás készült a fent említett típusokban.

Ezeket az irodalom szerint nem készletre nyomták felül, hanem egyenként, a szükség szerint. Ezért van az, hogy ellentétben a többi helyi kiadással, HASZNÁLATLAN BÉLYEG néhány darab kivételével, NEM LÉTEZIK.

Elképzelhető, hogy a kiadás létrejötténél dr. Groó Árpád, homokbálványosi filatelista is bábáskodott és Gráf postamester segítségére volt. A kis falusi postahivataloknak más személyzete nem lehetett és a bélyegek előállítása sok munkával járt. Dr. Groó nagy csacsi lett volna, ha egy ilyen lehetőséget kihagy és egy helyi kiadás megszületésénél nem lett volna aktívan jelen.

A fennmaradt, nagyon kisszámú levelezőlapot és levelet így két csoportra oszthatjuk: A dr. Groó Árpádnak szóló, szépen megirt, magyar nyelvű, de legalább magyar címzésű lapok. Ezek a postautat mindig végigfutották, amennyiben a portó jogos volt, azt mindig tarifahelyesen vetették ki és ragasztották fel.

A másik csoport a szerb nyelvű, elég egyszerű írással megírt lapok, levelek, melyeket látszólag volt katonák írtak a volt helyőrségükbe. Azok hozzá voltak szokva, hogy a háború alatt díjtalanul leveleztek. A háború után ennek a szokásnak vége volt, viszont sok helyen az interregnumban bélyeg nem volt, így a küldeményeket frankatúra nélkül egyszerűen bedobták a postaládákba.

Temes megyében 1919-ben a helyi portóemelés következtében egy levelezőlap díja 30 fillér, egy levél díja pedig 50 fillér volt.

[1] Megtalálható a www.mafitt.hu - Philatelica oldalon, a 80/1 számban.

Nézzünk meg egy reprezentatív keresztmetszetet a homokbálványosi portó-provizóriumból.

A Vinkovciban, a szlavóniai Vukovártól nyugatra, szeptember közepén feladott levélnek 4 nap kellett, míg Homokbálványost elérte. Ez a levél még a Nagybecskereki Postaigazgatóság okt. 11-i beleegyező levele megérkezése előttről származik, abból az időből, mikor Gráf postamester már kérelmét beadta, de a hónapokig tartó várakozás a válaszra reményét egyre csökkentette.

A fekete "T" betűt Vinkovciban ütötték a levélre. Levéldíj: 50 fillér Portó: 1 korona. Az 1 koronás Parlament bélyeg példányszáma dr. Ettre szerint 100 darab.

15. ábra. Levél Vinkovciból Homokbálványosra. A levél írója a magyar nyelvben nem volt jártas, Bavaniste mellett HOMOKBÁBÁHOM-ot ír, utóbbi szótagot már szerbül. Ezek szerint a települést akkor már visszakeresztelték Bavanistére.

A következő lapon egy rendkívül érdekes bélyeget láthatunk: Verseczben ez a nyomtatvány csak 5 fillérrel lett bérmentesítve. Ez 1919. máj. 15.-ig elég is lett volna, csak a szerbek akkor a Temesvári Postaigazgatás területén a tarifát a duplájára emelték, így 5 fillér hiányzott. A Temesvári I. helyi kiadás 10 fillérre felülnyomott bélyegét Homokbálványoson még egyszer PORTO szöveggel látták el, és így duplán felülnyomva/!) mint 10 fillér portóbélyeget használták fel. Nagy ritkaság, csak két darabot ismerek.

15A ábra. Nyomtatvány Verseczről 1919. szeptemberéből, 10 fillér Temesvár szerb megszállása I. kiadással, Homokbálványoson még egyszer felülnyomva: PORTO.

A következő levelezőlap dr. Groó Árpádnak van címezve. De annyira, hogy a címzés saját kezétől származik. Ezt úgy fedeztem fel. hogy összehasonlítottam a 4. ábrán látható hemeri lap aláírásával: azonos! Bélyeg nélkül Szabadkán feladva október 13-án. Lila cenzúrabélyegző a feladás helyén: Pregledano.

A portóbélyegek példányszáma: Arató 25 fillér: 50db. Károly-Zita 10 fillér: 100 db. Károly-Zita 25 fillér: 80 db.

16. ábra. Tábori posta-lap dr. Groó-nak címezve magyar nyelvű szöveggel Szabadkáról, okt. 13.-ról, Homokbálványosra. Levelezőlap: 30 fillér, portó 60 fillér

A következő lapon egy hasonló címzést láthatunk: /kérem hasonlítsák össze a "Homokbálványos" szó karakterisztikumait az előző lappal!/, tehát megint dr. Groó címzése, ezúttal Gosp. (úr) Kosta Radanovnak, szerb nyelven írva! Pancsováról küldve, ottani "PORTO" bélyegzéssel, tábori postai levelezőlapon okt. 2-ről.

A 60 fillér portót nagyon gondosan ragasztották fel: 50-2-2-6 fillér. A bélyegek példányszáma elég alacsony: Parlament 50 fillér: 10 db., Sürgős 2 fillér: 10 db., Arató 6. fillér: 20 db.

17. ábra. Tábori postai levelezőlap Pancsováról Homokbálványosra október 2-ról.

A következő levelezőlap csak egy pár hete tűnt fel egy ljubljanai aukción. A lapot 14-én írták és 1919. december 16-án adták fel BRCKO-ban, /Bosznia/ egy 10 vináros lánctépő bélyeggel, viszont a levelezőlapra 15 vinár kellett volna. A szigorú Gráf postamester figyelmét ez nem kerülte el, és 10 fillér portót vetett ki rá. A portóbélyeg felülnyomata lila, ezt a szint dr. Ettre még nem ismerte.

18. ábra. Levelezőlap Brcko-ból egy 10 vináros lánctépő bélyeggel Bavanistére, ott egy 10 filléres portóbélyeggel ellátva. A lap 11 napig volt úton.

Nota bene. Alul jobbra egy piros irónnal írt gyűjtői feljegyzést látunk: N29. Ez egy Angliában található, egyedülálló Homokbálványos leletből származik, /" Hoard" / ahol a futott lapok, levelek ilyen piros irónnal végigszámoztattak. A legmagasabb szám 39 volt. A világszerte jelenleg megfigyelhető készlet Homokbálványos-levelekből kb. 100 darabra becsülhető.

Angliában nagyon kedvelik az ilyen rendhagyó területeket, és a homokbálványosi kiadásnak Magyarországgal ellentétben szinte kultusza van. Olyannyira nagyrabecsülik, hogy még saját irodalma is van.

A 19. ábrán látható levelet Törökbecsén adták fel, a Tisza mellett, Adától délre, 1920. január 1-én. A szerb címzés megint csak Bavaniste. A levélre 50 fillér kellett volna, tehát a portó 100 fillér. Egy piros felülnyomású újságbélyeget látunk, ez a szín dr. Ettrénél még ismeretlen.

19. ábra. Bélyeg nélküli levél Törökbecséről Bavanistére. Piros felülnyomású 100 fillér portóbélyeg.

20. ábra. Bélyeg nélküli levél Macedóniából Prilip városából Bavanistére 1920. január 4-ről.

A következő szerb levelet (20. ábra) Prilipben adták fel, Bavaniste, Bánát címzéssel, megint csak bélyeg nélkül. Ez a helység Macedóniában van(!) így a levél 9 napig volt úton. A 100 fillér portó fejében felragasztott 60 és 40 filléres bélyegek felülnyomás-színe fekete és lila. Ezen színek dr. Ettrénél ismertek, közelebbi adatok a példányszámról ritkaságuknál fogva nem tudatnak.

Különleges ritkaságot képeznek azon portóbélyegek, melyeket nem Homokbálványoson használtak fel. Évtizedek során sikerült két ilyen levelet megszereznem, melyeket itt mutatok be. Az első, melyet Kevevárán 1920. jan. 5-én adtak fel bélyeg nélkül, szerb címzésű: Mramorak, alatta kisebb betűkkel magyarul: Homokos.

21. ábra. Bélyeg nélküli levél Kevevárárról Homokosra. 100/3 filléres portóbélyeggel.

A levélen az 50 fillér hiány miatt egy 3 filléres Arató-bélyeg van, 100 fillér felülnyomással.

Nem tudom megállni, hogy itt ne mutassam be azt a képeslapot, melyet annak idején Homokoson adtak fel, a postahivatal képével, azon idők hangulatát idézve. Kérem a kedves olvasót, nézze

meg jól a képet és képzelje azt, hogy ott sétál el a ház előtt ...

22. ábra. A homokosi postahivatal egy 1917-es képeslapon Bécsbe küldve.

A másik levélen egy homokbálványosi feladású(!), 1920. jan. 12-es dátumú levelet látunk egy 25 filléres bélyeggel bérmentesítve, 50 fillér helyett. Székelykevén 40+10 fillér portóbélyeget ragasztottak rá, a 25 fillér hiány fejében.

Ez a darab e kiadás non plusz ultrája, mely a Magyar Bélyegek Kézikönyvében, e kiadás ismertetésénél, az 529. oldalon meg is lett örökítve. A boríték magán viseli még a fentiekben már ismertetett N24-es gyűjtői sorszámot.

Hogyan kerülhettek homokbálványosi portóbélyegek a környező falvakba? Elképzelhető, hogy az ottani postamesterek is profitálni akartak a portóbevételekből, más bevételi forrásuk alig lévén. Ne felejtsük el, hogy akkor azon a vidéken káosz uralkodott.

Jobb áttekintés céljából hadd mutassak be egy térképrészletet, ahol jól látni a portóbélyegek kiterjedésének falvait.

The southern part of the Temes county - map taken from [Lelkes].

23. ábra. Térkép Temes megye déli részével.

24. ábra. Levél Homokbálványosról Kevevárára 1920 jan. 12.-röl, ott 40+10 fill. bélyegekkel megportózva1.

Az 1920-as év januárja közepén-végén a Nagybecskereki Postaigazgatóság már el tudta látni a homokbálványosi postát portóbélyegekkel, így e hó végével megszűnik a provizóriumok felhasználása. Sikerült szert tennem egy egyedülálló dokumentumra, mely e napot megörökíti.

Ez az egyedüli boríték, mely a kiadás bélyegeit viseli és nem futott, csak dokumentum jelentőségű.

25. ábra. A homokbálványosi portóprovizórium-bélyegek felhasználásának utolsó napja, 1920. jan. 31.

Feltűnő, hogy a bélyegek felülnyomási szöge mindig jóformán azonos. Sem Groó, sem Ettre nem említi, hogy a felülnyomások nyomdában készültek volna, Viszont a felülnyomott bélyegek megadott példányszáma mindig kerek (pl. 10, 30, 40 stb.), ami a darabonkénti felülnyomás ellen szól.

Ezzel szemben viszont, ha csakugyan ilyen kerek példányszám lett volna, akkor egy-egy bélyegből, ahol dr. Ettre szerint (és ezek után dr. Groó szerint is) pl. 100 db készült, ilyenekből egy pár darabnak használatlanul fent kellett volna maradnia. Márpedig az angliai anyagtól eltekintve sehol sem találunk használatlan Homokbálványost!

Tehát még mindig vannak megoldatlan kérdések...

4. ÖSSZEFOGLALÁS

A homokbálványosi portóprovizórium a szükséghelyzetből eredő, a felettes hatóság engedélyével létrejött és csak a szükséghelyzet végéig felhasznált kiadás.

A fellelhető küldemények valamennyije a postautat végigfutva, mindig tarifahelyesen lett megportózva.

E kiadás postatörténeti létjogosultságát megtagadni szerintem elvakultság. Az, hogy a kiadás bélyegeit filatéliai célra *is* felhasználták, nem érv. Ezek szerint pl. a Zeppelin-bélyegeket törölni kellene a katalógusból, mert azokat 100%-ban filatéliai céllal használták fel!

Nincs olyan kiadás, melyet ne használtak volna fel filatéliai célra *is*. Ezt szemére hányni a téma gyűjtőtáborának merészség. Minden más országban az összes létező kiadást katalogizálják, és a gyűjtőkre bízzák, mivel foglalkozzanak. Magyarországon e kiadást viszont eleve fel se vették a katalógusba.

Az erre vonatkozó magyarázó szöveg: „Katalógusunkban csak azoknak a felülnyomásos kiadásoknak a bélyegeit közöljük, melyeknek a filatéliához való tartozásuk már tisztázódott.”

Quod erat demonstrandum. (Ami itt most be lett bizonyítva.)

MAGYARORSZÁG ÚJ PÉNZNEMŰ KIADÁSAI 1926-33 (DÍJJEGYES 1936-IG) A MAGYAR FILATÉLIA JÖVŐBENI GYÖNGYSZEMEI

MERVYN BENFORD, LONDON

A Royal Philatelic Society-ban rendezett nagysikerű 2014-es Mafitt évfordulós kiállítás, valamint a Philatelica 2015-ös őszi számában látottak arra késztettek, hogy közelebbről is megvizsgáljam a postatörténeti gyöngyszemek fogalmát. 61 évvel ezelőtt kezdtem magyar bélyegeket gyűjteni és a postatörténet felé történő elmozdulásomat alapvetően Gary Ryan és módszerének megismerése okozta, hiszen ő a bélyegeket a ténylegesen feladott küldeményeken történő használatuk szerint gyűjtötte. Persze az ő gyűjteménye kiemelkedő volt, ehhez hasonló minőséget azóta csak Homonnay Géza gyönyörű 1867-es gyűjteményében láttam. Jóbarátommal, Visnyovszky Gáborral sokat beszélgettünk a modernebb kor ritkaságairól és könyve mindent elmond erről a területről, amit tudni kell. Minden kornak megvannak a maga ritkaságai, és itt nemcsak a nyomási és gyártási hibákról beszélek.

Nagyon érdekel az első inflációs korszak, mely az 1926-os, új pénznemű kiadás korai szakaszában párhuzamos felhasználással ért véget. Ennek hatására sokat foglalkoztam az új, pengő pénznemű kiadásokkal, mind a bélyegekkel, mind a díjjegyesekkel. Ezeknél a postatörténeti ritkaságok előfordulásának lehetősége véleményem szerint jelentős. Ahogy a földtani ritkaságok különböző minőségű darabjai is mind kívánatosak, úgy ezen kiadások gyűjtése akár lapokon, akár leveleken, akár egyéb postai dokumentumokon sok érdekességet kínál a postatörténeti gyűjtők számára. Az egyik izgalmas terület a régi és az új pénznemben kibocsátott bélyegekkel történő vegyes bérmentesítés, melyre hivatalosan 1927. március 1-ig volt lehetőség. Azután 1928-ban második kiadás készült a sorozatból, új vízjellel, új színekkel némely értéknél, javított rajzolatú Budavár bélyegekkel és a 70 filléres érték elhagyásával. Mindkét kiadásnál két színben létezik a 16 filléres érték, ibolyában és lilában. Mindkét kiadáshoz két különböző fogazat tartozik, de nem azonos módon. A kisebb értékű bélyegek vagy 15-ös (A), vagy pedig 14x14¼-es (B) fogazatúak, de a nagyobbak csak 14¼x14-es fogazattal léteznek. Mind az 1926-os, mind az 1928-as kiadásnál van néhány igen ritka, (B) fogazatú névérték.

Az 1926-os bélyegek némelyikének érvényessége 1932. december 31-én járt le, a többieké, valamint az összes későbbi kiadásé 1933 végén. Ezen időszak vége felé háromszor is előfordult, hogy új értékekre vagy a tarifaváltozások miatt régebbi bélyegek újabb változataira lett szükség, ezért 1931-ben, 1932-ben és 1933-ban is felülnyomtak néhány bélyeget, mindig alacsonyabb értékkel. Az egyik ilyen alkalommal mind 1926-os, mind 1928-as bélyegek felülnyomásra kerültek, az 1926-os jóval ritkább. A 20/25f pédául ritkán látható. 162 tételt tartalmazó gyűjteményemben egyetlen levélen található, egy Angliába küldött, melynek 90 filléres bérmentesítését egy pár 20/25 filléres felülnyomat és egy 50 filléres Budavár bélyeg alkotja. A 10/70f (utóbbi Budavárt az 1929-es új vízjeles kiadás nem tartalmazza) 1933 április 15-én került forgalomba, ezért elég rövid életű volt. Ebből két példányom van. A 2f a már felülnyomott 6/8 filléren 1932 júniusában jelent meg, így 18 hónapig volt csak forgalomban. Egyik sem volt érvényes 2 évnél hosszabb ideig. De a díjjegyes egészen 1936 végéig forgalomban volt.

1a és 1b ábrák

Hogy a helyzet bonyolultabb legyen, mind néhány eredeti címletből, mind pedig a felülnyomott értékekből léteznek hamisítványok, melyek közül a 8f és a 16f érték egy nagyobb magyar bankhoz köthető. A (B) fogazatú 6f a 8 filléren felülnyomat, mely egy igen ritka bélyeg, szintén létezik hamisítva, nyilván jó hamisítási célpont volt. A magasabb címletű bélyegek használata bizonyos tarifákhoz előfordul, de nem túl gyakori. A kisebb címletek kombinációi viszont gyakoriak. A történet a levelek és a postai díjszabások összevetése során válik igazán izgalmassá, bizonyos bérmentesítésekkel együtt.

PORTÓBÉLYEGEK

A postai sorozatnak megfelelően portóbélyegeket is kiadtak – ezek élénkpirosak és az alulbérmentesített külföldi leveleken ezeknek is izgalmas kombinációi találhatók. A portóbélyegek is kétfajta fogazattal léteznek, de csak 1926-ban, és a (B) fogazat sokkal ritkább. Az új vízjel egy évvel később jelent meg, mint a postabélyegeknél, azaz 1929-től, de csak (A) fogazattal. 5 filléres névértéket csak az 1926-os sorozatnál találunk és mindkét fogazattal magas katalógusértékű. Néhány esetben egy belföldi levél vagy akár díjjegyes is alulbérmentesítve került elküldésre, ekkor a büntetést portóbélyegekkel fizettették meg. A portóbélyegeknél is alkalmaztak szükségfelülnyomásokat a fő sorozatban nem kiadott névértékek létrehozása érdekében. A 2 filléres ismert “T” felülnyomással, a 4 filléres pedig “PORTO” felülnyomással, mutatva a bélyegek portóbélyegként való felhasználását. Bízom benne, hogy olvasóim átlátják, mennyi postatörténeti variáció jöhetett létre ezen előállítási változatosságok révén.

DÍJJEGYESEK

Az új pénznem korszakában a díjjegyesekre is szükség volt, újabb változatosságot adva a történethez. 1926-ban két ilyen jelent meg, 4f (lila), és 8f (zöld), ezeket követte 1929-ben a 10f (sötétkék) és 1930-ban a 16f (barna). Ezeken a díjjegyeseken jobb oldalt feltüntették a gyártás évét is, ezért az 1926-os sorozat önmagában négyféle 4 fillérest és ötféle 8 fillérest jelent. 1929-ben a 4 és a 8 fillérest új formában adták ki, címsorral és alul egy plusz vonallal. A gyártási év ezeken is

fel van tüntetve. Nem túl gyakoriak, két 8 filléresem van és nincs egyetlen 4 fillérsem sem.

1930-ban a 10 és 16 filléreshez csatlakozott egy 6 filléres lap is, mindegyiknél gyártási évre datálva, valamint egy külön 1 filléres díjjal magáért a lapért, tehát a hasonló névértékű lapok végülis különbözőek lettek. Szintén 1930-ban az 1926-os és 1929-es 4 és 8 filléres lapokat kiegészítették egy piros, keretes 2f-essel a változó használat és tarifák okán. Ezeken a lapokon természetesen megmaradt az eredeti gyártási év feltüntetése.

Simádynál 81-es számmal szerepel egy nagyon ritka D-levél ("Dömjén") lap, melyet 1930-ban adtak ki (jómagam sosem láttam ilyet), 1931-ben pedig az A és B sorozatú, piros és kék illusztrált képeslapok 16 és 20 filléres névértékkel még mindig az addigi elrendezést használták, de ezekkel ebben a cikkben nem foglalkozom. Később ezeket is felülnyomták. Egyébként ezeken egy külön francia 'CARTE POSTALE' felirat is látható a nemzetközi használat okán.

Ám van egy 16f-es sima lapom sötétkék nyomattal és bélyeggel és ugyanezzel a külön francia felirattal, valamint külföldi országokra történő utalásokkal alul. Nem vagyok biztos benne, hogy ez a Simády 69. vagy a 76. sz. lap vagy esetleg katalogizálatlan. Az 1983-as katalógusomban található egyetlen ábra egyszeres címsorral mutatja a 8 filléres lapot. A jóval régebbi Higgins és Gage katalógus megemlíti a két sort alul, tehát akkor ez vagy a Simády 69-es vagy a 76-os. A Higgins és Gage csak az 1929-es (Simády 69) verziót említi és nem tartalmazza azt a lapot (Simády 76), amelyen jelzve van egy külön díj. Mivel az enyémen nem látható a 17 filléres teljes díj, ezért ez a 69-es kell legyen. Ez az egyetlen példányom van, melyet, helyénvalóan, Bécsbe címeztek.

A magyar díjjegyes kiadások már hosszú ideje tartalmaztak válaszlapos levelezőlapokat, ezért 1926-ban kiadtak egy 8 filléres címletet, valamint 1930-ban egy 10 fillérest is, sőt ennek egy díjjal kiegészített verzióját is, de mivel duplán fizetendő volt, a 2f pluszt ennél mindkét lapon feltüntették. Ugyancsak léteztek zárt levelezőlapok is, 1926-ban egy 16 fillérest adtak ki, a Kedvezményes külföldi díjszabásnak megfelelően, szintén a szokásos dátumfeltüntetéssel. Mint a többi díjjegyesnél, ennél is volt egy levéldíjhoz igazító piros kiegészítés, de ezúttal 4 fillér, mert a levéldíj 20 fillér volt.

2. ábra

Az igényekhez igazodva kiadtak egy 20 filléres zárt levelezőlapot is, de csak a teljes díjat, 22 fillért is feltüntető változatot. Ezeket a válaszlevelezőlapokat és zárt levelezőlapokat is igen nehéz használtan fellelni. Nekem csak egy van. Persze a használatlanok sem túl gyakoriak. Aztán 1930-ban kiadtak egy rendkívül ritka, általam sosem látott 10 filléres zárt levelezőlapot, kuponnal ellátva. Noha a díjjegyes igény jelentős

volt, az új pénznem használatának legelején nem jelentek meg borítékok.

A kevésbé használt díjjegyesek között találjuk például a vámnyilatkozati űrlapokat és a távirati űrlapokat. Kevés gyakori van köztük és a használatlanok ritkák. Sok közülük a pénzügyletekhez kapcsolható, így az adóbegyűjtéshez, utánvételhez, pénzutaláshoz, fedezetigazoláshoz, valamint

a Megbízási-lap rendszer, mely díjak, gyakran jogi díjak beszedésére szolgált. Az esetek többségében – a közvetlen kommunikáció esetétől eltekintve – ezeken az űrlapokon a legkisebb értékű, 1 filléres bélyeg volt. A nemzetközi pénzutalványon szokatlan módon a szelvényen volt a bélyeg.

3a és 3b ábrák

Ha mindehhez még hozzávesszük a csomagpostát és az értékleveleket, máris nyilvánvaló, milyen különös bérmentesítések létezhetnek. Az *Adóintés* és a *Megbízási* lapok önmagukban külön tanulmányt érnek, a tarifaváltozásaikkal együtt.

PÉNZNEMEK ÉS TARIFÁK

Az új pénznemet 1926. március 26-án vezették be, 1000 régi korona 8 új fillért ért. 1927. január elsején új díjszabást vezettek be két részterületen: a külföldi levelek ajánlásánál és a belföldi levelek expressz díjánál. E két területen tehát a régi díjszabás mindössze bő kilenc hónapig volt érvényben. Aztán 1930. november 15-én új díjszabás jelent meg a belföldi postaforgalomra vonatkozóan, benne a különleges helyi expressz díj kiterjesztésével, melyet 1923-ban vezettek be, amikor az infláció már követhetetlenül drágává tette az ilyen típusú szolgáltatást. Birtokomban van egy helyi tarifás expressz levél az új pénznem időszakából, melyet még inflációs bélyegekkel bérmentesítettek. Erre csak a "*Sürgős*" szó és a szokásosnál magasabb levéltarifa utalnak. A szakkönyv (*Kézikönyv)* megadja a tarifákat és változásaikat az új pénznem bevezetésétől kezdve, közte az 1928. április 24-i és aztán az 1931. július 7-i változásokat, benne a Zeppelin látogatás és járat díjait, valamint 1932-ben egy katapultdíjat is.

A külföldre küldött többi küldeményre csak az 1926-os és 1927-es változások vonatkoztak, bár a koronában történő számításokat 1927. február 28-ig tűrték. Gyakran olyan részdíjakra használták, mint az ajánlási díj, vagy a nem könnyen konvertálható öszegek. Az inflációs időszakban különleges, kedvezményes díjszabások vonatkoztak néhány közeli országra, alapvetően Ausztriára és Németországra. Az inflációs években egyes időszakokra egyéb országok is bekerültek e körbe. Noha a kedvezményes 32 filléres alapdíj és 16 filléres levelezőlap díj általánosan érvényes volt, kicsi, de jelentős különbségek voltak a súlyhatárok számításánál. Némelyik 16 fillér volt, némelyik 20 fillér. Ausztriának egyedül pedig volt egy második súlylépcsője, 250g fölött. Az összes egyéb eset-

ben a súlyfokozatok 20g-onként követték egymást.

A nyomtatványok díjszabását 1927. január 1-én, az infláció elmúltával fektették le, nyolc súlyfokozattal, és aztán 1 fillérrel minden további kilogrammért. Majd a többi belföldi díj változásával ez is megváltozott 1930. november 15-én, melynek során az első súlyfokozat felső határát 10g-ról 20g-ra emelték változatlan, 2 filléres árért. A külföldre küldött nyomtatványoknál kevésbé egyértelmű a helyzet, a gyűjteményemben két, látszólag nyomtatványként küldött 6 filléres és egy 8 filléres bérmentesítésű darab található. Ezen a területen még dolgoznom kell.

VEGYES BÉRMENTESÍTÉSEK

Jó pár különleges bérmentesítés található az időszak egyéb kiadásaival, így az 1927-es Légiposta, a Keskeny Madonna, a Nagy Madonna, a két Szent István sorozat, az Arcképek, a Szt. Erzsébet sorozat és a Szt. Imre emléksorozat darabjaival vegyesen bérmentesített küldeményeken. Még az 1933-as Légiposta és Cserkész bélyegekkel is volt egy rövid közös időszak.

A díjjegyesek hosszabb érvényessége még több 1937 előtti emléksorral való vegyes bérmentesítésre adott lehetőséget, de mivel az új díjjegyes sorozatot 1933-ban kiadták, használatuk csökkent. Az új pénznem befolyásolta a csomagküldés díjrészét (1f benyomott bélyeg a korábbi inflációs korona díjszabás helyett.) Van egy csomagűrlapom a korábbi 100 Pengős inflációs okmánybélyeggel 1927-ből, zágrábi felhasználással, 2x1 pengős Madonnával, 1926-os 20 filléres postabélyeggel és egy szép hármascsík horvát bélyeggel a hátoldalán – a rajtuk levő kézírással együtt kiváló postatörténeti dokumentum!

4. ábra

A keresgélés üdítő feladat lehet. Az alap levél- és levelezőlapdíjak (4f, 8f, 16f és 20f) meglepően változatosan rakhatók össze a különféle értékekből, és ezt a palettát még jelentősen színesítik a felülnyomott bélyegek. 8 fillért össze lehet rakni 2 x 4f-ként vagy egyetlen 8 filléressel, de van egy levelem 4 x 2f-rel, ám nincs 6f+2 filléresem. Van egy nyomtatványként Hollandiába küldött levelezőlapom 1f+3f+4f bérmentesítéssel. A 16 fillért még változatosabb módokon lehet összerakni. Egyik Ausztriába küldött levelezőlapomon a 16 fillér bérmentesítést a 6/8 filléres és 10/16 filléres felülnyomás alkotja, ami elég egyedi megoldás.

Ha a 20 filléres tarifát vizsgáljuk, egy másik levelezőlapomon ez 4f+6f+10f képében jelenik meg. A 6 filléres érték használata nem gyakori és általában érdekes. A 2x10 fillér egyszerű megoldásként adódik, de van 10x2 fillérem is! A 2x10 filléres darabom érdekessége az érintetlen margó, szövegrésszel. A 20 filléres önmagában a nemzetközi levelezőlapdíj lerovására szol-

gált, de van egy helyi ajánlott levelem, melynek 8+15=23 fillér tarifáját 20+3 fillér révén rótták le.

5. ábra

32 fillér volt a kedvezményes külföldi levéldíj a közeli országok egy kis csoportjába. Ezt ritkábban rótták le az e célra szolgáló 32 filléres Budavár bélyeggel, mint a 4, 8 és 16 filléres értékek valamilyen kombinációjával. Nekem úgy tűnik, hogy főleg a postai alkalmazottak használták a kisebb névértékű bélyegeket, talán a kisebb postákon nem vagy alig volt a nagyobb címletekből. Lehet, hogy az előző évek nagy számai után örömöt okozott a kis számok használata! A szokatlanabb Budavár értékek, főleg a 32 és 46 filléresek kiválóan alkalmazhatóak voltak olyan extrákra, mint az ajánlási vagy az expressz díj. A 88f, 90f, 96f és 1,12P tarifák mind ebbe a koncepcióba illenek, de van egy levelem, melyen 14x8 fillér fizeti meg az 1,12 Pengős díjat (mely azonban 1,16 Pengő kellett volna legyen, ezért megportózták), valamint egy másik, amelyen 7x16 fillér+4 fillér található, ezen tehát megvan a teljes 1,16 Pengő. A 4 és 8 filléres benyomott díjjegyeseknél érdekes, magasabb bérmentesítésű kombinációkat találhatunk. Mindkettő alkalmas önállóan is bérmentesítésre, akárcsak az eredeti 1926-os 70 filléres, melyek mind ritkák. A kisebb értékek kombinációit tartalmazó levelek gyakoribbak.

A Budavár bélyegek vegyes bérmentesítései még izgalmasabbak. 32f és 40f volt a két külföldi levéldíj, tehát egybélyeges bérmentesítések léteznek, de nem gyakoriak. A teljes külföldi levéldíj 40 fillér volt, és van egy egybélyeges bérmentesítésem, valamint egy 4*10 filléres, egy 32 f Budavár+8 filléres, azután egy 3*6f+2f+4f plusz 2x8f. A 46f és 70f Budavárok szintén előfordulhatnak egyedül, de persze magasabb bérmentesítések részeiként is. Örülök, hogy van 46 filléres egybélyeges bérmentesítésem mindkét kiadásából és színéből. 50 filléres bérmentesítés is létezhet, de csak a kései tarifaperiódus negyedik súlyfokozataként, mert ennek díja 1926-től 40f volt. 70f lett volna egy ajánlott 500g-os belföldi levél díja, melynek ajánlási díja egy rövid ideig 30f volt. Ennél gyakrabban szolgálhatott 1930-tól az alap magyar levéldíj (20f) és annak ajánlási díjának (50f) lerovására, sőt esetleg az expressz levelezőlap 10+60f díjának megfizetésére. Nincs ilyen darabom! Még sok a keresnivaló!

A légiposta még fiatal volt ekkoriban, és a korai leveleknek izgalmas bérmentesítései léteznek. Igen olcsónak tűnik a 2 filléres belföldi légilap. Egy Párizsba küldött ajánlott expressz légi levélen egy elég különös színű (ibolya/barna helyett ibolya/kék) 50 koronás Petőfi bélyeg található az 1923-as inflációs kiadásból. Ha 1929-ben még érvényes is lett volna, akkor is 8 fillér huszadát érte volna. Két olyan Zeppelin levelem van, melyeken az új pénznemben kiadott bélyegek találhatók. Van ezenfelül egy légi levelezőlapom Németországba, egy 6 filléres párral és a Arcképek 40f-es névértékével bérmentesítve.

Egy másik, Svájcba küldött levelemen 27 bélyeg található, egyetlen 8 filléres, a többi mind kisebb névértékű, összesen 90 fillér (40f + 50f ajánlási

díj.) Egy másik, Svédországba küldöttet a 30 filléres zöld Várkastéllyal, két pár 10 filléressel, egy pár 25 filléressel, valamint öt (közte egy négyesblokk) 6 filléressel láttak el, hogy összejöjjön a 40 filléres alapdíj, az 50 filléres ajánlási díj, valamint a 3 x 20f extra súlydíj.

6a és 6b ábra

Ezen a két levélen együtt több 6 filléresem van, mint a többi 160-on összesen! Nincs 88 filléres bérmentesítésű levelem, ami 1926-nak abban a kilenc hónapjában volt lehetséges, amikor az ajánlási díj 48 filllér volt, de van egy nehezebb levelem, melynél az alapdíj 88 fillér volt, csak erre még rátették a súlydíjat.

Az 1926 és 1933 közötti magyar postatörténet sok szépséget tartogat már ezeken az első, új pénznemben kiadott sorozatok terén is. Mindenképpen változatos. Az általam itt leírt példányok egy része az adott korszak kapcsán a magyar psotatörténeti ritkaságok közé sorolható. Ráadásul az anyag legnagyobb része, kereskedők vagy aukciósházak kínálata révén, viszonylag könnyen megszerezhető, és nem is túl magas áron.

A GYŰJTEMÉNY

162 darabból álló gyűjteményemben az eddig leírt küldeményfajták többsége megtalálható. Nyilván hiányzik néhány ritkaság. Megjegyezném, hogy a 2/25 filléres felülnyomat, a 25 és 3 filléres értékek, valamint az eredeti 6 filléres elég ritkák. A következő táblázatok nem tartalmazzák a vízjeleket és a fogazatokat. Tudom, hogy a fogazatokkal foglalkoznom kellett volna, de bevallom, hogy ez a gyűjtemény csak mostanában került a figyelmem középpontjába. Van még tennivalóm!

A vízjel, az nehezebb ügy, de más részletek bizonyos esetekben kisegíthetnek. A minőséget csillagokkal jelzem, 1-től 7-ig. Nem vagyok szakértő, ezért ezek csak személyes becsléseim a gyűjtemény 162 darabjára alapozva. Gyakorlottabb olvasóimnak persze lehet eltérő véleménye. A (B) fogazatú bélyegek kapcsán mindig nagyobb a ritkasági fok. A díjjegyeseket olyan ritkán használták, hogy az értékelésük nehéz.

E cikk nem foglalkozik a használatlan díjjegyesekkel, melyeknek legtöbbjéből vannak példá-

nyaim. A gyűjtemény leírását 6 részre osztottam: Helyi, Belföldi, Külföldi kedvezményes, Teljes külföldi, Nyontatvány és Egyéb.

Minta a gyűjteménytáblázathoz:

Rövidítésjegyzék:

(26) 1926-os kiadás
(29) 1929-es kiadás
ltr levél
pc levelezőlap
Nat Belföldi darab
Reg ajánlott
Ex/Exp Expressz
PD az időszak portókiadása
PS az időszak díjjegyes kiadása
L ibolya 16f
V lila 16f
up díjkiegészített díjjegyes
wt súlyfokozat
OP csökkentett értékkel felülnyomott
FC Kedvezményes külföldi díj
FF Teljes külföldi díj
For külföldi
A Ausztria
C Csehszlovákia
G Németország
Y Jugoszlávia
I Olaszország
P Lengyelország
R Románia

Típus	**Év**	**Tarifa**	**Össz.**	**Bérmentesítés**	**Minőség**
Helyi ltr Reg	1927	8+15f (1.1.27 után)	23f	16f (*banki ltr-re hamisítva*) + 3f + 4f	*******
Helyi ltr	1928	8f	8f	4 x 2f	**
Helyi ltr Reg	1928	8+15f (1.1.27 után)	23f	3f + 20f	******
…					
Local ltr	1928	12f (2nd. wt)	12f	4f + *St. Stephen 8f*	****
Local ltr	1930	8f	8f	8f (*NOT Budapest but in Pécs!)*	***
Local pc	1930	6f (from 15 11 30)	6f	3 x 2f	**
Local pc	1931	4f (April 1931)	4f	Strip 3 + 1 x 1f	****
Local pc	1931	6f	6f	PS6f *(1930 with card fee)*	**
Local pc	1931	6f	6f	OP6f/8f *(the overprint for the rate*)	**
Local pc	1932	6f	6f	OP6f/8f	**
Local pc	1934	6f	6f	PS6f (*1930 with card fee)*	**
Nat pc	1929	8f	4f	4 f + PD8f	**
Nat pc	1928	8f	4f	PS4f + PD8f	**

A cikkhez tartozó 8 oldalnyi teljes táblázat a lap CD mellékletén található.

Angolból fordította: dr. Homonnay Géza

LEGÚJABB FELFEDEZÉSEK A VÁCI VÖRÖS CSILLAGGAL KAPCSOLATBAN. 1945. FEBRUÁR–ÁPRILIS

DÁN JÁNOS, BUDAPEST

2012 és 2013 években Horváth Lajos úrral felváltva több cikket is publikáltunk a váci vörös csillag cenzúrabélyegzővel kapcsolatban (lásd irodalom jegyzék).

A cikkekből szépen kirajzolódott az akkori tudásunknak megfelelő kép. Az elmúlt majdnem két év alatt újabb küldemények kerültek elő, ezért az eddigi ismereteinket teljesen át kell értékelni.

Az itt bemutatásra kerülő két küldeményen egy teljesen más ötágú csillag alakú vörös bélyegzőlenyomat látható, mint az idáig ismert küldeményeken. Mindkét küldeményt 1944. december elején adták postára (dec. 2. és 4.).

1. ábra. 1944. december 2-án Szenkirályszabadjáról Vácra feladott levél. (Dobák István gyűjteménye)

Mivel Vácot a vörös hadsereg december 8-án foglalta el, így ezek a küldemények nem tudtak eljutni a megszállás előtt a címzettekhez. Azt, hogy hol vészelték át a front átvonulását, a küldeményeken lévő jelzések hiányában nem állapítható meg pontosan. A feladási dátumból viszont valószínűsíthető, hogy már Vácott várhatták a postahivatalban a kézbesítést, amit a vörös hadsereg támadása már megakadályozott.

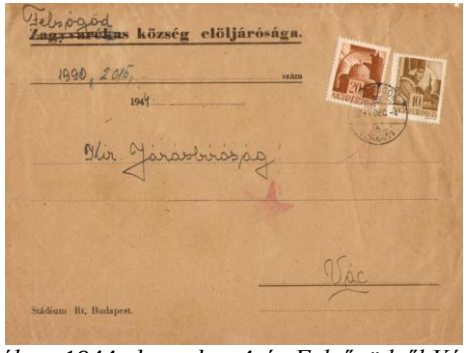
A Budapesten veszteglő küldemények csak március hónapban kerültek továbbításra Vácra, mivel a budapesti postaforgalom csak ekkor indult meg. Viszont ezekre a küldeményekre a már ismert második típusú ötágú csillag alakú vörös cenzúrabélyegző került.

Így szinte biztos, hogy ezek a küldemények az újra indult váci postaforgalom (1945. február 15.) által először kézbesített küldemények között lehettek. Mivel ezeken a küldeményeken egy másik típusú vörös csillag látható, ezért megállapíthatom, hogy a postaforgalom megindításának idején még egy másik ötágú vörös csillagot ábrázoló bélyegzőt használtak Vácott a cenzúra jelölésére.

Az sajnos ebből a két küldeményből nem állapítható meg, az érkezési bélyegzők hiánya miatt, hogy meddig használhatták ezt a típust. Valamint

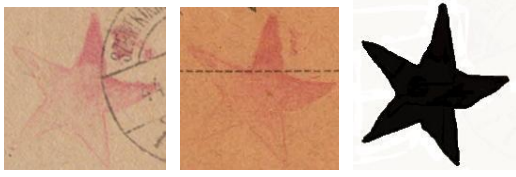
az sem állapítható meg pontosan, hogy mikor kezdték el használni a második típusú ötágú csillag alakú vörös cenzúrabélyegzőt.

A borítékot, a bélyegző tanúsága szerint, a "M. kir. 203. honvéd ….. műszaki zászlóalj / Parancsnokság" adta postára. Ezt a borítékot, mint az idáig ismert összes küldeményt, a Járásbíróságnak címezték. A borítékon jól látszik az első típusú vörös ötágú csillag, mint a cenzúrázást igazoló bélyegző.

2. ábra. 1944. december 4-én Felsőgödről Vácra feladott levél. (Dobák István gyűjteménye)

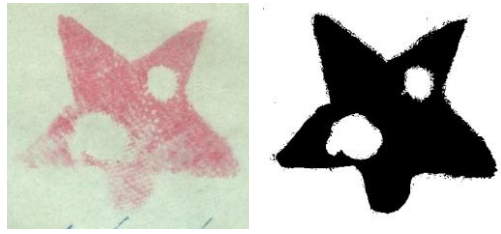
A borítékon halványabban látszik az első típusú ötágú csillag alakú vörös cenzúrabélyegző.

3 – 5. ábra. A két küldeményen szereplő ötágú csillag alakú vörös cenzúrabélyegző nagyított képe, és a rekonstruált bélyegző lenyomat.

Jól látható a különbség az első és második típusú cenzúrabélyegző között. Az első típusú bélyegző lenyomaton nincsenek a felrögzítésre szolgáló szög nyomok, mint a második típuson. A bélyegző mérete is kisebb, mint a második típusának. A bélyegző lenyomatot egy 21 mm átmérőjű körben lehet elhelyezni. A bélyegző lenyomaton látható még, hogy a csillag felső ága mellett a bélyegző még egy kis vörös lenyomatot ejtett. Ez lehet a helytelen bélyegző használatból adódóan vagy a bélyegzőn lévő hiba miatt.

A cikkek megjelenése óta eltelt idő alatt sikerült pontosítani a második típusú ötágú csillag alakú vörös cenzúrabélyegző anyagát is. Ez idáig azt gondoltuk, hogy valamilyen szövött anyagból készülhetett a bélyegző, de most már szinte biztosra vehető, hogy egy linóleum darabból vágta ki a bélyegzőt készítő személy. A linóleum hátoldalával készítették a bélyegző lenyomatokat, ezért látható a négyzethálós struktúra. A linóleum hátoldala négyzethálós kialakítású, hogy a ragasztó jobban tudjon tapadni. Ez a négyzetháló látható a bélyegző lenyomatokon is!

6 – 7. ábra. A második típusú váci ötágú csillag alakú vörös cenzúrabélyegző nagyított képe és a rekonstruált bélyegző lenyomat.

Jól látható a bélyegző alapanyagául szolgáló linóleum hátoldalának, négyzethallós struktúrája

az első képen. A linóleumnak a nyélhez rögzítéséhez használt, két szög feje által hagyott, negatív benyomódások a fő ismertető jegyei ennek a cenzúrabélyegzőnek. A bélyegző lenyomatot egy 31 mm átmérőjű körben lehet elhelyezni, tehát lényegesen nagyobb, mint az első típusú cenzúrabélyegző.

Az előző cikkekben a kevés küldeménynek köszönhetően sikerült elkövetnem egy hibát. A harmadik típusú, váci ellenőrzőbélyegző felirata hibásan került leírásra. Az eltelt idő alatt sikerült több ilyen bélyegzővel ellátott küldeményt is szemrevételeznem, ezért most már biztosan állíthatom, hogy a harmadik típusú váci cenzúrabélyegző felirata "Ellenőrizve Vác 1.". Ellenőrizve Vác 2. feliratú bélyegző, eddigi ismereteim szerint, nem volt használatban.

8. A harmadik típusú váci ellenőrző bélyegző, felirata: Ellenőrizve Vác 1.

A három Vácott használt cenzúrabélyegző felhasználási idejét még mindig nehéz pontosan meghatározni a rendelkezésre álló kevés ismert küldemény miatt. Az azért megállapító, hogy az első típusú bélyegzőt 1945. február 15-től kezdték használni, a váci postaforgalom megindításával egyidőben. Valószínűsíthetően február hónapban használhatták ezt a bélyegzőt. Mivel ez időben Vácra nagyon kevés küldemény érkezett, hiszen Budapesten még nem indult meg a postaforgalom, ezért ez a bélyegző nagyon kevés küldeményen fordulhat elő.

A második típusú cenzúrabélyegzőt már csak a budapesti postaforgalom elindítása után (1945. március 2.) Vácra érkezett küldeményeken láthatjuk, ezért ezt a bélyegzőt márciusban már biztos használták és a rendelkezésre álló küldemények alapján, áprilisban is használták.

A harmadik típusú cenzúrabélyegzőt, szintén a rendelkezésre álló küldemények alapján, 1945. július és augusztus hónapokban biztosan használták. Feltételezhetően májusban és júniusban is használtak valamilyen cenzúrabélyegzőt, de, hogy a második vagy harmadik típusút, az ma még nem tudható. Ezt majd a jövő kutatásai fogják pontosítani a remélhetően előkerülő újabb küldemények alapján.

Köszönöm Dobák István gyűjtőtársnak, hogy bemutathattam a gyűjteményében szereplő két küldeményt!

Irodalomjegyzék:

Horváth Lajos: Adatok a pestkörnyéki szükségtarifa történetéhez, Philatelica 2012/02.
Dán János: Hozzászólás Horváth Lajos cikkéhez Philatelica, 2012/02.
Dán János: A váci vörös csillag rejtélye, Bélyegvilág 2013/07-08.
Horváth Lajos: Vác szovjet megszállása és a posta különös tekintettel a váci nyílt cenzúrára, Philatelica 2013/02.
Sápi Vilmos: Vác története II., Szentendre 1983.
Váci Napló 39. évfolyam 3. Szám "Megindult a postaforgalom!"

A PORTÓBÉLYEGEK 1953. ÉVI EMLÉKKIADÁSA

LYMAN R. CASWELL, TACOMA, WASHINGTON

1. BEVEZETÉS

Az 1953. augusztus 8-án kibocsátott magyar portóbélyegeket úgy tervezték meg, hogy az 1903. november 1-én kibocsátott első magyar portóbélyegek 50. évfordulójára emlékeztessenek. Az alkalmi kiadás rajza az eredeti bélyegek képére hasonlít, azzal a különbséggel, hogy a MAGYAR KIR. POSTA eredeti feliratban a KIR. kimaradt, és helyére a Magyar Népköztársaság címere került: búzakalász ívben sarló és kalapács. Az 1903-as kiadás képe zöld keretben ellipszis alakú középrész benne az értéket mutató fekete számokkal Herr Rezső tervezte, aki abban az időben az Állami Nyomda igazgatója volt. A kereten belüli mezőt szecessziós stílusú összefonódó indák töltik ki. A bélyegkép tetején van a MAGYAR KIR. POSTA felirat, az alján pedig az érték egysége, FILLÉR.

Az alkalmi kiadásnál az első bélyeg képe felett az 1903 – 1953 dátumok láthatók. A bélyegkép másik három oldalán szalag fut körbe a következő felirattal: ÖTVEN ÉVES A / PORTÓ BÉLYEG / MAGYAR POSTA. A bélyegrajzot Gáll Ferenc tervezte. Az 1. ábrán összehasonlítható az 1903. és 1953. évi portóbélyegek képe.

1. ábra: 1903. és 1953. évi bélyegek

Az 1903. évi kiadáshoz hasonlóan, az 1953. évi bélyegek is két fázisban lettek kinyomtatva, a zöld keret raszteres (rács) mélynyomással, a fekete értékszám azt követően magas (könyv) nyomással.

Az 1953-as bélyegeket kezdetben fehér papírra nyomtatták, melyben többszörös nagy csillag vízjel volt és 15-ös fésűfogazást alkalmaztak. A későbbi nyomtatáskor többszörös kis csillagos vízjelű papírt használtak. Az Állami Nyomda ívenként 200 bélyeget nyomtatott ki. A postákra az ezekből előállított 100-as ívek kerültek. A nyomdai ív széleinél az egyetlen jelzés pontokból álló félkör volt az ív tetején és alján. A bélyegsorozat 18 címletet tartalmazott (4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 20, 24, 30, 36, 40, 50, 60, 70, 80 fillér, 1,20 és 2 Forint.) Ez a leghosszabb portóbélyeg sorozat, amit addig kiadtak. A kinyomtatott mennyiség változott a 36 filléres 343.200 darabjától az 1,20 Forintos 18 710 700 darabjáig. Fogazatlan ívek is készültek, de ezek mennyiségét nem jegyezték fel. A fogazatlan bélyegek nem kerültek postai használatba. Mind a fogazott,

mind a fogazatlan bélyegek kizárólag a Magyar Filatéliai Vállalaton keresztül voltak megvásárolhatók.

2. VÁLTOZATOK

Az alkalmi kiadás előállítása során számos variáció keletkezett. Valamilyen módon mindegyik az értékjelzésekhez kapcsolódott, a nyomtatás második fázisában keletkezett.

A legismertebb változat a „kis 2 Forint”, amikor is a szám magassága a 2 Forintos bélyegnél használt 4,5 mm helyett szedéshiba miatt 3,2 mm, amely a 12 fillér nyomtatásánál volt használatos.

2. ábra Normális (balra) és kis (jobbra) 2 Forint

Ezt a hibát 1954 őszén vették észre. Ezután további mennyiséget nyomtak a kisebb számmal többszörös kis csillag vízjeles papíron, hogy elnyomják a tévnyomattal kapcsolatos spekulációt és kielégítsék a gyűjtői igényeket. Ezek a bélyegek 1954 decemberében kerültek kiadásra.

4 címletnél keletkeztek különböző változatok a számok közötti eltérő távolságok miatt. A 10, 12 és 14 filléres, illetve az 1,20 Forint címletek mindegyik 2-2 változatban került kinyomtatásra.

3. ábra: Széles (balra) és keskeny (jobbra) távolság

A különböző távolsági változatok minden címlet esetében körülbelül egyenlő arányban keletkeztek.

A legszokatlanabb tévnyomat a „fordított 8” változat.

4. ábra: Fordított 8 tévnyomat

Ennek a tévnyomatnak egyetlen példánya ismert (Glatz tanúsítvány). Ha ez úgy készült, hogy egy ívet fordítva tettek be a második fázis nyomtatásához, akkor 200 ilyen bélyeg került kinyomtatásra. De úgy is keletkezhetett, hogy egy 8-as tévedésből fordítva lett betéve a nyomtatáshoz. Semmilyen más fordított számos tévnyomat nem ismert ennél az alkalmi kiadásnál.

Ismertek olyan tévnyomatok, ahol a szám hiányzik. Legalább egy nyomdai ív esetében kimaradt a nyomtatás második fázisa.

5. ábra: Hiányzó értékjelzés

Részleges nyomat elcsúszások révén decentrált számok is keletkeztek oly módon, hogy a félrerakott szedések zárólécei elmozdultak és a számjegyek eredeti helyükből kimozdultak. A 6. ábra ilyen elmozdult számokkal nyomtatott bélyegeket mutat be.

6. ábra: Elcsúszott értékjelzések

A 7. ábra egy olyan 12 filléres bélyeget mutat, ahol az értékjelzés kétszer lett kinyomtatva.

7. ábra: Kétszer nyomtatott értékjelzés

A nyomóformák megrongálódása az értékjelzések nem teljes kinyomtatásához vezetett. A „benyomott 6” tévnyomat a 36 filléres bélyeg esetében fordult elő a százas ív 10. pozíciójánál, amikor is a 6 szám teteje kicsit ellaposodott

8. ábra: Benyomott 6-os változat

A 24 filléres bélyeg esetében előfordult, hogy a 4-es szám tetején hiányzik egy kis darab.

9. ábra: 4 kitöréssel és nagyítva

3. FELHASZNÁLÁS

Az emlék illetékbélyegek fő felhasználása ugyanaz volt, mint minden más portóbélyegnél: jelezze a levél kézhez vevőjének, hogy még mennyit kell fizetni a bérmentesítés nélküli, vagy alul bérmentesített küldeményekért. Használhatták bérmentesítés nélküli vagy alul bérmentesített magánlevelekre, hivatalos levelekre és üzleti válaszlevelekre. Ezen túlmenően a portóbélyegeket használták vám és kötelező regisztrációs díj megfizetésére, amennyiben a levélben volt értékkel bíró tartalom.

Bérmentesítés nélküli vagy alul bérmentesített magánlevelek esetén a portó tarifa a hiányzó érték kétszerese volt. Egy tipikus példa látható a 10. ábrán, ahol a 40 filléres helyközi tarifa he-

lyett a 20 filléres helyi postai levelezőlap tarifa lett megfizetve, a lap a hiányzó 20 fillér duplájára lett megportózva a 40 filléres portóbélyeg felragasztásával.

10. ábra: Portóbélyeg alul bérmentesített levelezőlapon

A hivatalos leveleket bérmentesítés nélkül küldték és a címzettnek kellett fizetni a küldemény díját, de természetesen a büntető duplázás nélkül. A hivatalos levelekre a bal alsó sarokban ráírták, hogy „Hivatalból Portóköteles”. Azok a bérmentesítés nélküli dokumentumok, amiken szerepelt, hogy „Illetékmentes”, szintén hivatalos levélként voltak kezelve. A 11. ábrán látható dokumentumra a helyi levéltarifát alkalmazták a 30 filléres portóbélyeg felragasztásával duplázás nélkül.

11. ábra: Hivatalos dokumentum

Az üzleti válaszleveleket bérmentesítés nélkül adták fel. A helyes bérmentesítésnek megfelelő portóbélyeg lett felragasztva és még egy 14 filléres felár hozzáadva, ami az „üzleti válaszlevél tarifának” felelt meg. A 12. ábrán látható egy ilyen példa. A 14 filléres bélyegek legtöbbje így került felhasználásra.

12. ábra: Üzleti válaszlevél

Más országokból érkező levelek, amelyek tartalmaztak vámolandó értéket, szintén a portóbélyeggel lettek megterhelve a fizetendő vám értékében.

A 13. ábrán látható a 80 filléres portóbélyeg két példányának felhasználása az 1 Forint 60 fillér vám megfizetése céljából. Az osztrák oldalon fizetett 1240 Groschen az aktuális osztrák – magyar postai tarifát, valamint az ajánlott és express díjakat tartalmazta.

13. ábra: Vám megfizetése

Más országokból érkező levelekre, amelyek nem vámköteles értéket tartalmaztak, kötelező regisztrációs díjat kellett fizetni, amit szintén portóbélyegek felragasztásával fizettettek meg.

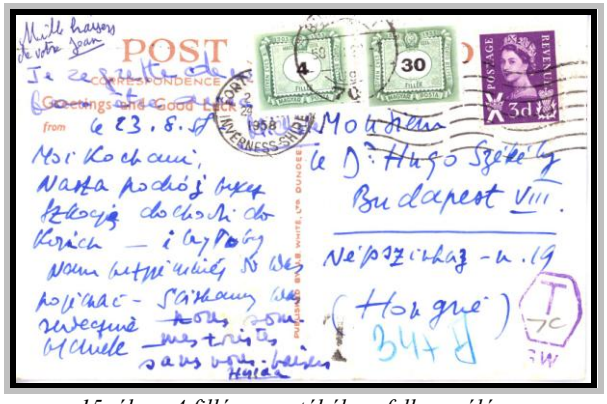
A 14. kép egy olyan Chiléből érkező levelet mutat, ahol a helyes nemzetközi légipostai tarifa meg lett fizetve a felragasztott 58 Peso értékű postabélyegekkel. Ehhez adódott a Magyar Posta által kivetett 1,40 Forint díj a levél tartalma miatt. A levélborítékon található megjegyzés szerint a borítékban bélyegek voltak.

14. ábra: Kötelező regisztráció

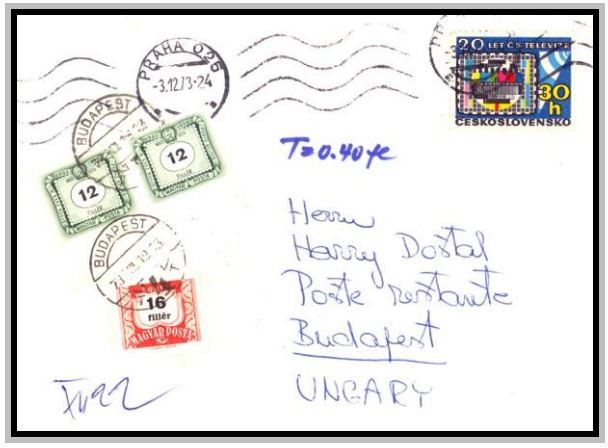
Az emlék portóbélyegeket a világháborút követő hiperinfláció vége utáni első tarifaperiódusban kezdték használni. Ebben a tarifarendszerben kevés szükség volt a 4, 6, 10, 36, 50 és 70 filléres bélyegekre. Abban az időben nem voltak olyan postai tarifák. A kis névértékű portóbélyegeket általában a nagyobb értékűekkel kombinálva használták az alul bérmentesített levelek portózásánál.

A 15. ábrán látható egy példa erre: a 4 filléres bélyeg a 30 filléressel kombinálva került felhasználásra egy olyan postai levelezőlapon, amelyre a kelleténél 1 pennyvel kevesebb bérmentesítés került.

15. ábra: 4 filléres portóbélyeg felhasználása

Az alkalmi kiadású portóbélyegek felhasználása 1958. december 1-én véget ért. Sok fel nem használt Forint-fillér névértékű bélyeg újra érvényessé vált 1971. szeptember 1-étől, köztük a megmaradt emlék portóbélyegek is. A nem fogazott bélyegek is érvényessé váltak innentől postai küldeményeken történő felhasználásra. A 16. kép bemutatja egy fogazatlan 12 filléres pár emlék portóbélyeg felhasználását egy 1958-as kiadású vörös/fekete portóbélyeggel, mellyel a 40 fillér portót kellett megfizetni a Csehszlovákiában 1973. december 3-án feladott és 30 halerrel alul bérmentesített levélen. A postán maradó szolgáltatásért nem kellett további díjat fizetni.

16. ábra: Fogazatlan kiadás

A postatörténetben meglehetősen szokatlan portóbélyegek alkalmi kiadása abból a célból, hogy valamilyen eseményre emlékezzenek. Magyarországgal együtt csak 11 országban történt ilyen, és Magyarország az egyetlen, ahol egy portóbélyeg kiadására azért került sor, hogy egy korábbi portóbélyeg kiadásra emlékezzenek.

Források:

[1] A magyar bélyegek monográfiája V. Magyar postabélyegek és postai bérmentesítés a felszabadulás után (1945-1961). Közlekedési Dokumentációs Vállalat, Budapest, 1967. Pp.753-758.
[2] A magyar bélyegek kézikönyve. Gondolat, Budapest, 1986. Pp. 473-474.

Az angol eredetiből fordította:
Komorowicz János

MODERN POSTATÖRTÉNET

DR. LŐVEI GYÖRGY, BUDAPEST

Már nem kell feltennem a kérdést lehet-e jó eredményt elérni modern postatörténeti anyaggal vagy sem. A válasz egyértelmű: lehet. Ezt bizonyítja az Australia 2013 kiállításon elért nagyvermeil 85 ponttal. Az eredmény mutatja viszont azt is, hogy hol a végső határ egy modern – 1950. utáni – postatörténeti anyagnál[2].

Az okot a postatörténeti anyagok értékelésénél is kell keresni:

1.	Kezelés (20) és filatéliai jelentőség (10)	30
2.	Tudás és kutatás	35
3.	Minőség (10) és ritkaság (20)	30
4.	Bemutatás	5
	Összesen	100

Ha a postatörténeti anyagot társadalmi eseményekhez kapcsolja a kiállító, akkor a filatéliai jelentőség 2 x 5 pontra oszlik, vagyis 5 pont csak tényleges filatéliai jelentőség, míg további 5 pontot ér a társadalmi esemény értékelése.

Mi a probléma? Az állapot modern anyagoknál – eltekintve a nagyméretű borítékoktól, amelyek sérülékenyek, illetve a bélyeggel teleragasztott küldeményektől eléri a 8-9 pontot -, de mi van a ritkasággal? Nos ez egy igen komoly kérdés, mivel sajnos a szemlélet az, hogy az abszolút ritkaságok – nem tévnyomatok! – a modern filatéliában nagyon ritkák. Nevethetjük-e nagy ritkaságnak azt, amikor 13 db 10 Ft-os várbélyeg korabeli felhasználása jelenik meg egy USÁ-ba küldött könyvet tartalmazó légiposta levél-előlapon?

Egy modern postatörténeti gyűjtemény értéke az igen alacsony pár százezer Ft-tól nagy jó indulattal egy-két millióig terjedhet. Ugyanakkor pl. A vakok írása a legminimálisabb postai tarifa mellett is biztos, hogy nem hétköznapi darab.

Éppen ezért én átcsoportosítanék a ritkaságból 10 pontot 5 pontot a bemutatásra, 5 pontot a filatéliai és egyéb ismeret, személyes kutatási eredményekhez. Ekkor az abszolút ritkaság hiánya nem teszi lehetetlenné a 90 pontos határ elérését.

Emellett el kellene gondolkodni azon is, hogy helyes-e a postatörténet hármas felosztása:

- 1875-ig (UPU előtti korszak)
- 1875 – 1945
- 1945 után

Én a második korszakot 1950-nél húznám meg és ezzel a második korszakot viszont későbbre tenném.

[2] Megjegyzem a Csehszlovák pénzreform leveleit bemutató anyag 3 további kerettel való bővítését, csak úgy tudom elképzelni, hogy számos filatéliai levelet is bemutatok, ami szakszóval csak hígítás lehet!

Kérdés az, hogy miért? Vegyünk Magyarország esetét. 1946. Augusztus 1. előtti korszak a pengő korszaka, benne a világ legnagyobb inflációjával. Robert Morgan gyűjteménye aranyérmet ért el, egy másik Ausztria 45-47 közötti korszakát bemutató gyűjtemény szintén. A Kínai Népköztársaság 1949. október 1-én alakult meg, India 1947-ben elnyerte függetlenségét, vagyis 1950-re kialakult a két világrendszer, a két Németország, Indonézia függetlenné vált megtörtént több pénzreform – a lengyel és csehszlovák pénzreform kivételével minden - filatélia szempontjából - fontos esemény lezajlott. Ugyanakkor a tömeges tematikus bélyegkiadás még nem kezdődött el, vagyis a forgalmi sorok jelentősége nagy volt.

Kérdés, akkor mi marad 1950. utánra a postatörténetnek?

Néhány esemény azért maradt még: 1953-as csehszlovák, 1960-as szovjet és bulgár pénzreform, lengyel szükségállapot, 1974 utáni infláció minden országban, ami gyakori tarifaváltást jelentett. Emellett háborús események (Banglades létrejötte, Algériai polgárháború, a legutóbbi időkből új államok létrejötte, Jugoszláv polgárháború, ciprusi válság, Kínában a kulturális forradalom, Csehszlovákia két országra szakadása, német újraegyesítés, lengyel, román pénzreform, brazil, jugoszláv, izraeli, zimbabwei, bolíviai, perui argentin hiperinflációk, a szovjet utódállamok létrejötte.

Vagyis van mit gyűjteni!

Ezzel együtt, ezek a gyűjtemények abszolút számokkal kifejezve keveset érnek. A korszakok feldolgozottsága alacsony, vagyis a kutatónak sok dolga akadhat. Épp ezért indokoltnak találnám egy önálló pontrendszer kidolgozását és ezzel az értékre adott pontszám minimalizálását.

A postatörténet futott dokumentumokkal dolgozik. Az 1950 utáni magyar bélyegeket köznapi levélen összegyűjteni, bemutatni komoly feladat. Egy-egy izgalmasabb tarifa (1,10 Ft képeslapra 1,10 Ft-os légipostabélyeggel) bemutatása, értéklevelek tarfáinak feldolgozása nem egyszer nehezebb dolog, mint az agyonkutatott UPU előtti korszak leveleinek fellelése. Ugyanakkor hány 1,10 Ft-os légiposta bélyeggel bérmentesített képeslapot láttunk már?

Egy esetleges új pontszámítás talán meghozná a kevésbé tehetős gyűjtők kiállítási kedvét és sok érdekes nem ismert, nem kutatott téma is felszínre kerül. (Pl. Fülöp Sándor un. hatósági tarifája, amellyel az közigazgatás levelezik az utóbbi 5-6 évben. (az olcsóbb tarifa oka, hogy a tértivevényt a levelezéshez nem a posta biztosítja).

Ugyanakkor egy-egy postatörténetileg izgalmas időszak kivételével a küldemények elenyésztek. Épp ezért ritka a román inflációt feldolgozó gyűjtemény, kevesen vágnak bele a német pénzreform, berlini bélyegháborút bemutató gyűjtemények összeállításának. Egyébként teljesen igazuk van: csak kivételesen jó gyűjtemény érhetne el arany fokozatot, ilyen gyűjtemény eddig nem került elő.

Persze nem is kerülhet elő: 1950-es évek anyagát bemutató gyűjtemény mindössze 5-6 akadt a melbourne-i kiállításon, érdekes módon ebből kettő is magyar (Tóth György forint fillér tarifákat bemutató gyűjteménye és az említett 1953-as pénzreform levelei).

Ezzel együtt én mindenkit bátorítok arra, hogy a modern postatörténettel felnőtt korban is foglalkozzon, sok örömet okoz és valóban pénztárcabarát. Ez nem jelenti azt, hogy minden divatnak üljön fel, de ne riadjon vissza az Euró történetét bemutató anyag elkészítésétől, vagy az eddig aligalig feldolgozott modern postatarifák bemutatásától (lásd Szücs Károlynak a Braziliana 2013 modern filatélia kísérleti osztályában magyar posta 2010-es tarifáit feldolgozó gyűjteményét.[3])

Végül, néhány futott küldeményt kiválasztva megpróbálom az ilyen gyűjtemények színességét bemutatni.

1. ábra. II. fokozatú távolsági ajánlott, expressz levél 1953 júniusából

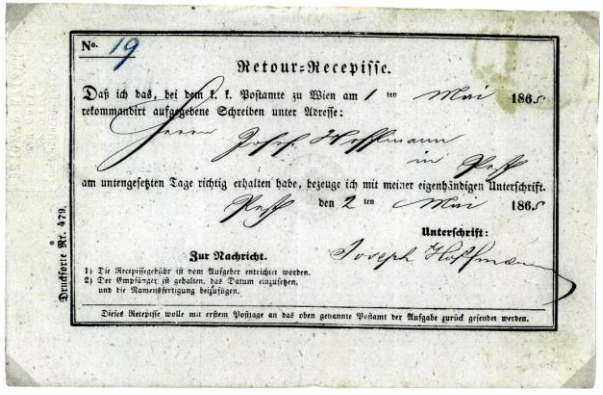
2. ábra. Tarifa helyes ajánlott filatelista levél Indonéziába. (130 Ck - 26 bélyeggel)

[3] ld. a Mafitt honlapjának bemutatói között, valamint a jelen lapszám CD mellékletén is. (Szerk.)

HÍREK

Frank Semmler a Philatelica 12/2 számban közölt székfoglalóját kiegészítendő, három újabb, osztrák-magyar vonatkozású dombornyomású cégjelzésssel ellátott postai küldemény képét juttatta el hozzánk.

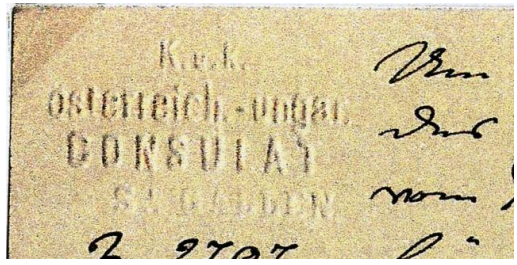
Terjedelmi okokból csak e küldemények a téma szempontjából releváns dombornyomását közöljük, CD mellékletünkön azonban a küldemények mindkét oldalának képe képernyőn jól nagyítható felbontásban megtalálható. Az első egy jegyző által Bécsből Pestre küldött levél tértivevényén (Retour Recepisse nyomtatvány) található.

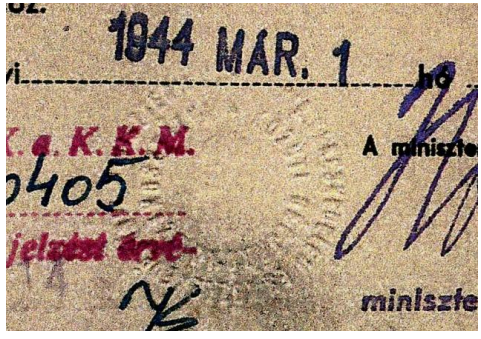
1a-b. ábra: Dr. IGNAZ KAISER / KK. NOTAR / IN WIEN / Stadt Koellnerhofgasse N°. 4

A második egy ritka 1885. évi svájci díjjegyes levelezőlap, a szentgalleni osztrák konzulátustól:

2. ábra: K.u.k österreich.-ungar. / CONSULAT / ST.GALLEN

A harmadik egy modern 1944-ből való szolgálati küldeményen található:

3. ábra: „M.KIR. KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉSÜGYI MINISZTÉRIUM KÖZÚTI GÉPJÁRMŰ-SZAKOSZTÁLY”

BÉLYEGMÚZEUMI ELŐADÁS A PETERDI LEVELEKRŐL

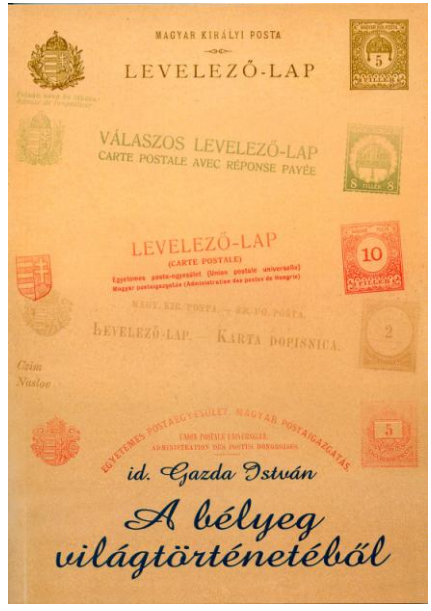
Októberben a Bélyegmúzeumban dr. Homonnay Géza tartott előadást, mely nem csak érdekes összefoglaló volt, hanem további részletekkel is gazdagította a Philatelica előző számának témáját. Az előadás egy Petredi leveleit is bemutató kiállítás megnyitása alkalmával, előbb magyarul, majd illusztris nemzetközi filatéliai plénum, az épp azon a héten rendezett budapesti FEPA zsűritanfolyam résztvevői előtt angol nyelven is elhangzott.

A hallgatóságból érkező hozzászólásokból egy érdekes új momentumra derült fény, amely jobban érthetővé tette levelek keletkezésének körülményeit és motivációját is. Ezek fényében úgy tűnik, hogy ezek a nyilvánvalóan filatéliai indíttatású levelek − a kapitány magas színvonalú filatéliai ismeretei és a korabeli neves gyűjtőkkel és bélyegkereskedőkkel ápold jó kapcsolatának kihasználva, − az igen szerény kapitányi fizetése miatt, elsősorban azért keletkeztek, hogy a bevételből nagy szegénységben élő családját, elsősorban beteg édesanyját támogathassa.

ÚJ KÖNYV

Tavaly év végén a Mafitt Gervay alapítványa támogatásával megjelent a Mafitt egyik alapító tagja, id. Gazda István posztumusz könyve. A filatéliát népszerűsítő olvasmányos művet a szerző fia, dr. ifj. Gazda István tudománytörténész rendezte sajtó alá.

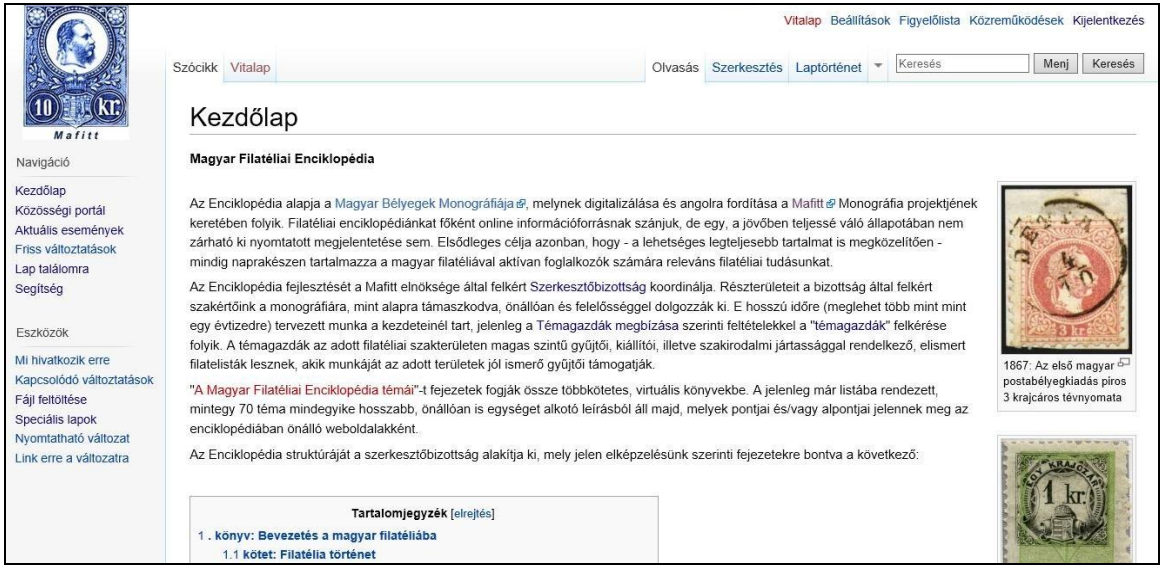
A könyv fekete-fehér nyomtatású, képeket nem is tartalmazó kivitele miatt kedvező áron forgalmazható. Egy CD melléklet segítségével viszont mégis gazdagon el van látva színes illusztrációk, amelyek akár egy mobiltelefonra is átvehetők, és olvasás közben így még a szokásos, nyomdai kivitelnél is élvezhetőbben segítik a leírtak megértését, hiszen a képernyőn való nagyítással akár egész kis részletek is megfigyelhetők.

MAFIPÉDIA

A Mafitt két éve indított Enciklopédia projektje a megvalósulás stádiumába lépett. Igaz, még csak egy témafelelős írt alá megállapodást a Mafitttal, de ettől függetlenül a Monográfia első három kötetéből egyre több szövegrész jelenik meg digitális adatbázisunknak a teljes filatéliai szakirodalom befogadására alkalmas, már korábban is előkészített struktúrájában, mely a „Magyar Filatéliai Enciklopédia" nevet viseli. Honlapunk korábbi könyvajánló oldalának tartalma is átkerült a már ide, ezért a menüpont a neve ennek megfelelően megváltozott, és az enciklopédia szakirodalmi ajánló oldalára mutat.

Az adatbázisnak önálló webcíme is van, ami „*mafipedia.mafitt.hu*" A kezdőlapon levő tartalomjegyzéktől jobbra, egymás alatt a magyar filatélia kezdeteinek jelentősebb öt darabja gyönyörködteti az olvasót: az első magyar gyártású bélyegek és a legnagyobb ritkaságaink nagyítható képei.

Az Enciklopédia a filatélia mai határainak és szemléletéhez igazodó 5 virtuális könyvön belül kötetekre és fejezetekre bontott, jól áttekinthető struktúrában gyakorlatilag mindent lefed, amire korunk interneten való eligazodáshoz szokott új filatelista generációinak igénye lehet. Átgondolt szerkezete nem csak a jelenlegi, hanem a monográfiában még nem tárgyalt olyan jövőbeli szakirodalom beillesztésére is alkalmas, mint pl. a postatörténet, a tematikus filatélia, a helyi és megszállási kiadások, a díjjegyes és a pénzügyi bélyegek gyorsan fejlődő, gazdag filatéliája.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar,
és párhuzamosan angol nyelven is (e nyelvi mutáció 50 alatti példányszámban.)

A lap teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető: www.mafitt.hu

This paper and the CD attachment is available on the website of Mafitt at www.mafitt.hu

XXV. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Researches

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. www.mafitt. hu e-mail: info@mafitt.hu

A Philatelica nyomdai kivitezéséhez a **Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány** nyújt támogatást-

Ára: 1.800 Ft

A Philatelica díjai − Awards of Philatelica

2013.
LS

2014.
LS

2015.
LS

A Mafitt nevének angol fordítását e kiállítások között helyesbítettük
The Mafitt's name in English were corrected among this exhibits

16/2

Philatelica

Philatelica 2016/2

Tartalom / Content:

Vas István:	Kiegészítések az 1871-es kiadású újságbélyegek irodalmához (kő- és könyvnyomás) Supplement to the Literature of the Newspaper Stamps Issued in 1871 (Lithographed and Typographed)	1.
Dr. Helmut Kobelbauer:	Cenzúra Magyarország határain belül és kívül az első világháború után Censorship Inside and Outside af Hungary's Borders Following World War I	7.
Dr. Nagy Ferenc:	A budapesti, majd pestkörnyéki szükségtarifa története 1945. március 2.- május 1. 2. rész History of the Budapest, Later Pest Environs Provisional Postal Tariffs. 2 March 1945 – 1 May 1945. Part 2	23.
Hírek / News		40.

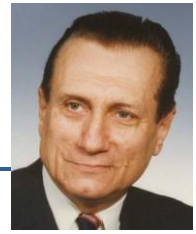
Fordítók / Translators: Kőhalmi Csaba, Manz János
Szerkesztő / Editor Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt

Tanácsadók / Consultants Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert

Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke
president of the Gervay Foundation

Mervyn Benford, President of The Hungarian Philatelic Society in Great Britain

KIEGÉSZÍTÉSEK AZ 1871-ES KIADÁSÚ ÚJSÁGBÉLYEGEK IRODALMÁHOZ (KŐ- ÉS KÖNYVNYOMÁS)

VAS ISTVÁN, SZIGETVÁR

Régóta gyűjtöm az 1871-es kiadású bélyegeket, természetesen köztük az újságbélyegeket is. Amikor a Monográfia III. kötete megjelent, rögtön áttanulmányoztam a saját anyagomat. Feltűnt, hogy az ott közöltek az újságbélyegek tekintetében erősen hiányosak. Ugyanis a nálam levő jó néhány bélyeggel nem tudtam mit kezdeni. Az anyagom sok eltérést mutatott, a bélyegeimen levő ismertetőjeleket − különösen a könyvnyomásúaknál − nem találtam meg a Monográfiában. A Philatelica 1977/1-es számában megjelent Orbán Ferenc tanulmánya, amely sok mindent a helyére tett. Még ekkor is maradtak megválaszolatlan kérdések számomra. Azóta gyűjteményem is szépen gyarapodott, így most ennek alapján szeretném bemutatni kiegészítő, illetve helyesbítő megállapításaimat.

1. A KŐNYOMÁSÚ ÚJSÁGBÉLYEG

Orbán Ferenc helyesen állapította meg, − amit Madarász Gyula még csak feltételezett, − hogy a kőnyomatos újságbélyeghez két nyomókő készült. Ezeket „A” és „B” jelűeknek nevezte el. Mindkettőnek bemutatta az ismertetőjeleit is, sőt altípusok megállapítására is kísérletet tett. Azért használom a „kísérlet” kifejezést, mert összefüggő példányoknál több esetben sem tudta megjelölni az altípust.

Gyűjteményemben 56 bélyeg van, ez ugyan kevesebb az Orbán Ferencénél, de elegendő alapot biztosított a kutatáshoz. Megállapításaim a következők: minden bélyegen megtalálható, − amit Orbán Ferenc csak altípusként jelölt, − az „A” jelű nyomókő legjellegzetesebb ismérve, a koronáról baloldalt lejövő három vonal közül a bal szélső érinti a kürtöt. Minden bélyegen a kürt fúvókájától jobbra a 22. gyöngyszem fehér, továbbá a bélyegek jelentős részén az alsó, jobbról a második ovális idom alsó részében színes folt van. Igen sok bélyegnél további feltűnő jel a jobb alsó saroknál látható kitüremkedés. Orbán Ferenc által említett két jelet − baloldalon alul és felül a rozettában − egyetlen bélyegemen sem sikerült azonosítanom.

Az alábbiakban bemutatom ezeket szóló bélyegeken − használatlan és használt, − illetve összefüggéseken.

Az „A” jelű nyomókő volt az első. A legkorábbi nyomatok túlfestékezettek, ahogy Orbán Ferenc írja: „*Az első kő kikészítéséhez felhasznált dúcokkal való nyomtatás packás lenyomatot adott az átvivő papírra, és ez okozta a kőről készült bélyegek rossz minőségét*". Később javít-

hatták a nyomókő alapdúcát, mert akkor már a bélyegkép tisztább, a rajzolat szebb.

ívszél: 10 mm

A Monográfia a következőket írja: „*A szélepéldányok a könyvnyomású újságbélyegeknél is ritkák, de a kőnyomatosoknál szélesebb ívszéllel is ismeretesek*.” A Monográfia 443. oldalán bemutatott bélyeg ívszéle 13 mm − a könyvnyomású bélyegeknél majd ez is látható a gyűjteményemből, − azonban az itt levő két kőnyomású bélyeg felső ívszéli mérete 16 mm és 17,5 mm.

Szintén idézet a Monográfiából: „*Mint ritkaság, ismeretes az újságbélyeg hátoldali (részleges) ívszínátnyomata is*.” Az ott bemutatott bélyegnek mintegy 2o%-ára terjed ki az ívszínátnyomat, és igen halvány. Az itt látható két bélyeg esetében az egyiken kb. 8o% a kiterjedése, míg a másikon teljes és elég erős.

Az olajos nyomatról: „*Az áttetszés a bélyeg képoldalának intenzitását is elérheti, ami azonban kivételes ritkaság*”.

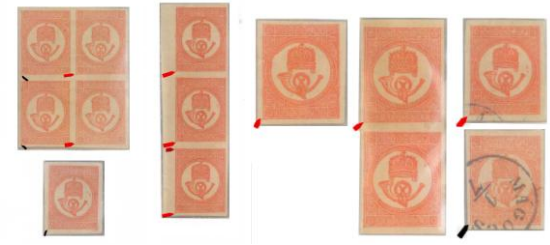
Az „A” jelű nyomókőről származó bélyegek láthatók itt teljes újságszalagon, illetve újságon.

Mint már szó volt róla, a „B” jelű nyomókőről származó nyomatok tisztábbak, rajzolatuk szebb. Orbán Ferenc ezért feltételezte, hogy a nyomókő előállításához hibátlan dúcot alkalmaztak. Meghatározta és bemutatta a B típus ismertetőjeleit.

Gyűjteményemben azonban találtam olyan bélyegeket, amelyről ezek hiányoznak.

Mellékelten bemutatok szóló bélyegeket, használatlanokat és használtakat, összefüggéseket, amelyeken piros színnel jelöltem az Orbán Ferenc által megjelölt típusjeleket, míg feketével azokat a helyeket, ahol ezek hiányoznak. Ez felveti számomra, hogy tényleg egy dúcot használtak-e a nyomókő előállításához. Ráadásul találtam olyan jeleket, amelyek nem szerepelnek a „B” jelű bélyegeken, ezek talán altípusok lehetnek, ezeket sötétlila színnel ábrázoltam.

A nyomókő sérülése látható az alábbi pár alsó bélyegén, a jobb oldalon.

A rétsági postamester úgy vágta fel a százas ívet, hogy − valószínűleg tízzel − több került ki belőle, így szerzett némi többletjövedelmet.

A nyomókő sérülései, illetve a festékezés következményeként jöttek létre festékfoltos nyomatok, illetve ahol látszik a nyomókő sérülése. A bemutatott példányok erősen festékezettek, mindegyik az „A” jelű nyomókőről származik.

Végül bemutatok egy teljes címszalagot, amelynek bélyegzését Gudlin csak 1870-ig jelöli, ekkor is kérdőjellel.

A bélyegzés ovális keretben M. K. POST: H-IRL: KIADÓHÍV: PEST. A bélyeg „B” jelű, a bélyegzés dátuma 7/24. Az évszám nem szerepel, de nyilvánvalóan 1871.

2. A KÖNYVNYOMÁSÚ ÚJSÁGBÉLYEG

A Monográfiában Madarász Gyula a bélyegközök alapján kétféle 100-as ívet feltételezett. Orbán Ferenc tanulmánya a kutatásai alapján már három nyomólemezt különböztet meg (I. II. és III. típus), így ezzel helyére kerültek az eddigi ellentmondások.

Az általa meghatározott három típus egyben időrendiséget is jelez. Ennek illusztrálására bemutatom a vastagabb papírra nyomott próba-

nyomatot, amely pontosan mutatja Orbán Ferenc I. típusának ismertetőjeleit:

Orbán Ferenc ábráját az első típusról kissé módosítani kell, a bal felső saroknál éppen a sarok rajzolata mutat színes foltot. A kereszttől jobbra fekvő kis színes pont viszont nem minden bélyegen található meg.

I. típus

II. típus

A II. típust Orbán Ferenc már elektrotypiának tartja, a kutatáshoz rendelkezésére álló 92 darabot a végleges megállapításokhoz pedig kevésnek. Azt feltételezi, hogy az altípusok oszloponként változnak az ismertetőjelek alapján, én viszont találtam olyan függőleges összefüggéseket (négyestömb és pár), ahol a bélyegek kétféle altípusba tartoznak.

B D
B D

B D
B C

A1

A2

B

C

D

A2 C

C A

ívszél: 13 mm

C A1

A II. típus legkorábbi bélyegzése Orbánnál 1872. 05 12. E bélyegpáron a dátum: 72.3.7. (Habár nehezen kivehető, különösen a hónap.)

A III. típus a legkésőbbi, ezek a bélyegek fordulnak elő a legnagyobb számban. Az altípusok oszloponként ismétlődnek. Itt már teljesen biztos az elektrotypia, ezzel a nyomólemezzel nyomták a Bélyegmúzeumban őrzött díszalbumok, valamint az újnyomatok íveit is.

A katalógusok említik a szürkés papírra nyomott bélyegeket, ezeket korai nyomatoknak tartják. Ez téves, mivel ennek a típusnak a bélyegei a legkésőbbiek.

Szürkés papír:

Szakirodalomban nem szereplő bélyegzések,

és ívszéli példányok:

13 mm

10/14 mm

Festékezésből és elmozdulásból adódó hibák, a végén (részleges) álkettősnyomatot mutatok be a következő hasábban.

Mint a kőnyomatosoknál, itt is nagy ritkaság az ívszínátnyomat. A bemutatott két darab egyike halvány, de kiterjed az egész bélyegképre, a másik már erősebb, szintén kiterjed az egész bélyegképre.

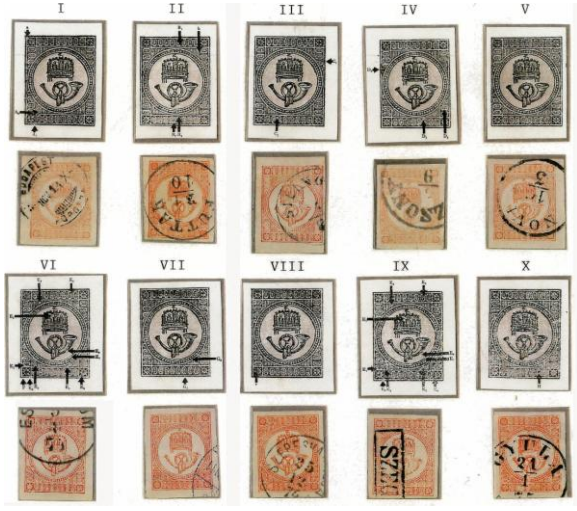
Lemezhibák és festékezési hibák:

Az alábbiakban bemutatok egy címszalagot, amelynek bélyegzése eddig ismeretlen. Hasonló bélyegzést Gudlin igen magasra értékel (R), ebben nincs dátum. A bélyegzés ovális keretben M.K. POSTA HÍRLAP KIADÓ HIVATAL PEST:

Mint már szó volt róla, a nyomás elektrotypia, az egyes függőleges oszlopokban azonos ismertetőjelek találhatók. Az alábbiakban bemutatok egy ilyen oszlopokra kiterjedő feldolgozást, majd a teljes 100-as ívet, amely az 1871-es kiadások egyetlen teljes íve.

A szakirodalom a legnagyobb használt összefüggésként egy 18-as tömböt tart számon (Keszthely bélyegzéssel.) Az alábbiakban bemutatok egy 20-as tömböt, bélyegzése szintén Keszthely.

A következő darab egy teljes újság címszalaggal, nagyon szép függőleges hármassáv bérmentesítéssel (igazi ritkaság).

A szakirodalom hangsúlyozza, hogy a többes bérmentesítések ritkák. A legnagyobbat a Monográfia be is mutatja, most én is mellékelem ezt a ritkaságot. Gyűjteményem egyik dísze.

CENZÚRA MAGYARORSZÁG HATÁRAIN BELÜL ÉS KÍVÜL AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ UTÁN

DR. HELMUT KOBELBAUER, SINABELKIRCHEN

1. TÖRTÉNELMI VÁZLAT[1]

A központi hatalmak veresége, amit az 1918. november 3-i páduai fegyverletétel pecsételt meg, egyben a ”történelmi” határain belüli Magyarország végét is jelentette.

1. térkép. Forrás: www.wikipedia.de, cikk Ausztria-Magyarországról

A kikényszerített trianoni békediktátum értelmében (1920. június 4) Magyarországot a jelenlegi területére kurtították. Az 1914-es határok visszaállítására többnyire minden helyi kísérlet úgy katonailag, mind politikailag zátonyra futott.

Rögtön 1918. október 30-án, a horvát országgyűlés kinyilvánította kapcsolatának felbontását a magyar Monarchiával; majd Horvátország és Szlovénia egyesült a Szerb, Horvát, Szlavón Királyság alatt, amit 1918. december elsején Belgrádban kikiáltottak ki.

Magyarország már 1918. október végén felmondta a Habsburg duális monarchiával való államjogi helyzetét, ezért nem tartotta magát érintettnek a páduai fegyverletétel követelményeivel szemben. Egy saját külön fegyverletételi szerződést próbált kialkudni, és ebből a célból az újdonsült Magyar Köztársaság mértékadó képviselői találkoztak 1918. november 18.-án Belgrádban a Szaloniki-front katonai vezérével, Louis Franchet d’Esperey tábornokkal.

Ott a következő, utóbb visszautasított katonai egyezmény született:

I. A magyar kormány csapatait a Nagy-Szamos felső folyása - Beszterce - Maros(falu) - a Maros vonala a Tiszával való összefolyásáig - Szabadka - Baja -Pécs (e városokban nem tartózkodnak magyar egységek) - a Dráva folyása Szlavónia-Horvátország határáig vonaltól északra vonja

[1] a jelen előadás az Arge Ungarn 2014-es évkönyvében megjelent cikk szöveghű fordítása. (A szerk.)

vissza. A kiürítés nyolc napon belül hajtandó végre.

A kiürített területet a szövetségesek teljes joggal megszállják, a szövetséges hadseregek főparancsnoka által meghatározandó feltételeknek megfelelően. A polgári közigazgatás e területen a jelenlegi kormány kezében marad.

A kiürített területen kizárólag a rend fönntartásához elengedhetetlenül szükséges rendőri és csendőri alakulatok maradhatnak, valamint azok, amelyek a vasútvonalak biztonságára felügyelnek.

II. A magyar hadsereg, a szárazföldi csapatok és a haditengerészet leszerelése, a belső rend fönntartásához szükséges hat gyalogos és két lovas hadosztály, valamint az I. szakaszban említett rendőri erők kivételével.

III. A szövetségesek megszállási joga minden helységre, illetve minden stratégiai pontra, melyeknek folyamatos meghatározása a szövetséges hadseregek főparancsnokának jogkörébe tartozik.

A szövetséges csapatok szabad átvonulásának és állomásozásának joga Magyarország egész területén. A szövetségesek állandó joga az állam, illetve a Magyarországon lakó magánszemélyek tulajdonát képező közúti, vasúti jármű-, illetve hajópark egészének katonai célú igénybevételére. Hasonlóképpen az igás- és málhás állatokra.

IV. A megszállt terület (lásd I. szakasz) vasúti forgalmát rendesen lebonyolító személyzet és vasúti anyag helyben maradnak: ezen fölül tartalékként a szövetséges csapatok szükségleteire, valamint a szerbiai vasúti anyagban a háború következtében keletkezett hiány pótlására egy hónapon belül a főparancsnok részére átadandó 2000 szabványos nyomtávú vasúti kocsi és 100 mozdony, illetve 600 keskeny nyomtávú vasúti kocsi és 50 mozdony. e vasúti anyag részben Ausztriára terhelhető. A számok hozzávetőlegesek.

V. A megszállt terület hajóforgalmát rendesen lebonyolító személyzet és hajózási felszerelés helyben maradnak.

Ezen fölül hat monitor azonnali hatállyal a szövetségesek részére Belgrádban átadandó.

A dunai flottilla fönnmaradó részét lefegyverzés céljából a főparancsnok által a későbbiek folyamán meghatározandó dunai kikötőkben kell összevonni. A szövetséges hadseregek szükségleteire, valamint a szerbiai hajózási fölszerelésben a háború következtében keletkezett hiány pótlására e flottillából a lehető legrövidebb időn belül tíz személyszállító hajó, tíz vontató és hatvan uszály átadandó. A számok hozzávetőlegesek.

VI. Két héten belül a főparancsnok rendelkezésére bocsátandó egy, a szükséges fölszereléssel ellátott, háromezer fős vasúti alakulat a szerbiai vasútvonalak javítására. A számok hozzávetőlegesek.

VII. Két héten belül a főparancsnok rendelkezésére bocsátandók a szükséges fölszereléssel ellátott távírász-alakulatok a szerbiai telefon- és távíróforgalom helyreállítására.

VIII. Egy hónapon belül a főparancsnok rendelkezésére bocsátandó 25 000 ló és az általa meghatározandó, szükség szerinti szállítóeszköz. A számok hozzávetőlegesek.

IX. A fegyverek és a hadianyag összegyűjtése a főparancsnok által meghatározandó pontokon. Ezen anyag egy része a főparancsnok rendelkezésére álló egységek fölállítása céljára lesz igénybe véve.

X. A szövetséges hadifoglyok és polgári internáltak azonnali szabadon bocsátása, majd összegyűjtésük bevagonírozásra alkalmas pontokon, ahonnét hazaszállításuk a főparancsnok által meghatározandó kilépési pontokon és időben történik. A magyar hadifoglyok átmenetileg fogságban maradnak.

XI. A német csapatok magyarországi átvonulására és állomásozására 15 nap áll rendelkezésre a Diaz tábornokkal kötött fegyverszünet aláírásának napjától (november 4. 15 óra) számítva.

Németországgal postai és távíróforgalom csak a szövetségesek katonai ellenőrzése mellett bonyolítható. A magyar kormány kötelezettséget vállal mindennemű katonai távírókapcsolat megakadályozására Németországgal.

XII. Magyarország segíti a szövetséges megszálló csapatok ellátását. A rekvirálások - amennyiben nem önkényesek - engedélyezendők, a térítés folyó áron történik.

XIII. Az összes dunai és fekete-tengeri osztrák-magyar aknatelepítés helyét késedelem nélkül közölni kell a főparancsnokkal.

Ezenfölül a magyar kormány kötelezi magát a magyar határon túl, Ausztria területén a Dunába dobott, valamint a saját vizein jelenleg található összes úszó akna kifogására.

XIV. A magyar posta-, rádiószolgálat, a telefon-, távíró- és vasúti forgalom a szövetségesek felügyelete alá kerül.

XV. Az ellátással megbízott miniszter mellé a szövetséges érdekek érvényesítésére felügyelő szövetséges képviselő lesz kirendelve.

XVI. Magyarország köteles mindennemű kapcsolatot megszakítani Németországgal, valamint köteles megtiltani mindennemű csapat- és hadianyag-szállítást, a főparancsnok külön engedélyével a romániai német csapatok részére történő szállítások kivételével.

XVII. A szövetségesek a belügyeket illetően nem avatkoznak be a magyar államigazgatás munkájába.

XVIII. A szövetségesek és Magyarország között az ellenségeskedés megszűnt.

Készült két példányban, 1918. november 13-án, 23 óra 15 perckor, Belgrádban, a címben, illetve a XI. és XVIII. cikkelyben végrehajtott módosítással.

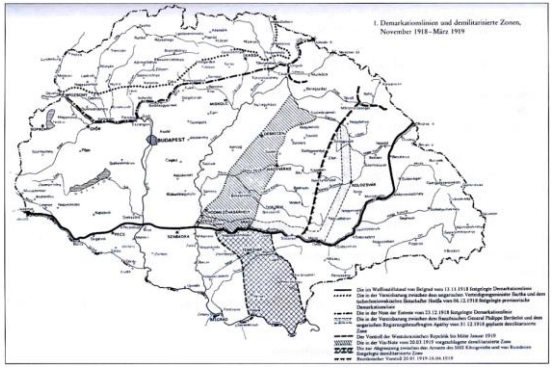
a szövetségesek részéről a főparancsnok képviselői:

Mišić vajda s. k. *Henrys tábornok s. k.*

Magyarország részéről a magyar kormány képviselője:

Linder Béla s. k.

A következő térképen az akkor kijelölt demarkációs vonalak láthatóak:

2. térkép. Forrás: Kovács-Bertrand Anikó: a magyar revizionizmus az első világháború után (München, 1997) 41. oldal

A szerb és a román csapatok előrenyomultak egészen a demarkációs vonalakig (gyakran tovább is), az északi sáv menti területek az 1918. október 28-án kikiáltott Csehszlovákiához kerültek, az október 30-i Turóczszentmártoni deklarációban megfogalmazottak alapján. Ugyancsak elszakították a később Kárpátaljának nevezett magyar területet is, melyet 1919 áprilisától cseh és román csapatok foglaltak el. Nagy-Románia ezzel párhuzamosan bekebelezte Erdélyt.

1919. március 21-én, Budapesten a magyar kommunista csoportok átvették a hatalmat. Ezt követően heves harcok vették kezdetüket az ország új határai környékén: sikereket kudarcok, kudarcokat sikerek követtek. Végezetül augusztus másodikán a belső és külső viszályok miatt a kormány távozásra kényszerült. Augusztus 6-án bevonultak a román csapatok Budapestre. Az ez után kialakult status quo-nak Horthy Miklós vetett véget 1919 novemberében, 1920 februárjában visszaállította a Királyságot, azonban a régi király, IV. Károly visszatérési kísérletét meghiúsította.

A győztes Románia és Szerbia azonban hamar konfliktusba került a Bánság felosztása miatt. A véres harcokba torkolló konfliktust csak egy francia megszállás − először Aradon, majd Szegeden − tudta csak meghiúsítani.

1921-ben a győztes hatalmak eldöntötték, hogy Magyarországból egy nyugati sávot odaadnak az Osztrák Köztársaságnak (ez a terület Burgenland néven lett beolvasztva a friss köztársaságba). Ezzel lezárult a területek elcsatolása, a régi területeknek mindössze egyharmada maradt magyar kézen.

2. CENZÚRA MAGYARORSZÁGON:

A következőkben szeretném pár látványos darabbal szemléltetni a cenzúra működő, vagy épp nem működő rendszerét az új Magyarország területén.

2.1 A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG (1918.11.16-1919. 03.11.)

Az Osztrák-Magyar Monarchia cenzúrarendszer összeomlásának pillanatát nem lehet konkrétan meghatározni, hozzávetőlegesen a Monarchia összeomlásával október utolsó napjaiban, illetve november első napjaiban következett be.

Szükségszerűen a Köztársaság ideje alatt nem működött postai cenzúra sem az országban, sem a kívül rekedt részeken. Az egyéb postai tevé-

kenységek azonban akadálytalanul működtek egy ideig a világháború elvesztése után is. (Önkényesen volt pár korlátozás az oroszországi postaforgalmat érintően).

A postaforgalom beszüntetésével, − ami 1919. február közepén Csehszlovákiában, illetve a Szerb- Horvát-Szlavón Királyság területén végbevitt pénzrendszer átalakítással volt összefüggésben − először a pénzutalvány küldés vált a frissen kialakult országok postahivatalainak monopóliumává egészen 1920-ig. Ugyanígy három teljes hétig a levél és csomagforgalom is abbamaradt.

Alább szeretnénk pár küldeményt bemutatni az 1918. november - 1919. március időszakából, amik cenzúrázatlanul lettek továbbítva.

1. ábra. 1918. november 26-án Beregszászról Eperjesre feladott képeslap. Későbbiekben mindkét településre bevonult a csehszlovák hadsereg.

Gazda István már bemutatott pár levelet ebből az időszakból, melyet cenzúráztak, ezek azonban vélhetően a katonai cenzúrával állnak összefüggésben. Sajnos nem nyílt lehetőségünk ezen levelek beható tanulmányozására.

2. ábra. 1919. január 21-én Upicéről Budapestre feladott céges levél cenzúra nélkül.

3. ábra. 1919. 01. 22-én Budapestről Ljubljanába küldött levél, cenzúra nélkül. Dr. Dereani egy neves filatelistája volt a kornak.

4. ábra. 1919. március 19-én Budapestről Svájcba feladott céges levél cenzúra nélkül.

2.2 MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG 1919. 03.21-1919. 08. 02.

Ebből az időből sem rendelkezünk semmiféle hivatali rendelettel a polgári postaforgalom cenzúrázásával kapcsolatban. A legtöbb számunkra ismert küldeményen nem található semmilyen jele sem a cenzúrának.

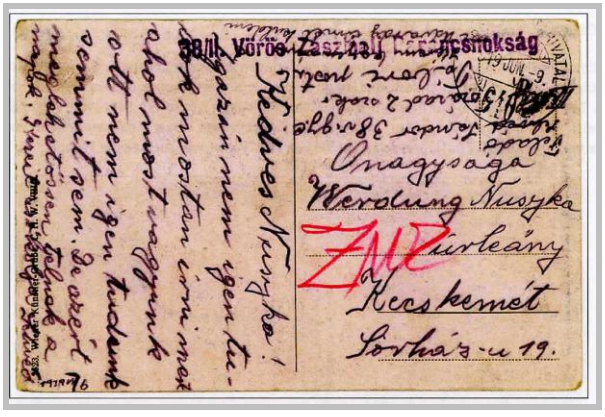
Külföldre irányuló küldemények ebből az időből ritkábbak, azonban ezeknél a leveleknél sem található magyarországi cenzúra. Sokkal gyakrabb azonban a Vörös Hadsereg tábori postai cenzúrája mind a frontra menő levelek esetében, mind az onnan feladottak esetében (ami részben a Monarchia hadseregének bélyegzőit örökítette át).

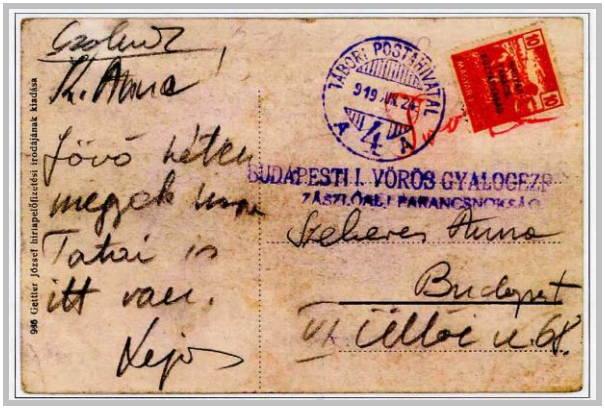
5. ábra. 1919. június 9-én Szombathelyről Szászvárra feladott képeslap piros színű „engedélyezzük” bélyegzővel.

6. ábra. 1919. június 10-én Ceglédről Budapestre feladott képeslap. Barnásvörös „Felülvizsgálva. Továbbítható” cenzúrabélyegzéssel.

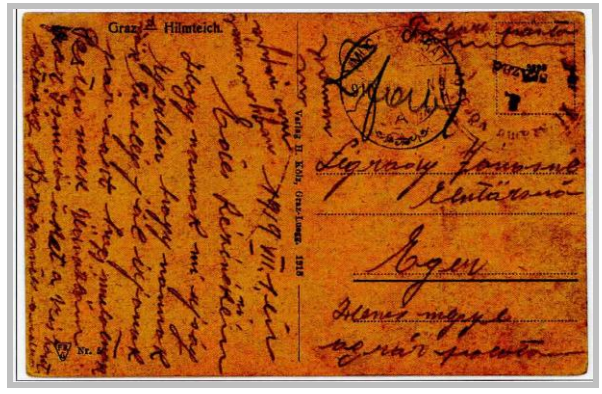

7. ábra. 1919. 06. 09-én feladott tábori képeslap Kecskemétre, alakulatbélyegzéssel és kézi ellenőrizve felirattal.

8. ábra. 1919. 06. 24-én Szolnokról feladott tábori postai képeslap alakulatbélyegzéssel és kézi cenzúrával Budapestre.

Történelmileg szemlélve kissé ironikus, hogy a vörös hatalom Magyarországon minden létező eszközzel (katonaival is) megpróbálta a Szent Korona területét visszafoglalni − ám tartós sikerek nélkül, ami hosszú távon a bukásához vezetett.

9. ábra. 1919. 07. 01. Muraszombatról Egerbe küldött tábori képeslap. Augusztus elsejétől a szlovén haderők az antant hatalmak beleegyezésével megszállták a Muravidéket.

10. ábra. 1919. 04. 01. Tatáról Klagenfurtba feladott képeslap. A lapon csak klagenfurti cenzúrabélyegzés (piros kétkörös bélyegzőben: Briefzensurstelle Klagenfurt) található, magyar nem.

2.3 ÁTMENETI IDŐSZAK (1919 AUGUSZTUS-1919. NOVEMBER KÖZEPE)

A Tanácsköztársaság bukása után nem volt hivatalosan elismert „hatalom” az országban. Ebből az időszakból sincs semmilyen hivatali dokumentum se a magyarországi cenzúra létezésére, viszont köztudott, hogy pár helység szervei éltek a cenzúra jogával.

11. ábra. Levél Tatáról Budapestre „Tatai Posta / CenZor” helyi cenzúrabélyegzéssel.

Az előző levélről − aminek feladási dátuma sajnos nem ismert − Gazda István azt állította, hogy ebből a korszakból származik (azonban az is lehetséges, hogy a Horthy korszakból való.)

2.4 MAGYARORSZÁG HORTHY MIKLÓS KORMÁNYZÓSÁGA ALATT

Horthy nem volt más, mint a monarchia flottájának Admirálisa, akit a magyarok háborús hősként tiszteltek. Az ellenforradalmi kormányban, ami Szegeden állt össze, a hadügyminiszteri posztot szánták neki, habár erre nem került sor, mégis hatalmas befolyása volt a ”fehér” csapatokra, melyeknek megkérdőjelezhetetlen vezére lett, mikor bevonultak a románok által megszállt Budapestre. 1920. február elsején Magyarországon hivatalosan visszaállították a királyságot, a Habsburgok visszatérése azonban politikailag teljesen ki volt zárva. Horthy Admirális egy király nélkül maradt Királyság kormányzója lett.

Ebben az időszakban számos helyen állítottak fel cenzúrát, habár erről hivatalos irat nem maradt fenn. A leveleken használt zárjegyeken néhány esetben megtalálható az 1912. évi cenzúrarendeletre vonatkozó utalás. A cenzúra kezdetét 1919 végére vagy 1920 elejére lehet datálni. A belföldi levelek cenzúrája egészen 1923-ig tartott, miközben külföldről érkező egyes levelek egészen 1924 végéig cenzúrázták.

Gazda István a Horthy cenzúrát régiókra osztotta fel mégpedig: észak és északkeletre, kelet és délkeletre, Duna közre és a fővárosra, Budapestre.

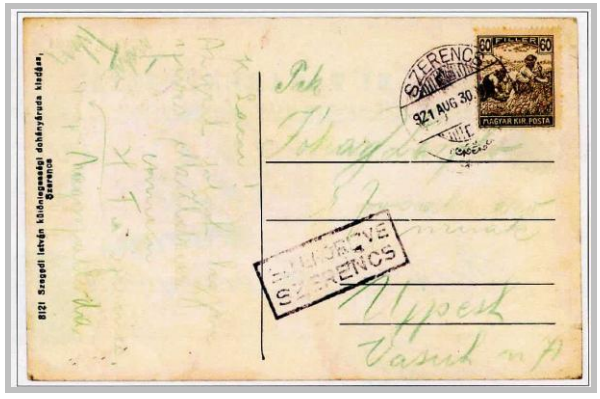
12. ábra. 1919. november 20-án Veszprémből feladott levélkék „CENZURA” feliratú cenzúra bélyegzővel. Korai darab a Horthy cenzúra korszakából.

Mi is ezt a felosztást követjük a továbbiakban. Azonban a küldemények sokfélesége miatt csak egy bepillantást tudunk adni erre az időszakra.

Az ő idetartozó munkáit kiegészítve összeállítottunk egy listát az ismert cenzúra helyek neveivel, illetve az ismert cenzúrabélyegzések szövegeivel, ami további kutatásra ad lehetőséget ebben a témakörben

13. ábra. 1920. 09. 24-én Budapestre feladott képeslap barnásvörös „CENZURA| BALASSAGYARMAT” helyi ellenőrzőbélyegzéssel.

14. ábra. 1921. 08. 30-án Szerencsen feladott képeslap „ELLENŐRIZVE| SZERENCS” keretbélyegzéssel.

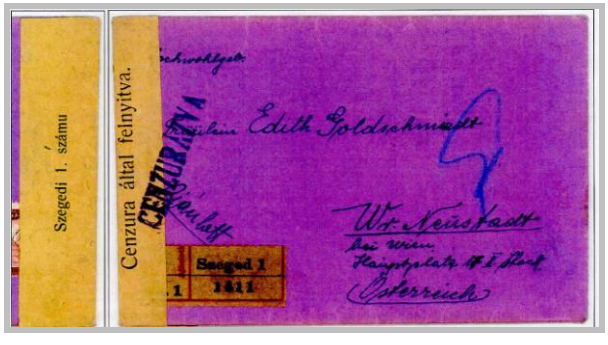

15. ábra. 1921. 01. 19-én Sátoraljaújhelyről Budapestre feladott ajánlott levél „SAUJHELY| CENZURA” fekete keretbélyegzéssel.

Magyarország keleti és délkeleti részéről származnak az alábbi cenzúrázott küldemények:

16. ábra. 1921. 02. 16-án, Gyulán feladott képeslap lila „MAGY. KIR. KATONAI LEVÉL CENZÚRA | BÉKÉSCSABA” címeres körbélyegzéssel.

17. ábra. 1921. 03. 15-én Szegedről Bécsbe feladott hátoldali bérmentesítésű ajánlott levél. Lila „CENZÚRÁZVA” bélyegzéssel és helyi cenzúra által használt zárjeggyel.

Megjegyzendő, hogy e korszak cenzúrazárjegyi különösen ritkák és az a kevés, ezzel a témával foglakozó gyűjtő számára igen nagyra becsültek. Ez igaz azokra a zárjegyekre is, melyeket a megszállt területeken, illetve az utódállamokban használtak.

18. ábra. 1921. 10. 12-én Székesfehérvárról feladott képeslap lila „Ellenőrizve Székesfehérvár” helyi cenzúrabélyegzéssel.

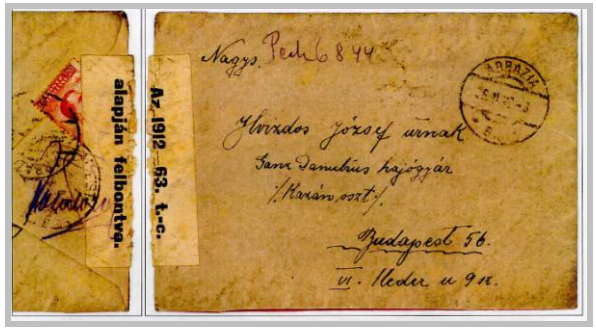
A Duna közi térségből, illetve a nyugat magyarországi részről az alábbi küldeményeket szeretnénk bemutatni:

19. ábra. 1921. 03. 19-én Velencéből feladott képeslap „KATONAI CENZÚRA SZOMBATHELY” körbélyegzéssel ellátva.

1921-ben Magyarországot kényszerítették az antant hatalmak arra, hogy a megmaradt területéből még egy részt átadjon az Osztrák Köztársaságnak (későbbi Burgenland). Csak a korábbi megyeszékhely, Sopron maradhatott magyar a december 14-16-a között lezajlott népszavazásnak köszönhetően.

Budapestről csak kevés küldemény maradt fenn, amik az ottani cenzúra jelét viselnék. Az alábbi zárjegy utal az 1912-es cenzúrával kapcsolatos törvényre.

20. ábra. 1922. 02. 16-án Abbáziából Budapestre feladott levél, kézi cenzúrával és zárjeggyel („Az 1912 63 t.c. Alapján felbontva”).

Ennek a résznek a lezárásaként bemutatunk egy kevésbé feltűnő ajánlott levelet:

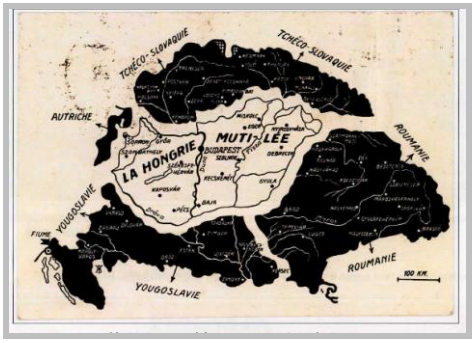

21. ábra. 1922.12. 02-én Tardoskedről feladott levél Szombathelyre. Lila ovális „C” cenzúrabélyegzéssel. Kései darab.

3. AZ ELFOGLALT TERÜLETEK CENZÚRÁJA:

Ennél a résznél szintén Gazda István időszaki felosztására támaszkodunk, mely írásaiban kimerítő magyarázatot nyújt, hogy miért tartoznak egészen 1920. 06. 04.-ig a régi Magyarország területén feladott küldemények (részben) a magyar postatörténethez.

A területváltozások jelentőségét a 30-as évek egyik propaganda térképén szeretnénk szemléltetni:

22. ábra. Propaganda térkép – a szétszakított Magyarország

Ebből kifolyólag területi egységekre bontottuk fel a cenzúrát:

- csehszlovák
- román
- délszláv
-francia (Aradon és Szegeden)

1918. október 30-a után a horvát és szlavón területeken feladott küldeményeket Gazda István a Szerb-Horvát-Szlavón Királyság postatörténetéhez sorolja, és nem tekinti a magyar postatörténet részeként. Hasonlóan érvényes ez Fiume postatörténetére is. Mi is ehhez az álláspontho igazodtunk.

Először csak 1921 augusztusában tért vissza néhány, a szerb csapatok által megszállt terület Magyarországhoz: közel a teljes Baranya Péccsel együtt. Ez az antant hatalmak által történt visszacsatolás csak egy egyszeri eset maradt. Az e területeken működő szláv cenzúrát a szerző és Hermann Dietz által megjelentetett könyv részletesen tárgyalja.

3.1 CSEHSZLOVÁK CENZÚRA A FELVIDÉKEN

Az idetartozó szakirodalmakban a csehszlovák cenzúra nagyon hiányosan van csak megemlítve. Van egy már évek óta nem frissített internetes oldal is Petr Gebaurtől [3], ami néhány küldeményt mutat be a csehszlovák cenzúrával kapcsolatban. Hivatalos dokumentumok szintúgy nem állnak rendelkezésre.

Levél postaforgalom Magyarországgal, – amíg a postai összeköttetés nem lett szétszúzva az 1919 tavaszán-nyarán kialakult harcok miatt, – de legkésőbb 1919 augusztusától cenzúrázva lett. Mint cenzúrahely Pozsonyról tudjuk biztosan, azonban számos kisebb településen is állíthattak fel cenzúrát.

23. ábra. 1920. 03. 20-án Bécsben feladott levél Pelsőczre kézi felírással: „Tartalmaz egy levelet Magyarországról. Nem továbbítható!" és cenzúrabélyegzőkkel: „censurovano", „Vojenska postovni kontrola v Bratislave".

Hogy a kézírásos rész osztrák vagy szlovák részről származik-e, nyílt kérdés marad, mindenesetre a levél nem lett kézbesítve, hanem vissza-

küldték Bécsbe. Ezt a március 22-i bécsi érkezési bélyegző is megerősíti.

Ehhez hasonló bizonyítékokból a postai cenzúrára vonatkozólag csak kevés maradt fenn. Ezzel a darabbal a pozsonyi katonai postai cenzúra megléte is bebizonyosodott.

24. ábra. 1921. 02. 02-én Budapestről feladott express ajánlott levél Brnoba piros „Censurovano" bélyegzéssel.

25. ábra. 1922. 06. 28-án Királyfitarcsáról Budapestre feladott levél „Censurovano" bélyegzéssel.

26. ábra. 1921. 04. 08-án Debrecenben feladott ajánlott levél Prágába. Magyar „CENZÚRÁZVA" és csehszlovák „CENSUROVANE" bélyegzéssel.

3.2 ROMÁN CENZÚRA KÁRPÁTALJÁRÓL ÉS ERDÉLYBEN

Amíg az erdélyi román cenzúra jól dokumentált Calin Marinescu könyvében, addig sok éves kutatási munkánk során csak egyszer akadtunk olyan küldeményre, melyen a kárpátaljai román cenzúra megtalálható.

27. ábra. 1919. 07.17-én Técsőről Debrecenbe feladott képeslap, helyi román cenzúrabélyegzéssel: „RUMANIA COMENDUARA PIETEI" (helyőrség).

Kárpátalja déli és keleti része 1919 áprilisától egészen 1920 októberéig volt román megszállás alatt. Ebből az időszakból ezideig pontosan csak két Egyesült Államokba menő küldemény dokumentált, amik közül egyik az itt bemutatott levél.

28. ábra. 1919. 11. 11-én Feketeardóról feladott bérmentesítés nélküli levél az Egyesült Államokba. Rajta román „Censura romana / Satu Mare” bélyegzéssel és 10 cent portóval. Andrew Cronin gyűjteményéből.

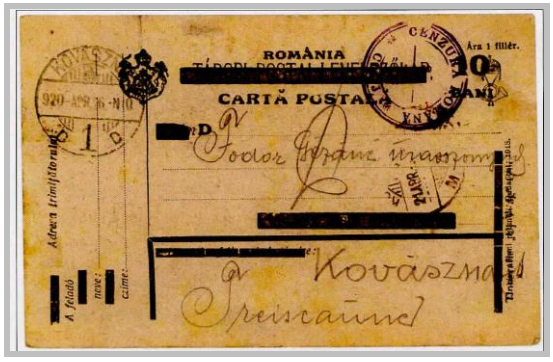
A Kárpátalján feladott levelek leginkább Máramarosszigeten és Szatmárnémetiben lettek ellenőrizve. A szerző egy cikke a The Sub-Carpathian Messenger című angol folyóiratban részletes adatokat hoz Máramarossziget cenzúrájáról és bemutat pár küldeményt onnan.

29. ábra. 1919. 08. 29-én Debrecenből Kisújszállásra feladott képeslap román katonai alakulat- és román ovális cenzúrabélyegzés „Censura Romana / Debretin”).

30. ábra. 1920. 04. 13-án Medgyesről Kolozsvárra feladott boríték román „Censura Sighisoara” cenzúrabélyegzéssel.

31. ábra. 1920. 04. 21-én feladott magyar tábori postai lap román 10 Banis nyomtatványként felülnyomva Kovásznára. Lila „Censura Romana / Cluj" körbélyegzéssel.

3.3 DÉLSZLÁV CENZÚRA DÉLVIDÉKEN

A délvidéki területeken (Bánát, Bácska, Szerém és Baranya), amiket 1918 novemberében szerb csapatok megszálltak és ellenőrzésük alá vontak, civil levélcenzúra került bevezetésre.

32. ábra. 1919. 02. 13-án Csákról feladott ajánlott levél kék kézi felirattal és piros temesvári cenzúrabélyegzéssel.

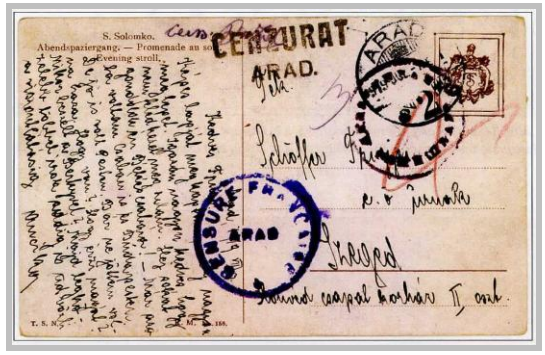
33. ábra. 1918.12. 03-án feladott belkezelési levél Törökbecséről Budapestre, nagybecskereki szerb cenzúrabélyegzéssel.

34. ábra. 1919. 02. 12-én Tiszakálmánfalván Lipótújvárba feladott képeslap ovális szerb katonai cenzúrával (Káty) és Újvidéki polgári cenzúrabélyegzéssel.

35. ábra. 1921. 08. 05-én Csehszlovákiából feladott kiegészített díjjegyes levelezőlap az ismert pécsi bélyegkereskedőhöz Julius Miertl-hez címezve. Ovális szerb katonai cenzúrabélyegzéssel. Rövidlel a visszacsatolás előttről.

36. ábra. 1919. 07. 03-án Aradról Szegedre feladott képeslap háromszoros cenzúrával: a francia hatóságok „CENSURE FRANCAISE / ARAD" körbélyegzése, a románok „CENZURAT ARAD" bélyegzése, illetve a temesvári szerb katonai cenzúrabélyegzés.

3.4 FRANCIA CENZÚRA ARADON ÉS SZEGEDEN

Szerbiához hasonlóan Románia is győztesként tekintette magát és mindketten azon voltak, hogy területeiket minél nagyobb mértékben megnagyobbítsák. Az antant valóban győztes országai egészen addig hagyták e két ország felfegyverkezését, amíg saját érdeküket ez nem veszélyeztette.

Azonban a Bánátság felosztásánál 1918-ban egy kritikus helyzet következett be, ami a francia kormányt közbeavatkozásra kényszerítette. Csapatokat vezényelt Aradra, illetve nyomást gyakorolt Belgrádra, melynek következményében az lemondott a Bánátság egy sávjáról Románia javára.

1919 júliusában ismét egy területváltozás következett: a szerb csapatok kivonultak Temesvárról és annak környékéről, majd a román csapatok bevonultak oda 1919. augusztus 3-án.

Felhasznált irodalom:

[1] Gazda lstván: „Postai cenzúra Magyarországon − II. rész: az 1. világháború utáni időszak". Budapest, Philatelica 87/2, 1-13. old.

[2] Gazda lstván: „Die Postzensur in Ungarn nach dem Ersten Weltkrieg". Bajna Zsuzsa fordítása, 1994.

[3] Petr Gebauer: „Censorship after WWI (1918-1921)" weboldal, http://phist.webpark.cz/cen/cen2.htm, utolsó módosítás 2000. ápr. 4

[4] Cälin Marinescu: „Cenzura Postalä Militarä in Romnia 1914-1940". Bukarest, 2004.

[5] Hermann Dietz, Helmut Kobelbauer: „Die jugoslawische Postzensur von 1918 bis 1921". Szerzői kiadás, 2012.

[6] Wafter Bruckner: Albumblätter zur ungarischen Zensur im Burgenland. Privát közlés.

[7] Helmut Kobelbauer: „Censorship during the Romanian Occupation 1919 and 1920". „The Sub-Carpathian Messenger" #006 (Juli 2009), 6-12. old.

Német eredetiből fordította: Manz János

A BUDAPESTI, MAJD PESTKÖRNYÉKI SZÜKSÉGTARIFA TÖRTÉNETE. 1945. MÁRCIUS 2.- MÁJUS 1. 2. RÉSZ

DR. NAGY FERENC, BÉCS

Folyóiratunk 12/1-es számában ismertettem az eladdig alig tudott budapesti tarifa hátterét és az addig felbukkant postatörténelmi dokumentumokat.

Az azóta eltelt négy év még néhány érdekes darabot hozott fel a filatéliai piacra, de őszintén szólva elég keveset. Ennek az lehet az oka, hogy a küldemények csakugyan nagyon ritkák lehetnek az infla-anyaghoz képest, vagy a tulajdonosaik nagyon örülnek postatörténeti dokumentumaiknak és várnak az eladással.

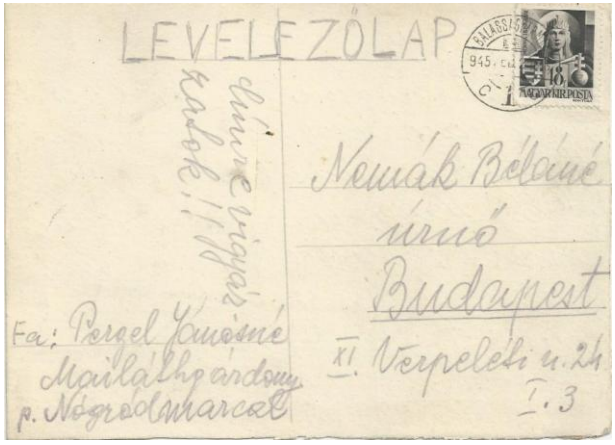
Ezek ellenére is sikerült a budapesti aukciókon néhány darabra alacsony áron szert tenni, mert a 12/1-es cikkemet még az aukciós cégek feldolgozó munkatársai sem olvashatták, így megfelelő leírás hiányában nem volt nagy verekedés a küldeményekért. Az alábbi beosztásban e cikkemnek megfelelően jártam el.

1. VIDÉKEN MÁRCIUS 2. ELÖTT BUDAPESTRE FELADOTT KÜLDEMÉNYEK, MÁRCIUS 2. UTÁN KÉZBESITVE

Mint kiderült, e küldemények olyan ritkák, mint a fehér holló. Az elmúlt 4-5 évben mindössze két darabra tudtam csak szert tenni, melyből egyet itt mutatok be.

Az 1945 II. 15.-én Mailáthgárdonyban, „u.p. Nógrádmarcal”-lal megírt, egy kartonlapból kivágott, rögtönzött lapot elvitték a balassagyarmati postára.

Ez akkor már működhetett, mert febr. 21-én a 18 fillérrel akkor még helyesen bérmentesített lapot le is bélyegezték. A kikézbesítés Budapesten csak márc. 2. után volt lehetséges, amikor már a budapesti tarifa volt érvényben. Mégsem portózták meg, mert − mint munkámban említettem, − ez az új tarifa de jure a feladáskor még nem volt érvényben.

1. ábra. Levelezőlap Balassagyarmat bélyegzővel, 1945. febr. 21-ről Budapestre, márc. 2, a postaszolgálat beindulása után kézbesítve.

- Emlékeztetésül hadd mutassam be itt újra a március 2-val bevezetett új budapesti tarifák rövid összefoglalását.
- Levelezőlap helybe: 30 fillér Nagy-Budapestre, a vámhatáron túlra: 40 fillér
- Levél helybe: 40 fillér, a vámhatáron kívül eső helységekbe szóló levél 20 grammig 60 fillér 250 grammig 1 pengő 20 fillér
- Ajánlás helybe: 1 pengő, a vámhatárokon kívül eső, Nagy-Budapesthez tartozó helységekbe szólóért pedig 1 pengő 40 fillér

Mint látjuk, e rendelkezésben mindig „Nagy-Budapest" és „vámhatár" említődik, a „vidékre" szóló küldeményekről még nincs szó. A vidékre szóló levelekről nem lehetett akkor még diszponálni, mert a postaforgalom szállítóeszközök hiányában nem volt kalkulálható. Azonban a forgalom hamarabb beindult, mint gondolták volna, pár héten belül sikerült is a postásoknak egy néha még lassan is, de biztosan működő hálózatot összehozniuk. Ahogy a forgalom Észak, Kelet és Dél felé kiterjedt, úgy terjedt ki a Budapesti, immáron Pestkörnyéki tarifa hatásköre is ezekbe az irányokba. Nyugat felé akkoriban a posta még nem tudott terjeszkedni az ottani, még április 4-ig tartó hadműveletek és folyamodványaik miatt. Írásos intézkedés e kiterjedés mértékéről és tempójáról nincs. Ez sukcesszive történt, rögtönzéssel, mint akkoriban minden más is!

2. BUDAPESTEN FELADOTT HELYI KÜLDEMÉNYEK, MÁRCIUS 2. UTÁN

Nézzünk meg egy darabot Budapestről, az új helyi tarifa szerint helyesen 30 fillérrel bérmentve.

Egy ügyvédi iroda tudatja, hogy újból működik. A címzés elég pontatlan: „Andrássy út". A gondos kézbesítő kiegészítette: „Liszt Ferenc tér sarok." Aztán a lapon, kézzel: Benczur u. 49. Egy másik, most már „Kézbesítési előjegyzéssel", „Fuchs Artur Benczur u. 49 alatt ismeretlen."

Majd az elosztó hivatal egy újabb „Kézbesítési előjegyzéssel": „Vissza Fő. u. 79."

Mindezt egy egyszerű, köznapi levelezőlappal, azokban a napokban. Képzeljük el, hogy szegény postás a lyukas hátizsákkal, éhesen a romok között tántorgott és közben ügyelt arra, hogy a munkáját becsületesen és pontosan elvégezze, − szinte hihetetlen.

Azon idők postatörténetének érdekes darabja.

2. ábra. Helyi levelezőlap Budapesten, 1945. ápr. 17-ről, a helyi 30 filléres felemelt tarifa szerint bérmentesítve, visszaküldve a feladónak.

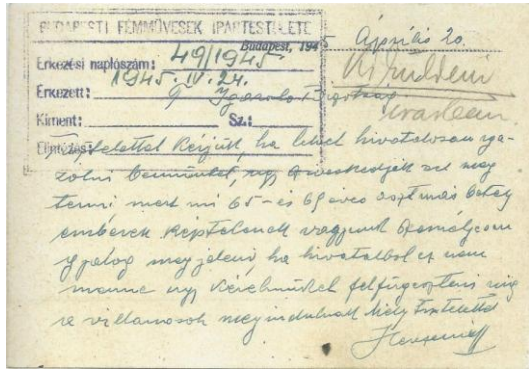
Egy hasonló érdekes darab az alánti, melyben egy ipartestületi tag, a cég társtulajdonosa közli a ”felettes szervvel”, hogy nem tud feleségével gyalog az „igazolás” végett, melyre behívhatták, megjelenni. Ez a procedúra akkor azért kellett, hogy egy felettes igazolja, hogy az illető sem háborús bűnös, sem szélsőjobboldali beállítottságú valaki volt. Aki ezt nem tudta bizonyítani, akkor az un. „B” –listára került, és az azon levőket a legkülönbözőbb, egzisztenciát veszélyeztető megtorlásokkal sújtották.

Igen ám, de a lapból megtudjuk, hogy a villamos nem jár és kérik, az ügyet függesszék fel, „míg a villamosok megindulnak”.

Ez meg nem postatörténelem, ez a mi történelmünk...!

3. ábra. Herczenik úr kérelme egy látványos lapon az Ipartestülethez 45. ápr. 20-ról. Céges levelezőlapok azon időkből még ritkák.

3/a. ábra. A lap hátoldala az elintézési megjegyzésekkel.

BUDAPESTI HELYI AJÁNLOTT LEVELEK

Ezek ritkán találhatók, mert boríték, levélpapír magánkézben már alig volt és a közélet még alig indult meg.

Tarifa: Helyi levél 40 fillér + ajánlás 1 P. = 1. P. 40 fillér

Ezek a küldemények mindig helyesen vannak bérmentesítve, mivel ezeket mindig az ablaknál kellett feladni. Az első levélen a Bélyegkereskedők Egyesülete ír egy tagjának. A filatelisták életkedve és ereje mindig bizonyos volt és itt is látjuk, hogy már április 25-én szervezkedtek. A levélen a 24 filléres Patrona Hungariae bélyeg egyedülálló hat darabos frankaturáját láthatjuk, ami ugyan négy filléres túlbérmentesítést hoz, de minden igazi filatelista szívét megdobogtatja.

4. ábra. Helyi ajánlott levél 1.44 P bérmentesítéssel. Budapest 71-es postahivatal bélyegzőjével.

A Dreher-Haggenmacher serfőzde ajánlott levelén egy példás rendben felragasztott

1 pengő 40 filléres bérmentesítést láthatunk. Nagyobb cégeknél a postát külön alkalmazottak kezelték, és ők a tarifák tudtában, még az irodában előre bérmentesítették a kimenő leveleket. A postahivatali sietős munkában nem lettek volna a bélyegek ilyen szép sorban felragasztva!

5. ábra. Ajánlott levél a 10-es postahivatalból 1945 ápr. 3-ról, a nem messze levő Jászberényi-útra, személyzeti ügyben. A cég még csak szervezkedett, termelés nem volt.

3. BUDAPESTRÖL VIDÉKRE SZÓLÓ KÜLDEMÉNYEK

E csoport küldeményei aránylag ritkák. Ugyanis a budapesti lakosság nem tudhatta, merre működik a posta és merre nem, így minden küldemény egy kísérleti ballon jellegét viselte. Az itt látható lapot először Románd községbe címezték ahonnan aztán a szomszédos Gic falvára küldték. E két falu Pannonhalmától kb. 15 km-re délre, a Bakonyban található. A láp hátoldala szinte sztenderd-szöveg az akkori időkből. „Még nem tudom, megy-e a posta arrafelé, megpróbálom az írást... Két hónapig éltünk a pincében, de megmaradtunk...”

6. ábra. Levelezőlap Romándra, majd utána küldve Gicre. 40 fillér helyes díjlerovással.

4. VIDÉKRÖL BUDAPESTRE KÜLDÖTT KÜLDEMÉNYEK

Ezek nem túl ritkák, mert a nép úgy gondolhatta, hogy „hol ne működjön a posta, ha nem a fővárosban?”

Ha helyes időrendi sorrendben akarunk haladni, akkor ezzel a tinnyei borítékkal kellene kezdenem a küldemények ismertetését. Kérem, olvassák el ezzel kapcsolatban a Bélyegvilág 2016. áprilisi számában a 8. oldalon „Kitörés a Budapest Erődből” címmel irt munkát, mely az 1945. február 11-i esti eseményekkel foglalkozik, és feleleveníti a drámai órákat, melyeket csak a résztvevő katonák töredéke élt át. Ott van megemlítve Tinnye község neve is, mely akkor már orosz kézben volt. Így könnyebben érthető, hogy a posta már március 6.-án nyitva volt, csak a felvett levelekkel nem tudhatott mit kezdeni, mert forgalom még nem lehetett. Összeköttetése a Budapesti Postaigazgatósággal akkor még nem volt, így nem értesült az új budapesti díjszabásról. A levelet 17 nappal később március 23-án kezelte a 741-es postahivatal. A jelek szerint ez a hivatal dolgozta fel az oroszok által elfoglalt országrészekből beáramló postát. (Ez még további kutatásra vár.)

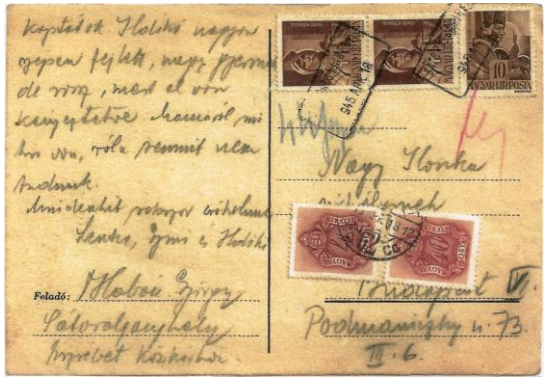
7. ábra Levél Tinnyéről, 45. március 6-i bélyegzéssel, 30 fillér bérmentesítéssel, a Budapesti tarifás 60 fillér helyett. 30 fillér hiány x2 = 60 fillér portó, leróva egy pár és egy egyedi 20 filléres portóbélyeggel.

A levélen „T 60 f” kék ceruzajelzés, valamint a cím felett „nyból” jelzés, melyet én, mint „nyugatból” rövidítést olvasok, jelezve, hogy a levél egy nyugat felöl késedelmesen érkezett csomagból származik.

NYUGATI IRÁNYBÓL EDDIG CSAK EZT AZ EGY LEVELET TALÁLTAM. A KORSZAK NAGY RITKASÁGA!

A következő levelezőlapnál megint fejbe vág bennünket a történelem.

A szövegből: „*Egy hét óta vagyunk SA. Ujhelyen. A csehszlovákok Kassáról számtalan magyarral együtt kiutasítottak, úgy hogy néhány óra alatt el kellett hagyni a várost. Bizony mindenünk ott maradt, koldusbotra jutottunk.*”

8. ábra. Sátoraljaújhelyi levelezőlap a kassai drámai eseményekről szóló beszámolóval, az újhelyi Erzsébet közkórházból, 45. ápr. 10-ről. Ottani, még régi tarifa szerint 18 fillérrel helyesen bérmentesítve, budapesti portózás: 44 fillér

A filatelisták töretlen életkedvéről már beszéltünk, itt egy újabb bizonyíték: Egy már megkapott értesítést megköszönve kérdezősködik egy gyűjtő különböző háborús kiadások ára után, a neves Székely Sándor bélyegkereskedőtől, 45. április 23-án!

„Nem ütik a jogászt agyon” szól a dal, − de a filatelistákat sem!

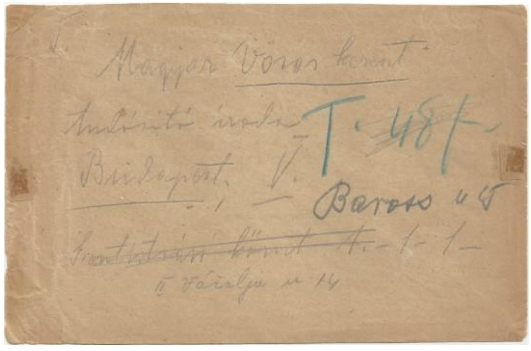

9. ábra. Levelezőlap Kunhegyesről Budapestre, 18 fillér benyomottassal.

Szép utolsó napi, 44 fillér portózás.

A következő küldemény egy nagyon egyszerű boríték Sárszentlőrincről, Tolna megyéből Budapestre, a Vöröskereszt tudósító irodának címezve.

A borítékot a szomszédos Nagydorog községben adták fel – a Sárbogárd-Szekszárd vonalon -, ahol bizonyára volt nyitott postahivatal. A levélre 36 fillért ragasztottak, valószínűleg csak ilyen bélyegek voltak kéznél, − mint levelezőlapok díja, − gondolván hogy ez jó lesz a 30 fillér helyett. A bélyegeken ovális NAGYDOROG bélyegzőt látunk, ahova a dátumot kézírással jelölték be: 45. IV. 2.

10. ábra. Levél a Vöröskeresztnek Sárszentlőrincről, Nagydorogon feladva, Tolna megyében. A segélyszervezet irodái több budapesti cím alatt működtek. Míg a megfelelőt megtalálták, többszörös utánküldésre volt szükség.

Az előoldalon „T 48 fillér” portójelzés, (hiány: 24 fillér x2= 48 f.) melyet a Vöröskereszttől nem hajtottak be, mivel úgy a beérkező, mint a kimenő levelezés számukra teljesen portómentes volt.

11. ábra. A levél hátoldala Nagydorog ovális, kisegítő bélyegzővel. Kézírásos dátum kiegészítés: 1945 IV 2.

12. ábra. Levelezőlap Irsáról Kispestre 45 febr. 26-ról, ovális kisegítő bélyegzővel ellátva.

Ha már az ovális szükségbélyegzéseknél tartunk, nézzünk meg egy másik, tanulságos darabot, mely nem Budapestre, hanem Kispestre küldetett, de éppen ez teszi érdekessé. Mindenek előtt a dátum tűnik fel: II.26. Aztán meg megint az ovális szükségbélyegző: IRSA, PESTMEGYE. Tehát Irsa-Kispest viszonylatban már a budapesti postaforgalom megindulása (március 2.) előtt dolgozott a posta. Kispest pedig nem tartozott akkoriban Budapesthez, − 1950-ben lett csak Nagy- Budapesthez csatolva, − tehát a hadműveletek befejezése után (1945 jan. 9.) beindulhatott a levélforgalom központi intézkedések nélkül.

Viszont ebben a napokban a budapesti tarifa még nem volt meghirdetve, így a levelezést még a régi rendszerben bonyolították, azért csak 18 fillér, portó nélkül.

Sajnos nem vagyok a bélyegzőtanban nagyon jártas, de ezeket az ovális bélyegzőket a civil hivatalkezelőséghez tartozóknak tartom, melyeket postabélyegzőként akkor használtak, mikor a front

átvonulása után a postahivatalok saját bélyegzői nem voltak fellelhetők.

A következő levelet a Hodobay cég anyagában találtam, ahol a Horthy 2 pengős bélyeg ragadta meg figyelmemet. Ilyet ebből az időből nem láttam, noha a magas portó (60 fillér levél, és 1,40 P. az ajánlás = 2 P.) ezt a bélyeget predesztinálta volna a felhasználásra. Aszódon is eltűntek a bélyegzők a frontátvonulás miatt, se postabélyegző, se ajánlási ragjegy nem volt. Így egy rögtönzött cédula volt az „R"-jegy, és bélyegzőként az ottani „ASZÓD P.U." MÁV-állomásbélyegzőt használták fel. A dátum kézzel bejelölve: 1945 IV. 27.

13. ábra. Levél ASZÓD P.U. bélyegzővel Budapestre, az Országos Levéltárba.

Hátoldalon Budapest 2 érkezési bélyegző, V. 2. dátummal. Ugyanott ceruzával egy korábbi gyűjtő tanácstalan tarifamagyarázata − túlsúlyos, 3 P helyett 2 P etc. − Ebből is látszik, milyen fontos volt a Philatelica 2012/1 számában megjelent összefoglaló munka a Budapest-tarifáról.

Soká küzdöttem magammal, hogy az alábbi levelet bemutassam-e. Összetákolt, szakadozott, ilyen madárlátta darabot nem szabad bemutatni. De az igazi filatelisták, akik az agyonvert, szakadozott leveleket is szeretik, ha ritkák, vagy egyedi darabok, azok nézzék meg velem együtt dupla örömmel ezt a csúnyuska küldeményt.

A már többször említett „elsőnapos" levélen, melyet egy újságkivágás felragasztása tett halhatatlanná, a 45. március 2-től érvényes levéltarifák mellett a túlsúlyos küldemények új díjait is felsorolta[2]. A városhatáron kívülre címzett küldeményeknél ezt látjuk: 20 grammig 60 fillér, 250 grammig 1 P 20 fillér, 500 grammig 1 P 60 fillér

Ezt a súlybeosztást én nem nagyon tartottam fontosnak, mondván, hogy ilyen levelek úgy sincsenek, ill. nem találhatók. Annál nagyobb volt meglepetésem, mikor véletlenül mégis felfedeztem egy ilyen túlsúlyos küldeményt. Egy banklevélről van szó, melyet az Általános Hitelbanktól küldtek a Pápai Hitelbanknak, csak megfelelő nagyságú boríték hiányában ragasztószalaggal összetákolt rögtönzött valami készült, amelyre még a bank cimkéje is rákerült.

Így indult útba a budapesti tarifa utolsó előtti napján egy 30 db. 4 filléres Hadvezér frankaurás levél Újpestről Pápára, e kor egy érdekes darabját megalkotva.

[2] ld. Philatelica 12/1

14. ábra. Banklevél Újpestről Pápára, 45. IV. 29-ről, 30x4 fillér Hunyadi János bélyegekkel.

Újpest még tartogat szép küldeményeket számunkra. Nézzünk meg egy továbbit.

Egy Mezőberénybe írt levelet látunk, szokatlan 50 filléres frankatúrával. Ilyen nem is volt, 60 fillér kellett volna rá. Ott is árulkodik az Újpesten rávert „T" portójelzés. Csak Mezőberényben, Békéscsaba közelében a budapesti tarifáról nem sokat hallhattak, így nem tudván, hogy az amúgyis látszólag túlfrankírozott levelet − 30 fillér helyett 50 fillér − miért portózták meg?

15. ábra. Levél Újpestről Mezőberénybe 45. IV. 27-ről, 50 filléres hiányos bérmentesítéssel. Fekete « T » portóbélyegző a feladásnál, nem lett beszedve Mezőberényben.

UTOLSÓ NAPI LEVELEZŐLAPOK A JÁSZSÁGBÓL

A Budapesti tarifa végleges kiterjedését csak a fennmaradt küldemények alapján tudjuk sejteni. Írásos utasítások ez időkből nem maradtak fenn. Meglepő egy levelezőlap Jászszentlászlóról. Ez a település a Kiskunmajsa-Kisteleki vasútvonal mentén fekszik, tehát nagyon messze a fővárostól. Mégis a budapesti tarifa szerint van bérmentesítve, 40 fillérrel. (A postán már csak válaszos levelezőlapok voltak raktáron, ezeket megfelezve árulták őket 18 fillérért !) Nincs kizárva, hogy helyi forgalomban továbbra is a régi tarifák voltak érvényben, csak a Budapestre szóló levelekre tettek 40 fillért, hogy a címzettnek ne kelljen büntetőportót fizetni.

16. ábra. Levelezőlap JÁSZSZENTLÁSZLÓ P.U. LEVÉLSZEKRÉNYBÖL 45.IV.30. bélyegzővel Budapestre.

A következő lap Jászjákóhalmán lett feladva, szintén a tarifa utolsó napján, ápr. 30-án. „Fizetve, Jászjákóhalma, IV. 30.” kézírásos érvénytelenítéssel. Ez a település Jászberény közelében van, a lap Pestszentlőrincre ment. Az előző lappal együtt egy szép párocskát képez.

17. ábra. Levelezőlap Pestszentlőrincre, a budapesti tarifa szerint a 18 fillér benyomottas 40 fillérre kiegészítve.

5. VIDÉKEN FELADOTT ÉS VIDÉKRE SZÓLÓ KÜLDEMÉNYEK A BUDAPESTI TARIFÁVAL

Budapest környékéről ismeretesek küldemények, melyek a fővárost nem érintették, mégis a megemelt tarifa szerint lettek bérmentesítve. Ebből is látszik, hogy a tarifa hatásterülete milyen gyorsan kiterjedt. Meg kell említenem, hogy az ilyen küldemények mindig portóhelyesen lettek bérmentesítve, Budapesttel ellentétben portóbélyeges küldeményt ebben a relációban máig nem láttam. Ennek az az oka, hogy a levélszekrény használata e viszonyokban vidéken nem volt szokásos, hanem a küldeményeket, − a hétköznapiakat is − mindig az ablaknál adták fel!

A következő ábrán egy 40 fillérrel bérmentesített levelezőlapot látunk Szentendréről. Az ottani postának nem volt már akkoriban elegendő 18 filléres lapja, így a válaszos lapok szétvágásával segítettek magukon.

18. ábra. Válaszos levelezőlap tőlapja kiegészített bérmentesítéssel Nógrádverőcére. 1945. ápr. 14-ről.

A következő levél Dunakesziről ment Kisigmándra, az új tarifa szerint helyesen 60 fillérrel bérmentesítve. Az érdekesség benne a bélyegző, melyet egy gyermekjátéknak szánt kézi szedésű „nyomdából" szerkesztettek. Ilyen bélyegző provizóriumot eddig csak alagi küldeményeken ismertem.[3] Itt viszont „DUNAKESZI 1. 1945. III." (nap nélkül) a szöveg.

A később egybeolvadt 2 település postásai már akkor így együttműködtek, és közösen állitották elő ideiglenes bélyegzőiket.

19. ábra. Levél Dunakesziről Kisigmándra 60 fillérrel, 1945 márciusából.

6. LEVELEZÉS A VISSZATÉRT, MAJD UJRA ELSZAKITOTT TERÜLETEKKEL (FELVIDÉK, KÁRPÁTALJA, ERDÉLY)

Az innen beérkező küldemények talán nem tartoznak 100%-osan a budapesti tarifa ismertetésének fejezetéhez, azonban mint ezen idők tanúi, történelmi ritkaságok. Azonfelül szerintem, mint beérkező posta, összefüggésben vannak Budapest postatörténetével. Ebben jóval felülmúlják a klasszikus időszak ritkasági fogalmait, mert az itt bemutatott küldemények eddig jóformán egyedi példányoknak számítanak!

A következő levelezőlapot egy könyvtári „Literatur-Kartei"-ből készítették annak, más hiányában, Rozsnyón. Frankatúraként az ottani helyi kiadás 45. febr. 15.-én megjelent 17 értékből álló sorozatának 2 értékét látjuk, mint a 18 filléres levelezőlap – változatlan - di ját, CSP felülnyomással. (A 100-200 példányszámban szintén felülnyomott 13 különböző portó bélyeg forgalomba nem került.) A sorozat március végéig, tehát csak 6 hétig volt bérmentesítésre felhasználható. A feladó Dovala József egy igazi filatelista volt, aki a legnehezebb időkben sem felejtette el frankaturáját visszakérni.

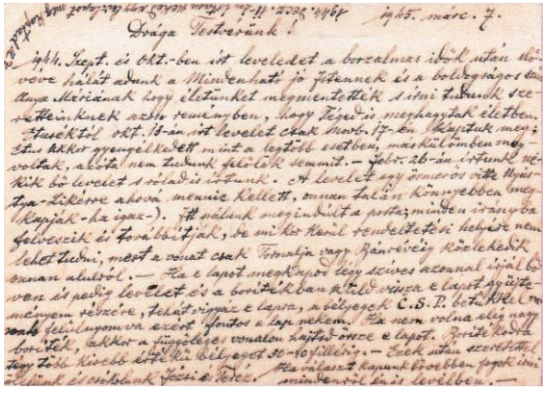
Érdemes a hátoldali szöveget elolvasni, beleértve a visszaküldési instrukciókat is. Ezen, a rozsnyói helyi kiadás bélyegeivel Uj pestre küldött lap az egyetlen, melyről tudok a budapesti tarifa idejéből.

[3] ld. Philatelica 12/1, 14, és 15 ábra.

20. ábra. Levelezőlap Újpestre 45. III. 6-ról, Rozsnyóról, a helyi kiadás 2 értékével, 18 fillérért. Az újpesti érkezésnél portót nem számítottak fel, pedig 44 fillér járt volna !

Ennek az lehet az oka, hogy a 45. márc. 2-i rendelkezésben az elszakított területekről beérkező küldemények kezeléséről nem intézkedtek. Később pedig a beérkező küldemények kis számára való tekintettel külön előírásokra nem volt szükség.

21. ábra. A lap hátoldala a lap visszaküldésére vonatkozó utalásokkal.

A következő tábori postai levelezőlap nagyon érdekes. A rövidéletű csehszlovák postaigazgatóság Kárpátalján −1944. nov. 8.-tól 1945 jan. 17.-ig − Huszton 5000 példányban e díjmentes levelezőlapokat felülnyomta „Ceskoslovenska Posta 18 f." szöveggel, valamint a magyar szöveget eltakaró „gerendákkal". E levelezőlapok a rövid CSP éra alatt nem kerültek teljes számban felhasználásra, így a megmaradt ismeretlen számú kártyát a szovjetorosz kárpátaljai postaigazgatóság újra felülnyomta.

Az ezúttal a csehszlovák szöveget is eltakaró vastag sávok mellett a „Zakarpatszka Ukraina" szöveg fedi el a „18 f." értékjelzést valamint „-.40" új értéket ad meg. A felülnyomat ezúttal Munkácson készült.

A Tiszaújlakról (Vylok) küldött lap az akkor érvényben levő kárpátaljai tarifa szerint Budapestre 1 pengőbe került, így még 60 fillér értékkiegészítés kellett rá. A bélyeg a II. ungvári kiadásból az ottani fogalmak szerint nagy példányszámú volt. − 7.078 példány készült belőle, az összesen 42.264 db. mellett. −

Bélyegző Tiszaújlakon akkoriban nem volt, így a lap kézírással lett érvénytelenítve dátummal együtt: 14. III. 45.

22. ábra. Levelezőlap Budapestre 1945 III. 14-ről, Vylok (Tiszaújlak) kézírásos jelzéssel. Eredetileg díjmentes táboriposta lap először Huszton 18 fillérre, majd Munkácson 40 fillérre végérvényesen felülnyomva, 1 P.-re kiegészítve.

A következő lap nem kevésbé érdekes. A 18 filléres levelezőlap Beregszászon lett felülnyomva 40 fillérre. (Majdnem 90 fokos szög a betűállásnál, orosz variáció az „Ukraina” szóban ahol az ”i” cirill betűs.) A feladás helye Munkács ahol megint csak a 60 filléres kiegészítést láthatjuk Budapestre. A privátlevelezésből származó lap „27-II. 945 kézírásos dátumjelzést mutat, tehát pontosan a postaszolgáltatás beindulására érkezhetett a fővárosba. A nagyformátumú kárpátaljai sztenderdizált provizórikus postabélyegző szövege „Zakarpatszka Ukraina Mukacsevo” és lilásfekete szint, baloldalon lila cenzúrabélyegző.

A 60/20 filléres bélyeg a II. ungvári kiadásból származik és 1462 db. készült belőle.

Tehát figyeljük meg: a lap Beregszászon lett felülnyomva, a bélyeg Ungváron, a felhasználás munkácsi!

23. ábra. Levelezőlap (Otkritka) 40 fillér új értékjelzéssel, 60 fillérrel kiegészítve Budapestre.

A harmadik levelezőlap dr. Simády információi szerint a második munkácsi felülnyomás ismérveit viseli. Ezek a következők:

1. Válaszos levelezőlapok − melyekből nagyobb mennyiség lehetett raktáron − ezeket a felülnyomás előtt szétválasztották.

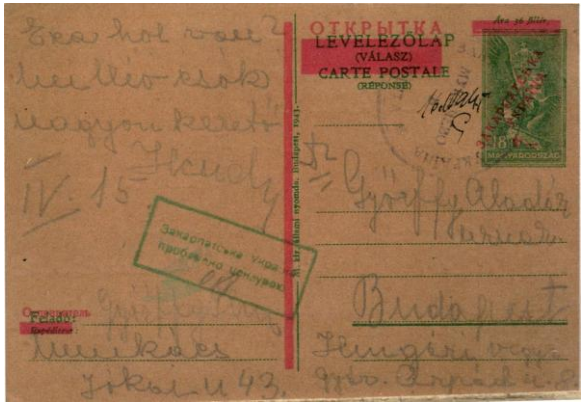
2. A felülnyomás színe piros.

3. Az új érték 1.- (pengő)

4. A „Zakarpatszka Ukraina” szövegben az „i” nem cirill, hanem az ukrán variációs „i”, 2 ponttal felette.

A 945.IV. 16.-án Budapestre indult lap szintén a dr. Györffy levelezésből származik, a körbélyegző színe lila, a cenzúráé zöld.

Nota bene: Kárpátalján 1945. november 15.-ig továbbra is magyar pénz volt forgalomban, a váltópénzek mellett bankjegyek is 100 P.-ig.

24. ábra. Levelezőlap Munkácsról Budapestre, egy helyi kiadású piros felülnyomatú OTKPbITKA. Csak ez a levelezés ismeretes.

Kedves Gyűjtőtársak! Az elmúlt 45 év legnagyobb Kárpátalja-gyűjteményeit áttanulmányozva állít hatom, hogy ebből a témából − Kárpátalja-Budapest relációban − nem ismerünk 6-nál több küldeményt, melyek a Budapest-tarifa érvényessége alatt érkezett a fővárosba, így a kedves olvasó örülhet annak, hogy a világkészlet felét így egy ültében átnézhette.

Földrajzilag tovább haladva nézzünk meg három erdélyi küldeményt.

Mindenekelőtt egy Erdélyben futott levél keltette fel érdeklődésemet. Vöröskeresztes bélyegzővel balra fent egy hivatalos feladás benyomását kelti, pedig nem az. Mint tudjuk, az bérmentes lett volna. Így viszont 2 privát személy levelezését láthatjuk, ahol ezt a bélyegzőt és a borítékot az irodából „organizálták" ugyan, de a budapesti tarifa szerint 60 fillérrel bérmentesítve adták fel, III. hó 30-adikán.

További érdekesség, hogy a feladó ugyan a XIV. kerületi Kassai út 32.-ben lakván a levelet nem be a városba, hanem kifelé, Újpestre vitte ki feladni. A 14. és 15. számú ábrákon szintén újpesti feladású küldeményeket láthatunk, Pápára és Mezőberénybe. Ebből azt következtetem, hogy a lakosság valahogyan tudomást szerezve − az újságból? − az ilyen leveleket közvetlen Újpesten adta fel, mely városrész kevésbé szétbombázott állomásáról indultak alkalmi vonatok. Menetrendszerű járatokról persze akkor még nem lehetett beszélni.

25. ábra. Egy katonaújságból összetákolt levél-szalag a ceglédi postahivatalból, a frontátvonulás után, 944. dec. 18.-áról. Rendkívül értékes postatörténeti, de kicsire becsült küldeményfajta.

A levelek továbbítása akkor úgy működhetett, ahogyan egy 944. dec. 18-as dátumú „Levélzárlat" a ceglédi postahivatal által Alberti-Irsára küldetett nyitott szalagja ránk hagyta azon idők levélszállítási lehetőségeit. Egyébként ez ugyanaz az Irsa, ahonnan a 12. ábrán látható levelezőlap már februárban Kispestre eljutott. Most akkor már tudjuk, hogyan!

Nézzük tovább az erdélyi levél útját. − Hacsak nem akad meg szemünk a véletlen címzési kombinációban: Szilágyiné leveleivel Szilágy megyébe, Zilahiné részére... − A III. 30-as újpesti bélyegző után következőként a nagyváradi, már románosított pecsétet találjuk, OFICIUL P.T.T. ORADEA 1. 15. APR. 1945 szöveggel, mint átmenő bélyegzőt, majd a hátoldalon SIMLEUL SILVANIEI 21. APR. 45 (Szilágysomlyó) kétkörös román átmenő, majd MARGITTA 45. IV. magyar túlélő bélyegzőt találhatjuk. Kémernek − románul Camar − nem volt akkor postahivatala. Érdemes megemlíteni azt a hihetetlen tényt, hogy további küldeményeket Erdélybe az időkből nem ismerek....

26. ábra. Levél Budapestről újpesti feladással Kémerbe az újra elszakított Erdélybe, 1945. március 30.-ról, a budapesti tarifa szerint távolsági levélként 60 fillérrel bérmentesítve.

Itt említem meg még egyszer, hogy a Posta a budapesti tarifa meghirdetésekor külföldi levelezésről nem rendelkezett! Ezek lehetőségét azon zűrös időkben először nem is vették figyelembe, majd kiderülhetett, hogy a beérkező és kimenő levelek kis száma miatt erre nem is volt szükség. E téren csak a második(!) infla-tarifa − VII. 2-től − hozott változást. Addig hivatalosan külföldi levélforgalom nem volt!

Hadd mutassak be egy ilyen Budapestre címzett, beérkező darabot Nagyváradról, 1945. febr. 21-ről. A levél 3 P. 30 filléres bérmentesítést hord. Ez az ottani helyi, felemelt, kicsit komplikált tarifa szerint így jön létre:

- *Levéldíj* a régi tarifa szerint: 30 fillér. − A levelezőlapoknál a postai teljesek benyomottas bélyegét 18 fillérért elfogadták. − Ezt a régi, felülnyomás nélküli bélyeggel kellett leróni.

- *Helyi tarifás felár* darabonként: 1 pengő (függetlenül, hogy lap-e, vagy levél-e.) Ezt az új, felülnyomott bélyeggel kellett leróni.

- Az *ajánlási díj*: 2 pengő, szintén felülnyomott bélyeggel lerovandó.

A Posta műszaki igazgatójának, a budapesti Igazgatóságához címzett levél közelebbi címet nem mutat, a feladó sejthette, milyen volt akkor a helyzet Budapesten.

27. ábra. Ajánlott levél Budapestre a Posta műszaki igazgatójának Nagyváradról, 45. febr. 21-ről, a nagyváradi helyi tarifa szerint 3.30 P. bérmentesítéssel.

A következő ábrán egy nagykárolyi feladású levelezőlapot láthatunk, ahol szintén a nagyváradi tarifa volt érvényben, melyen sem feladási postabélyegző sem a nagyváradi helyi kiadás bélyege nincsen. A postahivatalban úgy segítettek magukon, hogy az egy pengő felárat a rendelkezéssel szemben régi bélyegekből tákolták össze. A bélyegek nincsenek lepecsételve. Ezt a munkát a kolozsvári postán, az átfutásnál végezték el, így tudjuk, mikor kezelte a posta.

28. ábra. Levelezőlap Budapestre Nagykárolyról, a nagyváradi tarifa szerint 1.18 pengővel bérmentesítve. Kolozsvári átfutási bélyegző 45. márc. 15-ről. Kétnyelvű cenzúrabélyegző.

Az egyik leglátványosabb erdélyi küldemény Lacza László bélyegkereskedő jóvoltából került hozzám az 1980-as évek végén. A Providentia biztosító duplasúlyos Budapestre szóló levele egy 3,64 pengős frankatúrát mutat. Ezt így kell feloldani:

- Túlsúlyos levél 30 helyett 60 fillér. Elnézésből egy darab 4 filléressel többet ragasztottak rá, így lesz belőle: 64 fillér. Régi bélyeggel leróható.
- Helyi tarifás felár darabonként: 1 pengő. Felülnyomott bélyeg kellett rá.
- Ajánlás mindentől függetlenül: 2 pengő. Felülnyomott bélyeg kellett rá.

Voloncs Gábor a „Szabolcsi Bélyegújság” 13. évfolyam 3-4. számában megjelent nagyon alapos idevágó szakcikkéből tudjuk, hogy csak két ilyen levél létezik egész Erdélyből. (Szerencsére Laczát még egyszer meglátogattam...)

29. ábra. Duplasúlyos levél Nagyváradról Budapestre 45. márc. 15-ről, a vállalaton belüli levelezésből. A levélre 4 fillérrel több bélyeg került. (3,60 helyett 3,64)

Végezetül hadd mutassak be egy kuriózumot. A Vöröskeresztnek Budapestre címzett levelet Nagyszalontán, Erdélyben írták. Voloncs Gábor kutatásai szerint volt ugyan akkor posta ott, és ismeretesek is küldemények, de igen kis számban. Hogy ez a levél hogyan jutott el Budapestre, feladási, átmenő bélyegzők nélkül, nem lehet megállapítani. Valószínűleg egy Budapestre utazó személlyel küldték, mégpedig katonatiszttel. Privát személy ezidőben még nem tehetett ekkora utat. Tény, hogy a levél az erdélyi, nagyváradi tarifa szerint 1,30 pengővel helyesen van bérmentesítve, Azonban a nagyváradi 1P/1f Árpád bélyeg a felülnyomattal a kézbesítő hivatalnál ismeretlen volt, azért átküldhették a Főpostára, akik aztán az amúgyis díjmentes Vöröskereszt-levelet a 4-es (fő-)posta kisegítő bélyegzőjével szentesítették, és a küldeményt továbbították.

30. ábra. Nagyszalontai levél az ottani tarifa szerint 1,30 pengővel helyesen bérmentesítve, de valószínűleg csak Budapesten feladva 45. Már. 19-es bélyegzővel. Két nappal később már feldolgozási feljegyzés a borítékon: „Részletes adatok bekérve. 945. III. 21."

Remélhetően a jövő még néhány érdekes küldeményt fog még hozni e korszakból, mely eddig még, e darabok ritkasága miatt, alig lett feldolgozva. Köszönöm érdeklődésüket.

Aranyérmes tagjaink a World Stamp Show New York 2016 kiállításon

Bob Morgan (US) és Ralph Ebner (D)

Bill Hedley (GB) és Szücs Károly(H)

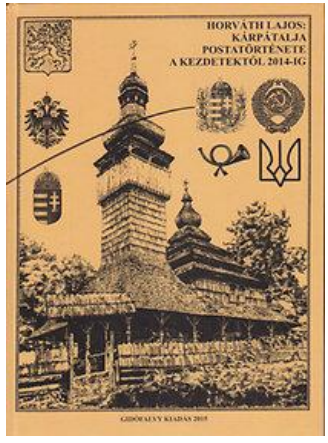
HÍREK

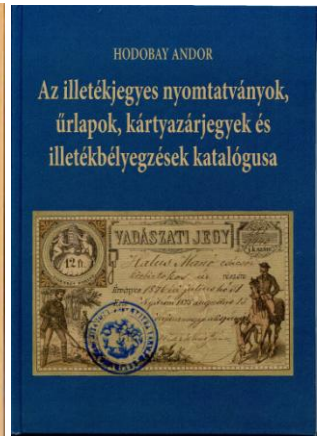
2016. a Mafitt nagy sikereinek éve volt. Ez áprilisban kezdődött, amikor ***Szücs Károly*** a nemzetközi Alpok-Adria kiállítás nagydíját nyerte el „Okiratok bélyegzése a Habsburg birodalomban 1686-1858” című gyűjteményével (lásd honlapunk bemutatóinál).

Ugyanitt vehette át a szerző akadályoztatása miatt ***Gidófalvy Péter*** szerkesztő és kiadó a FEPA 2015. évi, ***Horváth Lajosnak*** ítélt irodalmi díját „Kárpátalja postatörténete a kezdetektől 2014-ig” című művéért.

A Szombathelyen párhuzamosan rendezett, nemzetközi részvételű HUNFILA kiállítás nemzetközi nagydíját ***Hadmar Fresacher*** „Kärnten postatörténete 1883-ig”, nemzeti nagydíját pedig ***Czirók Dénes*** „A levélforgalom fejlődése Magyarországon 1750-1817” című gyűjteményei nyerték. Az említettek mindannyian a Mafitt régi és megbecsült tagjai!

ÚJ FILATÉLIAI SZAKKÖNYVEK

E könyvek kiadónál és a szerzőknél szerezhetők be, melyek forgalmazását a Mafitt is támogatja.

Tagjaink nemzetközi FIP aranyérmes gyűjteményei az idei New Yorki kiállításon:

Homonnay Géza	Postal History of Hungary 1867-1871, Bajnokok osztálya	Large Gold
Ralph Ebner	The leave underprint revenues from Austrian Empire and its countries 1854-1875, Revenue osztály	Large Gold
Bill Hedley	Postal Services in the Habsburg Kingdom of Hungary to 1900, Postal History	Gold
Robert Morgan	Hungary: The Hyperinflation 1945-1946 , Postal History osztály	Gold
Szücs Károly	Hungary's First Documentary Revenues During the Forint-Krajczar Currency Period 1868-1898, Revenue osztály	Gold

Reményteljes utánpótlásunk is van már, mert ugyanitt a legfelső korcsoportú ifjúsági osztályban Large Vermeil érmet nyert idén felvett tagunk, ***Manz János*** II. világháborús tábori posta gyűjteményével.

Az említettek kiemelkedő sikerei jelentősen hozzájárultak alapszabályban lefektetett céljaink megvalósításához, a magyar filatélia, és ezen belül is különösen a Mafitt egyre növekvő nemzetközi jó hírnevéhez. Valamennyiünk nevében ez úton is köszönjük e sok fényes siker létrejötte érdekében kifejtett fáradozásaikat!

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben,
magyar és párhuzamosan angol nyelven is (a nyelvi mutáció 50 alatti példányban.)

Újságunk teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető.

www.mafitt.hu

The numbers of this journal are given on our website.
With our authors' permission the contents are listed there.

XXVII. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Researches

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. www.mafitt. hu e-mail: info@mafitt.hu

A Philatelica nyomdai kivitezéséhez a **Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány** nyújt támogatást-

Ára: 1.800 Ft

A Philatelica díjai − Awards of Philatelica

2013.
LS

2014.
LS

2015.
LS

A Mafitt nevének angol fordítását e kiállítások között helyesbítettük
The Mafitt's name in English were corrected among this exhibits

17
1

Philatelica

Philatelica 2017/1

Tartalom / Content:

Martin Rhein:	Művész vagy csaló? Jean de Sperati hatása a magyar filatéliára Artist or Forger? Tracing the impact of Jean de Sperati for the Hungarian Philately	1.
Mervyn Benford:	Magyarország új pénznemű kiadásai 1928, a magyar filatélia jövőbeni gyöngyszemei − 2. rész 1928 New Currency Issues Future Gems of Hungarian Postal History − Part 2	9.
Vas István:	Nyomási eltérések magyar bélyegeken Printing Irregularities on Hungarian Stamps	15.
Horváth Lajos:	A Szlovénia számára kiadott postabélyegek szerb ellátmánykénti elterjedése Dél-Magyarországon 1919-1921-ben The General Use of Postage Stamps Issued for Slovenia as a Result of Serbian Distribution in Southern Hungary in 1919-1921	27.
Dr. Nemes Szilárd − Kállai László:	Az enesei provizórikus bélyegző The Provisional Canceller of Enese	36.
Hírek / News		38.

Szerkesztő / Editor	Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt
Fordítók / Translators:	dr. Homonnay Géza, Kőhalmi Csaba
Tanácsadók / Consultants	Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke president of the Gervay Foundation Sebestyén T. Tamás, a Mafitt tagja / member of Mafitt Mervyn Benford, President of The Hungarian Philatelic Society in Great Britain

MŰVÉSZ VAGY CSALÓ? JEAN DE SPERATI HATÁSA A MAGYAR FILATÉLIÁRA

MARTIN RHEIN - LUZARCHES, FRANCE

A klasszikus magyar filatélia terén, mintegy 1900-ig, létezik néhány, nem túl veszélyesnek tartott hamisítvány. Ezek már egy-két támpéldánnyal és némi tudással viszonylag könnyen felismerhetők. Az ArGe Magyarország honlapján[1] több kép is található az érdeklődő olvasó számára. Az irodalomban[2] ugyancsak több hasznos forrás található.

Külön osztályt képeznek azonban a Jean de Sperati által készített hamisítványok, mert nagyon jó minőségük és alkotójuk személye okán is érdemes mélyebben foglalkozni velük.

***1. kép**: Jean de Sperati feleségével, Louise-zal*[3]

Jean de Sperati 1884. október 14-én született a toszkánai Pistoiában, Giovanni Sperati néven. A család negyedik gyerekeként jött világra és valószínűleg testvérei tevékenysége indította el azon az úton, melynek végén a filatélia történelmének egyik leghíresebb hamisítójává vált.

***2. kép**: Sperati munka közben*

Legidősebb bátyja, Massimo bélyegkereskedőként kereste kenyerét, Mariano testvére pedig fényképész volt. Ő magyarázta el öccsének a fotográfia titkait, a képek kidolgozásának módját, valamint a fényképészetben használt vegyi anyagok hatásait. Mivel pedig a nyári iskolaszünetekben unokaöccse papírgyárában dolgozott, a fiatal Giovanni a papírgyártás terén is szakér-

[1] Lásd: http://www.arge-ungarn.de/falsch.html
[2] Lásd pl.: Visnyovszki, G. : Fakes Forgeries Experts No 4.
[3] 1. kép: Blanc-Girardet, Lucette: Jean de Sperati, a bélyegek hamisítója. Mouxy 2003, 32. o.

tővé vált. Valószínűleg ezekben az években tette félre azt a papírkészletet, mely oly fontossá vált a későbbiekben.

A Sperati család már 1909-ben lebukott hamisítóként, mikor a rendőrség leleplezte torinói és pisai műhelyeiket. Az ezt követő bírósági tárgyalás[4] során a filatelisták széles köre számára vált ismertté tevékenységük.

Egyébként a másodfokú tárgyaláson[5] minden vádat ejtettek és a családot felmentették. A tárgyalás egyik érdekessége, hogy az egyik meghívott szakértő Erasmo Oneglia, a huszadik század elejének egyik leghíresebb bélyeghamisítója volt.

Giovanni Sperati 1910-ben Franciaországba költözött, nevét Jean de Speratira változtatta és megházasodott. Párizsi éveinek elején Massimo bátyjának dolgozott.

3. kép: *Sperati magyar bélyegei* [6]

1930-ban megnyitotta saját műhelyét Aix-les-Bains-ben és egy évvel később beköltözött a „Claire de Lune“ villába.

"Alkotó" korszaka az ötvenes évek elejéig tartott, melynek során közel 100 ország mintegy 450 bélyegének hamisítványait hozta létre, gyakran a megfelelő bélyegzésekkel. Úgynevezett “másolatai” közül csak néhány darabot szignált.

4. kép: *Az 1933 februárjában Sperati által a Brit Filatéliai Társaságnak beküldött mintaanyag egyik oldala, alul középen egy 2 krajcáros kőnyomatos bélyeggel* [7]

Sperati természetesen magyar bélyegeket is hamisított. Az 1952-ben a Brit Filatéliai Társaságnak átadott készletében megtalálták a “livre d’or”-t, az Aranykönyvet. Ez tartalmazta az összes olyan bélyeget, melyeket a világ filatelista szakértői eredetinek hittek és Sperati megőrzött. Ebben az Aranykönyvben két olyan kőnyomatos 2 krajcárost is találtak, melyeket német szakértők tanúsítottak[8]. Jelen tudásunk szerint hamis 2 krajcáros, 3 krajcáros, 10 krajcáros,[9] valamint

4 Blanc-Girardet, Lucette: Jean de Sperati, o.o.A, 48.o.

5 Blanc-Girardet, Lucette: Jean de Sperati, o.o.A, 24.o.

6 3. ábra: A 10 kr-os kivételével a szerző gyűjteményéből.

7 A próbanyomat-szállítmány 6 oldalt tartalmazott. Lásd: Lowe, Robson, Walske, Carl: The Work of Jean de Sperati II London 2001, 193.o.

8 The Work of Jean de Sperati I + II. rész – The Text, BPA kiadása, London 1955, 165.o.

9 A 10 kr-os új felfedezés először közölve : "The Work of Jean de Sperati II". Eddig csak az e publikációban bemutatott egyetlen darab ismert.

15 krajcáros létezik. Darabszámuk már nem meghatározható. Feltételezhetjük, hogy több gyűjteményben manapság is találhatók Sperati-hamisítványok.

Sperati ún. „próbanyomatokat" is gyártott és árult. A továbbiakban bemutatjuk a hamisítványok különféle jellemzőit és azonosításuk lehetőségét. A szerző által ismert összes magyar hamisítványon megtalálható vagy Sperati kézjegye, vagy a Brit Filatéliai Társaság "SPERATI REPRODUCTION" szövegű kézi bélyegzése.

Mivel az 1953-ban a BPA által megvásárolt teljes készletre rákerült a kézi bélyegzés, feltételezhetjük, hogy a többi bélyeget Sperati még e dátum előtt kellett eladja.

5-6. kép: *2 krajcáros kőnyomat Sperati ceruzás aláírásával és 15 kr kőnyomat a Brit Filatéliai társaság kézi bélyegzőjével* [10-11]

A hamisítványok úgynevezett fotolitográf eljárással készültek, melynek révén a hamisító közel az eredeti, kőnyomatos eljárással készült bélyegekkel azonos darabokat tudott gyártani.

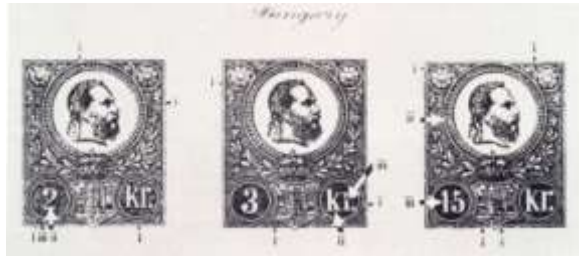
A felhasznált bélyegzések eredetiek, melyeket "értéktelen" bélyegek, pl. az 1867-es 5 krajcáros felhasználásával lehet magyarázni. Az eredeti bélyegképet Sperati a sajátjaival helyettesítette.

Érdekes azonban, hogy katalógusában Sperati használt Ferenc-József bélyegeket is ajánlott, ám ilyeneket eddig nem fedeztek fel. Szokásos eljárásával ellentétben pedig látszólag nem készített levélhamisítványokat.

7. kép*: Részlet Sperati árlistájából, balra fenn a használt és használatlan magyar bélyegek kínálatával.* [11]

A hamis 2, 3 és 15 krajcáros címletek azonosítási lehetőségei a széles nyilvánosság számára a BPA már említett, "The Work of Jean Sperati" című kiadványából váltak ismertté. A kiadvány azt is jelzi, hogy a magyar bélyegek számára csak egy alaplemez készült, melyen a következő dátumok találhatók: 2 kr 1953, 3 kr 1940, 15 kr 1947.

8. kép: *A típusábrázolások a " Jean de Sperati munkái II. rész – a lemezek" c. kiadványból*

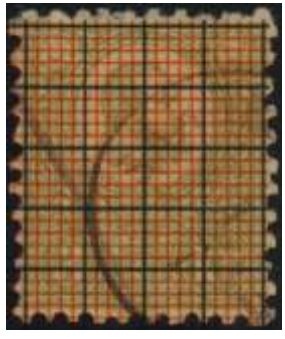
[10-11] Kép a szerző gyűjteményéből

[11] A kép forrása: BPA The Work of Jean de Sperati, London 1955, .o.A., Plate J

Feltételezhetjük, hogy e dátumokat Sperati csak archiválási célra használta, hiszen valamennyi hamisítvány már jóval e dátumok előtt forgalomba került. A BPA megemlíti, hogy a 2 krajcáros bélyeg fotónegatívjának dátuma 1914. december 8. Sajnos a magyar bélyegek üvegnegatívjai valószínűleg elvesztek, mert a szerző 2009-es látogatásakor a Francia Postamúzeumban nem találta a nyomukat.

Az eredeti hamisítványok alapján bemutatjuk és "megbízhatóság szempontjából" teszteljük a BPA "The Work of Jean de Sperati" című kiadványában megjelölt egyedi jellemzőket. A BPA-típusok "i"-jét (ld. 8. kép) az egyszerűség kedvéért számokkal helyettesítjük. A szerző által újonnan felfedezett jellemzőket nagybetűkkel jelöljük (A...). A pontos tájékozódás érdekében a 9. képen látható bélyeget milliméterbeosztású ráccsal láttuk el.

Mivel a 10 krajcáros bélyegnek csak használatlan példányai ismertek, ennek részletes leírásától eltekintünk[12].

***9. kép**: 3 krajcáros bélyeg milliméterráccsal*

[12] Összehasonlítási alap:
www.belyegmuzeum.hu/1871/0015-001.html

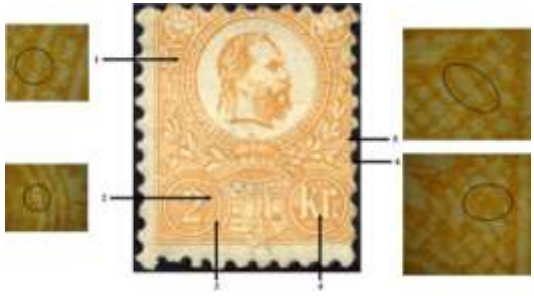
2 kr narancssárga

1. Törések a külső keretvonalakban:
   a. Felső keret: 8 mm-re a balszéltől;
   b. Jobboldali keret: 6 mm-re a felső széltől
   c. Alsó keret: 1,5 mm-re a balszéltől;
   d. Alsó keret: 3,5 mm-re a jobbszéltől.
2. Fehér pont a 2-es szám talpa fölött.
3. Fekete pont picit az alsó keretvonal fölött, a balszéltől 3,5 mm-re.

***10. kép:** A BPA-féle jellegzetességek elhelyezkedése (1-3). Új jellegzetességek (A), (B)*

A szerző öt olyan 2 krajcáros bélyeget vizsgált meg, melyen vagy Sperati kézjegye, vagy a BPA-féle bélyegző található. A két egyértelmű jellegzetesség mellett (A és B) fontos megjegyezni, hogy az összes Sperati-példány a 2 krajcáros kőnyomatos bélyeg VIII-as típusának jellegzetességeit mutatja. Feltételezhetjük tehát, hogy Sperati egy VIII-as típusú bélyeget használt mintának.

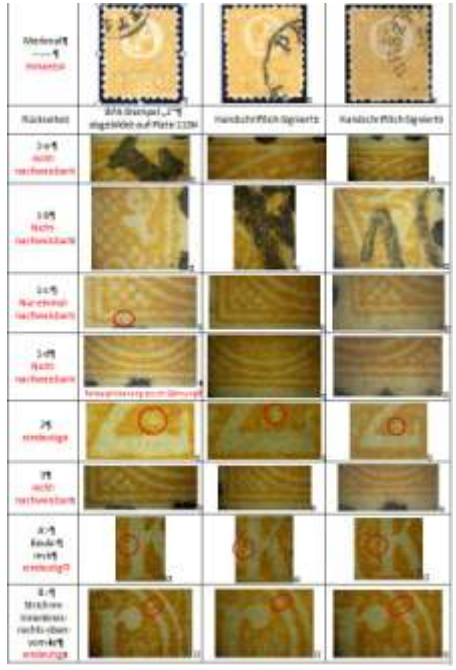
11. kép: *Az eredeti, VIII. típusú 2 krajcáros bélyeg*[12]*, összehasonlítva a Sperati-féle bélyeg kivágásaival, ám a könnyebb felismerhetőség kedvéért a 3-as és a 4-es jellemző nincs külön ábrázolva*

12. kép: *Sperati által szignált fekete „próbanyomat" Sir Gawaine Baillie gyűjteményéből (Sotheby's 2010)*

13. kép: *A 2010 szeptemberében Heinrich Köhlernél elárverezett „próbanyomat", a VIII. típus jellemzőivel, plusz az A és B jellemzőkkel.*

A különböző típusok kinagyított részletei három különböző bélyeg példáján:

3 kr zöld

1. Törések a külső keretvonalakon:
   a. Baloldali keretvonal: 3,5 mm-re a felső keretvonaltól;
   b. Jobb oldali keretvonal: Elmosódott területek a sarokban;
   c. Alsó keretvonal: 12,5 mm-re a baloldali keretvonaltól. [13].
2. Fehér összeköttetés a „k" betű függőleges és lefelé menő átlós alsó vonala közötti aláhúzásoknál.

[13] A Work of Jean de Sperati, Part I o.o.A. 1953.165. oldalán feltételezik, hogy néhány darab kézzel retusált.

3. Zöld pont az r betűben középmagasan, mint a kőnyomatos IV-es típusnál.

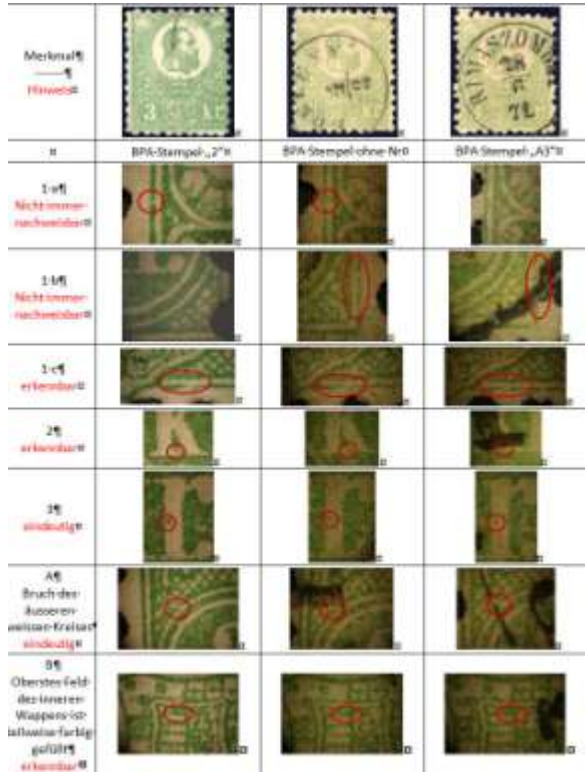
***14:** A BPA-jellegzetességek elhelyezkedése (1-3)*

Új jellegzetességek: (A), (B).

Tíz különböző, vagy Sperati-szignót, vagy BPA-bélyegzőt tartalmazó bélyeget vizsgáltam meg. A 2 krajcárossal ellentétben egyik sem szolgált sablonként a többi bélyeghez.

***15 + 16. képek :** Ezeken a szintén a 2010-ben Heinrich Köhlernél elárverezett „próbanyomatokon" mind az A, mind a B jellegzetesség megtalálható.*

15 kr barna

1. Törések a külső keretvonalakon:
   a: felső vonal: a jobb saroktól 5 mm-re
   b: baloldali vonal: a felső vonaltól 1 mm-re
   c: alsó keret: 8 mm-re a baloldali keretvonaltól
   d: alsó keret: bevágás 11 mm-re a baloldali keretvonaltól

2. A középen fentről számított jobboldali 16-os és 17-es gyöngyök össze vannak kötve és „E” betűt formáznak
3. Szabálytalanságok az 1-es szám bal szélén, kissé a közepe alatt

Sajnos a szerző csak négy Sperati-példányt tudott megvizsgálni. Kettőn Sperati szignó, kettőn BPA-bélyegző található hátul. Mivel valamennyi bélyeg és a színes próbanyomatok is az eredeti V. típus jellegzetességeit mutatják, feltételezhetjük, hogy Sperati egy V. típusú bélyeget használt sablonként.

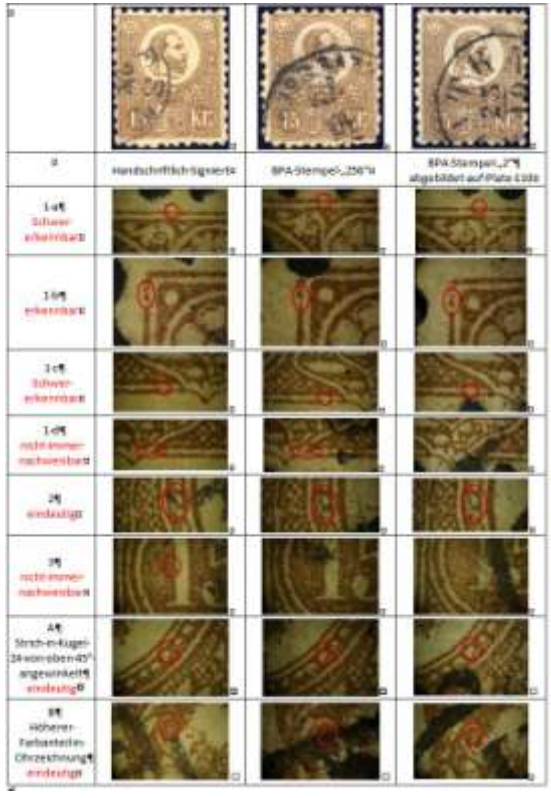
18. kép: *Az eredeti, V[14] típusú 15 krajcáros bélyeg összehasonlítva a Sperati-féle kivágásokkal.*

[14] v.ö: www.belyegmuzeum.hu/1871/0046-001.html

19. kép: *Sperati által szignált fekete „próbanyomat“ a Sir Gawaine Baillie- gyűjteményből (Sotheby’s 2010)*

20. kép: *Ez a 2010-ben Heinrich Köhlernél elárverezett „próbanyomat“ magán viseli mind az eredeti V. típus, mind a hamisítványok jellegzetességeit.*

Az itt bemutatott kutatási eredmények többféle hatással járnak majd a magyar filatéliára. Egyrészről a jellegzetességek részletes leírása lehetővé teszi a Sperati-hamisítványok kétségtelen azonosítását. Ez megfosztja majd a „szállítókat“ attól az “üzleti modelltől”, hogy olcsó hamisítványokat vagy sérült eredetieket a magasabbra árazott Sperati-hamisítványként adjanak el. Az elmúlt években a fogazott példányokért elkért mintegy 50-80 Eurós árak fényében, melyekre könnyű utólag rátenni a szignót, érthető, ha egyesek rosszra csábulnak.

Ráadásul Sperati eredetileg szignó nélkül árulta “alkotásait”, tehát megbújhatnak még eddig ismeretlen példányok egyes gyűjteményekben. Említsük meg végül Jean de Sperati munkáját, a 21. képen látható "Philately D‘ART LES Jean-de-SPERATI" c. füzetet.

21. kép: *Két eredeti oldal a 2011-ben a Gärtner árverezőháznál 13274-es tételként kínált „PHILATELIE D'ART LES JEAN-DE-SPERATI“ füzetből, melyben 225 próbanyomat található, köztük a XV. oldalon a három magyar bélyeg. Az előszóban a füzet példányszámát (3 db) is megadja.*

A szerző mindenkit bátorít arra, hogy egészítsék ki ezeket az eredményeket. Nem világos például, hogy míg a 2 krajcáros és a 15 krajcáros bélyegekhez beazonosítható egy sablon, addig a 3 krajcároshoz miért nem? És mi a helyzet a 10 krajcárossal? Vajon „eredeti“ Sperati? E kérdések tisztázásának kísérletét jelentősen bonyolítja az a tény, hogy a Francia Postamúzeumban, mely elvben az összes üvegpanelt megkapta a Sperati-leltárból, egyetlen példány sem található.

Felhasznált irodalom:

[1] Blanc-Girardet, Lucette: Jean de Sperati, L’homme qui copiait les timbres, Mouxy 2003

[2] British Philatelic Association (Hrsg:) The Work of Jean de Sperati, London 1955

[3] Lowe, Robson, Walske, Carl: The Work of Jean de Sperati II, London 2001

[4] Visnyovszki Gábor: The forgeries of the classic stamps of Hungar, in: Fakes, Forgeries & Experts Journal Nr 4, Castagnola 2001, 13.o.

[5] A magyar Bélyegmúzeum honlapja: www.belyegmuzeum.hu/1871

Felhasznált árverési katalógusok:

[6] Sir Gawaine BailileCollection,Volume X, eladva: Sotheby’s London 17-19.1.2007

[7] 18. Gärtner – Auktion 6.-10. Juni 2011.

[8] 341. Heinrich Köhler Auktion 18.-24.9.2010 Wiesbaden

Angolból[15] fordította: dr. Homonnay Géza

[15] Az eredetileg német nyelven készült írás megtalálható CD mellékletünkön. *A szerk.*

AZ 1928-AS ÚJ PÉNZNEM KIADÁSAI, A MAGYAR FILATÉLIA JÖVŐBENI GYÖNGYSZEMEI, 2. RÉSZ

MERVYN BENFORD, LONDON

Az első részben bemutattam, hogy milyen érdekes az 1926-os új pénzrendszer bélyegkiadásainak a postai történelme. Az érdekességek között van a vízjel, fogazat, bélyegkép változások, a postai tarifák és azok módosítása. A táblázatokban bemutattam a sok és különböző változatokat, amire egy lelkes gyűjtő rábukkanhat. A felülnyomott kiadások, különösen érdekesek, mert alacsonyabb névértékűek voltak, mint az eredeti bélyegek. Más postai szervek hasonlókat általában csak magasabb névértékkel bocsátottak forgalomba. Az új körülményekhez a postai szervek azonban ezúttal alacsonyabb névértékű bélyegeket igényeltek. A vegyes bérmentesítésekre nagy gyűjtői kereslet keletkezett.

Megemlítettem, hogy a párhuzamos portó kiadások történelme terjedelmesebb, mint amire utaltam az előző cikkemben. A mostani írásom tükrözi ezeket a tényeket, főként a portózással kapcsolatban. Itt illusztrálni fogom főként a kifizetetlen postadíjat, a hiányos bérmentesítést és a portó-díjjak elszámolását a különleges magyar módon és a külföldi levelek kezelését a nemzetközi szabályok szerint. Hivatalos szervektől eredő küldemények postadíját sokszor a címzett fizette Magyarországon és ezeken portó bélyegek voltak használva. Büntető portót nem alkalmaztak, csak a normál tarifát gyűjtötték be.

Az új forgalmi bélyegek bevezetése után hamarosan felülnyomott bélyegek lettek szükségesek már 1927-ben. Az Ikarusz légiposta bélyegek az inflációs időszakban voltak forgalomban. Az 500, 1000, 2000, 5000 és 10.000 koronás névértékű bélyegeket felülnyomták 1, 2, 3, 5 és 10 filléres értékkel. Az eredeti inflációs bélyegek érvényben maradtak 1927. március 31-ig. A többi inflációs kiadás érvényessége egy hónappal korábban megszűnt.

Az új pénzrendszer korai időszakából lehet találni olyan leveleket, amik csak inflációs bélyegekkel voltak bérmentesítve vagy vegyesen. A megportózott levelek közt fantasztikus példányok találhatók.

Az *1. ábrán* bemutatott csomagszállító űrlapot Szegeden kezelték június 22-én mielőtt visszaküldték a csomagot Stari Becejbe (a Trianonnal elvesztett korábbi magyar Óbecsére.)

1.ábra

Van rajta egy vastag kézírásos jelzés, ami egyezik a szegedi postabélyegző dátumával és megjegyzés a portóval kapcsolatban mivel a "*l'expediteur*" nem volt megelégedve a csomag tartalmával és vissza akarta küldeni a feladó hivatalnak.

Nem vagyok benne biztos, hogy a "*l'expediteur*" ugyanaz, mint az eredeti feladó, aki valóban nem akarta elküldeni a csomagot vagy technikailag belőle lett a feladó mivel valaki más akarta visszaküldeni a csomagot. Ez mindegy. A szegedi postahivatal 80f díjat számolt, amit felülnyomott inflációs portóbélyegekkel rótt le mivel az új névértékű bélyegek még nem voltak kéznél. A 2 darab felülnyomott 5000K/5K-án portóbélyeg értéke 80f volt mivel 1000K=8f. A lap hátoldala üres, de több kézírásos megjegyzést tartalmaz.

2. és 3. ábra

A *2.* és *3. ábrán* bemutatok példányokat, amin a magyar posta portót rótt ki csomagokra, amiket a címzett nem vett fel időben miután megkapta az értesítést. Mind a két irat hátoldalán, ahol rendszerint az elszámolás és a postabélyegek vannak rögzítve, írásbeli magyarázat van a portóval kapcsolatban. Az elsőn 29 napos késedelem van feltüntetve, amiért 24.000K a portó régi pénzegységben elszámolva.

Az új pénzegységű bélyegek már érvényben voltak április 20.-án, ha a postahivatal egyáltalán megkapta azokat. Minden bizonnyal ésszerűbb volt a régi bélyegek felhasználása és ezért lett a 4 x 1000K és 5 x 5000K portóbélyeg felragasztása. Az új pénzegységben elszámolva (1000K = 8f) ez egy igen magas összeg volt – 2,32 pengő! A másik díj kisebb, csak 88f amit 11.000K inflációs portóbélyeggel fizettek ki 11 napos késésért.

4. ábra

A 4. ábra egy Ausztriából küldött, hiányosan bérmentesített levelezőlapot mutat be amit 12f portóval terheltek és egy új 8f-es, valamint egy 500K (=4f) inflációs portóbélyeggel láttak el. Később majd bemutatok egy másik lapot Ausztriából amin a 12f-es portót egy ritkán használt 12f/50f-en felülnyomott portóbélyeggel láttak el.

Esetleg a 12f-es bélyeg hasznos volt a hiányosan bérmentesített, Ausztriából érkezett postára!

5. ábra

Következően bemutatok egy különlegességet 1936-ból. Az *5. ábra* egy hiányosan bérmentesített külföldi levelezőlapot mutat be 6f-es portóval terhelve: egy kis darab hivatalos papírt ragasztottak rá írásos jelzés helyett. Azért csinálták ezt, hogy a szöveget a címzett el tudja olvasni? És zavartalanul élvezhesse a képet? Ez egy nagyon figyelmes aktus volt a postai tisztviselőtől!

A kis papírdarabkára két 1f-es felülnyomott Ikarusz portóbélyeget ragasztott és azok mellé a 3f-es Ikaruszt, de az utolsó 1f-est már csak a papír hátuljára tudta helyezni! Ezek az 1927-ben kiadott bélyegek érvényben maradtak 1936-ig, de eredeti leveleken manapság ritkán találhatók.

6. ábra

Sokszor tömböket használtak, mint például a *6. ábrán* bemutatott 4 x 1f-es, amikor már 4f-es bélyegek is léteztek. Ezen a példán a 4f mellett egy összefüggő pár, új kiadású 8f-es bélyeggel róttak le a 20f portót a vámhivatalból küldött borítékon, amin a címzést megváltoztatták.

A második portóbélyeg sorozat 1929-ben jelenet meg új vízjeles papíron, ellentétben az 1928-as forgalmi bélyegekkel. A portósor névértékei megváltoztak: most már csak 2, 4, 8, 10, 16, 20 és 40f-esek voltak. Minden bélyeg névértéke páros számú és 2-vel vagy 10-zel szorozható. A kevésbé használt 1926-os kiadás 5f, 50f és 80f-es értékei érvényben maradtak, de nem kerültek újra kiadásra. Később ezeket a bélyegeket felülnyomták, ami arra utal, hogy bőven maradt felesleg a raktáron.

1931 január 1-jén jelentek meg az új pénzrendszer portóbélyegeiből felülnyomott bélyegek, 4f/5f-en, 10f/16f-en, 10f/80f-en, 12f/50f-en és 20f/32f-en. A forgalmi és a portóbélyeg kiadás rendszere arra utal, hogy a 10f-es névértéket és a 10-el szorozható számokat fontosnak találták. A kisebb névértékek hasznosak voltak a furcsább portózásoknál, amikor a postai tarifák, különösen a nehezebb súlyfokozatoknál igényelték, mint pl. egy 1,12P-s ajánlás/express díjjal kapcsolatban.

Portózásnál mindig gondot okozott a hiányos tarifa elszámolása külföldről érkezett küldeményeken. Ilyenkor különleges névértékek alkalmazása volt szükséges. A 4f/5f-en és a 10f/16f-en bélyegek két fogazat variációval léteznek és mind a négy bélyegnek magasabb a katalógus

értéke, mint a többinek. A 12f/50f-est nehéz használt állapotban találni.

7. ábra

Nekem csak egy példány van birtokomban (*7. ábra*) Ausztriából küldött, hiányosan bérmentesített levelezőlapon. Egy hiányosan bérmentesített levelet Chiléből súlyos 78f-el portóztak meg. A *8. ábrán* látható a 32f és 40f-es portóbélyeg valamint 2 x 3f-es felülnyomott Ikarusz-portó.

8. ábra

9. ábra

Egy másik, kíváncsiságot felkeltő darab gyűjteményemből a *9. ábrán* bemutatott ajánlott levél, amire kézbesítésnél a címzettnek kellet kifizetni a portót. Az összeg 23f volt (8f helyi tarifa és 15f ajánlás). Ezt 2 drb. 10f/10.000K-n és egy drb. 3f/200K-n felülnyomott Ikarusz portóbélyegekkel róttak ki.

10. ábra

A *10. ábra* szintén egy rendkívüli példány. A hiányosan bérmentesített Csehszlovák levelezőlapot Miskolcon keresztül továbbították Putnokra. A miskolci postahivatal 22f portót számított ki és a lapra egy drb. 2f-es, kettő drb. 8f-es normális portóbélyeg mellé egy 2f-es Ikarusz bélyeget ragasztottak. Putnokon a díjat átváltoz-

tattak 20f-re, a miskolci bélyegeket érvénytelenítették és a helyükbe egy drb. 16f-es normális portóbélyeget és két drb. hasonló Ikarusz felülnyomott bélyegek helyeztek.

11. ábra

Egy sima példa a 10f-el bérmentesített levél, amikor a távolsági tarifa 20f volt. Ezért lett a portó 20f amit egy igen érdekes, négyestömb 5f/5000K-n számoltak el. Ez talán a legnehezebben található érték az egész sorozatból (*11. ábra*).

12. ábra

Ez a hiányosan bérmentesesített levél Angliából sok figyelmet igényelt, ami látható a boríték kondícióján. Kétszer próbálták kézbesíteni, mind a kétszer 32f portó ellenébe. Ezeket a bélyegeket érvénytelenítették és végül a levél visszakerült Angliába. Tehát a 4 x 8f-es majd a 2f +10f + a ritkán alkalmazott 20f-es normális portóbélyegeket hiába kerültek használatba. (*12. ábra.*)

13. - 14. ábra

A *13.* és *14. ábrán* postai teljesek szerepelnek. Az első egy postai megbízási lap, amin a kifizetést elutasították. Ezen egy drb. 10f/80f-en bélyeg volt használva. A másik egy csomagszállító-levél, amiből sajnos csak a felbélyegzett szelvény maradt meg. Ezen 1,20P értékű bélyeg van: egy pár, egy négyes tömb és egy hatos tömb, valamennyi 10f/80f-en.

Nemrégen egy hasonló dokumentum, amin 20 drb. 6f/8f-en bélyeg volt a kitűnő Darabanth árverésen 16.000 Ft-ért talált gazdára. Ha B fogazatú, akkor az jó üzlet lett volna! Ezek normális felülnyomott bélyegek voltak és könnyű volt azokat a hátlapra helyezni ahol bőven volt hely. Az én példányomon portóbélyegek talán az elkésett átvételt és a tárolási díjat fedezték. Elég csekély katalógus értékük van, de hány olvasó tud elképezni ilyen használatot?

Végül álljon itt két alulbérmentesített levelezőlap (*15. és 16*. ábra.)

15. ábra

Az Ausztriából érkező lap 12 fillér bélyeghiányát portózták a ritka 8f + felülnyomásos 4/5f kombiáció mellett az ennél sokkal szokványosabb 10f + 2f portóbélyegekkel.

A másik lapon egy (előoldali) SHS bélyeg 30f portója látható 20f + a ritka 10/16 f felülnyomott portóbélyeggel.

16. ábra

Fordítás: Kőhalmi Csaba

NYOMÁSI ELTÉRÉSEK MAGYAR BÉLYEGEKEN

VAS ISTVÁN, SZIGETVÁR

A nyomási eltérések kifejezést azért használom, mert összefoglalóbb, mint a tévnyomat, lemezhiba elnevezések, hiszen például tévnyomatnak nevezik a Gyermek más feliratú példányait, holott nem a nyomás volt téves, hanem a bélyegeket visszavonták. Hasonlóképpen a KELETU esetében, amely lemezhiba.

A következőkben olyan bélyegeket mutatok be, amelyek vagy nem szerepelnek a szakirodalomban, katalógusokban, vagy szerepelnek, de csak nagyon ritkán, esetleg egyáltalán nem láthatók.

Először a feketeszámú krajcáros bélyegekből szemléltetek igen ritka érdekességeket. A Monográfia szerint 1897-ben készültek próbanyomatok: "Az 1897-ben készített 2, 3, 10 és 20 kr-os értékekből csak a 10 krajcáros próbanyomata ismeretes, kék színben halványkék, illetve fekete alapnyomattal, eredeti bélyegpapíron."[16]

Az alábbiakban láthatók a forgalomba került eredeti színek, majd a próbanyomatok eltérő színben (3, 10, 12 kr). További érdekesség, hogy ezeket a próbanyomatokat érvénytelenítették, a postai bélyegzés: M.KIR. Postaszer/vezet/ KÖZPONTI RAKTÁRA BUDAPEST 97 JUN 2.

A bélyegzések elhelyezkedése majdnem teljesen azonos, így felmerül a kérdés, hogy csak egyes darabokat bélyegeztek-e le, vagy esetleg a bélyegzés teljes íven történt. Inkább az előbbi látszik valószínűnek, hiszen több darab ezekből a bélyegekből nem ismert, illetve a 3 és a 10 krajcárosból felbukkant használatlan példány is. A bélyegek papirosa hártyapapír, fogazása 11,5 és a vízjel I.

1. ábra

A következőkben a feketeszámú krajcárosok további különlegességeit szemléltetem.

[16] MBM III. 673.o.

2. ábra: 5 krajcáros kettős értékszámmal (látható Visnyovszki Gábor Bélyegkönyvében), illetve fordított értékszámmal (használt példány, nem a Szecsődiák közül való)

3. ábra. 15 krajcáros: függőleges pár, a felsőről lemaradt az 5-ös szám. Az 1 ft-os értéknél az alapnyomat jelentősen elcsúszott. Még egy ilyen példány ismert.

4. ábra: Értékszámhiányos bélyegek.

A turulos kiadások nagy ritkaságai az értékszámhiányos bélyegek. Keletkezésük arra vezethető vissza, hogy a nyomódúc azon a helyen kiesett. Az 1 filléres értékből még egy példány ismert, mely azonban sérült.

Az 1 koronás bélyeget már Bán is említi. Én 4 darabról tudok, ebből egy használt, de ezen kívül mind sérült.

5. ábra: Értékszámhiányos bélyegek tömbökben

A 3 fillérest a Senfjournal 1917. 10-11. száma ismerteti. Újvidéken találtak öt olyan ívet, amelynek 42. ívhelyén hiányzik az értékszám. A Monográfia dr. Weinertre hivatkozva azt írja, hogy a bélyegeket még senki nem látta, sőt olyan gyűjtőt sem sikerült találni, akinek lett volna ilyen bélyege. A bemutatotton kívül még egy ilyen 9-es tömbről tudok.

A 70 fillérest Fiumében találták. Hamza Imre szerint 8-10 ilyen ív létezhetett. Ismert 1 használt bélyeg, egy használatlan pár, valamint az itt szereplő hatosos tömb, amely tanúsítja, hogy a szám nélküli bélyeg a 90. ívhelyről való. Ez a tömb unikum.

6. ábra: Értékszámhiányos aratós bélyegek

Az Arató- Parlamentes bélyegeknél a nyomódúc hibája vagy hiányos festékezés miatt lemaradhatott az értékszám. A 2 fillérest dr. Weinert a legnagyobb ritkaságok közé sorolja. A KÖZTÁRSASÁG felülnyomású 5 filléres benne van a katalógusban a képével együtt, de sem szakértő, sem gyűjtő több példányról nem tud.

7. ábra Ugyancsak egyedinek tűnik a 10 koronás címlet is (vaknyomat a jobb oldali értékszámnál).

Néha a szerencse is közrejátszik a bélyeggyűjtésben. Szerencse, hogy fennmaradt a fordított értékszámú és felülnyomatú 50 filléresből két jobb felső ívsarki négyestömb, amely bizonyítja, hogy két ilyen ív létezett, és a gyűjtői szerencse, hogy ezek egy kézbe kerültek.

8. ábra

9. ábra

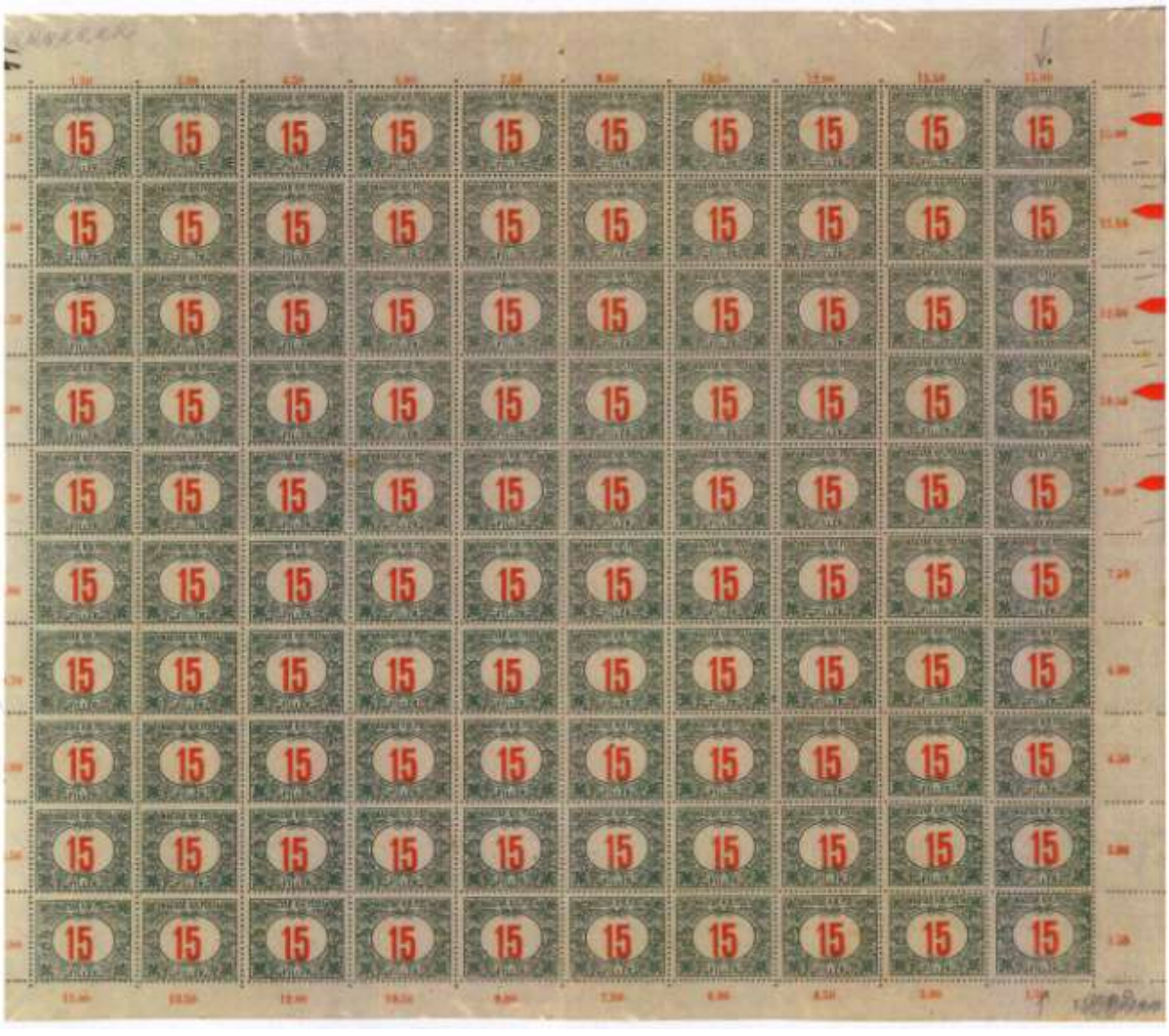
Itt látható továbbá egy szép kettősnyomat (a keret), valamint egy olyan pár, amelynek a felső értékszáma 120, az alsóé 200 fillér. A Monográfia ellentétes véleményeket közölve ír róla, az itt látható pár Madarász Gyula tanúsítványával van birtokomban.

10. ábra

A KÖZTÁRSASÁG felülnyomatú 3 filléres felülnyomás nélkül ismert teljes ívből származó bélyegekkel, de itt csak a négyestömb egyik bélyegéről maradt le a felülnyomás.

A kiadás egyik nagy ritkasága a 15 filléres ív, amelynél a 10. 20. 30. 40 és 50. bélyeg kerete fordított (nem az értékszám, ahogy a katalógusok jelzik). Ez az egyetlen teljes ív.

11. ábra Fordított keretű bélyegek az ív jobb felső sarkában

12. ábra: A kiadás két legnagyobb ritkasága közül a 15 filléres pár bal oldali bélyege értékszám nélküli (ívbehajlás következménye).

*13. ábra:*A másik nagy ritkaság, hogy a KÖZTÁRSASÁG felülnyomatú négyestömb bal felső bélyegéről hiányzik az értékszám (valószínűleg a dúc kiesése miatt). Mindkét darabból csak ez az egyetlen ismert.

14. ábra

Az úgynevezett fordított HIVATALOS bélyeg régóta ismert. Most csak azért mutatom be, mert az elmúlt évek árverésein csak használt példányok bukkantak fel (3 darab is, de sajnos nem vizsgáltam meg, hogy volt-e köztük azonos a bélyegzés alapján). Ez használatlan példány, egy régebbi cikkemben azonosítottam, hogy a 85. ívhelyen fordult elő. (Bélyegvilág 2005. júliusi száma). Ezen jól látható egy kis vonalmegszakadás a keretrajzában.

Az 1945 utáni kiadások bővelkednek különféle nyomási eltérésekben. Az inflációs bélyegek nyomási eltérései közismertek, ezért csak kettőt mutatok be. Egyik sem szerepel a katalógusokban.

15. ábra

Az első egy Szent Margit bélyegre nyomott fordított felülnyomatú 30 filléres. Dr. Bernáth írt róla, szemléltette a Bélyegvilág 2009. februári számában. Csak az ott szereplő pár és még két bélyeg ismert, Dunaszentgyörgy bélyegzéssel. Valószínű, hogy az ott forgalomba került és felhasznált bélyegek többi része megsemmisült.

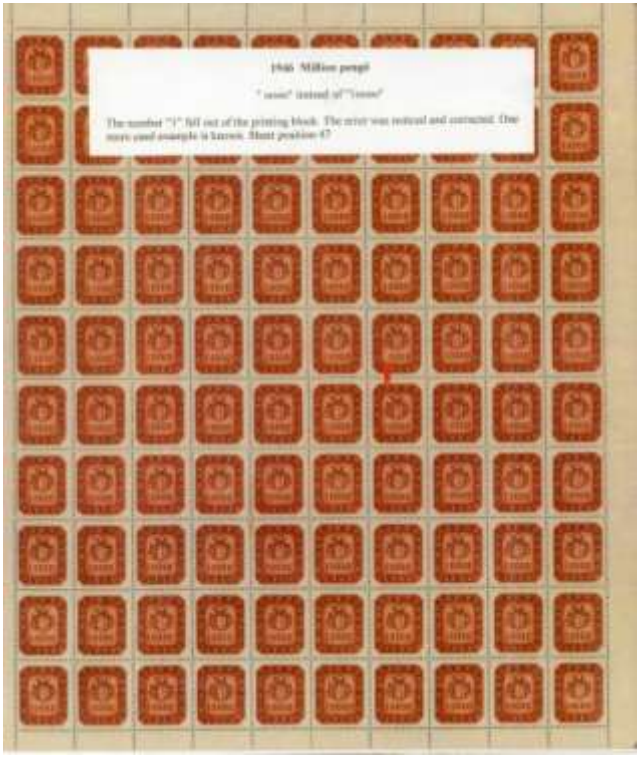
16. ábra: A másik a „Helyi lev-lap” felülnyomatú 20 filléres bélyeg, amelyet felülnyomtak a már 8 pengő felülnyomással ellátott bélyegre (a második felülnyomás kettős).

17. ábra kettős felülnyomás 18. ábra Ajl. helyett tévesen Alj.felűlnyomás

A 17. ábrán bemutatok egy inflációs ívet „Hl. I." felülnyomattal, amelyen a 90. és a 100. ívhelyen kettős felülnyomás van. Az Állami Nyomda birtokomban levő jegyzőkönyve szerint először egy sérült ívet nyomtak felül, amely összetapadt egy sértetlennel, és a sérültről az említett helyen hiányzott két bélyeg, Amikor észlelték ezt, az odatapadt ívet újból felülnyomták, így jött létre két bélyegen a kettős felülnyomás.

A fenti íven Ajl.I. helyett az ív 54. ívhelyén tévesen Alj.I. szöveget szedtek. A tévedést a posta felfedezte, a bélyegeket kiemelték, illetve 9-es tömbökben választották le. A Filatélia Vállalat raktárából került elő három teljes ív, illetve két olyan ív, ahol a szöveg ezen az ívhelyen helyes volt. Téves a Monográfia megállapítása, hogy ezek illegálisan kerültek ki. Jelenleg ez a három, illetve két teljes ív ismert.

19. ábra

A Milpengős bélyegekből sok elcsúszás ismert (számjegyek), viszont ez az egyetlen ismert darab (teljes ívben), ahol a 47. ívhelyen az értékszám l0000 helyett csak 0000, vagyis az 1-es szám hiányzik, ami nyilván a nyomódúc hibájából ered.

20. ábra

1945 BÉKE I. A kiadás 4 P/4 f értékénél gyakori a NÉPFŐISKOLÁKÉRT szóban az N betű hosszútengelyű tükörképe (egyesek szerint cirill betű). A kiadás jelenleg egyedülálló ritkasága ugyanilyen előfordulás a 10P/30 f értéken. Valódiságát igazolja a mérethelyesség, a zöldesfekete szín, valamint a hátoldalon enyhén kidomborodó felülnyomás.

Az alábbiakban nyomathiányokat, illetve pozitív hátoldali felülnyomatokat mutatót be, okuk ívbeszakadás, behajlás. Ilyent a Monográfia is szemléltet.

21. ábra

22. ábra: 1951. Kisegítő portó. Csak az utóbbi években bukkantak fel kettősnyomatok.

23. ábra

A 23. ábrán a nyomólemez hibája miatt hiányzik az értékszám. Az itt bemutatott tömbök eredetileg összefüggtek, de szétválasztásra kerültek. Csak ezekről van ismeretem.

24. ábra

1954. Gyümölcsök I. 50 fillér piros színnyomat nélkül (a szakirodalomban ismeretlen)

25. ábra

1959. Joseph Haydn és Friedrich Schiller. Az 1 Ft-os Haydn bélyegen az 1 Ft-os Schiller bélyeg elcsúszott színnyomata található (a szakirodalomban ismeretlen).

26. ábra

1960. Római olimpia. A piros színnyomat fordított a blokkon (a katalógus nem közli, a Magyar Bélyegek Kézikönyve igen).

27. ábra

1963. Újév (I.) A 20 filléres értékről lemaradt az ezüst színnyomat. Az ívszél nagysága alapján feltehetően füzetből származik, valószínű, hogy a legnagyobb része megsemmisült. Eddig csak ez az egyetlen példány ismert. A szakirodalomban nem találkozunk vele.

28. ábra

1968. Kerti virágok. A bemutatott bélyegeknél eltérő háttérszín figyelhető meg. Visnyovszki Gábor tanúsítványa szerint vagy próbanyomat, vagy téves háttérrel nyomott színtévnyomat. Vegyi, vagy fény hatására bekövetkezett színmódosulás kizárható.

1971 Képes krónika. A kiadás egyik ismert tévnyomata az értékszám nélküli l forintos. A mellékelt bélyeg eddig ismeretlen, ahol az értékjelzés kettősnyomatot kapott.

29. ábra

30. ábra

1970. Festmény /VII./ arany színnyomat nélkül. A szakirodalomban ismeretlen.

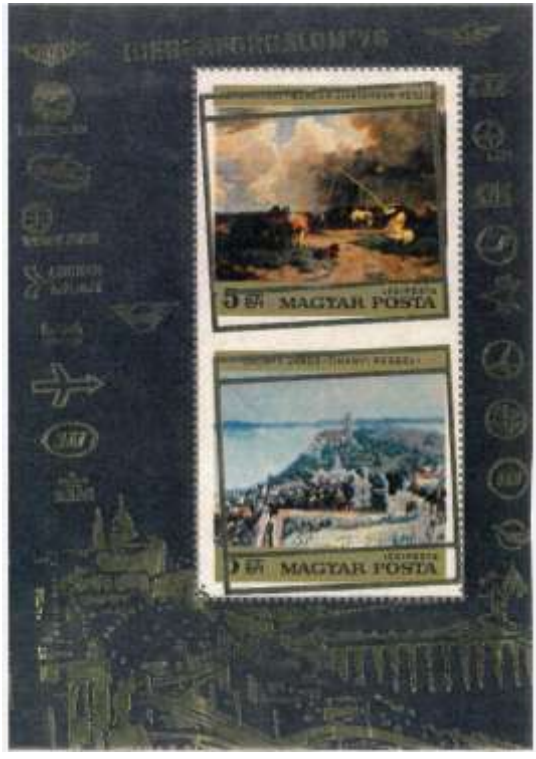
31. ábra

1974. A Marskutatás eredményei. 40 filléres összefüggő előre bélyegzett pár, amelynek jobb oldali bélyegéről hiányzik az értékszám és a felirat. A szakirodalom nem közöl róla semmit.

32. ábra

1972. Labdarúgó Európa-bajnokság. Hiányos festékezés miatt (aranyozás) a blokk két alsó bélyegéről lemaradt az értékjelzés. Eddig ez az egyetlen ismert darab. A szakirodalom nem ismeri.

33. ábra

1976. Festmény (XV.) − Idegenforgalom (I.) blokk. A blokkon jelentősen eltolódott az arany szín /keret, szöveg/. A szakirodalomban nem szerepel.

34. ábra

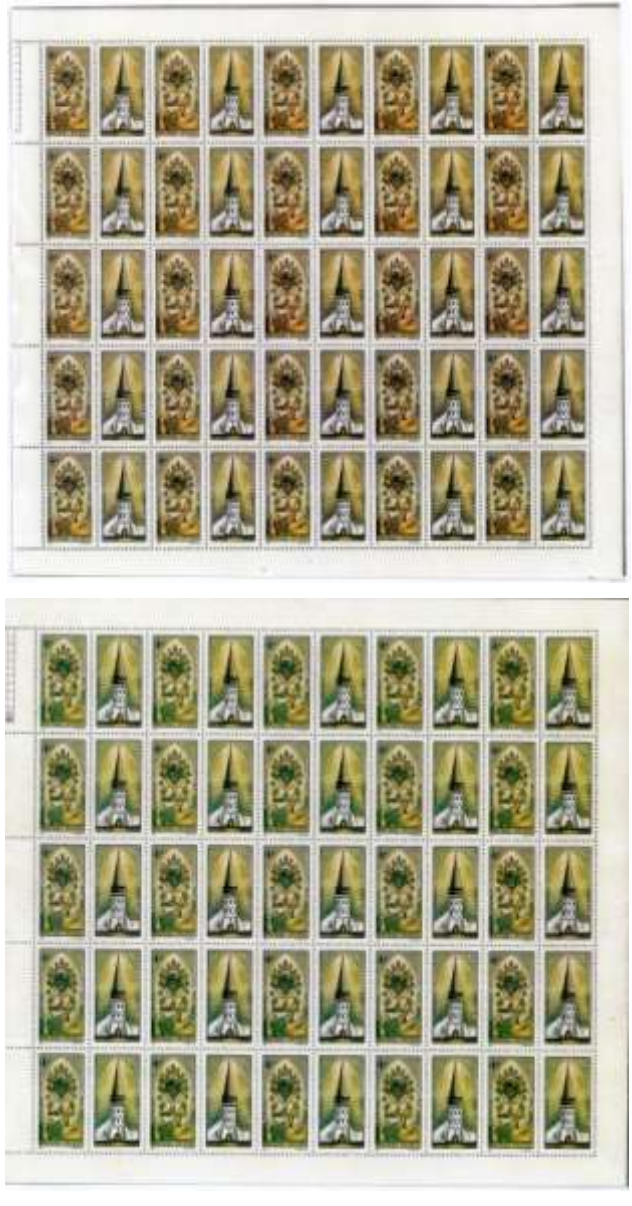
1981. Alexander Fleming. A bélyegről lemaradt az ezüst szín. Az ifjúsági körök abban az időben tájékoztató nyomtatványt kaptak a bélyegről, egy ilyenről származik ez a bélyeg. Hogy mi lett a többivel, nem tudni. Valószínűleg megsemmisültek, nem tűnt fel a színhiány. a szakirodalom nem ismeri.

35. ábra

1982. Bélyegnap (55.) Az ezüst szín lemaradt a bélyegről, a szakirodalom nem szól róla.

1987. Gyöngyöspatai Jessze-oltár. A bélyeg szelvénnyel együtt is forgalomba került 25-ös ívekben. Az eredeti szín barnás, ami úgy jött létre, hogy a zöld alapszínre egy barnásvöröses újabb színt nyomtak. Ismereteim szerint két ívről ez lemaradt, így csak a zöld alapszínnel kerültek forgalomba (A területi irodákhoz újdonság szétosztására.) A két ív közül az egyiket megbontották, a másik itt kerül bemutatásra.

36. ábra

A SZLOVÉNIA SZÁMÁRA KIADOTT POSTABÉLYEGEK SZERB ELLÁTMÁNYKÉNTI ELTERJEDÉSE DÉL-MAGYARORSZÁGON 1919-1921-BEN

HORVÁTH LAJOS, VERESEGYHÁZ

Franchet d'Esperey francia tábornok, az Armée d'Orient parancsnoka 1918. nov. 7-én Belgrádban 18 pontból álló fegyverszüneti szerződést nyújtott át Károlyi Mihály magyar miniszterelnöknek. A magyar küldöttség azt elfogadhatatlannak minősítette és nem írta alá. Linder Béla tárca nélküli miniszter a kormány megbízásából november 13-án mégis megtette.

Ugyan fölösleges volt a magyar diplomácia megvezetése ilyen galád módon, hiszen a Bánát sorsa még a háború alatt 1916-ban titkos tárgyalások alkalmával eldőlt. És még a november l3-i fegyverszüneti megállapodás előtt jóval, sőt Károlyi Mihály miniszterelnök november 7-i belgrádi látogatása előtt két nappal bevégeztetett.

November 5-én az 1. és 2. szerb hadsereg alakulatai arra kaptak parancsot, hogy „Északon foglalják el a Fehértemplom-Versec-Temesvár-Aradtól tíz kilométernyire keletre eső vonalat. Bácskában foglalják el a Szeged-Szabadka-Baja vonalat. Nyugaton és északnyugaton terjesszék ki az akciót Szerémség, Horvátország, Szlovénia, Bosznia, Hercegovina és Dalmácia egész területére."

November 13-án a szerb hadsereg Morava hadosztálya Újvidéknél átkelt a Dunán és megszállta Zombor, Szabadka és Baja városokat. A Drina hadosztály Eszéknél kelt át a Dráván és november 15-én birtokba vette Pécset. Egy-egy századát Mohácsra és Barcsra rendelte. A Duna hadosztály a Bánátban nyomult előre és elfoglalta Lúgost, Versecet, Nagykikindát, Temesvárt, Resicabányát és Nagybecskereket. A szerb lovasság Lippára, Aradra, Nagyszentmiklósra és Szőregre települt.

A belgrádi-konvenció 17. pontja leszögezte, hogy a magyar közigazgatás az antant-csapatok által birtokba vett területen fennmarad. Ám, 1918. nov. 25-én Újvidéken összeült a vajdasági szkupscsina, mely két határozatot hozott. Kimondta a csatlakozást a Szerb Királysághoz. Kinyilvánította Délvidék /Vajdaság/ elszakadását Magyarországtól.[1]

1. SZERB-ROMÁN KISHÁBORÚ A BÁNÁTBAN

A Bánátot megszálló szerb és román csapatok között egyre nőtt a feszültség. Decemberre valóságos kisháború keletkezett a zsákmánnyá váló földön. Egyként igényeltek azonos vidékeket szerbek és románok. Hogy tovább ne fajuljon a konfliktus, a franciák saját csapatokat küldtek a két fél szétválasztására. Január 2-án Szegedre

és Aradra is bevonultak, de lokalizáltak Temesvár, Lugos és Versec körzetében is.[2]

Márciusban Szeged központtal a 76. francia, Arad központtal a 214. francia hadosztály zárta el a Temesvár térségében elhelyezkedő SHS Morava hadosztályt a Déva és Brád környékén elhelyezkedő 1-2. román vadász hadosztálytól. Az SHS megszállás legkeletibb vidéke tehát Temesvártól keletre húzódott a Temes folyó mentén.

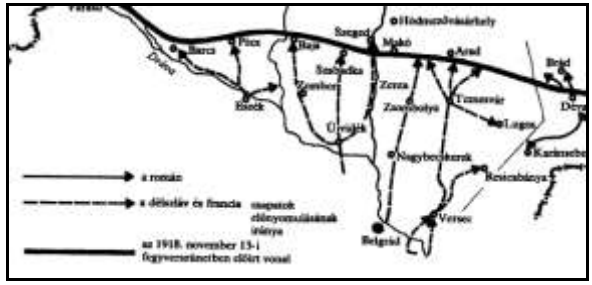
Az ellenséges hadseregek csapatainak helyzete 1919. április 16-án.

1. Térkép. S.H.S. Szerb-Horvát-Szlovén Királyság

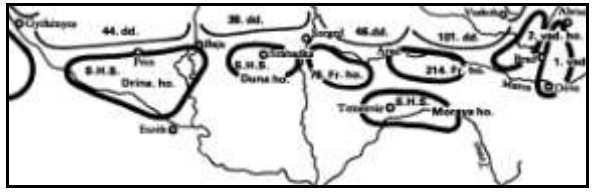
Más források szerint Szegeden a francia katonaság /gyarmatiak/ 1918. dec. 10-én jelent meg, december 15-én a vasútállomáson állomásparancsnokságot állított fel. Magának a városnak a megszállására december 30-án került sor. Újszeged már 1918. nov. 24-től szerb megszállás alatt volt.

A francia, délszláv, román csapatok előnyomulása 1918. november-1919. március

2. Térkép

Az ellenséges hadseregek csapatainak helyzete 1919. április 16-án.

3. Térkép

Arad 1918. nov. 21-től szerb, dec. 31-én francia megszállás alá kényszerült. Arad magyar városnak Budapesttel a kapcsolata megszakadt, csak a franciáknak volt telefon és távíró összeköttetésük saját budapesti cenzori hivatalukkal.

Temesvárt 1918. nov. 17-én a szerbek szállták meg.[3]

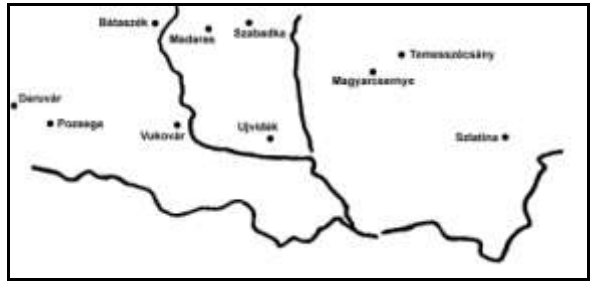
A szerb-román kisháború a Bánátban 1919-ben.

4. Térkép

Az antant döntése alapján a Bánátból a szerbeknek 1919. aug. 2-ig ki kellett vonulniuk. A feladat végrehajtása 1919. júl. 27-én vette kezdetét Temesvár szerb kiürítésével. Már ezen a napon megjöttek a román polgári hivatalos szervek emberei, majd augusztus 4-én megérkezett a román katonaság is.[4]

A Szlovénia számára kiadott bélyegek a forgalomban 1920-1921

5. Térkép

2. A MAGYAR BÉLYEGEK FÖLÜLNYOMÁSAI DÉL-MAGYARORSZÁGON

A belgrádi-konvenció helyén hagyta a magyar közigazgatást a megszállt területeken. Ebbe a magyar postaszervezet is beleértendő volt. A magyar kormányra a megállapodásnak ez a része nyugtatólag (zsibbasztólag) hatott. A magyar posta tehát a helyén maradhatott kezdetben. Ezt támasztja alá, hogy Temesvárott a szerb megszállás idejében magyar postabélyegeket nyomtak fölül magyar nyelven. A Bács-Bodrog, Krassó-Szörény, Temes és Torontál vármegyékre kiterjedő temesvári postaigazgatóság 1919. máj. 1-től fölülnyomott bélyegeket hozott forgalomba. Erre azért volt szükség a hivatalos indoklás szerint, mert kifogyóban lévő készletei pótlására ellátmányt nem kaphatott Budapestről.

Temesvár román megszállás alá került 1919. aug. 20-án. A román fölülnyomás következett.

De addig még a temesvári postaigazgatóság kiadta második fölülnyomott bélyegsorozatát, amelyet Bánát-Bácska sorozatnak nevezünk. Ennek előállításához nemcsak a postaigazgatóság értékcikk raktárának valamennyi bélyegét, hanem a postakerületből beszállított anyagot is felhasználták. Ennek következtében ürültek ki a temesvári postakerület postahelyei a bélyegek tekintetében. Ráadásul az 1919. évi július 10-én 28.955. szám alatt kiadott rendelet alapján a kibocsátás a magyar posta megkérdezése és jóváhagyása nélkül történt.

A helybeli és az alárendelt postahivatalok az átnyomott bélyegeket 1919. júl. 27-től kezdve kapták meg és árusították. Csak a nagyobb példányszámúakból részesültek, míg a ritkábbakat a központ magának tartotta fenn és többnyire felár mellett közvetlenül a gyűjtők és kereskedők körében értékesítette.

A temesvári szerb megszállás és annak postatörténeti hatása 1919. augusztusában végetért. Követte a román impérium, amellyel most nem foglalkozunk.

A Duna-Tisza közén figyelemre méltó az a fölülnyomott sorozat, amelyik a szerb állami címert tünteti fel. Állítólag valamely szerb parancsnok rendelte el a kibocsátást. Forgalomba került Pancsova, Pétervárad, Temesvár, Titel, Újvidék és Zimony postahivatalaiban túlélő magyar hely-keletbélyegzőkkel. Ismert legkorábbi lebetűzése PANCSOVA 1919. FEBR. 15. N. 12.[5]

A pécsi postaigazgatóság forgalmi bélyegei már a Károlyi Mihály kormánya idejében, 1919. jan. 11-ig kifogytak. Mivel Budapestről a további ellátmányt nem kaphatta meg, az értékcikk raktárában lévő és a forgalomból már kivont bélyegek fölülnyomására, illetve magasabb értékre emelésére kért és kapott engedélyt Budapestről. A kérést teljesítő rendelet 1919. márc. 30-án kelt a 7155. számon megjelent a Magyar Tanácsköztársaság Posta és Távirda Rendeletek Tárában 1919. ápr. 30-án.[6]

„A pécsi posta- és távirdaigazgatóságnak megengedem, hogy „Dunántúli megszállás 1919“ fölülnyomással készletéből a 2 filléres frankójegyeket 105 fillér, az 5 és 15 filléres frankójegyeket 45 fillér és a 2 filléres portójegyeket 40 fillér értékűvé tegye, a 6, 50, 60, 70 és 80 filléres, turul nyomású, már használaton kívül helyezett frankójegyeket pedig, ugyancsak „Dunántúli megszállás 1919“ fölülnyomással teljes névértékben ismét használatba vehesse.“

A rendelet nem a Baranya felülnyomásra adott engedélyt, mint látható. Nem nagymértékű tarifaemelésre szólt és a turulos bélyegek újra forgalmazására adott lehetőséget. Solti Lajos, a pécsi igazgató nagyvonalúan kezelte a posta vezérigazgatóság tulajdonképpen megengedő rendeletét. Fölhasználni kívánta a rendelkezésére álló teljes bélyeg készletet, nehogy a megszálló szerbek eltulajdonítsák és SHS fölülnyomással lássák el. Másrészben a kommunisták által elfoglalt budapesti vezérigazgatóság által elfogadott "Dunántúli megszállás 1919" sem volt számára kívánatos, hiszen az elismerte volna az idegen megszállás létrejöttét. Ezért lett jó megoldás a Baranya fölülnyomás!

A budapesti vezérigazgatóság a megtörténtek után késve értesült a fejleményről és nem maradt más a számára, minthogy azt elfogadja. A június 7-én kelt 13.171. számú rendelet a hivatalos lapban 1919. jún. 14-én jelent meg.

„A folyó évi „P. és T. R. T.“ 28. számában megjelent 7155 számú rendeletem kapcsán értesítem a postahivatalokat, hogy a pécsi posta, távíró és távbeszélő igazgatóság az engedélyezett „Dunántúli megszállás 1919“ fölülnyomású postabélyegek helyett f. évi május hó 5-től kezdve az alább fölsorolt postabélyegeket változatlan eredeti értékben „Baranya 1919“ fölülnyomással hozta forgalomba: a 2, 3, 5, 6, 15, 35, 40 filléres arató, 6, 50, 60, 70 és 80 filléres turul, 10, 20, 25 filléres Károly király-fejes, 40 filléres Zita, 50, 75, 80 filléres és 1, 2. 3, 5 és 10 koronás parlamentes, a 10, 15 és 50 filléres hadisegélyes postabélyegeket és végül a 2, 10 és 20 filléres portójegyeket. Az 5 és 15 filléres, valamint a 2 filléres arató-postabélyegek egyrésze 45 fillérrel is fölülnyomatott.“

A szerb megszállók által felülnyomott magyar postabélyegek forgalmi adatai szerepelnek katalógusainkban. Ezek azonban valószínűleg csak hozzávetőlegesek. A temesvári I-II., a Bánát-Bácska mind *1920. márc. 15-ig*, a Baranya I-II. *1921. aug. 21-ig* lett volna forgalomban. Valamit csak mondani kellett. Alaposabb kutatások azonban pontosabb, részletesebb eredményre vezethetnek.

3. A SZLOVÉNIA SZÁMÁRA KIADOTT POSTABÉLYEGEK

A Michel Katalógus Jugoszlávia postabélyegeit három entitásból vezeti be. Bosznia, Horvátország és Szlovénia többnyire bosnyák és magyar bélyegek fölülnyomásával előállított postabélyegeivel kezdi az 1918-1920-as években. Külön tárgyalja Szerbia bélyeg kiadását 1866-tól kezdve 1919-ig bezárólag, de amelyet nekünk az előzőekhez kell csoportosítanunk, hogy az SHS Királyság, majd Jugoszlávia postabélyeg kiadása együtt legyen.[7]

Az SHS monogram legkorábban a Horvátország számára készített, fölülnyomott magyar bélyegeken jelenik meg. A területi elterjedés szerint nyugtról tekintve, kelet felé haladva Szlovénia bélyegei 1919-1920, az SHS bélyegek 1918-1919, a Szlavóniában, Szerénységben, Duna-Tisza közén, a Bánátban a Temes alsó folyásáig forgalomba került Szlovénia számára kiadott újrajzú bélyegek 1919-1920-ban jellemzőek.

A vázolt területi forgalomban feltűnő, hogy a szerbek által megszállt és Szerbiához északról csatlakozó, később Vajdaságnak nevezett Dél-Magyarországon nem a Szerb Királyság postabélyegeit vezették be, mondjuk az 1918-1919-ben forgalomba hozott állami címersort. Hanem a Szlovénia számára forgalomba hozott bélyegeket terítették. Ennek az eljárásnak több oka is lehetett.

A gyűjteményben lévő legkorábbi lebetűzés Szabadka 1920. máj. 18., ez valóban követni látszik[17] az 1920. márc. 15-ét. Említhető még Újvidék 1920. szeptember lebetűzése is. Mint kései felhasználás figyelemre méltó Madaras 1921. máj. 21.-i lebetűzése.

[17] Vö. a balodlai hasábbal: „A temesvári I-II., a Bánát-Bácska mind *1920. márc. 15-ig*,… lett volna forgalomban” A szerk.

A Szlovénia számára kiadott bélyegek magyar túlélő hely-keletbélyegzőkkel

1.MAGYA/RCSERNYE ? N.20. N.7. Torontál vm. zsombolyai járás. Mi 113.

Magyarcsernye

Megjegyzés: A bélyeg 1920. máj. 15-i kiadás. Jelenleg Szerbia.

2.MADARAS 1921 MÁJ 21. Mi 106.

Madaras

Megjegyzés: 1904-ig Bácsmadaras.

Jelenleg Magyarország.

3.POZEGA? NOV. 3. N. Mi 103.

Požega

Megjegyzés: Eszéktől nyugatra a Dráva-Száva közén.

Jelenleg Horvátország.

4.SZABA/DKA 1920. MÁJ. 18. N. 9 Mi 100.

Szabadka

Megjegyzés: Jelenleg Szerbia.

5.SZLAT/INA 920. ? Mi 105. Krassó-Szörény vm. teregovai járás, Temesszlatina.

Szlatina

Megjegyzés: Jelenleg Románia.

6.TEMES/SZECSÁNY ? Temes vm. vingai járás. Mi 103.

Temesszécsány

Megjegyzés: Jelenleg Románia.

7.UJVIDÉ/K 920. SEP/T. ? Mi 103, 120.

Ujvidék

8.VUK/OVÁR ? Mi 104. A Szerémségben a Duna jobbpartján.

Vukovár

Megjegyzés: 1991-1996-ig a Krajnai Szerb Köztársaság része volt.

Jelenleg Horvátország.

9. DARUVÁR 920. MÁJ. 3. Mi 107. és 109. Pozsega vm.

Daruvár

Megjegyzés: Küldve Graz-Waltendorfba. DUNAFILA 33. Auktion 28. Febr. 2016. 40. tétel.

Jelenleg Horvátország.

10-11.BÁTASZÉK 920. JAN. 20 és 29. Tolna vm. Mi 103, 107, 109, 109. Küldve Pécsre. Magyarország. Darabanth 3. 2006. jún. 3. 1650-1651. tétel.

Bátaszék

Gyűjteményünkhöz még hozzászámíthatunk kilenc lebetűzést, amelynek helységneve lemaradt a bélyegről. Ha szükséges, ezek is szolgálnak némi adatokkal. Csak a helységnévvel kinyomott példányokat tekintve az alábbi bélyegek voltak forgalomban: Mi 100, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 113. A postahely nélkülieket tekintve: Mi 101, 102, 107, 109, 115, 120. A két sor adat - az apró gyűjtemény ellenére is - méltán reprezentálja, hogy a Szlovénia számára kiadott bélyegek nem véletlenszerűen kerültek Dél-Magyarországra, hanem ellátmányként érkeztek. Ezzel a dolgozattal új szemhatárt nyitottunk a megszállási témakörben, amelyik több meglepetést is okozhat.

Az SHS Királyság egész területére érvényes legelső postabélyeg 1921. jan. 16-án jelent meg. /Mi 145/. Ezzel új fejezet kezdődött a délszláv népek postatörténetében. Az első SHS bélyegek megtervezése, előállítása és forgalomba hozatala Horvátországban ment végbe. A postai felhasználáshoz postaminiszteri rendelet /42849 1920. XII. 15-től/, a közös forgalmi kiadáshoz I. Péter Karagyorgyevics király /1905-1921/ és Sándor

/1914-1921/ régens engedélye volt szükséges. Mindketten láthatók az első bélyegein a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságnak, amelyik 1929-től Jugoszláv Királyság néven egzisztált tovább.[8]

A felvetett és vázolt téma, jelenség jelenleg Szlovénia, Horvátország, Magyarország, Szerbia és Románia postatörténetét érinti. Nem tekintve most a francia katonaság beleavatkozását a magyar postatörténetbe.

Horváth Lajos, az Országgyűlés Hivatala
ny. szakfőtanácsosa
Gervay Mihály díjas és érmes
a FEPA MEDAL FOR EXCEPTIONAL
PHILATELIC STUDY AND RESEARCH
díj második helyezettje 2015-ben

Jegyzetek

1. Surányi László: A temesvári helyi kiadások 1919. Philatelica 83/1. 1-14.
2. Magyarország hadtörténete 2. Főszerk.: Liptai Ervin. Bp., 1985. 198, 202 és 218 térkép. Cserni György: A temesvári bélyegkiadások hovatartozása és bérmentesítései 1919-1920. Bélyegvilág - filatéliai szemle 2007/4. 6-9. Cserni György: Francia megszállás Aradon - "Francia megszállás felülnyomat" /I-II. rész/ Bélyegvilág - filatéliai szemle 2011/8-9. 24-25 és 26-27.
3. Dr. Kelemen Béla: Adatok a szegedi ellenforradalom és a szegedi kormány történetéhez. Szeged, 1923. 37, 215, 217 és 220.
4. Slobodan Bajić: Marke izdate u Temišvaru u vreme srpske uprave 1919. /Bélyegkiadás 1919-ben Temesváron a szerb közigazgatás idején./ Beograd, 1998.
5. Jászai Emánuel János: A magyar bélyegek katalógusa. Bp. 1927. 155-156. és Dr. Bodor Mihály gyűjteményének darabjai.
6. Jászai i. m. 141-145.
7. Michel Südeurópa 2001/2002. 809-814. 1256-1257.
8. A horvát bélyegkatalógus 2007. évi kötetének előszavából. Fordította Dr. Bodor Mihály.

Térképek

1. A temesvári postaigazgatás területe. - Surányi i. m. 2.
2.
3. A szerb, francia és román csapatok előnyomulása 1918. november 1919 márciusig. Magyarország, hadtörténete 2. 197.
4. Az ellenséges hadseregek helyzete 1919. április 16-án 218.
5. A szerb-román kisháború a Bánátban 1919-ben. A magyar bélyegek kézikönyve Bp., 1968. 524.
6. A Szlovénia számára kiadott bélyegek a forgalomban 1920-1921-ben. Tervezte HL

ENESEI PROVIZÓRIKUS BÉLYEGZŐ

DR. NEMES SZILÁRD − KÁLLAI LÁSZLÓ

A magyar posta sok évtizedes története során számtalan érdekes, szükségleti ideiglenes provizórikus megoldást tartalmaz.

Ez különösen igaz a bélyegzéseket tekintettében. Az idők során több ezer bélyegző volt használatban. A kezdetekben a postahivatalok, postamesterek meglehetősen nagy szabadságot élveztek a bélyegző kialakításában és elkészítésében. E kissé kaotikus állapot hamar megváltozott és a bélyegző alakját, szövegi és grafikai tartalmát, illetve használati módját központilag szabályoztak.

A szükség azonban törvényt bont és a szakirodalom több provizórikus megoldást is felsorol.

Egy kiváló példa erre az „Endréd" bélyegzés (1). E „nem létező" postahivatal bélyegzője csupán rövid idegig volt használatban, míg a Kőröshegyi postahivatal 5 km Endrédtől megnyitották. Az Endrédi provizórikus bélyegző talán a magyar markofilia egyik legritkább darabja.

Az itt bemutatott bélyegzés is valószínűleg egy ilyen szükségmegoldás eredménye. A bélyegzőt 1906. szeptember 4-én használták érkeztetési bélyegzőként egy 2 filléres hírlapbélyegen (1904 IV vízjel). Enese községben 1892. január 29-től 1911. április 17-ig volt E 3.20[18] (F1 y_2 és y_3[19]) típusú bélyegző használatban.

1. ábra – Az enesei postahivatalban használt érkezési bélyegző lenyomata hírlapbélyegen

Az általánosan elfogadott elv szerint, azok a bélyegzők alkotnak egy típuscsoportot, amelynek helynevét azonos fajtájú betűkkel véstek illetve a véset többi része azonos. A jelen bélyegzés megfelel az E 3.20 (F1y_3) típus leírásának. A helységnév betű-

[18] Gudlin Tamás rendszerezése alapján (2)
[19] Az MBM rendszerezése alapján (3)

típusát, az évet és napot jelző betéteket tekintve. Azonban a megszokott három karakterből álló hónapot jelzésére szolgáló betűbetét ki lett cserélve számbetétre. Ezt támasztja alá az is, hogy a hónapot jelölő szám betűtípusa más, mint az évet és napot jelölő számok betűtípusa. Egy összehasonlító vizsgálat arra utal, hogy egy napot jelző számbetét volt idegenesen használva. Az évszázadot és hónapot jelző 9 számjegyek lényegesen különböznek (2. ábra). Az évszázadot jelző 9-es magasabb és keskenyebb, mint a szeptember hónapot jelölő számjegy.

2. ábra. Az évszázadot és hónapot jelző 9-es számjegyek az 1. ábrán bemutatott bélyegzésen.

Ez összhangban van más E 3.20 (F1y3) bélyegzésekkel (3 ábra).

3 ábra. E 3.20 (F1y3) bélyegzések. A négy bélyegzésen látható évszázadot jelző 9-es számjegy összhangban van a 1. ábrán bemutatott bélyegzés évszázadot jelző 9-es számjegyével. A napot jelző 9-es számjegyek viszont megegyeznek a 1. ábrán bemutatott bélyegzés hónap betétjében szereplő betűk képével.

Az F típusú bélyegzők a legnépesebb típuscsoportot képezik. Így, eltérések a szokványtól várhatók. A Magyar Bélyegek Monográfiája VI. kötete (3) jelzi, hogy szórványosan, de előfordult, hogy az évszámot egy számjeggyel jelölték. Ennek valószínű oka a betétszámok elvesztése vagy sérülése lehetet. A hiányzó, vagy sérült betétszámok a lehető leghamarabb ki lettek cserélve. A jelen bélyegzésen, nem az évszám az eltérő, hanem hogy a hónap betűbetétje lett kicserélve számbetétre. E provizórikus megoldás bizonyára egy pár napig, legtovább talán 1906. októberig volt használatban.

Természetesen a hamisítás ténye sem teljesen kizárható, bélyegzések és akár teljes filatéliai objektumok hamisítása is ismert (4, 5).

Irodalom

1. Vendel József. Az Endrédi provizórium. Egy nem létező postahivatal bélyegzője. Philatelica 2012 (1): 28-33.
2. Gudlin Tamás. Magyarország klasszikus postabélyegzői: helyhez kötött postahivatalok főbélyegzői. 2004
3. Kostyán Ákos. A magyar postaigazgatás bélyegzői (1867-1967). Magyar Bélyegek Monográfiája VI kötet.
4. Surányi László. Hamisított bélyegzések klasszikus bélyegeken. Philatelica 1980 (2): 16-21
5. Cornides Sándor. Modern bélyegzéshamisítványok. Philatelica 1989 (1): 36-39.

Nemzetközi filatéliai szimpózium Sopronban

Az eredetileg 2017 őszére tervezett nemzetközi szimpóziumunkat (a szervezésben résztvevő osztrák partnereink zsúfolt őszi programjaival való ütközések miatt) végül is tavasz végén, május 5-7 között hirdettük meg.

A soproni helyszín csodaszép természeti környezetben, a Lövérekben lesz, a Soproni Egyetem Erdőmérnöki Kara látogató-központjában.

A szimpózium apropója és az előadások témája az 1867-es első önálló magyar postabélyeg kibocsátásának 150. évfordulója.

E kiadás legnagyobb és legkeresettebb ritkasága, a „piros 3 krajcáros" jelenik meg a Mafitt idei tagdíjbélyegén is − érdemes hát mielőbb befizetnie annak, aki ezt eddig még nem tette volna meg. ☺

Az előadóterem mérete és szinkrontolmácsolás biztosíthatósága miatt az előadásokon való részvételhez előzetes bejelentkezés volt szükséges, miről tagjainkat január folyamán elsősorban elektronikus úton, ha másként nem lehetett postai levélben értesítettük.

A rendezvény e meghívóban is meghirdetett háromnapos programja:

május 5. péntek: érkezés délután

18h-21h: Találkozó a Hotel Lövér étteremben: köszöntő, cserebere, vásárlási lehetőség és ismerkedő vacsora

május 6. szombat, 9:30-16:30:

Szimpóziumi előadások német/magyar szinkrontolmácsolással a Soproni Egyetem „Ligneum" konferenciaközpontjában Cím: Bajcsy Zsilinszky út 4.

A kísérők számára napközben városnéző programot szervezünk.

19:00-21:00 A Mafitt díszvacsorája a Hotel Lövér étteremben.

május 7. vasárnap:

9:30-11h Mafitt évi rendes és egyben ünnepi közgyűlése

* * *

A szimpózium előadásai a Magyar Posta első bélyegkibocsátásának 150. évfordulója alkalmából ezen időszak filatéliai vonatkozásait és történelmi hátterét fogják megvilágítani:

9.30 Dr. habil. Borsodi Csaba: Az új kormányzati rendszer és a szakigazgatás kiépítése 1867 után

10.15 Dr. Helmut Kobelbauer: Ausztria társadalmi és katonai történelme 1849 és 1867 között

11.30 Dr. Homonnay Géza: A magyar 1867-es bélyegkiadás postatörténete

12.25 Dipl. Ing. Wolfgang König: Az 1867-es kiadás használata Ausztriában és Magyarországon – összehasonlítás

15.00 Szücs Károly: Az első magyar postabélyegkiadáshoz kapcsolódó pénzügyi bélyegek

15.45 Ing. Werner Schindler: Osztrák Levante – történeteket mesélő levelek

16.30 A szimpózium értékelése és lezárása

* * *

Kamara-kiállításon az e témák nemzetközi kiállításokon legsikeresebb magyar gyűjteményeiből vett válogatásban az első magyar posta- és illetékbélyeg kiadásokat mutatjuk be, köztük e kiadások legnagyobb ritkaságait is.

Pályázat „150 éves az önálló magyar postaigazgatás és a magyar bélyeg 1867 – 2017” címmel

Abból az alkalomból, hogy 2017-ben lesz 150 éves az önálló magyar postaigazgatás és a magyar bélyeg, az Internetes Bélyeggyűjtő Klub egyesület (IBK) kezdeményezéséhez csatlakozott a Bélyegmúzeum, a Magyar Posta Zrt, a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság (Mafitt), a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége (MABÉOSZ) és közös pályázati felhívást tettek közzé. Ennek eredményét egy közös bíráló bizottság bírálja el, ami a Bélyegmúzeumban idén nyáron egy ünnepi megemlékezésen lesz kihirdetve.

A jelentkezési lap február 28-ig kitölthető volt az interneten, illetve elküldhető volt e-mailben vagy postán is. A pályázat tárgya a következő kategóriák egyike lehet:

1) Kiállítás: „150 éves a magyar bélyeg” vagy „150 éves az önálló magyar postaigazgatás” témakörben bélyegeket, postai küldeményeket, postatörténetet feldolgozó kiállítási anyag elkészítése.

2) Tanulmány: A témában végzett filatéliai és postatörténeti kutatások eredményeinek tanulmány formájában történő összefoglalása.

3) Film: „150 éve Magyar (a) Posta” címmel a témához kapcsolódó amatőr filmek készítése.

4) Történeti kutatás: „Szépanyám levelei” címmel önálló kutatás eredményeként feltárt, levelekből, egyéb postai küldeményekből kirajzolódó személyes sorsok, családtörténetek rögzítése bármely formában (kiállítás, tanulmány, novella, film, animáció, fotó, képregény, stb.

Emlékezés Láng István professzorra

Szomorúan értesítjük tagjainkat, hogy életének 85. évében, hosszantartó és súlyos betegség következtében, 2017. december 17-én eltávozott közülünk dr. Láng István professzor, a Mafitt első és tiszteleti elnöke.

Egyetemi tanulmányait az Ivanovói Mezőgazdasági Egyetemen végezte 1950–1955 között. Tudományos kutató a Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetben 1955–1963 között. A Magyar Tudományos Akadémia titkárságán dolgozott 1963–1993 között előbb, mint tudományos titkár, majd főtitkárhelyettes, végül főtitkár. 1993-tól elnöki tanácsadó és egyben kutatóprofesszor is volt.

A bélyeggyűjtéssel iskolás korában ismerkedett meg. Több évtizedes kihagyás után 1975-től foglalkozik intenzíven a motívumok gyűjtésével: madarak, halak, űrkutatás és Nobel-díjasok bélyegeken. Az utóbbi témában nemzetközi szakértőként tartották számon. 1988-ban a Svéd Tudományos Akadémia megalapításának 250. évfordulóján meghívott előadóként "Nobel-díjasok a világ bélyegein" címmel tartott előadást Stockholmban. Tematikus bélyegbemutatót szervezett 1999-ben a Budapesten rendezett Tudomány Világkonferenciáján a Nobel-díjasokról.

Akadémiai működése kapcsán elévülhetetlen érdemeket szerzett a Mafitt létrehozásában, valamint hosszú ideig vállalt és kitűnően végzett elnöki munkája során társaságunk működésének, és nemzetközi kapcsolatrendszerének kialakításában egyaránt.

A Mafitt 2014-es „Gyűjteményeink Gyöngyszemei” szalonra küldött kiállítási lapja, melyet ma már búcsúüzenetének is tekinthetünk, a tiszteletről és szeretetről szól, és ma is látható társaságunk honlapján: http://www.mafitt.hu/kepek/bemutatok/szalon4/67.pdf

Professzor urat az MTA saját halottjaként temette a Fiumei Sírkertben, ahol többek közt a Mafitt nevében is koszorúval búcsúztunk tőle.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött, húsz év szünet után 2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar, és párhuzamosan angol nyelven is (e nyelvi mutáció 50 alatti példányszámban.)

Újságunk teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető.

www.mafitt.hu

The numbers of this journal are given on our website.
With our authors' permission the contents are listed there.

XXVIII. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Researches

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. e-mail: info@mafitt.hu

Ára: 1.800 Ft

A Philatelica díjai − Awards of Philatelica

2013.
LS

2014.
LS

2015.
LS

A Mafitt nevének angol fordítását ebben az időszakban helyesbítettük
During this period Mafitt's name in English was changed

A Philatelica nyomdai kivitelezéséhez a **Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány** nyújt támogatást-

17/2

1867-2017

Philatelica

Philatelica 2017/2

A magyar bélyeg születésének 150. évfordulójára emlékező jelen lapszámunk cikkeit dr. Nagy Ferenc (Bécs) írta

The articles in recent commemorative number for 150th anniversary of the first Hungarian stamps are written by dr. Ferenc Nagy (Vienna)

Tartalom / Content:

Szerzőnkről − The author 1.

Patrióta bérmentesítések − Patriot cancellations 2.

Felezések − Bisects 5.

Az utolsó mohikán − The last Mohican *(ford: dr. Homonnay Géza)* 9.

Az 1945-46-os Újjáépítés-kiadás története − The story of the Rebuilding issue of 1945-46 12.

KÉRJÜK TAGJAINK SEGÍTÉSÉGÉT E CIKKEK MIELŐBBI FORDÍTÁSÁHOZ!

Szerkesztők / Editors Czirók Dénes és Szücs Károly

Tanácsadók / Consultants Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert

Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke
president of the Gervay Foundation

Mervyn Benford, President of The Hungarian Philatelic Society in Great Britain

Szerzőnkről

Dr. Nagy Ferenc a magyar XX. század második felének és a XXI. század elejének legendás filatéliai alakja. 1934. március 2-án született Budapesten és már gyerekkorában megcsapta a bélyeggyűjtés szele, mivel Édesapja − aki kivételes fizikai állapotban érte még meg a 99-dik születésnapját és az utolsó éveiben, évtizedeiben is nagyon aktívan részt vett a hazai és a nemzetközi rendezvényeken − is kiváló bélyeggyűjtő volt. Mint, ahogy az Újjáépítés bélyegekkel foglalkozó cikkében maga írja, gyermekkorában, 11-12 évesen már sorba állt Budapesten a bélyegekért a kibocsátás napján. Iskolai évei után a szokásos katonaság következett, amikor is jöttek az 1956-os forradalom eseményei. Ezekben a napokban fiatalos lendülettel a legkézenfekvőbb megoldást választva katonaként segítette a forradalmi ifjúságot fegyverekhez jutni. A forradalom elfojtása után távoznia kellett Magyarországról és a szomszédos Ausztria fővárosában, Bécsben eresztett gyökeret. Elvégezte a Bécsi Orvosi Egyetemet, majd hosszú évtizedekig általános orvosként, valamint pszichoszomatikus szaktudorként gyógyította a betegeket Bécsben és annak környékén.

Filatéliai szenvedélye már az 1960-as években újból előjött és lelkesen gyűjtötte a magyar bélyegeket. Kiváló logikával és kimagasló filatéliai érzékkel találta meg a magyar filatélia különlegességeit. Így ő volt az, aki az elsők között kezdte el gyűjteni az 1867-es kiadás magyar bélyegzéseit, futott leveleit. Már 1974-ben összefoglaló munkát jelentetett meg az 1867-es kiadás 50 kr-os bélyegéről, majd később a 25 kr-osról is. Kezdeményezője volt 1983-ban annak az Állásfoglalásnak, amely a Philatelica 83/2-es számában jelent meg és a kor legnevesebb magyar és külföldi gyűjtői írták alá. Ezen tevékenysége hatására kérte fel a Mafitt elnöksége jelen különszám megírására az 1867-es első magyar bélyegkiadás 150-dik évfordulója tiszteletére.

Dr. Nagy Ferenc az 1867-es bélyegek történetének részletes elemzésén túl behatóan foglalkozott még a magyar filatélia megannyi ágával, így pl. az 1945-ös budapesti tarifával, a homokbálványosi provizóriummal, a századforduló hajópostájával (különös tekintettel Peterdi kapitány életútjával), a Zala Somogy Gőzhajózási Társaság bélyegeivel, az Erdélyi hotelposták történetével, az 1945-46-os megszállási bélyegekkel, a Dunafejedelemségek területén lévő romániai magyar postákkal (amiről reprezentatív német-angol nyelvű könyvet is megjelentetett). El lehet mondani mindezen területekről, hogy amihez hozzányúlt, az mind felértékelődött a keze nyomán, pontosabban attól a tudástól, amelyet dr Nagy Ferenc a témához hozzátett. 1867-es nagy klasszikus gyűjteményének feldolgozási módszereit átvette a modernebb bélyegek kezelése terén is, és ez a sikerének az egyik kulcsa.

Számtalan cikket írt az elmúlt 40 év alatt a Filatéliai Szemle/Bélyegvilág hasábjain, akkor, amikor a hírek a nyugati világ filatelista életéből el voltak zárva a magyar olvasók elől, Ő rendszeresen tudósított a bécsi filatéliai élet érdekességeiről. Később számos cikket írt a Philatelica lapba különböző felfedezéseiről. Írásainak stílusa, a Tisztelt Olvasóknak nagy örömére szolgáló, sajátságos egyedi karaktere mindig első olvasásra felismerhető. Egyedi, unikális csillag ő a magyar filatélia egén.

2017. március *Czirók Dénes*

PATRIÓTA BÉRMENTESÍTÉSEK

Külföldi aukciós katalógusokban az osztrák-magyar klasszikus résznél tallózva mindig külön élvezet megcsodálni a szép, fekete-sárga bélyeges leveleket, noha áruk az átlaggyűjtő számára általában elérhetetlen. Az ilyen, 1 és 2 krajcáros bélyegekből álló bérmentesítéseknél aztán oda van biggyesztve a leírásnál, hogy aszongya „patriotische Frankatur“ ami „hazafias bérmentesítést“ jelent.

A K.u.K. Monarchia színe ugyanis fekete-sárga volt. E színben lobogtak a zászlók, minden, ami e színeket viselte, a császári házzal lett azonosítva.

Ausztria első 2 bélyegkiadása 5-5 értékből állt. Ezek a névértékek lefedték a leggyakoribb díjtételeket, lehetőleg egyes bérmentesítéssel. Az 1850-es kiadásnál a legkisebb névértékű bélyeg az egykrajcáros sárga volt. Ez biztosította az egy latos nyomtatvány díját belföldön. Aztán következett a kétkrajcáros fekete bélyeg, mely egy helyi levél díja volt. A 3, 6, 9 krajcárosok 10, 20 mérföldre, illetve azon felüli távolságú levelekre voltak felhasználhatóak.

Lombard-Velencében ugyanilyen színekben, de ötszörös névértékkel voltak forgalomban, „centesimi” értékjelzéssel.

1858-ban aztán új, bár azonos nevű pénznemet vezettek be, mely új tarifákat követelt. Így lett a nyomtatvány díja 1 helyett 2 krajcár, mely célra továbbiakban is egy sárga bélyeget használtak, de most már két krajcárért. A helyi levél díja kettőről 3 krajcárra emelkedett, melynek lerovására egy fekete bélyeg szolgált. A többi, mérföld alapú tarifák 5, 10 és 15 krajcárra változtak. (Az 1859-es kiadás típuskülönbségeit most elhanyagolhatjuk.)

Vizsgáljuk meg most, hogy pl. a Somogy megyei Istvándy faluban, ahol 1850 körül 1246 fő lakott, vajon hány nyomtatványt adhattak fel egy hónapban és hány helyi levelet kellett bérmentesíteni. Hány ilyen küldemény maradhatott egyáltalán fenn?

Nos, egyetlen egyet sem ismerünk. Tehát ez a meggondolás nem működik. Jó néhány küldemény maradt viszont fenn, melyeken ezek a bélyegek a fekete-sárga kombinációban, 6 vagy 9 kr értékben, levélen kerültek felhasználásra.

Tehát Istvándyban, ha a falusiaknak valami üzenni valójuk volt egymásnak, átbandukoltak az egyik utcából a másikba, és nem írtak „helyi levelet.“ Mivel a központi bélyegellátás során minden bélyegből kapott minden postaállomás, így megmaradtak a 2 krajcáros fekete bélyegek. Istvándyban nem adtak fel nyomtatványokat sem, mert nem volt egyetlen nagyobb vállalat vagy kereskedelmi táraság sem, melynek működéséhez szükséges lett volna nyomtatványok küldése. A helyi halálesetek közhírré tételére sem volt írásban szükség, mert annak amúgy is perceken belül híre ment a faluban. Így hát az 1 krajcáros sárga bélyeg, küldendő nyomtatványok hiányában, a 2 krajcáros feketével együtt ott maradt a postahivatalban készleten.

1. ábra: 2x1+2x2 kr-os bérmentesítés Istvándy-ból Warasdra (a Corinphila cég 2005. május 21-i árverési katalógusából)

1853: Faltbrief mit Inhalt frankiert mit zwei Werten 1 Kr. gelbocker (Type Ia) + zwei Werten 2 Kr. schwarz (Type Ia - rechte Marke mit Plattenfehler oben: Rahmenbruch) alternierend geklebt als sog. „Patriotische Frankatur" in leuchtend tiefen frischen Farben und allseits breit gerandet (linke Marke Randlinie links unten minimal touchiert), jeder Wert zentrisch und übergehend entwertet mit Zweikreisstempel „Istvandy 12/6", nach Warasdin mit rückseitigem Übergangsstempel von Nagy Kanisa sowie Ankunftsstempel. Dekorative Frankatur für den Spezialisten. Attest Ferchenbauer

2.ábra. Leírás az árverési katalógusból

Az összes szerző cikkeiben azt írogatja, hogy a bélyegellátás mindig a szükségnek megfelelően történt. Nos, mondhatjuk azt, hogy a fenti helyzetet néhány hónap múlva nem csak Istvándy, hanem minden más kis postahivatal észlelte Magyarországon, és a szükségletüket az Igazgatóságtól ezek szerint igényelték. Akkor viszont nem értem, miért nem igazodtak a szükséglethez? Miért alkalmazkodtak a merev sémához még vagy 17 évig?

A problematika ugyanis egészen az 1867-es kiadás bevezetéséig elhúzódik, de 1864-től már más színeket használtak az egyes névértékekhez, így a „patrióta-bérmentesítés" témája ettől fogva okafogyottá vált.

Ezeket a fekete-sárga bélyegeket a postamesterek a kis falvakban továbbra is nagy példányszámban kapták a bélyegellátmányban, ha kellett, ha nem. Szó sem volt arról, hogy a havi ellátmányokat a szükségletek szerint szállították ki. Ezek továbbra is, egészen az 1867-es kiadás megjeleneséig NEM A SZÜKSÉGLETEK SZERINT lettek elosztva. Miért? Valami oknak kellett lennie!

Véleményem szerint a Postaigazgatóságok megfelelő helyén ülő császári tisztviselők rosszindulatában kell keresnünk a feleletet. Nem hiszi el, Kedves Olvasó? Én sem hittem el, amíg a problémával nem kezdtem el komolyabban foglalkozni.

1850-es évet írunk, június elsején jelent meg ez első bélyeg az Osztrák-Magyar Monarchia területén. Mikor? Még egyszer! 1850 június! Valahogy annyira sematikusan gondolkodunk, hogy azonnal elkezd az agyunk az elsőnapi borítékok előidézésével szokásos, filatéliai módon gondolkodni. A másik sín, a történelmünk, ebben e gondolatmenetben nem kap helyet. Egyszerűen nem gondolunk arra, hogy mindez mindössze ¾ évvel a világosi fegyverletétel után történt, mellyel lezárult egy bátor kis nemzet másfél éves harca az egyesült cári és császári haderőkkel szemben − e harc kimenetele az oroszok beavatkozása nélkül kétes lett volna, és a háború elvesztése esetében a Monarchia és a császári ház bukásához vezetett volna.

Az elbukott szabadságharc után Bach belügyminiszter rengeteg megtorló intézkedéssel állt boszszút a magyarokon. Ezeknek még csak vázlatos felsorolása is megtörné jelen cikk kereteit. De egy kérdést engedjenek meg: el lehet képzelni, hogy azoknak a császári alkalmazottaknak, akik a közigazgatást hazánkban 1849-ben átvették, majd a továbbiakban irányították, érdekükben állt volna, hogy Magyarországon bármi is jól működhessen? Vagy esetleg inkább valószínű lenne az, hogy az osztrák „Friss oder stirb!" elv alapján ("zabálj, vagy dögölj meg") inkább sok minden megakadályozásában voltak érdekeltek? Mi érdekük lehetett a császáriaknak abban, hogy például a posta zökkenőmentesen dolgozzon?

Ez természetesen a közélet nem minden ágazatára terjedt ki, de az, hogy bizonyos ágazataira kiterjedt, logikusnak tűnik.Ezzel magyarázom az Istvándy és hasonló kis helységekből származó fekete-sárga frankatúrákat. Nem hazafiassággal! Világos után!

Megértem, hogy ez sok ellenérvet és vitát vált ki. Ezen olvasóimat egy kis türelemre kérem, következő munkámban, „A magyarországi felezésekről 1850-1867" címmel még egyszer foglalkozni fogunk a témával.

Akkor majd kinyílik a szemünk...

NYILATKOZAT!

Az 1956-os tragikus események után el kellett menekülnöm hazámból, mert életem veszélyben forgott. A forradalomban könnyelműen katonai egyenruhámban vettem részt, nem gondolva meg, hogy egy felkelést el is lehet veszteni. Így aztán, miután novemberben legyőztek minket és bajtársaimat már kezdték összeszedni, nem vártam ezt meg, menekülnöm kellett szeretett Budapestemről. Ausztria nagy megértéssel fogadott be, és mindent megtett, hogy egy új életet kezdhessek náluk. Magyarként egy rokon nép tagjának tekintettek, és nekem sem okozott nehézséget a teljes és sikeres integráció. Ezért az Osztrák Köztársaságnak és népének örökké hálás leszek és feltétel nélküli lojalitásomról biztosíthatom őket.

Ez azonban nem akadályoz abban, hogy bizonyos történelmi igazságtalanságokat ne elemezznék, kutatnék, hoznék nyilvánosságra. Minden barátságos viszonyban jobb, ha a problémákat megbeszéljük, megvitatjuk, megvilágítjuk, ahelyett, hogy a szőnyeg alá söpörnénk azokat.

Tekintsenek kérem így az alábbi kísérleti elemzésre. Egy konfliktusban előállt helyzet utólagos analízise. Nem több, és nem kevesebb. Ez barátságunkat nem rontja, hanem kölcsönösen segít egymás problémáinak jobb megértéséhez.

GONDOLATOK AZ 1850-1867 KÖZÖTT KIADOTT BÉLYEGEK FELEZÉSEINEK OKAIRÓL.

Noha csak nagyobb pénzű gyűjtőknek valók, mégis az első és második osztrák bélyegkiadás félbevágott bélyegeivel (de a későbbiekéivel is, bár ezekből már jóval kevesebb létezik) bérmentesített levelek gyűjtése ez időszakból nagyon nagy érdeklődésre tarthat számot. Még akkor is, ha e levelek gyűjtögetése sok magyar nyelvű falu nevének megtanulásával jár. Mert bizony az ilyen levelek jó része Magyarországról származik. Ez már dr. Jerger úr listájából is feltűnt, aki a 80-as években tudomásom szerint először sorolta fel könyvében a felezések előfordulásait. (Frankaturen, 1983, 303. old.) Utalással arra a tényre, hogy ezeket a gondolatmeneteket 1965-ben, a "Die Briefmarke" 82-ik számában már részben nyilvánosságra hozta.

Jerger dr. −szerintem teljesen helyesen − ezeket a „bélyegmegosztásokat" ("Briefmarkenteilungen") egy szükségszituációval magyarázta, a megfelelő címletek hiányával (felezett és harmadolt bélyegek). Ez a szükségmegoldás azonban hivatalosan nem volt engedélyezve, viszont megtiltva sem. A helyi postamesterre bízták, hogy a küldeményt továbbengedi-e vagy az „érvénytelen" bélyegek miatt megportózza azt. A legtöbb megosztott bélyeges levél (az ismert levelek mintegy 80%-a) utólagos portózás nélkül érte el a címzettet.

A „megosztott bélyegek“ kifejezés helyett a könnyebb olvashatóság céljából a továbbiakban a „felezések“ szót használjuk.

A csalárd bélyegfelhasználás lehetőségét, tehát a már egyszer felhasznált bélyegek felragasztását dr. Jerger megemlíti ugyan, de ezt, mint nem kimutatható tényt elveti.

Ő ebben a munkájában 1850 és 1871 között 96 felezést regisztrált, abból 9 db volt a nem magyarországi. De igazából csak 8, mert egy bécsi felhasználás valójában egy Eperjesen irt levél, melyet a portótakarékosság miatt csak Bécsben adtak fel.

Azt a tényt, hogy a küldemények 90 %-a magyarországi, Jerger egyáltalán nem elemzi tovább. Valamit sejthetett azonban −mert minden apróságra volt kommentárja, de erre nem! Mint tudjuk, ő minden volt, csak magyarbarát nem.

Ezt követően szünet volt egészen 2000-ig, amikor a Mafitt világtalálkozó alkalmából „Ungarn – Halbierungen“ címmel megjelent Rolf Rohlfs rendkívül alaposan megírt könyve.

Ez az eddigi egyetlen összefogó, részletes, mindenre kitérő mű a témáról. Rohlfs az 1850 és 1858 közti időszakból már 105 magyarországi felhasználású levélről, illetve kivágásról ír. Dr. Jerger könyve óta újabb felfedezésekkel gyarapodott a lista. Az egész Monarchiából 112 db-ot regisztrál, tehát Magyarországon kívül csak 7 db-ot említ összesen.

Az adatokhoz egy rendkívül érdekes térképet is mellékel, melyen minden felezési előfordulás be van jelölve. Noha Rohlfs úr könyvében vagy 20 oldalon csak a felezések okairól ír, anélkül, hogy meggyőző feleletet adna a kérdésekre, bevallom, hogy ez a térkép adta kezembe az egyik kulcsot.

Abból ugyanis kiderül, hogy:

- Minden felezés csak a magyar postaterületen fordul elő.
- Egy-két db. kivételével (pl. Dugoszello) Horvát-Szlavóniából felezést nem ismerünk. (Későbbi kiadásoknál is csak elvétve fordul elő)
- Erdélyből csak egy darab ismeretes. (Szilágysomlyó)

2 kr-os egész plusz felezett bélyeg 3 kr-os frankatúraként, Mohácsról, február 3-án (A.B. gyűjteményéből)

A másik kulcsot pedig egy dátumlista hozta, melyet én készítettem, és amelyhez hasonlót eddig még nem láttam. Egyszerű módon összeírtam a Rohlfs könyv alapján az eddig feltűnt felezések hónapon belüli dátumait, ott keresve az okokat rájuk. És íme, az eredmény:

1.	6 db	11.	5 db	21.	2 db	31.	3 db	
2.	5 db	12.	4 db	22.	-			
3.	4 db	13.	4 db	23.	4 db			
4.	5 db	14.	1 db	24.	4 db			
5.	6 db	15.	3 db	25.	4 db			
6.	4 db	16.	5 db	26.	1 db			
7.	6 db	17.	3 db	27.	5 db			
8.	3 db	18.	-	28.	4 db			
9.	3 db	19.	-	29.	2 db			
10.	2 db	20.	1 db	30.	3 db			

Mint ebből a dátumlistából kiderül, a hónap közepe körül a felezések száma gyakorlatilag nullára csökken. Ez az az időszak, amikor a hivatalok a bélyegellátmányukat megkapták. Tehát akkor minden érték rendelkezésre állt. Ezzel szemben a hónap vége felé és az új hónap elején megszaporodnak a felezések.

Tehát az alábbi tényeket rögzíthetjük:

- Az 1850-1858-es felezések 90%-ban a magyar postaterületről származnak.
- Horvát-Szlavóniából és Erdélyből felezések gyakorlatilag nem fordulnak elő.

A dátumlistából kiderül, hogy az ellátmány megérkezésekor a felezések szünetelnek, majd egy egyenletes megoszlásban újrakezdődnek. Tehát a felezések okait itt kell keresnünk.

Annak a lehetőségét, hogy a postamesterek a már egyszer felhasznált bélyegeket megfelezve még egyszer felragasztották, a megmaradt levelek tanulmányozásakor elvethetjük. A felezett bélyegeken az elsődleges felhasználásnak semmiféle nyomát nem találjuk, ellentétben a Monarchia többi országaiból ismert csalárd bérmentesítésű leveleken látható darabokkal. Ez megegyezik dr. Jerger véleményével.

Megkértem az osztrák filatélia élenjáró szakértőit egy idevágó beszélgetésre, amely részemre megdöbbentően katasztrofális eredménnyel zárult. Ők mindannyian a csalárd felhasználásokkal magyarázták a magyar felezéseket. Ellenvetésemre, hogy ezek a magyar határ mentén miért szűntek meg, nem volt felelet. Arra sem, hogy akkor az olasz területekről, (Lombard-Velence, Trento) ahol még hamis bélyegeket is gyártottak, miért nem feleztek, ha ez olyan nagy üzlet volt. Így tehát innen semmiféle információt nem kaptam.

A felezések legnagyobb része az 1850-es kiadású 6 kr-os barna színű bélyeget érinti. Úgy tűnik, hogy a 3 krajcáros bélyegből az ellátmány nem volt kielégítő, holott a legtöbb levél az első távolsági zónába ment. Ezt a hiányt soha nem javították! Noha állítólag az ellátmányt a szükségnek megfelelően osztottak szét, a tények mást mondanak! A 3 krajcáros bélyeg soha nem a szükségnek megfelelő mennyiségben került kiosztásra. A postások tehát felezett 6 krajcárossal segítettek magukon.

A 6 kr-os felezések 1858-ig egyenletesen osztódnak meg. Rohlfs egy nagyon érdekes és fontos gondolatot hoz fel: a rengeteg felezett bélyeget a derék leáztatók, akiknek a klasszikus anyag megsemmisülését köszönhetjük, (elvileg helyesen, mert leáztatva értéktelen) hulladéknak tekintve egyszerűen megsemmisítették.

Itt kapcsolódik össze a dolgozatom az előző munkámmal, mely a „Patrióta-frankatúrával“ foglalkozik. Ott az egy- és kétkrajcáros bélyegek túlsúlya okozta problémával kellett a postamestereknek vesződniük. Azokat használták fel 3 krajcáros bélyegnek! Ez volt az igazi ok! Nem a nagy császárimádat 1850-ben, a szabadságharc leverése után!

Igaz, hogy a postaalkalmazottak kb. 40%-a osztrák volt Magyarországon. De ezek logikusan és feltehetően azokban a helységekben dolgoztak, ahol sok németajkú állampolgár élt.

Például Pesten, ahol a polgári réteg főleg németül beszélt, aztán Erdélyben, ahol nagy német

települések voltak, vagy például Sopron városában, ahol nagyszámú németül beszélő állampolgár élt. De nem valószínű pl. Istvándy falvában, ahonnan több szép fekete-sárga bérmentesítés maradt fenn, mert nem kellett az 1 és 2 krajcáros bélyeg az eredeti célra.

Ott nem írtak helyi leveleket és nem küldtek szét nyomtatványokat. Ezért az 1 és 2 kr-osokat a távolsági leveleken használták fel. De a nagyobb településeken, ahol az 1 és 2 kr-osokra eredeti rendeltetésüknek megfelelően volt szükség, a felezések adták a megoldást a 3 kr-os bélyeg ellátmányának szűkösségére!

Tehát vonjuk le a következtetéseket!

Képzeljék el kérem a következő jelenetet: A postaigazgatóságon ott ül egy császári vezető alkalmazott, aki a bélyegelosztásért felelős. Érthető, hogy nem nagy magyarbarát, hiszen azok „ellenségek!“ De a horvátok nem! Azok Jellasics bánnal az élükön (persze csak a függetlenségük reményében) a Monarchia fennmaradásáért álltak ki. Tehát „jók“ voltak. Erdély, a maga nagy német településeivel szintén baráti országnak számított.

De az a maradék terület, melyről a Rohlfs könyvében felsorolt felezések származnak, az a gyűlölt magyaroké volt. Ott élt az a nép, melynek meg kellett mutatni, ki az úr a Monarchiában. Ott élt az a nép, melyet 9 hónappal azelőtt Világosnál az oroszok (osztrák asszisztenciával) térdre kényszerítettek.

Megérdemlik ezek, hogy valahogy is segítsenek nekik? Vagy talán inkább azt, hogy akadályozzák őket, ahol lehet? A Postaigazgatóság császári alkalmazottja saját területén megtette, amit tehetett, akadályozta a szükségnek megfelelő mennyiségű bélyeg kiosztását, ezzel is akadályozta a postamesterek százainak munkáját, hosszú éveken keresztül, míg a 60-as évek közepén lassan megtört a jég és a a két ország között beinduló jobb viszony aztán az 1867-es kiegyezéshez vezetett.

Ez az én magyarázatom 70 év filatéliai tapasztalata után. Az igazságot nem mindig kellemes tudomásul venni. Inkább kapaszkodnak kalandos érvekbe, vagy hazudnak. Én egyikre sem vagyok képes.

Inkább beleélem magam a korba, beszélek a tisztviselőkkel, végigjárok a főutcán, elolvasom a rendeleteket, melyek úgy vannak megfogalmazva, hogy alig lehet megérteni őket, beszívom a postahivatal illatát.

Feladok egy levelet Istvándy-ból és hallom a postamester hangját, hogy nincs 3 kr-os bélyege, csak 1-es meg egy 2-es. Elfogadom, de biztosítom őt, hogy nem vagyok Ferenc-Jóskás. Jót nevetünk, mikor mondja, hogy ezeket e leveleket 100 év múlva valószínűleg „patriotische Frankatur“-nak nevezik majd.

Ezt nevezik „immerziónak“, belemerülésnek. Sok minden világos lesz és érthető. Élvezetes dolog.

Kedves Olvasóim! Talán nem népszerű gondolatok ezek, de érdemes rajtuk elgondolkodni.

AZ UTOLSÓ MOHIKÁN – AZ 1867-ES KIADÁS 150. ÉVFORDULÓJÁNAK EMLÉKÉRE

Az osztrák-magyar kiegyezésének kvázi a csúcspontja lehetett az önálló magyar bélyegkiadás létrejötte. Az eladdig nem nagyon szeretett Habsburg-sas helyett végre „csak" a közös uralkodó arcképe jelent meg rajta, mint a híres osztrák kompromisszum eredménye. Erre a kompromisszum-készségre a sógorok nagyon büszkék voltak mindig is. Van is benne valami, így egyszerűbb és békésebb lesz az amúgy is nehéz és ellentétekből álló élet.

A kompromisszum az volt, hogy a bélyegsorozatot Ausztriában is bevezették, holott semmi szükség nem volt rá. Az 1864-es kiadás a Habsburg-sassal bőven állt még rendelkezésre, viszont így a közeli szomszédok előtt bebizonyították, hogy a tulajdonképpen a magyar kívánságra létrejött kiadás egy „közös" volt. Ez a verzió volt érvényben, míg Gary Ryan-nel az élen el nem kezdtük az 1960-as években hallatlan nehéz térítő munkát a világban. Közel 50 év kellett ahhoz, hogy belemenjen a filatelisták fejébe, hogy ez a kiadás nem osztrák, ami Magyarországon *IS* felhasználásra került., hanem fordítva, a Magyarországon azonnal kizárólagos forgalomba került bélyegeket pár héttel később, és főleg Bécsben Ausztria *IS* forgalomba hozta.

Némelyik nemzetközi aukciós cég még máig sem fogta fel...

1.ábra: 71.12.04.

De hogy az osztrák voltát a kiadásnak teljesen elfeledtessék, ahhoz egy saját, teljesen független kiadásra volt szükség. (Az 1867-es kiadás bélyegei még Bécsben készültek!)

Végre, 1871 februárjában lehetséges volt először a pénzfeladási nyomtatványok elkészítése Pesten, ezt követte a levelezőlapok kiadása, majd 1871 május

elején, legalább is provizórikusan, megjelent a kőnyomatos bélyegkiadás.

Az átmeneti időre 3 hónapot szántak, ami alatt a megmaradt 1867-es készleteket még felhasználhatták, sok esetben vegyes frankatúraként az 1871-es kiadás bélyegeivel.

Tehát 1871. július 31-ig az 1867-es kiadás bélyegei még érvényesek voltak. A közönség kezében megmaradt bélyegek utána elvesztették érvényességüket. A postahivatalok visszaszolgáltatott anyagából az ívtöredékeket megsemmisítették, a teljes íveket pedig a bécsi Postökonomieverwaltung-nak, mely az elszámolással meg volt bízva, az önköltségi áron, ívenként 4 krajcárért visszaszállították. Ez a folyamat a fennmaradt levelezés szerint elég simán és zökkenőmentesen zajlott le.

Én is azt hittem, amíg csak a fenti bélyeg fel nem tűnt. A dátuma: 71.12.4. Izgatottan mutogattam a leleményemet a bécsi egyesületem összejövetelein, de csak a vállamat veregették, hogy a hónap és nap fel lett cserélve, és tulajdonképpen a bélyegző 71.4.12.-nek olvasandó és így továbbra is az érvényességi időben lett felhasználva.

Csak amikor az összes elérhetö 50 kr.-os megszállottjaként minden darabot felvásárolva egyszer csak 71.9.12 dátummal is feltűnt egy darab, és az is Kolozsvárról, kezdtem el gyanakodni.

2.ábra: 71.9.12.

Aztán jöttek a többiek – 40 év alatt… Jelenleg az alábbi darabokról tudunk:

71.9.16.

71.9.23.

71.9.?0

71.10.26.

71.10.28.

Ezen utóbbi darab fordított hónapbeállítású, az itt következő képen pedig egy ugyanazon napi, 1871-es kiadású kő 15 krajcáros látható.

71.10.28.

A 71.11.11.-i dátumú alábbi példány kulcsfontosságú, mivel ez bizonyítja a dátumban a hónap és a nap felcserélésének a kizárását:

Valamennyit Kolozsváron használták fel.

Gondolkodjunk el, mi történhetett? A maradék bélyegek visszaszállítása és elszámolása 1871. július 31. után immáron lezáródott. Megkezdődött a kőnyomatos, majd a réznyomatos bélyegek felhasználása. Azonban, egyszer csak − ó ijedtség −egy csomó elfekvő 1867-es 50 krajcáros bélyeg került elő valamelyik fiókból. A lelet időpontját 1871 augusztus végére tehetjük.

Nagy volt a baj, mert a bélyegek névértéke elég magas volt − csak egy 80-as ív már 40 forint volt. Röpködtek a táviratok Kolozsvár és Pest-Buda között, hogy mi a teendő? A Posta vezérigazgatóság nagyon bölcs döntést hozott, mely így szólhatott:

1. A bélyegeket levélpostai célra felhasználni nem volt szabad.
2. Postautalványra viszont igen, mivel azok a közönség kezébe nem kerültek, a nyomtatványok belkezelésben maradtak, ahol csak a postai tisztviselők láthatták azokat.

Így került legálisan, kizárólagos felhasználásra egy jelentős mennyiségű 1867-es 50 krajcáros, mintegy 3 hónapon keresztül, a magasabb díjú utalványokon. Ezek közül az itt bemutatott 1871. december 4-i példány a legkésőbbi ismert ilyen felhasználás, és mint ilyen, egy érdekes példánya a magyar postatörténetnek.

Ezzel a kis tallózással szeretném köszönteni a kiadás idei nagy évfordulóját.

Az utolsó mohikán...

AZ 1945-46-OS ÚJJÁÉPÍTÉS-KIADÁS TÖRTÉNETE – EMLÉKEZÉS 70 ÉV UTÁN (1946-2016)

1945-46 telén a főváros lakossága nyomorúságos állapotban élt. A közelharcok és a bombázás után a szerte heverő romokat az utakról ugyan már nagyjából eltakarították, villany is volt, kenyér is – jegyre, az élet lassan-lassan megint beindult, de a normalizálódásról szó sem lehetett, helyette éhínség, gyaloglás, fázás volt. Az újra beinduló élet csak lassan kapott lendületet.

Az „Ómagyar Mária Siralomra" kell gondolnom, ha visszagondolok azon hónapokra:

„Látjátok feleim szümtükkel mik vogymuk, isa por és chomuw vogymuk…"

Kinek volt akkor arra gondja, pénze, energiája, hogy bélyegekkel foglalkozzon? Nos, mint a Budapesti tarifa I. és II. része küldeményeinél már korábban bemutathattam, igenis voltak ilyen „őrültek".

Mit kaptak a bélyeggyűjtők addig a háború vége után?

1. A Felszabadulás sort május 1-én 50.000 példányban, de a 100 pengős névérték eléggé elriasztotta a vásárlókat. Még szerencse, hogy úgyis csak egy-1 sort kaphatott minden sorba álló gyűjtő. Viszont olyan sokan nem voltunk, így beállhattunk még 3-4-szer is a sorba… Egyet megtartottunk, a többit jól el lehetetett adni az iskolában, a szünetben. A sorozatot levélre nem használták, a névértékek – 3-4 darab kivételével – erre nem is voltak alkalmasak, azért viszont nem bontottak meg egy sort.
2. Május végén megjelent a Bajcsy Zsilinszky bélyeg, amelynek példányszáma ugyan magas volt (300.000), mégis levélen ritka, mint a fehér holló, mivel szélesebb körökben a példányszámot nem ismerték, ezért levélre nem ragasztották. Ne felejtsük el, hogy annak idején a levelek gyűjtése nem volt téma, sokkal fontosabbak voltak a „használatlan" darabok! A gyűjtők nagy része pedig nem volt szervezett, hanem „szervezetlen", így az információk nem nagyon szivárogtak ki.
3. A felosztási kulcsot a Monográfia V. kötetében a 143. oldalon találjuk, abból kiderül, hogy nekünk, sorba állóknak 2.000 sort szántak, a többi különböző csatornákon osztódott el. Mivel, mint említettem, egy vásárló a végén kb. 4 sorral hagyta el a csatateret, ez kb. 500 sorba álló gyűjtőt jelenthetett.
4. Ezután következett a három Kisegítő sor, melyeket viszont mindig levélre használták, tehát „értéktelen" volt.
5. Majd jött a Béke-sor, ugyan negyedmilliós példányban, mégis továbbra is csak egy-egy sort adtak ki. A magas felárú bélyegek miatt ezt a sort sem használták levélre (pl. 10 pengő névértékhez 30 pengő felár tartozott).
6. Aztán következtek a Szakszervezet, majd a Vértanúk kiadások, az első 50.000, az utóbbi 100.000 példányban, továbbra is korlátozó módon elosztva (az utóbbi szintén felárasan)

És akkor végre-végre, az első nem felülnyomásos kiadás, amit – mint hallottuk – korlátlanul fognak árusítani! 1945. november 9-én kitört a Paradicsom, legalábbis nekünk, kis bélyegeseknek. Boldogan és izgatottan siettünk a budapesti 4-es postára, amely akkoriban a bélyegezés központja volt a fővárosban. Noha a sorokat nem csak ott árulták – némelyet 10 helyen is osztották Budapesten – a Főposta Petőfi Sándor utcában lévő bejáratánál egy egyedülálló bélyeggyűjtő szubkultúra alakulhatott meg. (A „filatelista" szót kerülöm, mert akkor mi csakugyan még csak „bélyeggyűjtők" voltunk a szó szoros értelmében.) Ott nem csak örömmel és készségesen álltunk be a soha meg nem rövidülő sorba, hanem ott pletyka-börze is volt, amely akkoriban minden más médium hiányában, nekünk, kis bélyegeseknek egyedüli hírforrás volt. Ott ment híre aztán, hogy 1945. november 9-én egy egyedülálló szenzáció tanúi lehetünk, ugyanis „Újjáépítés" néven az első olyan magyar bélyeg jelenik meg, mely ívének a fele fordítva nyomódott, tehát az ívközépen egy fordított pár állt elő. Először mindenki csak egy 10-es csíkot kap, hogy legeltethessék a szemüket a fordított páron. A fordított párokat kitépve külön-külön nem lehetett kapni. Azt is megtudtuk, hogy több bélyegből álló sorozat lesz. Később azonban, amikor a vásárlóerő és az érdeklődés áttekinthetővé vált, megkezdték e szóló bélyegeket ívszámra is árusítani.

Szóló bélyeget? Hát nem sorról van szó? De igen, csak a 15 értékből álló sorozat a következő hónapoknak a 12 különböző napján jelent meg! Tehát mire a sor teljes lett, a kalendárium már 1946. február 5-ét mutatott, azaz az Újjáépítés sor megjelenése majdnem 3 hónapot vett igénybe.

Egyébként is a kiadás közelebbi tanulmányozásánál jó néhány ellentmondást fedezhetünk fel. A „Monográfia" azt írja, hogy az „újjáépítést" jelképező általános forgalmi sor tervezésére pályázatot írtak ki, amely azonban a hosszabbítás ellenére is meddő maradt és a végén kvázi egy szükségmegoldással bocsátották forgalomba a bélyegeket. Azokat szemügyre véve azonban úgy vélem, hogy a zseniális Konecsni György tervezete korántsem egy szükségmegoldás benyomását kelti, hanem épp ellenkezőleg, a kor szellemét nagyszerűen eltalálva, az erőteljes lánctépő alakjával, a Lánchíd felrobbantott, majd újratervezett álmával, a Budapest címerpajzsa kettétolódott képével, mint a romba döntés szimbólumával, olyan nagyszerű megoldást talált a bélyegekhez, melynek csak örülhetünk. Ez minden volt, csak nem szükségmegoldás!

„Forgalomba kerültek .... az időközben beállott postai díjemelésekhez igazodva." – írja a Monográfia később. Azonban mindjárt az első érték, a 20 pengős bélyeg megjelenésekor és utána sem, egyedi frankatúrára nem volt alkalmas!

A fordított párokat középen úgy hozták létre, hogy az első, egyenesen álló 50 darabhoz a második 50-et egyszerűen fordítva tették be a gépbe. Azonban észrevették, hogy közben a két bélyegkép egymáshoz képest egy-két milliméterrel eltolódhat, ami az összbenyomást ugyan egyáltalán nem zavarja, de mégis pánikreakciót váltott ki az Állami Nyomdában. A kisebb elcsúszást még tolerálták, de 1 mm-nél nagyobbnál a már kinyomtatott íveket a közepén széttépték, és mint 50-es ívrészt szállították ki a postának, majd a további értékeknél a 100 db-os hengerről nyomtatva a kis asszimetriát kiegyenlítették. Nem tudjuk, hogy hány fordított pár lett így „kiegyenesítve", de ez a magyarázata a kétféle variációnak (ld. Monográfia V. 152. oldal).

Mi „kis bélyegesek" azonban ezt annak idején nem tudtuk. Boldogan álltunk a 4-es postán, kezünkben

szorongatva a 20 pengős bélyeg tízes csíkját, benne a fordított párral. A 4-es postán, a Petőfi utcai bejáratnál a bélyegeseknek egy külön ablakot üzemeltettek. Nem tűnt fel nekünk annak idején, hogy a következő „rendes" ablaknál - ahol a levélfeladás lett volna – alig voltak!

A következőkben a sorozat tárgyalásánál a megjelenési dátumok szerint fogom az egyes értékeket kezelni, mint narrátor-zsinórt, minden más csak káoszhoz vezetne.

1. ábra: Az 1945. nov. 9-én kiadott 20 pengős bélyeg. Példányszáma:1.815.000 db

A kiadás napján a 4. inflációs tarifa volt érvényben (1945. november 1 – november 15.) és a frissen kiadott bélyeg egyedi felhasználásra semmiféle küldeménynél sem volt alkalmas! El kell ismerni azonban, hogy a Posta nem volt hibás ebben. Az Újjáépítés sor, mint egy filatéliai esemény lett tervezve, megfelelő előfutási időigénnyel. Mire azonban a háborús sebekkel küzdő Állami Nyomda munkába kezdett, a gyorsuló infláció minden prognózist megdöntött. A bélyegek jó része elvesztette aktualitását és csak többedmagukkal lehetett azokat felhasználni. Így pl. a 20 pengőst is.

2. ábra: 1945. nov. 16-án feladott helyi levél 2x20 pengős bélyegekkel. Ez az 5. tarifa első napja lenne, amikor már 80 pengő lenne a helyi levél díja. Ezen a levélen azonban csak 40 pengőt találunk, a 4. tarifa szerint, mivel a küldeményeket néhány napig még az előző tarifa bérmentesítése szerint is elfogadták, egy ún. „türelmi idő" alatt. (angolul: „grace time".)

A 20 pengős értéket a 4. tarifa idejéből használva alig találjuk, mivel mire a bélyeg eljutott a felhasználókhoz (így a postákra is), addigra a tarifa érvényességi ideje (mindössze 2 hét) gyorsan eltelt. A következő – szintén helyi – dekoratív levél már az 5. tarifaperiódusból (1945. november 16 – 1946. január 13.) való, ahol a helyi levél díja már 80 pengő volt.

3. ábra: 1945. nov. 22-én feladott helyi levél 4x20 pengős bélyegekkel, az 5. tarifából.

A sorozat következő bélyegét 1945. november 16-án bocsátották forgalomba.

4. ábra: Az 1945. nov. 16-án kiadott 30 pengős bélyeg. Példányszáma:2.360.000 db

A kiadás napja egyidejűleg az 5. inflációs tarifa első napja is volt. A bélyeg csak az alapsúlyos nyomtatványokra volt – mint egydarabos frankatúra – felhasználható. Nem gyakori küldeményfajta, ugyan sok ilyet küldtek annak idején, de nem nagyon őrizték meg azokat. A mellett, mint lehetséges alternatíva felhasználhatók voltak még a Kisegítő III. sor 10+20 pengős értékei, amelyek korlátlan számban álltak rendelkezésre. E miatt 30 pengős Újjáépítés-bérmentesítést meglepően ritkán találni.

5. ábra: 1946. jan. 10-én feladott helyi nyomtatvány 30 pengős egybélyeges tarifahelyes bérmentesítéssel

Mint érdekesség szolgáljon a következő dekoratív levél az év utolsó napján feladva, szintén az 5. periódusból. 80 pengő kellett volna rá, mint helyi levélre, de a feladó kényelmességi okokból 90 pengőnyit ragasztott rá. Már itt is megfigyelhetünk egy érdekes jelenséget. Mivel a széles formátumú bélyegeket az ívről vízszintesen nehezen lehetett letépni, e kiadásnál főleg függőlegesen tépett bélyegcsíkokkal találkozhatunk!

6. ábra: 1945. dec. 31-én feladott helyi levél 3x30 pengős bérmentesítéssel, az előírt 80 pengő helyett

A következő távolsági levélen az 5. tarifa szerint helyesen 120 pengős bérmentesítést látunk. A 120 pengős bélyeg csak december 12-én jelent meg, így a feladás időpontjában még „darabolni" kellett, így jött létre ez a 4x30 pengős díjlerovás. A levél egyébként *„postillon d'amour"* volt, poste restante címről poste restante címre …

7. ábra: 1945. nov. 26-án feladott távolsági levél 4x30 pengős tarifahelyes négyesblokk (ritka) bérmentesítéssel

Utoljára hagytam egy filatelista küldeményt, de ez nem a bérmentesítésre, hanem a tartalmára vonatozik. A Pannónia Bélyeg Egyesület (sic!) 1945. dec. 15-i ülésére szóló meghívó az Újjáépítés sor első két bélyegét mutatja be, mint 50 pengős tarifahelyes küldeményt. Ehhez egy 1942-es alkalmi levelezőlapot használtak fel, az egyesület korábbi saját nyomtatott lapjaként.

8. ábra: 1945. dec. 7-én feladott helyi levelezőlap 20+30 pengős tarifahelyes bérmentesítéssel

Az alábbiakban néhány gondolatot szeretnék a T. Olvasóval megosztani. A bélyegek első alkalommal történő bemutatója sok-sok fejtörést okozott nekem, hogy azokat milyen rendszer szerint mutassam be. Mint korábban említettem, a bélyegekkel párhuzamosan futott még a Kisegítő II. és Kisegítő III, valamint a Betűs I. sor is. Ezeket minden nehézség nélkül, akármilyen mennyiségben felhasználhatták, nem kellett hozzájuk az Újjáépítés sorozat bélyegei.

Az előbbi bélyegeket emiatt gyakran is találjuk vegyes bérmentesítésként, ha a tarifa olyan értéket követelt. A tárgyi téma bemutatásánál azonban ezek

szemmel láthatóan zavarnák a képet és emiatt választottam azt a megoldást, hogy – néhány elkerülhetetlen eset kivételével – csak és kizárólag Újjáépítés frankatúrákat mutatok be.

Természetesen így az anyag lényegesen beszűkül és nehezen tálalhatóvá válik. De ezt a nehézséget felvállaltam egy történelmileg helyes és optikailag egységes bemutató végett, amelyet talán majd az is elolvassa, akit nem érdekel kimondottan ezt a területet.

A következő kiadott bélyeg, amely az előzőnél 6 nappal később került kiadásra, az 500 pengős érték volt, azaz egy jókora ugrást tettek előre. Az ugrás akkora volt, hogy míg a sorozat első két bélyegénél a tarifák maguk mögött hagyták a bélyegek névértékét, azaz kvázi a megjelenésnél már elavultak, úgy most az 500 pengős megelőzte az életjogosultságát.

9. ábra: Az 1945. nov. 22-én kiadott 500 pengős bélyeg egy elfogazott példánya. Példányszáma:2.260.000 db

Az 500 pengős bélyeg egyes bérmentesítésre csak külföldi levélre, vagy 3.000 gr-on (!) felüli belföldi nyomtatványra volt alkalmas. A következő küldeményként egy külföldi levelet mutatunk be, egy magyar kimenekült katonatisztnek címezve Graz egyik külvárosába.

10. ábra: 1946. jan. 1-én feladott külföldi levél 500 pengős egybélyeges tarifahelyes bérmentesítéssel.

A feladó 72-es posta nyitva volt január 1-én, Újévkor is.

Az eddigi küldemények mind budapesti eredetűek voltak. A látszat szerint az első bélyegek megjelenésekor a vidék még nem volt ellátva olyan jól, hogy bérmentesítésre is jutott volna bélyeg. A fővárosban is egy bizonyos tartózkodás is észlelhető volt a kiadás érvényessége elején, a bélyegek értékemelkedésének az elvárta miatt.

Később is találkozunk az 500 pengős bélyeggel, de akkor már többes bérmentesítésként, így pl. az alábbi levélen Szegedről, kivételesen egy Betűs I. bélyeggel kiegészítve. (Kérem a feladó nevét jól megnézni, az

alatta a pirossal kiegészített leírás teljesen megegyezik az egészségi állapotom jelenlegi meghatározásával ☺.)

11. ábra: 1946. febr. 14-én Szegedről feladott ajánlott levél a 7-es tarifa szerint 6x500=3.000 pengő + egy Csomag I. bélyeg 6.000 pengő értékben, összesen 9.000 pengős tarifahelyes bérmentesítéssel.

Nyolc nappal később, 1945. november 30-án további két bélyeg látta meg a napvilágot, 200 pengős és az 1.000 pengős. Nem mondok azzal újságot, ha megemlítem, hogy a sok bérmentesítési tétel ellenére is nem volt szükség ezekre a bélyegekre. Talán még az 1.000 pengős külföldi ajánlás ellenértékeként számításba jöhetett, de csak többes, vagy színes változatban lehetett felhasználni azokat.

12a 12b. ábrék: Az 1945. nov. 30-án kiadott 200, illetve 1.000 pengős bélyegek. Példányszámuk:1.503.000, illetve 2.014.000 db

Egyedi bérmentesítésekre a fenti bélyegek nem voltak alkalmasak. Figyeljük meg, hogy a kiadás minden bélyegének a mennyisége mennyire különböző!

A 200 pengős bélyeg egy lehetséges felhasználása volt a 6-os tarifában (1946. jan. 14- jan. 31.) a távolsági levelezőlapok díjazása 2 db 200 pengős bélyeg felhasználásával, illetve többszöri felhasználással külföldi levelezőlapként.

13. ábra: 1946. jan. 30-án Pestről feladott távolsági levelezőlap a 6-os tarifa szerinti 400 pengős helyes bérmentesítéssel, egy tábori postai levelezőlap kései felhasználásával

14. ábra: 1946. jan. 17-én Szarvasról feladott külföldre (Óbecse/Jugoszlávia) menő levelezőlap a 6-os tarifa szerinti 1800 pengős helyes bérmentesítéssel, egy szarvasi helyi kiadású tábori postai levelezőlap felhasználásával

Itt szeretném bemutatni[1] a II. infláció egyik legérdekesebb és legértékesebb darabját, egy Tótkomlósról feladott újévi jókívánságos táviratot Alsólendvára (Dolnja Lendava/Jugoszlávia)

A nem mindennapi küldemény 15 szava azonban a tótkomlósi postát nehéz feladat elé állította. Mindenekelőtt a távirat kis űrlapja okozott problémát. Emiatt az alapűrlapot felragasztották egy másik kék színű postai űrlapra, majd nekiláttak a bérmentesítés problémájának a megoldására.

A tarifának megfelelően 1945. december 29-én, este 20:20-kor 86 db 500 pengős, továbbá 17 db 200 pengőst, valamint egy 40 és egy 60 pengős Kisegítő III. bélyeget ragasztottak fel, összesen 46.500 pengő értékben.

Amikor másnap a táviratot még egyszer ellenőrizték, akkor rájöttek, hogy 30.000 pengővel kevesebbet számoltak fel a feladónak, akit természetesen név szerint ismertek a kis postán. Ezért látható a „Rontott” szó piros írással a távirat űrlapján fenn jobbra.

[1] *Lásd a következő oldalon A szerk.*

15. ábra: 1945. dec. 29-31-én Tótkomlósról a jugoszláviai Alsólendvára feladott távirat, összesen 255 db bélyeggel, köztük 23 fordított párral

16. ábra (baloldali távirat hátoldala)

Megkérték telefonon, vagy a kézbesítő útján, hogy fáradjon be még egyszer a postára a különbséget megtéríteni. Ez meg is történt, így a már amúgy is nagyméretű, a postán maradó űrlapot egy további, ezúttal sárga színű, ismét csak egy postai űrlapdarabbal kitoldották és oda ezúttal egy teljes ív és további 50 db 200 pengős bélyeget 30.000 pengő értékben ráragasztottak.

Így jött létre a végre már helyesen kiszámított 76.500 pengős és 255 bélyeges frankatúra, amelyet két nappal később, december 31-én utólagosan lebélyegeztek.

Ismerünk ugyan az infláció idejéből leveleket, amelyeken teljes ívek találhatóak, de mint Újjáépítés-bélyeges külföldi távirat a II. infláció egyedülálló darabja, igazi filatéliai kuriózum!

Mint korábban említettem, az 1.000 pengős bélyeg a megjelenésekor a külföldi levelek ajánlási díját fedezte csupán. A külföldi levelezés ezekben a hónapokban még gyerekcipőben járt, így az ilyen levelek nem gyakoriak. Nézzünk belőlük egy párat!

Egy Nagyszebenbe címzett ajánlott levélre az akkori (5.) tarifa szerint 1.500 pengő értékű bélyeget kellett felragasztani. A feladó a Baross utcában lakva 1945. dec. 6-án vette a fáradtságot, hogy felkeresse a 4-es postát, tudván azt, hogy ott kaphatók a nem szabvá-

l

nyos bélyegek. Fel is ragasztottak neki 500+1.000 pengős Újjáépítés bélyegeket, melyek láttán bizonyára felcsillant a feladó szeme, hogy van-e több is ez érdekességből. A postáskisasszony igenelte a kérdést és tett még e levélre egy 20 és egy 30 pengős bélyeget is, ami a szükséges 1.500 pengőnél már mindegy volt, de megszépítette a borítékot, majd mind a 4 bélyeget lebélyegezte. (A kicsit rendetlen felragasztás a postai schalter munkájára utal.) A borítékot a posta még aznap este (!) a külföldi levelekért felelős 72-es postán kezelte, hogy azt vasúton továbbíthassák a nagyszebeni címzetthez. Az, hogy a románoknak még 6 hétre volt szükségük a levél továbbítására Nagyszebenbe, az más lapra tartozik (hátoldali érkezés: Sibiu, 20.I.946). Mesél a boríték ….

17. ábra: 1945. dec. 6-án Budapestről feladott ajánlott levél Nagyszebenbe 1550 pengős enyhe túlbérmentesítéssel

500 P. külföldi levél, 1.000 P. külföldi ajánlási díj, 20+30P. dekoráció.

A következő levelet Prágába küldték, szintén a 4-es postán adták fel december 17-én este, ahonnan másnap átment a 72-esre, majd 3 nap alatt Prágában volt a címzettnél (Praha 21.XII.45). Az akkori vasúti viszonyokhoz képest nagyszerű teljesítmény.

18. ábra: 1945. dec. 17-én Budapestről feladott ajánlott levél Prágába 1.500 pengős korrekt bérmentesítéssel

A 200 és 1.000 pengős november 30-i kiadása után már másnap megjelent a 100 pengős bélyeg is. Legkésőbb ekkor tudtuk meg „bélyegesek”, hogy nem egy filatéliai szenzációt tartunk a kezünkben a posta ablakánál, - az időközben ívszámra kapható bélyegekkel – hanem egy bóvlit, amellyel a felesleges vásárlóerőt is igyekeztek lefölözni. A fordított párok is elvesztették a nimbuszukat, a korlátlan nagy mennyiség elrontotta a piacot.

19. ábra: Az 1945. dec. 1-én kiadott 100 pengős bélyeg. Példányszáma:1.522.000 db

Ez a kiadási sebesség volt az oka december elejétől, hogy a levélen történő felhasználás – ha korlátozottan is –, de gyakoribbá válik. Budapest mellett a vidék is jelentkezik, mint bélyegfelhasználó. Talán felesleges megemlítenem, hogy ennek a bélyegnek a megjelenése sem volt postai tarifa által determinálva.

A következő levelezőlapon látszólag egy egyedi 100 pengős bérmentesítés található, de a lap feladásakor az 5. tarifa volt érvényben, ahol is a helyi levelezőlap díja 50 pengő volt. Valószínűleg ilyen bélyeg nem volt kéznél, emiatt egy 100 pengőset ragasztottak rá. Alulbérmentesítés az inflációs levelezésekben gyakori, felülbérmentesítés ritka, mint a fehér holló!

20. ábra: 1946. jan. 7-én Budapestről feladott helyi levelezőlap egybélyeges túlbérmentesítéssel. Az érvényben lévő tarifa szerint 50 pengős bélyeg is elegendő lett volna.

A következő darab is nagyon tanulságos. A 18 fillérért megvásárolt levelezőlap gyorsan elavult. Ezért a 3. tarifa idejében kiegészítették azt 6 pengővel, ami akkor egy vidéki levelezőlap díjának felet meg. A lap ezt követően sem került felhasználásra kb 3 hónapig és mire felhasználták, már 400 pengő kellett rá. A Pusztagyendán (Heves m.) feladott küldeményen az ottani provizórikus bélyegző látható.

21. ábra: 1946. jan. 28-án Pusztagyendáról Budapestre feladott távolsági levelezőlap provizórikus bélyegzővel és kézírásos dátum-kiegészítéssel.

Ha már a „tanulságos” darabokat tárgyaljuk, meg kell mutatni az alábbi csomagszállító levelet is. A postai alkalmazottak rendkívül kedvezményesen küldhettek csomagokat. 1946. február 22-én egy 10 kg-os csomag díja 15.000 pengő volt, amiért a postai alkalmazott csak 100 pengőt fizetett. Viszont az űrlap díja az 460 pengő volt, amire nem volt kedvezmény, mivel az a Pénzügyminisztériumhoz tartozott.

22a. ábra: 1946. febr. 22-én Siófokról Budapestre feladott kedvezményes csomag szállítólevél hátoldala a kedvezményes engedélyezési bélyegzéssel

22b. ábra: 1946. febr. 22-én Siófokról Budapestre feladott kedvezményes csomag szállítólevele a postai alkalmazottak részére 15.000 pengő helyett csak 100 pengő szállítási díjjal és az űrlap 460 pengős illetékével

A következő darab is egy ritka provizórikus bélyegzést mutat be a következő „narancsszínű" levélen Sárrétudvariból (Bihar megye, a Püspökladány-Szeghalom vonalon) a 6. tarifa szerinti 3.000 pengős tarifával.

23a. ábra: 1946. febr. 9-én Sárrétudvariból Budapestre feladott távolsági levél narancsszínű hátoldala

23b. ábra: 1946. febr. 9-én Sárrétudvariból Budapestre feladott távolsági levél előoldala kézírásos dátumú provizórikus bélyegzéssel. A levélen látható 2xTI.I Betűs bélyeg névértéke volt 1200 pengő + 18x100 = 1800 pengő, így jött ki a 3.000 pengős távolsági díjtétel a 6. tarifa alapján.

Négy nappal később újabb bélyeg jelent meg 300 pengős névértékben. Nem mondok újságot, a megjelenéskor ez sem volt jó semmire sem.

24. ábra: Az 1945. dec. 5-én kiadott 300 pengős bélyeg. Példányszáma:1.943.000 db

Noha azt állítom, hogy a 300 pengős bélyeg megjelenésekor sem volt egybélyeges felhasználásra alkalmas, mégis van ilyen.

25. ábra: 1946. febr. 2-án Budapestről feladott 2. súlyfokozatú (20-100 gramm) dekoratív helyi nyomtatvány a 6. tarifa türelmi idejében feladva 300 pengő egybélyeges bérmentesítéssel

Viszont a bemutatott darab, egy túlsúlyos nyomtatvány 2 hónappal későbbről származik 1946. február 2-ról. Viszont február 1-től már 1.000 pengő lett volna ennek a díja a 7. tarifa szerint, de a posta még az előző 6. tarifa szerint vette fel a darabot, figyelembe véve a „türelmi időt".

A következő levél látszólag nem sokat mond a szép Újjáépítés 400 pengős bérmentesítés mellett. Ha azonban jobban szemügyre vesszük, akkor látjuk, hogy először „Express" feladásra volt szánva. Mikor azonban meghallották a postán, hogy az még további 2.000 pengőbe kerülne, akkor ezt a szót gyorsan áthúzták. A Kertészeti Egyesületnek is takarékoskodnia kellett, és a Rákóczi út egyik végéből (72-es posta a Keletinél) a másikig (az Astoria szálló mellé) a 400 pengő is elég volt.

26. ábra: 1946. jan. 16-án Budapestről feladott helyi levél, a 6. tarifa szerinti 400 pengős díjjal

A korábbiakban, az 500 és 1.000 pengős bélyegeknél bemutattam 2 külföldi levelet. További kettő, nem gyakori, korai svájci és USA-levél következik.

Az elsőn egy 2.600 pengős bérmentesítést látunk Svájcba, 1946. február 1-én, amikor a Köztársasági alkalmi bélyegzőt használták (gyakori!). A levél díja a 7. tarifa (1946. febr. 1 – febr. 28) első napján 15.000 pengő lett volna, talán itt is a türelmi időt vették figyelembe, mint az előző leveleknél. Egy pillantás a tarifára azonban azt mutatja, hogy a 6. tarifa szerint is 3.000 pengő kellett volna rá. A magyarázat az, hogy ezt a levelet nem az ablaknál adták fel, hanem bedobták a postaládába. A postás látta ugyan az alulbérmentesítést, azonban egy „T" jelzés Svájcba nem sok sikert ígért, így átengedte „olcsón" a levelet.

27. ábra: 1946. febr. 1-én Budapestről Svájcba feladott levél a 62-es postáról 15.000 pengő helyett 2600 pengős díjjal (7. tarifa első nap)

A másik, eléggé madárlátta levél kétszer is megjárta az Atlanti óceánt. New-Yorkba, a Magyar Konzulátusnak lett címezve (a követség Washington D.C-ben volt). Az 1946. február 7-én indult levelet nem tudták kézbesíteni és a bélyegzők alapján még április 3-án is rágódtak rajta. A levél tarifahelyes, mivel a 7-es tarifa szerint 15.000 pengő kellett a levélre, amit 15 db 1.000 pengős bélyeggel róttak le. (Akkoriban légiposta összeköttetés Magyarországgal még nem volt!)

28a. ábra: 1946. febr. 7-én Budapestről USA-ba feladott levél hátoldala

28b. ábra: 1946. febr. 7-én Budapestről USA-ba feladott levél 15.000 pengős tarifahelyes bérmentesítéssel

Mint láttuk korábban „darabolva” a bélyeg felhasználható volt, így pl. helyi levél 80 pengő + belföldi ajánlás 240 pengő, összesen 320 pengő. Egy ilyen példányt látunk a következő képen, egy helyi ajánlott levél, mint „tiszta” Újjáépítés bérmentesítéssel, meglepően ritka! (Ne felejtsük el, a Kisegítő sorok bélyegei korlátlanul álltak rendelkezésre és a méretük kisebb volt, jobban elfértek a leveleken!)

Dr Sprunk (Sprung) János neves ügyvéd korabeli levelezése a filatelisták örömére megmaradt az utókornak, ebből származik az alábbi dekoratív helyi ajánlott levél 1946. január 7-ről.

29. ábra: 1946. jan. 7-én Budapestről feladott helyi ajánlott levél tarifahelyes 320 pengős bérmentesítéssel (helyi levél: 80 pengő, ajánlás 240 pengő)

Úgy tűnik a Posta mindent megmozgatott azért, hogy az Újjáépítés sor bélyegeit még az óévben kiadja. Szinte lélegzetállítóan dobják piacra azokat, ha kellettek, ha nem. Így pl. a 40 pengőst 1945. dec. 11-én.

30. ábra: Az 1945. dec. 11-én kiadott 40 pengős bélyeg. Példányszáma:1.411.000 db

Egyedi bérmentesítésre ez is alkalmatlan volt, de például helyi levélre - 80 pengős díjtételnél - párosával felhasználható lett volna. Keressünk ilyen leveleket! Nincsenek! Csak a tarifák későbbi emelése folytán lett felhasználható többedmagával. Az első „Békekarácsony” előtti kiadás dátuma bélyeggyűjtő szempontból nem volt ideális, hiszen ilyesmire akkor nem nagyon volt idő és ideg. A jelek szerint a Posta már az Újév után minden korlátozás nélkül kiadta a bélyegeket a hivatalainak felhasználásra, de akkor miért nincsenek? A legnagyobb inflációs gyűjteményekben is igen ritkán találhatók ilyen küldemények!

Csomagszállítón viszont van két példányom, megint csak egy kedvezményes postás-tarifás darabon.

31a. ábra: 1946. febr. 19-én Győrből Budapestre feladott kedvezményes csomag szállítólevél hátoldala a kedvezményes engedélyezési bélyegzéssel

31b. ábra: 1946. febr. 19-én Győrből Budapestre feladott kedvezményes csomag szállítólevél előoldala 2 db 40 pengős bélyeggel

Itt is az illetékbélyegek (340 P.) többet tettek ki, mint a kedvezményes szállítás díja. Ez a díj 100 pengő lett volna a 7-ik tarifa szerint. A földi halandónak ezért 15.000 pengőt kellett volna fizetnie, de a feladó még a 100 pengőt sem fizette meg, csak 80-at! Így került a szállítólevélre 2 db 40 pengős bélyeg!

Bár a következő darab kissé meggyötört állapotban van, mégis egy egyedi darab! A 15 db 40 pengős bélyeg a 6. tarifa szerinti levéldíjat fedezi: 600 pengő, míg az Ajl 1-es Betűs bélyeg értelemszerűen lett felhasználva az ajánláshoz: 1200 pengő.

32. ábra: 1946. jan. 26-án Budapestről Dunaföldvárra feladott távolsági ajánlott levél tarifahelyes bérmentesítéssel: 15x40 = 600 pengő + az 1200 pengő értékű Ajl 1-es bélyeg

Már másnap, december 12-én megjelent a következő bélyeg 120 pengő névértékben, 4.972.000 példányban. Ez volt a sorozat bélyegei közül a legmagasabb példányszámú!

33. ábra: Az 1945. dec. 12-én kiadott 120 pengős bélyeg. Példányszáma:4.972.000 db (!)

Tarifahelyesen vidéki levelekre, helyi levelek 3. súlycsoportjára (250-500 gramm) és a nyomtatványok 5. súlycsoportjára (250-500 gramm) lehetett felhasználni. Ellentétben a korábbi értékekkel, ez a bélyeg az első, amelyet korlátlanul felhasználtak Budapesten és vidéken. Vége volt a kezdeti tartózkodásnak, a fordított párok megőrzésének, végre egy forgalmi bélyeg állt rendelkezésre, mégpedig hatalmas példányszámban. Ennek ellenére ritkán maradtak fenn egybélyeges bérmentesítések.

34. ábra: 1946. jan. 5-én Budapestről Sárospatakra feladott távolsági levél tarifahelyes 120 pengős bérmentesítéssel, többszörösen továbbküldve, majd győri érkezéssel január 15-én

A következő 120 pengős levél a 7. tarifa szerint került bérmentesítésre, egy távolsági levél, amelynek a díja akkor 3.000 pengő volt. A látszólag hétköznapi, nem filatelista levélen a 120 pengős bélyegeket használták fel, összesen 25 darabot. Ez pontosan kitette a 3.000 pengős tarifát. A hátoldali 18-as tömb, ami a jobb oldalon 6 fordított párat tartalmaz, nem mindennapi! A fordított párok ilyen tömeges felhasználása eléggé ritka. Néha 1-1 párat lehet találni, főleg filatéliai leveleken, de ilyen látványos felhasználással még nem találkoztam. A csongrádi postáskisasszonynak jó napja lehetett 1946. február 23-án …

35a. ábra: 1946. febr. 23-án Csongrádból Budapestre feladott távolsági levél hátoldala, rajta 6 db fordított párral

35b. ábra: 1946. febr. 23-án Csongrádból Budapestre feladott távolsági levél a 7. tarifa szerinti szabályos 3.000 pengős bérmentesítéssel (25x120=3.000)

Az 1945-s év utolsó bélyege további 10 napos nekifutás után, Karácsony előtt pár nappal, december 22-én került kiadásra 60 pengős névértékben.

36. ábra: Az 1945. dec. 22-én kiadott 60 pengős bélyeg. Példányszáma:1.320.000 db

A kiadás napján még az 5. tarifa (1945. nov. 16 – 1946. jan. 14.) volt érvényben. Egybélyeges felhasználás csupán a 3. súlyú nyomtatványoknál (50-100 gramm), illetve a csomagfeladásnál volt lehetőség az 5 kg-os súlyhatárig. Így jobbára színes bérmentesítéseknél került felhasználásra, mint pl. az alábbi levelezőlap esetében is. E darabnál is eltérek az ígéretemtől, hogy csak tisztán Újjáépítés bérmentesítéseket mutatok be, de ez a darab olyan látványos, hogy érdemes egy kivételt tenni.

A lapot először az I. tarifa szerint 12 fillérről + 28 fillér felhasználásával 40 fillérre egészítették ki, azonban azt akkor nem használták fel – amire gyakran van példa a korabeli levelezéseknél. Amikor fel akarták használni a lapot, akkor már a 6. tarifa volt érvényes vidéki lapként 400 pengős díjtétellel. Így hát összetákolták ezt az összeget összesen 4 kiadás bélyegeiből 400 pengő és 20 fillérre, melynél az eredeti 40 filléres tarifát nem számolták ebbe bele. Ebbe van beágyazva a 60 pengős Újjáépítés bélyeg. Bécsiesen szólva: „abszolút bedarf”.

37. ábra: 1946. jan. 29-én Budapestről Salgótarjánba feladott távolsági levelezőlap a 6. tarifa szerinti szabályos bérmentesítéssel: 400 pengő (+20 fillér, ami akkor már jelentéktelen összeg volt)

Nagy valószínűséggel bélyegbarát futtatású, de tarifahelyes a következő levél, amelyet Zalaegerszegen adtak fel Kőszegre 1946. február 5-én. Az akkor szükséges 7. tarifa szerin t a vidéki levélre 3.000 pengőnyi bélyeget kellett felragasztani. Ezt két fordított párral és egy ötszínű bérmentesítési variációval oldotta meg a feladó, közte megint ott van a 60 pengős érték is.

38. ábra: 1946. febr. 5-én Zalaegerszegről Kőszegre feladott távolsági levél a 7. tarifa szerinti szabályos bérmentesítéssel: 3.000 pengő

A következő levélen a Bélyegértékesítő Iroda borítékja nevet ránk. Így küldték vidéki gyűjtőknek az újdonságokat. Azonban ezek száma eléggé korlátozott lehetett, mivel ezekből az időkből mindig ugyanazon személy lendületes, szép írása van a küldeményeken. Tehát egy személy el tudta látni az összes vidéki bélyeggyűjtőt! A frankatúrára is nagyon ügyeltek, tudták milyen bélyegeket kell felragasztani a borítékokra. Így jött létre itt is a rendkívül ritka, négyesblokkos felhasználása a 60 pengős bélyegeknek.

39. ábra: 1946. jan. 12-én Budapestről Szegedre feladott ajánlott távolsági levél az 5. tarifa szerinti szabályos bérmentesítéssel: 360 pengő (120 pengő 3.sf. levél + 240 pengő ajánlási díj)

A 60 pengős barnásnarancs értéknek köszönhetjük a leglátványosabb és legértékesebb kombinációkat. Így pl. az alábbi ajánlott levelet 1946. január 15-én Kiskunhalasról feladva helyi futtatással a 6. tarifa idejéből. A gyűjtőtárs mindent beleadott a levél frankatúrájához, ami különlegességet addig fel tudott hajtani.

1. A 100 pengős bélyeg fordított párja, plusz a 60 pengős ritka bélyeg

2. A 10P/2 fill hiányos felülnyomattal. Ez a bélyeg levélre való felhasználásra nem volt érvényes!
3. A 10P/2 fill FORDÍTOTT felülnyomattal. Levélen eddig csak ez az egy példány ismeretes!
4. A 3P/3 fill négyesblokk egyik bélyegén hiányos nyomat, ennek ellenére felül lett nyomva. Egyedülálló darab!
5. A levél a 6. tarifa 2. napján került feladásra.

Az otthon felragasztott bélyegeket a türelmi időn belül a következő 1600 pengős tarifa helyett elfogadták, holott a 320 pengő helyett is csak 312 pengő volt rajta. (A levél és a bélyegek valódiságát 2 neves inflációs szakértő írásban igazolta.)

40. ábra: 1946. jan. 5-én Kiskunhalason feladott helyi ajánlott levél többek között 60 pengős bélyeggel, valamint 10P/2 fill kisegítő bélyeg fordított felülnyomásával. A II. infláció egyik legértékesebb, felülmúlhatatlan darabja.

Alig múlt el a karácsonyi szünet, megint beindultak az Állami Nyomda gépei. Már 1946. január 7-én megjelent a következő bélyeg 240 pengő névértékben, kék színben, aránylag kis példányszámban, mindössze 992.000 darabban.

Tisztelt Olvasóim eddig észrevehették, hogy az aránylag magas példányszámok ellenére tévnyomatokat nem találunk. Az alábbi elfogazás az egyetlen rendellenesség, amely eddig feltünt.

41. ábra: Az 1946. jan. 7-én kiadott 240 pengős bélyeg négyesblokkban, látványos elfogazással.
Példányszáma:992.000 db

Egyedi felhasználási lehetősége itt is exotikus: 3. súlyfokozatú (250-500 gramm) távolsági levélként, illetve 6. súlyfokozatú (500-1.000 gramm) nyomtatványra lehetett alkalmazni. Ennek megfelelően ritka bélyeg. Egy színes bérmentesítésű darabon tudjuk bemutatni, ami úgy szintén nagyon érdekes. A Magyar Jelzálog Hitelbank postafelelőse (minden nagyobb cégnél a kimenő és a beérkező postát külön alkalmazottak kezelték) *„Bélyegeket kérem nagyon szépen/ Köszönettel”* megjegyzéssel kérte vissza a frankatúráját, amely csakugyan látványos és értékes volt. Közel 2 hónap telt el a 30 pengős és a 240 pengős bélyeg megjelenése között. A 3.000 pengős vidékre szóló levél megint csak ötszínű bérmentesítéssel

dicsekedhet, melybe a 240 pengős bélyeg is be lett építve. (Több ilyen „visszakért” borítékot is ismerünk.)

42. ábra: 1946. febr. 15-én Budapestről Pestszenterzsébetre (akkoriban még nem tartozott Bp-hez) feladott távolsági levél ötszínű bérmentesítéssel a 7. tarifa szerinti 3.000 pengős bérmentesítéssel

A következő váratlan és óriási, de nyugtalanító szenzáció 3 nappal később történt. A beavatottakon kívül álló, nálunk, kis bélyeggyűjtőknél hallatlan izgalom állt elő. Egyszerre 3 bélyeg jelent meg, még mindig az Újjáépítés sorból, 12, 24 és 140 pengő névértékkel, állítólag kis példányszámban. Újjáéledt életkedvünk a rengeteg decemberi bélyeg kiadása által kiváltott letargiánkból.

43. ábra: Az 1946. jan. 10-én kiadott 12, 24 és 140 pengős bélyegek. Példányszámuk:510.000, 500.000 és 490.000 db

Újjáéledt a zsibvásár a 4-es Posta bélyeggyűjtő ablakánál. Boldogan hordtuk haza megint ívszámra az iskolai rajzos mappában a szabadon kapható íveket, melyeket, mint ultimativ ritkaságnak véltünk. Legalábbis azt mondták a rémhírek. Nem gondolkodtunk el azon, hogy ha olyan ritka, akkor hogyan lehet korlátlanul kapni? És megint csak, mire jó egyáltalán? Utóbbi kérdést csak a haladóbb gyűjtők tették fel csendben maguknak, mert az időközben már érezhető infláció miatt pl. a 12 pengős értékre már sok szükség nem volt.

Ma már tudjuk, hogy ezen bélyegek utólagos kinyomtatására azért volt szükség, mivel azokat már előzőleg az UPU-nak bejelentették, így ki is kellett azokat adni. Valószínűleg a várható spekuláció miatt adták ki azokat félmilliós példányszámban. Levélpostai felhasználás gyakorlatilag nincsen. Ne felejtsük el, akkoriban a futott levél nem volt keresett, mindenki a „használatlan" bélyegeket gyűjtötte. Így megintcsak a véletlennek köszönhetjük egy-egy levél létrejöttét. Mint majdnem unikális ritkaságot hadd mutassak be egy ilyen levelet. A frankatúra 316 pengőt tesz ki, az 1946. február 8-án érvényes 7. tarifa TI. 3.000 + Ajl 6.000 = 9.000 pengő voolt, így a különbözet 8.684 pengő „beszedett díj". A nagyrécsei postahivatal igazolásával, az ottani körjegyző privát levelezéséből. Nem filatelista küldemény!

A feladó a Posta Bélyegértékesítő Irodája által (ld. 40. ábra) valószínűleg megkaphatta a bélyegeket, majd minden hírforrás hiányában a látszólag felesleges kiscímletű darabokat ilyen módón értékesítette. Ezt a nagy ritkaságot vagy 20 éve Visnyovszki Gábor engedte át nekem. Ő évtizedek alatt csak ezt az egy levelet találta, ez a ritkaság szempontjából mindent megmond. Annál inkább örülök, hogy a kis tallózás egyik tetőpontjaként ezt a levelet bemutathatom.

44. ábra: 1946. febr. 8-án Nagyrécséről Kecskemétre küldött ajánlott levél 316 pengő értékű bélyeggel és 8684 pengő készpénzes bérmentesítéssel, összesen 9.000 pengő díjjal a 7. tarifa szerint.

Az ilyen esetekben a készpénzes feljegyzés mellé a postahivatal négy számjegyű hivatali számát kellett lebélyegezni, azt aláírással igazolni, majd a hely-kelet bélyegző ismételt leütésével az egész folyamatot igazolni. A kis postahivatal tisztviselője példás pontossággal látta el a feladatát. Hátoldalon a kecskeméti érkezési bélyegzés: 46. febr. 10.

Ezen nagy csalódásunk után, hogy meggazdagodásunk a bélyegek útján megint füstbe szállt, abbahagytuk az Újjáépítés sor bélyegeit összevásárolni. Úgy tűnik 2 hónapos pergőtűz után a Posta is befejezte a sor kiadását. A 4-es Posta bélyeges ablakánál helyre állt a forgalom, egy-két gyűjtő csellengett most már csak arrafelé.

Alig vettek tudomást arról, hogy közel egy hónap után, 1946. február 5-én még egy – szerintem nem tervezett – bélyeg adatott ki, 3.000 pengő névérték-

ben. Ez a bélyeg teljesen rendhagyó volt a többi Újjáépítés bélyegekkel szemben.

1. A bélyeg felhasználható volt! Egyes frankatúrával vidéki levelekre, ajánláshoz 2 db felhasználásával (6.000 pengő) és ötös csíkban külföldre (15.000 pengő)
2. Másrészt az íveket sima 100-as darabszámban nyomták, azaz nem volt többet variálás a fordított 50 db-os ívféllel.

Ezzel persze nagy félreértéseket okoztak a gyűjtőknek, akik ezután mindig a 3.000 pengős fordított párokat is reklamálták a fordított páros sorokhoz és nem tudták megérteni azt, hogy miért nem vehetnek abból is. Bélyegkereskedők egész generációjának nőtt ősz haja e bélyeg miatt.

45. ábra: Az 1946. febr. 5-én kiadott 3.000 pengős bélyeg. Példányszáma:2.989.000 db

Mivel filatéliailag teljesen érdektelen bélyeg, korlátlanul felhasználták látványos tömeges frankatúrákra. Hadd mutassak be egy ilyen külföldre szóló ajánlott levelet 15x3.000 = 45.000 pengő tömeges bérmentesítéssel A levél előoldalán az obligát kék kereszt, amely minden Angliába menő ajánlott levélen szerepelnie kellett, a megkülönböztetés végett.

46. ábra: 1946. febr. 9-én Budapestről Londonba küldött ajánlott levél. Levéldíj: 15.000, ajánlás 30.000 = 45.000 pengő

A következő levelezőlap azért érdekes, mivel a 8. tarifa szerint van bérmentesítve (15.000 pengő), de a 9. tarifa első napján lett feladva, amikor már az ott

lévő bélyegek duplája kellett volna. Mivel a lapon a bélyegeket a megírás előtt már felragasztották (előrelátó helykiszámítás a megírásnál), valószínűleg egyenesen a postaládába dobták. Az ilyen küldeményeket másnap a posta még elfogadta (türelmi idő).

47. ábra: 1946. márc. 16-án Kecskemétről Miskolcra feladott levelezőlap a 8-as tarifa szerint bérmentesítve, a 9-es tarifa első napján.

Ezzel lassan elérjük a bélyegek felhasználhatóságának a természetes határait. Egyike az utolsó leveleknek az alább bemutatott. Egy ajánlott belföldi levél bérmentesítési lehetőségét mutatja be Újjáépítés bélyegekkel 20.000 pengő levéldíj és 40.000 pengő ajánlás, összesen 60.000 pengő, amit a feladó a hátoldalon egy 20-as 3.000 pengős blokkal oldott meg. Ez az adott hely maximális kihasználása. Kizárólag az Újjáépítés sorból álló magasabb összegű bérmentesítésekről nem tudok. Ennél magasabb bérmentesítések a Lovasfutár és a későbbi sorok bélyegeivel létezhetnek.

48. ábra: Ajánlott levél hátoldala Nagykanizsáról Pécsre 1946. március 2-án feladva. A 8. tarifa szerint 20.000 volt a levél viteldíja és 40.000 pengő volt az ajánlási díj. A szerző által ismert legmagasabb összegű Újjáépítés frankatúra.

Kedves Gyűjtőtársaim, Tisztelt Olvasók!

Az Újjáépítés bélyegekről tudomásom szerint első ízben készült összefoglaló, amiben igyekeztem a kiadás minden szempontjára kitérő válaszokat adni. Ez a munka számomra is új volt és rendkívül izgalmas is volt egy klasszikus gyűjtő szemével és tapasztalataival egy „modern” (70 éves) témába bedolgozni magam. Az akkori 12 éves fejjel megélt kalandok és az akkori szemmel levont következtetések számomra is egy érdekes kombinációt nyújtottak.

A kiadással kapcsolatos észrevételeim sem a Postával, sem a Monográfiával összefüggésben nem kritikaként értendők. Sőt, nagy tisztelettel adózok minden

akkoriban élt és dolgozó postai alkalmazottnak. Hatalmas, szinte emberfeletti munkát végeztek az akkori szörnyű keretek között dolgozók az Állami Nyomdától kezde a levél kézbesítéséig. Köszönet nekik!

A Monográfia szerzői is nehéz helyzetben voltak az 1960-as években. Míg a bélyegekről szinte minden információjuk megvolt, addig nem volt még elég áttekintésük a futott levelekről. Így először Visnyovszki Gábor nevéhez fűződik a futott levelezési anyag értékelése, a Magyar Bélyegek Kézikönyvében, amelyik 1986 óta továbbra is érvényes! Az inflációs tarifák közül az 5.től elvileg a 11.ig, gyakorlatilag azonban csak a 9.ig történt a felhasználás csupán az Újjáépítés bélyegekkel.

E kiadást több szempontból is fel lehet dolgozni. Tarifa-elsőnapok, türelmi idők, az egyes tarifák szerinti bérmentesítések, vegyes bérmentesítések más kiadásokkal, bel- és külföldi levelezés, stb. Az általam választott megoldás viszont a leglátványosabb, informatív, történethű és olvasmányos megoldás és remélem tetszik (tetszett) a Tisztelt Olvasónak is.

EPILÓGUS

Nem tudom megállni, hogy ne mutassam be az egyik kedvenc darabomat e kiadásból. Egy elsőrangú történelmi dokumentum. A Pálffy család 1945-46-os levelezését vagy 15 éve a bécsi Dorotheumban árverezték egy cipős-dobozban. Mivel a Pálffy levelezés az 1867 évi 50 kr-osok levelei idejéből mindig nagy lázt váltott ki bennem, így megvettem ezt a tételt, ahonnan az alábbi levél is származik. Ez a család a Pozsony vidéki származású sarjainak a háború utáni sorsát dokumentálja, amikor is először az északausztriai Heidenreichsteinbe menekültek, majd a tiroli Kitzbühelben a francia csapatoknál dolgoztak.

A levelet 15.000 pengő helyett csak 13.000 pengővel bérmentesítették. Valószínűleg a feladáskor elszámolták magukat az 1.000 pengős bélyegek darabolásakor, így egy portós Újjáépítés nagy ritkaságú levél lett belőle. (A feladó a gróf Pálffy család pesti ügyvédje, egy rendkívülien korrekt valaki volt!)

49. ábra: 1946. febr. 5-én Budapestről Ausztriába feladott külföldi levél az előírt 15.000 pengő viteldíj helyett 13.000 pengő (a hátoldalon még 10 db 1.000 pengős bélyeggel) bérmentesítéssel, amelyet Ausztriában 4x20 pfenniggel megportóztak. (Mint Újjáépítés küldemény külföldi portózással – rendkívüli filatéliai csemege)

Ami miatt viszont be szeretném mutatni az a belsejében található pesszimista hangú levél gróf Pálffy Károlynak, amit kérem a Tisztelt Olvasót, búcsúzóul átolvasni szíveskedjék (a 4 oldalas levél első és második oldalából mutatok be részleteket, a másik két oldal inkább már személyes vonatkozású). Ritkán találni az akkori 1946-os helyzet ábrázolásában találóbb leírást. Ez is hozzá tartozik a kor megértéséhez.

Emlékezzünk őseinkre ….

tadtam a szomoru üzenetet.Azt merem állitani, hogy találkozni még véletlenül is nehéz azokkal,kiket ismerünk. Az emberek eltünek,-Buda kihalt város,melyben lehetetlenül öltözve,kopottan,rongyosan rohanva sietnek a járókelők és háti zsákjukban cipelik a nehezen beszerzett pár darab fát vagy a még keservesebben vásárolt élelmit .Az emberek magukra aggatják,amijök megmaradt,-Idős uri dámák feltezett nadrágban , fiatal nők endulált fejjel,egykori balatoni strandnadrágra fityegő bunda-rendesekben sietnek hivatalba vagy üzletbe. Ezt csak azért irom le,mert illusztrálja, mily szegényes lett a társadalom minden jelentkezése. Szoktam megfigyelni a tájékon lakókat és szomoruan állithatom, hogy ugy "néznek ki",mintha a Lipótmezőről kerültek volna erre.A legtöbb ember évtizedeket vénült és mondhatom, hogy a mai nemzedék élete hihetetlen megrövidült. Intelligens emberek irása rossz,- boltban,postahivatalban,bankokban látom, alig tudnak ugy számolni,mint egy negyedéves elemi iskolás,-lehangolóan feledékeny és szórakozott a legtöbb budai...

Nem csoda.Naponta fogy és szenved az ártatlanja. Csak egy hete, hogy egy négy emeletes bérház,melyet lakhatónak találtak, reggel hatkor a téli szélben összedőlt,mint egy kártyavár.Egypáran a törmelékben lelték végüket. Itt történt a szomszéd IV. Béla király/ Attilla/uton. Hétfőn a várban a bécsi kapunál törmeléket szedtek szegény amatőr-munkaszolgálatos "tüzszerészek".A törmelékben megbujt akna felrobbant,-3 diplomás szolgálatost összetépett.A szomszéd ág.ev. népiskola sok tanulója repeszektől véresre sérült. Tul Pesten a Körönd felett egy megszálló avion manövrirozott.Lezuhant,-kiömlő benzinje házakat gyujtott fel és megölt egy anyát...Jelentéktelen helyi események,de sirnivaló,miker rádiónk este bemondja : " egész magyar földön 7oo,ooo.-nél több árvát irtak össze... különben talán felösleges ily helyzetrajzot adni,miker bizonyára dr.M.Gy. eléggé beszámolt mindenről...

Még nehány emberről,kiket bizonyára méltóztatott is -

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar,
és párhuzamosan angol nyelven is (e nyelvi mutáció 50 alatti példányszámban.)

Újságunk teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető.

www.mafitt.hu

The numbers of this journal are given on our website.
With our authors' permission the contents are listed there.

XXVIII. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Researches

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. www.mafitt. hu e-mail: info@mafitt.hu

Ára: 1.800 Ft

A Philatelica díjai − Awards of Philatelica

2013.
LS

2014.
LS

2015.
LS

A Mafitt nevének angol fordítását e kiállítások idején helyesbítettük
The Mafitt's name in English was corrected these years

A Philatelica nyomdai kivitezéséhez a **Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány** nyújt támogatást-

17
3

Philatelica

Philatelica 2017/3

Tartalom / Content:

Severin Péter Czirók Dénes-:	Különlegességek a Meczenzéf-i posta működéséből Pecularities about the Operation Of the Meczenzéf Post Office	1.
Vas István	Magyarország Hírlapilleték bélyegei (1868–1889) Newspaper Tax Stamps of Hungary (1868–1889)	8.
Tóth György:	Kiegészítés a Pengő-fillér kiadásról megjelent cikkhez Addition to the Article of Pengo-filler issue	20.
Kőhalmi Csaba:	Bélyegfüzetek az egyetemes postaegyesület (UPU) 75. évfordulója alkalmából Stamp Booklets Issued for the 75th Anniversary of the Universal Postal Union	25.
Bob Morgan:	Bevezetés Magyarország vágott bélyegekkel bérmentesített elsőnapi leveleibe Introduction to Hungary's Promotional FDCs with Imperforate Stamps	33.
Hírek / News		40.

Szerkesztő / Editor	Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt
Fordítók / Translators:	Dr. Homonnay Géza, Kőhalmi Csaba, Szücs Károly.
Tanácsadók / Consultants	Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert Dr. Lővei György, a Gervay Alapítvány elnöke President of the Gervay Foundation Sebestyén T. Tamás, a Mafitt tagja / member of Mafitt Mervyn Benford, former President of The Hungarian Philatelic Society in Great Britain

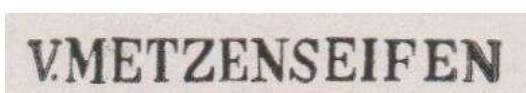
KÜLÖNLEGESSÉGEK A MECZENZÉF-I POSTA MŰKÖDÉSÉBŐL

SEVERIN PÉTER (PRÁGA) – CZIRÓK DÉNES (ZALAEGERSZEG)

1135-ben Mätzen grófnő alapított egy települést a mai Mecenzéf közelében, akinek a nevéből származhat valószínűleg a Metzenseifen, későbbiek során Meczenczéf község elnevezése. Mint bányásztelepülést az 1359-es évben említik először a vashámorok építése kapcsán. A bányászat és a vashámorok mellett a községben működtek még kovácsok, a mezőgazdaságban használatos eszközök készítői és az ezekkel kereskedők is, cipészek, lakatosok, asztalosok és nem utolsó sorban mezőgazdászok. A község Abaúj-Torna vármegyében feküdt, a Rozsnyó és Kassa közötti postaút kb. felénél.

A postahivatal első említése 1787-ből származik, az ismert első postabélyegzése pedig Térfi Béla kutatásai alapján 1825-ből.

Sajnos ebből a bélyegzésből jelenleg egy darab ismert példány létezéséről tudunk, amely a Bélyegmúzeumban található, azaz magán kézben ez a bélyegzés jelenleg még nem ismert.

A következő közismert ovális bélyegzés valószínűleg szintén már létezett 1825-ben és a bélyeg előtti időszakban 1847-ig használták.

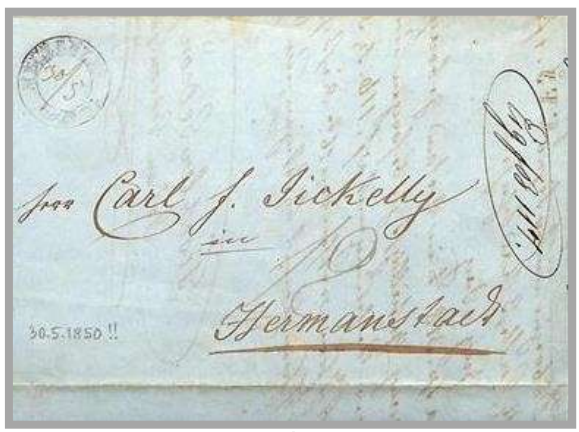
Franco-levél METZENSEIFFEN bélyegzéssel 1841-ből (Dr. H.K. gyűjt.)

Meczenzéf postahivatalának a harmadik bélyegzése a központilag gyártott kétkörös bélyegzés volt, amelynek felhasználása 1847-től kezdődött.

Portós levél 1847-ből MECZENZÉF kétkörös bélyegzéssel (Dr. J.R. gyűjt.)

Ez a kétkörös bélyegzés kiválóan ellátta feladatát 1847-48-49-es években, azonban az 1850-es év májusában tönkrement a belső dátumbetétje. Emiatt a bélyeg előtti időszak utolsó előtti napján (május 30.) feladott küldeményen már a dátumot a postamester kézzel írta be a bélyegzésbe.

Portós levél MECZENZÉF kétkörös bélyegzéssel és kézi dátumjelöléssel (ex. Dirnberger)

1850. június 1-én az osztrák postaigazgatás kibocsájtotta az első saját postabélyegét. Meczenzéf postahivatala a továbbiakban is még a bélyeg előtti korszak kétkörös-dátumbetétes bélyegzését használta. Az osztrák postabélyegek megjelenése utáni továbbra is problémák merültek fel a bélyegzés dátumbetétjével. Köszönhetően a kiterjedt postai levelezésnek lehetőség nyílt rekonstruálni a következő hónapok és évek alkotta korszakot.

A 35 éven át felépített adatbázis az I. bélyegkiadás használata időszakából (1850.06.01-től 1858.12.31-ig) 31 darab Meczenzéfből feladott levelet tartalmaz, ebből 6 darab vagy kézírásos dátumozással vagy pedig egyéb kézírásos értéktelenítéssel van ellátva.

Ajánlott levél (előoldali ajánlás!) 1850.06.07-én kézírásos dátummal (2007 Dunafila árverés)

A bélyeges időszak legkorábbi ismert levele kézírásos dátummegjelöléssel 1850.06.07-ről származik. Ennél a levélnél is egyértelmű, hogy elromlott vagy pedig valamilyen okból megrongálódott a bélyegzés dátumbetétje, így a postamester a dátumjelölési problémát kézileg oldotta meg - tollal beírta a feladás dátumát.

A következő levél az adatbázis szerint 1850.07.14-ről származik:

Az 1850.07.14-i feladási dátum és a helymegjelölés is egyértelmű a levél szövegrésze alapján.

Távolsági levél Meczenzéf-ből 1850.07.14-i dátummal

A fenti levél megerősíti, hogy a posta szerette volna elhárítani a bélyegzés hibáját és valószínűleg a postabélyegzőt elküldték központilag megjavíttatni, ezáltal egy ideig nem volt postabélyegzője a hivatalnak, így a fenti levelet tolláthúzással értéktelenítették.

Ezen feltevést támasztja alá a következő levél is 1850.8.28-ról, ahol a postamester a bélyeg előtti korszak kezdetén használt postai bélyegzést kereste elő a levél lebélyegzéséhez, valószínűleg azon okból, hogy nem volt más felhasználható postai bélyegzése.

1850.08.28-án feladott távolsági levél, ahol a bélyeg előtti időszakban használt ovális bélyegzéssel kezelték a levelet

A következő levelet 1850.10.30-án adták fel - itt már egyértelmű, hogy a postai bélyegző újból a postahivatal rendelkezésére állt, de az eredeti – javítatlan állapotban.

1850.10.30-án feladott távolsági levél, újból kézírásos dátummal

Az utolsó hasonló levél az adatbázis alapján 1850.12.24-i dátummal ismert.

1850.12.24-én feladott távolsági levél, az utolsó ismert kézírásos dátummal (ex.Dirnberger)

Ezt követően a következő levél 1851.03.29-ről ismert, amelyen azonban már az eredeti kétkörös-dátumbetétes bélyegzés látható és ahol már ez a hiba nem ismétlődik meg (képanyaga nem közölhető minőségű).

Vajon mi történhetett? A 19. század első felében a feladás helyének megjelölésén túl a feladás idejét-dátumát is fel kellett tüntetni. Ezen rendelet következtében olyan postai bélyegzőket kezdtek el gyártani, ahol a postabélyegzőn kihagytak egy részt a dátumbetétnek.

A dátumbetét naponta kivehető volt a bélyegzőből és a helyes beállítás után visszatehető volt az eredeti helyére. Ehhez a dátumbetét kivételéhez el kellett távolítani a betét rögzítésére szolgáló csavart. Valószínűleg itt történt valamilyen hiba a bélyegzővel, amelyet a postahivatalban nem tudtak eltávolítani és ezért elküldték javításra. (Lásd a fentebb ábrázolt leveleket július 14. és augusztus 28. között, amikor a kétkörös bélyegző nem volt a postán)

Úgy tűnik, hogy a gyártó cég nem javította meg a bélyegzőt és ezért azt ugyanúgy hibásan visszaküldte. Ebben az időben a postahivatalok nem közvetlenül a gyártótól rendelték meg a bélyegzőket, hanem a felettes postai szervtől, amely szerződéses beszállítókkal dolgoztatott. Valószínű, hogy a régi hibás bélyegzőt valamikor 1851 első negyedévében tudták csak kicserélni egy ugyanolyanra, mint az eredeti, vagy esetleg mégiscsak sikerült megjavíttatni? Elvégre a községben akadt jó néhány kisebb manufaktúra és céh, ahol ügyes mesteremberek dolgoztak.

Meczenzéf postahivatalának azonban van egy másik specialitása is, amely híressé teszi azt a gyűjtők világában, nevezetesen a „lépcsős bérmentesítés”. Ma már nehezen kikutatható az, hogy a Monarchián belül ki alkalmazta először az egymásra ragasztott bélyegek technológiáját, de az biztos, hogy azt legtovább a meczenzéfi postamester alkalmazta.

Az első felhasználásra az adatbázis alapján 1851 januárjában került sorra és az előző témával való összeköttetést is hivatott szolgálni, ugyanis ezen a levélen a dátumbetét fele már ott van, a másik fele még egyértelműen hiányzik.

1851 januárjában feladott távolsági levél Meczenzéfből lépcsős bérmentesítéssel és „januári" dátumbetéttel (ex.Dirnberger)

Mint az előző levélen látható is, a kezdeti időben az alsó bélyeg letakarása még csak kis mértékben került sorra, később a postamester azt olyan tökélyre fejlesztette, hogy az alsó bélyeg túlnyomó része már takarásra került.

1858.04.25-én feladott levél lépcsős bérmentesítéssel (ex. Wittenberg)

Több bélyeges bérmentesítés esetén a példa még jobban szembetűnő:

1853.10.04-én feladott távolsági levél lépcsős bérmentesítéssel (ex.Capellaro)

Nyolcadik súlyfokozatú ajánlott levél lépcsős bérmentesítéssel (ex. Jerger)

Itt nem egyedi esetről van szó, a postamester következetesen alkalmazta ezt a módszert, mint pl. az alábbi levélnél is:

1857.08.25-én kelt levél 9 db 1 kr-ossal lépcsős bérrmentesítéssel

Ha jól megfigyeljük az előbbi levelet, akkor megállapíthatjuk azt is, hogy a dátumbetét alkalmazásával még itt is probléma adódott, mivel az augusztust jelentő „8”-as szám fordítva került behelyezésre.

Álljon itt bizonyítékként még egy levél, amelyet ugyanazon a napon (ugyanazon a címre) adtak fel, úgyszintén lépcsős bérmentesítéssel:

Úgyszintén 1857.08.25-én kelt levél 9 db 1 kr-ossal lépcsős bérrmentesítéssel (A.B. gyűjt.)

Ez a lépcsős bérmentesítés ugyanúgy folytatódott 1858. után, a többi osztrák kiadásnál is.

Lépcsős bérmentesítésű levél Meczenzéfből (Dr.U.F.gyűjt.)

Ez a módszer még sokáig alkalmazásra került a postahivatalban, az utolsó levelek egyike 1865-ből származik:

1865.05.24-én feladott távolsági levél lépcsős bérmentesítéssel

Megfigyelhető ezeknél a lépcsős bérmentesítésű leveleknél, hogy pl. két bélyeg esetén a postamester csak egyszer használta a bélyegzőt, öt darabnál kétszer, kilenc darabnál csak háromszor, azaz a lépcsős bérmentesítések alkalmazása egyrészt

jelentős munkától szabadította meg a postamestert, illetve a bélyegző kopásánál is jelentős megtakarítást eredményezett.

Joggal merül fel a kérdés, hogy az 1850-es évben szerzett bélyegző kopási tapasztalat vajon szerepet játszhatott-e abban, hogy a postamester a lépcsős bérmentesítéseket még hosszú évekig módszeresen alkalmazta Meczenzéf postaállomásán?

A kérdésre a választ Bob Dylan híres dalának címével tudjuk csak megadni: „*The Answer Is Blowin' In The Wind*".

* * * * * * * * * *

Szerkesztői megjegyzések Vas István hírlapilleték-bélyegekről szóló, következő oldalon kezdődő tanulmányához.

Az írás még a szerző életében, ráragasztott színes fénykép illusztrációkkal, papírra nyomtatva érkezett lapunkhoz. A képek felbontása és színminősége ennek megfelelően sajnos nem felelt meg a Philatelica digitális számaiban megszokott magas színvonalnak. Ezért közös munkával terveztük azok újra-szkenneléssel való feljavítását még 2016 folyamán, amit Szerzőnk váratlan elhunyta azonban sajnos meghiúsított. Nagy szerencse volt, hogy a Philatelica jelen számának szerkesztése során Czirók Dénes jóvoltából végül mégis csak eljutottak hozzám a forrásgyűjtemény szkennelt oldalai. A fontosabb darabokat az utolsó pillanatban így végül mégis sikerült valamivel jobb minőségűre cserélnem.

A cikk nem tér ki rá, de a Vas-gyűjtemény lapjain a CD mellékletem levő szkennelt anyag tanúsága szerint a Katonai Határőrvidék hírlapilleték bélyeg egy példánya is megtalálható. Ennek kapcsán felhívom a téma iránt érdeklődők figyelmét, hogy szerzőnk itt közölt tanulmányát jól egészíti ki az OKMÁNYBÉLYEG nemrég megjelent, Internetről is elérhető 2016/3 számában a „Határőrvidék egykrajcáros hírlapilleték-bélyeg ismert példányai" című írás. Vas István példánya ebben a 4. számú, melyet a Profila árverésén 2006-ban vásárolhatott meg. Képi eltérésekből azóta egyértelműen kiderült, hogy a 2011-es Darabanth árverésen szerepelt, és az OKMÁNYBÉLYEG-cikkben 5. számú példány viszont hamis! Helyére léphet a British Library Tapling-gyűjteményében idén fotózott, alábbi használatlan bélyeg. A 9 valódi, már ismert képű darab mellett mintegy 4 lappangó további példánnyal számolhatunk.[1]

Megjegyzendő, hogy a kiadás tusrajza eredetiben szerepelt a 4. Mafitt szalonban, a Monográfia pedig többféle feketenyomatot is említ. Aki rendelkezik az utóbbival, kérem küldjön róla képet, hogy pótlólag bemutathassuk.[2]

A Tapling-példány

A kiadás tusrajzai

[1] vö: Monográfia III. 749.o.
[2] Monográfia III. 748.o.

MAGYARORSZÁG HÍRLAPILLETÉK BÉLYEGEI (1868–1898)

VAS ISTVÁN, SZIGETVÁR

Magyarország hírlapilleték bélyegei tulajdonképp a pénzügyi bélyegek közé tartoznak. Ám a viszonylag kevés vámhivatali bélyegzés mellett, túlnyomó többségük postai kezelésen ment át. A szakirodalom és a katalógusok ezért szokásosan a magyar postabélyeg-gyűjteményekhez sorolták ezeket.

A hírlapilleték bélyegeket feldolgozta a Monográfia, szerepelnek a Magyar Bélyegek Kézikönyvében, Visnyovszki Gábor Bélyegkönyvében és természetesen a katalógusokban. Legrészletesebben dr. Rend Ferenc dolgozta fel a Monográfiában, aki az irattári anyagokat csaknem kimerítően áttanulmányozva írta meg a kiadás történetet. Nagyon kevés ismerete volt azonban arról, hogy mik vannak a különböző gyűjteményekben, noha 15 neves gyűjtőnek mondott köszönetet adataikért. Ennek ismeretében meglepő, hogy az általa leírtak mennyire hiányosak, különösen az összefüggések területén. Saját gyűjteményem[3] alapján az alábbiakban megpróbálom kiegészíteni, és helyesbíteni a Monográfiában leírtakat.

A bélyegek nyomása (1 krajcár) négyszer százas ívekben történt. Hogy ez a nagy ív ne mozduljon el, felül és alul szegélylécekkel rögzítették. Ezeknek lenyomatai láthatók a felső és alsó bélyegeken, összefüggéseken.

Nem szól azonban a szakirodalom arról, hogy később áttérhettek a százas ívekre, ugyanis itt már nem található a szegélyléc lenyomata. Bemutatok szegélyléces összefüggéseket, köztük egy nagy ritkaságot: felső ívszegélyléces 4o-es ívdarabot, majd egy teljes százas ívet, ahol már nincs szegélyléc lenyomat. Ezt egészíti ki egy másik nagy ritkaság, egy használt függőleges 2o-as tömb (két ilyen ismert, egy a Bélyegmúzeumban van, a másik itt látható), ezen szintén nincs nyoma szegélylécnek. A bélyegzése 1887-es, lehet, hogy ekkor már elkezdték az 1888-as kiadás előkészítését (ott csak százas ívekkel találkozunk).

Ezek a kérdések átvezetnek bennünket az összefüggésekhez. Idézet a Monográfiából: "Az első kibocsátású magyar hírlapilleték bélyegekből nagy készlet nem maradt használatlanul, ennek ellenére elég nagy összefüggések ismertek. A rézvörös 2 krajcárosból pl. teljes százas ív létezik, sőt ismeretes a használatlan 1 krajcáros címletből egy 198-as tömb is. A következő általunk ismert legnagyobb összefüggés a 2 krajcáros címlet függőleges hatos tömbje. Párokat, csíkokat és kisebb tömböket használatlanul nem ismerünk." Megjegyzem, hogy mindkét objektum a Bélyegmúzeum tulajdonában van.

[3] Szkennelt lapjai a CD mellékleten láthatók. A szerző által küldött, színhibás illusztrációk egy részét ebből sikerült halálát követően utólag színhelyesre cserélni. A szerk.

1 krajcáros

A következőkben az a kérdésem, hogy miért nem tért ki dr. Rend Ferenc arra, hogy megállapítása az 1 krajcárosra is vonatkozik-e. Megmutatom itt az 1 krajcáros tömbjeit, amelyekről az előbbiekben írtam.

1. ábra

A kiadás egyik nagy ritkasága a felső ívszéles 4o-es tömb, amin jól megfigyelhetők a szegélyléc lenyomatok.

2. ábra

3. ábra

Tekintettel a Monográfia hiányosságaira bemutatok még néhány nagyobb 1 krajcáros összefüggést[4].

A később megjelent Magyar Bélyegek Kézikönyve már négyestömbig bezárólag értékelte az 1 krajcáros használatlan összefüggéseit.

4. ábra

[4] A CD mellékleten három további négyestömb, a gyűjtemény szkennelt lapjain pedig még több összefüggés látható

5. ábra

Az alábbi kívül csak egy további 20-as tömb létezik, mely a Bélyegmúzeumban látható.

6. ábra

A következőkben egy összeállítást mutatok be az 1 krajcárosokból: színek, bélyegzések, érdekességek.

7. ábra: színek

8. ábra: bélyegzések

Szakirodalomban nem jelzett vámhivatali bélyegzések:

9. ábra. M.K. POSTA HÍRLAP KIADÓ HIVATALA SOPRON

10. ábra. M.KIR. POSTAHIVATAL HOMONNA

11. ábra. M.K. HIRLAPKEZELŐ POSTAHIVATAL POZSONY (R)

Az 1881-es dátum (a bélyegen a helyes 81 lenne) helyett fordított 18-as szerepel

12. ábra: dátumhibák, papírosránc és ívszínátnyomat

A használt összefüggések közül a párok eléggé gyakoriak, azonban az ennél nagyobbak már ritkák. A legnagyobb használt összefüggések közül a függőleges 2o-as tömb már az előzőekben bemutatásra került, ismert még 4-es, 6-os 8-as tömb.

13. ábra.

Az itt bemutatott 4-es és 6-os tömb (a bélyegzésük alapján) valószínűleg ugyanabból az ívből származik, mint a függőleges 2o-as tömb.

A 2 krajcáros

Színei sokkal változatosabbak. A barna többféle árnyalatán kívül megtalálható még a ritkább vörösesbarna és a legritkább barnásvörös (rézvörös) szín.

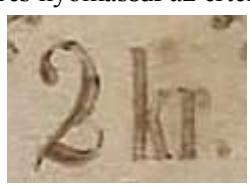
14-16. ábra

csokoládébarna *barna* *kávébarna*

17-19. ábra: vörösesbarna

Vörösbarna, üres nyomással az értékszámnál:

20. ábra

21. ábra: barnásvörös (rézvörös)

Már szó volt róla, hogy a Bélyegmúzeumban fennmaradt egy teljes 2 krajcáros barnásvörös (rézvörös) százas ív, azonban ezen felül és alul is megtalálható a szegélyléc lenyomata, tehát minden valószínűség szerint százas ívekben nyomhatták.

Az ívszegély- léceken többször is változtathattak, amit jól bizonyít, hogy be tudok mutatni háromfélét is (erre egyébként a Monográfia is utal).

22. ábra.

Az összefüggésekről is esett már szó, a következőkben bemutatok 2 krajcáros használatlan összefüggéseket minden színben, köztük olyan ritkaságokat, mint barna színben l0-es, 16-os, sőt 50-es tömb, a ritkább színekből két vörösesbarna 4-es tömb (kissé eltérő színben), valamint egy barnásvörös (rézvörös) 9-es összefüggés.

23a-e ábra: barna összefüggések

23f-25 ábra: barna összefüggések (folytatás)

26. ábra: vöröses-barna

27. ábra: barnásvörös

Az 1868-as kiadás bérmentesítései mind ritkák, különösen az úgynevezett álvegyes bérmentesítések. Ezek úgy jöttek létre, hogy még a feladó országban ottani bélyeggel bérmentesítették, majd Magyarországra érkezve ellátták a megfelelő hírlapilleték bélyeggel.

Az első bemutatott darabot Belgrádban adták fel, de az ottani osztrák postahivatalban, ezért osztrák bélyeg került rá. Hazánkban került rá a hírlapilleték bélyeg (SEMLIN).

28. ábra

A következő újságot Jeruzsálemben adták fel, amely akkor török uralom alatt volt. Először itt raktak rá egy török illetékbélyeget, amire aztán előértékelenítés került (nyomtatott szöveggel), Magyarországon pedig egy barnásvörös (rézvörös) bélyeg került rá.

29-30. ábra

Végül egyedülálló ritkaságot mutatok be. A szakirodalom egyöntetűen állítja, hogy az 1868-as kiadás 2 krajcáros címletéből használt pár nem ismert.

31-32. ábra

A bemutatott küldemény igazi unikum, ugyanis a Belgrádban feladott újságot (ami eredetileg két darab lehetett), Magyarországon egy vörösesbarna 2 krajcáros-párral látták el. Hogy eredetileg két újságnak kellett lennie, azt alátámasztja a belföldi bérmentesítés szerb bélyege is. Tehát, hogy a 2 krajcárosból használt pár nem ismeretes, módosítani kell.

Az 1888-as kiadás

Az 1888-as kiadás sokáig a szakirodalomban, a katalógusokban 1889-es évszámmal szerepelt. Voloncs Gábor tisztázta végül, hogy a helyes dátum 1888. Az eddig ismert legkorábbi bélyegzés 1888. május 26.

34. ábra

A kiadás újnyomatai kartonpapíron[5]

35. ábra

Néhány gyűjtő kezdetben inkább téves évszámbeállításnak vélte az előforduló 1888-as dátumot. A mellékelten bemutatott újság azonban perdöntő, ugyanis az újság megjelenésének időpontja 1888. október 20, az újság érkezése pedig 1888. október 22.

38. ábra

A kiadás már vízjeles (kr), a bélyegkép eltérése a "k" betűnél található. Megjegyzem, ezt a vízjelet már az 1881-es krajcáros kiadásnál használták.

A következőkben áttekintést adok színekről, bélyegzésekről és egyéb különlegességekről.

39a-c ábra: sötétkék színek

39d ábra: világoskék szín

[5] A szerző itt eredetileg tévesen próbanyomatot írt, amit elhunyta miatt időben javítani már nem lehetett. A szerk.

40. ábra: vámhivatali bélyegzések

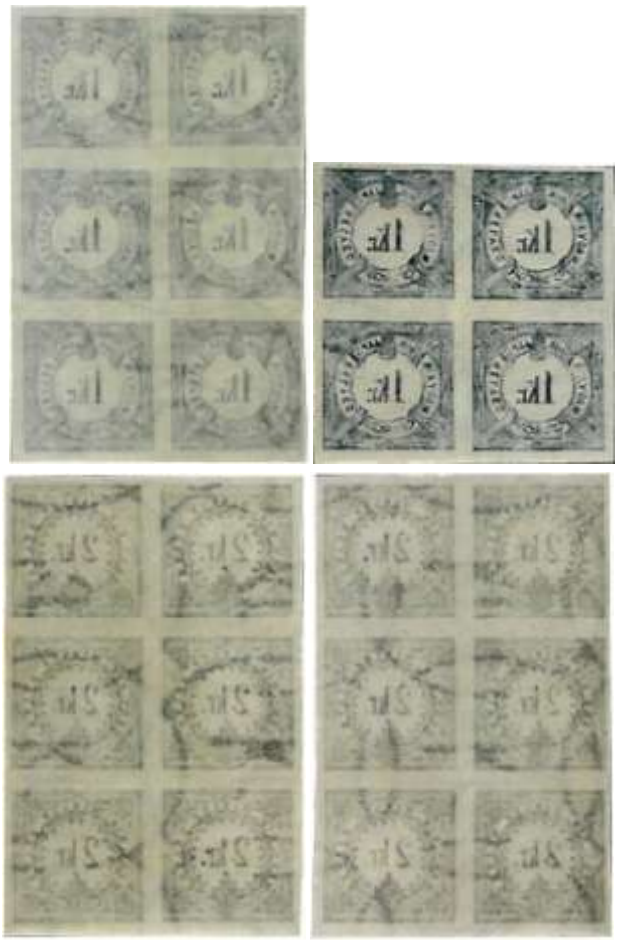

41. ábra: értéktelenítés tollvonással

42-48. ábra: színátnyomatok

49-51. ábra: színátnyomatok (folytatás)

Idézet a Monográfiából: "A használt összefüggéseket kimondottan ritkának mondhatjuk ennél a kiadásnál. Az 1 krajcáros címletből pároknál nagyobb összefüggést nem ismerünk." Ez utóbbi megállapítás tévedés, a Magyar Bélyegek Kézikönyve később már értékelte is a hármas és négyes csíkokat. Bemutatok néhány nagyobb összefüggést.

52-53. ábra

A fenti bélyegzések egyébként nagyon ritkák, a szakirodalomban ismeretlenek. Az elsőt nem írom le külön, mert jól olvasható, a másodiké BUDAPEST / KIÁLLÍTÁS 1.SZ.

Megjegyzés: a továbbiakban bemutatott összefüggések közül négy is NAGYVÁRAD lebélyegzésű. Lehetséges, hogy ezek sokáig egy gyűjtőnél "lapultak" meg, ezért nem voltak ismertek.

54. ábra

55-56. ábra

Végül következzen a kiadás legnagyobb ritkasága, egy használt 3o-as tömb (MAKÓ bélyegzés), amely a magyar hírlapilleték-bélyegek jelenleg ismert legnagyobb használt összefüggése.

57. ábra

A 2 krajcáros címletnek két fő színárnyalata van: egy világosabb és egy sötétebb, kissé feketés barna. A használt példányok bélyegzése alapján a világosabb színűek a korábbi nyomatok, míg a feketés barnák a későbbiek.

58. ábra

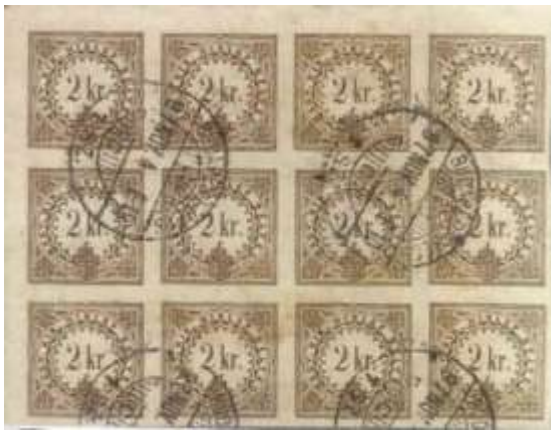
Idézet a Monográfiából: "... a 2 krajcáros címletből mindössze néhány 4-es tömböt ismerünk mindig mozgóposta bélyegzéssel. Hogy mennyi az a néhány, az teljesen bizonytalan, egy van a Bélyegmúzeum tulajdonában, ezzel együtt az ismert 4-es tömbök száma 7 darab. Létezik ugyanakkor 6-os tömb is, amelyről Orbán Ferenc tanúsítványa 1993-ban azt írta, hogy ez a legnagyobb használt össze függés, és egyedüli példány. Azóta ismerünk 5 darab 6-os tömböt, sőt 2 darab 12-es tömb is előkerült. Jelenleg ezek a használt 2 krajcáros legnagyobb összefüggései. A Magyar Bélyegek Kézikönyve csak 3-as sávig értékel.

59. ábra

60-63a-b. ábra. ábra

64. ábra

65. ábra

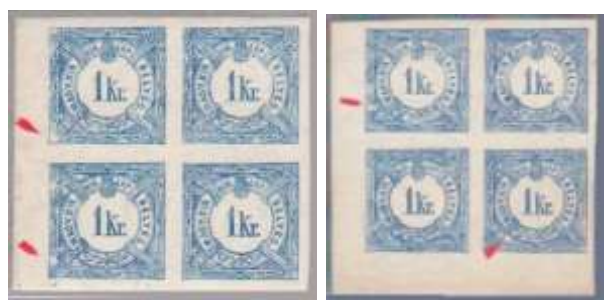
Álvegyes bérmentesítés: argentin címszalag rányomott 4 centavós bélyeggel, a címszalagon jól látható "Austria" megjelöléssel, csak konkrét címzésben jelenik meg az „Ungarn” szó. Nyilván ezért raktak rá csak 1 krajcáros hírlapilleték bélyeget a 2 krajcár helyett.

66. ábra

Az 1898-as kiadás

A bélyegkép változatlan, csak a vízjel lett nagykorona (II). Itt nincs szükség kiegészítésekre, helyesbítésekre. Bemutatok használatlan összefüggéseket, ahol a lemezhibák jelzik, hogy a nyomólemez sem változott.

67b-c ábra

67a ábra

67d ábra

Végül a bérmentesítésekből mellékelek 2 darabot. Az egyik egy filatéliai levél, címzettje Richter Lajos, a kor egyik legnevesebb gyűjtője, aki feltehetően saját magának adta fel a levelet 3 darab 1 krajcáros hírlapilleték bélyeggel bérmentesítve. amelyek érvényességi ideje már lejárt. A helyes díjtétel 5 fillér lett volna, a 3 hírlapilleték bélyeg átszámítva 6 fillér. Tehát a levél túlbérmentesített, viszont a függőleges hármas-sáv ennél a kiadásnál nagyon ritka.

68. ábra

Ez az utolsó objektum álvegyes bérmentesítés. Francia teljes címszalagon francia bélyeg, valamint egy nagyon szép sarokpéldány hírlapilleték bélyeg pár. Oka, hogy 1898-ban 2 krajcáros címletet már nem adtak ki, így csak 1 krajcáros állt rendelkezésre.

69. ábra

KIEGÉSZÍTÉS A PENGŐ-FILLÉR KIADÁSRÓL MEGJELENT CIKKHEZ

TÓTH GYÖRGY, BÉKÉSCSABA

Mervyn Benford a Philatelica korábbi számaiban két tartalmas írást publikált az első és második pengő-fillér sorozatról. A nálam található pár postatörténeti dokumentum alapján, teljesen egyetértek azzal, hogy e korszakban jelentős, ma még jórészt feltáratlan postatörténeti ritkaságaink fedezhetők fel. Néhány kiegészítéssel és dokumentummal szeretnék hozzájárulni ehhez.

A cikk magyarra fordítása során használt néhány megnevezés szerintem fogalmi zavart okozhat. A fordítás megtévesztő módja miatt a Budai Várat ábrázoló bélyegként írnám le a sorozat 25 fillérnél magasabb címletű darabjait. A sorozat hamisítványait pedig inkább ahhoz a Dorottya úti trafikhoz kötném, mely e 8 és 16 filléreseket árulta, mert nem csak a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank használta fel ezeket.

1a ábra. Hamis 8 filléres nem a PMKB-hez kötődő levélen

A kiadással párhuzamos díjjegyeseket nem sorolnám a ritkaságok közé. A helyi 4 filléres a távolsági 8 filléres díjjegyesből az anyagomat átnézve elég sok található. 1930-ban a Posta az Értékcikk raktárban található 4 és 8 filléres lapokat egészítette ki 2 filléres gépi bélyegzővel az aktuális díjszabáshoz igazodva. Ezek a lapok már jóval ritkábbak, mint az eredeti 4 és 8 filléres díjjegyesek.

Elsőként bemutatok én is egy Panama-csatorna zónájába küldött levél borítékját, melyben párban van a 20/25 filléres felülnyomott bélyeg.

1b. ábra

<u>Pénznemek és tarifák</u>

Téves az a megállapítás, hogy csak a külföldi ajánlás és a belföldi expressz díjak változtak 1927. január 1-től.

Emellett ugyanis változtak a belföldi ajánlási díjak is, melynek bemutatására következik egy helyi 1. súlyfokozatú ajánlott levél …

2. ábra

… valamint egy 2. súlyfokozatú helyi ajánlott levél 12 fillér ajánlási díjjal ….

3. ábra

… továbbá egy vegyes bérmentesítésű 3. súlyfokozatú 1927-ből már 15 fillér ajánlási díjjal.

4. ábra

A korona fillér számításakor a PRT úgy rendelkezett, hogy 1926. december 31.-ig Koronában kellett megadni a postai díjakat, 1927. január 1.-től Pengő-fillérben.

A kedvezményes országok köre a felsorolt országokon kívül Csehszlovákiára, Romániára, Olaszországra is kiterjedt.

A kedvezményes országokba, a nyomtatványok díja 4 fillér volt, egyéb országokba az alapdíj 6 fillér volt ez 20 g-onként emelkedett 2 fillérrel

Vegyes bérmentesítések

Vegyes bérmentesítéseknek csak az első Pengő fillér kiadás és a Korona kiadás vegyes bérmentesítéseit nevezném. Ez a korszak, mely mindössze 1 évig tartott rengeteg ritkasággal szolgál.

Bemutatok három érdekes bérmentesítést ebből a korszakból.

Az 5. ábrán látható egy korai légiposta levél az USA-ba. Madonna, Ikarusz, Arató és Pengő-fillér bélyegekkel. A következő egy légi lap, vegyes bérmentesítéssel.

5. ábra

6. ábra

9. súlyfokozatú ajánlott levél Svájcba vegyes bérmentesítéssel:

7. ábra

A 16/1 szám 18. oldalán bemutatott 10 Pengő 20 fillér bérmentesítésű szállítólevéllel kapcsolatban megjegyzem, hogy az űrlapon 100 *Koronás* benyomott okmánybélyeg található, nem Pengős. 100 Pengő hatalmas érték lett volna 1927-ben. Ahogy a dal is mondja havi 200 fix-szel az ember könnyen viccel!

Az 50 filléres Budai Várat ábrázoló bélyeg egyes bérmentesítésben felhasználható volt úgy is, mint 1930. november 15. után a helyi expressz tarifa. Csatoltan bemutatok egy ilyen helyi levelet is.

8. ábra

Téves az a megállapítás, hogy a belföldi légiposta pótdíj 2 fillér volt, ez csak a hírlap–csomagokra vonatkozott. A levélküldemények pótdíja 20 g-onként 4 fillér volt.

Ebből a korszakból leggyakrabban a Pécs-Kaposvár- Budapest légi járat postájából található köznapi küldemény. Nagyságrendekkel ritkább a Nyíregyházi légi járaton feladott köznapi küldemények. A nyitó légi járat postájából még található küldemény, de későbbi felhasználású rendkívül ritka.

9. ábra

Csatoltan bemutatok további három levelet: előbb két 8 fillérest, melyek Korona- Pengő vegyes bérmentesítésűek (10-11. ábra).

10. ábra

11. ábra

Végül álljon itt egy parádés boríték is, melynek bérmentesítésében megtalálható az 1926. évi sorozat 1, 4 és 16 filléres értéke ráadásul a 16 filléres mindkét színben. A 8 és a 40 filléres bélyeg az 1928-as sorozatból való 1928. december 13-i dátummal.

12. ábra

13. ábra 2. súlyfokozatú ajánlott levét,
8 bélyeges 8 színű vegyes bérmentesítéssel

Az egyik legritkább és legkevésbé ismert vegyes bérmentesítés:

14. ábra: Budapesti helyi expressz levél 20 fillér vegyes bérmentesítéssel 1926-ból.

Az utóbbi évek aukciós eredményeiből, valamint a külföldi börzék tapasztalataiból azt lehet leszűrni, hogy a korszak egyre inkább felkapottabb lesz. Egyre kevesebb ritka küldeményt lehet találni, ráadásul ezek is egyre drágábbak.

Bár ezek természetszerűen nem versenyezhetnek klasszikus ritkaságaink értékével, de egyre gyakrabban fordulnak elő e területen is a korábbi időszakokhoz képest jelentős áremelkedést jelentő 100 és 1000 euró közötti árak.

BÉLYEGFÜZETEK AZ EGYETEMES POSTAEGYESÜLET (UPU) 75. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

KŐHALMI CSABA, INDIANAPOLIS

Az Egyetemes Postaegyesület 75. évfordulójára kibocsátott, három értékből álló magyar bélyegsorozat részletes leírása a Monográfiában6 megtekinthető. A bélyegek fogazott, fogazatlan és egy vagy három oldalon fogazott variációban kerültek árusításra. Ezen kívül hat különféle tartalmú bélyegfüzet is látott napvilágot. A Monográfia és a Kézikönyv csak kétféle bélyegfüzetet sorol fel. A Katalógus már megemlíti a harmadik, a speciális bélyegfüzetet. Vámos Imre 2004-ben megjelent írása négy különböző tartalmú füzetről számolt be. A legfrissebb adatok szerint két újabb tartalmú füzet került a gyűjtők kezébe, tehát a variációk száma most már hat.

A bélyegeket 100-as ívekben nyomták. Az évek folyamán a közölt példányszámok csökkentek, valószínűleg a raktározott felesleges bélyegek megsemmisítése után.

A teljes ívek száma a közölt adatok szerint a következő:

	fogazott	fogazatlan	speciális
Monográfia	2.225	814	1.706
Kézikönyv	1.308	598	946
Katalógus	1.607	598	1.051

(A Monográfia 1967-ben, a Kézikönyv 1986-ban és a kezemben lévő Katalógus 2003-ban került publikálásra.)

A fogazott és a fogazatlan bélyegek (1. ábra) témája nem kíván külön elemzést. A fogazatlan ívekből kivágott bélyegek bérmentesítésre is használhatók voltak, ámbár a Monográfia szerint a forgalomba helyező rendelet ezt külön nem említi. Érdekesség kedvéért megjegyzem, hogy ezek a bélyegek lettek érvényesek „vágott" formában az 1871-1922-es időszakban kiadott hírlapbélyegek óta először. (Kivételes esetet csak az 1939-es Protestáns-blokk és az 1949-es Puskin-blokk szolgál fogazatlan formában.)

1. ábra. 1Ft-os fogazott és fogazatlan UPU bélyeg

[6] A hivatkozott források bibliográfiai adatait a cikk végén levő irodalomjegyzék tartalmazza. A szerk.

UPU bélyeg a speciális ívekből.

A speciális fogazatú 100-as ívek leírása megtalálható a Monográfia 321. oldalán. A *2. ábrán* bemutatott egy vagy három oldalon fogazatlan bélyegek az ilyen ívekből kerültek forgalomba.

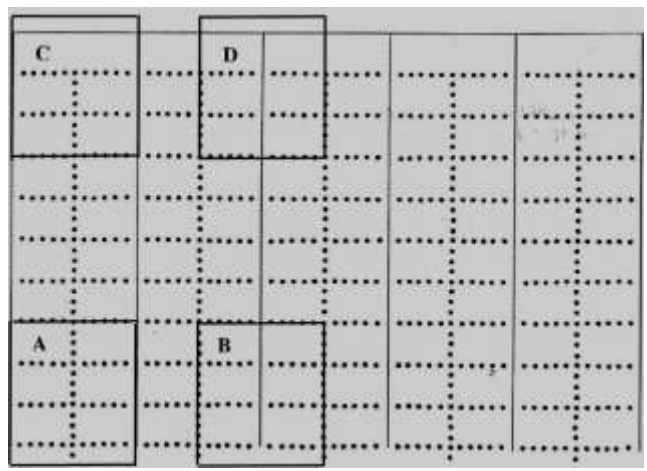
2. ábra. Egy vagy három oldalon fogazatlan 1Ft-os

A *3. ábrán* bemutatok egy 10-es tömböt, ami szintén az ilyen ívek felső két sorából származik.

3. ábra. 10 x 1Ft-os bélyeg a speciális fogazatú ív bal felső két sorából.

Ezekből az ívekből készültek a füzetek. Időrendi sorrendben először a két oldalon vágott, 6-ös tömböt tartalmazó füzetek kerültek árusításra 23 forintért (21,60Ft névértékű bélyeg plusz 1,40Ft kezelési költség). Ez a A variáns. A 6-os tömböket az ívek alsó három sorából vágták ki, valószínűleg ollóval, és az ívszegély használatával két tűzőkapoccsal erősítették a fedő és hátlap közé. Minden ívből 5-5 ilyen tömböt lehetett felhasználni a füzetek előállításához. A *4. ábrán* A betűvel van megjelölve egy ilyen ívhely.

4. ábra. A speciális 100-as ívek vázlata. A folyamatos vonalak fogazatlan sort vagy oszlopot jelölnek meg.

A középen fogazatlan 6-os tömböt tartalmazó B variáns füzet csak a bélyegek forgalomból történt kivonása után kerültek értékesítésre. A *4. ábrán* B betűvel van megjelölve egy ilyen ívhely. Ez a variáns jóval keresettebb, mint az első kiadás. Számtanilag ez természetes, hiszen a speciális fogazatú ívek alsó három sorából csak 4-4 ilyen tömböt tudtak felhasználni a füzetek készítéséhez. Hiteles adatok hiányában csak feltételezni tudom az A és a B variáns füzetek példányszámát.

Ha az 1949-1950-es években 1.706 darab speciális ív (ez az adat, amit a Monográfia közölt) állt rendel-

kezésre a füzetek gyártásához, akkor az A variáns füzet maximális példányszáma 8.530 lehetne. De mivel a B variánst is ezekből az ívekből készítették, ez az adat nem elfogadható. A Katalógus szerint csak 1.051 ív létezett. Ebből maximum 5.255 füzetet lehetett volna elkészíteni. Tehát a lehetséges füzetek száma minimum 5.255 és maximum 8.530.

Ezek a számok nem felelnek meg a valóságnak mivel a B variáns is ezekből az ívekből ered. A B variáns katalógus értéke duplája az A-nak, tehát feltételezhetjük, hogy kétszer annyi A került forgalomba, mint a B. Számokban akkor az A füzet példányszáma 3.500-tól 5.650-ig lehetséges és az A füzeté 1.750-tól 2.840-ig. (A Kézikönyvben jelzett 946 ívet itt nem vettem figyelembe. Ez az adat csökkentené a lehetséges füzetek számát.)

Az A variáns példányok átlagszáma kb. 4.500 darab ([5650 + 3500] / 2 = 4575). Hasonlóan, az A átlagszáma kb. 2.250 ([2840 + 1750] / 2 = 2295). Ezek a számok csak akkor érvényesek, ha minden kinyomtatott ívet felhasználtak. Én úgy képzelem el a kiadást, hogy az A füzeteket folyamatosan csinálták, ahogy a kereslet megkívánta. A felhasznált ívekből árusították a különleges perforációval ellátott bélyegeket (*2. ábra)*, bélyegpárokat (*7., 8., 9. ábra*) és tömböket (*3. ábra*). A megmaradt bélyegek egy részét kiselejtezték és megsemmisítették. Ezért változott a hivatalos példányszám. Írásom befejezése előtt rámutatok egy adatra, ami kimutatja, hogy a kinyomtatott ívekből nem mindegyiket használták fel az A és B variáns füzetek elkészítéséhez.

Szerintem az A variáns bélyegfüzet példányszáma valójában kb. 3.500 darab. Ezek elkészítéséhez 700 ívet vettek igénybe. A visszamaradt 500 ívből készült a kb. 2.000 B variáns füzet.

5. ábra. Az A és a B variáns bélyegfüzet fedőlapja.

A felhasznált speciális fogazatú ívek felső két sorát részben értékesítették, mint a már többször említett *3. ábrán* bemutatott 10-es tömb és a különböző bélyegpárok mutatják. A ívekből kb. 5-8 ezer, három oldalon fogazatlan bélyegpár lehetséges (*7. ábra*) de ez a szám nem megbízható mivel nagyobb összefüggések is léteznek és 1950-ben ezekből alakították a C és D variáns bélyegfüzeteket. A hátra maradt négy bélyegsorból (az ívek 3.-6. sora) maximum 34.000 két oldalon fogazatlan bélyegpár (*8.* és *9. ábra*) vagy 27.000 középen fogazatlan bélyegpár (*10. ábra*) volt lehetséges későbbi értékesítésre.

6. ábra. Balról: két oldalán fogazatlan 6-os tömb az A variáns bélyegfüzetből. Jobbról: középen fogazatlan 6-os tömb a B variáns bélyegfüzetből.

7. ábra. Csak egy oldalon fogazott bélyegpár a speciális ívek felső sorából.

8. ábra. Két oldalon fogazatlan bélyegpár.

9. ábra. Két oldalon fogazatlan 4-es tömb.

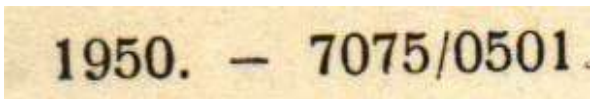

10. ábra. Középen fogazatlan bélyegpár.

1950-ben megjelent a 3Ft-os UPU bélyeg 4-es blokkban, fogazva (14.000 blokk) és fogazatlanul (10.000 blokk). Talán a blokk üzleti sikere (majdnem minden blokk és az azokból kiemelt egyes bélyeg a filatéliai kereskedelem lett felhasználva) serkentette a postát újabb füzetek gyártására.

A füzet fedőlapján fel van tüntetve az 1950-es évszám (*11.* és *12. ábra*). Ezek a füzetek az épségben maradt speciális fogazatú ívek felső három sorainak bélyegeit tartalmazzák. A C variáns 6-os tömb (*13. ábra*) valamennyi bélyege a jobb- és baloldalon fogazatlan. A kiemelés helyét C betűvel jelöltem meg a *4. ábrán*.

A D variáns tömb (*14. ábra*) két széle fogazott, de valamennyi bélyegpár középen fogazatlan (D betű a *4. ábrán*). A *gordiuszi-csomó* kérdése: hány darab ilyen füzet készült? Elképzelhető, hogy csak csekély számú ív vagy ívtöredék maradt meg 1950-ben. Szerintem 500-on aluli az ilyen füzetpár száma, a C és D variáns kb. egyforma mennyiségben.

11. ábra. Az 1950-es füzet fedőlapján feltüntetett évjárat és számok. A számok elemzése számomra ismeretlen.

12. ábra. A C és a D variáns bélyegfüzet fedőlapja.

13. ábra. Két oldalán fogazatlan 6-os tömb a C variáns bélyegfüzetből.

14. ábra. Középen fogazatlan 6-os tömb a D variáns bélyegfüzetből.

15. ábra. Az E és az F variáns bélyegfüzetek fedőlapja.

Tavaly az év vége felé felbukkant két, eddig teljesen ismeretlen variáns, amit E és F-nek nevezek. A Society for Hungarian Philately tagja, aki Oroszországban él, mutatta be nekem. Ő az eBay árverésen jutott hozzá egy NYStamps nevű eladótól. A két füzet fedőlapja egyezik a C és D variáns füzetekkel (*15. ábra*), de A és B variáns 6-os tömböket tartalmazott (*16. ábra*). Egy másik érdekesség: a tömbök csak egy kapoccsal voltak rögzítve a fedő- és hátlaphoz, azok közepén. Minden másik A-B-C-D füzet kettő kapoccsal van összefűzve.

16. ábra. Balról: F variáns, középen fogazatlan 6-os tömb. Jobbról: E variáns, két szélén fogazatlan 6-os tömb.

Csak feltételezni tudom, de gondolom, hogy a speciális fogazatú ívek felső soraiból használt tömbök elfogytak és a megmaradt alsó három sorból pótolták a hiányt mivel többlet volt a fedő- és hátlapból. Hány ilyen füzet készülhetett? Csak elenyésző mennyiség lehetett.

Visszatérek az egy oldalon fogazott bélyegek példányszámának az elemzésére. Ha a legnagyobb példányszámot nézem, akkor kb. 8.500 ilyen bélyegpár készült (1.706 ívből ívenként 5 pár). A kevesebb, 1.051 ívből csak kb. 5.200 pár. 1950 közepe táján

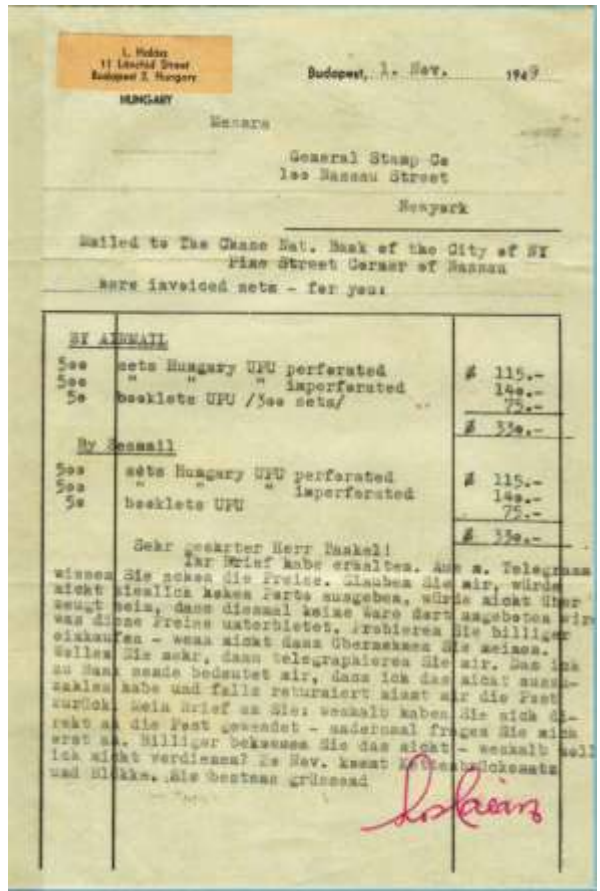
elképzelhető, hogy ennek a mennyiségnek 50-60 százalékát már eladták. A megmaradt ívekből vagy ívtöredékekből már csak 500-800 füzetet lehetet készíteni.

Az 1950-es UPU bélyeggel kapcsolatban egy másik érdekesség is létezik. A Filatéliai Szemle 1976. májusi számában rövidke hír jelent meg ezzel kapcsolatban. Bemutattak egy bélyeget, amin az „1949" évszám helyett „1950" volt feltüntetve. Vámos Imréhez került egy példány, amit az eBay-en keresztül eladott egy Amerikában élő Society for Hungarian Philately tagnak. Érdeklődtem Imrétől, hogy honnan származik ez a bélyeg. Ő csak annyit volt hajlandó mondani, hogy "K" elvtárs kezdeményezésére készült a bélyeg, amiből csak 5-6 darab létezik. („K" elvtárs Kossa István, aki rövid ideig a MABÉOSZ elnöke volt.) A „bélyeg" színe radikálisan eltér a normál 1949-es kiadástól (*17. ábra*).

17. ábra. 3Ft-os UPU bélyeg 1874-1949 és 1874-1950 évszámokkal.

Halász L. aktív bélyegkereskedő volt az 1940-es években. Sok elsőnapi boríték maradt, meg amiket külföldre küldött, főként Egyesült Államokbeli bélyegüzletházak címére. A Filatéliai Vállalat megalapítása előtt az ilyen "maszek" üzletelés nem volt törvényellenes. Érdekes tanulmányozni a megmaradt ajánló levelét az UPU bélyegekkel kapcsolatban (*18. ábra*). Nagy mennyiségű fogazott, fogazatlan bélyegsort és füzetet kínál egy ismert USA-beli bélyegüzletnek. (Akkoriban, a New York-i Nassau Street volt az amerikai bélyegkereskedés fellegvára.)

18. ábra. Halász UPU-bélyeg ajánlata a General Stamp Company-nak 1949-ből.

Az 500 fogazott/fogazatlan sor névértéke 1.800 Ft volt, amit 115-140 dollárért volt hajlandó elküldeni extra postaköltség nélkül. Az 50 darab bélyegfüzetért (ezek minden bizonnyal A variánsok voltak), aminek az eladási ára 1.150Ft volt, 75 dollárt kért. Kb. 4.800 forint értékű áruért (bélyegek névértéke

plusz kb. 50Ft postaköltség) $330-t igényelt, ami azt jelenti, hogy egy dollárért 14,55Ft-ot számított.

1946. augusztus 1-én, a forint bevezetésekor, a dollár átváltási ára 11,74Ft volt. Nem találtam történelmi adatot, hogy ez megváltozott-e 1949 végéig. (Később, az 5 Éves Terv bevezetése és az ipar forszírozott államosítása után a forint már nem volt konvertibilis. Az átváltási értéke attól függött, hogy kapitalista vagy szocialista országok szerepeltek a külkereskedelemben.)

Visszatérve Halász úr leveléhez, kb. 3Ft hasznot kívánt elérni egy dollár átváltásánál. Nem tudom, hogy sikerült-e neki ez az üzlet.

19. ábra. Elsőnapi boríték fogazott és fogazatlan bélyegekkel. A címzett, Earl F. Blinn bélyegkereskedő, szintén sok éven át tagja volt az USA-beli Society for Hungarian Philately-nek.

Befejezésül bemutatok három, filatéliailag inspirált futott levelet 1949-es UPU bélyeggel bérmentesítve (*19.-21. ábra*).

20. ábra. Jobb oldalon fogazatlan bélyegsor elsőnapi borítékon.

21. ábra. Egy oldalon fogazott bélyegpárok a speciális ívek felső sorából.

Felhasznált irodalom:

Kézikönyv = A magyar bélyegek kézikönyve, 323/331 o.
Monográfia = A magyar bélyegek monográfiája, V. kötet, 319-323/383-385 o.
Katalógus = Magyar posta- és illetékbélyeg katalógus. 2003-as kiadás, 80/83 o.
Emmerich Vamos, *The 1949 UPU Booklets*, The News of Hungarian Philately, Vol. 35, No. 1, October-December 2004

BEVEZETÉS MAGYARORSZÁG VÁGOTT BÉLYEGEKKEL BÉRMENTESÍTETT ELSŐNAPI LEVELEIBE

ROBERT B. MORGAN, LOS ANGELES

A magyar vágott bélyegek 15 évnyi gyűjtése után érdeklődésem egy véletlen folytán 1985-ben az 1945-1946 hiperinflációs küldemények felé fordult. Így kerültem aztán a magyar postatörténet sűrűjébe. Akkor még nem tudtam, de mint kiderült, ez olyan fordulópont volt, amivel számomra élethosszig tartó gyűjtési/kiállítási utazás kezdődött. Csak jó idő múlva éltem át az „aha" élményt, hogy vannak elsőnapi leveleim (ún. FDC-k) vágott bélyegekkel is, és a postatörténet itt találkozhat a vágott bélyegek gyűjtésével is, a vágott bélyegek ritkaságát pedig jelentősen fokozzák a valóban *futott elsőnapi* levelek.

Rögtön éreztem, hogy gyűjtésükbe bele fogok szeretni és így ez hamar második fontos gyűjtési területemmé vált. Az inflációhoz hasonlóan úttörő jellegű téma újabb kihívást és hasonlóan nagy elégedettséget nyújtott. Megtanultam azt is, hogy türelmesnek és kitartónak kell lennem. A gyűjteménnyel együtt nem csak ismereteim növekedtek egyre jobban, hanem kezdettől fogva élveztem e ritka borítékok utáni vadászat minden percét.

Bár ezzel kapcsolatos munkám még messze nem teljes, sőt, kifejezetten nyitott a jövőbeli kutatások számára, úgy érzem, hogy itt az ideje megosztanom mindazt, amit eddig megtudtam róluk.

Mint tudjuk, 1958. előtt Magyarországon postai célokra korlátozott számban vágott bélyegek is készültek. Ezek 1939: Protestáns napok emléklap, 1941: Művész-blokk[7], 1949: Puskin kisív, 1949: UPU 75. évfordulójára kiadott bélyegsor, Lánchíd sor, Sztálin 70. születésnapi bélyegsor, és végül 1950: a bélyegnapi Bem-blokk.

1958-tól már minden vágott magyar bélyeg postai bérmentesítésre is érvényessé vált (PRT 180.633/8.B.) ám az igen korlátozott mennyiségek és a fogazott bélyegeknél sokkal (4-10x) magasabb eladási áraik miatt ezeket a maguk korában csak ritkán használták kereskedelmi vagy privát levelezésekben. Míg vágott bélyegek gyakorlatilag minden magyar kiadáshoz megjelentek, elsőnapi bélyegzővel kezelt FDC-k velük csak 44 éven át, 1947. március 5. és 1991. december 6. között fordulhatnak elő.

A magyar bélyegkiadások népszerűsítése céljából a vágott sorok és blokkok néhány példányát a Magyar Posta *promóciós célú FDC-ken* küldte külföldre. 1980-tól előfizetéses rendszerben engedélyezték egyéni gyűjtőknek, *vágott bélyeges FDC-k rendelését is.* Úgy vélem ezek szintén igen

[7] Fordító megjegyzése: a szerző által használt angol megnevezéseket a Magyarországon használtakra fordítottam.

ritkák és természetesen integráns részei is gyűjteményemnek.

Van néhány korai (1947. előtti) vágott kiadás postai küldeményen *elsőnapi emlékbélyegzéssel*, melyek a későbbi elsőnapi bélyegzések előfutárainak tekinthetők. A legkorábbi ilyen előfutárom a Művész-blokk melyet csak vágottan bocsátottak ki 1941. január 5-én. Ezzel szemben, a bélyegsor azonos bélyegképpel, de eltérő színben már korábban, 1940. december 31, forgalomba került fogazott és vágott változatban is, de FDC csak a fogazott változattal ismert.

FDC előfutár. Scott B130. 1941. január 5. zöld, köralakú elsőnapi alkalmi bélyegzéssel. Bérmentesítésre csakis a bontatlan, teljes blokk volt használható.

Míg az FDC-ket <u>fogazott</u> bélyegekkel széles körben terjesztették, <u>vágottakat</u> csak „célzott" személyek/társaságok kaptak a magyar bélyegek promóciója céljából. Az ezekhez alkalmazott emlékbélyegzők azonosak voltak.

Rombuszos elsőnapi bélyegzés, 1949. november 1, Scott 859-60, C63. Az ajánlási szelvényen a „Kir" szót feketével áthúzták.

Rombuszos elsőnapi bélyegzés, 1950. december 10. Scott C80.

Sok minden tisztázatlan még – például mikor kezdődött a vágott bélyegek reklámcélú használata FDC-ken? A legkorábbi darabom dátuma 1949. november 1, az UPU alapításának 75. évfordulójára készült alkalmi bélyegkiadással.

Rombusz alakú elsőnapi bélyegzés. 1949. december 21.
Dr. Szőke András küldte Béla Bauernek, az SHP jelenlegi elnöke, Alan Bauer apjának.

Rombuszos elsőnapi bélyegzés. 1951. november 4.
Scott 974-78.

Rombuszos elsőnapi bélyegzés. 1956. augusztus 12.
Scott 158b. A fordított pár középen vágott változata.

Rombuszos elsőnapi bélyegzés (postakürttel).
1958. február 22, 1958. Scott 1181.

Nem tudok magyarázatot arra sem, hogy a vágott bélyegek bérmentesítésre való érvényességének 1958-as engedélyezésével ellentétben hogyan lehetnek korábbi FDC-im is: 1949. november 1. (U.P.U.); 1949. november 20. (Lánchíd); 1949. december 21. (Sztálin)[8]. Az ajánlási ragjegyek tanúsága szerint a Magyar Posta Értékcikkraktárából többségüket ugyanarra az USA címre küldték, egy továbbit pedig Svájcba.

[8] Lektori megjegyzés: e kiadások fogazottan és vágva is megjelentek és mindkét formájukban felhasználhatók voltak.

A rombuszos és köralakú elsőnapi bélyegzések kisebb-nagyobb eltérésű változatait Vargha Sándor[9] már kimerítően leírta. A kétkötetes könyv-adatai 1983 júliusában végződnek, ám az elsőnapi bélyegzések gyakorlata még további nyolc évig, 1991-ig folytatódott.

1947.03.05 –1949.08.14, 1949.08.20 –1956.10.07
1957.01.31 –1966.09.16

A 1947. március 5-én használatba vett rombuszos elsőnapi bélyegzőkön nincs dátum, és nem tartalmaznak postajelet. A bélyegzést elkülönülve helyezték a borítékra és sosem használták értéktelenítésre.

A rombuszost követő, köralakú elsőnapi bélyegzés, 1966.10.17. a Scott C262-74 bélyegsor egy részével.

Az FDC-k rombuszos típusát (kivéve az 1947. június 8-i Eszperantó postajelet) 1966. december 29-ig használták. A reklámcélú FDC levelezés vágott bélyegekkel első években még csak esetleges volt.

A rombuszos elsőnapi bélyegzést 1966. október 17-én váltotta a *köralakú*. Ebben már látható postai jel és rendszerint szintén külön áll, de ritkábban értéktelenítésre is használták. Minden ezt követő FDC a köralakú elsőnapi bélyegzőt tartalmazza 1991. december 6-ig, ahol a posta megszüntette a vágott bélyegek kibocsátását és ezzel pontot tett gyűjteményeink végére.

Az utolsó elsőnapi bélyegzés. 1991. December 6. Scott 3330.

Tanulmányom csak a vágott bélyegekkel ténylegesen futott levelekkel foglalkozik, a használatlan FDC-k nem tartoznak ebbe a körbe. Velük ellentétben, e borítékok a postatörténet minden szempontjának megfelelnek: bérmentesítést tartalmazva átjutottak a levélküldési rendszeren,

9 Vargha Sándor: „Katalógus az Elsőnapi bélyegzők lenyomatairól /1947.III.5-től – 1983.X.7-ig" I. és II. kötet

magukon hordozva minden postai kezelés és köznapi használat kopási nyomait.

A vágott bélyeges FDC-ket a Magyar bélyegek eladásának külföldi reklámozásra küldték „kiemelt" kereskedőknek, publicistáknak, katalógus kiadóknak és néha befolyásos VIP személyeknek. Megfigyelhető, hogy a legtöbb célpont csak fogazott bélyegeket kapott és csak a néhány legnagyobb kereskedő jutott vágott bélyeges FDC-khez. Közülük még kevesebb mindkét változatot is megkapta. A címzettekhez menő levelezés időtartama különböző időszakra és időtartamokra korlátozódik. Nem tudok semmilyen feljegyzésről hogy ki(k) döntött(ek) a „célba vett" személyekről sem a vágott bélyegekkel küldött levelek mennyiségéről.

E vágott bélyeges reklám FDC-ket a következő helyekről küldték:

(Mindegyikről dátumozott példányaim vannak:)

1. A Posta Értékcikkraktára és Bélyegirodája / Budapest 62. (1949.11.20)
2. Philatelia Hungarica (1951.09.04.)
3. Magyar Filatelia/Budapest,VI.,November-tér 3 (1958.08.30.)
4. Philatelia Hungarica, (1958.10.26)
5. Philatelia Hungarica, P.O.B. 20, Budapest 5, Hungary. (1958.12.31, to 1964)
6. Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szöv./ Titkárság / Budapest 5, Postafiók 164. (1965.08.20)
7. Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége /Titkárság /Budapest 53. Postafiók 164 (1959.09.20; 1965.) MABÉOSZ/ Bp.5.Pf.184. (1967.03.21; 10.31; 11.21)
8. Posta Értékcikkhivatal/Budapest XIII, Váci út 17, (to VIPs 1970.03.7; 1974)
9. Magyar Bélyeggyűjtők/ Országos Szövetsége / Postacím:1387 Bp.Pf4:/Szlaszám: OTP VI. ker. 509-95 (1979.11.20) Philatelia Hungarica/ P.O.B. 600/Budapest 5/Hungary. (1947.07 07, to 1980)
10. Philatelia Hungarica,/P.O.B.600/Budapest,5, Hungary (1947.07.07, to 1980)
11. Philatelia Hungarica, Public Relations, P.O.B.600,Budapest,5, Hungary (1988.04.20)
12. Philatelia Hungarica/H-1373. Budapest / P.O.B.600. (1968 to 1989)
13. FDC/Magyar Bélyeggyűjtők/ Országos Szövetsége/Budapest, Pf.4./1387 (1981-1991)
14. FDC/Magyar Bélyeggyűjtők/ Országos Szövetsége/Budapest 62.Pf.4./1387 (1991.12.06)

Philatelia Hungarica = a Magyar Posta marketing szervezete volt.

MABÉOSZ (Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége) = a szerződést e szolgáltatásra a Magyar Posta és a MABÉOSZ közt időről-időre hosszabbították meg 1-5 évre. A feldolgozásért és felelősségért cserébe a *MABÉOSZ* 6% árengedményt kapott. Ugyanezt a 6%-os engedményt kapták postai termékeket árusító egyéb üzletek, köztük dohányboltok is.

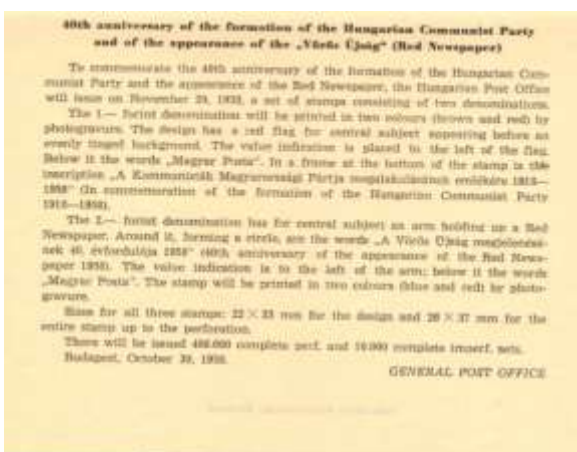
Kísérő anyagok

Az FDC-k csomagolása időnként változó volt. Kezdetben a kiadás postai bejelentését és a megrendeléshez szükséges információkat csatolták. A későbbi küldemények az új kiadás leírását és (kicsinyített) fekete-fehér fényképét tartalmazták. Merevítőként üdvözlőkártyát vagy pusztán csak méretre vágott játékkártya lapot használtak. Végül

egy az új kiadások leírásához egy értéktelenített fogazott példány is tartozott. Ezen tartozékok többnyire nem maradtak fenn, mert a címzettek eltávolították. Én azonban ezeket is érdekesnek és az FDC-k 44 történetének dokumentálásához tartozónak vélem.

Merevítő lap és különböző reklám mellékletek

40th anniversary of the formation of the Hungarian Communist Party and of the appearance of the „Vörös Újság" (Red Newspaper)

To commemorate the 40th anniversary of the formation of the Hungarian Communist Party and the appearance of the Red Newspaper, the Hungarian Post Office will issue on November 20, 1958, a set of stamps consisting of two denominations.

The 1.— forint denomination will be printed in two colours (brown and red) by photogravure. The design has a red flag for central subject supporting before an evenly ringed background. The value indication is placed to the left of the flag. Below it the words „Magyar Posta". In a frame at the bottom of the stamp is the inscription „A Kommunisták Magyarországi Pártja megalakulásának emlékére 1918—1958" On commemoration of the formation of the Hungarian Communist Party 1918—1958).

The 2.— forint denomination has for central subject an arm holding up a Red Newspaper. Around it, forming a circle, are the words „A Vörös Újság megjelenésének 40. évfordulója 1958" (40th anniversary of the appearance of the Red Newspaper 1958). The value indication is to the left of the arm; below it the words „Magyar Posta". The stamp will be printed in two colours (blue and red) by photogravure.

Size for all three stamps: 22 × 33 mm for the design and 26 × 37 mm for the entire stamp up to the perforation.

There will be issued 480.000 complete perf. and 10.000 complete imperf. sets.

Budapest, October 30, 1958.

GENERAL POST OFFICE

A vágott bélyeges reklám FDC-k tehát a következő csoportokba sorolhatók:

a) Előfutár időszak elsőnapi emlékbélyegzéssel,

b) Ténylegesen futott reklámcélú FDC-k elsőnapi és postai bélyegzéssel,

c) Megrendelt, postán küldött FDC-k elsőnapi és postai bélyegzéssel,

d) postán futott privát FDC-k elsőnapi és postai bélyegzéssel,

e) Nem futott FDC-k, elsőnapi szívességi bélyegzéssel (CTO-k)

f) Ugyanezek privát címekkel ellátva, nem futott, vagy későbbi dátumú postai kezeléssel,

g) FDC-k fogazott bélyegekkel, tarifára kiegészítve (a hátoldalon) korábbi kiadású bélyegekkel.

Feltehetően minden vágott 1958 utáni kiadás létezik reklám FDC-ken, habár 35 évnél hosszabb gyűjtésem ellenére jó néhány még hiányzik, sőt jobbára nem is találkoztam velük.

Gyűjtői tapasztalatom szerint a vágott bélyegekkel ténylegesen postázott reklámküldemények száma igen alacsony, 5-30 darab között mozgott. Tudomásom szerint sem a címzettekről, sem a darabszámokról nyilvántartás nem lelhető fel. Ahogy a postán nem futott, pusztán eladásra rendelést szívességi elsőnapi bélyegzésű FDC-k esetében is, senki sem sejti a tényleg létező mennyiséget. Megfigyeltem viszont, hogy a postán e küldemények célonként eltérő és korlátozott időben érkeztek.

Az elsőnapi bélyegzések 44 évéből 201 különböző nevet (nem számítva külön a postacímek

változásait) jegyeztem fel. Példányaim vannak elsőnapi reklámküldeményekből 26 különböző országból: Ausztrália, Ausztria, Belgium, Brazília, Bulgária, Kanada, Anglia/U.K., Franciaország, NDK/NSZK, Gibraltár, Magyarország, Izrael, Olaszország, Mongólia, Marokkó, Hollandia, Palesztina, Lengyelország, Spanyolország, Svédország, Svájc, Törökország, Uruguay, U.S.A. és Venezuela.

Összegezve: *több mint negyed százada lezárult időszakban léteznek vágott bélyegekkel bérmentesített elsőnapi küldeményeink, erősen korlátozott mennyiségben, igen kisszámú helyre küldve.* Ez egy félelmetesen nagy, de ugyancsak gyümölcsöző gyűjtő kihívás!

Egy olyan kiállítási gyűjtemény összeállításának lehetőségén gondolkozom, amivel tudtommal még senki sem foglalkozott. Ha elkészül a kiállítási lapok megírástól függően egy „FDC" vagy Postatörténeti osztályba lehet benevezni az USA nemzeti (WSP), (FIP) nemzetközi vagy feltehetően Európa (FEPA) filatéliai kiállításain.

Vágott FDC-im másodpéldányait készséggel cserélem minden érdeklődővel, email az alábbi: Bobm2@roadrunner.com

Végül, bemutatom a legmegdöbbentőbb FDC-t, az 1951-es vágott és fogazott Lila-blokkpárt, amit a Filatelia Hungarica küldött egy New York-i kereskedőnek. Ezek az 1951-es budapesti nemzetközi kiállításra készültek, csak szervezők és kiállítók kapták ajándékba. Az ajándék ívpár csak 16 napig volt érvényes bérmentesítésre, 1951. október 6. és 21. között. Akik október 14-én este ezt az ajándék blokkpárt megkapták, már nem volt lehetőségük FDC-n postára adni!

Angolból fordította: Szücs Károly

HÍREK

Májusi csoportkép a magyar bélyeg születésének 150 évfordulójára rendezett soproni nemzetközi szemináriumunkról:

Szeptemberben a Finlandia 2017 FEPA kiállításon magyar vonatkozású gyűjteményekkel tagjaink közül nagy aranyérmet szerzett Adriano Bergamini, továbbá aranyérmeket nyertek: Bob Morgan, Nagy András, Szücs Károly és Severin Péter. Gratulálunk kiállítóinknak! A Stampex Autumn 2017 London kiállításon a zsűri az illetékbélyeg osztály nagyaranyérmére értékelte Szücs Károly tagunknak honlapunk bemutatói közt is megtalálható, a Habsburgok szignettáit bemutató gyűjteményét.

Novemberben a HUNFILA 2017 tiszteleti osztályában és szalonjában tagjaink közül kiállított: Adriano Bergamini, Czirók Dénes, Dunai Péter, dr. Homonnay Géza, Jakab András, dr. Lővei György, és Szücs Károly.

Az idei HUNFILA nemzeti nagydíját Kostyál Ferenc tagunk nyerte az 1871-es kiadásokat bemutató nagy aranyérmes gyűjteményével. A postatörténeti osztályban nagy aranyérmet szerzett Glatz István. Aranyérmeseink: Csicsay Péter, Eugen Lancz, dr. Lővei Görgy, dr. Nagy Ferenc, Nagy Gábor és Varjasi Mihály, emellett tagjaink további 11 vermeil és nagy-vermeil érmet is szereztek.

A MABÉOSZ ajánlására idén elnyertük a FEPA „A 2016-évi legjobb európai filatéliai klub” elismerő oklevelét.

Az itt balra látható oklevelet titkárunk a FINLANDIA 2017 FEPA kiállítás alkalmával és a helyszínen rendezett 2017. évi FEPA kongresszuson vette át a FEPA elnökétől José Ramon Morenótól.

Az oklevél átadása Tamperében, 2017 szeptemberében
Balról jobbra a FEPA Board tagjai: Birthe King, Nicos Rangos. Bojan Bracic titkár, José Ramon Moreno elnök, valamint kezében az oklevéllel titkárunk, Szücs Károly (Fotó: Lővei)

A 2011-ben húszéves szünet után újraindított, digitálisan szerkesztett Philatelica elsősorban a Mafitt tagdíjfizetői számára készül, magyar és párhuzamosan angol nyelvű mutációban is, mintegy kétszer annyi magyar, mint angol, együtt 100 körüli példányban.

Újságunk 1971-tól kezdődő minden évfolyama és aktuális CD melléklete a Mafitt honlapjáról letölthető.

www.mafitt.hu

The numbers of this journal from 1971 and the current CD attachment are given on our website. With our authors' permission the contents are listed there.

XXVIII. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Researches

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. e-mail: info@mafitt.hu

Ára: 1.800 Ft

A Philatelica díjai − Awards of Philatelica

2013.
LS

2014.
LS

2015.
LS

A Mafitt nevének angol fordítását ebben az időszakban helyesbítettük
During this period Mafitt's name in English was changed.

A Philatelica nyomdai kivitelezéséhez a **Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány** nyújt támogatást.

18
1

Philatelica

Philatelica 2018/1

Tartalom / Content:

Czirók Dénes:	A kék színű, 1868-as kiadású magyar postautalványok típusai The Types of the Blue Coloured Hungarian Money Order Forms Issued in 1868	1.
Dr. Nagy Ferenc:	A Délvidék 1918-1920-as postatörténete az első temesvári helyi kiadás bélyegei tükrében The 1918-1920 Postal History of the South Region as Reflected in the First Temesvar Local Issue Stamps	13.
Hírek / News		39..

Szerkesztő / Editor — Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt
Fordítók / Translators: — dr. Homonnay Géza, Kőhalmi Csaba

Tanácsadók / Consultants — Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke
president of the Gervay Foundation
Sebestyén T. Tamás, a Mafitt tagja / member of Mafitt
Mervyn Benford, member of The Hungarian Philatelic Society
in Great Britain

A KÉK SZÍNŰ, 1868-AS KIADÁSÚ MAGYAR POSTAUTALVÁNYOK TÍPUSAI

CZIRÓK DÉNES (ZALAEGERSZEG)

1. Irodalmi előzmények

Amikor a gyűjtő egy új témába kezd bele, akkor a legelső lépés mindig az, hogy az irodalmi előzményeket áttekinti. Ismerni kell részletesen, hogy az elődeink időt és fáradtságot nem kímélve milyen ismereteket közöltek az adott témáról, milyen újdonságokat írtak le, illetve milyen összefüggésekre világítottak rá.

A magyar filatéliának egy hallatlan nagy előnye és kincse, hogy létezik egy hétkötetes Monográfiánk, amelyből elegendő példány van használatban, de ennek ellenére sokszor látszik, hogy az abban leírtakat nem mindenki ismeri kellő alapossággal. 1968-ban dr. Rend Ferenc a Monográfia III. kötetében 10 oldalon (91-100. oldal) keresztül foglalkozott a kék színű postautalványok tipizálásával. Ő ezeket a nyomtatványokat „értékcikkpótló előtteseknek" hívta, amiben teljes igazsága volt, de a mai világban már egyszerűbb ezeket a nyomtatványokat röviden „postautalványoknak" nevezni. Tanulmányában a két alaptípuson (magyar és német nyelvű) belül a magyarból két főtípust és további két-két altípust, a német nyelvűből pedig két típust, azaz összesen hat különböző variációt ismertetett.

Bánfalvy Tamás - a Svédországban élő neves filatelista, aki a díjjegyes nyomtatványok kutatásában elévülhetetlen érdemeket szerzett – szintén foglalkozott ezzel a témával, és összefoglaló tanulmányát a Philatelica 75/2 számában közölte 9 oldalon keresztül. Ő is, még a főcímben „értékcikkpótló előttesnek" hívta ezeket a nyomtatványokat, de az alcímben már azt írta, hogy „Az 1868-as kiadású postautalvány". Tipizálásának fő alapját a postautalványok felső részében található koronás címer jelentette, de természetesen megfigyelt sok-sok egyéb különbséget is a nyomtatványok elő- és hátoldalán. Ennek megfelelően 4 magyar nyelvű változatot és három német nyelvűt, azaz összesen hét különböző variációt közölt.

Karl Endrődi – az Ausztriában élt kiváló postatörténeti kutató – ezzel a témával a 2005-ben német nyelven megjelent „125 Jahre Österreichischer Philatelistenklub Vindobona 1880-2005" című kiadványban foglalkozott, mintegy 10 oldalon keresztül. Tanulmányában, amiben már felhasználta a modern technika által kínált számítástechnikai hátteret is, az 1871-es kiadású díjjegyes postautalványok előtti helyzetet foglalta össze. Ebben a cikkben mutatta be először a sárga színű és magyar címerű egy-egy példányban előforduló rendkívül ritka postautalványokat. Később taglalta a kék színű postautalványok Bánfalvy-féle típusait is, és jelezte, hogy azok változatosabbak, mint ahogy a 75/2-es Philatelicában szerepel, de konkrét típusrendszert nem tett le az asztalra. Hozzá kell tennem – mivel abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy Endrődivel hosszú évtizedig együtt dolgozhattam – hogy ő mindent postatörténeti aspektusban vizsgált, hiszen kiválóan ismerte ennek a kornak minden postai területét.

2.Postatörténeti előzmények

A postautalványon történő pénzküldést az osztrák postaigazgatás már 1850. október 1-től bevezette, de az annyira körülményes volt, hogy széleskörűen nem terjedt el. Jellemzésképpen 1852-ben az egész Magyarország területéről 4586 postautalványt adtak fel, és ez a szám 1864-re is csak 26.049 darabra növekedett. A mai napig ebből az időszakból kézzelfogható bizonyítékot (pl. futott postautalványt) még nem találtunk.

Az igazi áttörést a postautalványozás terén az 1867. február 26-án megjelent és 1867. március 15-től hatályba lévő új rendelet teremtette meg, amely kimondta, hogy 25 Ft értékig bármely postahivatalból bármelyik postahivatalba lehet utalványt küldeni. A rendelet melléklete sablonosan közölte a kötelezően alkalmazandó új nyomtatvány képét is, aminek megfelelően azt hamarosan ki is nyomtatták, és szétterítették a postahivatalokban. Ez a nyomtatvány német nyelvű volt, az osztrák kétfejű sasos címerrel, a mai szóval mondott díjjegy nélkül.

Post-Anweisung
auf die Summe von 25 Gulden Kreuzer ö. W.
in Buchstaben (die Gulden in Buchstaben).
fl. kr. ö. W.
Post-Aufgabs-Stempel.
An
Bestimmungsort:
Post-Vormerk. Unter № 2 des Aufnahmebuches eingetragen.
Perlaszo den 19ten May 1868.
Unterschrift:

1.ábra A legkorábbi ismert magyarországi postautalvány 1868. március 19-i dátummal

A bevezetés évéből, 1867-ből még ilyen nyomtatvány nem került elő, a legkorábbi nyomtatvány 1868. március 19-i és valaha a Ryan-gyűjteményben volt megtalálható (1. ábra).

Magyarországi felhasználással 1868-ból még további két hasonló sárga színű, osztrák címerű postautalvány ismert. Ha már az 1868-as felhasználásnál vagyunk, meg kell említeni, hogy az 1868-ban bevezetett kék színű postautalványokból is ismert 6 db, azaz a mai napig összesen filatéliai körökben 9 db létezik 1868-ból. Tudni kell ehhez még azt, hogy a hivatalos statisztikák szerint 1868-ban 55.000 darab volt a magyarországi postautalvány-forgalom. Tehát kb. minden 6.000 darabból csak egy maradt meg.

Az adatok mintegy 30 éves adatgyűjtésből származnak. Ennek során 270 magyar felhasználású postautalvány adatait és képét rögzítettem a számítógépben, amelyből a tárgyi munkához tartozó kék színű postautalványok száma jelenleg 182 darab (a többi a sárga színű postautalványok, illetve a sárga színű díjjegyes postautalványok).

Térjünk azonban vissza a történelemhez, aminek során jött 1867 tavaszán a kiegyezés, majd 1867. május 1-től megalakult Gervay Mihály vezetésével a független magyar postaigazgatás. Nyilvánvaló, hogy a magyar vezetésnek nem tetszett a kétfejű sassal ellátott sárga színű postautalvány blanketta, de először ennél nyilván sokkal fontosabb dolgok kerültek előtérbe.

Az osztrák és a magyar postaigazgatás közösen 1868. január 1-től felemelte a korábbi 25 Ft-os utalható összeghatárt 50 Ft-ra, emiatt a magyar szervezet kiadott 1867. december 19-én egy ren-

deletet (PRT 20/1867. december 28.), amelyben kihirdették az összeghatár felemelését.

A pénzutalványozási üzlet kiterjesztése 50 frt erejéig az összes cs. k. és m. k. postahivatalokra.

11,944/3061.

A bécsi cs. kir. kereskedelmi ministeriummal létrejött egyezmény következtében 1868. januárhó 1-jétől kezdve a pénzutalványozásokat illetőleg az 1867. január 21- és febr. 27-én 1431/150 és 3614/440. sz. a. (Rend. lap. 1867. 23 és 55. l.) kelt kibocsátványokban foglalt határozatok, valamint az erre vonatkozó utasítás szabályai a következőleg módositatnak.

A belföld mindazon helyein, hol cs. k. és m. kir. postaintézetek léteznek, valamint a belgrádi aust. cs. k. postaexpeditionál jövendőben ötven (50) o. é. frt erejéig terjedő pénzösszletek utalványozhatók kifizetés végett az összes, fenebb emlitett postahelyekre.

Ausdehnung des Geldanweisungs-Geschäftes bis zum Betrage von 50 fl. auf alle kön. ung. und k. k. Postämter.

11,944/3061.

In Folge Vereinbarung mit dem k. k. Handelsministerium werden vom 1. Jänner 1868 ab, die mit dem Erlasse von 21. Jänner und 26. Februar 1867, Z. Z. 1431/150 und 3514/440 (Verordnungs-Blatt ex 1867, Seite 23 und 55) hinausgegebenen Bestimmungen über Geldanweisungen, so wie die Bestimmungen des bezüglichen Unterrichtes in folgender Weise abgeändert:

An allen Orten des Inlandes, wo sich kön. ungar. und k. k. Postanstalten befinden, so wie bei der k. k. österr. Post-Expedition in Belgrad können künftig Geldbeträge bis einschließlich Fünfzig (50 fl.) Gulden ö. W. zur Zahlung an allen andern oben bezeichneten Postorten angewiesen werden.

2.ábra Az 1867.december 19-i rendelet bevezető része

A vizsgált témánk szempontjából a 3 oldalas rendelet utolsó bekezdése az izgalmas, amely így kezdődik: *„Új utalványozási blanquette-k nyomtatásáig …”*.

d) Új utalványozási blanquette-k nyomtatásáig a mostani blanquette-k előlapján, „a levéljegyek felragasztása stb.“ helyén, továbbá a hátlapon a „tudnivalók“ 2-ik pontja alatt a „25 frt“ összeg a blanquette kiszolgáltatása előtt tollal „50 frt“-ra kiigazitandó.

Pest, dec. 19. 1867.

d) Bis zur Auflage neuer Anweisungs-Blanquetten ist in der, in den bisherigen Blanquetten auf der Vorderseite an der Stelle „Zum Aufkleben der Briefmarke &c“, dann auf der Rückseite bei den Bemerkungen im Punkte 2 angesetzte Betrag „25 fl.“ vor der Auefolgung des Blanquettes an die Partei, mit der Feder in „50 fl.“ umzuändern.

Pest, den 19. Dezember 1867.

3.ábra. A rendelet utolsó bekezdése

Azaz, 1867 év végén már tervbe volt véve, hogy a magyar postaigazgatás lecseréli az osztrák címeres sárga postautalványokat magyarra. Most már csak az a kérdés, vajon mikor?

1868. március 3-án egy újabb rendelet (PRT 6/1868. március 5.) jelent meg az utalványi összeg helyes írásáról, melynek a második bekezdése az izgalmas számunkra:

A pénzösszet bejegyzése a feladási nyugtákban az 50 o. é. frtot meghaladó postai utalványozásoknál.

3056/791.

A pénzutalványozások feladási nyugtáin az 50 frton felül utalványozott pénzösszet a postapénztárak által ezentúl nem betükkel, hanem csak számokkal lesz kiirandó.

Az illető nyomtatvány uj kiállitása alkalmával e körülmény figyelembe fog vétetni; addig is a mostani nyomtatványon a betüszerinti beirásra szánt hézag vonallal kitöltendő.

A pénzutalványi blanquette-ken az utalványozott összet — csak ugy mint eddig — maga az elküldő által először számokkal, aztán ismételve a vonalozott helyen a forintok betükkel losznek bejegyzendők.

Post mart. 3. 1868.

Einzeichnung des Geldbetrages in den Aufgabsscheinen für Postanweisungen auf mehr als 50 fl. ö. W.

3056/791.

In Zukunft haben die Postcassen in die Aufgabsscheine über Geldanweisungen auf mehr als 50 fl. ö. W. den angewiesenen Geldbetrag nur mit Ziffern und nicht mehr mit Buchstaben einzustellen.

Bei der Wiederauflage der betreffenden Drucksorte wird hierauf entsprechend Bedacht genommen werden; in der bisherigen Drucksorte ist der für die Eintragung mit Buchstaben bestimmte Raum mit einem Striche auszufüllen.

In dem Geldanweisungsblanquette selbst ist der angewiesene Betrag wie bisher, vom Absender zuerst in Ziffern und dann in straffirten Stelle wiederholt, u. z. die Gulden in Buchstaben einzusetzen.

Pest, am 3. März 1868.

4.ábra. Az 1868. március 3-i rendelet

Azt írják: *„Az illető nyomtatvány új kiállítása alkalmával a körülmény figyelembe fog vétetni; addig is a mostani nyomtatványokon…”*. Azaz, még 1868. március elején sem voltak meg az új magyar címerű postautalványi nyomtatványok, a régieket kellett használni.

1868. április 20-án (PRT 11/1868. április 25.) ismét egy korszakalkotó újítást vezettek be, mivel 1868. május 20-i dátummal lehetővé vált a pénzutalványokat táviratilag is feladni. A kilencoldalas rendelet részletesen kitér a tudnivalókra, és bemutatja az újfajta postautalványok képeit is.

A távirda közvetitésével eszközlött pénzutalványozások.

5083/1426.

A cs. kir. kereskedelmi ministeriummal létrejött egyezmény alapján f. évi május 20-kától kezdve a belföldi forgalomnál a postai utalványozás végett befizetett összetek kifizetésére a rendeltetési hely postahivatala — ha a feladó ugy kivánja — táviratilag is utasitatni fog; ha t. i. a feladási és rendeltetési hely közt távirdai összeköttetés léteznek, s az utalványozandó összet az ötszáz o. é. forintot meg nem haladja.

Vermittlung von Geldanweisungen im telegraphischen Wege.

5083/1426.

In Folge einer Vereinbarung mit dem k. k. Handelsministerium werden vom 20. Mai l. J. ab, im internen Verkehre die auf Postanweisungen eingezahlten Beträge über Verlangen des Absenders auf telegrafischem Wege bei der Postanstalt des Bestimmungsortes zur Auszahlung angewiesen, wenn zwischen der Postanstalt des Aufgabsortes und jener des Bestimmungsortes eine Staatstelegrafenverbindung besteht und der Betrag der Anweisung fünfhundert Gulden ö. W. nicht überschreitet.

5.ábra. Az 1868. április 20-i rendelet eleje

A hosszú rendelet hetedik oldala részletesen foglalkozik a postautalványok nyomtatványaival is.

1) Az A) minta szerint az utalványblanquette-k, valamint a B) és C) minta szerint, összet-különbség nélkül valamenyi postautalványozások részére uj fölvételi s leadási lapok fognak nyomatni.

Folyó évi maj. 20-kától kezdve az egyszerü és távirati utalványozásokra egyiránt az uj utalvány-blanquettek használandók, s a régiek a postahivataloknál (pénztáraknál) netán meglevő készlete az orsz. postagazdászathoz küldendő.

1) Es werden neue Postanweisungsblanketten nach Formulare A. dann für alle Postanweisungen ohne Unterschied des Betrages neue Auf- und Abgabsscheine nach Formulare B. und C. in Druck gelegt.

Die neuen Postanweisungsblanquetten sind vom 1. Mai l. J. an sowohl für gewöhnliche als für telegrafische Anweisungen in Verwendung zu nehmen und die bei den Postämtern (Postkassen) derzeit befindlichen Vorräthe der bisherigen Drucksorte an das Postoekonomat einzusenden.

6.ábra. A rendelet szerint 1868. május 20-től már az új nyomtatványoknak a postahivatalokban kell lenniük.

A rendelet azt írja, hogy „*Folyó évi május 20-kától kezdve az egyszerű és távirati utalványozásokra egyiránt az új utalvány-blanquettek használandók…*”

Ez azt jelenti, hogy az új kék színű postautalványok hivatalosan 1868. május 20-án jelentek meg!

A régi nyomtatványok felhasználásánál megengedi, hogy a normál postautalványokat a készlet

erejéig felhasználhassák, de a táviratinál már az újat kell használni.

Az elébbi modoru feladási lapok a meglevő készlet elfogytáig a postapénztárak által közönséges utalványoknál ezentul is használandók ; a távirati utalványokhoz pedig azonnal az uj nyomtatásu feladási vevények alkalmaztassanak.

Die Postkassen haben Aufgabsscheine der früheren Drucksorte bis zur Erschöpfung des vorhandenen Vorrathes zu den gewöhnlichen Postanweisungen, für telegrafische Anweisungen hingegen sogleich Aufgabscheine der neuen Auflage zu verwenden.

7.ábra. A rendelet szerint a régi nyomtatványok még a normál utalványoknál felhasználhatóak.

A rendelet utolsó bekezdése rögzíti, hogy az új nyomtatványok színe a magyar postaigazgatás területén zöld-színű lesz (ami aztán valami miatt kékre változott!).

Az uj nyomtatványokra nézve megjegyeztetik, hogy az utalványok blanquettjei valamint az expresslevelek kiséröiratai megkülönböztetés végett a cs. k. postaigazgatás részére rózsa-, a magy. kir. postaigazgatás részére zöldszinü papiron, ez utóbbiak a magyar és német szöveg szerint külön fognak kiállitatni. — A német szövegü kisérő iratok a német-szláv koronatartományokba vagy Horvát-Tótországba és a határörvidékre intézett levelekhez használandók. A magyar vagy német szövegü utalványblanquette-k megválasztása a feladó tetszésére bizatik.

Pest, apr. 20. 1868.

Hinsichlich der neuen Drucksorten wird bemerkt, dass zur leichteren Unterscheidung die Anweisungsblanquetten und Expressbriefbegleitscheine von der k. k. Postverwaltung auf rothem Papier, von der k. ung. Postverwaltung aber in abgesondertem ungarischen und deutschen Texte auf grünem Papier ausgegeben werden.

Die Drucksorten mit deutschem Texte sind für die, nach den deutsch-slavischen Kronländern, dann nach Kroatien, Slavonien und der Militärgrenze lautenden Briefe, jene mit ungarischem Texte nach der Wahl des Aufgebers im innern Verkehre Ungarns zu verwenden.

Pest, am 20. April 1868.

8.ábra. A rendelet szerint az új nyomtatványok zöld színűek lesznek

A rendelet utolsó mondata is nagyon izgalmas, amely megengedi, hogy a felhasználó válasszon a magyar, vagy a német változat közül *(„A magyar vagy német szövegű utalványblanquette-k megválasztása a feladó tetszésére bizatik.”)*. Ezzel a lehetőséggel aztán a feladók éltek is, a vizsgálatba bevont 182 kék futott postautalvány közül 95 magyar és 87 német nyelvű, azaz nagyjából egyformák, egy kis magyar túlsúllyal.

A rendelet melléklete összesen négy új nyomtatvány elő- és hátoldali képét közli. Minket most a magyar és a német nyelvű postautalványok előoldali képe érdekel:

A minta. (Előlap.)

Postautalvány.

Formulare A. (Vorderseite.)

Postanweisung.

9-10.ábra. A magyar és a német nyelvű változat

Már most érdemes arra figyelni, hogy a magyar postaigazgatás által kiadott rendelet mellékletében a javasolt címer két oldala nem szimmetrikus. A bal oldalán egy kecsesebb olajág, míg a jobb oldalán egy terjedelmesebb tölgyág található. Ezen kívül érdemes még figyelni az évszámra is, amely „186.” formátumú.

11.ábra. Balról olajág, jobbról tölgyág

Míg a független magyar postaigazgatás az első 1867. június 1-én kiadott bélyegeit még a bécsi állami nyomdánál rendelte meg, addig ezeket a postautalványokat a budai Királyi Magyar Egye-

temi Nyomdánál gyártották le könyvnyomásos eljárással 0,18-0,20 mm vastag vízjel nélküli géppapírra. Annak még nem találtuk meg a nyomát, hogy a rendeletben leírt zöld színű papír miért változott át kék színűre. Ennek nyilván valamilyen technikai oka lehetett. Mindenesetre az 1871-es kiadású díjjegyes postautalványokat már zöld színű papírra nyomták.

3. A típusképzésnél figyelembe vehető ismérvek

Mint ahogy az előzményekből is kiderül, neves elődeink mindkét alapváltozatból többféle típust és altípust különböztettek meg. Ennek során többféle geometriai tulajdonságot is megmértek minden egyes darabnál, és többek között e geometriai tulajdonságok is szerepet játszottak a csoportosításban. Így pl. a teljes postautalványok méretei, az egyes nyomatokon lévő vonalak hossza, a magyar, illetve a német megnevezés teljes hossza, stb. Ehhez még hozzájárultak a postautalványok hátoldalának is a hasonló alapelvű vizsgálatai.

A mai kornak megfelelő típusképzésnél már olyan ismérveket kell megállapítanunk, amelyek egy egyszerű előoldali kicsinyített, vagy nagyított képből, vagy elektronikus úton készített digitális képből mindenféle mérés nélkül is megállapíthatók. Erre azért is szükségünk van, mivel a mai korban az aukciós házak már nem minden esetben közlik a postautalványok hátoldali képét, illetve az előoldali nyomtatott kép nem mérethelyes, vagy az elektronikus képből nem lehet a méreteket kiolvasni. Ennek ellenére mégis el kell tudnunk dönteni a közölt postautalvány típusát. Természetesen minden egyes típusnál bebizonyítható, hogy az elődeink által megállapított számszerű geometriai méretek helyesek, és az adott típusra jellemzőek, de az alábbi tipizálásban más, könnyebben észlelhető jegyek alapján is végrehajtható a típusok azonosítása.

A tipizálás során még egy fontos tényező szerepet játszott, nevezetesen a felhasználási idő kérdése. Nyilvánvaló, hogy azt a nyomtatványt hamarabb használták, amelyből több 1868-as példány létezik, mint azt, amelyből csak 1871-es példányok léteznek. Nyilván azt a nyomtatványt is előbb használták, amelynek nyomtatott dátumában a „186” szám szerepel, mint azt, amelynél már a „187” számot írták. Ezek a gondolatok a típusok, altípusok sorrendiségét határozták meg.

A tipizálási ismérvek nyilván a teljes postautalványra vonatkoznak, amelyek a bal oldalukon tartalmazzák a „Szelvény”, illetve a „Coupon” részt. Amennyiben ezek nem találhatóak meg, akkor is lehetséges a tipizálás, de jóval nehezebb.

A tipizálás során az elődeink által közölt rendszert nem „fejlesztettük tovább”, sokkal egyszerűbb volt egy új rendszert felállítani, új számozással. Viszont Bánfalvy Tamás gondolatát, hogy a felső címer a fő típusokban meghatározó – ezt felhasználtuk továbbra is, de nem ugyanabban a sorrendben. A tipizálás során a magyar nyelvű postautalványokat „A” betűvel jelöltük, míg a németeket „B” betűvel.

4. A magyar nyelvű postautalványok típusai:

A vizsgálat során összesen 95 darabot vizsgáltunk meg, amelyből hét képe nem volt alkalmas a típus azonosításához (pl. az aukciós ház katalógusa csak egy kis részét közölte a darabból). A tipizálás során megadjuk azt is, hogy az értékelhető 88 darabból hány tartozik az adott típushoz, amiből már ennek gyakoriságára is következtetni lehet.

A.1.1.a típus:

12. ábra: Az „A.1.1.a" típus Magyar-Csernya bélyegzéssel

A típus ismérvei:

- Korona: Szt. István korona
- Nyomtatványszám: „379. sz. nyomtatvány." alakban (aláhúzva)
- Szelvény alatt nincs szöveg
- Az összeget tartalmazó 2. sorban „iratik" szó található
- A bal oldali Szelvényben: „A czímzett neve és lakhelye" szöveg szerepel
- Évszám: „186." alakban

Felhasználási idő: 1868. december – 1872. január (de ismert egy példány 1874 márciusából is).

Ismert darabszám a 88-ból: 10.

A.1.1.b típus:

13. ábra: Az „A.1.1.b" típus Roman-Bogschan bélyegzéssel

A típus ismérvei:

- Korona: Szt. István korona
- Nyomtatványszám: „379. sz. nyomtatvány." alakban (aláhúzva)
- Szelvény alatt ötsoros szöveg található (ez a lényegi változás az előző típushoz képest!)
- Az összeget tartalmazó 2. sorban „iratik" szó található
- A bal oldali Szelvényben: „A czímzett neve és lakhelye" szöveg szerepel
- Évszám: „186." alakban

Felhasználási idő: 1869. június – 1869. október.

Ismert darabszám a 88-ból: 8 (a második legritkább).

A.1.2 típus:

14. ábra: Az „A.1.2” típus Roman-Bogschan bélyegzéssel

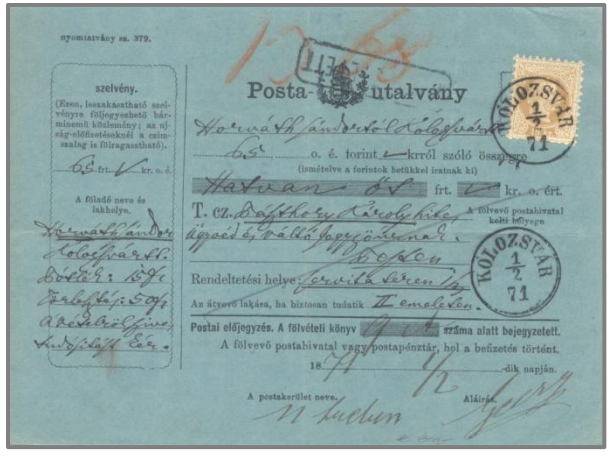
A típus ismérvei:

- Korona: Szt. István korona
- Nyomtatványszám: „379. sz. nyomtatvány.” alakban (nincs aláhúzva)
- Szelvény alatt ötsoros szöveg található
- Az összeget tartalmazó 2. sorban „iratnak” szó található
- A bal oldali Szelvényben: „A föladó neve és lakhelye” szöveg szerepel
- Évszám: „186.” alakban

Felhasználási idő: 1869. november.

Ismert darabszám a 88-ból: 5 (a legritkább).

A.1.3 típus:

15. ábra: Az „A.1.3” típus Kolozsvár bélyegzéssel

A típus ismérvei:

- Korona: Szt. István korona
- Nyomtatványszám: „nyomtatvány sz. 379.” alakban (kis „ny”)
- Szelvény alatt ötsoros szöveg található
- Az összeget tartalmazó 2. sorban „iratnak” szó található
- A bal oldali Szelvényben: „A föladó neve és lakhelye” szöveg szerepel
- Évszám: „18.” alakban

Felhasználási idő: 1870. február – 1871. június (de ismert egy példány 1875 márciusából is).

Ismert darabszám a 88-ból: 30 (a leggyakoribb).

A.1.4 típus:

16. ábra: Az „A.1.4” típus Doboz bélyegzéssel

A típus ismérvei:

- Korona: Szt. István korona
- Nyomtatványszám: „Nyomtatvány sz. 379.” alakban (nagy „Ny”)
- Szelvény alatt ötsoros szöveg található
- Az összeget tartalmazó 2. sorban „iratnak” szó található
- A bal oldali Szelvényben: „A föladó neve és lakhelye” szöveg szerepel
- Évszám: „18.” alakban

Felhasználási idő: 1871. február – 1871. augusztus.

Ismert darabszám a 88-ból: 15.

A.2 típus:

17. ábra: Az „A.2” típus Duna-Földvár bélyegzéssel

A típus ismérvei:

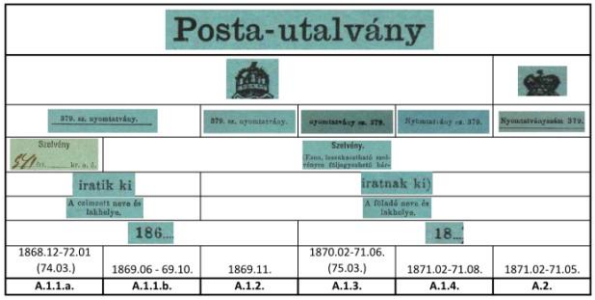
- Korona: Habsburg korona (ez azonnal szembetűnő)
- Nyomtatványszám: „Nyomtatványszám 379.” alakban (nagy „Ny”)
- Szelvény alatt ötsoros szöveg található
- Az összeget tartalmazó 2. sorban „iratnak” szó található
- A bal oldali Szelvényben: „A föladó neve és lakhelye” szöveg szerepel
- Évszám: „18.” alakban

Felhasználási idő: 1871. február – 1871. május.

Ismert darabszám a 88-ból: 20 (a második leggyakoribb).

A magyar típusok összefoglalása:

Tehát a vizsgálat szerint hat különböző típusú magyar nyelvű postautalvány különíthető el. E típusok azonosítását segíti az alábbi táblázat:

18. ábra: A magyar nyelvű postautalványok típusai

5. A német nyelvű postautalványok típusai:

A vizsgálat során összesen 87 postautalványt vizsgáltunk meg, amelyből hat kép nem volt alkalmas típus-azonosításra. A típusok leírásánál megadjuk azt is, hogy az értékelhető 81 darabból hány tartozik az adott típushoz, amiből a típus gyakoriságára már következtetni lehet.

A tipizálás során itt már jobban kell figyelni a címert jobbról és balról körülvevő növényzetre. A jobb oldali növényzet általában hasonló: stilizált tölgyág. A baloldalon háromféle variációt különböztetünk meg:

- laza olajág,
- sűrű olajág és
- stilizált tölgyág.

B.1 típus:

19. ábra: A „B.1” típus Roman-Bogschan bélyegzéssel

A típus ismérvei:

- Korona: Szt. István korona, balról laza olajággal
- „Coupon” alatt: nincs szöveg
- „Coupon” kerete: ívelt
- Évszám: „186.” alakban

Felhasználási idő: 1868. december – 1869. december

Ismert darabszám a 81-ből: 12.

B.2 típus:

20. ábra: A „B.2" típus Dolni Miholjač bélyegzéssel

A típus ismérvei:

- Korona: Szt. István korona, balról sűrű olajággal
- „Coupon" alatt: 7-soros szöveg
- „Coupon" kerete: szögletes
- Évszám: „18." alakban

Felhasználási idő: 1869. szeptember – 1872. február

Ismert darabszám a 81-ből: 9. (a második legritkább)

B.3.1. típus:

21. ábra: A „B.3.1." típus Szerb Szt. Péter bélyegzéssel

A típus ismérvei:

- Korona: Szt. István korona, balról stilizált tölgyággal
- „Coupon" alatt: 7-soros szöveg
- „Coupon" kerete: ívelt
- Évszám: „186." alakban (aminek érdekessége, hogy a „8"-as szám nagyobb méretű)

Felhasználási idő: 1869. március – 1871. február

Ismert darabszám a 81-ből: 8. (a legritkább)

B.3.2. típus:

22. ábra: A „B.3.2.” típus Mágocs bélyegzéssel

A típus ismérvei:

- Korona: Szt. István korona, balról stilizált tölgyággal
- „Coupon” alatt: 7-soros szöveg
- „Coupon” kerete: ívelt
- Évszám: „187.” alakban

Felhasználási idő: 1871. január – 1871. november

Ismert darabszám a 81-ből: 43. (a leggyakoribb)

(Meg kell jegyezni a fenti ábrán bemutatott postautalvány esetében, hogy jól látszik a nyomtatvány bal oldalán a mellette lévő nyomtatvány hátoldala, amiből egyértelműen következik, hogy a postautalványokat egy nagyobb íven többszörösen egymás mellé helyezve nyomtatták. Egy előoldal mellé egy hátoldal került, így az összehajtást követő vágáskor a helyes sorrend alakult ki.)

B.3.3. típus:

23. ábra: A „B.3.3.” típus Déda bélyegzéssel

A típus ismérvei:

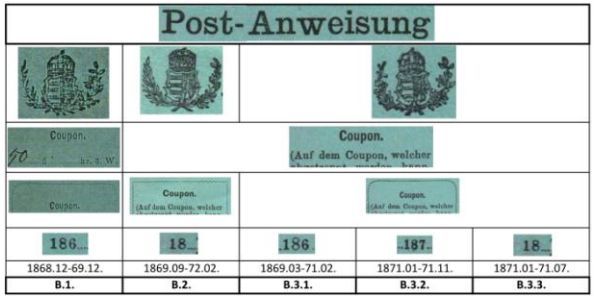
- Korona: Szt. István korona, balról stilizált tölgyággal
- „Coupon” alatt: 7-soros szöveg
- „Coupon” kerete: ívelt
- Évszám: „18.” alakban

Felhasználási idő: 1871. január – 1871. július

Ismert darabszám a 81-ből: 9. (a második legritkább - holtversenyben)

A német típusok összefoglalása:

Tehát a vizsgálat szerint öt különböző típusú német nyelvű postautalvány különíthető el, amely típusok megállapítását az alábbi táblázat segíti:

6. Összefoglalás:

Az 1867-es bélyegekkel ellátott postautalványok gyűjtése töretlenül népszerű gyűjtési terület. A gyűjtők egyrészt a különböző bérmentesítések, másrészt a szép és sok esetben ritka bélyegzések miatt gyűjtik ezt a területet. Bízom benne, hogy a nyomtatványok típusainak gyűjtése még kedveltebbé teszi ennek a területnek a gyűjtését.

Köszönöm a gyűjtőknek és az aukciós házaknak a segítségét, amelynek során számtalan másolatot, és ezáltal új információkat összegyűjthettem. Külön köszönetemet fejezem ki a cikkben megjelent képek rendelkezésre bocsátásához Adriano Bergamininek (12, 14, 19 és 20-as számú képek) és Dr. Homonnay Gézának (16 és 21-es számú képek). A többi kép a szerző gyűjteményéből származik.

Irodalomjegyzék:

- 1867-1868 évi PRT-k (http://apps.arcanum.hu/app/postamuzeum/)
- A Magyar Bélyegek Monográfiája III. (1968)
- Bánfalvy Tamás: Az első magyar értékcikk-pótló előttes (Philatelica 75/2) (1975)
- Karl Endrödi: Von der ungarischen Postverwaltung verwendete Postanweisungs-Formulare von der Ausgabe der ersten postanweisungs-Ganzsache (125 Jahre Österreichsicher Philatelistenclub Vindobona 1880-2005) (2005)

A DÉLVIDÉK 1918-1920-AS POSTATÖRTÉNETE AZ ELSŐ TEMESVÁRI HELYI KIADÁS BÉLYEGEI TÜKRÉBEN

DR. NAGY FERENC (BÉCS)

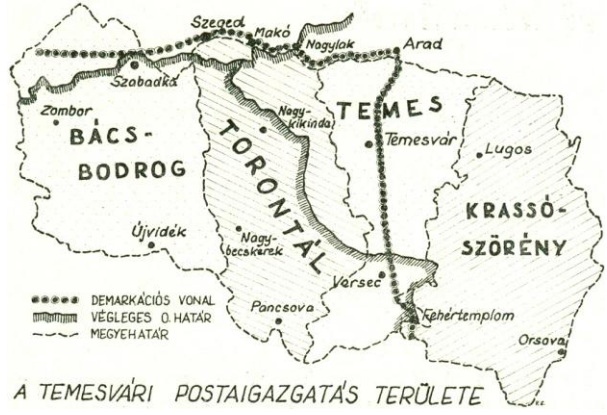
Mint mindig, egy peremterületre vadászván, melyet Magyarországon nem nagyon preferálnak és ezért viszonylag olcsón beszerezhetők, fedeztem fel a Temesvári 1919-es első helyi kiadást. Ezek alacsonyan értékelt bélyegek, és azt gondolhatnánk, hogy sok levél is létezik, melyeken e bélyegek találhatók.

Hiszen a katalógusok szerint egymillió darab készült az 1916-os Aratós kiadás 2 filléres 10 fillérre való felülnyomásából, és félmilliós példányszámával a másik, a 10 filléres III. Hadisegély 45 filléres felülnyomása is tömegbélyegnek tűnik.

Ilyen bélyegekből sok futott levélre számíthatnánk, ám nem fogja hinni a Kedves Olvasó, hogy az elmúlt három évtizedben valódi levelet csak 35 darab körül találtam. Azonban, mint kiderült, közöttük szerencsésen rendkívüli ritkaságokat is! Szeretném e „találmányokból" a legszebb darabokat Önöknek bemutatni, egy kis hadtörténeti vázlattal körítve.

A Délvidék szerb megszállása, 1918. november 25.

Az 1918-19-es marakodás keretén belül az újonnan alakult SHS állam,- „Szerbek, Horvátok, Szlovének" - illetve gyakorlatilag Szerbia, mint hajtómotor, többek között négy nagy vármegyét akart Magyarországtól elzsákmányolni: Bács-Bodrog, Torontál, Temes és Krassó-Szörény megyéket. A baranyai átmeneti megszállással itt most nem foglalkozom. Mind a négy vármegye a Temesvári Postaigazgatósághoz tartozott.

1. ábra. Katonai helyzet Délvidéken az I. világháboru végén.

A területet 1918. november 25-ig szerb csapatok szállták meg és az un. "Újvidéki határozat" értelmében a Délvidéket az SHS államhoz tervezték csatolni.

A Szeged-Arad- Temesvár-Újvidék térségében beszállásolt francia csapatok ügyeltek e folyamat lebonyolítására. Filatéliai nyomaikat az aradi és szegedi helyi kiadásoknál találjuk: 1919. május 4-5-én „Occupation francaise" Aradon, és 1919. jú-

nius 26-án „Magyar Nemzeti Kormány Szeged”, illetve az aukciókon időnként feltűnő képeslapjaikon, melyeket a fent említett városokból Franciaországba küldtek.

Ne képzeljünk elit csapatokat. A tisztikar francia volt ugyan, de a közkatonák jó része Ázsiából, Afrikából, tehát a gyarmatokról származott. Levelezésük ez okból ritka, mint a fehér holló.

Egyetlen ajánlott francia tábori posta levelet találtam csak eddig, melyet az alábbiakban szeretnék bemutatni. Mint ajánlott küldemény is nagy ritkaság lehet, még egyetlen másikat sem láttam. A jobb felső sarokban a feladó alatt “Territoriale de Szegedin” szöveg olvasható.

2.ábra. Ajánlott levél a megszálló francia csapatok által tábori postával (FM) a szegedi garnizonból Lyonba küldve. Ajánlási ragjegy: „Tresor et Postes“

Ugyancsak ritkának tűnik egy magyar 10 filléres díjjegyes boríték, /Simády 34/b/, melyet egy francia tiszt küldött haza tábori postájukkal 1919. január 14-én, a díjjegyesen “FM” /Forces Militaires = Hadsereg/ kézírásos értéktelenítéssel átírva.

3.ábra. Boríték „Tresor et Postes“ tábori postabélyegzővel, a francia megszállás idejéből, 1919. január 14.

Még egy érdekes temesvári levelet találtam francia kézből egy budapesti aukción, amely senkinek nem kellett, mert reménytelenül túl van bérmentesítve. Ha azonban jobban megnézzük a levelet, az itt következőket árulja el.

A levél egy francia tiszt műve, aki így dokumentálta, milyen bolond időket élt át Magyarországon.

4. ábra. Futárlevél Temesvárról Franciaországba 1919. július 23-ról

- A levélen az aradi francia megszállás nyolc héttel korábban megjelent bélyegeiből küld példányokat;

- utána a temesvári első helyi kiadás mindkét bélyege látható;

- majd a Temesváron továbbra is érvényben volt Köztársaság felülnyomatú magyar bélyegekből néhány példányt ragasztott fel, ami egy szép dokumentációja az akkori helyzetnek;

- miután a bélyegeket a posta lepecsételte, visszakérte a levelet, /nem ajánlott, hanem közönséges levél volt!/ és az akkor szokásos módon a francia tábori postával küldte haza. Lásd fent jobbra pirossal: FM. majd a baloldalon fent "Courier".

- A bélyegzés dátuma, július 23, a 45 filléres bélyeg eddig ismert legkorábbi felhasználása.

Ezeket a darabokat azért mutattam be, mert a francia tábori postát nem igen látni Magyarországon. Én mindössze ezt a pár a példányt találtam az elmúlt 20-30 évben.

Ez a levél egy kis ugrást tesz előre, de az áttekintés miatt így van szükség rá. Így mind a három érdekes francia küldemény együtt van.

Ore Tonnes (norvég filatelista és postatörténész, aki többek között a magyar területváltozásokkal is foglalkozott igen magas fokon. Gyűjteményét Budapesten árverezték el a Darabanth cégnél) egyetlen temesvári levélről tudott, melyen aradi francia megszállásos bélyegek voltak. Ezek szerint ez lenne a második ismert darab.

Nota bene: Arad nem tartozott közigazgatásilag e területhez, csak a francia megszállás a kapocs.

Levelezés erről a területről ebből az időből alig található, legalább is az aukciós anyagokban gyakorlatilag nem létezik. Hogy ez minek köszönhető, azt csak sejtem.

Mivel a leveleket cenzúrázták, valószínűleg elsősorban ezek gyűjtői vásárolhatták fel az anyagot. Vagy pedig nem volt nagy levélforgalom.

Ehhez járult az a tény is, hogy a szerbek a bevonulás után a Temesvári Igazgatóság kivételével a postahivatalokat rendszeresen kifosztották, így bélyegállományaikat is elvitték. Ez is lehet oka az akkori levelezések (1918 vége -1919 májusa) ritkaságának. Technikai okok is szerepet játszhattak, a hivataloknak kifogytak a festékszíneik, így a bélyegzők alig olvashatók, ami megnehezíti a küldemények beazonosítását.

Érdekes tény viszont, hogy e négy megye kevés fellelhető levelén Köztársaság és Magyar Posta bélyegeket is találhatunk, - amelyek csak 1918-1919 fordulóján jelentek meg Budapesten is, - bizonyítékául annak, hogy a Budapesti Postafőigazgatóság a háború vége után e kritikus területeket értékcikkekkel továbbra is ellátta, nagyjából az 1919-es év tavaszáig!

A Temesvári első helyi kiadás leveleit hazánkban tudomásom szerint postatörténetileg még nem dolgozták fel. Ezért is tartom fontosnak, hogy filatelista barátaimmal e küldeményeket most megismertessem, mint az idők írásos tanúit. Az itt bemutatott összes levél valódi postán futott küldemény.

Az idevágó irodalom szűkös és nem is mindig a legszínvonalasabb. Például az egyik legnagyobb román "szakértője" e területnek, egy kisebb cikket közölt pár évvel ezelőtt egy angliai magyar testvérklubunk folyóiratában, ahol az akkori, 1919-es átszámítási kulcsot 1 Leu= 2 Forintban(!) adja meg írásában több helyen is, ami nem lehet elírás. Érthető, hogy ezek után többi adatközlését is fenntartással kell kezelni...

Az első temesvári kiadás a szerb megszállás alatt és a 10 és 45 filléres bélyegek (1919 májusa)

Tehát időközben 1919. tavaszán vagyunk, a szerb megszállás de facto megtörtént. Temesvári postán a továbbra is magyar vezetőség tudott az általános bélyeghiányról, és arról is, hogy kapcsolata a Budapesti Főigazgatósággal megszűnt. Az üres kasszából pedig nem lehet alkalmazottakat fizetni.

Szerencsére a Posta készleteiben nagy mennyiségű, tarifaváltozás miatt feleslegessé vált 2 filléres Aratós bélyeg, valamint a III. Hadisegély sorozat 10 fillérese találtatott. Így az a terv született, hogy ezeket új, közel 5x névértékkel kellene felülnyomni, mely nemcsak a bélyeghiányt orvosolná, hanem a postának is pénzt hozna.

Ezért került a 2 filléres Aratóra a 10 fillér új névérték, a 10 filléres III. Hadisegély bélyegre pedig a 45 filléres felülnyomat. Mind a kettő kék szinben. A fent említett két felülnyomott bélyeg névértéke a háború végén, Magyarországon(!) érvényben levő tarifákhoz igazodik: a levelezőlap díja 10 fillér, az ajánlott távolsági levél díja 20+25 = 45 fillér volt.

Mint említettem, a példányszám óriási volt, a 10 filléresből egymillió (10.000 ív), a 45 filléresből félmillió darab (5.000 ív) készült.

A kiadás többi részletét kérem szépen a Mafitt honlapján megtalálható 83/1-es Philatelica számban kikeresni, mert ezek ismétlése meghaladná e cikk kereteit. E munkát Surányi László már alaposan és kitűnően elvégezte. Én

most inkább a futott küldeményeket mutatnám be, amelyre ott nem került sor.

A kiadás nem egyszerre jelent meg, a sok bélyeget a kis helyi nyomda nem tudta egyszerre előállítani. A 10 filléres érték 1919. május 15-től jelent meg, a 45 filléres pedig a hónap vége felé látott napvilágot.

5.ábra. Az első temesvári kiadás 10 és 45 filléres bélyegei.

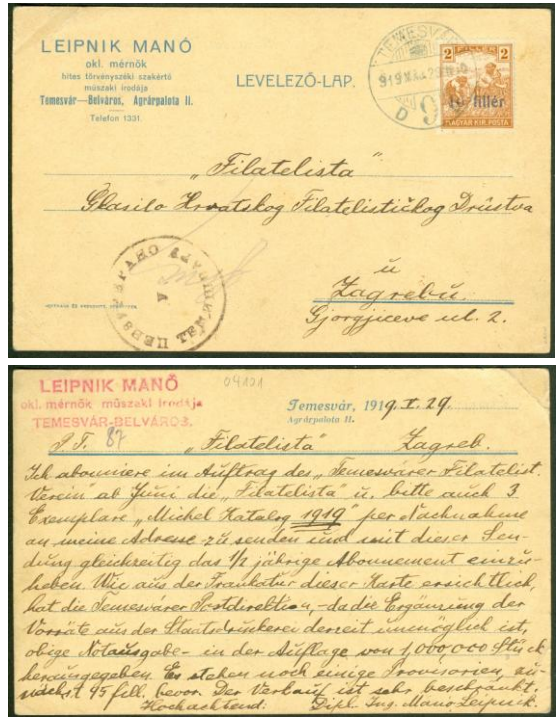

6. ábra. A Temesvári Postaigazgatóság elegáns épülete

A kék felülnyomású 10 filléresek mellett technikai okokból 20.000 darab fekete felülnyomattal is készült. A nyomda ugyanis menet közben egy gyászjelentést is nyomtatott, emiatt kellett a gépet feketére állítani, de aztán tovább nyomták a 10 filléreseket is. A bélyegkiadásról Kállai László publikált egy kitűnő cikket romániai testvérlapunk, a *philatelica.ro* hasábjain.

A 10 filléres bélyegeket először a kisebb vidéki hivatalok kapták meg ellátmányba, mert azok voltak legjobban kifosztva. A 45 filléres bélyeget a jelek szerint a postahivatalok ellátmányba akkor még nem kapták, hanem eleinte csak kívánságra és kis mennyiségben, a temesvári postán árusították.

Azon idők filatéliai krónikása Leipnik Manó németajkú temesvári polgár volt. Az ő tollából származik az alábbi levelezőlap, mely nagy szerencsémre hozzám került, és az idők fontos tanúja.

7. ábra. Levelezőlap Leipnik Manótól Zágrábba 1919. május 29-ről

Leipnik úr magyar cégbélyegzős lapján német nyelven ír a horvátországi Zágrábba, hibátlan horvát címzéssel. Temesváron ez nem volt probléma! Akkoriban az ott élő polgároknak magyarul, németül, szerb, horvát, román és héber nyelven kellett csevegniük, ha nem is mindig perfektül.

A levelezőlapon, mely a Horvát Filatelisták Szövetségének van címezve, egy Michel katalógust rendel. Aztán jön a tudósítás, hogy miután a bélyegállomány feltöltése a (budapesti) Állami Nyomdából ezidő szerint nem lehetséges, -mint lapja frankatúrájából is látható, a Temesvári postaigazgatóság egy szükségkiadást adott ki, 1.000.000 példányban. „*További provizóriumok megjelenése is várható 45 fillér névértékben. Az eladás nagyon leszűkített!*”

Magam részéről nem értem, miért kellett az eladást leszűkíteni, amikor milliószámra feküdt ott az anyag, de hát így történt. (Elképzelhető, hogy a Postaigazgatóság úgy gondolkodott, hogy a kiadás az akkori megszállási-hype[1] keretén belül magas áron lesz majd értékesíthető.)

A levelezőlapon az akkori, temesvári szerb cenzúra körbélyegzőjét is látjuk.

Ez az eladdig a *legkorábbi* általam ismert futott levelezőlap temesvári bélyeggel, és mint ilyen, egy kiváló postatörténeti dokumentum.

[1] hype = hűhó (a szerk.)

Új tarifa lép életbe a temesvári igazgatóság hatáskörén belül: 1919. július 1-től, és megjelenik a második temesvári helyi kiadás (még mindig szerb uralom alatt).

Az általános drágulás és a posta pénzhiánya miatt 1919. július 1-én új tarifák léptek érvénybe a Temesvári Igazgatóság területén. A bennünket érdeklő főbb változások:

1. Nyomtatványok: 10 fillér
2. Levelezőlapok: 30 fillér
3. Levelek: 50 fillér
4. Ajánlás: 1 korona
5. Express: 2 korona

Ezen új tarifák kiegyenlítéséhez azonban új helyi kiadású, máshol nem érvényes bélyegekre volt szükség. Így jelent meg a II. Temesvári kiadás, 4 forgalmi és 3 portó bélyeggel, *ugyanazon* a napon, mint az új tarifa-rendelet: 1919. július 1-én.

8.ábra. A második Temesvári kiadás bélyegei.

Ez a kiadás ugyan nem témánk, mégis be kell mutatnom a később látható vegyes frankatúrák miatt!

E kiadásnál, mely példányszáma 50.000 példányos portóbélyegektől a 600.000-es 50/20 filléres Károly király bélyegig mozgott, még egy érdekességet látunk. A Temesvári Postaigazgatóság hivatalosan is közölte, hogy e bélyegeket a postások fizetése fejében nekik is kiosztja! Mert mit számított a 100.000 számra ott fekvő bélyeganyag, ha nincs rá elég vevő? Ez halott tőkének számított. Ekkortól kezdve láthatjuk a külföldre, főleg Németországba és Svájcba irt leveleket. Főleg bélyegkereskedőktől, akiket a kétségbeesett postások kértek fel segítségre az értékesítésnél, de privát személyektől is mentek az eladási ajánlatok, „rendkívül kedvező árakon".

Ez még mindig a szerb megszállás alatt történt! Azonban „a számlát a vendéglős nélkül" állították ki a szerbek. Ugyanis a románok is igényt tartottak a magyar területek azon részeire, ahol románok *is* éltek.

Például: Temesvár összlakossága 1920-ban kerekítve 86.800 fő, amiből:

- német 32.000
- magyar: 27.000
- román: 16.000
- zsidók: 8.300
- szerb: 2.500 (!) etc.

Ez a statisztika maga helyett beszél. Se a román, se a szerb megszállásnak nem volt valós jogalapja. A szövetséges hatalmak azonban mégis, még az Újvidéken 1916-ban megtartott titkos konferencián e négy vármegye mintegy felét már odaígérték a románoknak (lásd térkép, végleges országhatár). Így az antant államok a szerbeket kitessékelték az általuk túl gyorsan megszállt területekről.

A szerbek 1919. július 27-én ki is vonultak a Bánátból, interregnumot hozván létre e területen, ami a román csapatok bevonulásával, augusztus 20-án ért véget. Tehát 1919. július 27. és augusztus 20. között a Temesvári Postaigazgatóság „szabad" volt.

Ore Tonnes szerint, - akinek kiváló kutatómunkáját mindig újra idéznem kell, - ez az időszak csak 1919. augusztus 3-ig tartott- Ez azonban valószínűleg Temesvár városára vonatkozhatott, mert az egész terület közigazgatása átvételére minden más forrás augusztus 20-át jelöli meg, mint a román megszállás befejezésére.

A harmadik temesvári helyi kiadás az interregnumban, 1919. július 28.

Ezt a tényt természetesen a Temesvári Postaigazgatóságon is előre tudták és nagy titokban már előkészítették a III. kiadást, melynek megjelenésére július 28-ra, csak egy nappal a szerb csapatok kivonulása után került sor.

A sorozat története úgy olvasódik, mint egy vadregény. Hogy az előkészületeket titokban tartsák, a nyomóköveket éjjel készítették. A nyomással nem a Csendes Testvérek nyomdáját bízták meg, mely már ismert volt, hanem Prégler János kőnyomdáját. Az elkészült íveket nem a kincstári páncélszekrényben helyezték el, hanem titkos helyeken dugdosták. Így sikerült az egész mennyiséget a rabló szerbek elől megmenteni, és kivonulásuk után már másnap a kiadást megjelentetni.

A bélyegek felülnyomata „Bánát, Bácska 1919". Ahogy a Postaigazgatóság közleményében olvasható:

a./ ezzel is jelezve a sorozat érvényessége leszűkített területét és

b./ mintegy emléket állítva az akkori politikai helyzetnek.

A kiadás ez esetben is elsősorban pénzszerzésre összpontosult. A sorozat 54 értékből állt, ebből egy 33 darabos un. rövid sor /kb. 10.000-es példányszámban/ is kialakult, melyeket a postán árusítottak, egy vevőnek 5 sort biztosítva. A kisebb példányszámú kulcsértékeket pedig /kb. 200-1.000 darab/ kalandos utakon értékesítették. (A harmadik Temesvári kiadás bélyegeiről részletes információ a katalógusokban és a cikk végén jelzett irodalomban részletesen megtalálható.)

Levelezésre e sort nem használták. Nem volt olyan tébolyult, aki egy 33 darabból álló sort egy-két bélyeg miatt megbontott volna, pedig a sor levelezésre érvényes és alkalmas is volt. Ne felejtsük el, hogy akkoriban a "használatlan" és "komplett sor" fogalmak voltak a bélyeggyűjtés nonplusz ultrái. A levelekre ragasztott "használt" példányok mit sem értek (mai filatelistaként nem is tudjuk ezt elképzelni!)

A sorozathoz a bélyegeket a Postaigazgatóság különböző forrásokból szedte össze. Így például a saját, temesvári kiadású I. és II. sorok egyes bélyegei még egyszer felülnyomásra kerültek, tízezres példányszámban, így azután első kiadás 10 fill/2fillér és 45 fill/10 fillér értékét is. Ezeket a kétszer felülnyomott helyi kiadású bélyegeket rendkívül érdekeseknek tartom. Számomra ez valahogy a megszállási filatélia csúcsa.

Annál jobban örülök, - és kérem, osszák meg velem örömömet, - hogy a maroknyi ismert és valóban futott levélből egyet bemutathassak, a Jugoszláv Filatéliai Hírlap postafiók címére, ami ugyan kissé túlbérmentesített, de ott ragad rajta a kétszer felülnyomott 2 filléres Arató, elsőként a Temesvár I. kiadás 10 filléreseként, majd ezúttal, mint a III. kiadás „Bánát, Bácska 1919"-eseként.

Az akkoriban mindig festékszegény értéktelenítés a temesvári bélyegzőt mutatja az 1-es hivatalból, 1919. július 31-ről, - tehát időben helyesen, - hátoldalán a zágrábi érkezési bélyegző 1919 augusztus 3-i dátummal.

A feladó is akkurát megadatott az előlapon, ez Menzel gyűjtőtárs volt, akinek feltüntetése a "Mache" daraboknál elképzelhetetlen lenne, így ez a levél valódiságának egy ismérve. (Vele még később megint találkozni fogunk!) Ez a levél a Temesvár-filatélia egyik csúcsdarabja.

9. ábra. Futott, ajánlott levél Temesvárról Zágrábba, 1919. július 31.-röl, a III. kiadás bélyegeivel. /ex Ore Tonnes./

E területtel foglalkozó filatelisták örülnek, ha életükben egy-két darab futott valódi Bánát-Bácska levelet találnak, ezek olyan ritkák. Hadd mutassak itt be tehát még egy futott darabot, mely ugyan csak egy levél-előoldal, de mint elsőnapi, portóhelyes küldemény megérdemli. Miért nincs rajta cenzúra-bélyegző? Mert az 1919. július-augusztusi interregnum idejében se szerb, se román cenzúra nem működött.

10. ábra. Portóhelyes, elsőnapi futott helyi levél előlapja 50 fillér/ 10 fillér levéldíj és 1 korona ajánlás díjlerovással, Temesvár 3-as hivatalból a 2-es / a főpályaudvari / postahivatalba, 1919. július 28.-ról.

Ezen adatok az e területtel foglalkozó gyűjtők előtt már ismeretesek voltak. Mégis úgy gondolom, nem árt a tudásunk felfrissítése és aktualizálása, *köszönetet mondva elődeink munkásságáért!*

Ezen általános felfrissítés után nézzünk meg néhány levelet a szerb zónából, melyeken a cikk címében jelzett bélyegek mindig megtalálhatók. Témáinkat egy-két akkori képeslappal fűszerezem, hogy legyen a Kedves Olvasónak benyomása arról, hogyan festettek az akkori településeink.

Az első temesvári kiadás bélyegei felhasználása küldeményeken, a szerb megszállás alatt

"Gyógyszertár a Megváltóhoz" a feladója a Pinczédről származó Zágrábba irt ajánlott levélnek. A levél az 1919. július 1.-én Temesváron meghirdetett új tarifa szerint lett bérmentesítve: levéldíj 50 fillér, ajánlás 1 korona. Borítékként egy magyar postai teljest használtak benyomottas 15 filléressel, melyet a portóba beszámítottak.

Nyitva adták fel, hogy a cenzornak ne kelljen a leveleket felbontani. A bélyegző szövege: „Kralj Srpska Vojna Cenzúra, Novi Sad" (=Királyi Szerb Katonai Cenzúra, Újvidék). Pinczéd egy szlovák(!) lakosságú falu, Bács-Bodrog vármegyében, 33 km. északra Palánkától, a Hódsági járásban.

(Miért szlovák? A törökök kiverése után az elnéptelenedett vidékekre Mária Terézia betelepített különféle néptörzseket, válogatás nélkül, így kerültek oda Északról szlovákok is.)

11. a és b. ábra. Ajánlott levél Pinczéd községből 1919. aug. 25.-röl Zágrábba, látványos bérmentesítéssel az elő- és hátlapon, 1.50 Koronával. A levél megfelelő nominál hiányában 1 fillérrel túlbérmentesítve.

A következő levél Cservenkáról szintén Zágrábba ment, melynek német neve, mint tudjuk, Agram. Cservenka is Bács-Bodrog vármegyében van, a kulai járásban. A bérmentesítés ajánlva megint csak 1 korona 50 fillér, melyben az 1 koronás Parlament-Köztársaság és 2 darab 20 filléres Károly mellett megint ott látjuk a Temesvári 10 fillérest. A levélen két cenzúrabélyegző is van, az egyik az újvidéki ovális, a másik a szintén onnan való "Cenzor 9" szövegű kisebb, cirillbetűs bélyegző. Dupla ellenőrzés csak onnan ismeretes, aminek okát nem ismerem.

12. ábra. Kétnyelvű céges ajánlott levél Cservenkáról Zágrábba, olvashatatlan dátummal

A következő levél is bács-bodrogi, Topolyáról, az ottani Önsegélyző Takarékpénztár Rt. írta Szabadkára. Ezt az igen látványos levelet a Dunafila 2016-os őszi aukcióján találtam.

A levélen 7x20 fillér Károly és egy 10 filléres Temesvár I. bélyeget látunk, összesen 1 Korona 50 fillér értékben. E levelet is nyitva adták fel. Azonkívül látható még a szabadkai "Pregledano 33" cenzúrabélyegző is. Érkezési bélyegző: Szabadka, 1919. szept. 29.

13. ábra. Ajánlott levél TOPOLYA BÁCS-BODROG VM. cenzúrával, 1919. szept. 27-ről

A levelet nyitva adták fel, ezért a felső hajtóka sértetlenül van a felső levélszélen, ami a képen nem látható.

Expressz-levelek kis falvakból nagyon ritkák, itt látunk egyet Nagygáj községből a megyén belüli Tamásfalvára. A levél bérmentesítéséből is látjuk az első bekezdésekben említett Magyar Posta bélyegeket. Ezek 1919 januárjában jelentek csak meg, mégis az 1919-es év elején a Budapesti Postafőigazgatóság az idegen seregek által megszállt területre a bélyegeket eljuttatta.

A két 20 filléres Magyar Posta Aratós bélyeg mellett ott látjuk az első kiadás 10 filléresét, valamint a II. Temesvári kiadás két 1K.50/15 filléres Aratós bélyegét, így két kiadás egy borítékon szerepel.

14. ábra. 1919. november 30-i ajánlott levél 3 K 50 f bérmentesítés , 50 fillér alapdíj, 1 Korona ajánlás, 2 Korona expressz. „Tamásfalva Torontál vm" érkezési bélyegző.

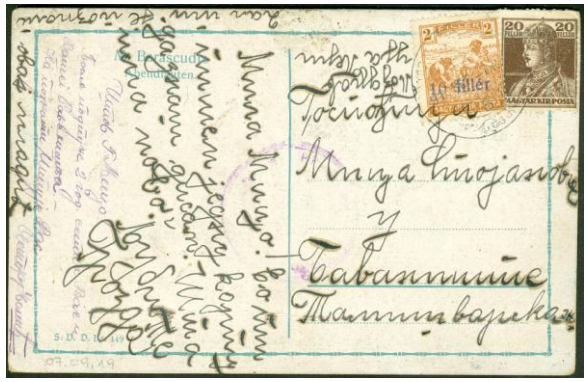
Ez a levél azért is érdekes, mert Nagygáj falvát az 1923-as határkiigazítás keretén belül még egyszer Romániától el- és az SHS államhoz odacsatolták, több településsel együtt, embermegvető módon.

Ezek után nézzünk meg néhány érdekesebb portós küldeményt ezekből az időkből. Először is egy levelezőlap tűnik fel Cservenkáról, melyet egy darab 10 filléres Temesvár bélyeggel láttak el. Minden szimpátiánk ellenére e bélyeg iránt, ez kevés volt, az 1919. július 1.-i tarifa szerint 30 fillér kellett volna rá. Husz fillér hiány = 40 fillér portó, melyet látványosan 2 magyar portóbélyeggel róttak le 1919. szept. 23.-án. Útközben, még a portóbélyegek felragasztása előtt, a lapot cenzúrázták Újvidéken. Utánfizetéses küldemények ebből ez időből nagyon ritkák, az itt bemutatott 4 darab több évtizedes (persze nem kizárólagos) gyűjtés eredménye!

15. ábra. Magyar nyelvű képeslap Cservenkáról 1919. szept. 19-röl Zomborba ahol 20 fillér hiány miatt megportózták.

A következő képeslap frankatúrája helyes, 30 fillér, mely bérmentesítésben megint láthatjuk a 10 fillérest. És hova ment a képeslap? Bavaniste községbe! A Philatelica rendszeres olvasói ismerik a Homokbálványosi portóprovizórium történetét. Bavaniste e helység szerb neve. A képeslap dátuma 1919. szeptember 7, amikor a portóprovizórium bélyegeit ott már használták. Ez a lap azonban helyes bérmentesítésű, így nincs rajta portó !

16. ábra. Képeslap Torontálsziget községből Homokbálványosra, 1919. szept. 7.-röl.

A lap 30 fillérrel helyesen van bérmentesítve. Ezt a lapot azért mutatom be, hogy Homokbálványoson *nem* lett minden küldemény megportózva!

A következő előrenyomott üzleti levelezőlap Verseczről, egy tojás-nagykereskedő árajánlataival szintén Homokbálványosra ment, azonban a frankatúra a régi magyar tarifa szerint lett megfizetve, levelezőlapért 5 fillérrel. Emiatt került rá a kék irónnal írt „T 10” portójelzés. A levelezőlapot a feladás helyén cenzúrázták a nagyformátumú VRSAC bélyegzővel.

Homokbálványoson Gráf postamester szigorú szemét nem kerülte el ez, és így egy 10 filléres portóbélyeget tett rá. Ezzel az egy mozdulattal

megalkotta a Temesvári megszállási filatélia egy másik gyöngyszemét. Ugyanis a temesvári első helyi kiadás 10 filléres frankójegyét még egy, PORTO felülnyomattal ellátva, egy dupla felülnyomatú bélyeget alkotott, ezúttal ráadásul két teljesen különböző helységből! Az első felülnyomat frankójegy, a másik meg portóbélyeg!!! Az első Temesvár a másik meg Homokbálványos. Ez így rendkívüli ritkaság, csak két-három levelezőlapról tudok ilyen bélyeggel, továbbá egy pár szóló bélyegről, egy angliai gyűjteményben.

17. ábra Nyomtatvány Verseczről 1919. szept. 3-án Homokbálványosra. Ott a kétszer felülnyomott helyi kiadással megportózva, 1919. szept. 15-én. Fotó-képeslap: Versec annakidején.

Ha már Homokbálványosról beszélünk, hadd mutassak be egy onnan származó megviselt levelet Bécsbe, portóhelyes 1 Korona 50 filléres bérmentesítéssel, lila pancsovai cenzúrabélyegzővel. A címzés át lett firkálva, és a tinta csersavja a papírt is kimarta, de rajta van mindkét temesvári bélyeg.

A 45 fillérest hármascsíkban még nem láttam. A bélyegek felragasztása megint csak rendetlen, bizonyítva, hogy köznapi küldemény. A 45 filléres bélyegeket csak 1919 őszén kezdték el szélesebben használni, úgy tűnik, hogy azokat a Temesvári Postaigazgatóság (spekulatív okokból?) visszatartotta.

A bélyegek, mint tudjuk, május végén jelentek meg, de az első időkből csak a 10 filléresek felhasználása ismeretes küldeményeken. Ez a frankatúra egyedülálló: 3x45+10 fillér Temesvár I. +5 fillér Arató = 150 fillér.

17. c. Levél Homokbálványosról Bécsbe, 1919. szeptember 15-ről.

E témához lásd Philatelica 16/1 „Egy szerb falu Magyarországon” c. cikket a szerző tollából.

Mint a negyedik és utolsó portós küldeményt, hadd mutassam be egy filatelista művét, mely azonban minden helyességi ismérvet tartalmaz.

A nyitottan feladott levélen a temesvári I. kiadás második, 45 filléres bélyege van, melyet eredetileg, a megjelenés idejében az ajánlott levelek (20+25 fillér) bérmentesítésére szántak. A feladás idejében azonban már csak egy közönséges levél bérmentesítésére volt alkalmas - megközelítőleg. A Bezdánban 1919. november 25.ik-én feladott levélen így csak 45 fillér van az akkoriban előírt 50 fillér helyett, ezért egy sötétlila "T."-t ütöttek rá, majd Zomborban "KRALJ SRPSKA VOJNA CENZÚRA U SOMBORU" által cenzúrázva az ottani postahivatalba érkezett. Ott megint csak kék irónnal megállapították a portószükségletet: "P-10". Ezek után körülnéztek, hogy van-e ilyen portóbélyeg, de nem volt. Erre fel a hátoldalra a Temesvári kiadás 10 filléres frankójegyét ragasztották rá, nagy kékesfekete, keretes "PORTÓ" felülbélyegzéssel, mint egy zombori portó-provizóriumot. Itt is látjuk, hogy az "alapbélyeg", a Temesvári kiadás 10 fillérese, amit Zomborban, mint portó-provizóriumot használtak fel!

A 45 filléres bélyeget 1919 kora őszén a Temesvári főposta még visszatartotta, csak a gyűjtők kezében lehettek. Egy-két levélen kívül szélesebb felhasználásuknak akkor nincs nyoma!

Néhány Mészáros címzésű levélről tudok, valamennyi a postautat végigfutotta, fillérre pontos hiány megállapítás után valamennyit megportózták és a kiírt, pontos összeggel frankóbélyegekkel és "PORTÓ" felülbélyegzéssel a hátoldalán felragasztották. Más helységekből is tudunk portó provizóriumokról az időkből, mint pl. Vukovár, Homokbálványos, Zágráb, Varasd.

(Mindig elgondolkozom azokon a „szakértőkön", akik ezeket, mint „filatelista" küldeményeket" megvetik. Mi vajon nem lennénk filatelisták?)

Mindenesetre én ezt a levelet, mely bérmentve, a postautat végigfutva, cenzúrázva, portójelzéssel ellátva, majd egy portó provizóriummal felülbélyegezve futott, egy teljes értékű küldeménynek tekintem. Számomra rendkívül érdekes, hogy az első temesvári kiadás mindkét bélyegével egy ilyen érdekességet egyáltalán kigondoltak! Egyik kedvencem. (Azért is! Talán érthető.)

18a. ábra. 1919. november 25-i köznapi levél Bács-Bodrog megyén belül futva, Bezdánból Zomborba..

A levél bérmentesítése egy temesvári 45 filléres és a temesvári helyi kiadás 10 filléres frankójegye, mint zombori portó-provizórium felhasználás.

18b. ábra. Zombor azidőben képeslapon

A következő levelezőlapot Zentáról küldték Budapestre, immáron 1920-ban. Érdekes módon Budapest a küldemények egy ritka célpontja. Ez a lap sok mindent tud. Nézzük csak sorban:

1. A benyomottas 10 fillért nem számították be holott lebélyegezték.
2. Az ajánlási ragjegy helyett egy nagyformátumú bélyegzős provizórium van.
3. Továbbá, látjuk rajta az Újvidéki ovális cenzúra-bélyegzőt.
4. Nagy meglepetésre, mintegy ráadásként, egy "Belgrade" kétnyelvű szerb-francia pecsétet is látható, utalván arra, hogy a szerb-magyar posta-összeköttetés azidőben nem éppen zökkenőmentesen bonyolódott, és a levelek néha komplikált utakat tettek meg.
5. A lapon az I. és II. temesvári kiadás bélyegeiből álló 1 korona 30 filléres vegyes franktúráját láthatjuk, ami az akkor érvényes ajánlott belföldi levelezőlap tarifájának felel meg.
6. A temesvári helyi kiadás bélyegei 1920. március 15-én vesztették el érvényességüket. Ez a lap 9 nappal azelőtt lett feladva, majdnem utolsónapi, még fellelhető küldemény!

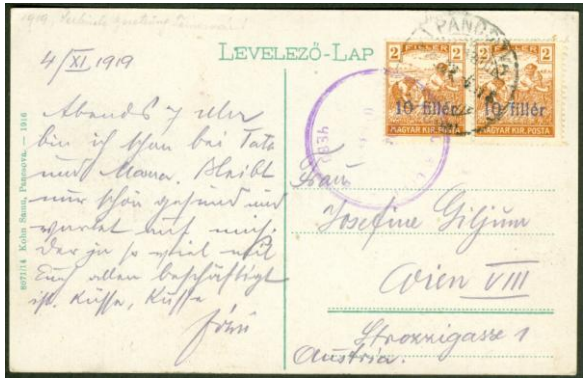

19. ábra. Ajánlott levelezőlap Zentáról 1920. március 6.-ról Budapestre. 1.30 K. frankó, a 10 filléres benyomottas nem lett beleszámítva. Három darab temesvári 10 filléressel, valamint 2 darab 50 fill/20 filléressel. /Ex Ore Tonnes./

Még egy képeslapot szeretnék Önöknek bemutatni, nem is annyira a frankatúrája miatt, pedig az sem kutya, hanem mert a képes oldala egy nagyon hangulatos fotót mutat be Pancsováról 1916-ból, Kohn Samu kiadásában. Jöjjenek velem, sétáljunk végig a Rákóczi-utcán, szívjuk be a kor levegőjét. Egy lovaskocsi baktat az utcán. November van, a levelek lehullottak., de bunda még nem kell, hiszen délebbre vagyunk. Kedves Olvasó! Köszönöm, hogy elkísért...

Menjünk tovább. A német nyelven írt lap a Giljum-levelezésből származik és Bécsbe ment. Több ilyen képeslap ismeretes, melyeken a szöveg megszólítás nélkül egyszerűen tovább folytatódik. A lapokat a feladó bélyegezte fel, de 30 helyett csak 20 fillérrel, viszont a lapot a feladó a posta-

ládába dobta és nem az ablaknál adta fel. Így a 10 fillér hiánnyal nem tudván mit tenni, a lapokat továbbították. Pancsovai cenzúra.

20. a. és b. ábra. Képeslap Pancsováról 1919. november 4.-röl Bécsbe. 20 fillérrel /alul-/ bérmentesítve.

Most nézzünk meg két levelet, amelyek külföldre mentek.

Az első egy banklevél, az előző hónapban megszűnt Monarchia országai között. A borítékon az Újvidéki Srpska Zadruzsna Banka mint feladó.

21a ábra. Ajánlott levél Újvidékről Szarajevóba 1919. dec. 16-ról érdekes 1,50 Korona frankatúrával. Hátoldalán SARAJEVO 23. XII. 19. érkezési bélyegző. Ex Ore Tonnes

E levélen ismét az 1 Korona 50 filléres frankatúrát látjuk, ami egy ajánlott levél dija volt. De hogyan rótták le? Először is 3x15 filléres, valamint egy 5 fillér Aratóval, ez összesen 50 fillér. Aztán egy 40 filléres Zita bélyeg jön. De mellette ott díszeleg egy horvátországi cinóberszínű bélyeg „Drzsava Posta Hrvatska" (Állami Posta Horvátország) felirattal és 10 „valami" értékjelzéssel.

Ez a sorozat három címlettel jelent meg Zágrábban 1919 januárjában és eleinte csak *horvát területen* volt érvényes, a szerb megszállási övezetben nem (de azért elfogadták!) A bélyeg egy matrózt ábrázol, aki boldogan lobogtatja zászlóját és,- már ahogy a matrózoknál az szokás, kezén egy sólymot tart.

A 10 „valami" ez esetben 10 filirt jelentett, ami a magyar fillér továbbélésének volt a jele. Tehát 40 fillér Zita és 10 filir matróz megint csak 50

fillért adnak ki, így összejött az egy koronányi bélyeg. A hiányzó 50 fillért öt darab temesvári 10 filléressel rótták le, ami ebből szerintem az eddigi legtöbb darab, ami egy levélen látható !

Így jött létre Újvidékről 1919. december 16-án egy ötszínű frankatúra, két ország bélyegeiből.

A jobb felső 6-os blokkot a postáért felelős banktisztviselő ragaszthatta fel még az irodában. Ezeket elfogadva, a hiányzó 50 fillért már a postán tették hozzá, amit a felragasztás-technikából lehet megállapítani. Így kerülhetett csak egy horvát bélyeg is a levélre. A postán nem tehették rá, mert ott nem is volt ilyen!

Megint csak egy non plusz ultra darab.

21b. ábra. A korabeli Újvidék

A másik külföldi levélen egy szabadkai postás ír Bernbe, egy neves bélyegkereskedőnek és valószínűleg itt is bélyegügyben. Szegény postások erre a sorsra lettek ítélve, mert a bélyegek eladásától függött az egzisztenciájuk! Megint csak két ország bélyegeit láthatjuk.

A 20 filléres Károly királyt, majd a Temesvári 10 fillérest és végül a szlovén területről származó 2x5 vináros lánctépő bélyeget, mely 1919. január 3-án jelent meg Ljubljanában. Mint a két levélből sejthetjük, külön külföldi tarifa nem volt. Ez a bérmentesítés 10 fillér hiánnyal csak 40 fillért tesz ki, a szükséges 50 fillér helyett.

22. ábra. Hétköznapi levél Bern-be 40 filléres frankatúrával 1920 jan. 15.-röl.

Lehet, hogy a szlovén vinárt 1:2-vel számolták a fillérhez, pedig hivatalosan a kurzus 1:1 volt.

A következőkben egy különlegességet látunk. A Pancsovában feladott és a boszniai Tuzlába küldött levelezőlapon többek között a Temesvári első kiadás mindkét bélyegét láthatjuk, egy második kiadású 50/20 fillér Károly kíséretében. Mint a hátoldali szövegből kiderül, a feladó nagy szerencsével egy tétel felülnyomott Temesvári bélyegre tett szert, mely szerzeményből a lap címzettjét, a tuzlai Posta- és Távirdahivatal főnökét is bőségesen részesíteni fogja. A pancsovai németajkú vaskereskedő polgár örömmel jelenti, hogy 100 darab 10 filléres, 60 darab 45 filléres és 40

darab 50 filléres Temesvári bélyeget szerzett, melynek fele mennyiségét majd elküldi Boskovits úrral Tuzlába.

A kereken 1 Korona 30 fillérrel tarifahelyesen bérmentesített lapon mind a három fent említett Temesvári szerzemény egy-egy darabját is láthatjuk, ami nagy ritkaság egy „Bedarf" darabon. Mert ugyan a lap tartalma filatélia *is*, de nem filatelista küldemény. A lap jó fényt vet azon idők bélyegeseinek a helyzetére, és a bélyegek nehéz hozzáférhetőségére. Ezzel a frankatúrával nagyon ritka darab. (Ex SFK Auction House. Belgrád.) A levelezőlap minden ismérve, kivéve a pancsovai szerb cenzúrabélyegzőt, magyar.

23. ábra. Ajánlott Levelezőlap Pancsováról Tuzlába, 1919. október 9-ről, 1 Korona 35 fillér bérmentesítéssel, 5 fillérrel a díjon felül. A Sürgős bélyeg ebben a relációban csak dísznek számit.

Ezzel lezárhatnánk a szerb övezetből származó levélküldeményeket a megszállás idejéből. De hadd mutassak be egy darabot. amelyről az említett problematika nyilvánvalóvá válik.

Szintén banklevelet látunk, ezúttal Kevevárról. A bélyegző rendkívül nehezen olvasható a festékhiány miatt, inkább csak sejteni lehet. Megint csak a Versecz-i cenzúrabélyegzőt látjuk, a cenzúrának volt elég festékje! Az alig olvasható dátum szerint még a Temesvári új szerb tarifa meghirdetése előtt adhatták fel, mert a régi magyar tarifa szerint van bérmentesítve. A bélyegzőt én 1919. június 17-nek olvasom. E mellett szól a 45 filléres bérmentesítés. (20 fillér levéldíj +25 fillér ajánlás). Tehát a levelet az 1919. július 1- i uj szerb tarifa meghirdetése előtt adhatták fel.

Ellene szól a hátoldali zágrábi (olvasható) érkezési bélyegző teljesen egyértelműen 1919. július 17-ről. Hol feküdt a levél közel egy hónapig? Nem kell felelnünk rá, csak a problémát szerettem volna bemutatni.

24. ábra. Banklevél Kevevárról, 1919. június 17-ről(?) Zágrábba, a régi magyar tarifa szerint 45 filléres ajánlott levél tarifával.

Egyéb küldemények a szerb zónából

Érdekesek és ritkák a nem levéljellegű küldemények e területről, utalványon, szállítóleveleken történt (szelvényeken fennmaradt) felhasználásuk. Ezek 1919 végei, 1920 elejei dátummal találhatók. A jelek szerint a szlovén bélyegek a magyar bélyegek fogytája folytán lassan használatba vétettek a szerbek által megszállt területeken. Itt láthatunk két szelvényt szlovén-temesvári vegyes frankatúrával, Borócz és Cservenkáról. Utóbbi azért is érdekes, mert a Temesvári helyi kiadások 1920. március 15. után elvesztették érvényességüket, e példány pedig 1920. március 22-én lett belforgalomban felhasználva. Rendkívül ritka darabok!

25. ábra. 2 utalványszelvény a szerb zónából, mindkettő a temesvári 10 filléres bélyegekkel vegyesen. A díj vegyes frankatúrában leróva az első (25 vináros) szlovén kiadás bélyegével.

Az utóbbi hetekben tűnt fel végre egy teljes pénzutalvány egy 10 filléres bélyeggel vegyes frankatúrával három 50 vináros bélyeggel, mely elkerülte a gondos szétvagdosók figyelmét és ollóját, így meg is tudtam vásárolni egy ljubljanai aukción ezért most be tudom mutatni. Az utalvány Pancsovából ment Zágrábba 1920. január 14-én.

26. ábra. Pénzutalvány 1920-ból Pancsováról Zágrábba, 1 Korona 60 filléres díjjal, amit három szlovén 50 vináros bélyeggel és Temesvári kiadás 10 filléresével róttak le.

Egy nagyon ritka az alábbi csomagszállító-kivágás Tiszahegyes községből, ahol az 5K 32 filléres tarifát öt 1 krajcáros szlovén bélyeggel, és egy 45 filléres temesvárival rótták le.

Mint említettem, a 45 filléres bélyegeket e Temesvári igazgatóság a jelek szerint csak 1919 végén jutatta el a kisebb hivatalokhoz, így a hátramaradó pár érvényességi hónapban (1920. március 15-ig) kevés felhasználás volt lehetséges, illetve maradt fenn.

27a. ábra. Csomagszállító-kivágás Tiszahegyesről 1920 jan. 5.-röl a Temesvári I. kiadás 45 filléresével.

A következő kivágás 12 Korona 60 filléres díjával elég magas, ezt a 6x2 Koronás Parlamenttel, valamint egy 50 vináros szlovén bélyeggel és a temesvári kiadású 10 filléressel rótták le.

27b. ábra. Csomagszállító szelvény Pancsováról 1919. december 16-ról

Noha nem egészen ide tartozik, de hadd mutassak be egy gyönyörű csomagszállító-kivágást, melyen ugyan nem a Temesvár I, hanem a Temesvár II. kiadás 50/20 fillér bélyege található, de a szép mélyfekete bélyegzője számomra egy se-

gélykiáltás: “Ne hagyjatok!!!” Szenttamás, Bács-Bodrog VM.

(A segélykiáltást a Jóisten meghallgathatta, mert Szenttamás 1941-ben “Visszatért”!)

28. ábra. a és b. Csomagszállító-kivágás magyar, temesvári és szlovén kiadás bélyegeivel. 1920. február 17-ről Bácsszenttamásról.

Nota bene. Miután augusztus 3. és 20. között a románok megszállták Temes megyét és környékét, és ezt az ámokfutást az Antant-hatalmak jóakarattal nézték, megjött a lehetőség a további terjeszkedésre. Az 1919-es kommün rémuralma által teljesen védtelen Magyarországnak fővárosa is szabad prédává vált, így a diadalittas román seregek elfoglalták egész Kelet-Magyarországot a Duna vonaláig.

Budapesten román postacenzúra is működött, ami egy hosszú távú berendezkedés szándékára utal. Szabadjon egy ilyen budapesti román cenzúrabélyegzős levelet bemutatnom, mely olyan ritkaság, hogy a szakirodalomban is csak szöveges leírását találtam, de a képét nem. (Telegut-Thielk, 1987.) A 20 filléres helyes bérmentesítésű távolsági levél a román “CENSURAT POSTAL BUDAPESTA” körbélyegzővel lett ellátva. (Sorbélyegző is ismeretes, az gyakoribb.)

29. ábra. Távolsági levél 1919 őszéről Budapestre, köralakú román cenzúrabélyegzővel.

Ez a román megszállás 1919. augusztus 4-től november 13-ig tartott Budapesten. Csak az Antant nyomására hagyták el azt november közepén, helyükre a győztes hatalmak támogatását élvező Horthy Miklós csapatai vonulhattak be. Filatéliai nyoma: „A Nemzeti Hadsereg Bevonulása, 1919. XI.16.” sorozat.

Temesvár és a temesi Bánát román megszállásának filatéliai rekonstrukciója következik, 1919. augusztus 20-tól, továbbra is a temesvári postaigazgatóság alatt.

Eddig a négy vármegye területéről származó olyan leveleket vizsgáltunk meg, amelyek szerb megszállás alatt futottak. De a románok nem mentek bele abba, hogy a szerbek e területet bekebelezzék és így katonai és diplomáciái lépéseket tettek a szerbek kiszorítására e vármegyék keleti feléből (ld. térkép). Ne felejtsük el, hogy egy nagyon gazdag vidékről volt szó és a préda nagyon kecsegtető volt! Különböző sakkhúzások után, melyeket felsorolni e munkán belül nem lehet, 1919. július végén a szerbek ki lettek tessékelve a keleti részből, és a korább már említett interregnum után a román csapatok bevonultak a Bánátba.

Francia megszálló csapatok vigyáztak a szerződések betartására. Így került Temesvár, Lippa, Lugos, Karánsebes, Resica, Oravica, Herkulesfürdő és Orsova gazdag vidéke román közigazgatás alá, és a Postaigazgatóság is román lett.

Az új közigazgatással járó új pénznem (a Leu, többes számban Lei) új tarifák elrendelését tette szükségessé. Ezért az új díjszabás leváltotta az 1919. július 1-én meghirdetett korábbit, mely e területeken ezek szerint csak egy hónap és 3 hétig volt érvényes, *miközben a nyugati - szerb zónában továbbra is érvényben maradt!* Ha ezt nem tartjuk szemünk előtt, összekavarodunk ez egyes darabok elemzésénél. De viszont ha ezt regisztráljuk, egyszerre világossá válik e terület futott küldeményeinek vizsgálata.

Az 1919. augusztus 20.-án a keleti *román igazgatás* alatt meghirdetett új tarifa tételei:

- Belföldi levelezőlap: 10 bani = 20 fillér;
- egyszerű levél 15 bani = 30 fillér;
- külföldre szóló levél: 25 bani = 50 fillér;
- ajánlás bel- és külföldre 25 bani= 50 fillér.

Tehát a négy megye egész területén 1919. augusztus 20-ig, majd attól kezdve csak a nyugati, megmaradt szerb részeken ugyanaz az 1919. július 1-i, szerb kihirdetésű tarifa volt érvényes, második időszakában a nagybecskereki postaigazgatóság alatt. E négy megye keleti felében 1919. augusztus 20-tól a fenti, - román meghirdetésű, olcsóbb - tarifa volt érvényben.

A nagybecskereki postahivatal

Az új tarifa-hirdetményből nem derül ki néhány küldeményfajta díja, például a nyomtatványé. Így az Ürményi Bélyegimport-export cég kereskedelmi hirdetését elvitték 10 fillérért Berlinbe, mert az új tarifa e küldeményfajtáról látszólag nem rendelkezett. Így hát a „régi" alig két hónapos, még a Temesvári szerb uralom alatt meghirdetett

tarifa szerint (nyomtatvány=10 fillér) bérmentesítették. A jószemű Kedves Olvasó biztos észreveszi, hogy a levelezőlapot a Csendes Testvérek nyomdája készítette, ugyanaz, mint a II. temesvári kiadás bélyegeihez szükséges felülnyomást is végezte! (Jegyzet alul.) A nyomtatvány egy berlini bélyegháznak lett címezve és megint csak az újdonságok ajánlatairól számol be.

A lapon most már nem a szerb, hanem a román cenzúra lila bélyegzőjét látjuk: „Censura Romana Timisoara”.

30. ábra. 1919. október 25-i nyomtatvány Temesvárról Berlinbe, 10 filléres bérmentesítéssel.

Egy 20 filléres bérmentesítést látunk a következő levelezőlapon, melyet 1919. szeptember 20-án adtak fel Temesváron. A Bécsbe címzett lapon egy műkiadó–cég érdeklődik anyagutánpótlás iránt. Egyike a kevés akkori üzleti levelezésnek. A lap 20 fillérrel a belföldi tarifa szerint lett bérmentesítve, Bécs akkor még annak számított.

31. ábra. 1919. szept. 20-i, ritka üzleti levelezőlap Bécsbe a 10 filléres Temesvár-bélyeggel kiegészítve. Román cenzúra.

Egy helyi levelezőlapot látunk a következőkben családi hírekkel. Ez azért érdekes, mert a postán kapott 2x10 fillér Temesvár-bélyeg frankatúra elég lett volna, mégis odabiggyesztettek még egy 15 filléres fehérszámú arató bélyeget, ki tudja, miért.

32. ábra. Helyi képeslap 2x10 + 15 filléres díjlerovással. Román cenzúra, Ex Ore Tonnes.

A következő román uralom alatti küldemény szintén Bécsbe ment. A feladási bélyegző alig olvasható, nagy fantáziával 1919. szeptember 16. látható. A levelezőlap 70 filléres bérmentesítéssel

futott. Ez úgy jön ki, hogy Bécs még mindig belföldnek számított, tehát tarifa 20 fillér és ajánlás 50 fillér. A levelezőlap díját egy pár 10 filléressel, az ajánlási díjat pedig egy pár 25 filléres Károly király bélyeggel rótták le. Ezen a lapon is a Temesvári kiadások bélyegei különböző összetételben és mennyiségben kínáltatnak eladásra.

Ami a lapot még érdekesebbé teszi, az a feladó személye megjelölése, aki nem más, mint az agilis Menzel gyűjtőtárs. Őt már ismerjük a 8. ábrán látható Bánát-Bácska levélről, létezését ezzel is bizonyítva! Ezen a lapon is látjuk a román cenzúra bélyegzőt.

33. ábra. 1919. szept. 16-i ajánlott levelezőlap Temesvárról Bécsbe, 70 fillér bérmentesítéssel, román cenzúrával.

A következő ajánlott levelezőlap is nagyon érdekes. Először is a bérmentesítés: ennél 80 fillért látunk. Az ajánlás 50 fillér, ezt tudjuk, de mi a 30 fillér? Az új román tarifa külföldi lapokról nem rendelkezik, de a 30 filléres egy levelezőlapért nagyságrendben stimmelne. A rendelkezésemre álló kevés forrás erre nem ad választ. A vegyes frankatúra az első és második Temesvári kiadásokkal teszi a lapot érdekessé és értékessé, a 2 filléres Arató kétféle felülnyomatával.

Viszont itt megint a feladó személye teszi a darabot érdekessé, aki nem más, mint Wilhelm Krizsány herkulesfürdői filatelista. A területtel foglalkozó profik tudnak a herkulesfürdői román levelezőlap provizóriumról, mely eladdig csak néhány példányban tűnt fel, és ami az ő műve.

Krizsány úr szintén bélyeget kínál Breslauba 1920. február 5-én, a legolcsóbb napi árakon. A lap több mint három hétig vergődött Drezdáig és március 1-én érte el a címzettet.

34. ábra. 1920. február 5-i ajánlott levelezőlap Breslauba, kolozsvári cenzúrával. Temesvár I és Temesvár II. bélyegekkel.

Végezetül két közönséges levelet nézzünk meg Temesvárról. Az elsőn 50 filléres bérmentesítést látunk, ami nehezen érthető, mert 30 fillér is elég lett volna. Nem ajánlott küldemény, (a kék irón ellenére) erre 80 fillér kellett volna. Lugos pedig belföld, így nem kellett rá 80 fillér sem. Valószínűleg egy II. súlyfokozatú levél lehetett, ezért van rajta 30 helyett 50 fillér.

35. ábra. 1919. szeptember 20-i köznapi levél Lugosra, lila román cenzúrával, Temesvár 2-es bélyegző. /Vasútállomási postahivatal./

A svájci köznapi levél megint csak bélyegügyben ment, Genfbe, az első és második kiadás felülnyomásával, ugyanazon alapbélyeggel, szép német-magyar nyelvű céges borítékkal.

36. ábra. Levél Svájcba 1919. okt. 8.-áról, 50 fillérrel helyesen bérmentesítve, az I., és II. Temesvári kiadás bélyegeivel. Kék cenzúra-bélyegző.

Egy kortárs lapot hagytam utoljára. Lippáról származik 1920 elejéről, a bélyegző dátumát a román rendszerre szerelték át, „16. JAN 1920", de minden más még magyar rajta. A lapot Bécsbe küldték, és mint tudjuk, az még belföldnek számított. Valamennyi bélyeg M. Kir. Posta felségjelet visel, nem Köztársaság, és nem „Magyar Posta". Az érdekesség benne a lila színű, nagy formátumú, nehezen olvasható cenzúrabélyegző, Máriaradnáról. Ez a Mária-kegyhely Lippa egy részét képezte, ma már hiába keressük a térképen, Radna beolvadt a nagyobb városba. (Máriaradna, Wikipédia .hu.) A lap minden magyar ismérve egy ritka, késői, 1920-as tanúvallomás.

37. ábra. 1920. január 20-i levelezőlap Lippáról színmagyar, 70 fillérrel bérmentesítve. 20 fillér levelezőlapdíj, 50 fillér ajánlás. Máriaradnai román cenzúra.

Kedves Olvasók! E témában ezen időkről több munka is jelent meg bel- és külföldön, nálam sokkal avatottabb gyűjtök tollából, Azonban, én még nem láttam hazánkban olyan munkát, mely a futott leveleket mutatta volna be a magyar olvasónak, és azok elemzéséből vonta le volna következtetéseit. Mert a levelek nem tévednek, és nem hazudnak.

A Temesvári román megszállás befejeztének meghirdetése 1919. augusztus 20-án, valamint

a magyar bélyegek érvényessége megszüntetése 1920. március 15-én szerintem nem volt véletlen. Két nagy nemzeti ünnepünk a dátumokkal történő meggyalázása külön örömet jelenthetett a megszállóknak. Belerúgtak vele az elvesztett háború miatt már földön fekvő magyarokba.

Borzalmas idők voltak azok. Testvéreink milliói szakadtak el az anyaországtól, határtalan szenvedést és gyászt okozva nekik és nekünk, és ez a trauma ma is kísér bennünket. E kis terület filatéliáját szerettem volna megvilágítani, bármilyen keserű is ez. És noha kis terület, mégis mennyit mesélnek nekünk küldeményei!

Az egészet száz év után sem lehet megérteni. Tudomásul venni még nehezebb.

38. ábra A Temesvári Magyar Postaigazgatóságának palotája, ma. Száz év után is áll a jó minőség! Foto: Mag. Wolfgang Schubert, Vindobona, 2017. december.

Források:

A Temesvári helyi kiadások, Philatelica 1983/1, Surányi László munkája.

Banat and Backa. Jugoposta, a The Yugoslavia Study Group kiadásában, Ore Tonnes munkája, 2006. március.

Egy szerb falu Magyarországon. Bavaniste-Homokbálványos postatörténete, 1868-1920. Dr. Nagy Ferenc munkája. Philatelica 16/1.

Kállai László: Az 1919-es Temesvári helyi kiadás 10 filléres típusai. /philatelica.ro/

Horváth Lajos: A Szlovénia számára kiadott postabélyegek szerb ellátmánykénti elterjedése Dél-Magyarországon 1919-1921-ben. Philatelica 17/1.

E munka valamennyi küldeménye a szerző gyűjteményében található.

HÍREK

Két külföldön bélyegszakértői vizsgát tett tagunk a Mafitton belül teljes önállósággal működő Magyar Bélyegvizsgáló Szakcsoportot alakított. A szakcsoporthoz bárki szabadon csatlakozhat, aki annak szabályait elfogadja és a csatlakozás feltételeit teljesíteni tudja. A szervezetnek jelenleg már öt tagja van.

A Szakcsoport működéséhez a Mafitt szervezeti háttértámogatást nyújt. Például internetes megjelenésükhöz a Mafitt honlapján külön menüpontot hoztunk létre, ahol szabályaik, a csatlakozók vizsgálati területeit is közlő szaknévsora, űrlapmintáik és sok más hasznos információ is megtalálható.

Működésüket eszközeivel és erőforrásaival a MABÉOSZ is segíti, a szakcsoport pedig rendszeres időközönként ingyenes tanácsadói napokat tart MABÉOSZ székházában megjelenő gyűjtők számára.

A Mafitt Bélyegmúzeumban megtartott májusi évi rendes közgyűlése az elnökség beszámolóját tudomásul vette.

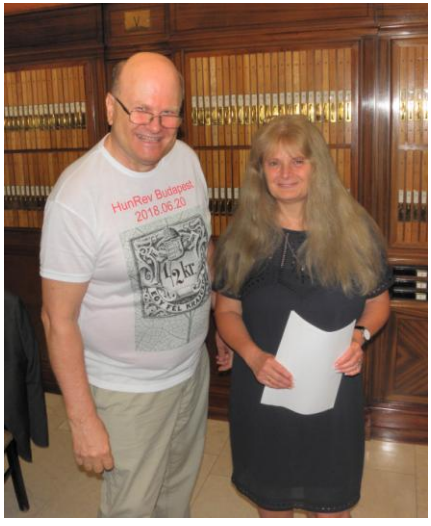
Az idei Bér Andor vándordíjat Szücs Károly érdemelte ki, a Mafitt Gervay díját pedig immár másodszorra nyerte el Czirók Dénes.

A Mafitt titkára Szücs Károly és elnöke dr. Homonnay Géza. Az asztalon előttük a Bér Andor vándordíj, egy díszes Zsolnay váza.

Köszöntjük új tagjaink közt ifjabb Király Tibort, a Magyar Perfin Klub elnökét!

Az illetékbélyegek gyűjtői a Mafitt három, e témában jártas, szakavatott előadójának támogatásával, az alkalomhoz illően színvonalas rendezvénnyel emlékeztek meg június 20-án a magyar illetékbélyegek aznapi, 150. születésnapjáról a Bélyegmúzeumban.

A HunRev 2018 szimpózium szervezője, Szücs Károly Mafitt tikár, és a rendezvény védnöke, a Bélyegmúzeum igazgatónője, a Mafitt elnökségi tagja, Nikodém Gabriella

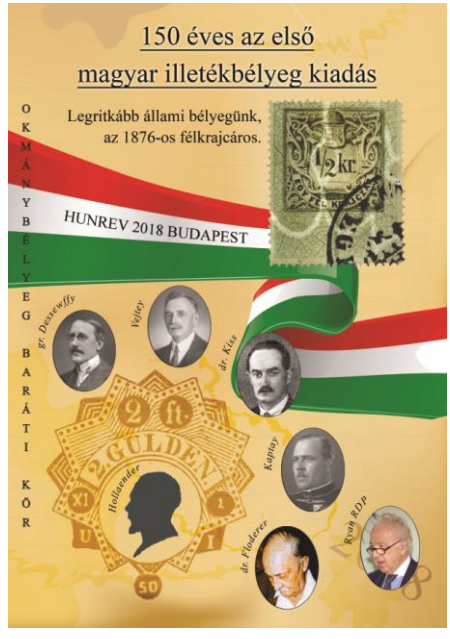
Az első előadás a magyar pénzügyi filatélia szakirodalmát tekintette át. Ezt a klasszikus kor illetékbélyeg kiadásainak létrejöttének egymást jól kiegészítő filatéliai, majd nyomdai szempontú bemutatása követte. Az előadások a szerzők saját kutatásain felül, egy 1924-es, korabeli német nyelvű szakmunka csaknem egy évszázaddal későbbi első, az alkalomra készült friss fordítására támaszkodtak.

A résztvevők pólójukon az első magyar illetékbélyegkiadás címleteivel, a rendezvény emlékívét mutatják.

Az előadások itt olvashatók:

http://www.mabeosz.hu/org/groups/fiscal/exhibit/hunrev2018/index_hu.html

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött, húsz év szünet után 2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar, és párhuzamosan angol nyelven is (e nyelvi mutáció 50 alatti példányszámban.)

Újságunk teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető.

www.mafitt.hu

The numbers of this journal are given on our website.
With our authors' permission the contents are listed there.

XXIX. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Researches

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. e-mail: info@mafitt.hu

Ára: 1.800 Ft

A Philatelica díjai − Awards of Philatelica

2013.
LS

2014.
LS

2015.
LS

A Mafitt nevének angol fordítását ebben az időszakban helyesbítettük
During this period Mafitt's name in English was changed

A Philatelica nyomdai kivitelezéséhez a **Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány** nyújt támogatást-

18
2

Philatelica

Philatelica 2018/2

Tartalom / Content:

Horváth Lajos:	Fila-történeti földrajz - Balkán Philatelic Historical Geography - Balkans	1.
Alan Soble:	Átvésett magyar túlélő bélyegzők Lugoson Wounded But Persistent Magyar Survivors In Lugoj	9.
Dr. Nagy Ferenc:	Négy ritka 1945-ös felhasználású 18 filléres levelezőlap Four Scarce 18 Filler Postal Cards Used in 1945	17.
Borda L.:	Nyugat-Magyarország IX. kiadás fenyőfa nélküli (II.) típusa "Ülő sas sugárzó apostoli kettőskereszttel." Western Hungary's 9th Issue 'Seated Eagle with Radiating Apostolic Cross' Type II Variety Missing the Pine Trees	21.
Mervyn Benford:	Ahol a posta és a vasút találkozik Where Post and Railways Cross	23.
Hírek / News		40.

Szerkesztő / Editor Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt
Fordítók / Translators: Kőhalmi Csaba, Marina Shafit

Tanácsadók /Consultants Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke
president of the Gervay Foundation
Sebestyén T. Tamás, a Mafitt tagja / member of Mafitt
Mervyn Benford, member of The Hungarian Philatelic Society in Great Britain

FILA-TÖRTÉNETI FÖLDRAJZ - BALKÁN

HORVÁTH LAJOS (VERESEGYHÁZ)

Ne hangozzék nagyképűen, hogy az utóbbi negyed évszázadban többen lépéseket tettünk afelé, hogy a filatélia történeti segédtudománnyá legyen. Bár a segéd kifejezést nehezményezni szokták, nem találok benne semmi kivetni valót. Mert mi történik jelenünkben?

A segédtudományt szorgalmazta és művelte Hrabál László a haláláig (2000. dec. 3). A 2000. év valaminek a befejezése és egyben a kezdete volt sokunk számára. Addig is, azóta is gyarapszik, elmélyül, rendszerezhetővé válik, szakosodik, összegezhetővé és szétbonthatóvá lesz stb., amit filatélia tudománynak szeretünk tekinteni és művelni.

Sokan vagyunk és az utóbbi évtizedekben már bizonyos szakosodás, szétfejlődés, "szakbarbárosodás" is megfigyelhető volt. Szándékosan nem írok neveket, mert nem szeretném, hogy valaki is megsértődjön, amiért a névsorból kimaradt, vagy bekerült, vagy a másik miért előzte meg a sorban stb. De rájuk ismerhetünk, ha megnevezzük a szakterületüket, a professziójukat. Figyeljünk oda: újdonságok, művészettörténet, fila-numizmatika, hungarika, megszállások, okmányok és illeték bélyegek, papírvízjelek, bélyeg előtti levelek, tarifák, portók, ragjegyek, díjjegyesek, hamisítások, bélyegháborúk, történelem bélyegben elbeszélve és kiállítva, fila-pedagógia, filatélia és ifjúság, légiposta, stb.

Ezek a szakágazatok és még a fel nem soroltak is, már sejtetik, bizonyítják, hogy a filatélia a segédtudománnyá, ha tetszik a tudománnyá válás útjára lépett. Hiszen, ha egésze még nincsen is, részei már vannak.

Csak haladjunk tovább. Az ELTE levéltár szakán Bak Borbálánál hallgattam és úgy néz ki, hogy tanultam is, történeti földrajzot. Valami ebből már előzőleg is kellett legyen bennem. Úgy megfogott a tárgy, nyilván a tanár előadásában is, hogy egész világ nyílt ki általa. Fila-történeti földrajz tehát az a diszciplina, amelyik az állami és magán postabélyegek és postaszervezetek területi elterjedésével, legális és illegális terjesztésével, forgalmi földrajzával, földrajzásával stb. foglalkozik. Meglepően sokféle információra tehetünk szert, ha a fila-történeti földrajzra élesített szemmel vizsgáljuk a bélyegeket, a kibocsátókat, az idegen hatalom által felülnyomással eltulajdonított bélyegeket hatalomváltáskor. Az utóbbi éppen az erőszakos területszerzés aktusa szokott lenni.

Előfordul, hogy az új hatalmak sűrűn egymást váltják ugyanazon a meghódított földön. A temesvári postaigazgatóság /Bács-Bodrog, Krassó-Szörény, Temes és Torontál vármegyék 1919-ben előbb szerb megszállás alá került, majd átvették a románok. De említhetjük a Szlovénia számára 1919-ben forgalomba hozott új rajzú bélyegeket is. Ezeket Szlovéniában természetesen forgalmazták, de ellátmányként terítették Dél-Magyarországon is.

Alaposabb vizsgálat következtében igazabb, helyesebb, biztosabb adatokhoz, mélyebb tudáshoz

juthatunk. Már előre bocsájthatjuk, hogy minden esetben a Michel katalógusok fila-történeti földrajzi beosztása sem helyes. Jogos fölülvizsgálatra szorul és alkalmas. Első ilyen jellegű kutatásunk tárgyául a Balkánt vettük.

A BALKÁN ÁLLAMAI FILATÉLIÁJÁNAK TÖRTÉNETI FÖLDRAJZA

Albánia

1913 autonóm adminisztráció, 1914 fejedelemség, 1919 osztrák-magyar adminisztráció északon, 1920 régenstanács, 1922 köztársaság, 1928 királyság, 1939 perszonálúnióban Itáliával, 1944 demokratikus köztársaság, 1946 népköztársaság, 1991 köztársaság.

Melléklet:

1921 Mirdita Köztársaság, 1940 görög megszállás.

1.ábra A Mirdita Köztársaság szerb bábállam bélyege 1921-ből.

Bosznia és Hercegovina

1878-ban a berlini Kongresszus felhatalmazta az Osztrák-Magyar Monarchiát, Bosznia és Hercegovina megszállására. Területén a török szultán uralma jogilag fennmaradt, de a hatalmat a Monarchia közös hadügyminisztérium vezénylete alatti közös hadserege gyakorolta.

1879. jan. 9. - jún. 30-ig osztrák és magyar bélyegek voltak forgalomban.

1879-1899 újrajzú bélyegek krajcár értékben.

1900-19l8 korona és fillér értékű bélyegek.

1908 a Monarchia bekebelezte a két tartományt.

Melléklet:

1881-1895 Boszniai posta Törökországban, Plevlje.

Bulgária

1879 fejedelemség, 1909 királyság, 1946 népköztársaság, 1990 köztársaság

Melléklet:

1916 bolgár megszállás Romániában.

Fiume

1918. okt. 30. Kikiáltotta csatlakozását Itáliához. Ennek hírére a horvátok bevonultak a városba.

1918. nov. l.-nov. 10-ig SHS fölülnyomású bélyegeket forgalmaztak.

1918. nov. 17. d'Annunzio légionáriusai elfoglalták Olaszország nevében.

Csak ezután készültek a FIUME fölülnyomások magyar bélyegeken. Ezek forgalomban 1918. nov. 18.- 1919. ápr.15.

1919. jan. 30- Új rajzú bélyegek.

1919- okt. 10. Szabad állam (város).

1924. febr. 22. Fiume bélyegek olasz fölülnyomása.

1924. márc. 1. Csatlakozott az Olasz Királysághoz.

Melléklet:

1920. A Carnaro-szigetek megszállása.

Arbe megszállása.

Veglia megszállása.

1941. máj. 16. Zóna Fiumano-Kupa olasz fölülnyomás jugoszláv bélyegeken 1942.

1945. máj. 3. FIUME RIJEKA fölülnyomás olasz bélyegen, (Mi. Jugoszláviánál).

AZ SHS ÉS JUGOSZLÁVIA NÉVEN ÖSSZEFOGLALT ÁLLAMOK

1. Szerb-Horvát-Szlovén (SHS) állam

A horvát országgyűlés (szabor) 1918. okt. 29-én felbontotta az összes államjogi viszonyt és kötelékét, amelyik a Horvát Királyság, Szlavónia és Dalmácia, valamint a Magyar Királyság és az Osztrák Császárság között fennállt és kikiáltotta a független államot. Ugyanezen eljárással kihirdette, hogy közös államban egyesült a szerbekkel és szlovénekkel.

Az SHS állam október 29-től magában foglalta Horvátországot, Szlovéniát és Bosznia-Hercegovinát november 25-ig, a Szerb királysággal való egyesülésig.

Az SHS állam elismerése a nagyhatalmak által nem történt meg. Egyedül a Szerb Királyságot ismerték el 1918. nov. 8-tól kezdve. Ezután került sor Szerbia és Montenegró (Crna Gora) egyesülésére. A régensi címet önkényesen viselő II. Sándor 1919. dec. 1-én kihirdette az egyesülést és az SHS állam megalakulását. A magyarországi Vajdaság 1918. nov. 25-én "csatlakozott" Szerbiához.

Az SHS állam magyar postabélyegeket nyomott fölül és hozott forgalomba 1918. nov. 18-án. Az első újrajzú bélyegek 1918. nov. 29-én és 1919. jan. 15-én kerültek forgalomba Horvátország számára. A bélyegek megtervezéséhez, előállításához és felhasználásához postaminiszteri rendelet volt szükséges: 42849 1920. XII. 15. Az SHS állam közös forgalmazásához a régens és I. Péter engedélye is kellett, amelyet 1921. jan. 16-án adtak meg. A postaigazgatóságok által addig kiadott bélyegeket pedig 1921. ápr. 15-ig bezárólag kivonták a forgalomból.

1929-ben létrejött a Jugoszláv Királyság.

2. Szerbia

1866 fejedelemség, 1882-1919 királyság, 1918-1921 szerb megszállás Dél-Magyarországon.

Melléklet:

Mirdita posta 1921.

3. Horvátország részére

1918. nov. 18. SHS fölülnyomás magyar bélyegeken, 1918. nov. 29. újrajzú sor, 1919. jan. 15. újrajzú bélyegek.

4. Szlovénia részére.

1919-1921 újrajzú bélyegek, 1991 köztársaság.

2.ábra
A Szlovénia számára kiadott SHS bélyeg bérmentesítésre felhasználva Magyarországon Madaras (bácsalmási járás) postáján 1921-ben.

Melléklet:

Szlovén bélyegek ellátmányként Dél-Magyarországon 1920-1922.

5. Bosznia-Hercegovina részére

1918-1919 osztrák-magyar Bosznia-Hercegovina bélyegek fölülnyomása és újrajzú bélyegek. 1944-1945 horvát bélyegek fölülnyomása.

3.ábra Bosznia és Hercegovina Jajca várát ábrázoló bélyegen, fölülnyomva az SHS állam javára 1918-ban.

6. Montenegró, Crna Gora

1874 fejedelemség, 1910 királyság, 1918 szerb megszállás és egyesülés Szerbiával.

Melléklet:

1917 osztrák-magyar megszállás, fölülnyomás osztrák-magyar militáris bélyegeken. 1916 francia bélyegeken exil fölülnyomás Bordeaux-ban (Franciaország).

7. Makedónia

1902, 1906 Makedón Forradalmi Tanács (Bulgáriában működött), újrajzú bélyegek. Az államisága nem valósult meg. 1992 köztársaság.

4.ábra Kraljevsztvo Makedonia állam megjelöléssel kiadott bélyeg, valószínűleg a Makedon Forradalmi Tanács kiadása Bulgária területén az 1910- es években.

8. Olaszország

1918 osztrák-magyar megszállás, fölülnyomás osztrák-magyar militáris és Bosznia bélyegeken.

9. Jugoszlávia

1929-1941 Jugoszlávia (Királyság).

Melléklet:

1941-1943 német megszállás, újrajzú bélyegek, exil kormány Londonban 1943-1944. Draža Mihajlovics honi hadserege, királypárti 1944, olasz megszállás 1941-1945.

5.ábra Német megszállás Jugoszláviában, 1941-es kiadású bélyeg

6. ábra Német megszállású Szerbia bélyegének fölülnyomása Demokratikus Szövetségi Jugoszlávia szöveggel 1944-1945-ben.

10. Dalmácia 1918-1919 forgalomban maradtak az osztrák bélyegek.

JUGOSZLÁVIA NÉVEN FELBOMLOTT ÁLLAMOK

1. Szerbia

Jugoszlávia Szövetségi Köztársaság (Kisjugoszlávia) 1992-2004-ig.

Szerbia-Crna Gora 2003-2004

Szerbia és Crna Gora 2004-2006

Szerb Köztársaság 2006-

Szerb Köztársaság (Boszniában) 1992-2002, jugoszláv bélyegeken fölülnyomva, újrajzú bélyegeken is.

Krajina Szerb Köztársaság (Horvátországban) 1993-1997, jugoszláv bélyegeken fölülnyomva, újon is.

Melléklet:

Vojvodina Köztársaság fölülnyomva jugoszláv bélyegeken (a köztársaság magyar nyelven!)

Szerém-Baranya kerület (oblast) 1995- ENSZ protektorátus, BANAT REGATUL ROMANIE fölülnyomás jugoszláv bélyegeken.

2. Horvátország

1941 fölülnyomás jugoszláv bélyegeken, 1941-1945 újrajzú bélyegek, 1991 köztársaság, fölülnyomás jugoszláv bélyegeken, újrajzú bélyegek.

7.ábra Tító-fejes jugoszláv bélyegen Köztársaság (magyarul!) Vojvodina (Vajdaság) szöveggel fölülnyomva az 1990-es évek elején.

8 a-b.ábra A Horvátországon belüli szerb krajina saját bélyege egyik "fővárosát" Knint ábrázolja. Ugyan az a bélyeg fölülnyomva a horvát katonai győzelem után a horvát címerrel az 1990-es évek első felében.

Melléklet:

Vojvodina Horvát Köztársaság, fölülnyomás jugoszláv bélyegeken, újrajzú bélyegek.

9.ábra Jugoszláv bélyeg fölülnyomva Horvát Köztársaság Vojvodina (Vajdaság) az 1990-es évek elején.

Horvát címerrel fölülnyomott Krajina Szerb Köztársaság újrajzú bélyegeken.

Kelet és Nyugat Szlavónira ENSZ fölülnyomás jugoszláv íven.

Nyugat-Szerémség (Baranya protektorátussal egy íven) fölülnyomás jugoszláv bélyegeken.

3. Szlovénia

1945 fölülnyomás jugoszláv bélyegeken, fölülnyomás Hitler-fejes bélyegeken (Maribor), fölülnyomás magyar bélyegeken (Muraszombat), 1991-től köztársaság, újrajzú bélyegek.

4. Bosznia-Hercegovina

1993 Bosznia és Hercegovina Köztársaság (iszlám)

1993 Herceg-Boszna Horvát Köztársaság

Melléklet:

Kelet-Mosztar 1994.

1992-Bosznia-Hercegovina Szerb Köztársaság

Melléklet:

Doboj 1994.

5. Montenegró

2003 Szerbia-Crna Gora

2004 Szerbia és Crna Gora

2005 Crna Gora Montenegro

1941-1943 itáliai fölülnyomás, újrajzú bélyegek is.

6. Makedónia

1991-1993 hivatalos neve "A volt Jugoszlávia Makedón Köztársasága".

1992-től ad ki postabélyegeket. Köztársaság.

7. Koszovó

1991 Jugoszláviában a tartományi parlament kikiáltotta a függetlenséget.

1992 A Szerb Köztársaság újabb alkotmánya megvonta tőle.

1999 Európa CEPT bélyegek kiadása.

2000-től folyamatos bélyegkiadás "Békesség Koszovóban" c. 5 értékes sorozat, pénzneme német Márka.

8. Istria és Szlovén Tengerpart

1945-1946 Fölülnyomás olasz bélyegeken, újrajzú bélyegek is.

9. Jugoszlávia

1944-1945 Jugoszláv Demokratikus Föderáció, 1945 Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság, 2003-ig Jugoszlávia, 2004-ig Kisjugoszlávia.

Melléklet:

1944 fölülnyomás magyar bélyegeken.

ROMÁNIA

1858 Moldva fejedelemség, 1862 Románia fejedelemség, 1881 királyság,

1948 népköztársaság, 1992 köztársaság.

Melléklet:

1857-1882 francia postahivatal Galatz (Moldávia).

1862-1875 francia postahivatal Ibrailia (Valachia).

1896 román Levante.

1917 Moldva 1921-ig.

1919 román posta Konstantinápolyban.

1919 Debrecen I. román fölülnyomás magyar bélyegen.

1919 Debrecen II. román fölülnyomás újrajzú bélyegen.

1919 Kolomea I. Ukrajna fölülnyomás osztrák bélyegen.

1941 Odessza III. fölülnyomás szovjet bélyegeken.

1917 Románia német megszállása 1918-ig.

1917 Románia osztrák-magyar megszállása 1918-ig. Osztrák-magyar katonai posta bélyegei fölülnyomva.

1917 bulgár megszállás Romániában.

GÖRÖGORSZÁG

1833-tól királyság, 1861-től első postabélyeg, 1924-1935 köztársaság, 1935-1873 királyság, 1973- köztársaság.

Görög posta külföldön, válogatás: 1834 Konstantinápoly, 1835 Szaloniki, 1857 Braila (Ibrailia), 1843 Bukarest, 1859 Galacz, Sulina 1871-1875 stb.

Görögök által megszállt török területeken: fölülnyomások görög bélyegeken, 1912-1914.

Helyi kiadások: 1912-1913 Lemnosz szigete, 1940-1941 Észak-Epirusz (Dél-Albánia) és Dodekanészosz, 1912-1913 Ikarien, Ion-szigetek 1859 angol megszállás, 1923- olasz megszállás Korfun, 1941 olasz megszállás fölülnyomás olasz és görög bélyegeken, stb.

Melléklet:

Jón-szigetek

Szigetcsoport Görögország délnyugati partjainál.

1859 angol kiadás Viktória királynő képével. Görög nyelvű! 1864-től Görögország.

1929-1934 olasz megszállás, fölülnyomás olasz bélyegeken.

1941 légiposta, fölülnyomás olasz bélyegeken.

Korfu 1799-1807 Oroszország, 1807-1814 Franciaország, 1815-1863 brit védnökség alatt. 1863-tól Görögország.

1915-ben a szerb hadsereg Korfun húzta meg magát. 1923 olasz megszállás, olasz bélyegek felülnyomása. 1941 görög bélyegek felülnyomása.

TÖRÖKORSZÁG

1863-1921 Oszmán Szultánság, 1920-2016 Török Köztársaság.

10.ábra V. Mehmed (1909-1918) szultán és a Dardanellák térképe török bélyegen.

Helyi kiadások:1867 Konstanca és Csernovoda (Románia).

1880 Athos Szerzetes Köztársaság (Görögország)

1890-1892 Bagdad (Irak)

1898 Thessalia (Görögország)

1909 Jaffa (Palesztina)

1917 Gaza (Palesztina)

11.ábra Thessalia részére kiadott török bélyeg II. Abdul Hamid szultán (1876- 1909) tugrájával és Larissa hídja.

Melléklet:

Török Ciprus

1974-1983 Ciprusi Török Szövetségi Állam.

1984 Észak-Ciprusi Török Köztársaság.

12.ábra Török Ciprus bélyege Lala-Musztafa pasa dzsámijával Famagusztában, 1975-ös kiadás.

THRÁKIA

1913 görög megszállás, fölülnyomás török bélyegeken, 1913 autonóm kormányzás, török írású fölülnyomás, 1919/1920 antant, szövetséges megszállás, 1920 görög megszállás, fölülnyomás görög bélyegeken.

TRIESZT

A Zóna 1943-1954 amerikai, angol és újzélandi megszállás, olasz bélyegek fölülnyomása és újrajzú bélyegek is.

B Zóna 1948-1953 újrajzú bélyegek, kevés fölülnyomás, jugoszláv megszállás.

CYPRUS

1880 Angol Kolónia, angol bélyegek fölülnyomva, újrajzú bélyegek is. 1960 köztársaság.

LEVANTE

A Földközi-tenger keleti partvidéke, tágan véve. Tulajdonképpen az olasz "kelet" átvétele. Különböző hatalmak irodákat létesítettek a területén. A felhasznált postabélyegek fölülnyomottak elsősorban, de kevés új rajzú bélyeg is készült.

Az irodák a következők: 1863-1919 orosz, 1867-1914 osztrák, 1867 román, 1884-19o8 német, 1885-1921 angol, 1885-1942 francia, 1902-1923 olasz, 1919-1921 lengyel és ukrán.

Vrangel hadserege Gallipoli (Levante) és a Krim. Szétszóródott 1921-ben: Konstantinápoly, Szerbia, Bulgária, Görögország, Románia, Jugoszlávia és Tunisz (Bizerta).

Helyi kiadások: Olasz Konstantinápoly, Valona. Orosz: Konstantinápoly, Szmirna, Beyrouth, Dardanellák, Jeruzsálem, Jaffa, Mitiléne, Athos-hegy, Szaloniki, Trapezunt stb. Ukrán jellel: Odessza, Harkov, Ekatyerinoszláv.

ÁTVÉSETT MAGYAR TÚLÉLŐ BÉLYEGZŐK LUGOSON

ALAN SOBLE (PHILADELPHIA)

I. HASZNÁLATBAN MARADT „TÚLÉLŐ” BÉLYEGZŐK

A Magyar Királyság (és a birodalom többi részének) katonai összeomlása az I. világháború végén jelentősen visszavetette a közép- és kelet-európai postahivatalokat. A postai rendszert, annak fontos kereskedelmi, oktatási, újságírói és az emberek élete területén játszott szerepe miatt fenn kellett tartani. Azonban míg a régi rendszerek visszahúzódtak az elveszett területekről és azok igazgatási hivatalaiból, a felemelkedő rezsimek még nem álltak készen arra, hogy minden szükséges intézményi feladatot és szerepet teljesítsenek. Ugyanakkor csupán néhány héttel a fegyverszünet után az új politikai-etnikai szervezetek megtervezték és elkészítették a saját bélyegeiket, amelyek már új szimbólumokat tartalmaztak. De az érvénytelenítő bélyegzők, azaz azok a postai eszközök, amelyek szerepe a feladás keltezésének és helyének a megjelölése és a postabélyegek érvénytelenítése az újra felhasználás megakadályozása érdekében, elkészítése túlságosan bonyolult volt ahhoz, hogy gyorsan megjelenjenek teljesen új bélyegzők. Ezért az elcsatolt területeken a régi érvénytelenítő bélyegzőket („túlélőket") tovább használták az új rezsimek postahivatalaiban. A terv az volt, hogy csak ideiglenesen „átmenetiként" használják őket a „posta államosításának” folyamán.

A Magyar Királyság „túlélő” bélyegzőit Szlovákiában (1. ábra), Horvátországban (hamarosan az S.H.S. Királyság része; 2. ábra), Fiumében,

Romániában (Erdély, Bánát, 3. ábra) és máshol is használták. Néhány helyen vagy néhány időszakban a „túlélő” bélyegzőket „normális", változatlan, a fegyverszünet előtti formájukban használták; máshol vagy máskor a „honosítás" érdekében megváltoztatták őket. A postai személyzet (vagy a szükséges mechanikai feladatokkal megbízott helyettesítőik) megváltoztatta a város nevét, a helység magyar megnevezése helyett a helyi megnevezést használva; előfordult, hogy a magyar dátumformátumot (év/hó/nap, év/hó/nap) megváltoztatták helyi formátumra (nap/hó/év, nap/hó/év); más esetekben a Szent István Koronát rongálták meg vagy szűntették meg.

1. ábra Szlovákiában használt „túlélő” bélyegző Csehszlovák Hradzsin bélyegeken

Balra: Sztropkó (Stropkov) J/A, dátum a helyi formátumra megváltoztatva (az év, [19]19, a végén szerepel). Jobbra: Nemsó (Nemšová) K/B, [1]920, a dátum magyar formátumú. (“J/A” azt jelenti, hogy az érvénytelenítés típusa „J”, míg a bélyegző azonosítója „A”.)

2. ábra S.H.S. Királyságban használt „túlélő” érvénytelenítő bélyegzők a horvát és a szlovén bélyegeken

Balra: Mitrovica (Sremska Mitrovica, Vojvodina; magyar helységnév: Szávaszentdemeter), K/E, [1]919, magyar formátumú dátum. Jobbra: Vukovar (magyar helységnév: Vukovár), [1]920, helyi dátumformátum. A koronát (az „O” alatt) kivésették, helyette függőleges vonalak jelennek meg.

3. ábra ROMÁNIÁBAN használt „túlélő” érvénytelenítő bélyegzők Ferdinánd király bélyegeken

Balra: Kolozsvár (Cluj), K, [1]920, magyar dátumformátum. Jobbra: Buziás-Fürdő (Buziaş),

K/A, [1]921, helyi dátumformátum. A Korona sértetlen.

A változatlan „túlélő” érvénytelenítő bélyegzőket ezen az elcsatolt területen közvetlenül a fegyverszünet után használtak. Mikor módosultak ezek a „túlélő” érvénytelenítő bélyegzők, és mik voltak a változások? Mikor használták őket utoljára? Mi volt az az időpont, amikor a valóban új érvénytelenítő bélyegző került használatba? Néhány „túlélő” érvénytelenítő bélyegzőt azonnal kivontak a háború befejezése után, jóval a Trianoni Szerződés előtt, míg másokat még 1922-ben is használták (ez az év - csak néhány kivételtől eltekintve - a legutolsó időpont). Sok újonnan gyártott érvénytelenítő bélyegző már 1919-ben és 1920 elején használatban volt. Ennek eredményeképpen egyes postahivatalok mind a „túlélő” érvénytelenítő bélyegzőket, mind az újonnan gyártottakat egyszerre alkalmazták. Az „átfedéses” használati időszakok azt mutatják, hogy nincs szoros kapcsolat az újonnan gyártott bélyegzők megjelenése és a „túlélő” érvénytelenítő bélyegzők kivonása között.

II. LUGOS/LUGOJ

Lugos lakossága - a Királyság 1910-es népszámlálása szerint - szinte egyforma arányban románokból, németekből és magyarokból állt (4. ábra). Romániának nem olyan részén helyezkedik el, ahol sűrűn laknak magyarok, mint, például, Erdélyben, hanem a Bánátban, sváb-német területen (5. ábra). A *Wikipedia* szerint Lugos 1849 augusztusában a magyar forradalmi kormány utolsó székhelye volt. Kossuth Lajos és több más forradalmi vezető utolsó menedékhelyeként szolgált az Ottomán Birodalomba való menekülésük előtt.

Year	Population	Romanian	Hungarian	German
1880	12,389	46.8%	11.6%	36.9%
1890	13,548	46%	13.8%	38.3%
1900	17,486	37.9%	22.7%	35.9%
1910	20,962	**34.9%**	**32.9%**	**29.5%**

Figure 4. Demographics of Lugos.

5. ábra Felül: Magyar Bánát, a fegyverszünet előtt; alul: a mai Bánát

Lugos egy olyan város, ahol a lehető legtöbb „túlélő” érvénytelenítő bélyegző maradt fenn. Ez

a tény azért meglepő és megmagyarázhatatlan, mert a városban a magyar lakosság nem volt többségben. A fő postahivatalban használt érvénytelenítő bélyegzők elnevezése megváltozott (egyetlen betűt érintette a változás: az „S" helyét "J" foglalta el); a keltezés formátumát megváltoztatták, az új formátum: nap/hónap/év; a Korona megkapta a megfelelő hangsúlyt. A „túlélő" érvénytelenítő bélyegzők „ideiglenes" vagy átmeneti használata továbbra is megmaradt, míg a lugosi postahivatalt egyébként államosították.

A Magyar Királyság „túlélő" érvénytelenítő bélyegzőinek használata Romániában nem kapcsolódik semmilyen független és egyértelmű szemponthoz. Nem függött a város méretétől (kicsi vagy nagy), sem a román lakta vidéktől való távolságtól (közeli vagy távoli, például, Brassó vagy Bukarest), sem a magyar lakosság arányától (alacsony vagy magas) – ezen tényezők egyike sem jelzi előre, hogy mennyi ideig vagy milyen formában használták ezeket a „túlélő" érvénytelenítő bélyegzőket. Lugosnak nem volt olyan különleges státusza, hogy a magyar hűség vagy az irredenta érzelmek romániai letéteményese lett volna.

Ugyanakkor nem is olyan hely, amely a szegénysége miatt nem cserélte ki az 1910-es években létrehozott postai eszközöket egészen addig, amíg azok, évtizedekkel később, teljesen elhasználódtak volna.

Kedvenc elméletem az, hogy a lugosi/lugoj-i főposta felelős személyzete egyazon tág magyar család több nemzedékhez tartozó tagjaiból állt.

Ez a hipotézis, amely pontosan letesztelhető, magyarázatot adhat arra, hogy miért ennyire egyedülálló Lugos a román városok körében, abból a szempontból, hogy a magyar „túlélő" érvénytelenítő bélyegzőket nem csak a 1930-as évek során használták, amikorra már minden romániai és külföldi elcsatolt magyar területen lecserélték a régi „túlélő" érvénytelenítő bélyegzőket, felváltva őket újakkal, hanem még az 1950-es években, a Szovjetunió és a kommunizmus Közép- és Kelet-Európában való uralkodásának időszakában is.

III. A FŐPOSTA BÉLYEGZŐINEK DÍSSZEMLÉJE

A továbbiakban olyan filatéliai anyag kerül bemutatásra, amelynek megfigyelése alapvetõ fontosságú bármely elmélet felállításához a „túlélő" érvénytelenítő bélyegzőkkel kapcsolatban. A feliratok elmesélik a történetet. A 6. és 14. ábrán két módosítatlan érvénytelenítő bélyegző bélyegzése látható. A módosított „túlélő" bélyegzők bélyegzései a 7-13. és a 15-18. ábrákon láthatók.

6. ábra

Két fegyverszünet előtti, Magyar Királyság korszakából való lugosi érvénytelenítés. Balra: [1]911 DEC. 18, K/B, 50-fillér, Turul. Jobbra: [1]918 JUL. 22, K/1F, 10-fillér, Aratók. Megjegyzés: a magyar "N" mint a "Nappal" kezdőbetűje.

7. ábra
Román képeslap Hollandiába, kiegészítve II Károly bélyegekkel K/1A. Részleteket lásd a 8. ábrán.

8. ábra: a 7. ábra részletei

Lugosi K/1A „túlélő" érvénytelenítő bélyegzővel érvénytelenítve. Módosítások: keltezés, 21 IAN. [1]936, formátum: nap/hónap/nap; Lugos Lugoj-ként írva; a Koronát függőleges vonalakká vésték át („G" alatt).

9. ábra

Egy másik K/1A lap, 7. ábrán bemutatott cikk után három nappal adták fel (Bajára). Ugyanaz a kézírás. Részleteket lásd a 10. ábrán.

10. ábra: a 9. ábra részletei, összehasonlítás a 8. ábrával

Érvénytelenítve K/1A „túlélő" érvénytelenítő bélyegzővel. Módosítások: keltezés, 24 IAN. [1]936, román; "S" helyett "J"; figyeljük meg a vonalakat a „G" alatt, a Korona helyén.

Figure 11.

11. ábra

1933-es román lap New Jersey-ba, USA. K/1B „túlélő” érvénytelenítő bélyegző bélyegzése. Részleteket lásd a 12 ábrán (felül).

Figure 12.

Három lugosi „túlélő” érvénytelenítő bélyegző K/1B bélyegzése. Felül: két 22 NOV. [1]933 nap/hónap/év érvénytelenítés, 11. ábra. “G” alatti Korona vonalázás sérülésről árulkodik. Alul: egy teljes 11 APR. [19]22 nap/hónap/év érvénytelenítés, Ferdinánd hármascsíkot tartalmazó kivágáson. Hasonlítsuk össze a felül lévő ábrával: “9” a dátumba (még) nincs beillesztve; az azonosítóban a “B” visszafelé néz.

13. ábra

Ajánlott lap hátsó oldala, Lugoj-ból Miamiba, Florida, USA. Érvénytelenítő bélyegzés: módosított K / 1J, nap/hónap/év dátum, (3 vonásból következtetve), 20 MÁR1956; a "6" az év megjelölésében „kilóg”. Hasonlítsuk össze az 1956 ügyetlenül kialakított vonalmintázatát a 1917 gondos mintázatával és Koronájával a 14. ábrán. (Megjegyzendő, hogy ezen az 1956-os módosított „túlélő” érvénytelenítő bélyegzőn az „Á” betű feletti ékezet megmaradt, tehát a rövidítés magyar, nem román.)

14. ábra Nem módosított lugosi K/1J bélyegzés, magyar dátumformátum [1]917 MÁR 29.

15. ábra

Lugos K/1K érvénytelenítő bélyegző hiányosságai. Balra: nem módosított, magyar dátum [1]917 AUG. 23. (A 9-es és 7-es számjegy inverz 4-nek tűnik.) Középen: módosított, Korona nélküli, dátumformátum nap/hónap/év 28 OCT. 1937. (A hónap rövidítése román "OCT," nem magyar "OKT.") Jobbra: sérült „túlélő" érvénytelenítő bélyegző, keltezés: 21 FEB. [1]944. A felső és alsó vonalak sérültek. A két "K" és az "1" az azonosítóban ki lett cserélve vagy át lett vésve. A dátumsor szétesett; figyeljük meg, hogy az év két „4"-e nem ugyanaz a betűtípus. A magyar "N" hiányzik a két „túlélő" érvénytelenítő bélyegzőről.

16. ábra

Romániai Ferdinánd postalap kiegészítve két Ferdinard bélyeggel, Németországba küldve. „Túlélő" érvénytelenítő bélyegző K/1U. A részleteket lásd a 17. ábrán.

17. ábra

Két lugosi „túlélő" érvénytelenítő K/1U bélyegző 16. ábrán bemutatott lapról. Dátumformátum 3 AUG. [1]926, nap/hónap/év. A magyar „N" megmaradt.

18. ábra

Bélyegzők egymás melettt előző illusztrációk részleteiből: 7. ábra, 12. ábra (felső) és 12. ábra (alsó). A “J”, amely az “S” helyén van, hiányos: kicsi és torz. Talán még őrzi az "S” formáját. Vizsgáljuk meg a "J"-t más” túlélő" érvénytelenítő bélyegzőn.

Jegyzetek

Lugos/Lugoj „túlélő” érvénytelenítő bélyegzőkre vonatkozó kezdeti kutatásaim eredményeit lásd: „Túlélő” érvénytelenítő bélyegzők Lugosban / Lugojban", a Magyar Filatélia Hírei 45: 4 (Okt.-Dec., 2014), 10-19.

A filatéliai anyagot bemutató minden, e cikkben szereplő ábra olyan új anyagot mutat be, amely a *The News* című folyóiratban nem került bemutatásra. Az itt bemutatott összes filatéliai elem a gyűjteményemben található.

A „túlélő” érvénytelenítő bélyegzőkről szóló háttér információkat lásd a cikkeimben.

“Post-Trianon Hungarian Survivors in the Successor States,” *The News of Hungarian Philately* 43:1 (Jan.–Mar., 2012), 14–29;

“Obliterations and Their Absence (Part 4),” *The News of Hungarian Philately* 41:4 (Oct.–Dec., 2010), 3–24; és

“Obliterations and Their Absence (Part 6),” *The News of Hungarian Philately* 42:2 (April–June, 2011), 14–37.

A lugosi érvénytelenítő bélyegzők jegyzékét, azok adatait (például használati időpontokat), illetve az érvénytelenítés stílusai megtalálhatók a Monográfia VI. kötetében (Kostyán Ákos) a 123, 219, 264, 322 és 351 oldalakon.

Lugos/Lugoj története és néhány lenyűgöző pletyka megtalálható itt:

https://en.wikipedia.org/wiki/Lugoj.

NÉGY RITKA 1945-ÖS FELHASZNÁLÁSÚ 18 FILLÉRES LEVELEZŐLAP

DR. NAGY FERENC (BÉCS)

Nem gondolná, vagy elfelejti az ember, hogy a „modern“ filatéliának is vannak nagyon megbecsülendő ritkaságai.

Tallózva az utolsó évek anyagában, találtam egy pár 18 filléres levelezőlapot, és elgondolkodva azon, hogy mikor láttam még egy olyat, csodálkozva jöttem rá, hogy: bizony nem sokat.

Így legyen szabad bemutatni a Kedves Olvasónak, a 4 legritkább darabot ez anyagból, a háború végén forgalomban volt 18 filléres zöld levelezőlapokból. Egyébként szerény tömegáru, de ilyen összefüggésben megérdemelnek egy kis figyelmet.

1.ábra

1: Az első lap a budapesti tarifa idejében, 1945 márciusában került felhasználásra, amikor 18+50 fillérről 30 f+1 P-re emelkedett az ajánlott helyi levelezőlap dija, tehát 68 fillérről 1.30-ra. Ilyen lapok már eleve ritkán találhatók, a legtöbb lap közönségesen lett feladva. De ez lap a díjkiegészítéshez a Templomos bélyegekkel lett feldíszítve, melyek akkoriban ugyan még érvényesek voltak, (1945. augusztus 15-ig,) de a postán készletben már rég *nem voltak.*

Mi történhetett? A már helyesen felbélyegzett helyi lapot a feladó elvitte a postára és benyújtotta az ablaknál, megkérdezvén hogy még csakugyan 1 pengőt kell-e rá, mert úgy hallotta. A bélyegeket magával hozta, mert pénzzé akarta tenni az évek óta otthon heverő darabjait. A tisztviselő biztosította, hogy ez csakugyan így van és az átnyújtott bélyegeket úgy, ahogy kézhez vette, - fordítva - felragasztotta. Ezért áll a fején az Esztergomi Bazilika. Így történt, hogy a gondosan megirt és megcímzett lapot elcsúfult a postán, pedig Szeghő úr mindent megtett a szép külalak érdekében.

Viszont így történt, hogy ezekkel a bélyegekkel egy nagy ritkaság keletkezett. Ugyanis a még forgalomban levő bélyegekből azok, melyek Templomokat vagy Szenteket, vagy Patrona Hungariae-t ábrázolták, a megszálló szovjet ideológiának nem feleltek meg és ezeket aránylag korán, 1945. augusztus 15-el ki kellett vonni a forgalomból, amennyiben egyáltalán még forgalomban

voltak. Így az 1943-ban megjelent Templomokat is. MINDÖSSZE KÈT küldeményről tudok, melyen 1945-böl felhasznált Templomok vannak. A másik Templomos bérmentesítés egy augusztusi levelemen van. A levél olyan ritka, hogy még bekerült a Monográfiába is. (V. kötet, 235. old./ Ez az összes, amiről tudok!

Egy szerény kis modern ritkaság.

2. A következő "zöldikét" (zöld 18 filléres lapot) Ungváron adták fel Budatéténybe, 1945. március 5.-én. A lap rendkívül dekoratív, és megérdemli, hogy alaposabban megnézzük.

2. ábra

Az orosz (nem ukrán!) felülnyomat Beregszászon készült. Jellemző rá a benyomottason olvasható "Zakarpatszka Ukraina -.40 fill./ szövegben az Ukraina szóban az "I" cirill "I" és nem ukrán "i", valamint a felülnyomás szöge is különböző.

Olvashatjuk az "Otkritka" = levelezőlap, valamint az "Opravityel" =feladó, szavakat.

A magyar szöveg gondosan fekete gerendákkal van takarva.

A magyar területre címzett levelezőlap tarifája 1 pengő volt akkor. Tehát a 18-ról 40 fillérre már felértékelt lapra még 60 fillér kellett.

A felülnyomás részletei után a bérmentesítést kell figyelembe venni. Három darab ungvári kiadású 18 filléres Patrona Hungariae bélyeget látunk, 60 fillérre felülnyomva, összesen 1.80 P. értékben. Ez a lap névértékével együtt tehát 2,20 pengőt tesz ki. Ez egy közönséges lapra bizony elég sok. Nem is kellett volna. Valószínűleg az történhetett, hogy a feladásnál derült csak ki, hogy a lap ajánlva küldendő Budapest vidékére, és annak megfelelően lett felbélyegezve. De sajnos ajánlva csak a Kárpátaljára, helyi viszonylatban lehetett küldeményeket feladni. Így a lap az ajánlott tarifával felbélyegezve közönséges küldeményként indult útra Budatéténybe. A lap 3 nagyon szépen leütött „Zakarpatszka Ukraina Posta Uzsgorod" bélyegzőt tartalmaz. A lap baloldalán az obligát cenzúrabélyegző van. De az érdekesség a dátumbélyegző, mely az ungvári magyar hely-keletbélyegző szétszedése után megmaradt dátumbetét, de az is a megfordított sorrenddel: 5. III. 45. 13.

Mivel Magyarországra csak 1 pengő volt a levelezőlap dija, szokás szerint általában csak egy bélyeggel találkozunk, mint kiegészítés a 40 filléres felülnyomású lapokhoz. Így, három bélyeges kiegészítéssel, a szépen leütött feladási bélyegzővel, az összes bélyegzővel a címoldalon az ismert kb. 10-15 darabból a legszebb, az anyaországba futott darab, ráadásul a Budapesti Tarifa idejében érkezett. A címzett keresésénél viszont kiderült, hogy az „ismeretlen", így a lap először „vissza Bpest", majd Ungvárra visszament.

Ebben a kombinációban úgy a Kárpátalja- filatélia, mint a Budapesti tarifa történetének rendkívül szép és értékes darabja!

3. A következő lap Északerdélyből származik, egy magyar család levelezéséből. Máramarosszigetről írták Brassóba, 1945. március 10-ikén, már az új tarifával, 60 fillérért. Az ottani helyi kiadás felülnyomatát viseli: POSTA ROMANA 1944. Tudjuk, hogy az ottani helyi kiadás bélyegei 150-250 példányszámban készültek és így a legritkábbak az északerdélyi kiadások között. Nincsenek azonban sehol feljegyzések a 18 filléres levelezőlapokról. Magyarországon nem láttunk az utóbbi 40 évben egyet sem. Így ez a példány egyedi darab eleddig.

3. ábra

A 18 filléres benyomottas mellett egy négyszögletes bélyegzőt láthatunk: "TAXA INCASATA IN NUMERAR ...P ..."fill. ahol kézzel van bejegyezve a „42“-es szám. Tehát a 60 fillérre a ráfizetést készpénzben inkasszálták és nem bélyegben.

A fizetési utalás mellet látjuk még a postahivatal ideiglenes egykörös bélyegzőjét: OFICIUL POSTAL SIGHET., mellette egy magyar dátumbélyegző: 1945. MÁRC. 10.

A lap már két hét múlva elérte Kolozsvárt ezt mutatja az ottani kétkörös postabélyegző: CLUJ 24. MAR 45. Majd a tordai cenzúrán keresztül három hét alatt elérte Brassót. A hivatalokból nem vitték el naponta a küldeményeket, és a szállítás akkoriban a mellékvonalakon igen lassú volt.

A levelezőlapok érdekessége az, hogy az összes bélyegző az előoldalon van, így tanulmányozásuk még egy optikai élvezetet is jelent. Ez a lap ennek iskolapéldája.

A lap ritkasága miatt a Simády katalógusban az északerdélyi kiadásoknál ismertetésre került. (2 sz. pótlás, 2-ik kiadás, 183. old.)

4. A 2008-as nyári Profila aukción egy 1944-es 18 filléres levelezőlap nagy figyelmet keltett. A 46.000 Forintos indulás után nagy csata után (jutalékkal) 326.000-ért cserélt gazdát, tehát több mint 1.000 euróért.

4. ábra

4 Noha aukciókon megszoktuk, hogy némely árnál kételkedünk a vevő szellemi épségében, de

e kis „zöldike“ -mely egyébként tömegáru, -mégis igen magas árat hozott.

De vajon miért? Vegyük tehát szemre a jó darabot.

A lapot 1945. III. 16-án írták Èszakerdélyben, Tasnád falujában, a Nagykároly-Zilahi vasútvonal mentén. Bélyeg nincs rajta, mert azokat be kellett szolgáltatni annakidején a zilahi postához, ahol POSTA SALAJULUI felülnyomattal és új értékjelzéssel 1945. február 12-én egy 46 értékből álló helyi kiadás jelent meg.

De a levelezőlapokat nem kellett beszolgáltatni, (vagy ottmaradt egy példány a feladónál?) így volt mire írni Tasnádon, azon nincstelen időkben. A lapot a zilahi postaigazgatóság bélyegzőjével látták el: POSTA SALAJULUI OT PTT. TASNAD 1945. (Zilah románul Salaj.) A frankatúra akkoriban így volt előírva: levelezőlap 1 pengő, levél 2 pengő. Más szolgáltatás nem volt. Bélyeghiány miatt egy négyszögletes bélyegző volt használatban, TASNAD KÉSZP. BÉRMENTESITVE ...P...f.“ Ez a lap tehát még 1 pengő készpénzbe került, mert a benyomottat lebélyegezték ugyan. de a tarifába nem számit ott bele. A bélyegzőt sajnos a portóbélyeg félig eltakarja, de egyéb küldeményekből következtetni lehet ez állítások helyességére.

A zilahi postahivatalban aztán 1945. március elején-közepén egy felülnyomott 18 filléres lapot, utána pedig végérvényes bélyegkiadást adtak ki, és ennek keretén belül egy, új rajzú díjjegyessel ellátott levelezőlapot is. Ezek a ritkaságok most nem témánk.

A lapot aztán valamelyik alkalommal tovább küldték Budapest felé. Azért nem írom, hogy Budapestre, mert oda csak egy hónappal később érkezett, 1945. április 13-án. Budapesten akkoriban a Budapesti szükségtarifa volt érvényes. A beérkező számos küldemény átnézése a tisztviselőket nehéz feladat elé állította. Ha a levelezőlapokon nem volt kiegészítő bélyeg, akkor automatikusan megportózták. Nem volt idő tanulmányozni, hogy honnan jött és milyen stempli van rajta. Mint már a budapesti tarifával kapcsolatosan korábban írtam, nem volt külön rendelkezés az elszakított területekről beérkező posta kezelésére. Így került az egyébként is megemelt díjjal (1 pengő) ellátott, de látszólag csak 18 filléres lapra a feljegyzés „44 fill.” majd a 40+4 fillér portóbélyeg.

Csak hogy a kézbesítésnél kiderült, hogy a címzett már elköltözött, a XIII. kerületből a Zsigmond-térre, így a portóbélyegeket tollvonással érvénytelenítették, majd a lapot a XIII. kerületből a 2-es posta területére, a budai Zsigmond-térre továbbították ahol 18+18+8 filléres portóbélyegekkel újból megterhelték.

Így sikerült aztán egy hónapos hányattatatás után a levelezőlapot kézbesíteni.

Külön szerencse, hogy a címzett a lapot nem dobta el, hanem megőrizte, lehetővé téve egy későbbi generációnak e postatörténeti ritkaság élvezetét.

Köszönjük, Fö-Mozdonyvezető Úr!

Ezek lennének a 4 legritkább „“zöldikék“, a 18 filléres zöld levelezőlapok. Remélem, Kedves Olvasóim is olyan élvezettel olvasták a munkát, mint ahogy én is élvezettel legeltetem a szemeimet rajtuk.

NYUGAT-MAGYARORSZÁG IX. KIADÁS FENYŐFA NÉLKÜLI (II.) TÍPUSA "ÜLŐ SAS SUGÁRZÓ APOSTOLI KETTŐSKERESZTTEL."

BORDA L.(MAGYARORSZÁG)

Meglepő módon 97 évnek kellett eltelnie, hogy a kiadásból ez az alapvető nyomási eltérés napvilágra kerüljön. Ebben a kiadás ritkasága és az a tény is közrejátszik, hogy a bélyegek jelentős része külföldre került, és a kommunizmus éveiben nem volt elérhető a magyar gyűjtők és kutatók számára, illetve kevesen is foglalkoztak a kiadással.

A bélyegkép Weinert szerinti leírása a következő: "egyszerű, de ízléses rajzban egy méltóságteljes, ülő sas, a háttérben sugárzó apostoli kettőskereszt, **fenyőfák** és vártorony."

A fenti definíció nem feleltethető meg az ív összes bélyegének, mert egy bélyeg az íven fenyőfa nélkül szerepel.

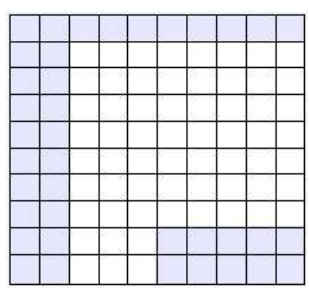

1,5 Korona hármascsík I.-I.-II. összefüggő típusok

Kutatásaim során csak korlátozott mennyiségű bélyeghez fértem hozzá, de így is volt lehetőségem körülbelül 300 bélyeget átnézni, és összesen 2 darabon találtam meg a fenyőfa-hiányos bélyegrajzot.

Elhelyezkedése az ívben: Teljes ívet ebből a kiadásból nem ismerek, így a bélyeg ívhelyét meghatározni nem tudtam, egyedül pár ívhelyet sikerült kizárni (feltételezve hogy a típus az összes nyomott íven szerepelt) egy ívsarki tízestömb és az itt bemutatott összefüggések segítségével.

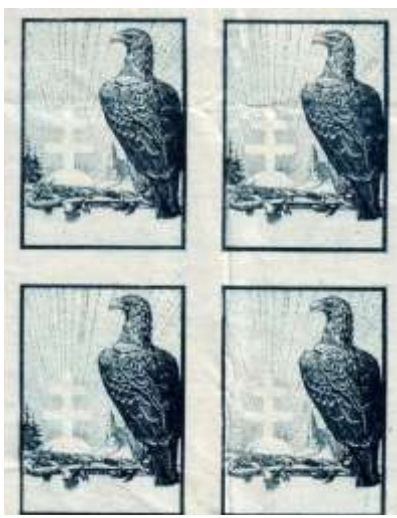
Kizárhatóak az 1. sor, 1. és 2. oszlop valamint a 86-90 és a 96-100-s ívhelyek. A további 62 ívhely még tisztázásra vár.

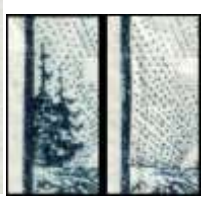
Szürkéskékkel jelölve a kizárható ívhelyek

Példányszám: A korabeli megsemmisítés után 6.000 példány maradt fenn az értékszámmal rendelkező bélyegből és ismeretlen mennyiség (de bizonyosan nagyságrendileg kisebb) az értékszám nélküliekből.

Feltehető, hogy a bélyeget 100-as ívekben nyomták, bár erre konkrét információt nem találtam a szakirodalomban, s azt sem tudjuk, hogy a fenyőfa nélküli bélyeg minden íven így nézett-e ki, vagy időközben egy sérülés javítása során került be a hibás darab az ívbe. Ezen fenntartásokat észben tartva, de azért nagy bizonyossággal megállapítható, hogy a 2. típusú bélyeg benyomott értékszámmal 60 példányban létezett értékenként, természetesen ezek egy része azóta megsemmisült.

Értékszám nélküli négyestömb I.-I. / I.-II. összefüggő típusok

A két típus összehasonlító képe

A módosult kép eredete kapcsán két lehetőséget is meg kellett vizsgálni:

1. A fenyőfa nélküli bélyeg volt az eredeti és a fenyőfa került rá utólag a bélyegképre, és egy bélyegen megmaradt az eredeti bélyegkép.

2. Az adott bélyegen sérülés következtében, illetve annak javítása során tűnt el a fenyőfa.

A két lehetőség közül a 2. opciót kell helyesnek elfogadnunk a következők alapján:

2.1. A felkelő nap sugarai a bélyeg alsó részén egységesen pontokkal vannak megjelenítve – kivéve a fenyőfák helyén, ahol apró vonalak jelzik a napsugarakat.

2.2. A fenyőfák melletti bal oldali keret javítás jeleit mutatja. Ehhez hasonló javítás található az ív 98. bélyegének keretének rajzán is, ahol a ferde vonalvezetés kétségtelenné teszi a javítás tényét.

Osztályozása: A fentiek alapján helyesnek gondolom a fenyőfa nélküli variáns II. típusként való katalogizálását, mely jelenlegi ismereteink szerint értékenként maximum 60 példányban készült. Az értékszám nélküli bélyegekről feltehető, hogy színenként 10-nél kevesebb példány létezik, ha egyáltalán maradt fenn minden színből példány.

Összefoglalva a fentieket, a bélyeg I. típusának példányszáma 5940 darabra módosul, míg a ritka II. típusú bélyegek példányszáma 60, a II. típusú bélyegek értékszám nélkül igen ritkák és az összefüggő típusok a kiadás legnagyobb ritkaságai, melyekből 1-1 darab maradt csak fent.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Király Tibor: A nyugat-magyarországi felkelőharcoktól a Civitas Fidelissima-ig

AHOL A POSTA ÉS A VASÚT TALÁLKOZIK

MERVYN BENFORD (SHUTFORD/BANBURY)

A vonatokon szállított és szortírozott levelek már régóta vonzzák a világ gyűjtőit. A vonzerőt tovább növelhetik a vasúti jeleneteket ábrázoló képeslapok, nem utolsósorban az állomások és - különösen - a vonatok ábrázolásának gyűjtése!

Magyarország, Ausztriával karöltve, a vasút és mozgóposta (angol nyelven travelling post office, TPO) szolgáltatás fejlesztésében az élen járt. Hosszú éveken át zsákokban szállították a vonatokon a szortírozott és a nem szortírozott postát kis és nagy városokba, illetve összegyűjtötték az ilyen zsákokat a további szállításhoz. Magyarország részvétele az I. világháborúban azt eredményezte, hogy az ország a versailles-i/trianoni döntések értelmében elvesztette területei 70%-át. Útvonalak, állomások és járművek odalettek, majd 1938 és 1941 között további változások következtek be, amikor rövid időre ezek közül a területek közül néhány visszakerült. A II. világháborúban azonban rossz oldalt választott az ország, és a háború végén vissza kellett térnie az 1920-as trianoni határokhoz.

A jövőben megjelenő könyvem kimerítően foglalkozik majd a történelemnek ezzel a szakaszával. Ebben a cikkben egy magyar kisváros, Dombóvár, példáján mutatom meg, mennyire lenyűgöző téma a vasút.

A postai feladatokat teljesítő vonatok és a posta szortírozására kialakított vonatkocsik mozgóposta számokkal rendelkeztek, amelyeket nem szabad összetéveszteni más vasúti üzemeltetési számokkal. Mozgóposta útvonalak elsőbbséget élveztek a szokásos utasforgalmi útvonalakkal szemben. A kora reggel, négy vagy öt órakor feladott és menetközben szortírozott levél még aznap meg is érkezhetett a rendelkezési helyére, a vonat végállomásaként szolgáló kisvárosba. Hivatalos, időpontokat is tartalmazó küldeménylisták 1940-es években jelentek meg.

Egyes gyűjtők mozgóposta számokra összpontosítanak, és olyan útvonalakat keresnek, amelyek azt az adott számot viselik. Mások számára egy-egy adott útvonal a fontos, ők azokat a mozgópostákat keresik, amelyek azokon az útvonalakon működtek. A Monográfia a postahivatal által használt szabványos bélyegtípusokba sorolja őket, ám ez, általában jó okból, megváltozott. Mint filatelista, én a Monográfia VI. kötete szerint gyűjtök bélyegzéseket. Mozgóposta számok vonatkozhatnak ugyanazokra az útvonalakra attól függetlenül, hogy a bélyegzők közben megváltoztak.

Sajnálatos módon Kostyán Ákos szerkesztő még a műve befejezése előtt eltávozott tőlünk. Különböző apró különbségeket különböztetett meg az egyébként azonos megjelenésű bélyegzőkön. A későbbi éveket feldolgozó filatelisták kevésbé figyeltek a részletekre. 1943-ban egy nagy változás állt be - a bélyegzőkre rákerültek a mozgópos-

ta és az útvonal számai a megnevezések azonosítása nélkül. Számos dokumentum eltűnt a Magyarországon zajló harcok során.

Az 1920-as trianoni szerződés következtében Magyarország elveszítette területének 70%-át az ott lévő vasutakkal, állomásokkal és járművekkel. Trianon után az ország lassan talált vissza önmagához. Az egymást követő kormányváltások és a hat éves gazdasági infláció sürgetőbb gondokat vetett fel, de figyelmet kellett fordítani a hirtelen keletkezett sok új határra is. 1927-ben egy új jegyzék jött létre arról, ami még megmaradt, és ami még lehetséges volt. 1938-41-ben, amikor német és az olasz prioritások mentén az elcsatolt terület egy része is visszakerült, a jegyzéket bővíteni kellett. 1945-ös vereség következtében visszaálltak a régi határok. Háborús körülmények között, figyelembe véve a behatoló hadseregeket, a mozgóposták irányítása nem lett volna könnyű. Azok, akik a kor kiemelkedő szakértőjének halála után megpróbálták befejezni a VI. kötetet, jelentős nehézségekkel találhatták szembe magukat. Sőt, valószínűleg Kostyán is küzdött, hogy 100%-an megbízható bizonyítékokat találjon.

Az 1943-ban meghozott döntés, hogy a rendszert újra megváltoztassák - az útvonal megnevezéseket figyelmen kívül hagyásával - fényt vet arra a helyzetre, ami kialakult amiatt, hogy már sem az állomások, sem az útvonalak nem voltak biztosak. Dombóvárra összpontosítva módomban állt összehasonlítani a VI. kötetben rögzített mozgópostákat a mozgóposták hivatalos postai jegyzékével. Az egész mozgóposta-hálózatra jellemzőek az eltérések: olyan útvonalak, amelyek mozgóposta-száma nem található, számok, amelyek nem szerepelnek a hivatalos jegyzékben, számok, amelyeket más útvonalakon használtak vagy a hozzájuk rendelt útvonalak csak egy részén. Úgy tűnik, hogy egyes mozgóposta-célállomások nem városok voltak, hanem jelentős csomópontok, mozgóposta-állomással és parkolóval. Általában egy-egy mozgóposta megjelenése ritkán eredményezte azt, hogy hirtelen egy új bélyegző jelent volna meg. A működési elv sokáig, úgy tűnik, a következő volt: az érvénytelenítő bélyegző addig maradt használatban, ameddig valamilyen okból nem vált szükségessé a lecserélése. Az útvonalak keltezett jegyzéke nem azt jelenti, hogy mindegyikükön ugyanazt a bélyegzés-típust használtak. Az 1937-45 közötti időszakról még sokkal több, postai anyagokkal alátámasztott tanulmánynak kell megszületnie.

Azért választottam Dombóvárt, mert a nagytávolságú közlekedés fontos csomópontja volt, továbbá fontos szerepet játszott a nagyobb vasútközpontokhoz való eljutásban, mint amilyen Nagykanizsa. De fontos az Alföldhöz való közelsége is. A hivatalos jegyzékek tanulmányozására, illetve a VI. kötet támaszkodva bemutatom, milyen bonyolult lehet a történet, valamint hogyan változott a mozgóposta gyakorlata és a prioritások.

DOMBÓVÁR

Dombóvár Tolna megyében fekvő város.

1-2. kép: a pályaudvar és a hidak 3.kép: a 11.típus ld.26.old.

A vasútvonalon kelet felé elérhető a Duna Bajánál, ami az egyik legfontosabb átkelő pont, nyugaton pedig Kaposvár található. Budapesttől délnyugatra fekvő természetes útvonal mentén fekszik. Korai mozgóposták az ottani vasútútvonalak mentén helyezkedtek el, Kaposvár felé, és onnan Zágráb és Fiume felé. Kaposvártól nyugatra Nagykanizsa korán csatlakozott a vasúti hálózathoz, amikor még német nevek voltak használatban, és a bélyegeket a „*Bahnhofon*" árulták. Dél-keleti irányban Bátaszéken keresztül, a Dunán Bajánál átkelve, vasúton tovább lehetett haladni Szegedre, Aradra és Szabadkára - a két utóbbi város a Trianonnal elcsatolt magyar területeken fekszik.

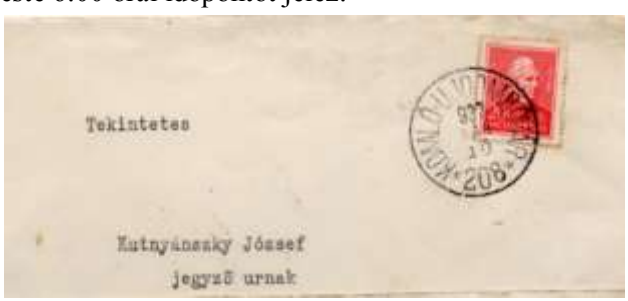
Pécset Budapestről Bátaszék útján lehetett elérni, de az utolsó szakasz lassú volt, sok kerülővel. 1882-ben Pécs felé vezető új útvonal miatt gyorsvasút haladt Dombóvárra, ami azt jelentette, hogy a vonatnak be kellett állni az állomásra, majd megfordulni. Az első állomás 1872-ben épült, mai nevén „Dombóvár alsó". Egy kilométernyire keletre egy új állomást hoztak létre, a gyorsabb áthaladás érdekében, amely később maga is a fejlődő város új központjává vált - Újdombóvárt. Ma éppen ez a pályaudvar Dombóvár új pályaudvara. 1946-ban a két város egyesült Dombóvár néven. A bélyegzésekkel foglalkozó filatéliának mindkettőt ismernie kell, legfőképpen a vasúti bélyegzésekre összpontosító filatéliának - amint ezt George Bradshaw 1914-es kontinentális menetrendje is tette.

Az új állomástól északra a sínek elkanyarodnak észak-nyugatra Veszprém, Győr és Balaton felé. Az előkerülő vasúti térképek két fő útvonalat jeleztek: észak-keletről dél-nyugat felé és észak-

nyugatról dél-kelet felé. A kettő éppen a városnál keresztezte egymást, pontosan ott, ahol a Kapos folyót szelték át.

A kiszámítható ipari és kereskedelmi fejlődés ösztönözte a népesség növekedését és az infrastruktúra fejlődését. Helyi vasúti szolgáltatásokat és mozgópostákat vezettek be egyre több központba, mint amilyen Komló, Kiskunhalas és Kiskunfélegyháza, az utóbbi kettő hasznos vasúti csomópont is volt. Bátaszék is jelentős szerepet játszott azok számára, akiknek át kellett szállniuk, hogy eljussanak Újdombóvárra, ameddig az közvetlenül nem volt megközelíthető, bár a háború előtti menetrendek szerint a csatlakozási menetrendek változtak.

A 19. századi bélyegzések néha tartalmazzák a bérmentesítés időpontját – ilyenkor szinte háztól házig követni lehet a levél útját. Az 1911-es Fiume-i levelezőlapom FIUME-ÚJDOMBÓVÁR-BUDAPEST 11-es típusú TPO 402 bélyegzése este 6.00 órai időpontot jelez.

4. kép:a komlói járat 7.típusú bélyegzője ld. 32.old.

Ott lehetett a 18.45-as vonaton, amely reggel 7.00-kor érkezett Budára (Kelenföldre 06.44-kor) Fiume-ből, és még aznap reggel kivihették Budakeszire. 1914-ben öt közvetlen Budapest-Fiume vonat közlekedett. A leglassúbb, minden megállónál megálló útja 30 órás volt, míg a leggyorsabbé 24-25 órás. Mind Újdombóvár, mind Dombóvár szerepelt a menetrendben, de az újabb megállóban a vonat tovább várakozott. Büfékocsit mindkét állomáson lehetett csatlakoztatni, de leginkább a régi állomáson került rá sor.

Bradshaw 1913-as egész Európára vonatkozó menetrendje szerint a MÁV mindennap egy vonatot indított Fiumébe és Fiuméből Zákányon, Zágrábon és Károlyvároson keresztül, mindkét irányba. Továbbá egy második, rövidebb vonalat is működtetett Károlyvárosba. Zágrábtól Fiume-ig kevesebb, mint 12 órát vett igénybe a vonatút, míg visszafelé alig valamivel többet, mint 10. Budapest-Fiume 24 órát vett igénybe. Zákányból lehetett menni Nagykanizsára, Mohácsra és Bátaszékre. Bradshaw egy olyan lehetőséget is tartalmaz, amely Zákányról Bátaszékre közlekedett Dombóváron keresztül Donau-Drau Eisenbahn vonalon, naponta két vonattal, melyek közül mindkettő bement Nagykanizsára, de csak egy közlekedett Budapestre vagy Zágrábba. Lehet, hogy ez volt a levelezőlapom útvonala?

1941-ben Budapestről Fiumébe egy levelezőlap gyorsabb, Újdombóváron keresztül vezető vonalon Gyékényesnél szelte át Drávát, és 9 órán belül érkezhetett meg Zágrábba. Fiume volt az úticél, de nem ismerjük a célba érés időpontját. A Keletiből 8.30-kor induló vonat Újdombóvárra 13.23-kor, Gyékényesre 17.03-kor érkezett. A 15.45-kor induló vonat 18.38-ra érkezett Újdombóvárra, két órával rövidebb idő alatt, Gyékényesre pedig 20.40-kor. Második leglassúbb vonat 20.55-kor indult Budapestről, 4.03-kor Újdombóvárról,

08.16-kor Gyékényesről, és 17.00-ra ért Zágrábba. Még egy vonat 18.66-kor indult Újdombóvárról, Gyékényesről 21.45-kor, és Zágrábba 6.05-kor ért. A postai szolgáltatások előtt kétségtelenül álltak alternatív megoldások, legyen az a küldeményekre vonatkozó tranzit alapszolgáltatás vagy a mozgóposta. Magyarországi vasútról korlátozott ismeretekkel rendelkezem. Azok az olvasók, akik többet tudnak erről, talán gyorsabb utazási útvonalakat is bemutathatnak, jó csatlakozásokkal.

Postai adatok:

Mozgóposta útvonalak a város bevonásával: 29, 43, 44, 60, 143, 144 (csak röviden) 187, 208, 226, 402 és 406 - a két utóbbi olyan hosszú útvonal, amely a Trianonban elveszett területen helyezkedik el. Minden útvonal kétirányú - M/T, hacsak másképp nincs feltüntetve: a számok eltűnnek, és néha újból megjelennek – az adatok változásai tükrözik az útvonal irányításában bekövetkezett változásokat.

Hozzáférésem van a következő időpontokban közzétett postai jegyzékekhez: 1941, 1940, 1931, 1937, 1939, 1940, 1940, 1941. január, 1941. október, 1942. május, 1942. szeptember, 1942. december, 1943. május, 1944. június, 1945. augusztus, 1946. május és 1950. május. Ezen túl háború utáni postai térképeket is találtam, amelyek kényelmesen azonosítják a régióban működő mozgópostákat. Tulajdonomban van továbbá egy személyes A4-es füzet, egy bélyegzéseket gyűjtő ember füzete. Az ott feltűntetett információ segítséget nyújt, de időnként ellentmond a hivatalos információnak. Mégis lehetőséget teremt arra, hogy a történetemet átvezessem a 1970-es évekbe.

1911	**1925**
144: Szabadka-Baja-Újdombóvár 226: korai 20. század:- Dombóvár-Győr (eredeti pályaudvar) 402: Budapest-Újdombóvár-Fiume 406: Budapest – Újdombóvár - Zágráb	29: Gyékényes-Újdombóvár-Budapest; NEM szerepel sem a PTT jegyzékben, sem a Monográfiában; ugyanakkor ismert bérmentesített küldeményeken 43: Újdombóvár-Baja csupán 92 km 144 km helyett 44: Nagykanizsa- Újdombóvár-Kiskunhalas 144: felváltva Eger-Putnok vonallal 208: Újdombóvár-Komló kis vidéki elágazás, amely a modern korszakban is megmaradt. 226: Újdombóvár-Veszprém Néha Veszprém Kulsö 402 és 406 megszűntek (Trianon előtti útvonalak)

1931	**1937**
Háború előtti bérmentesítő bélyegzők helyenként még mindig használatban voltak. 29: Nagykanizsa-Újdombóvár 43: Újdombóvár-Baja 44: Nagykanizsa-Újdombóvár 208: Bakóca-Godisa-Komló 20 km-es elágazás az újdombóvári fővonalról 226 - mint 1925	29: mint 1931 43: mint 1931 44: most Gyékényes-Újdombóvár 60: Újdombóvár-Baja, egy irány becsatlakozik 43. mozgópostába az útvonalon 208: Újdombóvár-Komló újra a teljes 38 km-es útszakasz 226: mint 1931

1939	**1940. május**
29: mint 1931/1937 43: mint 1931/1937 44: mint 1937 60: mint 1937 208: mint 1937 226: Veszprém-Újdombóvár, az útvonal irány prioritása fordított	29: mint 1931/1937/1939/May 1940 43: mint 1931/1937/1939/May 1940 44: most Újdombóvár-Gyékényes Egy másik egyirányú mozgóposta-szolgáltatás 60: mint 1937/1939/1940 májusa 208: mint 1937/1939/1940 májusa 225: Veszprém- Újdombóvár Új útvonal, 226 irány-prioritás átvétele: Újdombóvár- mint az eredeti 1925 útvonal irány

1940. november	**1941. január**
29: mint 1931 óta 43: mint 1931 óta 44: most Kaposvár-Gyékényes: HQ PO Újdombóvár 60: mint 1937 óta, de most kétirányú 208: mint 1937 óta 226: mint 1940 májusa óta Megjegyzés: 225 most nem szerepel a jegyzékben	29: Gyékényes-Újdombóvár-Jugoszlávia prioritás? 30: Újdombóvár-Pécs: új, és Monográfiában nem szereplő 43: mint 1931 óta: kísérleti 16. típusú bérmentesítő bélyegző 44: Keszőhidegkút-Gyönk-Gyékényes fővonal: később csatlakozás Újdombóvár mozgópostájához Gyönk csak 1882-ban csatlakozott a fővonalhoz 60: mint 1940. november 208: mint 1937 óta 226: mint 1940. május/november óta

1941. október	**1942. május**
29: mint 1941. január 32: Budapest-Újdombóvár: nem szerepel a Monográfiában 43: Újdombóvár- Szeged-Rókus: Szeged mellett 44: Gyékényes-Újdombóvár: 44. mozgóposta megváltozott nagyobb hangsúly a Dráva határhídra 60: Újdombóvár-Keszőhidegkút-Gyönk 187: Újdombóvár-Bátaszék-Pécs: Szerepel a Monográfiában Pécs-Újdombóvár: korábban Pécs-Beremend: 208:- mint 1937 óta 226:- mint 1940. május/november óta	29: Budapest-Gyékényes: Újdombóváron keresztül 43: mint 1941. október 44: Kaposvár-Gyékényes: nem Újdombóváron keresztül és /a Monográfia szerint/ Budapest-Wien 60: Kaposvár-Keszőhidegkút-Gyönk: valószínűleg Újdombóváron keresztül csatlakozás 44-hez? 143: Baja-Szeged Rókus-1943- Szabadka volt régebben- Újdombóvár - háborús helyzet? 187: Újdombóvár-Pécs: Bátaszék nem 208: mint 1937 óta 226: mint 1940. május/november óta: Monográfia szerint, mint a korábbi 225, de később, mint 226..

1941. október	**1942. május**
29: mint 1941. január 32: Budapest-Újdombóvár: nem szerepel a Monográfiában 43: Újdombóvár- Szeged-Rókus: Szeged mellett 44: Gyékényes-Újdombóvár: 44. mozgóposta megváltozott nagyobb hangsúly a Dráva határhídra 60: Újdombóvár-Keszőhidegkút-Gyönk 187: Újdombóvár-Bátaszék-Pécs: Szerepel a Monográfiában Pécs-Újdombóvár: korábban Pécs-Beremend: 208:- mint 1937 óta 226:- mint 1940. május/november óta	29: Budapest-Gyékényes: Újdombóváron keresztül 43: mint 1941. október 44: Kaposvár-Gyékényes: nem Újdombóváron keresztül és a Monográfia szerint/ Budapest-Wien 60: Kaposvár-Keszőhidegkút-Gyönk: Valószínűleg Újdombóváron keresztül- csatlakozás 44-hez? 143: Baja-Szeged Rókus-1943- Szabadka volt régebben - Újdombóvár - háborús helyzet? 187: Újdombóvár-Pécs: Bátaszék nem 208: mint 1937 óta 226: mint 1940. május/november óta: Monográfia szerint, mint a korábbi 225, de később, mint 226.

1942. szeptember	**1942. december**
29: mint 1942. május 43: mint október **1941/1942. május** 44: továbbra is mint 1942. május 60: mint 1942. május 208: mint 1937 óta 226: mint /1940. november óta	32: Budapest-Újdombóvár: szerepel, de nem a VI. kötetben 43: Újdombóvár-Szeged 44: Újdombóvár-Gyékényes: újra a teljes útvonal 60: mint 1942. május/szeptember 187: Újdombóvár-Pécs: kihagyva a szeptemberi jegyzékből? 208: mint 1937 óta 226: mint 1940 májusa/novembere óta: most nincs 225

1943. május	
43: mint 1942. december 44: mint 1942. december 60: mint 1942. december 143: Újdombóvár-Szabadka: visszaút csak Bajáig 208: mint 1937 óta 225: Újdombóvár-Veszprém: 226: Újdombóvár-Veszprém	

AZ 1943 SORÁN ÚJRASZERVEZETT, MEGNEVEZÉSEK NÉLKÜLI RENDSZER

Útvonal megnevezések hiányoznak: mozgóposta száma és a dátum a középső mezőben: MAGYAR KIRÁLY MOZGÓPOSTA MAGYAR KORMÁNYOK - sokszor rövidítve; a kettős körgyűrű széle körül bélyegzések: az 1946-os Köztársaság eljövetelekor a királyi koronára és a királyságra utaló bármely egyéb utalást eltávolították. Az új rendszer alapja a földrajzi régiók.

1943. november	**1944. június**: mint 1943. november de a 351. és 352. útvonal irányok megfordítva 1945. augusztus kevesebb útvonal közvetlen a világháború után
Régebbi számok zárójelben Két esetben az ismertté vált útvonalak száma vagy a korábbi szám szerepelt ott, ahol a jegyzék egyébként hiányos lett volna, talán a folyamatosság érdekében. 350 (43): Újdombóvár-	350: Kaposvár-

Szeged 351 (-) Újdombóvár-Baja 352 (187): Pécs-Újdombóvár 354 (208): Újdombóvár-Komló 370 (44): Újdombóvár-Gyékényes 371 (-) Újdombóvár-Kaposvár 372 (226): Újdombóvár-Veszprém 385 (225): Veszprém-Újdombóvár 390 (60): Újdombóvár-Keszőhidegkút-Gyönk	Bátaszék-Újdombóvár 352: mint 1944. június 354: mint 1944. június 370: Nagykanizsa-Újdombóvár 372: Újdombóvár-Veszprém 390: Újdombóvár-Tolnanémedi: A fővonal mentén további - Gyönk elkerülésével?

1946. január: ugyanaz a csökkentett útvonal lefedettség	**1946. május**
350: Újdombóvár-Bátaszék 352: mint 1945. augusztus 354: mint 1945. augusztus 370: mint 1945. augusztus 372: mint 1945. augusztus 390: mint 1945. augusztus	350: mint 1946. január 352: mint 1946. január 354: mint 1946. január 370: mint 1946. január 371: Újdombóvár-Bátaszék 372: mint 1946. január

1950. május	PTT jegyzékeim itt véget érnek, de rendelkezem néhány hivatalos körzeti postai térképpel, amelyek mozgóposták és kisebb postai szolgáltatásokat is tartalmaznak. A két állomás
350: Dombóvár-Porboly 351: Dombóvár-Bátaszék 354: Dombóvár-Komló 370: Nagykanizsa-Dombóvár 371: Dombóvár-Gyékényes 372: Dombóvár-Veszprém Kulsö	

	1946-ban egyesült, és végül a postai referenciák visszaálltak az eredeti névre.

AZ 1956-OS TÉRKÉPSOROZAT

A mozgóposták listáját tartalmazó hivatalos regionális postai térképekről: a térképek kissé eltérhetnek egymástól, mivel Dombóvár öt postai körzet térképén is megjelenik. Így az egyik térkép bizonyítékot szolgáltat teljesen új számokra vonatkozóan (56 és 57), míg az 59-es egy teljesen más térképen jelenik meg. Egy másik térkép az új vonalakat 54-es és 55-ös számmal jelöli, 59-et pedig az ország másik pontjára helyezi. Megint egy másik térkép megerősíti az 56-ot és az 57-et, de nem nevezi meg Dombóvárt, mint tranzitállomást. Ismert háború előtti elnevezések visszatérnek. Hasonlóképpen két térkép említi a 370-et, de az egyik tartalmazza Gyékényest is az útvonal részletezésében. Az egyes térképek eltérő útvonalainak oka lehetett a helyi értelmezés, és mivel a bélyegzések nem tartalmaznak megnevezéseket, az ilyen kisebb különbségek valószínűleg nem kritikusak.

Az utak nem mindig tükrözik azt az útvonalat, amelyet az utasok használnának az utazásukhoz. Simondunahid egy állomás volt közvetlenül Baja előtt, de az elnevezése egy régmúlt időkből vagy korabeli Duna-hídra utal. Lehetséges-e, hogy ennek az új, 350. útvonalhoz kapcsolódó szolgálatnak, amelynek két végállomása volt, közülük az egyik Baján, a Duna feletti átkelését átvette a 351. útvonal? Ez lehetővé tette volna, hogy 350. útvo-

nal Bátaszék felé északra forduljon, ahelyett, hogy egyenesen Baja felé haladjon. Ebben nem lehetek biztos.

56: Budapest-Dombóvár-Pécs 57: Budapest-Dombóvár-Pécs 59: Budapest-Dombóvár-Pécs újságos szolgáltatásként említve 350 Dombóvár-Bátaszék-Sárbogárd egy másik térkép szerint Dombóvár-Baja 351: Dombóvár-Simondunahid pont Baja előtt, és a név egy hídra utal. 354: Dombóvár-Bakóca Godisa-Komló 370: mint 1950. május 371: mint May 1950. május 372: mint May 1950. május 374: Dombóvár-Keszőhidegkút-Gyönk	Augusztus 1, 1963: További térképeken - a tényleges postai útvonalakról - a következők jelentek meg: 53: Nagykanizsa-Dombóvár-Budapest 350: Dombóvár-Baja-Kiskunhalas 352: Dombóvár-Godisa-Komló 354: Dombóvár-Godisa-Komló 371: Dombóvár-Gyékényes 372: Dombóvár-Veszprém egy másik térképen Lepsény tranzitmegállóként szerepel. Mozgóposták 55, 56, 57 és 59 továbbra is Budapest-Pécs útvonalat szolgálnak ki, és feltételezhető, hogy Dombóváron keresztül haladtak el, mint régebben.

Az információ úgy tűnik, hogy tükrözi a jelentős fejlődést – például, a Komlóra vezető úton, amely eddig egy kis rövid, hűen megtartott ág volt, most két mozgóposta is közlekedik, míg Bakóca-Godisa most már csak Godisa. Bakóca Godisától nyugatra haladt el, és az állomás valószínűleg mindkettőt szolgálta. Az újdombóvári vonatoknak mindig vissza kellett fordulniuk, hogy elérjék Komlót, hacsak nem létezett egy postai mellékvágány. A komlói régió a háború utáni szénkitermelés második helyezettje volt, csak Tatabánya előzte meg. Modern menetrend továbbra is csak egy vasútvonalat mutat, de átszállással Sásdon. A modern térképek szerint a városban most egy brit TESCO hipermarket is van!

Az utolsó referenciám egy gyűjtői dokumentumgyűjteményből származik - a források ismeretlenek. Az útvonal tintával jelölve, május 23, 1971, néha május 26, 1971 vagy május 22, 1977 (általában változik). Korábbi háború előtti útvonalak ceruzával jelölve és az eredeti számmal szerepelnek. A pécsi postaszolgáltatások a budapesti Déli pályaudvarról indultak. Valószínűleg még mindig Dombóváron keresztül haladtak. Pécset más mozgóposták szolgáltak ki, valószínűleg más útvonalakon.

Végleges menetrend! Gyűjtői könyv!

52: Pécs-Budapest
53: mint 1963, de Budapest-Szolnok – 1977-ig nyilvánvalóan csak egy irányban.
55: Pécs-Budapest (egy irányban)
56: Budapest-Pécs: 1974-ben Békescsaba-Budapest
57: Budapest- 1974-ben Budapest-Békéscsaba de Budapest Nyugati pályaudvarról.
1977-ig 350: Dombóvár-Baja
352: Dombóvár-Komló: szinte biztosan Bakóca-Godisán keresztül, még ha nem is állt meg ott
354: Dombóvar-Komló: mindkét mozgóposta még mindig ott van!
371: Gyékényes-Dombóvár: 1977-ig Miskolc-Tornanádaska
372: Dombóvár-Veszprém

A történetet idáig tudom elmesélni. A szolgáltatás fokozatos csökkentése, például a 371-es útvonalon 1977-ben bekövetkezett változások kétségtelenül tükrözik a közúti és légi közlekedési szolgáltatások előtörését, aminek következtében a mozgóposta-hálózat végül bezárt.

Az olvasók észre fogják venni, hogy jóval a második világháború előtt az egyik útvonal csaknem 100%-ban aktív volt - az Újdombóvártól délre, Komló felé Bakoca-Godisán keresztül vezető rövid elágazás. A modern időszakban még egy második mozgóposta-szolgáltatást is kapott. A település, amely valaha egy falu volt, a háború utáni szovjetköztársaság idejében az ország Tatabánya utáni második szénkitermelő hellyé lépett elő. A szénbánya végül 2000-ben zárt be. A térképek alapján ma már úgy tűnik, hogy csak egy kis állomás van, néhány mellékvágánynál.

BÉLYEGZŐK

A bélyegzések hivatalos filatéliai feljegyzések. Tükrözniük kell az útvonalat és az útvonalváltozásokat, de saját jogon kell tanulmányozni kell őket, bizonyítékként összevetve az útvonalra vonatkozó más bizonyítékokkal. 7. típusú bélyegző, amely először szerepelteti Dombóvárt, és amely 1880-ban került bevezetésre, 208. mozgópostához tartozott, ahhoz az Újdombóvár-Komló rövid szakaszhoz, amelyet a trianoni átszervezés alatt hoztak létre. 1924-ben azért került oda ez a sokkal régebbi bélyegző, mert a 15. típus még mindig nem készült el. Ez egy lenyűgözően nagy, egykörös körbélyegző volt, 19. századot jelző három számjeggyel és útvonal-jelzéssel. Komlót a Bakóca-Godisa csomóponton keresztül, Újdombóvártól 18 km-re délre, 20 vagy 30 perc alatt érte el, attól függően, mennyire gyors vagy lassú volt a szolgáltatás. 1941-ben az utazás többi része legjobb esetben 50 percet vett igénybe.

Trianon után 1920-ban sok korábbi mozgóposta szám feleslegessé vált, és valamely másik átszervezett útvonalhoz rendelték. 208. útvonalat korábban Észak-Erdélyben használták (magyar Erdély, átkerült Romániához). 1941-ben négy vonat közlekedett az útvonalon. 1848. mozgóposta 20.37-re ért be Komlóba, valószínűleg a következő napi kézbesítéshez szállította a postát azokkal az utasokkal együtt, akik Budapestről 15.45-kor indultak. A Budapestre 11.40-kor érkező vonat Komlóból 04.48-kor indult - egy korai gőzös, vidéki kis pályaudvarról. A godisai csatlakozás Újdombóvárra azonban jó esetben 06.30-kor érkezett meg a gyors szállításhoz, amennyiben a 208. mozgópostán elvégezték a kiválogatást. A 17.13-as vonat, amely Újdombóvárra 20. 33-kor érkezett, szintén szállíthatott postát.

9- 12. típusok valójában más tervezési jellemzőkkel rendelkeztek, és újszerű útvonal kialakítású volt. A keltezés mezők teljesen vagy részlegesen kitöltöttek voltak: a mozgóposta számok vagy kicsik voltak, 'sz' (= szám), vagy nagyok; az útvonal kialakítása gyakran további mozgóposta számokat is tett szükségessé, miközben új útvonalak is megjelentek. Ezek a fejlemények hatással voltak az akkoriban elkészülő bélyegzőkre, ugyanakkor a létező mozgóposták továbbra a meglévő bérmentesítő bélyegzőiket használhatták, amelyeket csak akkor cserélték le, amikor a régebbiek elvesztek vagy megsérültek. A 9c-es típuson megjelent a magyar korona, amely az első világ-

háború vége körüli rövid köztársasági évektől eltekintve megszakítás nélkül jelen volt. A második világháború után tűnt el teljesen.

Mozgóposta-számok nem mindig egymás után következtek; a kimaradások lehetővé tették az utólagos kiegészítéseket. Korábbi típusok folytatódhattak és folytatódtak is még akkor is, ha újabb típusok érkeztek ugyanarra az útvonalra. A Trianon utáni újra-rendezéshez tartozó 15-18-as típusok majdnem teljesen a helyébe léptek a régebbieknek, mivel a terület jelentős változásaival álltak összefüggésben. De még így is egyes háború előtti bérmentesítő bélyegzők használatban maradtak. A 10. típus 1892-tól jelent meg, a 11. 1899-től és a 12. 1911-től. Mindegyik a megváltozott útvonalak vagy egyszerűen új bélyegző-kialakítás eredménye volt. Ez a véletlenszerű vagy talán gyakorlatias stratégia azt eredményezte, hogy ugyanahhoz az útvonalhoz és mozgóposta-számhoz egy vagy több típus tartozhatott ezekből vagy a korábbiakból. A postai küldemények bélyegzések szerinti gyűjtése segít a postai vasúti szolgáltatások és gyakorlatok időrendjének rekonstruálásában. A területi bonyodalmak nagyobb érdeklődést váltanak ki a gyűjtés iránt, mint a mozgóposta számok vagy az útvonalak.

1895-ből egy korai 10. típusú bélyegző szolgált a 226. mozgóposta Dombóvár-Győr vonalon oda-vissza irányban – ez az eredeti pályaudvar. A bemutatott képeslap az új pályaudvart ábrázolja, de a postai hivatalnok az régi pályaudvar bélyegzőjét alkalmazta, ami támpont az ismert tényekhez. 1910-ben, amikor a 10-es típusú bélyegzőre egy új Budapest-Zágráb vonalhoz volt szükség, a 406-os mozgóposta számmal, Újdombóvárt tranzitpontnak nevezték el a három elnevezést használó útvonalban, és a neve minden későbbi bélyegzésben szerepelt. Kezdetben „Zágráb" magyar elnevezést használtak, később, 1914-ben, de még mindig a 10-es típuson, „Zagreb" szerepelt. Ugyanebben az évben „D" betűjelű bélyegző került kiadásra, de addigra már a bélyegző típusa 12-es volt, bár ez csak a szélesebb dátummezőben nyilvánult meg, mivel mindkét típusnál nagyobb szám szerepelt. 10. típus, 406. mozgóposta, csak 1910-ben jelent meg, egy évvel a 12. típus megjelenése előtt. A VI. kötet említi az e mozgópostát érintő 1914-es változásokat, amelyekben szinte csak a betűjelet érintenek – ezt csak keltezésre vonatkozó bizonyítékok tudják bizonyítani. Ebben megnyilvánul a szerkesztő különös figyelme a részletek iránt.

406. mozgóposta valóban áttért a 12. típus formátumára, de csak a későbbi átszervezések alatt, 1941-ben. A zágrábi vonal elveszett Trianon után, csakúgy, mint a szabadkai, de ez utóbbi város visszatért az 1938-1941-es időszakban, és Cservenka felé irányuló szolgáltatása kapott számot. 1941-ben a 15-18. típusokat már régóta bevezették, de a postai hatóságok egy régi 12. típust vettek elő, amely még mindig valószínűleg készleten volt.

11. típus 1909-ben új vonalat szolgált ki, Budapestről Fiume-ba és vissza, Újdombóvár tranzitpontként való megnevezéssel. Kostyán „A", „B" és „C" és az 1910-ben érkező „D" betűjeleket dokumentált. Mozgóposta száma 402 lett, egy olyan magas szám, amely tükrözi az útvonal fontossá válását és a szolgáltatás növekedését

5-6. kép: fent: Jutas alul: Trianon után

A 12. típusú bélyegzőn Újdombóvárt két korábbi, 43-os és 44-es számmal jelölték. Mindkettőt 1893-ban használták a 10. típusú bélyegzőkkel a Báttaszék-Zákány vonalon, és előtte az 1882-es 7. típusú bélyegzőknél (VI. kötet rögzíti a kettős "T" helyesírást számukra.) Most 1912-ben használatban voltak Nagykanizsa-Újdombóvár vonalon mindkét irányba. A „C" bélyegző érkezett meg elsőnek, az „A" és a „B" csak négy nappal később, de a visszaúthoz mindhármat csak később kezdték használni. Úgy tűnik, a mozgóposta négy napig egyirányú volt. A Trianon utáni újrarendezést követően 43. bélyegzőt az Újdombóvár-Baja vonalon kezdték használni, mindkét irányba.

A 44. bélyegző ugyanazt az utat követte, mint Nagykanizsa-Újdombóvár esetében a 43. Az 1926-os átszervezésben a Nagykanizsa-Újdombóvár-Kiskunhalasra vonalra került.

143. és 144. mozgópostán 12. típusú bélyegzőket használtak. Mindkettő 1911-ben jelent meg, de kezdetben a Szabadka-Bataszék vonalon. Egy évvel később ott volt a Szabadka-Baja-Újdombóvár vonalon is, továbbra is Bataszéken keresztül, ugyancsak két irányba. 144. mozgópostát Trianon után 1926-ban Putnok-Eger vonalára helyezték át. A VI. kötet említi, hogy 1912-ben új útvonalat vezettek be: Újdombóvár-Jutas. Sem a 1940-es részletes katonai térképem, sem a kitűnő modern vasúti történeti atlaszom nem mutatja a JUTAS nevű települést, de az atlasz egy négyutas vasúti kereszteződést ábrázol, Veszprémtől északra, pont ott, ahol a részletes 1895-es Európa-atlaszomban található Jutas. Talán ez a mozgóposták számára egy fontosabb állomás volt. Veszprém, mint Szeged, elővárosi pályaudvarokkal is rendelkezett, amelyek időnként mozgóposta végállomások voltak.

Ugyanakkor van egy lebélyegzett lapom (6. ábra), és 1914-es európai Bradshaw pedig menetrendet tartalmaz! Újdombóvar-Győr vonalon korai mozgóposta (10. típus, 226. mozgóposta) közlekedett északnyugati irányba Lepsényen keresztül, nem messze a Balaton északi partjától, és öt és fél óra múlva érkezett Jutasba. Itt becsatlakozott egy különálló vonalba, amely Veszprémen keresztül Győr felé haladt további három-négy órán keresztül.

A történetünk a 15. típushoz ér, az 1927-től fokozatosan végső formájára átszervezett rendszer bélyegzőjéhez. Az átszervezés nem volt könnyű.

A nemzetgazdaságnak jelentős inflációval kellett megküzdenie. Azokon az útvonalakon, amelyekre nem volt hatással a határmódosítás, új és régi bélyegzések egyaránt megtalálhatók. Nagy-

kanizsa-Budapest vonalon nagyon sokáig megmaradt a 8. mozgóposta, és a 10. típusú postai bélyegzője 1920 után még hosszú ideig használatban volt.

A nemzetközi határok száma drámaian megnőtt. A postai műveletek megváltoztak. Ezeket a jövőben tervezett könyvemben fogom bemutatni. A 15. típus még mindig kisebb dupla gyűrűkből állt, de a dátummező részleges keltezést tartalmazott, akár a 10. és 12. típusúak, ahol nagy mozgóposta-számok szerepeltek alul. Van egy vagy két furcsaság, de ez egy jelentős postai változás volt, amelynek eredményeként egy új mozgóposta-jegyzék jött létre új számozással. 4-től 417-ig tartottak a számok, de összesen csak 75 mozgóposta működött – sokkal kisebb lett az ország.

43. és 44. szám nem létezett: 143. szám tovább él 1930-ban Kiskunhalas-Újdombóvár vonalon, de 1933-ban, csak egy évre, Baja-Újdombóvár vonalra kerül, majd 1934-től ismét egy változás: Kiskunfélegyházára közlekedő mozgóposta száma lesz. Annak érdekében, hogy megállapítsuk, hogy ezek az útvonal-változások egyeznek-e a VI. kötet keltezéseivel, bizonyító példákra lenne szükségünk. Ha a bajai bélyegzők szó szerint csak egy évig voltak használatban, akkor a ritkaságuk növeli az irántuk való érdeklődést. Valamennyi esetben mindkét irányba tartó útvonalakról van szó. 226. számú – a fent említett Jutas felé vezető útvonal – Újdombóvár-Veszprém útvonalra változott, majd 1937-ben egy teljesen új szolgáltatássá.

Feljebb arról az Újdombóvár-Komló útvonalról beszélek, amelyet a Trianon utáni átszervezés korai szakaszában indítottak, és amely a régi 7. típusú bélyegzőt kapta meg. Most 1937-ben 15. típus került oda (7. ábra). Csak akkor állapíthatók meg a használati dátumok, ha az eredetiek továbbra is használatban maradtak.

A ***16-os típus*** esetében több kialakítási kísérletezésre került sor: nagyobb dupla kör, korona, de satírozás elhagyása, a dátummezőben pedig a teljes keltezés máshogyan szerepelt, jelezve az elindulás és az érkezés időpontját, amelyek gyakran (bár nem mindig) ugyanarra a napra estek. Hasonló bélyegző, de névtelen, csak M.KIR.MOZGÓPOSTA felirattal, vészhelyzeti bélyegzőként már létezett. Dátummezőjében a mozgóposta száma is szerepelt. A 16. típus még mindig jelezte a mozgóposta-számot az útvonal részletezésében. Azonban a 15. típustól eltérően három számmal szerepelt rajta az év, a hónap pedig római számokkal.

Mindössze 12 mozgóposta rendelkezett ilyen típusú érvénytelenítő bélyegzővel, köztük kettő kapcsolódott Újdombóvárhoz: 29. (korábban Szeged-Eszék) közvetlen útvonal Nagykanizsáról (de nem Nagykanizsára) és 43., Bajára és vissza (8. ábra). A 43. így visszatért a város sineire. A VI. kötet időnként csak egy irányba használt bélyegzőket mutat be, ezért feltételezzük, hogy a visszaúthoz a még mindig használható korábbi típusokat használtak. De ebben az esetben a 29. sz. nem létezett Újdombóváron, így talán csak normál személyszállítási szolgáltatáshoz használták.

1938-ban a Trianonban elvesztett területek jelentős része visszakerült – a Visszatérés időszakáról beszélünk. 1938-ban Csehszlovákiával kezdődött, majd folytatódott 1939-ben Ruténiában / Kárpátalján, 1940-ben Romániában és 1941-ben Jugoszláviában. A magyar fennhatóság és irányí-

tás alá kerültek vissza a postai szolgáltatások, köztük a pályaudvarok, a járművek, a nyomvonalak és a mozgóposták. Ennek az volt az eredménye, hogy egy nagyobb hálózat jött létre átalakított útvonalakkal, különösen a régi trianoni határoknál. Továbbá megjelent egy új bélyegzés: a ***17. típus.*** Hasonló volt a 15. típushoz, kivéve azt, hogy az utóbbin a hónapok betűkkel voltak jelezve, míg a 17. típusnál római számokkal.

Jelentősen több mozgóposta működött. Néha új pályák és pályaudvarok is váltak szükségessé, hogy ne kelljen áthaladni más országokhoz tartozó szakaszokon. Az ünnepelt magyarországi filatéliai kutató, Orbán Ferenc elmondta, hogy fiatal katonaként segített egy állomást építeni Marosfőn. 1941-42-ben egy teljesen új, Szeretfalva-Déda vonalat építettek Erdélyben. Munkásai sok csomagot kaptak!

1942-ben a 43. mozgóposta, 17. típusú bélyegzőt használva, Újdombóvár-Szeged oda-vissza vonalra került. Az új Veszprém útvonal, 226. mozgóposta, nem szerepel a 17. típusnál, de egy korábban fel nem használt mozgóposta-számnál, 225-nél, látható. Példáim vannak olyan mozgópostákra, amelyeket vagy nem sorolják fel ebben az időszakban, vagy a számok más útvonalhoz vannak rendelve. Az útvonalváltozások és a szolgáltatási igények eredményezhettek ilyen változásokat, amelyeket pont helyettesítő szerzőknek kellett leírniuk, mivel a Monográfia szerkesztője eltávozott közülünk. 1941-ben a katonai események megváltoztatták a prioritásokat.

143. mozgóposta túlélte, de a változatai talán jellemzők voltak az új háborús évekre. 1939-ben Baja-Kiskunfélegyháza vonal mozgópostája volt, 1942-ben Szabadka-Újdombóvár vonalé (Szabadka 1941-ben visszaállítva), és csupán egy évvel később Szeged-Baja vonalon közlekedett. Az érvénytelenítő bélyegzők a szokásos módon az oda és a visszafelé útra kerültek felsorolásra. Ismét felmerül a kérdés: több működő útvonal ugyanazt a mozgóposta-számot használt, vagy ezek a változások egymást követték és egyediek voltak? A háborús évek bonyolultabbá tették a rutin rendszereket? 1939-ben a 143. mozgóposta mindhárom érvénytelenítő bélyegzőjét használhatták az adott útvonalon? A VI. kötet azt mutatja, hogy bizonyos útvonalak nagyon rövid ideig működtek, mielőtt ezek a változások beálltak.

A 16. típusú kísérleti terv egyértelmű tetszést váltott ki, és az új változatot 18. típusként adtak ki. Az egyetlen változás az volt, hogy az évet három számmal jelezték kettő helyett. Tizenöt mozgóposta rendelkezett ilyennel, amelyek közül három csak egyirányú volt. A legtöbb érintett terület a visszacsatolt területekből került ki, így ez nem érinti a jelen cikkben tárgyalt területet.

A rendszer 1943 végéig teljesen névtelenné vált – egészen addig a szokásos gyakorlat folytatódott. A 43. és 44. mozgóposták továbbra is Szeged és Gyékény felé közlekedtek. A 143. számú Szabadkáig közlekedett, de csak Bajára ment vissza. 144. sz: Eger-Putnok, fordított irányú szolgáltatás nem volt. A 187. sz. első alkalommal való használata és Pécs közvetlen elérése 1943-ban következett be. 208. mozgóposta (Komló) tovább működött, és most már a 225. és a 226. számú Veszprémbe közlekedett és vissza. 402. és 406. mozgóposták csak a visszacsatolt területre korlátozódtak.

Az év során megjelenő új, nagyméretű kör alakú bélyegzések – bár a dátummezőben ott szerepelt az összes információ, beleértve a mozgóposta-számot – tartalmazták az útvonalak megnevezését. A mozgóposták továbbra is használták a szűk dátummezővel rendelkező bélyegzőket, amelyek bélyegzései nem mindig voltak világosak. Ezek használata a világosabb kialakítású, de még mindig névtelen bélyegzők használatáig tartott, amelyeket azonban körzetek szerint rendszereztek.

KALAUZ BÉLYEGZÉS

Mozgóposta kocsik nélküli kisebb szakaszokon egy vonattal utazó postai alkalmazott általában fiókposták leveleit kezelte. A VI kötet ezeket is felsorolja a cikkben említett többi típusal együtt.

7a-b ábra: „km“ és“ CS.SZM.“ kalauz postabélyegzők

A 7 ábran bemutatott borítékon a ritkán látható, a Gyékenyes-Ujdombóvár vonalon használt „km” betűjelű bélyegző van 1944-ből a jegyzékelőmenetet jelentő, szokásos ‘jm’ helyett. Ujdombóvár-Veszprém tipikus ‘jm’ vonal volt.

A 8. ábra a mozgóposták egyik korai időszakában alkalmazott bélyegzését mutatja be:

8. ábra

AZ ÚJ NÉVTELEN RENDSZER - ÖSSZEFOGLALÓ

A kezdeti megoldások keretében 43. szám 350-re változott. Továbbra is Szegedre közlekedett. Egy teljesen új szolgáltatás a 351. mozgóposta, Újdombóvár-Baja oda-vissza, de Szabadka felé közlekedő vonatokkal való csatlakozással. 44. mozgóposta 370-re változott, továbbra is Gyékényesre, 143. 326-ra Baja-Újdombóvár-Szabadka, de a városunk középen való elhelyezése különösnek tűnik. A két veszprémi útvonal (225/226) úgy élt tovább, mint 385. és 372., az régi 187. mozgóposta Pécsre az új számozás szerint 352., a Komló régi 208. mozgópostája 354. számúvá vált (9. ábra)

9. ábra: névtelen mozgóposta-bélyegzők

Egy teljesen új mozgóposta, a 371. számú (nincs korábbi szám), Újdombóvár és Kaposvár között közlekedett, oda és vissza. Mindegyik első száma „3”, amely a Szegedhez, Újvidékhez, Pécshez és Kaposvárhoz kapcsolódó összes szolgáltatást jelzi.

1944 júniusában 350. mozgóposta elérte Szabadkát, hatékonyan helyettesítve a 326. számút (a régi számozás szerinti 143. számút) közvetlenül Baja és Szabadka között közlekedve. Ez talán jegyzékhibára utal az első változásoknál.

1945 augusztusa hozza el a háború utáni első következményeket. 350. mozgóposta egy másik útvonalat szolgált ugyanabban a körzetben. 351. sz. megszűnik. 352. és 354. sz működnek tovább. 370. sz. működik tovább, de nem éri el a Drávát Gyékényesnél, hanem elfordul északra Nagykanizsánál, valószínűleg az ismét visszaállított trianoni határ miatt. 371. sz. megszűnik. 372. sz. (Veszprém) működik tovább, de 385. regionális szám alatt. A Monográfiában szereplő titokzatos 225. sz. a háború befejezése előtt szűnt meg. Egy új, 390. mozgóposta futott Újdombóvár és Tolnanémedi között.

Nyilvánvaló, hogy 1946 januárjában további átszervezésre került sor. Visszatért 350. sz. az Újdombóvár-Bátaszék vonalra. 371. sz. beáll az 1944-ben elveszett helyett. Az új 390. sz. Tolnanémediből Újdombóvár-Keszőhidegkút-Gyönk vonalra került. A többi ugyanúgy marad, mint korábban. Mégis, júniusra a 350. sz. tovább megy Bátaszéken túl Sárbogárdra, míg 352. sz. megszűnik. A Komlóba közlekedő szolgáltatás még mindig tovább él 354. számként, csakúgy, mint a 370. sz. Nagykanizsáig és 372. sz. Veszprémig. Az Újdombóvár és Kaposvár között helyreállított 371. sz. ismét közlekedik, ezúttal visszaállítva a Gyékényesre vezető útvonalat, amely most nemzetközi határrá vált.

A mozgóposták száma csökken. Hasonlóképpen, a hozzáférésem a háború utáni információhoz egyre nehezebb. 1950-re vonatkozóan a következőket találtam: 350. sz.: Dombóvár-Pörböly, 351. sz.: ez a szám visszatér Dombóvár-Bátaszék útvonalra, 354. sz., Komló: még mindig működik, 371 és 372. sz.: mint 1946-ban. Megjegyezzük, amint azt kezdetben is tettük, hogy a két város és a két pályaudvar továbbra is létezik, sőt, az eredeti *Dombóvár* elnevezés is visszatért.

A térképek és a gyűjtői jegyzetfüzet szerint ezek az alapvető mozgóposták legalább a hetvenes évekig működtek. A 352. sz. visszatért ismételt szolgálatra, és a komlói szénkitermeléssel van kapcsolatban! Hogy a pályaudvaron postahivatal is működött, legalább 1962-ig. A város 2. számú postahivatala kezdettől fogva hagyományosan a vasútállomáson volt. Remélem, hogy ez a történet segíti a gyűjtőket abban, hogy megtalálják a postai és a filatéliai történetek közötti összefüggéseket, valamint megismerjék az 1945 utáni földrajzi viszonyok hatását. Úgy vélem, hogy ez támogatja azt a meggyőződésemet, hogy a bélyegzések típusok szerinti vizsgálata, az útvonalakra vonatkozó hivatalos dokumentumokkal együtt, teljesebb képet ad a szolgáltatásról és annak történetéről.

A tanulmány inkább egy kisebb hozzájárulás a mozgóposták és a vasút postai anyagának általános tanulmányozásához, de nagyon izgalmas volt a megírása. Ez több volt, mint egyetlen mozgóposthához vagy útvonalhoz kapcsolódó gyűjtés és tanulmányozás. Választhattam volna bármelyik nagyobb vasúti központot Magyarországon. Vannak olyanok, mint Debrecen vagy Szeged, amelyek még tartogatnak érdekes történeteket a vonatokról és a határokról. Számomra a vasúti anyaggyűjtés még érdekesebbé teszi a postatörténeti cikkek gyűjtését egy olyan országban, amely enynyire súlyosan érintett a korszak politikája szempontjából.

Corrigenda

A 18/1 lapszám - szerkesztőnk nyári munkatorlódása miatt időben javítani már nem sikerült - alábbi hibáiért a Kedves Olvasó elnézését kerjük:

- **Ore Tönnes norvég filatelista-kutató neve mindenütt tévesen, Tonnes-ként jelent meg.**
- **A 32.-ik oldalon a szlovén bélyegek nem 1 krajcárosok, hanem 1 krunások (korona.)**
- **A 33-ik oldalon a román cenzurabélyegzö szövege nem "Censurat Postal", hanem "Postul".**

HÍREK

FEPA ELISMERÉS

A FEPA prágai kongresszusán adták át a Gudlin Tamás tagunk és Csatlós Árpádné kutatómunkáját összefoglaló új bélyegzéskatalógus kitüntető oklevelét. Gratulálunk a magas elismeréshez a szerzőknek!

A szerzők Sindelfingenben

A tavaly megjelent mű a hazai kereskedőknél még beszerezhető!

MAFITT TAGOK A MABÉOSZ VEZETÉSÉBEN

A Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége szeptember 22-én a Mafitt elnökét, dr. Homonnay Gézát választotta meg elnökének.

dr. Homonnay Géza a Mafitt és a MABÉOSZ elnöke

A hét tagú elnökségébe két további Mafitt tagot, Dán Jánost és Leitold Lászlót is beválasztottak, a Szövetség ügyvezetését pedig ez évtől a Mafitt titkára, Szücs Károly látja el.

A MABÉOSZ több bizottságát is tagjaink vezetik, Barabássy Miklós az Etikai Bizottságot, Czirók Dénes a Zsűribizottságot, Glatz István a Kiállítási bizottságot, a Nemzetközi kapcsolatok bizottságát, valamint a HUNFILA 2019 szervezőbizottságát.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött, húsz év szünet után 2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar, és párhuzamosan angol nyelven is (e nyelvi mutáció 50 alatti példányszámban.)

Újságunk teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető.

www.mafitt.hu

The numbers of this journal are given on our website.
With our authors' permission the contents are listed there.

XXIX. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Researches

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. e-mail: info@mafitt.hu

Ára: 1.800 Ft

A Philatelica díjai − Awards of Philatelica

2013.
LS

2014.
LS

2015.
LS

A Mafitt nevének angol fordítását ebben az időszakban helyesbítettük
During this period Mafitt's name in English was changed

A Philatelica nyomdai kivitelezéséhez a **Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány** nyújt támogatást-

19
1

Philatelica

Philatelica 2019/1

Tartalom:

Dr. Nagy Ferenc:	Homokbálványos - Új felfedezések a Délvidék 1918-1920.-évi postatörténetéhez	1.
Dr. Nagy Ferenc:	Volt egyszer egy … Predeál	10.
Horváth Lajos:	Fila-történeti földrajz – Baltikum	27.
Bándi Attila:	Kiegészítések Borda Lőrincz cikkéhez	32.
Hírek / News		35.

Szerkesztő: Szücs Károly, Mafitt titkár
Fordítók: dr. Homonnay Géza és Kőhalmi Csaba

Tanácsadás és lektorálás: Mervyn Benford, a Hungarian Philatelic Society in Great Britain tagja
Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke

HOMOKBÁLVÁNYOS - ÚJ FELFEDEZÉSEK A DÉLVIDÉK 1918-1920.- ÉVI POSTATÖRTÉNETÉHEZ

DR. NAGY FERENC (BÉCS)

ELSÖ RÉSZ

A 2017-es év végén, egy belgrádi árverésen feltűnt egy Homokbálványos-levél, amelyen egy olyan magyar bélyeg volt látható, melyet hiába kerestünk a katalógusokban, nem létezett.

Pedig a levél futott, 1920. január 5-én, Homokbálványosról Pancsován keresztül, Belgrádon át Szerbiába, az onnan kb. 80 km-re fekvő Gornji Milanovac településre ment, majd onnan ugyanazon az úton visszaküldték a feladónak.

Az ajánlottan feladott küldemény előoldalán az akkori 1,50 koronás díj fejében az 50 filléres levéldíj lerovása látható. A 15 filléres díjjegyes levélen egy 25 filléres Károly bélyeg mellett egy eladdig ismeretlen 10 filléres piros portóbélyeg található, melyet ferdén FRANKO felülnyomással, mint frankójegyet használtak fel. A hátoldalon, az 1 korona ajánlási díj fejében egy pár temesvári I. kiadású 45 filléresre felülnyomott 10 filléres III. Hadisegély bélyeg látható, 2 db 5 filléres Arató társaságában. Így az 1,50 koronás díj, ha csak 7 bélyeg segítségével is, de létrejött.

A temesvári első kiadás 45 fillérese főleg a végérvényesen szerb megszállás alá került területeken került igen korlátozottan felhasználásra (ld.: Philatelica 18/1).

1a. ábra. Levél HOMOKBÁLVÁNYOS-ról Gornji Milanovacra 1920. jan. 5-én, majd visszaküldve a feladónak. Előoldal: 50 fillér levéldíj, az eddig ismeretlen 10 filléres FRANKO bélyeggel.

A levelet Pancsován odafele és visszafele is kezelték, ez látható a bélyegzőkből. Mindkét irányban ezt a különös „FRANKO“-bélyeget ott is simán elfogadták, mint frankójegyet, holott portóbélyegnek indult annak idején. TEHÁT MÁR ISMERHETTÉK!

Mi viszont egy ilyen bélyeggel futott levelet eddig nem láttunk.

1b. ábra. A levél hátoldala: 1 korona ajánlási díj, a temesvári helyi kiadás 45/10 filléres párjával.

1. LARRY´S HOARD.

A rejtély megoldása egy angliai 2011-es bélyegleletben keresendő. Egy ottani gyűjtőtárs, – a „Society of Hungarian Philately" tagja, – szerencsés véletlen folytán egy angliai aukción nagyobb gyűjteményt talált a HOMOKBÁLVÁNYOS-témából. Mint korábban már említettem, Angliában sokkal nagyobb szeretettel és érdeklődéssel foglakoznak e témával, mint Magyarországon. (A magyar bélyegkatalógus ezt a kiadást, mely 5 hónapig volt használatban, meg sem említi...) Az árverési tételben talált levelek, levéldarabok „PORTO" felülnyomással, szép számmal képviselve kápráztatják el az embert.

Az egyik nagyobb levéldarabon azonban egy 50 filléres feketeszámú portóbélyeg látható 2 db 4 filléres Arató Köztársaság mellett, LILA színben „FRANKO" felülnyomással, nehezen olvasható, de egyértelműen Homokbálványos bélyegzővel. A levélen megtalálható volt egy régi gyűjtő „N 21" jelzése. (E témához lásd idevágó munkámat lapunk 16/1 számában!)

Mindezek mellett volt egy papírlap is a tételben, melyre 8 db portóbélyeg is fel volt erősítve demonstráció céljából a PORTO helyett „FRANKO" fekete felülnyomással, 4 használatlan és 4 használt példány. Valamennyi használt példányon HOMOKBÁLVÁNYOS bélyegzőrészlet volt látható. A lapon felül azonban „BELA CRKVA, VOJVODINA" kézírásos cím található. Ez volt Fehértemplom város későbbi, szerb neve (németül: Banat-Weisskirchen). A bélyegek mellé kézzel írott számokra nincs kielégítő magyarázat.

Mindezt Roger Morrell gyűjtőtárs az angliai „Stamps of Hungary" című kiadványban 2011-ben tette közzé, és mint „Larry´s hoard" (Larry kincse) lett regisztrálva, ahol azonban e bélyegek az elnyomó mennyiségű homokbálványosi „PORTO" felülnyomásos, és már ismert bélyegek és küldemények miatt, a „FRANKO"-felülnyomásosok alig kaptak figyelmet.

2a. ábra. A „Stamps of Hungary" folyóirat 2011. júniusi, 185. számából.

2a. ábra. A „Stamps of Hungary" folyóirat 2011. júniusi, 185. számából.

A 9. bélyeg az „átrendezett" képen azonos az alábbi levéldarabon látható 50 filléres bélyeggel!

3. ábra. Az egyetlen eddig ismert levéldarab az 50 filléres bélyeggel FRANKO felülnyomással. Homokbálványos, 1919. dec. 15-ről.

Míg a Homokbálványos PORTO-bélyegeket és küldeményeket nem volt probléma a már ismertek közé besorolni, a FRANKO bélyeges Bela Crkva feliratos lapra viszont nem volt magyarázat, de így aztán, a felirat alapján, mint "fehértemplomi kiadás" lett egyelőre regisztrálva, ha csak egy kis, érdekelt gyűjtőkörben is.

Ezt a témát próbálom most mélyebben kidolgozni, az 1-es ábrán bemutatott levél alapján, dr. Ettre László, Roger Morrell és Larry Peer gyűjtőtársak munkáját folytatva, az őket megillető reverenciával.

Mindenek előtt, vizsgáljuk meg a 10 filléres portóbélyeg felülnyomatát. Ez 25 mm szélességű. Ami rögtön feltűnik, hogy a "FRANKO" felülnyomásban az "R" betű alsó szára felfelé kunkorodik, épp úgy, mint a homokbálványosi bélyegeknél a "PORTO" szóban az "R" és az "O" betű jellegzetességei szintén teljesen megegyeznek a mi darabunk felülnyomásával. Ez azonban nem jelent mást, minthogy mindkét felülnyomás ugyanazon betűkkel történt, és nem csak a homokbálványosi már ismert PORTO, - hanem az úgynevezett "fehértemplomi" FRANKO-jegyek is EGY HELYEN készültek!

Így ez a levéldarab, mint a többi 4 angliai pecsételt példány, egyértelműen homokbálványosi felhasználású. Úgy tűnik, a kb. 50 km-rel keletebbre fekvő Fehértemplom ezzel összefüggésben nem játszik szerepet. De valaminek mégis kellett lennie, mert a közel 100-éves feljegyzés nem jött alaptalanul létre!

A Bela Crkva nevet kizárólag a szerb uralomtól kezdve használták. Addig a helység magyar neve

mellett legfeljebb Banat-Weisskirchen-nel találkozunk. Tehát a papírlap már későbbi, szerbhorvát anyanyelvűek műve.

Képzeljük el az alábbi helyzetet. A rendkívül ügyes, okos, agilis homokbálványosi postamester Gráf úr, – mint számtalan magyar testvérünk –, nem tudott beletörődni a négy vármegye fenyegető elveszítésébe. Minden alkalmat megragadott, hogy e terület magyar voltát aláhúzza, bizonyítsa. Amit mi most, – odahaza hátradőlve olvasgatva, – mint történelmet ismerünk, az akkor volt csak KIALAKULÓBAN! A kis településeken nem ismerhették a nagyhatalmak kétes sakkhúzásait! Gráf úr csak annyit tudott bizonyítani, hogy "itt a MAGYAR posta működik, MAGYAR bélyeggel és a helység neve "HOMOKBÁLVÁNYOS". Gráf úr harcolt ezért, amennyire a lehetőségei megengedhették.

Csak egy baj volt. Az 1919. szeptemberi portóprovizóriumos helyi kiadású felülnyomott bélyegekből annyi elfogyott, hogy alig maradt felülnyomat nélküli frankójegye az állományában. Főleg az 1 koronás Parlament bélyeg hiányzott az ajánlott levelek díjára. A Nagybecskereki Postaigazgatósághoz nem fordulhatott utánpótlás ügyében, mert azoktól valószínűleg már az ott érvényben levő "lánctépő" szlovén bélyegeket kapott volna. Így az a gondolata támadt, hogy megkérdezi fehértemplomi kollégáját, van-e neki még magyar frankójegye. Onnan azt a választ kaphatta, hogy már csak portóbélyegei vannak, melyekből szívesen átenged Gráf úrnak, annál is inkább, mert az nála sokkal szorgalmasabb volt a megportózással.

Ez lehet eddig az egyetlen magyarázat a kiadás fehértemplomi kapcsolatára.

De még egy baj volt. A bélyegek nem portózásra, hanem bérmentesítésre kellettek volna! A postamester bizonyára bevonta dr. Groó Árpád gyűjtőtárs urat is a tanácskozásba. A megbeszélés így hangozhatott el:

a. Még meg van a kis kézinyomda, amellyel a homokbálványosi felülnyomás készült. Azon betűkből simán ki lehet szedni a "PORTO" betűk helyett a "FRANKO" szöveget, és ezzel a portóbélyegekből frankójegyek készülnének. (lásd 1. pont)
b. Ha a franko-jegyekre történő "PORTO" felülnyomásra az akkorra már illetékessé vált Nagybecskereki Postaigazgatóságnak (a korábbi levelezésből kiderülve) semmi kifogása nem volt, akkor valószínűleg nem lehet ennek fordítottjára, a "FRANKO" felülnyomású portóbélyegekre sem kifogás!

A portóbélyegek nagy piros értékszáma nem volt alkalmas új névérték felülnyomására, így azok megmaradtak, ahogy voltak, csak a "FRANKO" felülnyomás került rájuk.

Dr. Ettre László, ezen kiadások nagy szakértője, ezeket a bélyeget ugyan megemlíti az amerikai News of Hungarian Philately c. folyóiratban 1972 októberében a 9. oldalon, de úgy mondja ezen adatokat csak egy **felállításban** találta, és ilyen bélyegeket ő még nem látott.

Hány példány került felülnyomásra? Dr. Ettre adatai szerint:

A PIROSSZÁMU ZÖLDPORTÓ bélyegeken: (fekete színben)

1 fill.	500 db
2 fill.	500 db
5 fill.	100 db
6 fill.	54 db
10 fill.	200 db
12 fill.	30 db
15 fill	70 db
20 fill.	140 db
30 fill.	76 db

A FEKETESZÁMU ZÖLDPORTÓ bélyegeken: (lila színben)

20 fill.	VIIa vízjellel	47 db
50 fill.	VII. vízjellel	18 db
50 fill.	VIIa vízjellel	84 db

ILYEN PÉLDÁNYSZÁMNÁL SZERINTEM JOGGAL BESZÉLHETNÉNK EGY "HOMOKBÁLVÁNYOS II." HELYI KIADÁSRÓL.

Ettre a felülnyomások színét nem közli. A piros bélyegen a fekete felülnyomás jól látható, a feketeszámún pedig a lila a jó kontraszt.

Mikor használták fel ezeket a bélyegeket? A levéldarabon a feketeszámú 50 filléres bélyeggel a december 15-i dátumot vehetjük ki, a levélen pedig 1920. január 5-e van. A magyar bélyegek érvényessége 1920. március 15-én ért véget a megszállott területeken.

Tehát a "FRANKO" felülnyomatú portóbélyegeket még jó 2 hónapig felhasználhatták /volna/. De hol vannak ezek? Ha csakugyan több mint 1.500 db frankóbélyeg készült, 100 év alatt még egy pár levélnek, levéldarabnak, vagy használatlan bélyegnek fel kellett volna tűnnie.

A számunkra hozzáférhető anyagban ilyeneket nem találunk. Valószínűleg, a fentieket bizonyítóan, Szerbiában forognak, ha kis példányszámban is. Míg e sorokat írom, jön a postás és hozza Belgrádból a legújabb aukciós szerzeményemet: 3 db FRANKO felülnyomású postatiszta portóbélyeget!

Ne higgyük, hogy ez gyakran történik, életemben először vannak a kezemben ezek a bélyegek! Az pedig, hogy e tétellel pont most 30-40 év után ajándékozott meg az Ég, az egy felfoghatatlan szerencse.

4. ábra. A Homokbálványos II. kiadású 6, 10, és 12 filléres bélyegek, PORTO helyett FRANKO felülnyomással.

Még nagyobb szerencséje volt egy amerikai gyűjtőtársnak, aki vagy 2 éve ezt a levélkivágást találta ott (4a ábra). A két 10 filléres frankójegy megegyezik az Ettre-adatokkal, a bélyegző dátuma megegyezik az én adataimmal (1920. januári felhasználás).

A párban történt előfordulás egyedülálló, unikális ritkaság. A virágszálanként fellelt Homokbálványos II. bélyegeket így, egy csokorba kötve különös öröm számomra, a Kedves Olvasónak átnyújtani.

4a. ábra. Levéldarab egy pár 10 filléres homokbálványosi frankójeggyel, 1920 január 21.-es bélyegzővel. Dr. Ettre 1972-es táblázata szerint 200 darab készült.

Fehértemplom városában 1919. december végén már nem volt magyar bélyeg a levelek bérmentesítésére. Mint az egy, 2018-ban – a "helytortenet.com" budapesti cég böngészdéjében – nagy szerencsémre felbukkant levélből kiderül, akkor már kizárólagosan szlovén bélyegeket ragasztottak fel. Fehértemplomból a FRANKO felülnyomású magyar (portós-) forgalmi bélyegek előttem eddig nem ismeretesek! Bela Crkva nema nyista!

Tehát a Larry´s Hoard-féle lapon, a Fehértemplomhoz való kapcsolat nem rekonstruálható, csak annyiban, hogy a bélyegek valószínűleg onnan származhatnak.

5. ábra. Egy fehértempomi levél 1919. december 29-én, szlovén első és második kiadás 50 vinár és 1 krona bélyegekkel. Az ajánlási ragjegy és a postabélyegző még magyar. Pancsova december 31, Belgrád tranzit és Esztergom 1920. jan. 12. érkezési bélyegző.

6. ábra. Fehértemplom akkoriban

2. De hova lettek a HOMOKBÁLVÁNYOS II. kiadás bélyegei?

Az én teóriám:

A homokbálványosi postamesterre ráförmedhetett a szerb uralom, "hogy milyen joggal használ ismeretlen magyar frankójegyeket, mikor elég szlovén bélyeg állna rendelkezésre?" A felhasználást megtiltották és a maradék készletet beszolgáltatták vele és valószínűleg megsemmisítették, mert magyar bélyegre nem volt többet szükség. Ezért nem találunk futott példányokat, holott az Ettre-lista mennyiségei szerint még egy pár darabnak kellene lenni. Ennek a helyi jellegű csetepaténak persze hiába keressük írásos dokumentumait. Túl kicsi volt a dimenzió.

Így tehát a levél valószínűleg, legalább is eleddig, az EGYETLEN, mely e nehéz és viharos időket túlélte. Ne fintorítsuk az orrunkat, hogy "Mache", mert nem az! A katasztrofális időszak tanúja, ahol elődeink mindent megpróbáltak, hogy az anyaországnál maradhassanak. Ezért elismerésünket érdemlik ki, nem pedig kétkedéseinket. Ha ez a levél pl. egy olasz, vagy francia lenne, ünnepelnék, mint az ellenállás értékes dokumentumát és öt számjegyű Euró-ára lenne.

Ez az én analízisem a bélyegekről és a levélről.

Attól tartok, hogy Magyarországon csak vállvonogatást fog aratni. Lebecsülést véreink küzdelmére a túlerővel.

MÁSODIK RÉSZ

A belgrádi aukción elnyert fenti levelet (1b. ábra) beillesztve Homokbálványos gyűjteményembe izgalmas felfedezést tettem. Összehasonlítva a már oda besorolt anyaggal, láttam, hogy ott már van egy másik levél is (7. ábra), melyet nem csak ugyanazon a napon, január 5-én adtak fel, hanem a két levelet EGYMÁSUTÁN vették fel a postán, két különböző feladótól! Az egyiket Szerbiába, a másikat Horvátországba.

Az ajánlási ragjegyek száma 851 és 852! Ez egy ilyen kis helységből bizony ritka véletlen a két levél egy gyűjtői kézbe kerülése. (Mondhatnám, az életben egyszer...)

De miért fontos ez e véletlen? Azért, mert azt figyelhetjük meg, hogy MINDKÉT levélen a bélyegek elrendeződése teljesen azonos!

1. A díjjegyes 15 filléres boríték felhasználása,
2. Az előlapon felbélyegezve 50 fillérre, mint levéldíj.
3. A hátoldalon az ajánlási díjnak megfelelő egy koronányi bélyeg, több darabból látszólag a SZÜKSÉGLETBŐL összedarabolva.

7. ábra. Ez előbbit követő Zágrábba feladott levél 852-es számmal. 1920 jan. 5. dátum, Zagreb 2 érkezési bélyegző, 12. január 1920.-ról.

Mind a két levél benyomása az ránk, hogy ezek nem filatelista küldemények, hanem hétköznapiak, tehát igazi „bedarf", ahogy itt Bécsben mondják. Peros Károly a homokbálványosi patikus volt, valószínűleg horvát származású, ezért írhatott családtagjainak Zágrábba (lásd Philatelica 16/1, 3. oldal 5. ábra, ott egy turulos Peros-levél található 1904-ből, Pancsovára).

Az ELSŐ, 851-es ragjegyű levélen ott láthatjuk a Temesvári I. helyi kiadás 45 filléres párját is. Ezt a május végén megjelent bélyeget, mint az előző munkámban említettem, (Philatelica 18/1) először csak a gyűjtők kaphatták meg Temesváron. A Nagybecskereki Postaigazgatóság elég későn, 1919 őszén küldte szét ezeket a kisebb postahivataloknak. Mivel ezek a 45 filléres bélyegek a végérvényesen a románoknál maradt területeken felhasználva gyakorlatilag nem ismeretesek, úgy tűnik hogy szerb hatalom 1919 augusztusában Temesvár kiürítésekor ezt a bélyegkészletet elzsákmányolta és az ősz folyamán ezt a Nagybecskereki Igazgatóságnak felhasználásra átadta. Párok és csíkok küldeményeken e bélyegekből egyedi darabok! Egyedülálló a két különböző helyi kiadás (Temesvár, Homokbálványos) bélyegei, egy levélen.

A hátoldalon ott látjuk dr. Groó Árpád lila bélyegzőjét is. Már hallom a kétkedők elégedett felkiáltását: „na, tessék!" Ez a bélyegző azonban szerintem nem feladáskor került a levél hátoldalára, mert akkor fent középen lenne, hanem egy gyűjtői tulajdonbélyegző, melyet Groó oda ütött le, ahol hely volt, a levél visszaérkezése UTÁN. A 9(!) bélyegző mellett kevés hely maradt. A címzés sem Groó úr kézírása. Elképzelhető, hogy az agilis filatelista elkérte a borítékot a tulajtól. Egyébként ha Groó gyűjtőtárs maga adta volna fel a levelet, akkor valószínűleg egy szomszédos faluba küldte volna, nem pedig Szerbiába!

Hogy az egyébként igen szemfüles dr. Groó Árpád miért nem tett el magának néhány használatlan darabot, ezzel is megmentve az elkobzástól, úgy képzelhető el, hogy az rajtaütésszerűen tör-

tént, aránylag röviden a felülnyomások megtörténte után, így azok odavesztésére nem számítottak.

A MÁSODIK levél, a 852-es ragjegyű „performanca" hasonló az elsőhöz. Csak ott az előoldalán a 30 vináros szlovén bélyeg is látható díjkiegészítésként 50 fillérre. (Kurzus 1.1) Ugyanúgy megtaláljuk a 25 filléres Károly felhasználását, valamint az 5 filléres Aratót is, mint az 1. ábrán látható levélen.

Zágrábi érkezési bélyegző a hátoldalon.

Mind a két levélen feltűnik, hogy nem a filatelisták gondos rendjével látjuk szépen felragasztva a bélyegeket, hanem a postaalkalmazott („a lényeg az, hogy a tarifa stimmel") elég gondatlan, de pontos munkáját.

Ezzel remélem, sikerült a legtöbb kérdésre kielégítő választ adni. Így nagyjából mindenre tudnánk válaszolni, jelenlegi tudásunk szerint.

Spekuláció? Az. De ha nincs más forrásunk, legyen szabad azt a szervünket strapálni, melyet ilyen esetekre a Teremtő adott nekünk, az agyunkat.

Az „ismeretlen" 10 filléres piros portós "FRANKO"-jegy, – a temesvári helyi kiadású bélyegekkel a hátoldalon – egyedülálló filatéliai és történelmi dokumentum.

A hozzáillő zágrábi levéllel, mely az akkori ottani bérmentesítési szokásokat mutatja, egy csodálatos párja a Délvidék postatörténetének.

A 2018 végén felbukkant 3 használatlan bélyeg, valamint az amerikai pár pedig szépen kerekíti ki az angliai anyagot, "Larry kincseit".

Ezzel befejeztük tallózásunkat Délvidéken, Homokbálványoson.

Áldom a jó Istent, hogy megsegített e levelet a hazai filatélia számára külföldről hazamenteni, és velük a Kedves Olvasónak talán egy kellemes félórát szerezni.

IRODALOM

Stamps of Hungary, 185. szám, 2011. június.
On the 1919 overprint trail. Part 8: Homokbálványos.

Horváth Lajos: Philatelica 17/1.

Dr. Nagy Ferenc: Egy szerb falu Magyarországon. Bavaniste-Homokbálványos postatörténete 1868-1920. Philatelica 16/1.

Konzulensek: Roger Morrell, Larry Peer, Anglia, akiknek hálás köszönettel tartozom az értékes segítségért és a dokumentumokért. Czirók Dénesnek is köszönöm a segítségét a cikk szerkesztésében.

VOLT EGYSZER ... PREDEÁL

Dr. Nagy Ferenc (Bécs)

1. ábra. A Predeal határállomás, Felsőtömös pályaudvar és Brassó helyzete egymáshoz képest. A vasútvonalat a fekete csík jelzi. Jól látható Predeal után a jobbra ívelő nagy kanyar a hegyeken át le Felsőtömösre. A valamivel mélyebben fekvő országúton nem volt hely a vasúti sínek számára.

Amikor vagy 45 éve első ízben ébredt fel érdeklődésem a „Magyar Posta Romániában 1867”-es téma iránt, nyomozni kezdtem az akkor igen csekély anyag után. Így találtam rá a Monográfia VI. kötetének 519. oldalán, az V. fejezetben a „KÜLFÖLDÖN MŰKÖDŐ MAGYAR POSTAHIVATALOK“ cím alatt az 1868-es magyar készítésű GALATZ bélyegző mellett egy másik, előttem addig ismeretlen bélyegző leírására, egy rövid összefoglalóval, M. K. POSTAHIVATAL PREDEAL szöveggel. Gondoltam, majd veszegetek ilyen küldeményeket is, ha akadnak.

Most, mikor egy újabb írni való témát keresve albumjaimban a PREDEAL oldalak kerültek közelebbi szemrevételre, megdöbbenve láttam, hogy 45 év után is nagyon szegény maradtam. Na, nem baj, gondoltam. Majd körkérdést intézek, és biztos lesz valahol egy nagyobb gyűjtemény, vagy legalább jó néhány levél, melyekkel gazdagítom majd az anyagot meg a tudományomat.

Nem hiszi a Kedves Olvasó, és én sem gondoltam volna, hogy jóformán semmit sem találtam. Hát ennyi anyagból nem lehet egy munkát megírni, mondtam magamnak, és letettem a ceruzát.

Ahogy azonban híre ment, hogy ezzel a témával foglalkozom, filatelista barátaim felbátorítottak, hogy ne hagyjam abba. Így megkísérlem a kevés anyag alapján is rekonstruálni a történetet.

1. A TÖRTÉNELMI HÁTTÉR

Predeal települése a Bukarest-Plojestie-Brassó-Nagyvárad-Budapest vasútvonalon fekszik a Kárpátokban, a román-magyar határon (Predeal jelentése románul: Predlea = határ). Románia legmagasabban fekvő (1.100 m) településeként tartották számon. Mivel a román király üdülője is a közelben volt (Sinaia településen, a Peles-kastély), így a kezdetben kis település jó levegője és jó elérhetősége miatt az 1880-as években nagyon divatos lett.

Jó néhány román bankár, gyáros és politikus épített magának egy kis kastélyt az akkori, ottani fogalmak szerint „mondén" településen. Privát villák és kisebb szanatóriumok is épültek, ahol a kisebb pénzű turistákat is elszállásolhatták. Így lassan megélénkült az élet az eladdig csak, határállomásként működő, nem nagyon fontos városkában. Ez a fontosság azonban csak a vasútra vonatkozott. A határátjárón csak egy hosszú gerenda nyúlt az égbe, két oldalán egy egyszemélyes strázsa unatkozott, (később látjuk majd) mert a poros úti forgalom ilyen magasan akkoriban ugyancsak kicsi volt.

2. POSTATÖRTÉNET

A helység fekvése magával hozta, hogy a határállomáson román postahivatal működött, mely a „Ruméniából" (akkori posta-beszéd), Bulgáriából és Törökországból érkező küldeményeket kezelte le és adta át a Magyar Postának.

Ha az ott lett volna. De nem volt ott!

A gyorsan megépülő vasútvonalak – a postaforgalomnak a brassói országúton addig működő, Felső Tömösnél átlépő határállomásról a hegyekbe, Predeálba történő átkerülése – érzékenyen érintette a magyarokat. A mi oldalunkon nem volt egyetlen olyan település sem, amely egy működőképes infrastruktúrát biztosított volna postások, vasutasok, vámosok elhelyezésére. A turpis magyarok azonban nem jöttek zavarba, hanem létrehoztak egy provizóriumot, mely aztán 23 évig sikeresen működött.

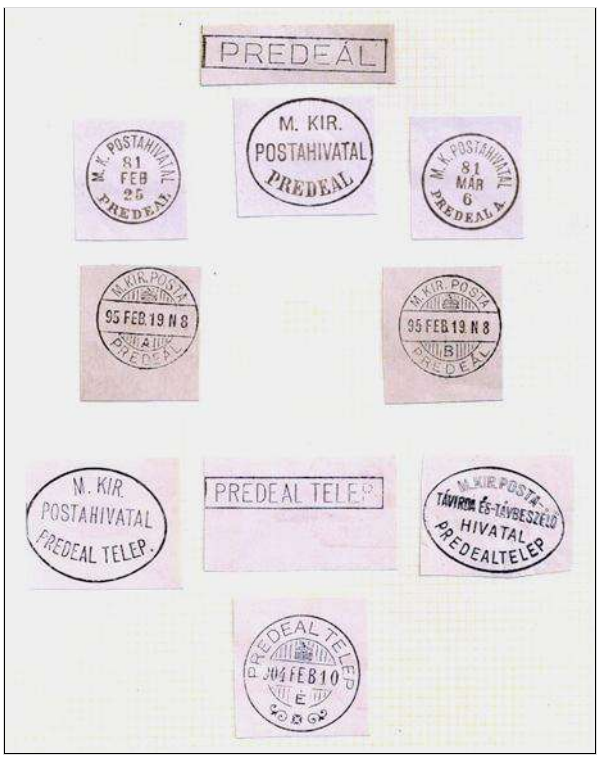
Megegyezést kötöttek a románokkal, hogy az összes fent nevezett személyzet román oldalon fog lakni és dolgozni, ami munkaszervezési szempontból is praktikusnak bizonyult. A románok, a magyar postával való jó tapasztalataik okán, belementek ebbe.

Így „A Magyar Posta a Duna Fejedelemségek területén 1867-1869" nevű postatörténeti epizód után 12-14 évvel, 1881-től újra lett román területen magyar postahivatal!

A magyar alkalmazottak valószínűleg az állomásépület személyzeti szállásaiban helyezkedtek el. A magyar oldalon egy működőképes település felépítése jó 20 évig elhúzódott, és a magyar földön, immáron PREDEÀLTELEP nevet viselő postahivatal megnyitása csak 1904-ben történt meg.

Amikor vagy 25 éve egyszer Visnyovszki Gábornál voltam megint látogatóban, hatalmas anyagából feltűnt nekem az alant látható lap, melyen az összes PREDEAL lenyomatú bélyegző szerepelt. Ő látta, hogy megtetszett az nekem, és fantasztikus filatelista emberismeretével átengedte

a lapot nekem, felismervén már akkor, hogy ha valaki egyáltalán e témával foglalkozni fog, az én leszek. Így került hozzám – amint az később kiderült – a Klassohn bélyegzőgyártó cég eredeti dokumentációja, ami ma már felbecsülhetetlen értékű. Ezért amíg élek, hálás leszek neki.

2. ábra. A Magyar Postaigazgatás megrendelésére készített valamennyi PREDEAL bélyegző lenyomatai kivágásokon (ex. Klassohn).

Ez a lap a legyártott bélyegzőket mutatja be. A jelek szerint nem került mindegyik használatba, illetve a fellelhető anyagban nincs nyoma.

3. A MAGYAR POSTA ROMÁNIÁBAN – 2: PREDEAL[1]

Tehát képzeljük el, hogy 1880-at írunk, a Balkánról jövő, Predealon áthaladó vasútforgalom egyre élénkebb lesz, főleg csomagokat, újságokat szállítanak a beinduló utasforgalom mellett.

A beérkező küldeményeket azonban csak a legközelebbi nagyvárosban, Brassóban tudták vámkezelni, mert nem volt semmi a határ magyar oldalán. (Ez az oka például annak, hogy olyan sok hírlapilleték bélyeget találunk BRASSÓ bélyegzéssel).

A magyar postaigazgatás leült tárgyalni a románokkal, hogy tekintettel a már fennálló jó összeköttetéseikre, egyezzenek bele abba, hogy a magyar postaszemélyzet – amíg a határ magyar felén egy település kialakul – ideiglenesen a romániai épületekben lehessen beszállásolva.

Ezen jó összeköttetés, mint említettem, az 1867 óta Bukarestben és 5 további városban (Galatz, Ibraila, Giurgevo, Ploiesti, Fokschan) működő és két évig magyar vezetés alatt állott postahivatalokra vonatkozott. A fellelt akkori dokumentumokból legalábbis nem találni reklamációkat.

Egy évvel később, a tárgyalások sikeres befejezése után, 1881. február 25-én aztán beindult a postaforgalom a Kelet-Balkánról. (A dátum onnan ismert, hogy a Klassohn cég mindig a legkorábbi bélyegző-beállítást használta az archívumában.)

[1] Ékezet nélkül, mert román helység

A magyar postaigazgatás a hivatalos megnyitást 1881. április 1-i dátummal deklarálta, mint ahogy az alábbi rendelet is bizonyítja:

Predeálban (Rumenia) m. k. postahivatal felállítása.

13462.

A nemzetközi predeáli pályaudvarban (Romániában) folyó évi április 1-jén kincstárilag kezelt m. kir. postahivatal állíttatott fel, mely a Rumenia, Törökország és Bulgáriába szóló és onnan érkező levél- és kocsipostai küldemények átrovatolásával, továbbá a hivatalos küldemények feltételével és kézbesítésével foglalkozik.

Predeálba szóló magánküldemények a predeáli rumén postahivatalhoz utalandók, s ennél fogva a Rumenia részére fennálló tarifa szerint díjazandók.

Budapest, 1881. május 24.

Aufstellung eines kön. ung. Postamtes in Predeal (Rumänien).

In dem internationalen Bahnhofe zu Predeal (Rumänien) wurde am 1-ten April l. J. ein kön. ung. Aerarial-Postamt aufgestellt, welches sich blos mit der Umkartirung der nach Rumänien, der Türkei und Bulgarien lautenden und von dort einlangenden Brief- und Fahrpostsendungen, ferner mit der Aufnahme und Zustellung von Amtscorrespondenzen zu befassen hat.

Nach Predeal lautende Privatsendungen sind an das rumänische Postamt zu leiten; daher nach dem für Rumänien bestehenden Tarife zu taxiren.

3. ábra. A PRT 1881, 15. száma (megjelent 1881. június 1-én), benne a PREDEAL postahivatal 1881. április 1-i megnyitási dátumával

A rendeletben egyértelműen rögzítésre került, hogy a magyar postahivatalt a román területen állították fel. A beérkező és magyar területre címzett küldeményekre a határon a M. KIR. POSTAHIVATAL PREDEAL, vagy M. K. POSTAHIVATAL PREDEAL A. szövegű bélyegzés került. A két bélyegzőt a jelek szerint egymás mellett, párhuzamosan használták.

4. FELLELHETŐ KÜLDEMÉNYEK ANALÍZISE (1881. II. 25 – 1904. IV. 28.)

A legkorábbi általam ismert küldemény e területről egy nemzetközi pénzutalvány, melyet 1882. augusztus 25-én küldtek az erdélyi Medgyesről egy Bukarestben tartózkodó magyar embernek. A nyomtatványt csak szeptember 7-én kezelték Predealban, mert először elvitték Budapestre, ahol az utalványozott összeget (piros tintával) átszámolták arany frankra. Ez minden nemzetközi átutalás sorsa volt, hogy megkönnyítsék a valuták közti átszámítást. Az akkori 200 forint az 423 frank 28 centnek felelt meg. Az utalvány díja sem volt olcsó, 200 krajcár, azaz 2 forint volt.

Ezt a szép darabot a Profila cégnél árverezték el annakidején, onnan került a híres Endrődi gyűjteménybe. Ez a legmagasabb ismert utalványdíj ebből az időből.

4. ábra. Medgyesről 1882. augusztus 25-én Bukarestbe feladott postautalvány M.K. POSTAHIVATAL PREDEAL bélyegzéssel

Csak 10 nappal későbbi a következő levél, amelyet 1882. szeptember 16-án a romániai Craiovából adtak fel az ellenkező irányba, Erdélybe, Heltauba (magyarul: Nagydisznód) az evangélikus lelkészi hivatalnak.

A levél már másnap Ploiestiben volt, majd még aznap(!) a Magyar Postánál, Predealban kezelték. Szeptember 18-án már Nagy-Szebenben volt és még aznap(!) megérkezett a címzetthez, Nagy Disznódra. Micsoda sebesség! (A levél jelenleg egy nagy bécsi gyűjteményben lapul.)

5a. ábra. A levél előoldala a 15 Banis bélyeggel Craiovából Heltauba (Nagydisznód)

5b. ábra. A levél hátoldala: PLOJESTI 17.SEP; M.K.POSTAHIVATAL PREDEAL A. SEP.17; NAGY-SZEBEN 18.9; NAGY-DISZNÓD 18.9. bélyegzésekkel.

Mint említettem, a határ-postahivatal forgalmának jelentős részét a beérkező újságok képezték. Erdélyben egy nagylétszámú, románul (is) beszélő népréteg élt, és ők is éltek az akkori korra jellemző hírszomjúsággal, így előfizettek a román nyelvű napi- és hetilapokra. Mint minden külföldi lapért, ezekért is 2 krajcár hírlapilleték díjat kellett fizetni, melynek kezelése a határon történt.

Csakhogy éppen a predeali postahivatal megnyitása előtt ezeket a 2 krajcáros barna bélyegeket 12 év után (1868-1880) kivonták a forgalomból, így 1881-ben nem álltak rendelkezésre. Így a kék egykrajcáros bélyeget használták fel, párokban. Nekem 40 év alatt 3 párt sikerült szereznem, ami ebben a nehéz témában már nagy teljesítménynek számit. Ezeken is látható, hogy a két bélyegzőt egymással párhuzamosan használták. Jellemző még, hogy a bélyegzések a hírlapilleték-bélyegeken mindig jó minőségben találhatóak.

Meg kell említenem, hogy a predeali postán mindig az 1868-as kiadású, első típusú bélyegek fordulnak csak elő, ahol a „kr.“ betűk magassága azonos. Az ilyen párok számát kb. 20 db-ra becsülöm.

6. ábra. Három hírlapilleték-bélyegpár 1883-ból PREDEAL és PREDEAL A. bélyegzésekkel.

Minden más bélyeg ebből az időszakból ezekkel bélyegzésekkel nagyon ritka. Két újságbélyeget is találtam az 1881-es kiadású, I.-es vízjellel, PREDEAL és PREDEAL A. változattal.

7. ábra. Két darab 1 krajcáros újságbélyeg PREDEAL A. és PREDEAL bélyegzésekkel

Ha valaki azt gondolná, hogy az én tehetetlenségem miatt nem tudok több példányt bemutatni, megemlítem, hogy megkeresésemre a Bélyegmúzeumtól azt a választ kaptam, hogy állományukban csupán EGYETLEN PREDEAL bélyegzésű újságbélyeg található.

Így különleges ritkaságnak számít a soron következő 3 krajcáros bélyeg 1896. február 26-i felhasználással. Mint említettem, a predeali postahivatalt főleg tranzit kezelésre rendezték be. Nagyon kevés az ott feladott, magyar küldemények száma, így igen kevés lehetett az ott felhasznált magyar levélbélyeg is. Minden darab megbecsülendő ritkaság.

8. ábra. 3 kr-os bélyeg PREDEAL A. bélyegzéssel

A fentiekben látható két bélyegző 1881-től 1895-ig volt használatban. Attól kezdve, az akkor általános koronás-pántos kivitelezésben, egységes bélyegző készült M. KIR. POSTA PREDEAL szöveggel, A és B megkülönböztető betűkkel, melyek a Monográfia szerint a predeali posta megszűnéséig, 1904-ig voltak használatban (PREDEÁL ékezettel). Ezek a bélyegzések jóval ritkábbak, eddig csak egy példányt ismerek, 1900-ból egy lapkivágáson.

9. ábra. Képeslap kivágás Turul 5 filléres bélyeggel M.KIR. POSTA PREDEAL „B" bélyegzéssel

Jellemző az ezzel a témával való foglalkozás nehézségére, hogy a soron következő levél megszületésére 10 évet kell várnunk. Viszont megéri, mert igen érdekes postatörténeti ritkaságot láthatunk.

1892. december 30-án Dumitru B. Comsia kereskedő (commerciant) , egy pénzes levélben 2.000 lejt küldött haza feleségének, a Nagyszeben melletti Szelistyére. Ez rengeteg pénz volt akkoriban, és ha Comsia úr tartott is volna ennyit, nem volt ajánlatos ilyen nagy összeggel tutajozni a Zsil folyón. Így borítékba tette Tirgu Jiu romániai településen, (magyar neve is van: Zsilvásárhely) deklarált értékkel: „Valorea Lei 2000 Lei". A postán lemérték a bankók súlyát, ami 70 gr volt, és 70 baniért elvitték a levelet Szelistyére, Doamnei Paraschiva Comsia asszonynak. A boríték hátoldalán még láthatjuk a „26" sorszámozást a feladó kezeitől, amely a jó üzletmenetet dokumentálja. Azon kívül a „Bucuresci" tranzit-bélyegzést másnapról, december 31-ről, majd a M. K. POS-

TAHIVATAL PREDEAL A 1893. január 1-i pecsétjét. A hátoldalon látunk még 9 /!/ viaszpecsétet a feladó saját pecsétlenyomójával.

10a. ábra. A pénzeslevél előoldala

10b. ábra. A pénzeslevél hátoldala a PREDEAL A. bélyegzéssel 1893-ból

A következő képen egy kuriózumot láthatunk, egy magyar egykrajcáros újságbélyegen egy kék román PREDEAL 96 nov. 16 bélyegzés látható. Hogyan lehetséges ez? Úgy, hogy az egy fedél alatt dolgozó két postahivatal megegyezett, hogy szükség esetén egymás bélyegeit elfogadják és a küldeményeket nem portózzák meg.

11. ábra. Magyar egykrajcáros újságbélyeg, kék román PREDEAL bélyegzéssel 1896-ból

Nem a magyar időből származnak, ezért annál érdekesebbek az alábbi darabok. Mindenekelőtt a kedvenc darabomat szeretném bemutatni. Ez egy külföldre menő 10 filléres magyar levelezőlap, amelyet már a magyar posta megszűnése után, 1911-ben küldtek el Antwerpenbe.

A belga turista írja a Villa Buzuatu-ból, hogy menyasszonyával, valamint annak családjával (!) „je suis maintenant dans une localité balneaire roumaine, qui se trouve à la frontière hongroise.“

Tehát az egész család a kis román fürdőhelyen lébecol, mely a magyar határ mellett van. Ezt a magyar levelezőlapot a román posta ládájába dobta be, amely a jó szomszédság alapján azt probléma nélkül elfogadta. A Predeal-Antwerpen desztináció sem mindennapi...

12. ábra. Magyar levelezőlap 1911. október 3-i feladással PREDEAL román bélyegzővel Antwerpenbe, október 6-i érkezéssel

Itt szeretném bemutatni, hogy hogyan is festett ez a kihalt határ. Autóforgalom 120 évvel ezelőtt még nem volt, szekerek nem nagyon másztak fel ilyen magasra, így csak egy pár sétáló tévedt el arrafelé, ha szép idő volt. A néhány egyenruhás mellett hosszú szoknyás asszonyokat látunk, egy-két gyerekkel. A határsorompó nyitva mered az égnek. A fénykép technikájából a lapot a századforduló idejére becsülhetjük, a képeslap szövege román (Carta postala, Roumania).

13. ábra. A határőrség posztja a román oldal felől nézve, kb. 1900-ban.

Egy kb. tíz évvel későbbi képen ugyanabból a perspektívából már mást látunk. A nagy gerendát egy erősebb rács váltja fel, a személyzetet redukálták két főre. A haptákban álló snájdig magyar baka mellett áll a román kolléga, hosszú kabátjában, és igyekeznek elriasztani a járókelőket. Néhány épület áll már ott, de túl nagy átmenő forgalom itt sem látható. Mindét lapot ugyanaz a kiadó adta ki Bukarestben. A lapot egy román utazó írta 1909-ben Genfbe küldve, de csak Ploiestiben adta fel, útban Bukarest felé.

14a. ábra. Az új határkerítés 1909-es képeslapon

14b. ábra. A képeslap hátoldala ploiesti feladással

A számos fennmaradt képeslap közül az alábbi darab méltó az érdeklődésre, mert a képes oldalán a helység fő attrakcióját: a vasútállomást különösen szépen látni, ahol a fentiekben említett események zajlottak. A képeslapok mind román eredetűek, az eladó kereskedő kis bélyegzője a címoldalon balra: Stavarachescu, Predeal. A magyar oldalon nyaraló vendégeknek akkoriban szenzáció volt a határon átmenni és egy pár lépést tenni Romániában. Ez derül ki a szövegből.

15a. ábra. Képeslap a vasútállomás sín-állományával

15b. ábra. A képeslap hátoldala 1907. ápr. 24-i feladással: „Üdvözlet Romániából”

Mint említettem, nem csak a posta, hanem a vám- és a vasúti hatóságok is román területen dolgoztak. Illetékbélyeg gyűjtőtársaink kedvéért hadd mutassak be egy ritka magyar vámkezelési bélyeget, még abból az időből, amikor a magyar Predeál telep nem létezett.

16. ábra. Vámkezelési bélyeg Predealból, 1904. előttről. „VÀMKEZELTETETT“ M. kir. fővámhivatal Predeal

17a. ábra. Csomagszállító levél Bukarestből Bécsbe az ottani Amerikai Követségre, 1916. aug. 25-i brassói határkezeléssel és „via Predeal” útvonaljelöléssel

Noha szorosan véve nem tartozik a témánkhoz, nem tudom megállni, hogy be ne mutassak egy a csomagszállító levelet (17a ábra), amely a békés

román-magyar viszony végét dokumentálja. A Bécsbe címzett küldeményt Brassóban kezelték, két nappal azelőtt, hogy Románia hadat üzent az Osztrák-Magyar Monarchiának, és a szövetséges államoknak (1916. aug. 27.) Felső szélén kézírással „via Predeal cu decl. No... 1347.”, hátoldalán a román PREDEAL bélyegző. Ilyenkor mi, filatelisták is érezzük a történelem szelét...

17b. ábra. A hátoldal PREDEAL bélyegzéssel

Ezzel be is fejeztük a romániai Predealból származó, bennünket érintő dokumentumok analízisét. Négy ország filatelistái segítettek a Kárpát-medencéből a vizet leengedvén, a fennmaradt Predeal dokumentumokat kihalászni. Többet nem találtunk. Annál inkább örülhetnek gyűjtőtársaim az életüknek ilyen darabok birtokában.

Szerencsére aztán Predeál telep a következő fejezetben egy kicsit kártalanít bennünket.

5. PREDEÁL TELEP 1904-1916

Mint említettük, a Magyar Postaigazgatóság a predeali romániai, vendégszereplést nem tekintette végleges megoldásnak. A cél az volt, hogy egy határinneni helységbe települjön majd át a postahivatal, meg a vám, meg a vasúti személyzet.

Egy települést azonban nem lehet csak úgy a cilinderből elővarázsolni, hanem ennek felépítése hosszú időt vesz igénybe. Lassan-lassan azonban csakugyan előállt egy működőképes, infrastruktúrával rendelkező hegyi falucska, amely e szomszédos románföldi, már fennálló nagyobb település kiegészítéseként a Predeál telep nevet kapta.

Mint látni fogjuk sajnos, ez a névadás nem volt a legszerencsésebb, és sok összetévesztésre adott okot. Huszonhárom év után megszűnt a romániai Magyar Postahivatal, és a Magyar Királyi Posta és Távírda Rendeletek Tárában, a 19. számban, 1904. április 28-án, megjelent a büszke hír, hogy Predeál telepen, Brassó megyében a Kolozsvári Igazgatóság alatt megnyílt a magyar postahivatal.

Uj postahivatalok

18. ábra. A PTRT 1904. 19. számában megjelent hír Predeál telep postahivatal megnyitásáról

Az áttelepülés elhúzódott július hónapig. Két hónappal később megint egy hírt olvashatunk a Postarendeletek tárában (PTRT 29/1904.júl. 21.)

„Predeal telep"-re szóló postaküldemények díjazása és irányítása.

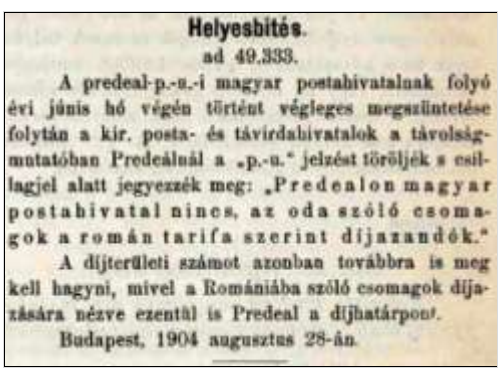
44167.

Budapest, 1904 június 28.

19. ábra. A PTRT-ben megjelent utasítás

Az utasítás felhívja a figyelmet, hogy „Predeál telep" magyar területen fekszik, s ott a m. kir. postahivatal áll fenn és hogy a Predeál telepre címzett postai küldeményeket a belföldi díjszabás szerint kell díjazni.

De ez sem volt elég. Újabb két hónap múlva megint szerepel Predeal a PTRT-ben. A romániai Predealból egy negyedszázados működés után, az alkalmazottak előtt nem mindig világos magyarországi Predeál telepi változtatás „Helyesbítés"-re kényszerítette az Igazgatóságot, és egy későbbi számban 1904. augusztus 28-i dátummal ezt olvashatjuk:

Helyesbítés.

ad 49.333.

A predeal-p.-u.-i magyar postahivatalnak folyó évi június hó végén történt végleges megszüntetése folytán a kir. posta- és távirdahivatalok a távolságmutatóban Predeálnál a „p.-u." jelzést töröljék s csillagjel alatt jegyezzék meg: „Predealon magyar postahivatal nincs, az oda szóló csomagok a román tarifa szerint díjazandók."

A díjterületi számot azonban továbbra is meg kell hagyni, mivel a Romániába szóló csomagok díjazására nézve ezentúl is Predeal a díjhatárpont.

Budapest, 1904 augusztus 28-án.

20. ábra. Helyesbítés a PTRT 35/1904.szept. 15-i számában

Ilyen kezdeti nehézségek más hivatallal nem voltak...!

Predeál telepen azok a postabélyegzők voltak használatban, melyeket a Klassohn-féle összeállítás alsó felében láthatunk. Az ovális és keretes vonalbélyegzőt szerintem csak a belső forgalomban használták fel, ezek felhasználását jelenleg még nem ismerjük. A lapon alul látható koronáspántos rendszerű bélyegzésen egy „E"-betűs variáció van, a véglegesen elkészült és forgalomba kerülteken az akkor szokásos „N" megkülönböztető betűjelzés található (N= Nappal, E=Este).

Nézzünk meg egy nagyon korai keltezésű küldeményt, az immáron új, magyar PREDEÁL TELEP bélyegzővel. Mindenekelőtt a számtalan, (kb. 50 db) onnan származó képeslapot kell megnéznünk. A legkorábbi dátum, így mintegy a Predeál telepi posta „első napja", az alábbi képeslapon látható. (Elképzelhető, hogy van még korábbi...)

A bélyeget lelkes elődeink itt is lenyúzták a lapról, így optikai okokból egy korabeli bélyeggel kiegészítve kerül bemutatásra.

21. ábra. Képeslap PREDEAL (TELEP) N bélyegzéssel, 1904. július 4-éről (a Turul 5 filléres bélyeg egy eltávolított korábbi bélyeget jelképez).

A következő lap is érdekes, először is a bélyegző dátuma 1904. dec. 24, aztán balra fent nyomdai elírás szerepel: az „universelle“ szó helyett „universlele“. Ez a két lap már magyar kiadású, Brassóból.

22a. ábra. Képeslap PREDEAL TELEP N bélyegzéssel 1904. dec. 24-i dátummal

22b. ábra. A képeslap előoldala

Érdemes megfigyelni, hogy mindkét lap a román Predeal-t ábrázolja, a magyar határon inneni Predeál telepről képeslapot eddig még nem láttam! Sokasodnak a magyar turisták is Predeál telepen, de mindig a román oldali felvételes képeslapokat kellett nekik megvásárolniuk. A legtöbb darabon a külföldre szóló román 10 banis bélyeg helyett magyar turulos 5 filléres belföldi bérmentesítést találunk.

Egy 1906-os lapon Ilonka szemrehányást tesz Popescu kisasszonynak Bárányosra, Pancsova közelében, hogy miért nem ír neki? A cím: Predeál, Predeál nyaraló. Ezek szerint 1906-ban nagy választék nyaralókból még nem lehetett!

23. ábra. Képeslap PREDEAL TELEP N bélyegzéssel 1906. júl. 27-i dátummal Bárányosra

Lényegesen ritkábbak a belföldi képeslapoknál az olyanok, amelyek 10 filléres tarifával külföldre mentek. Elsőnek egy piros 10 filléres Turulos bérmentesítésű lapot láthatunk 1908-ból Berlinbe címezve. Nagyon ritka darab, mert majdnem az összes küldemény belföldre ment.

24. ábra. Képeslap PREDEAL TELEP N bélyegzéssel 1908. júl. 16-i dátummal Berlinbe

Végül is pedig egy szép 1910-es képeslapot látunk egy libástó képével Brailába, Romániába, az olasz konzulnak (*lásd jobbra fent*).

A szép bérmentesítés vigasztal bennünket a kép álmosító motívumáért. A 3+3+4 filléres variáció képeslapon nagyon ritka.

25a. ábra. Képeslap PREDEAL TELEP N bélyegzéssel 1910. szept. 4-i dátummal Brailába

E nem túlságosan látványos képeslapokkal lezárnám az 1904–1914-es béke-évtized ismertetését Predeál telepről.

25b. ábra. A képeslap előoldala a libástóval

1914-től megváltozik a kép. Hazánk belépésével a háborúba a román határvidék stratégiailag nagy fontosságúvá vált. Magyar, osztrák és a szövetséges német egységeket szállásolva be ide. Nyomukat például egy szép pénzeslevél-levélen találjuk, egy nagyon korai dátummal, a Hadcsoport vezérségre, tábori postacímmel. Ez a Predeál telepfilatélia egyik gyöngyszeme. (ex. Visnyovszki).

26. ábra. Pénzeslevél PREDEAL TELEP N. bélyegzéssel tábori posta címre.

1915-től Brassó vidékéről megszaporodnak az olyan küldemények, melyeken a katonai cenzúra kék bélyegzőjét látjuk, a hosszú nyelvtörő „K.u.K.MILITÄRBRIEFZENSURKOMMISSION *BRASSÒ*“ kör- valamint „ÜBERPRÜFT“ szöveges sorbélyegzővel ellátva. Egy ilyen szép és ritka (mert nem lap, hanem levél) darabot láthatunk a következőben egy 10 filléres Hadi segély bélyeggel, mint kedvezményes díjszabással Németországba küldve.

27. ábra. Németországba menő levél 1915. május 15-én PREDEAL TELEP N. bélyegzéssel és brassói cenzúrával

Ugyancsak 1915 májusából származik egy képeslap, mely egy érdekes kombinációt mutat. „Ezen a lapon látható helyen mulatunk“ olvashatjuk. amit egy katona ír barátjának, Ferencz Győző „Feldwebel” úrnak, a prágai Josef-kaszárnyába. A román területen, Predealban található, szép Kárpáti-stílusú faépületet ábrázoló lapon terített asztalokkal várják a szomjas vendégeket. A lap elgondolkodtató, mert ma már négy országon menne keresztül, hogy elérje a címzettet (Románia, Magyarország, Szlovákia és Csehország). Akkoriban Románia még semleges ország volt, ezért lehetett csk úgy átsétálni a határon!

28a. ábra. Román képeslap 5 filléres Hadisegély bélyeggel Prágába, 1915. május 31-én, brassói cenzúrával.

28b. ábra. A képeslap előoldala: terített asztalokkal várják a vendégeket

1915 júniusában még mindig megy a szezon a nyaralókkal. Az utolsó békés szezon. A képeslapon egy 5 filléres perfines bélyeg látható, a lap Nagykanizsára ment. A takarékos bankalkalmazott otthonról hozott PMKB perfines bélyeggel

adta fel lapját. Mint a bélyegből látható, ő a Pesti Magyar Kereskedelmi Banknál dolgozott. A lapon látható a brassói ÜBERPRÜFT lila cenzúrabélyegző is.

29. ábra. Képeslap 1915. június 22-ről PREDEAL TELEP N. bélyegzéssel Nagykanizsára perfines bélyeggel.

Az utolsó, általam ismert (román) képeslapon egy tiszt írja Miskolcra, hogy az év végén szolgálatmentes lesz ugyan, de nem tud hazautazni, mert csak Brassóba mehet.

A lap azért érdekes, mert nem PREDEAL TELEP-i bélyegző van rajta, hanem FELSÖ-TÖMÖS P.U. szövegű, a szokásos brassói cenzúrabélyegzők mellett. Nem tudom, hogy ez minek a jele? Vége lett volna a Predeál telepi postahivatalnak? Ezt a kérdést már csak Kedves Barátaim tudják esetleg megválaszolni, ha találtatik még 1916-os dátumú küldemény. Egy emberélet e kérdésre érdemben válaszolni: túl rövid.

30. ábra. Predeali román képeslap Miskolcra 1915. december végéről, Predeál telep helyett FELSÖ-TÖMÖS P.U. bélyegzővel, brassói cenzúrával

Még egy érdekességet szeretnék bemutatni. Mivel Predeál telepről ajánlott küldeményt eddig nem láttam (bizonyára létezik valahol), az ott használt ragjegyeket futott küldeményen nem ismerem. Egy erdélyi gyűjtőtársnál találtam ezt a darabot, ami hatalmas ritkaság, már mint predeáli viszonylatban. Annál jobban örülök, hogy ezt is be tudom mutatni a Tisztelt Olvasónak (2 db ismeretes).

31. ábra. Ajánlott ragjegy Predeáltelep (Brassó vm.) szöveggel.

E határvidék postatörténetének megértéséhez feltétlenül ismernünk kell Románia szerepét az első világháborúban. Nehogy azonban habzó szájú soviniszta címmel tituláljanak, ezen adatokat a Wikipédia nemzetközi internetes oldaláról idé-

zem. Ez nagyjából elismert és semleges forrásnak számít.

Károly román király, mivel maga is német származású volt (Hohenzollern-ház), 1914-ben még a hármas szövetség oldalán (Ausztria, Magyarország, Németország) akart a háborúba lépni. Ő azonban még az évben elhunyt, és az új király, Ferdinánd, az ellenfelekkel szimpatizált, így az ő segítségével Románia 1916. augusztus 27-én háborút üzent a hármas szövetségnek, tehát Magyarországnak is.

Ezt azért tette, mert az Antant államai az 1916-os bukaresti egyezményben előre odaígérték nekik Erdélyt és a Bánát nagy részét. Joseph Joffre főparancsnokkal az élen főleg a franciák álltak ki a románok Antantba való felvételért. A préda megérte a kockázatot, így a román hadsereg még 1916. augusztus végén Nagyszeben térségében átlépte a magyar határt. Mire azonban a város ostromára került volna sor, a szám szerint tízszeres fölényben lévő seregeknek (420.000 fő, a Monarchia csapatai ezzel szemben csak 37.000) a Kárpátokon az utánpótlást nem tudván biztosítani(!) a főleg analfabétákból álló (bocsánat!) sereg tétlenségre szorult, és 1916 októberében a brassói csata, és a Törcsvári hágó és Predeál elkeseredett védelmi harcai után, elhagyták a magyar területet.

Ennek következtében német segítséggel tovább kergették őket a Havasalföld területén, Craiován át, a román fővárosig, Bukarestig és a Központi hatalmak csapatai 1916. december 6-án, Mikulás napján el is foglalták azt. A király meg a kormány az északon fekvő Jászvásárba (Jassy, románul kiejtve: Jas) menekültek.

E történelmi körültekintés után térjünk vissza Predeal telepre. Mint tudjuk, ez közvetlenül a határszélen volt, így már 1915-ben a határmegerősítés nyomait találhatjuk. Megszűntek az ottani nyaralók, és helyettük katonákat telepítettek be. A nyugalmas életnek azonban vége lett, amikor Románia 1916. augusztus 27-én hadat üzent Ausztria-Magyarországnak. Azonnal be is törtek Erdélybe, és mint fent említettem, harcokba keveredtek a szövetséges csapatokkal.

Amikor ezek eredményeként vissza kellett vonulniuk román földre, szétlőtt épületek emlékeztettek a betörésre. Predeal és Predeál telep vidékén is kemény harcok folytak. Sikerült egy képeslapot találnom, mely ezen eseményekre emlékeztet. A képen pont azt a házsort találjuk, melyet már a 13. és 14. számú ábrán már láttunk, akkor még békés idillként. Ezen a képen a házak szétlőve, a cserepek lehullva – a határátkelő elhagyva bánatoskodik.

32. ábra. A Predeal-i határátkelő 1916 végén a románok visszavonulása után.

Ez a kép már magyar, brassói kiadású!

A természetesen szintén szétlőtt vasúti határállomás azonban továbbra is működött, csak most már osztrák-magyar katonai ellenőrzés alatt. Erről is találtam egy képeslapot, mely még a háború előtti állomásépületet ábrázolja, de már egy lila sorbélyegzőt visel: „K.u.K. Bahnhofkommando in PREDEAL."

33. ábra. Képeslap 1918. március 12-ről Budapestre, Tábori postával továbbítva K.u.K. Bahnhofkommando in PREDEAL. bélyegzéssel.

Romániát 1918 májusában békére kényszerítették. Amikor azonban 1918 novemberében nyilvánvalóvá vált, hogy a háborút a Német Birodalom és Ausztria-Magyarország elvesztette, Románia ismét összeszedte magát és hadat üzent nekünk. Így végre beválthatták a szövetségesekkel 1916-ban kötött szerződést, hogy Erdélyt és Bánátot háborús zsákmányként elfoglalhassák.

Nem hinné az ember, de ennek a dokumentációjához is találtam egy képeslapot, melyet a brassói állomáson vásárolt valaki, majd az akkor még (1920. március 15-ig) érvényben levő magyar bélyegekkel bérmentesítve, úton Ploiesti felé a lapot a vonaton megírva Predealban feladta.

34a. ábra. A képeslap PREDEAL román bélyegzéssel Bukarestbe feladva 1919. IV. 28-án

34b. ábra. Képeslap a brassói vasútállomásról, a búcsúzás hangulatát idéző pöfögő mozdonnyal

Ezzel zárom kísérletemet Predeal és Predeál telep postatörténetének rekonstruálására. Egy érdekes, változatos és szomorú történet, mint nemzetünk egész története.

Köszönetemet fejezem ki Bándi Attilának, Franz Hochleutnernek, Herbert Kotalnak, Florkievitz Lászlónak, és számos magyar gyűjtőtársamnak, különösen Visnyovszki Gábornak, a cikk megírásában, valamint Czirók Dénesnek a cikk szerkesztésében nyújtott segítségéért.

FILA-TÖRTÉNETI FÖLDRAJZ – BALTIKUM

HORVÁTH LAJOS (VERESEGYHÁZ)

Fila-történeti dolgozatot tettem közzé a Philatelica 2018. évi 2. számában. Új területre, terra incignitára léptem, nem először. A cikk természetesen folytatásért folyamodik. Nem kevesebbről van szó, minthogy a filatélia segédtudományának egy szakasza előre törekszik.

Az előző munka a Balkán izgalmas tájáról szól, amely földrajzilag jól körülhatárolható. Ilyen megfogható földrajzi egységekben már tovább is haladhatunk a fila-történeti földrajzi kutatásaink során.

A Baltikum megint csak megfogható, elemezhető és bemutatható a módszerünk szerint. Ugyancsak nemkevésbé bonyolult terület, mint a Balkán.

A XIX. században a germán és a szláv térség vetélkedése határozta meg a területet. Tulajdonképpen Közép-Európa északi része a Baltikum. Azzal szoros összeköttetésben van. Hol a cári orosz hatalom, hol germán invázió önti el az észt, a lett, a litván mezőt, amely dagály kihatással van a belarusz földre is.

A XX. században a szovjethatalom és a germán impérium akarta átszervezni ezt a szférát többször is, nem tekintve, hogy az odavaló népek milyen körülmények között akarnak élni. Ezek a kísérletek sok szenvedésbe kerültek, népirtásokba, a XXI. század elejére azonban már némileg az itten élő nemzetek is szóhoz jutottak.

Ez a bevezető fila-történeti alapozás. Leszögezzük, mielőtt másra gondolna a kedves olvasó. Történészként csakis így foghatjuk fel a fila- és postatörténetet, mely minden vonatkozásában együtt halad az általános történelemmel és annak ágazataival. Az első, hivatkozott fila-történeti publikáció által kijelölt úton megkísérlem a Baltikum bemutatását.

I. BELARUSZ/FEHÉROROSZORSZÁG

Történelme során Lengyelországhoz, Litvániához, Oroszországhoz tartozott a földje Fehérorosz önálló állam nem létezett.

1918. A minszki állami nyomdában újrajzú bélyegek készültek kőnyomással.

1920. A Lett Állami Nyomdában újrajzú bélyegek készültek könyvnyomtatással. BNK (Belarusz Népköztársaság).

1921-től a Szovjetunió tagköztársasága, önálló bélyegkiadása nincs.

1992. márc. 20. Belarusz Köztársaság kikiáltása, új rajzú bélyegei.

1. ábra. Belarusz szovjet tagköztársaság szovjet típusú államcímere szovjet postabélyegen.

2. ábra. Belorusz térképe szovjet díjjegyes levélen és hat városának történeti címere.

3. ábra. Belarusz önálló kibocsátású postabélyege egy litván lovag címerábrájával. Később le kellett mondaniuk a litván lovagról, mert az igazolhatóan csakis a litvánoké.

II. ÉSZTORSZÁG

1721-től Orosz Birodalom.

1918. nov.– 1940. polgári köztársaság, újrajzú bélyegek.

1940. júl. szovjet szocialista köztársaság, újrajzú bélyegek.

1941. német megszállás, felülnyomás és újrajzú bélyegek.

1991. okt. Észt Köztársaság, újrajzú bélyegek.

Melléklet: helyi kiadások.

1918/19. Rakwere /Wesenberg/

1919. Tallin /Reval/

1941. Elwa stb.

4. ábra. Észtország három oroszlánja a dán hódítás korából származik, de mostanra kifejezi az észt identitást.

5. ábra. A viking sárkányhajó egy másik hagyomány kifejezője az észt bélyegen.

III. LETTORSZÁG

Korábban az Orosz Birodalomhoz tartozott.

1918. dec.– 1940. polgári köztársaság. Újrajzú bélyegek.

1940. szovjet köztársaság.

1941. szovjet bélyegek felülnyomása a német megszállás idején.

1944. okt. 13. Rigát megszállta a szovjet hadsereg.

1944-1991 A Szovjetunió tagköztársasága.

1991. okt. Lett Köztársaság. Újrajzú bélyegek.

6. ábra. A lett hős megküzd a fekete sárkánnyal 1919-ben kiadott bélyegen.

7. ábra. Egy 1933-ban kiadott légiposta bélyegen az ősi indiai jelkép, a napkorong, a szvasztika. Kevesen tudják, hogy a horogkeresztnek mondott jel ettől származik.

8. ábra. Egy 1921-ben kiadott lett sorozat papírvízjele is a szvasztika. Ekkor még a jelentése maga az élet. A bélyeg elő- és hátoldala.

9. ábra. Szovjet bélyegek felülnyomása, mikor a német hadsereg kiverte Lettországból a szovjeteket.

Melléklet: Helyi kiadások:

1919. Eleja /Kurland/

1919. Smilten /Livland/

IV. LITVÁNIA

1762–1796 az Orosz Birodalom meghódította.

1918. dec.– 1940. polgári köztársaság, kuponok, újrajzú bélyegek.

1940. jún. 15. A szovjet hadsereg megszállta Litvániát. Fölülnyomott bélyegek.

1941. jún. 22. Németország megtámadta a Szovjetuniót. Fölülnyomás szovjet bélyegeken.

1944. júl. Litvánia keleti határát átlépte a szovjet hadsereg. Megszűnt a polgári állam. Litvánia a SZU tagköztársasága lett.

1990. okt. 7. Litván Köztársaság első újrajzú bélyege.

10. ábra. Litvánia 1000 éves. Janas Mateika festménye 1878-ból.

Melléklet: Helyi kiadások:

1919. Rossingen

1919. Grodno (Dél-Litvánia)

1920. Telschai

1941. Rokiskis

1. Közép Litvánia /Srodkowa Litwa/

1920 októberében Zeligowski lengyel tábornok megszállta, Lengyelország javára. Újrajzú bélyegek, felülnyomások is.

11. ábra. Közép-Litvánia elfogazott bélyegei a lengyel sas és a litván lovag ábrájával.

1923. márc. fölülnyomások.

Visszatagozódik a polgári Litvániába. Önálló bélyegkiadása megszűnt.

12. ábra. Litván díjjegyes boríték szovjet bélyeggel díjkiegészítve. Mindez Litvánia "helyreállítása" jegyében, melynek dátuma 1990. márc. 2.

2. Memelgebiet/Klaipeda

1878. A berlini kongresszus Memelgebiet területét Németországnak ítélte.

1920. francia megszállás, francia bélyegek felülnyomva.

1923. litván megszállás, litván felülnyomás. Újrajzú bélyegek Klaipeda néven. Ez a litván neve.

1945 januárjáig német kézen van Klaipeda területe.

13. ábra. Klaipeda, azaz Memelgebiet bélyegén ugyancsak a litván lovag vágtat.

Melléklet: helyi kiadás:
1939. márc. 23. „Memelland ist frei" felülnyomás.

V. A NÉMET BIRODALOM SZERVEZETI EGYSÉGEI

1. Kurland

Rigától nyugatra található.
1941. jún. 22. Németország megtámadta a Szovjetuniót, ennek során három nap alatt kiszorította a Baltikumból a szovjeteket. 1945. Hitler-fejes bélyegek felülnyomása KURLAND szöveggel.
1945. okt. Csak Kurlandot nem foglalta el még a szovjet hadsereg.

2. Ostland

1941. júl. 28. A németek megalakították Ostlandot Észtország, Lettország, Litvánia és Belaruszia területéből.
1941. nov. 4. OSTLAND felülnyomás Hitler-fejes bélyegeken.
1943. Felülnyomású bélyegek.
1944. jan. 20. a szovjetek Narvánál ismét balti területre léptek.

Baltikum kronológia
1939. aug. 23. Molotov-Ribbentrop-paktum kiegészítő jegyzőkönyve:
Észtország, Lettország a Szovjetunióé, Litvánia Németországé. Lengyelország összeomlása után módosították: Litvánia nagyobb része is Szovjetunióé lett.
1939. szept. 28. Észtországot arra kényszerítették, hogy kölcsönös megnemtámadási és segítségnyújtási szerződést kössön a Szovjetunióval. 1939. okt. 5. Lettország számára ugyanaz a kényszer.
1939. okt. 10. Litvánia számára ugyanaz a kényszer.
1940. jún. 15. A Vörös Hadsereg elözönlőtte Litvániát! (Amikor a németek bevonultak Párizsba.)
1940. jún. 17. A szovjet csapatok bevonultak Észtországba és Lettországba.
1940. júl. 21. Mindhárom ország "népi nemzetgyűlése" összeült. Kérték a Szovjetunióba való felvételt.
1941. jún. 22. Németország megtámadta a Szovjetuniót. Három nap alatt a németek kiszorították a szovjeteket a Baltikumból.
1941. júl. 28. A németek megalakították Ostlandot: 3 balti ország és Belorusszia.
1944. jan. 20. A szovjet hadsereg Narvánál ismét balti területre lépett. 1944. júl. Litvánia keleti határát átlépte a szovjet hadsereg.
1944. okt. 13. Rigát megszállta a szovjet hadsereg.
1945 januárjáig német kézen van Klaipeda területe. Októberig csak Kurlandot nem foglalta még el a szovjet hadsereg.

KIEGÉSZÍTÉSEK BORDA LŐRINCZ CIKKÉHEZ

BÁNDI ATTILA (BÉCS)

A Mafitt honlapján találtam egy érdekes cikket a 18/2-es Philatelica előzetesből, Borda Lőrinctől.

Ehhez a kifejezetten érdekes megjegyzéshez szeretném hozzáfűzni, amit tudok. Szerintem így lehet másokkal a legjobban megismertetni ezt az érdekes témát, ami közel száz éve „feledésbe" merült.

Először a lexikális adatok:

	1921	Sommer	September	Oktober	November	Dezember
1	**Westungarn** *- wiener Propagandaausgabe*	im Sommer(Wien)				Volksabstimmung 14-15 Dezember
2	**1.Ausgabe** *Felkelő magyarok által megszállt NyMo.*		ab ~5.Sept.			
3	**Jennersdorf** *Gendarmerie Gedenkausgabe*		am 4.Sept.			
4	**2.Ausgabe** *Gedenkausgabe mit Totenkopf*		ab 20.Sept.			
5	**3.Ausgabe** *Lajtabánság-posta*			ab 10.Okt.		
6	**4.Ausgabe** *Nyugatmagyarország népe nem nem soha*			ab 16.Okt.		
7	**Burgen Land** *- wiener Propagandaausgabe*			im Okt.(Wien)		
8	**Burgenlands Befreiung** *Zemendorfer Gedenkausgabe*			am 17.Okt.		
9	**5.Ausgabe** *Felkelő Magyarok Északi Hadserege*			ab 11.Okt.		
10	**6.Ausgabe** *Westungarn Orgland*			13 - 20.Okt.		
11	**7.Ausgabe** *Prónay Ausgabe*				ab 11 - 24.Nov.	
12	**8.Ausgabe** *Volksabstimmung - December 14-15*				im Nov.(Oberwart)	
13	**9.Ausgabe** *Adler und Kreutz*					ende Dez.(Wien?)

Megjegyzés a táblázathoz: a létező bélyegzők dátumai többször csak visszadátumozásúak!

– A hat címletből álló sorozatot hivatalosan a IX. (magyar), kiadatlan sorozatnak ismerjük;

– Martiny Győző mérnök tervezte a teljes bélyegképet (mint a VII-es kiadásnál);

– ezt a sorozatot a soproni (Nyugatmagyarországi) népszavazás (1921. december 14-15) után adták ki, valamikor 1921. december végén, Bécsben a Paulussen és Tsa. Nyomdában;

– célja a magyar részről teljes sikerrel végződött népszavazás után egy kétnyelvű köszönet–nyilvánítás volt minden közreműködőnek és szimpatizánsnak;

– 1924-ben a „Die Postmarke“ újság közli a sorozatról, hogy állítólag 6.000 sorozat készült (ld. jelen írásom végén). Ez valószínűleg Hír Györgyék közlése lehetett, akik az üzletet és a propagandát intézték.

Hosszú bélyeggyűjtő múltam alatt sajnos még én sem találkoztam e kiadás teljes ívével. Egy ívrekonstrukció ezért nehéz lenne, már csak azért is, mert viszonylag kevés példány maradt fenn ezekből a bélyegekből (részemről kétlem a hivatalos 6x6.000 db-os összpéldányszámot!)

Szerintem csak 6.000 összes példányszámból (6x1.000 db), kb. 10% maradhatott fenn, vagyis ~600 példány. A legnagyobb általam ismert összefüggés egy 12-es hatkoronás tömb. Pl. nem ismertem még az említett sarokról származó 10-es tömböt

Feltűnően sok próbanyomat vagy fázisnyomat maradt fenn, de ezek színben mégsem különböznek a sorozat értékeitől.

Csak felcserélt értékszámmal ismertek, vagy anélkül, mivel külön nyomtatták a bélyegképre az értékjelzést. A próbanyomatokon többször elmosódott a festék vagy fogazat nélküliek (fotó).

A Borda-cikkben említett tévnyomatot tényleg először a Dunafila aukción tették közismertté. Eddig nekem sem tűnt fel, pedig több száz fényképet gyűjtöttem már össze erről a sorozatról. E hiányosságot azzal tudom magyarázni, hogy még nem volt szerencsém ilyen példányt beszereznem.

Átnézve a fényképgyűjteményemet, utólag én is találtam még 3+2(!) hasonló példányt.

Lila próbanyomat az 50 helleres. színében

Ami még érdekes, hogy egy 3. típus is(!) előkerült. A teljes fenyőfa és a fenyőfa nélküli közötti állapot található, ami egy részleges / retusált fenyőfa-kezdeményes példány!

A ritkaságból adódik, hogy valószínűleg minden ívben csak egy+egy bizonyos ívhelyen találhatóak. Vagy, ahogy Borda Lôrinc feltételezi, retusálással időben egymás után keletkeztek? Ebben az esetben, viszont semmilyen logikus következtetést nem lehet levonni.

A 100-as (vagy 60-as) években nyomtatott, szokásos módon ugyanúgy (10%) csak egy kis hányad maradhatott fent. A fotóimmal együtt ezennel 7 példány vált ismertté.

ostmarke" Nr. 68, 22. März 1924

Phantasieausgaben.

Westungarn. Mit einer Verspätung von mehr als zwei Jahren taucht nun noch eine Ausgabe dieses philatelistisch so anrüchigen Landes auf. Es sind sechs, in Kupferdruck ausgeführte Werte, zu 50 Filler, 1·50, 2·50, 4, 6 und 10 Korona, die alle in der gleichen Zeichnung das ungarische Doppelkreuz vor der aufgehenden Sonne, rechts im Vordergrunde den Vogel Turul, zeigen. Zur Entstehungsgeschichte dieser „Marken" erzählt man uns, daß nach der Besetzung durch Oesterreich ein zweiter Einfall durch ungarische Banden geplant war. Die Drahtzieher dieser Banden bestellten in Wien, bei der gleichen Druckerei, die auch die letzte westungarische Bilderserie anfertigte, eine Markenserie, die zur Ausgabe in Westungarn bestimmt war. Der Plan des Einfalls wurde jedoch entdeckt und die Rädelsführer verhaftet; die Marken kommen nun in angeblich nur 6000 Sätzen auf den Markt. Von anderer Seite sagt man uns hingegen, daß zuerst die Marken und dann erst der Einfall geplant war, also eine kleine Revolution zur Verwirklichung spekulativ-philatelistischer Ziele, ein Vorgang, der auch bei allen „verausgabten" Westungarn-Marken geübt wurde. Es ist nur bedauerlich, daß die ansprechende Zeichnung dieser Marken zu keinem besseren Zweck Verwendung gefunden hat.

HÍREK

STOCKHOLMIA 2019

Az idei év kétségtelenül legnagyobb európai kiállítását május 29. és június 2. között rendezték meg Stockholmban a Royal Philatelic Society 150 éves évfordulója alkalmából. A „Royal" a világ legrégibb alapítású bélyeggyűjtő klubja, amelyet 1869-ben alapítottak Londonban. Jelenleg több mint 2.400 tagja van a világ szinte valamennyi országából. A társaságba két meglévő tag ajánlásával lehet bekerülni, amit aztán az elnökség dönt el. Magyarországról napjainkban öt tagja van a társaságnak.

Persze jogos a kérdés, hogy ezt a rendezvényt miért éppen Stockholmban tartották meg, és miért nem Londonban. A válasz egyszerű: egy skandináv szervező csoport, élén a közismert Jonas Hällströmmel egy olyan tervet tett le öt évvel ezelőtt az asztalra, amely megnyerte a Royal döntéshozóinak a tetszését. Ezt a tervet aztán lépésről lépésre nagyon magas színvonalon meg is valósították.

A rendezvénynek a legnagyobb területét a kiállítás foglalta le, a Stockholm központjában lévő Waterfront Kongresszusi Központ impozáns épületének három szintjét mintegy kétezer 16 lapos keretnyi verseny-kiállítási anyag foglalta le. A legnagyobb arányt itt is a postatörténet képviselte 762 keret terjedelemben, míg utána következett 538 kerettel a hagyományos osztály. Ezen kívül látható volt még díjjegyes, tematikus, okmánybélyeg, légiposta, nyitott osztály, sőt még képeslap témájú anyag is.

A kiállításnak mindössze két fővédnöke volt, II. Erzsébet angol királynő és XVI. Károly-Gusztáv svéd király. Ezen utóbbi ott volt a kiállítás megnyitóján is, nemes egyszerűséggel, minden ceremónia és kíséret nélkül.

1. kép: XVI. Károly-Gusztáv svéd király a megnyitón, mellette balról Jonas Hällström a kiállítás főrendezője és középen Gustaf Douglas a kiállítás egyik fő támogatója (mellesleg a svéd 3 skillinges szín tévnyomat gazdája) (Foto Gudlin T.)

Mivel a kiállításra bemenni csak nyakba akasztható névkártyával lehetett, könnyű volt a kiállítás látogatóinak a megszámlálása. Az ötnapos nyitva tartás alatt 7.832 látogató fordult meg itt, 51 országból. Köztük négyen voltunk Magyarországról, Kostyál Ferenc partnerével, dr Perneczky László és jómagam. Persze szinte minden percben ismerősökbe botlottunk, többek között ott volt még Florkievitz László Erdélyből és Gudlin Tamás Németországból is.

A versenykiállításon 294 gyűjtemény vett részt, összesen 1.702 kerettel, 27.232 lappal. A 26 fős nemzetközi zsűri 70 nagy-aranyérmet és 96 aranyérmet osz-

tott ki, amely már önmagában bizonyítja a kiállítás rendkívülien magas színvonalát. Hozzá kell még ehhez tenni, hogy a 70 nagy-aranyérmes gyűjtemény közül 9 ért el 98 pontot, ami még sosem fordult elő világkiállításokon. Nem véletlenül, mert ide azokat a gyűjteményeket is elhozták a gyűjtők, amelyeket sok esetben nem szerepelnek a Távol-Keleti kiállításokon.

Magyarországot Kostyál Ferenc 8-keretes gyűjteménye képviselte „Hungary – 1871" címmel, amely az első Magyarországon gyártott kő- és réznyomatos bélyegeket mutatta be a hagyományos osztályban. A rendkívüli ritkaságokat is felvonultató kiállítási anyag végül is a fenti nagyon erős mezőnyben 92 ponttal aranyérmet ért el. Személyes véleményem szerint a gyűjteményt értékelő angolszász zsűricsoport nem volt kellően tisztában az anyag értékeivel. Ez egyébként más – nem angolszász vonatkozású anyag – megítélésében is megmutatkozott.

2.kép. Részlet Kostyál Ferenc aranyérmes anyagából (a „Sissi-levél")

Nagy örömmel láttam, hogy egy másik magyar vonatkozású gyűjtemény is volt a kiállításon, ugyanis Gudlin Tamás itt mutatta be először nemzetközi kiállításon a „From Roller to Flyer" című anyagát, amely a világ különböző postáin alkalmazott gépi bélyegzők fejlődéstörténetét, illetve azok bélyegzéseit mutatta be, nagyon alapos mérnöki szemlélettel. A nagyon sok kutatást és bélyegzés-ritkaságot tartalmazó anyagot a zsűri is nagyra értékelte és megérdemelten aranyéremmel jutalmazta.

3.kép. Részlet Gudlin Tamás aranyérmes gyűjteményéből

A verseny-kiállítási részen kívül természetesen volt még egy nagy „Tiszteleti Osztály” kiállítás is, ahol egyrészt a híres nagy gyűjtemények részleteit lehetett megtekinteni, mint pl. az angol királynő gyűjteményét, vagy a híres Mauritius-levelet, másrészt több mint 200 keretben a zsűri tagjainak, illetve más illusztris kiállítóknak a gyűjteményeit. Ez egy külön szintet foglalt el a kongresszusi épületben és minden nap hosszú sorok kígyóztak a látnivalók előtt.

A rendezvény külön érdekessége volt, hogy az öt nap alatt 10 teremben állandó szakmai programok voltak. Előadások, bemutatók, összejövetelek, árverések. A látogatónak alaposan szelektálnia kellett, hogy mire fordítja az idejét, melyik érdekes előadást hallgatja meg.

Az elmúlt 2-3 évtizedben sok felejthetetlen nemzetközi kiállításon vettem részt, de ez a stockholmi a színvonalában, szervezettségében, komplexitásában minden eddigit felülmúlt, olyan élményeket adott a látogatóknak, melyek feldolgozása még hosszú ideig tart. Csak gratulálni lehet a szervezőknek!

(CzD)

CHINA 2019 Wuhan

A Mafitt tagjainak kiállított gyűjteményei (zárójelben a zsűri értékelése)

Bánás Artúr: One of the most popular winter sports - Alpine Skiing (V)

Czirók Dénes: The Development of the Mail in Hungary 1750-1850 (LG)

Homonnay Géza: The 1867 Issue of Hungary (G)

Kostyál Ferenc: Hungary 1871 (G)

Nagy Gábor: On Grandfather's Trail – Railway Postmarks on Austro-Hungarian POW Correspondence from Trans-Siberian Line in WWI (egykeretes, 80 pont)

Szücs Károly: Fiscal Philately of Hungary (irodalom, LV)

Tóth György: Korona-Pengo Mixed Frankings on Postal Objects sent abroad from 26th March 1926 to 31st March 1927 (egykeretes, 80 pont)

Tóth György: Hungary: The Postal History of the Pengo-Filler Period 01.04.1926-14.09.1941 (LS)

Gratulálunk tagjainknak a szép sikerekhez!

Jobbra: Kostyál Ferenc a díjkiosztón

A lap a Mafitt tagjainak ingyenes, a remittendát 1.800 forintos önköltségi áron a MABÉOSZ székház cserenapjain értékesítjük.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött, húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar,
és párhuzamosan angol nyelven is (utóbbi 50 alatti példányszámban.)

Újságunk teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető:

www.mafitt.hu

2014

2015

XXX. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47.Bélyegmúzeum, Mafitt e-mail: info@mafitt.hu

A Philatelica nyomdai kivitelezéséhez a Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány nyújt támogatást.

19
2

Philatelica

Philatelica 2019/2

Tartalom:

Czirók Dénes FRPSL, Luis Frazao RDP FRPSL, Dr Homonnay Géza FRPSL:
A Magyar László levelezés Angola és Magyarország között 1.

Adriano Bergamini, FPRSL, Czirók Dénes FRPSL:
A bélyegzők használatának problémái Magyarországon az 1850 évi osztrák bélyegkiadáson 13.

Mervyn Benford: Az első magyar infláció 1920-27 - egy racionális időszak struktúra 24.

Hírek 36.

Szerkesztő: Szücs Károly, Mafitt titkár
Fordítók: Czirók Dénes, Kőhalmi Csaba, dr. Homonnay Géza

Tanácsadás és lektorálás: Mervyn Benford, a Hungarian Philatelic Society in Great Britain tagja
Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke

A MAGYAR LÁSZLÓ LEVELEZÉS ANGOLA ÉS MAGYARORSZÁG KÖZÖTT*

CZIRÓK DÉNES FRPSL, LUIS FRAZAO RDP FRPSL, DR HOMONNAY GÉZA FRPSL

A Magyar Tudományos Akadémia irattárában felfedezett hat levél szenzációs postatörténeti múltat örökít meg, mely egy titokzatos magyar felfedező angolai utazásaival kapcsolatosak. Magyar László (1818-1864) egy gazdag földtulajdonos, Magyar Imre törvénytelen gyermeke volt, aki soha nem ismerte el fiát. A Fiumei Haditengerészeti Akadémián tanult és 1848-ban több afrikai és amerikai kaland után érkezett meg a portugál Angolába, ahol majdnem az életét vesztette. Itt feleségül vette Bié királyának a leányát, és széles körben beutazta a területet, földrajzi és néprajzi kutatásokat végzett, továbbá elefántcsont-kereskedelemmel foglalkozott Benguela parti kereskedőivel. Apósa meggyilkolása után el kellett menekülnie Angola part menti területére, ahol néhány év múlva meghalt maláriában.

MAGYAR LÁSZLÓ LENYŰGÖZŐ TÖRTÉNETE

Magyar László 1818-ban született Szombathelyen. Ő volt a harmadik, törvénytelen gyermeke Magyar Imre gazdatisztnek, de apja soha nem ismerte el hivatalosan. Valószínűleg ez volt az oka annak, hogy miután 1843-ban befejezte a középiskoláit, elment az újonnan létesített Fiumei Haditengerészeti Akadémiára, majd egy osztrák hajón vállalt szolgálatot. Soha nem tért vissza Európába.

Világ körüli utazásának első megállója Brazíliában volt, innen Argentínába ment, ahol az Uruguay elleni háborúban vett részt. Ezután Afrikába hajózott, és két évet töltött Calabarban (most Nigéria része) Obong uralkodó flottájának parancsnokaként. 1848-ban egészségügyi problémák miatt elutazott Kongóba, és ekkor kezdődött felfedezői élete. Meglátogatta a Kongó folyó mentén lévő rabszolgatáborokat, majd délre, Angola felé vette az irányt, ahol érdekes módon nem maradt Benguelában a parton, hanem 1849-ben csatlakozott egy karavánhoz, amely Biébe tartott. Itt elvette Bié királyának az egyik leányát és letelepedett. Gyermekei születtek, és az apósától kapott rabszolgákkal kezdte meg utazásait és felfedezéseit

1857-ben apósát a trónért folytatott harcban megölték, és Magyarnak el kellett menekülnie. Ezúttal Lucira tengerparti városában telepedett le, és elkezdett egy gyárat üzemeltetni, amely az akkor Európában nagyon népszerű ibolya festéket állította elő. A nyereség nagy részét azonban a portugál kereskedelmi cég a termék exportálásával megtartotta, így nyersgumi gyűjtésébe is belekezdett. E tevékenységek egyike sem tette gazdaggá, honvágya egyre erősödött, az életkedve meggyengült. 1864-ben krónikus maláriában halt meg.

* Az eredeti cikk a „London Philatelist” 2019. májusi számában jelent meg angol nyelven.
A szerkesztőség köszöni a „London Philatelist” engedélyét a magyar fordítás közléséhez.

MAGYAR LÁSZLÓ ANGOLAI EXPEDICIÓI

Magyar László 1848-ban érkezett Brazíliából Angolába, és valószínűleg az Angola és Brazília közötti rabszolga-kereskedelemből élt, amely akkor virágzó üzlet volt. Abban az időben az ország többnyire felderítetlen volt, mivel a portugál gyarmatosítók csak a part menti területeket irányították. Magyar számos expedíciót vezetett az ismeretlen területekre és jelentéseket küldött utazásairól és megállapításairól magyar nyelven az apjának és később a Magyar Tudományos Akadémiának, ahol 1858-ban „levelező tag" lett. 1848-tól kezdődő tíz évben Magyar hét expedíciót szervezett Angola belsejébe:

1. ábra

***1. expedíció**: Hajóval a Kongó folyón, amikor feltérképezte a folyó menti rabszolgatáborokat (1848).*
***2. expedíció**: Benguelából Biébe (1849). Ezen az utazáson vette el a helyi király leányát.*
***3. expedíció**: Biéből Lundába és a Lobal Királyságba (1850-51). Felfedezte a Kwanza folyó forrását.*
***4. expedíció**: Kambába és a Kuanyama Királyságba (1852). Felfedezte a Kunene folyó forrását.*
***5. expedíció**: A Kunene és a Kubango folyók közti területre (1853).*
***6. expedíció**: Második útja Biéből Lundába és a Lobal Királyságba (1855).*
***7. expedíció**: Munda-Evámbo, Lunda és Kapota vidékére (1859-62).*

Ezen expedíciók során, amelyek közül néhányat a portugál kormányzók támogattak, fontos földrajzi, etnográfiai, asztrofizikai és ipari felfedezéseket tett. Abban az időben eléggé nehéz volt levelet küldeni Angolából, mivel csak három postahivatal létezett: Luanda, Benguela és Mossamedes! Ennek ellenére Magyar Lászlónak sikerült több levelet is elküldeni és eléggé tájékozott volt a postai díjakról és szerződésekről, amint azt a levelek címzése is mutatja, valamint az apja felé tett észrevételei a postai díjak előrefizetéséről Lisszabonban.

POSTAI ÚTVONALAK ÉS DÍJAK PORTUGÁLIA ÉS AUSZTRIA KÖZÖTT.

A számunkra érdekes, 1848 és 1866 közötti időszakban Portugália és Ausztria között nem volt postai szerződés. Ez azt jelentette, hogy a két ország közötti levelezésben a postai díjakat a portugál határig a feladónak kellett kifizetnie míg az útvonal hátralévő részére a címzettnek. Mivel az első osztrák bélyegeket 1850-ben és az első portugálokat 1853-ban adták ki, elméletileg lehetséges volt, hogy a két ország bélyegeit egyidejűleg használhassák későbbi leveleken, de valójában ez nem történt meg. A portugál bélyegek használata csupán egy levélre korlátozódik. De milyen levélre!

Az angolai levelek hajóval érkeztek Lisszabonba. Az Angolában alkalmazott díj a Lisszabonig

terjedő postai útvonalra vonatkozott. Az útvonal portugál és spanyol részei egy egységet képeztek, így ha a levelet szárazföldön szállították, a Liszszabonban fizetett díj a spanyol-francia határig volt érvényes. Ha tengeri úton szállították, akkor a levelek St. Jean de Luz kikötőjébe érkeztek, kikerülve a spanyol területet, de a díj továbbra is a francia határig volt érvényes.

Innen a levelek általában a „német" határhoz mentek. Németország abban az időben a mai értelemben véve még nem létezett, de 1850. július 1-től a német államok szerződést kötöttek Ausztriával (Német-Osztrák Postai Unió - GAPU). A következő 18 hónap alatt Poroszország, Bajorország, Szászország, Mecklenburg-Schwerin, Mecklenburg-Strelitz és Schleswig-Holstein még 1850-ben; Thurn és Taxis, Baden, Hannover, Württemberg, Hessen, Nassau és Bréma 1851-ben, Luxemburg, Braunschweig, Lübeck és Oldenburg 1852-ben csatlakoztak a szerződéshez. E megállapodás értelmében ezekben az államokban bármely útvonalon a levelek egységes díjakkal szállíthatók a címzettig.

Az egész GAPU egységes díjtáblázatot (különböző pénznemekben) alkalmazott, a díjak a távolságtól és a súlytól függtek (egy egyszerű levél rövid távolságra küldve 3 osztrák krajcárba került). Mivel a nyugatról érkező, magyar területekre küldött levelek áthaladtak az egész osztrák területen, így a legmagasabb díjszabási kategóriába kerültek (több mint 20 osztrák mérföld), amelyekért 9 osztrák krajcárt kellett fizetni latonként (1 lat = 17, 5 gramm). Ezt a díjszabást 1858. október 31-ig alkalmazták, amikor is a díjak az osztrák pénzügyi reform után megváltoztak.

Ebben az időszakban a francia tranzitdíj 20 krajcár volt fél lat esetén (30 kr/0,75 lat, 40 kr/1 lat, stb.)

Az alábbiakban bemutatott 6 levél közül öt a GAPU időszakába esett, és egy darab az előtti (1849). 1844. április 1-től Ausztria a külföldi levelezések esetére eltörölte a „franko-kényszert", és a következő összegekben határozta meg a tranzitdíjakat:

4. Die fremden Porto- und Transito-Gebühren für die unfrankirt einlangende Correspondenz sind, wie folgt, festgesetzt:

a)	aus Frankreich und Algier mit	20 kr.
b)	" Großbritannien	26 "
c)	" den englischen Besitzungen und Colonien .	47 "
d)	" den andern überseeischen Ländern und Colonien	43 "
e)	" Spanien, Portugal und Gibraltar	20 "
f)	" Belgien und Luxemburg	20 "

2. ábra

Így Franciaországon keresztül Spanyolországba, Portugáliába és Gibraltárba a tranzitdíj 20 krajcár volt.

A MAGYAR-LEVELEZÉS BORÍTÉKJAI

Az alábbiakban a leveleket időrendi sorrendben mutatjuk be.

3a ábra: Magyar László (forrás: www.szombathely.hu)

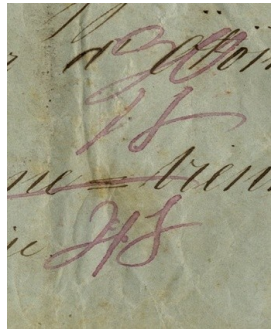
1. levél 1849-ből

3b ábra

A levelet Magyar László édesapjának Magyar Imrének címezte (Monsieur Americo Magyar, Chavallier d'Ötömös). 1849. szeptember 5-én adták fel Loandában (Correio Geral de Loanda), melynek díja 80 Reis volt (kék színű „80" a levél jobb oldalán) és ezt a díjat a címzettnek kellett volna fizetnie. Ez a díj csak az útvonal tengeri részére vonatkozott (Angolától Lisszabonig). A levél két hónappal később, november 4-én érkezett meg Lisszabonba. A hátsó ABATIDA-bélyegző azt jelezte, hogy a fizetendő 80 Reis díjat a portugál posta nem szedte be, ezért azt törölték (Abatida) a lisszaboni postahivatal követeléséből.

A postai út többi részének díja (lásd a lila számokat középen): 30 + 18 Kr = 48 Kr

3c ábra

Francia tranzitdíj:

20 Kr x 1,5 (2-dik súlyfokozat)	30 Kr
Osztrák díj (3/4 lat, 30 mérföldön felül, belföldi tarifa 1849. ápr. 1 után)	18 Kr
Összesen:	48 Kr

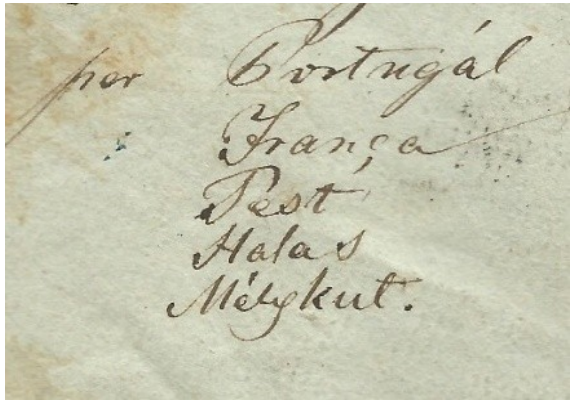
2. levél 1851-ből

4 ábra

A levelet ismét Magyar László az apjának címezte, ezúttal Amerigo Magyar d'Ötömösnek nevezvén őt, és ugyanazon 80 Reis díjat írtak elő a feladáskor Luandában. Lisszabonban a levelet újból megmérték, és a 80 Reis díjat 160 Reisre módosították. A „LEY De 20/4-5 Reis" ovális rózsaszín bélyegzőt is alkalmazták, ami azt jelzi, hogy egy 5 Reis felárat is be kellett volna szedni a Banco de Lisboa javára. Mivel Portugália és Ausztria között nem volt postai egyezmény, így sem a 160 Reist, sem az 5 Reist nem szedték be Lisszabonban, és emiatt a követelést törölték, ismét az ABATIDA bélyegzőt alkalmazták. Lisszabonban a levelet a franciaországi postacsomagba tették, és amikor a csomagot felnyitották St. Jean de Luz-ban, megkapta az „Espagne/par St. Jean de Luz" francia bélyegzést.

Érdekes megfigyelni ebben a levélben Magyar László tudását az európai postai útvonalakról, ahogy a levél előoldalán a tranzitállomásokat felsorolta:

5. ábra

Miután átlépte Franciaország határát, a levelet a GAPU alapdíja alapján szállították Magyarországra:

Francia tranzitdíj: (első súlyfokozat)	20 Kr
Osztrák díj (1/2 lat, 30 mérföldön felül, belföldi tarifa 1849. ápr. 1 után)	9 Kr
Összesen:	29 Kr

Ezt a díjat egy német postai alkalmazott által írt barna ceruzajel mutatja.

3. levél 1854-ből

6. ábra

A címzett ismét az apa, de ez a boríték már bélyegeket tartalmaz és micsoda bélyegeket! Az első portugál „Dona Maria" kiadás két magas névértékét. A legmagasabb névértékű 100 Reis-es bélyeg levélen nagy ritkaság, két ilyen darabot tartalmazó levél pedig valódi gyöngyszem. A 100 Reis-es Dona Maria bélyeggel körülbelül egy tucat levél létezik, és ez a boríték, bónuszként a különleges, magyar rendeltetési hellyel kétségtelenül a portugál filatélia egyik legértékesebb darabja.

Nem láttuk a boríték hátoldalát, bár tudjuk, hogy két dátumbélyegzővel - Pesth és Theresiopel - van lebélyegezve. (Ez az egyetlen levél, amely nem része a Magyar Tudományos Akadémia levéltárának.)

A levélen nincsenek angolai postai jelölések, így azt privát futárral, esetleg Magyar László barátjával szállíthatták Lisszabonba, ahol 1854. július 7-én adták át a postahivatalnak, amit a lisszaboni posta kék dátumbélyegzője bizonyít. Biztosak vagyunk abban, hogy a levél Angolából származik, mivel azt Cha Quilembe-ben írták (Luna területén, 60 nap járóföldnyi távolságra Luandától) 1852 decemberében és Magyar angolai utazásainak történeteivel foglalkozik. Lisszabon volt a hivatalos postai út kezdete és a portugál 1853-as rendeletnek megfelelően a spanyol határon túli országoknak küldött leveleket bélyeggel kellett ellátni, és a spanyol határig meg kellett fizetni a díjat. Ebből kifolyólag bérmentesítették bélyegekkel, ami nagyon nagy szerencse volt, figyelembe véve mind a bélyegek, mind a boríték ritkaságát. Ebben az időben Angolában nem használtak még bélyegeket; az első ismert használat 1876-ból származik. Az említett időszak portugál díjszabása szerint a 225 Reis díj a kilencedik súlyfokozatú levelekre vonatkozik, kb. 88 grammra. Nem volt meglepő, hogy eléggé nehéz levél volt, mivel két utazási jelentés is volt benne, amelyek körülbelül 30 oldalt tartalmaztak, valamint egy személyes levél az apjának. A postai díj kiszámítása a francia/német/osztrák útvonal miatt szintén elég összetett feladat volt, mivel az egyes országokban a súlyegységek különböztek. A boríték elején barna ceruzával ráírták a címzett által fizetendő összeget, 3 Forint 46 krajcárt, ami 226 krajcárnak felelt meg (ekkor 60 krajcár volt egyenlő 1 osztrák Forinttal). Nézzük meg, hogyan adódik ki a súly függvényében a felírt 226 Kr díj! Ekkoriban a Spanyolországból Ausztriába küldött leveleket Franciaországon, Belgiumon és Poroszországon keresztül szállították, a Köln-Verviers-i kicserélő postahivatalon keresztül és a 20 Kr/10 gramm tranzitdíjból Franciaország kapott 12 Kr-t és Poroszország pedig 8 Kr-t. Így a díj a következőképpen alakult:

Tranzit: Franciaország és Belgium 9x20 krajcár
(88 gramm – 9. súlyfokozat) 180 Kr

Német-osztrák: 9 krajcár (belföldi díj 20 mérföldön felül)x5 (88 gramm/17,5 = 5 lat) 45 Kr

Összesen: 225 Kr (+1 Kr hiba)

(Megköszönjük és emlékezünk a néhai Herman Hader-re, a kiváló osztrák filatelistára, aki először analizálta ezt a levelet)

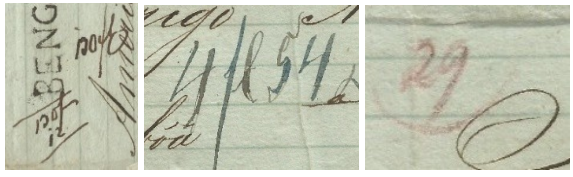
4. levél 1856-ból

7. ábra

Ezt a levelet Bié-ban írták és Benguelá-ban, a Luandától délre fekvő parton adták fel (lásd a

fenti térképet). 1857 januárjában érkezett Lisszabonba. A 240 Reis postai díjat Angolában írták rá, ez fedezte a postai díjat Lisszabonig. Mivel a levelet nem Lisszabonban adták fel, így a levélre nem kellett postai bélyegeket ragasztani, ahogyan azt a 3. levélnél is láttuk. A levél súlyát Lisszabonban ellenőrizték és 600 Reis díjat állapítottak meg a 114 grammnak megfelelően. A Német-Osztrák Postai Unió területén a spanyol/francia tranzitnak megfelelően a címzett a 120 grammos tarifának megfelelő díjat fizette ki (lásd az alábbiakat):

8a-c ábrák

A címzett által fizetett díj 4 Ft 54 Kr volt, amely a következőkből állt:

Tranzit: Franciaország. és Belgium 12x20 krajcár
(114 gramm – 12. súlyfokozat) 240 Kr

Német-osztrák: 9 krajcár (belföldi díj 20 mérföldön
felül) x6 (114 gramm/17,5 = kb.6 lat) 54 Kr

Összesen: 294 Kr =4Ft 54 Kr

5. levél 1859-ből

9. ábra

Ezt a levelet Luandában adták fel 40 Reis díj ellenében az 1859-ben hatályba lépett új díjszabásnak megfelelően. Ezzel a tengeri szállítási díj lett leróva Lisszabonig, ahová a levél 1859. június 26-án érkezett meg. Másnap már Badajozban, a portugál-spanyol határon bélyegezték le.

10a-d ábra

Badajozból egy zárt postai zsákban szállították Irunon keresztül Verviers-be (közel a poroszországi Aachenhez), ahol áthaladt a porosz határon. Kölnben a zsákot kinyitották és egy útvonal megjelöléssel „Spanien" bélyegzéssel látták el (július 1.), így megmutatván, hogy a levél honnan jött.

A határon lévő vasúti postahivatalnál a kék tintával írt 35 új-krajcár díjat írták fel a borítékra (az új-krajcár pénzegységet 1858-ban vezették be Ausztriában, hogy a postai díjak is decimális rendszerbe illeszkedjenek). Az új pénznemben 1 forint 100 új-krajcárt tartalmazott és az osztrák díjakat a felülvizsgált arányban kiadott új bélyegekkel módosították. A 35 új-krajcáros árfolyam 7 német Silbergroschen-nek felelt meg, amely a Német-Osztrák Postai Unióban az útvonal ezen részének a díja volt. A levél Szegeden át ment Szabadkára és 1859. július 7-én érkezett meg.

Az 1852. január 19-i porosz-spanyol postai szerződés 1. bekezdése szerint a 7,5 grammot meg nem haladó levelekre vonatkozó díj a Német-Osztrák Postai Unió országaiba 6 Silbergroschen volt.

Le port des lettres ordinaires d'Espagne pour la Prusse ou pour l'un des Etats qui se servent de l'entremise des Postes Prussiennes, dont le poids ne dépassera pas un demi-loth (approximativement quatre adarmes) est fixé à six silbergros (environs trois réaux) en Prusse.

11. ábra

Az 1852. július 15-i 16. számú „Amtsblatt" a következőkat írja: „A spanyol postával kötött megállapodás szerint a Saarbrücken és Irun/La Junqueira közötti postai határátkelő megszűnik, és helyette 1852. augusztus 1-jétől Aachen lesz a 10-es számú vasúti posta üzemeltetési helye."

Mivel a postai útvonal Belgiumon ment keresztül, emiatt a levelek tranzitdíját 1 Silbergroschen-nel, 7 Silbergroschen-re növelték. A megfelelő 35 új-krajcárt a Verviers-Aachen mozgó postahivatalnál írták a levélre.

6. levél 1862-ből

12. ábra

A levélre Benguelában 40 Reis díjat írtak. Amikor 1862. augusztus 8-án megérkezett Lisszabonba, a díjat 100 Reisre korrigálták, felülbélyegezve a kézírásos „40”-t. További bélyegzések történtek a levélen az útja során Badajozban, Bécsben, Szegeden és Szabadkában (augusztus 17.). Az utazás Lisszabonból Szabadkáig 9 napot vett igénybe.

13a-d ábra

Az útvonal francia/német/osztrák részének a díja 36 + 26 = 62 új-krajcár volt. Az 1858. novemberi díjszabás szerint Franciaországban a díj 13 új-krajcár volt 10 grammonként + 18 új-krajcár 7,5 grammonként (tranzit + belföldi díj). Mivel ez a levél 15 grammot (bal felső sarok) nyomott, a teljes díj 2x13 + 2x18 = 26 + 36 = 62 újkrajcár volt, – amint azt a levél előoldalára ráírták – és amit a címzettnek kellett kifizetnie.

7. levél 1864-ből

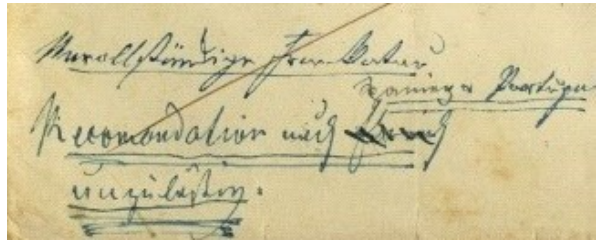

14a-b ábra. A levél előoldala és a hátoldala

Ezt a levelet Magyar Imre írta fiának Lisszabonba. Így az előző levelekkel ellentétes irányba haladt, és érdekes problémát vetett fel. Április 4-én Szabadkában (német nyelven Maria Theresiopel) adták fel ajánlva. A feladó 26 krajcárt fizetett a levélért (13 Kr/10 gramm - 2. súlyfokozat) + 10 krajcárt az ajánlási díjként, ami összesen 36 krajcár díjat eredményezett, amit a jobb felső sarokban feljegyeztek. Pesten április 26-án ment keresztül majd elérte Bécset, ahogy azt a bécsi mozgóposta bélyegzője jelezte. „Fahrendes Postamt No. 7". Bécsből ugyanakkor visszaküldték a feladónak a borító bal alsó részén kék tollal írott német nyelvű szövegben megadott okból:

"Unvollständige Frankatur, Recommandation nach ~~Frankreich~~ Spanien & Portugal unzulässig"

Magyarul: *"Elégtelen bérmentesítés, ajánlás ~~Franciaországba,~~ Spanyolországba és Portugáliába nem megengedett"*

14c ábra

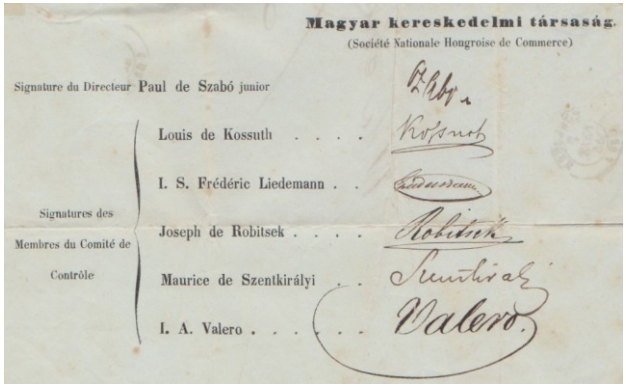
Következésképpen a címet a bécsi postahivatal áthúzta és helyére a „Theresiopel" címet írták. A visszatérési útvonalon a levél Szegeden és Nagykikindán ment keresztül és 5 nappal később, április 29-én érkezett Szabadkára.

A hosszú hátsó francia szöveget a feladó írta. Kérte a lisszaboni postahivatalt, hogy továbbítsa a levelet a lisszaboni osztrák konzulátusnak, amely összegyűjti Magyar László leveleit, aki hamarosan megérkezik Angolából"[1]….

[1] Ez már sajnos nem történt meg, mivel Magyar László közben meghalt Angolában.

A legkorábbi ismert levél Magyarországról Portugáliába

Mind a portugál mind a magyar postatörténeti szakértők is örömmel fogadták ezt a szenzációs levelezést, mivel korábban csak egy(!) levél volt ismert Magyarország és Portugália között az UPU előtti időszakból. Ez egy nagyon érdekes levél, amely megérdemel egy kis figyelmet. 1845. január 25-én Pesten írta az újonnan alapított Magyar Kereskedelmi Társaság nevében többek között Kossuth Lajossal – a későbbi magyar forradalom és a szabadságharc legendás vezetőjével – az aláírók között.

15a ábra

A levelet a portugál kereskedelmi társaságnak címezték, és a levélben a Magyar Társaság értesítette portugál kollégáit a társaság megalakulásáról.

15b ábra

A hátoldali postai jelzések azt bizonyítják, hogy a feladó a franciaországi határig fizette a postai költséget. Ez az előoldali átlós keresztáthúzásból is látható. A díjak:

- 12 Kreuzer belföldi postaköltség az osztrák határig,
- 20 Kreuzer tranzitdíj a francia határig.

A levelet Huningue-ban (átadó postahivatal a francia határon) először a „7/A.E.D" piros bélyegzővel (JvL: 3279) bélyegezték le, majd korrekcióként a „7/A.E./J.F" piros bélyegzővel (JvL : 3281).

A levél Bécs, Berlin, Huningue (január 31.), Párizs, Perpignan (február 6.), Toulouse (február 7.), Bayonne (február 8.) és Madrid (február 14.) útvonalon érkezett meg Lisszabonba, február 17-én. A Spanyolországon kívüli (1½-2)/8 uncia (5,4 és 7,1 gramm) súlyú levelet terhelő belföldi tarifa 480 Reis volt, amit a címzett fizetett.

15c ábra

Reméljük, hogy a Tisztelt Olvasó élvezte ezt a térbeli és időbeli utazást. Bízunk abban, hogy a jövőben még találunk több „Magyar levelet”; és ha igen, akkor újból beszámolhatunk azokról.

Köszönet Paul Wijnantsnak és James van der Lindennek a postai díjak pontos elemzésében nyújtott segítségért, valamint Bill Hedley FRPSL-nek, hogy segített egy érthető angol fordítás elkészítésében.

IRODALOM

James Van der Linden: Catalogue Marques de Passage – Katalog der Postvertrags Stempel (1993)

Dr. Ulrich Ferchenbauer: Handbuch und Spezialkatalog Österreich 1850-1864 (2008)

Magyarra fordította: Czirók Dénes

A BÉLYEGZŐK HASZNÁLATÁNAK PROBLÉMÁI MAGYARORSZÁGON AZ 1850 ÉVI OSZTRÁK BÉLYEGKIADÁSON*

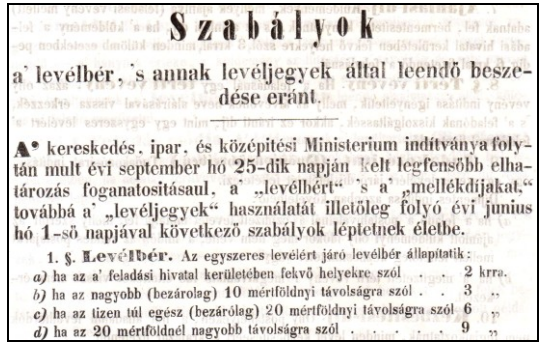

ADRIANO BERGAMINI FRPSL (PREGASSONA) –CZIRÓK DÉNES FRPSL (ZALAEGERSZEG)

1850 áprilisában az Osztrák Birodalom szerződést kötött Poroszországgal közös postai unió létrehozásáról. Közös postai egységet hoztak létre az aláírók között és a többi német állam is 2–3 éven belül csatlakozott a szerződéshez. A szerződés végrehajtási folyamatának részeként meghatározták a levélküldemények közös tarifáit és előírták, hogy a postai küldeményeket a jövőben előre kell kifizetni. 1850. június 1-jén Ausztria bevezette az új tarifáit az öt értékből álló postai bélyegekkel együtt. A szerződés valójában 1850. július 1-jén lépett hatályba, kezdeti időtartama tíz év volt, és mérföldkő volt Közép-Európa postai történetében.

A szerződés hatálybalépésének előkészítéseként az osztrák kormány 1850. március 26-án rendeletet adott ki, amelyben bejelentette a birodalom egész postai rendszerének szükséges változásait. Ezek jelentős módosulást jelentettek a korábbiakhoz képest, különös tekintettel a fizetési szabályokra. Következésképpen az új rendeletnek útmutatást kellett adnia számos kérdésben, beleértve az új tarifát, a postai bélyegek használatát és bélyegzését. Ámbár ez a rendelet több mint két hónappal a változások hatálybalépése előtt jelent meg, a végrehajtáshoz és annak megértéséhez rendelkezésre álló idő nagyon rövid volt.

Szabályok

a' levélbér, 's annak levéljegyek által leendő beszedése iránt.

A° kereskedés. ipar. és középitési Ministerium indítványa folytán mult évi september hó 25-dik napján kelt legfensőbb elhatározás foganatosításaul, a' „levélbért“ 's a' „mellékdíjakat.“ továbbá a' „levéljegyek“ használatát illetőleg folyó évi junius hó 1-sö napjával következő szabályok léptetnek életbe.

1. §. **Levélbér.** Az egyszeres levélért járó levélbér állapíttatik:

a) ha az a' feladási hivatal kerületében fekvő helyekre szól	. .	2 krra.
b) ha az nagyobb (bezárolag) 10 mértföldnyi távolságra szól	. .	3 „
c) ha az tizen túl egész (bezárolag) 20 mértföldnyi távolságra szól		6 „
d) ha az 20 mértföldnél nagyobb távolságra szól	. . . . .	9 „

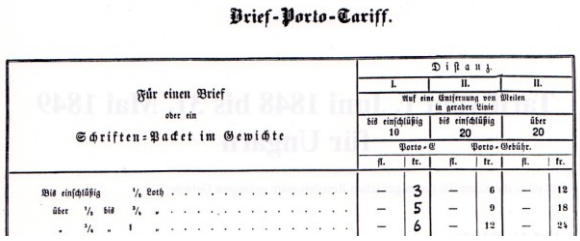
1.ábra. Az 1850. március 26-án kiadott rendelet első része

Ez a cikk azokat a problémákat írja le, amelyekkel a postamesterek és a felhasználók az új rendeletek értelmezése és alkalmazása során a szerződés hatálybalépését követő első hónapokban szembesültek, valamint a problémák megoldására tett intézkedéseket.

1. 1850. JÚNIUS 1. ELŐTTI POSTAI RENDSZER

A bélyeg előtti postai rendszer Ausztriában - így Magyarországon is – azon alapult, hogy a feladó szabad választására volt bízva az, hogy a feladó kifizette-e a levél szállítási díját („franco-rendszer”), vagy azt a címzettre áthárítja („portó-rendszer”). Mindkét rendszer esetében azonban a díj ugyanannyi volt, amelyet az 1849. április 1-étől érvényes rendelet szabályozott.

* Az eredeti cikk a „London Philatelist” 2019. szeptemberi számában jelent meg.
A szerkesztőség köszöni a „London Philatelist” engedélyét a magyar fordítás közléséhez.

Brief-Porto-Tariff.

Für einen Brief oder ein Schriften-Packet im Gewichte	Distanz. I. Auf eine Entfernung von Meilen in gerader Linie: bis einschlüßig 10	II. bis einschlüßig 20	II. über 20
	Porto-Gebühr.		
	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.
Bis einschlüßig ¼ Loth	– 3	– 6	– 12
über ¼ bis ¾	– 5	– 9	– 18
„ ¾ „ 1 „	– 6	– 12	– 24

2.ábra. Az 1849. április 1-től érvényes rendelet

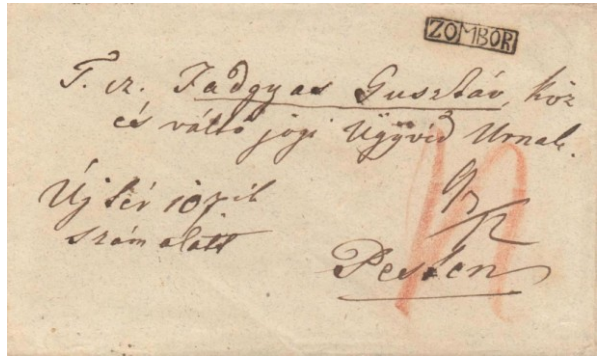
Az 1849-es rendelet szerint egy fél-latos levél díja 10 mérföldig 3 Kreuzer, 10 és 20 mérföld között 6 Kr és 20 mérföld felett 12 Kr volt.

3.ábra. 1850. március 27-én feladott levél Fiúméból Bécsbe. A levél díja 12 Kr volt, amelyet a címzettnek kellett kifizetnie

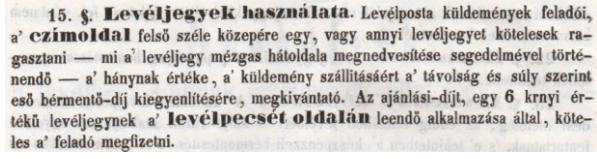
2. 1850. JÚNIUS 1. UTÁNI POSTAI RENDSZER

A korábbi díjak közül a 20 mérföldön felüli díj lecsökkent 9 Kr-ra, de a legfontosabb változás az volt, hogy a díjat 1850. június 1. után már a feladónak kellett kifizetnie, illetve bélyeg felragasztásával megtennie. Volt azonban továbbra is egy lehetőség a díjfizetés címzettre való áthárításában, azonban ebben az esetben egy plusz 3 Kr-os díjtöbbletet kellett fél latonként a címzettnek még kifizetnie. Ezzel a lehetőséggel a bélyeg bevezetését követően azonban már kevesebben éltek.

4.ábra. 1850. november 17-én Zomborból Pestre feladott levél, amelynek díját a feladó nem fizette ki. A címzettnek 9+3=12 Kr-t kellett kifizetnie.

A bélyegek bevezetésével meg kellett tanítani az egyszerű lakósságot azok használatára is. A rendelet harmadik oldalán a 15. pont foglalkozott azzal, hogy mit kell tenni a bélyeggel.

15. §. **Levéljegyek használata.** Levélposta küldemények feladói, a' **czímoldal** felső széle közepére egy, vagy annyi levéljegyet kötelesek ragasztani — mi a' levéljegy mézgas hátoldala megnedvesítése segedelmével történendő — a' hánynak értéke, a' küldemény szállításáért a' távolság és súly szerint eső bérmentő-díj kiegyenlítésére, megkivántató. Az ajánlási-díjt, egy 6 krnyi értékű levéljegynek a' **levélpecsét oldalán** leendő alkalmazása által, köteles a' feladó megfizetni.

5.ábra. A rendelet 15. pontja a bélyegek helyes felhasználásáról.

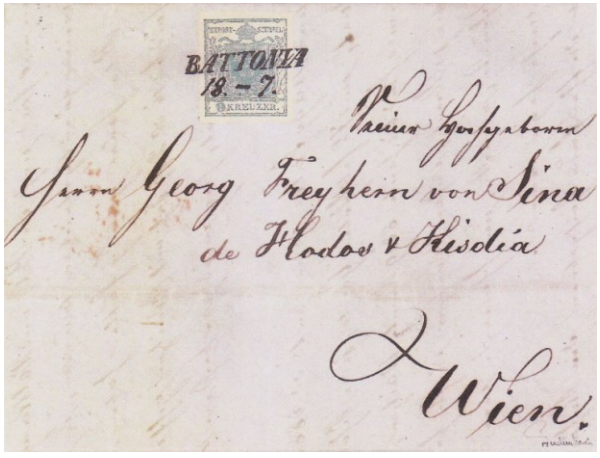
A rendelet szerint a bélyegeket a levél előoldalának felső részén középen kell felragasztani. Ez a rész szabályozta az ajánlási 6 kr-os bélyeg hátoldalra való felragasztását is.

A meglévő borítékok vizsgálatai azt mutatják, hogy ezt az utasítást Magyarországon nagyrészt figyelmen kívül hagyták. Az 1850-es kiadás érvé-

nyességének nyolc éve alatt csupán a bélyegek 11%-át ragasztották az előírás szerint a levél előoldalának felső részén középre. Egy 35 éve tartó folyamatos adatgyűjtés nyomán jelenleg kb. 6000 db levelet ismerünk az 1850-es kiadásból magyarországi felhasználással. A bélyegek helyzetének vizsgálata alapján kiderült, hogy a legnagyobb arányban azokat a bal felső sarokba ragasztották fel a levélre, míg a második helyre a bal alsó sarok került.

44%	11%	16%
3%	0%	1%
22%	2%	1%

6.ábra. A bélyegek helyzete a leveleken az 1850-es kiadáson

7.ábra. 1850. július 18-án Battonyáról feladott levél Bécsbe, az előírásoknak megfelelően, a levél felső részén középre ragasztott bélyeggel

Természetesen a bélyeg felragasztásának a helyzete összefüggött a több évtizedes szokásokkal, illetve a címzés-kultúrával is. Az Osztrák-Magyar Monarchia területén annak idején megszokott volt, hogy a név elé különböző címeket, rangokat, megszólításokat írtak és ezekkel kezdődött a levél címoldalának a megírása, rendszerint középen. Tehát felül középen csak akkor lehetett elhelyezni a bélyeget, ha ezekre a megszólításokra ráragasztották azt. Emiatt alakult az ki, hogy ettől főleg balra, vagy jobbra került a bélyeg a címoldalon.

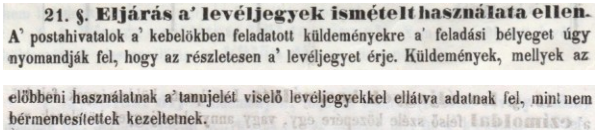
8.ábra. 1850. augusztus 24-én Tirnau-ból (Nagyszombat) Presburg-ba (Pozsony) feladott levél 1+2 Kr-os bélyegekkel. Mivel a címzés miatt máshol nem volt hely, emiatt a bélyegeket a jobb felső sarokba ragasztották.

3. BÉLYEGZŐK ÉS BÉLYEGZÉSEK 1850 JÚNIUSÁBAN

1850. június 1-én hozzávetőlegesen 550 postaállomás működött, illetve használt valamilyen bélyegzést Magyarországon. Az első bélyegzést Magyarország területén Tyrnau-ból ismerjük 1752. január 16-áról, majd követte azt Debreczin, Tokay, Pressburg, Buda, stb. Ezek a XVIII. szd-i bélyegzők még csak dátum nélküli egyvonalas helybélyegzők voltak, melyeket követtek utána a különböző formájú és változatos díszítésű további helybélyegzők is. 1817-től postarendelet írta elő a feladás helyén kívül a dátum megjelölését is a levelek előoldalán.

Így az 1820-as évektől kezdve elterjedtek a dátumos helybélyegzők használata. Külföldi minták alapján az osztrák postaigazgatás 1837-ben vezette be egyelőre Oedenburg-ban, majd 1840-ben Agram-ban a központilag gyártott kétkörös helykeletbélyegzőket. Ennek egy egyszerűbb változata, az ún. palmettás kétkörös bélyegzők 1846-47-ben kezdtek elterjedni a magyar postahivatalokban. Ezek száma a bélyeg megjelenésekor kb. 305 volt, azaz kb. 245 postaállomásnak még a régi, úgynevezett postamesteri bélyegzői voltak. Természetesen a legtöbb postaállomásnak több bélyegzője is volt az asztalon, illetve a fiókban tartalékként, mivel amikor az új bélyegzők megérkeztek, akkor a régieket általában nem semmisítették meg.

A fenti rendelet 21. pontja felhívta a postamesterek figyelmét, hogy minden bélyeget pecsételjenek le és ha ismételt felhasználást találnának, azt a küldeményt portózzák meg.

21. §. Eljárás a' levéljegyek ismételt használata ellen. A' postahivatalok a' kebelökben feladatott küldeményekre a' feladási bélyeget úgy nyomandják fel, hogy az részletesen a' levéljegyet érje. Küldemények, mellyek az

előbbeni használatnak a' tanujelét viselő levéljegyekkel ellátva adatnak fel, mint nem bérmentesítettek kezeltetnek.

9.ábra. A rendelet 21. pontja a bélyegek lebélyegzéséről

4. SZABÁLYELLENES, ILLETVE NEM SZOKVÁNYOS BÉRMENTESÍTÉSEK 1850 JÚNIUS 1. UTÁN

Annak ellenére, hogy a rendelet egyértelműen megfogalmazta a követelményeket, azonban sok esetben a lehetőségek az egyes postahivatalokban eltérőek voltak, illetve az egyes részletkérdésekben nem volt egyértelmű állásfoglalás, emiatt az első hónapokban sok érdekes felhasználás adódott.

4.1. Kézi bérmentesítések

Allibunár egy kisebb postaállomás volt Dél-Magyarországon (ma Szerbia) Pancsova és Temesvár között és az első hónapokban nem kapta még meg az új bélyegzőjét, emiatt a postamester ott kézzel ráírta a hely nevét a bélyegekre.

10.ábra. Ajánlott levél 1850. november 24-én Allibunárból Pestre, mindkét bélyeg kézi érvénytelenítésével.

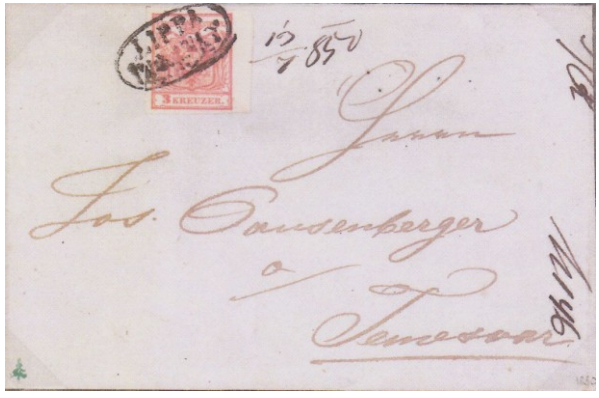
4.2. Kézi dátumkiegészítés a bélyegzés mellett

Több esetben előfordult, hogy a postahivatalnak csak helybélyegzője volt, ilyenkor a dátumot kézzel írták rá, akár a levélre, akár a bélyegre. Karánsebes szintén Dél-Magyarországon található és az új egykörös bélyegzőjét csak 1851 év elején kapta meg, így egészen 1850 év végéig a régi 25 éves megbecsült bélyegzőjét használta, a dátum megjelölésével, betartva a szabályt.

11.ábra. 1850 június 6-i levél Caránsebesről Temesvárra kézi dátumjelöléssel („6/6.50” a jobb felső sarokban).

Karánsebestől nem messze van Lippa, ott is ugyanezt a módszert alkalmazták.

12.ábra. 1850. július 13-i levél Lippáról (Lippai n Banat) Temesvárra, kézi dátumjelöléssel („13/7.850”)

Korotnok Észak-Magyarországon van, Lőcsétől keletre (ma Szlovákia). Ott is az új egykörös bélyegző csak 1850 év végén érkezett meg, addig is a 32 éves régit használták, a bélyegzés mellé írva a dátumot.

13.ábra. 1850. december 2-án Korotnokról feladott első zónás levél Tornára, kézi dátumjelöléssel („2/12”)

Sárkeresztúr egy picike falú a Dunántúl közepén, de a különleges bélyegzése miatt ismert a neve. Ebben a rendkívül ritka bélyegzésbe is a dátumot külön kellett beírni:

14. ábra. 1850.július 8-án feladott levél Sárkeresztúrról Pesthre a postakürtös 1848-ból származó bélyegzéssel, benne a kézírásos dátummal.

4.3. Külön dátum-bélyegző használata

Erdélyben, ahol sok negatív bélyegzést használtak a kötelező dátumfeltüntetési igényt úgy

elégítették ki, hogy a negatív bélyegzés mellett külön dátumbélyegzőt is alkalmaztak. A bélyeg bevezetésekor így megnőtt a változatok száma, attól függően, hogy a dátumbélyegzést hova tegye a postamester. A normális megoldás az volt, hogy mind a negatív bélyegzés, mind a dátumbélyegzés rákerül a bélyegre, mint ahogy tették azt Fogarason.

15. ábra. 1850.július 25-én Fogarasról feladott levél Hermannstadtba (Nagyszeben), ahol mind a feladási helyet jelölő negativ bélyegzés, mind a dátumbélyegzés a bélyegre került.

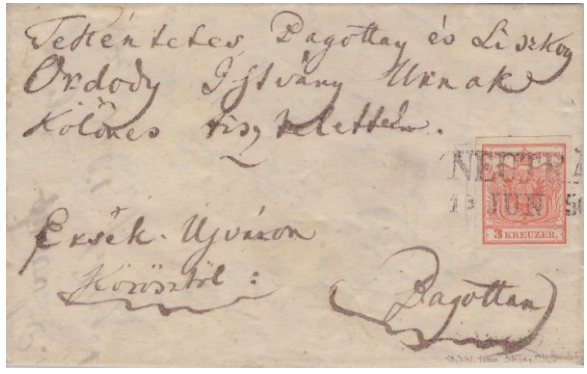
Ennél furább megoldás született Alsóucsán:

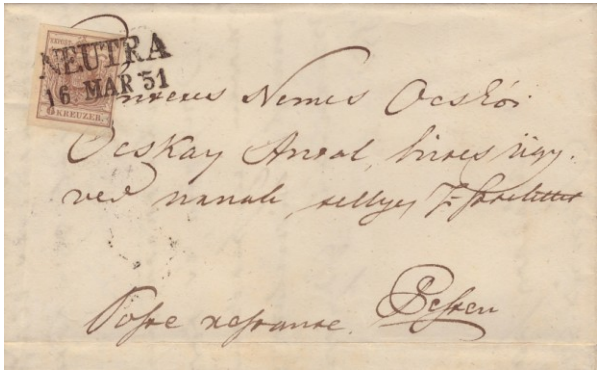
16.ábra. 1850. június 26-án A(lsó)-Utsa-ról feladott levél Hermannstadt-ba (Nagyszeben). A bélyegre került a dátumbélyegzés és melléje a helyet jelölő negatív bélyegzés

4.4. A bélyeg előtti időszak bélyegzőinek a használata

Neutra (Nyitra, Szlovákia) már akkor is nagy település volt, sok bélyegzőjét ismerjük a bélyeg előtti korból. A dátumos vonalbélyegzőjét még 1851 nyarán is használták.

17.ábra. 1850. június 13-i levél Nyitráról Bagottára, a bélyeg előtti korból származó kétsoros, dátumos bélyegzéssel. Tipikus példa arra is, amikor a felső sorba nem lehetett a bélyeget felragasztani, mivel ott a címzés szerepelt. 7,8 cm

18.ábra. A bélyegzést még 1851-ben is használták.

Kaposvár annak idején egy kis városka volt, ma modern korszerű megyeszékhely. Az 1842-ben megkapott szép díszítésű ovális bélyegzőjét még 1850-51-ben is használták.

19.ábra. 1850. szeptember 10-i ajánlott levél Kaposvárról Bécsbe, az 1842-től használt ovális postamesteri bélyegzéssel.

20.ábra. A levél hátoldala, szintén KAPOSVÁR postamesteri bélyegzéssel

4.5. Dupla bélyegzők használata

Némelyik postahivatalban a kezdeti hónapokban ott volt a már megszokott postamesteri bélyegző a bélyeg előtti időszakból és az új kétkörös bélyegző is. A rendelet nem tért ki arra, hogy most vajon a kettő közül melyiket kell használni.

Ilyen eset volt Dunaföldváron (Budapestről délre kb. 100 km-re).

21.ábra. 1850. december 16-án feladott levél D(una)Földvárról Pécsen (Fünfkirchen – „5 Kirchen) keresztül Dombóvárra. A postamester nem tudta eldönteni, hogy melyik bélyegzővel kell érvényteleníteni a bélyeget, emiatt mindkét bélyegzőjét használta.

Hasonló volt a helyzet a győri postamesternél is, csak ő igyekezett mindkét bélyegzést a bélyegre tenni.

22.ábra. 1850. szeptember 5-én Győrből (Raab) feladott levél Pestre, kétféle bélyegzéssel

A Semlini (Zimony) postamesternek is gondot okozott, hogy melyik bélyegzőt mire használja.

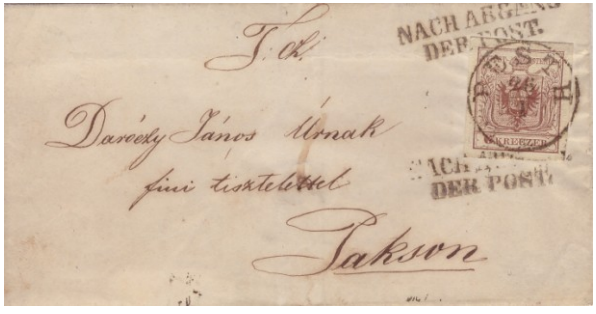
23.ábra. 1850.december 2-án Semlinből Sisseck-re feladott levél kétféle 1850 előtti időkből származó bélyegzéssel

4.6. Késlekedő bélyegzők („Nach Abgang..”) használata

A késlekedő bélyegzőket a miatt vezették be, hogy a nagyobb városokban a postaládába a járat elmenetele után bedobott levelek késését a posta megmagyarázza a címzettnek. Érdekes módón ezt a módszert a postai szervezet még ma is ugyanúgy használja. A bélyeg megjelenését követően nem volt mindenütt egyértelmű, hogy ezt a bélyegzést hol kell alkalmazni, emiatt azt több helyen a bélyegre helyezték el.

24.ábra. 1850. június 5-én Pestről Temesvárra feladott levél, amelyet a postajárat indulása után dobtak be a postaládába. Emiatt került rá a késlekedési bélyegzés („Nach Abgang der Post") a bélyegre és a hely-kelet bélyegző csak melléje.

25.ábra. Még 1851. január 26-án is így alkalmazták a két bélyegzőt, igaz, hogy most már közeledtek egymáshoz.

4.7. Postabélyegző és tolláthúzás együttes használata

Felmerült az a kérdés is a postai alkalmazottak körében, hogy mi a helyzet, ha nem egy, hanem több bélyeg szerepel a levélen. Vajon akkor mindegyik bélyeget le kell a bélyegzővel bélyegezni, vagy csak elég egyet? Ez a kérdés pl. felmerült a korábban már szerepelt Karánsebes községben is.

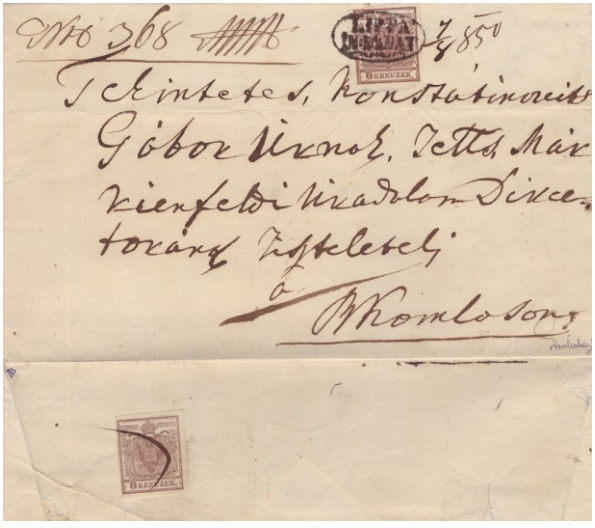
26.ábra. 1850.június 16-án feladott levél Karánsebes-ről Hermannstadt-ba (Nagyszeben). A postamester az egyik bélyeget a helybélyegzővel, míg a másik kettőt tolláthúzással érvénytelenítette.

A Brood-i postamester is sajátos módszert alkalmazott, az egyiket lebélyegezte, a másikat ő is simán áthúzta:

27.ábra. 1850. június 13-án Brood-ból Triesztbe feladott levél, ahol az egyik bélyeg tolláthúzással van értéktelenítve.

Hasonló kérdés merül fel akkor, amikor azt kell eldönteni, hogy elég-e az előoldali bélyeget lebélyegezni és le kell-e bélyegezni a hátoldalon lévőt? Ezt a kérdést a lippai postamester is egy tollháthúzással intézte el.

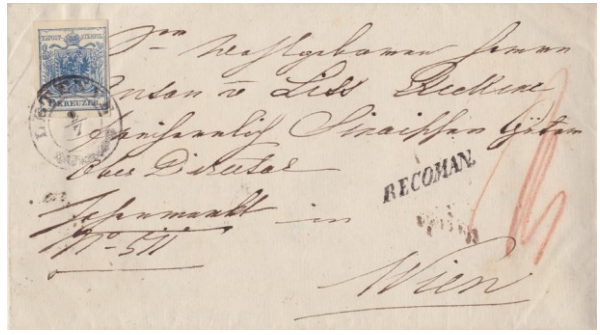

28.ábra. 1850. augusztus 7-én feladott ajánlott levél Lippáról B(ánát)-Komlósra, ahol az előoldali bélyeget a régi postamesteri bélyegzővel, a hátoldali ajánlási bélyeget pedig egy tollvonással értéktelenítették.

4.8. Eltérő bélyegzések használata az ajánlott leveleken

Már az előző példa is bizonyította, hogy nem volt egyértelmű a bélyegzők használata az ajánlott levelek esetében.

A következő példában a letenyei postamesternek is két bélyegző állt rendelkezésére és úgy döntött, hogy mind a kettőt használja az ajánlott levelek bélyegzésénél.

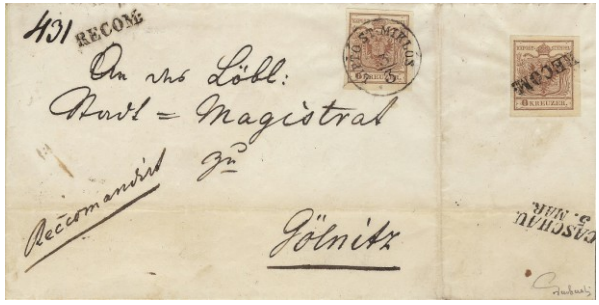

29.ábra. 1850.július 2-án Letenyéről feladott ajánlott levél, ahol az előoldali bélyeg a kétkörös bélyegzővel került lebélyegzésre, ...

30.ábra. .., míg a hátoldali bélyeg az 1850 előtti időből származó postamesteri bélyegzővel.

Az ajánlott leveleknél volt még egy másik lehetőség is, ugyanis a legtöbb postahivatalban voltak külön ajánlási (RECOM) bélyegzők is. Vajon ezekkel mit kellett lebélyegezni?

31.ábra. 1851. március 3-án feladott ajánlott levél Liptó St.Miklósról Göllnitz-be, ahol az előoldali bélyeg a normál hely-kelet bélyegzővel érvénytelenítették, míg a hátoldali bélyeget a RECOM ajánlási bélyegzővel.

Ezt a megoldást a postamester még pár hónappal később, júniusban is folytatta:

32.ábra. Egy ajánlott levél hátoldala 1851. június 5-éről szintén Liptó St.Miklósról

5. ÖSSZEFOGLALÁS

A német-osztrák postai unió által bevezetett változások Közép-Európa postai történetében forradalminak számítottak. Nem volt meglepő, hogy időbe telt, mire a postamesterek és a közönség is hozzászoktak az új munkamódszerekhez. Az előbbi példákon keresztül azt szerettük volna szemléltetni, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi területén milyen nehézségekkel járt az 1850. június 1-i bélyeg bevezetését követően annak helyes használata mind a közönség, mind a postamesterek részéről. Nem titkolt célunk pedig az volt, hogy megismertessük a Kedves Olvasóval ezt a csodálatos világot, amely még ma is számtalan új felfedezést nyújt az elmélyedő kutatók számára.

REFERENCIÁK

Mind a rendeletek, mind a bemutatott levelek a szerzők tulajdonában vannak.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A szerzők megköszönik Bill Hedley FRPSL úrnak az eredeti angol cikk fordításában nyújtott segítségét.

MAGYARORSZÁG ELSŐ INLÁCIÓJA + KÉZIKÖNYV REVIZIÓK

MERVYN BENFORD (SHUTFORD/BANBURY)

A Mafitt székfoglalómban[2] megvitattam az első infláció díjszabásai (1920-27) új rendezését. Ebben a cikkben további adatokat publikálok. Székfoglalóm után beszéltem Visnyovszki Gáborral és Surányi Lászlóval és mindketten egyaránt úgy látták, hogy szükséges lenne felülvizsgálni értelmezésünket erről az időszakról. Ha bármiben tévednék, készséggel elfogadom a tények helyesbítését vagy a véleményeltérést.

A Kézikönyvben táblázata az 1945–46-os második infláció díjtáblájához hasonlít, amikor minden tarifa együtt változott. Pedig az elsőnél nem ez a helyzet. 1922. október 5-én pl. csak a külföldi díjszabás változott, a belföldiek csak később, 1922. november 1-én. Az 5. díjszabás e két kategóriánál szintén eltérő. A külföldi tarifák valamivel hosszabb ideig voltak érvényben, a novemberi belföldi változásokat ezért 5a díjszabásnak tekintem. A feketekönyv és legtöbb bélyegkereskedő az utóbbit 6. díjszabásnak nevezi. Pedig a külföld tarfák az nap nem változtak, tehát ezt nem egy új, 6. díjszabás. Nálam a 6. díjszabás, ami mind a belföldi és külföldi levelekre érvényes volt, csak 1923. április 16-án kezdődött.

Ezután a tarifák együtt emelkedtek az általam 7. 8. 9. 10. és 11. számokkal jelölt díjszabásnál. (A feketekönyvben ezek 8-tól 12-i g vannak számozva.) Az én 12. díjszabásom 1924. április 11-én kezdődött (ami a feketekönyv 13. díjszabása). Még egyszer, nem minden tarifa változott, hanem csak a többségük emelkedett! Június 1-én az egyik díjszabás, amit nem emeltek, csak áprilisban emelkedett, miközben a másik megmaradt a február 21-i díjszabás szerint. Ezen kívül három másik tarifát nem emeltek június 1-én. Ezt egy külön, 13. díjszabásnak tekintem (a feketekönyv 14. díjszabása). 1925. január 1-én két tarifa emelkedetett, viszont a nyomtatvány tarifája csökkent. 1925. október 1-én egyet emeltek (de nem a feketekönyvben), hármat csökkentettek, és emelték a légiposta pótlékot.

Ezeket nem lehetséges külön díjszabásnak tekinteni, mert nem minden tarifa változott. A futott küldemények értékét befolyásolja, hogy milyen hosszú ideig volt a tarifa használva. Nálam az 1924. április 11-i változás nem számít teljes díjszabásnak, mivel csak két második súlyfokozatú tarifa nem változott. Viszont a 1924. június 1-e változás (az én 13. díjszabásom) egy 10 hónapos stabil időszak kezdete volt, amikor csak kisebb emelkedés, néha csökkentés történt. Ezeket sem lehetséges teljes díjszabásváltozásnak nevezni. Az 1925. január 1–i változást 13a díjszabásnak tekintem és az október 1-i t pedig 13b-nek (feketekönyv 14. és 15.). Nálam a pengő-fillér pénzrendszer bevezetése 1926. április 1-én a 14. díjszabás (feketekönyv 16.)

[2] A szerző székfoglalójának magyar fordítása elkészült, de az akkor hosszú időre szünetelő Philatelicában nem jelenhetett meg. A szerk.

A légiposta pótlék 1922. június 22-én lépett érvénybe, de mivel a többi tarifa nem változott, nálam ez a 3a díjszabás.

Az új pénzrendszerben 1926. május 17-én a légiposta díjak megváltoztak, de továbbra is koronában voltak megadva. Ezt a díjszabást én 14a-nak tekintem. Míg a türelmi időszakban a régi inflációs idők bélyegkiadásai még használatban voltak, 1927. január 1-én a tarifákat az új pénznemre váltották át, ez a 14b díjszabásom. Az ajánlási és expressz díjak emelkedtek 1927. január 1-én (a külföldi expressz díj kivételesen nem). A első kilenc hónap alatti díjszabásait nem könnyű köznapi küldeményen megtalálni.

A MAGYAR BÉLYEGEK KÉZIKÖNYVE (FEKETEKÖNYV) PROBLÉMÁI

A javaslatom lényege a díjszabások átrendezése. A feketekönyvet revideálni kell, mert két téves adat is szerepel benne, kettő pedig kimaradt.

JOHN WHITESIDE BIZONYÍTÉKA

Mivel tudta, hogy érdekel ez az időszak, és terjedelmes gyűjteményem volt különösen a rövid használatú hivatalos bélyegekből, John Whiteside az Egyesült Királyságban, aki sajnos már nincs közöttünk, de mint máig nagyrabecsült szakértő maradt meg emléke köztünk, főként a nemzetközi postadíjak és az UPU konverziók elszámolásával foglalkozott, és többször is bevont kutató munkájába.

1. Súlycsoport problémák

John hibát talált az 1925. október 1-i díjszabásoknál a feketekönyvben a kedvezményes postadíjak második súlycsoportnál, a Ausztriába és Németországba irányított leveleknél (ez a Trianoni változások után magasabb lett). A feketekönyv szerint a 2. súlycsoport tarifája Ausztriába 1925. október 1-től 2.000K. Ez csökkentés volt 2.500K-ról az 1924. június 1-i tarifához képest. A többi országokkal kapcsolatban csak "*lásd Ausztria"* van feltüntetve, ami John véleménye szerint ez nem helyes.

Az új, 1926-os pénzrendszer bevezetésével a feketekönyv 16f-t (=2.000K) mutat mind Ausztria, mind Németországnál. Ugyanakkor 20f van Lengyelország, Olaszország, Csehszlovákia és Romániával kapcsolatban. Az SHS tarifák követték Ausztriát, de csak 1921 végéig. John véleménye az, hogy az 1925. október 1-i 2.000K-ra csökkentés csak Ausztriába és Németországba volt érvényes. A többi ország megmaradt 2.500K-nél az 1924. június 1-én érvényes tarifa szerint. A bizonyítékunk alátámasztja, hogy a tarifa megmaradt 2.500K-nél 1925. október 1-én, ami átszámolva 1.000K=8f szerint 20f volt az új pénzrendszerben.

A másik lehetőség az, hogy a tarifák addig követték Ausztriát, de most 1926. április 4-én felemelték az új pénzrendszer bevezetésével. Véleményünk az, hogy az utóbbi nem lehetséges. Több példány kellene kedvezményes tarifával bérmentesített küldeményekből ezekbe az országokba, sajnos a feketekönyv 2.000K-ás küldeményeket jelez Ausztriába és Németországba 1925. október 1-e után is.

Külföldre postázott futott levelek az inflációs időszakból és az azt követő új pénzrendszer bevezetésekor igen érdekesek és tanulmányozásra érdemelnek.

2. Díjszabásváltozások

A feketekönyv táblázatát szemlélve, John meglepődött azon a megállapításon, hogy 1927 áprilisában az új pénzrendszer bevezetésével két tarifa kivételével valamennyit automatikusan átszámoltak a megállapított arányban 1.000K = 8f.

A feketekönyvben a külföldi ajánlási díj megmaradt 5.000K-nak, ami átszámítva 40f volt, ám valóban 48f lett. John meg volt győződve, hogy a külföldi ajánlási díjat felemelték 6.000K-ra. Ennek átszámítása lett 48f. Mindketten találtunk példányokat az új pénzrendszer bevezetése előtt és után, amivel bizonyítható a 6.000K-ás ajánlási tarifa léte.

Az 1. ábrán egy Hollandiába címzett levél van, amin tértivevény díj is szerepel. A külföldi levél tarifája 5.000K. A frankírozás 17.000K. Az ajánlás és a tértivevény ára 12.000K. Ez bizonyítja, hogy a külföldi ajánlás már november 13-án 6.000K-ra emelkedett.

1. ábra levél Hollandiába ajánlással (az új 6.000K tarifával) és tértivevénnyel, tehát 2x6.000K + 5.000K külföldi levél.

A 2. ábrán egy Franciaországba küldött ajánlott levél van 13.500K frankírozással: 5.000K külföldi levél, 2.500K 2. súlyfokozat és megint 6.000K ajánlás. Az UK Specialist Society bebizonyította a PTRT táblázat használatával, hogy a külföldi ajánlás, akárcsak a 2. súlyfokozat tarifája 1925. október 1-én változott meg.

2. ábra ajánlott levél Franciaországba címezve 13.500K frankírozással: 5.000K külföldi levél, 2.500K 2. súlyfokozat és megint 6.000K ajánlás.

A 3. ábra bemutatja a 3x2.000K csökkentett súlycsoport tarifát a feketekönyv szerint, de csak Ausztria/Németországba, ez a kedvezmény nem minden országba volt érvényes.

3. ábra egy példát mutat be a 3x2.000K túlsúlyú küldemény tarifájával, ami csak Ausztriába és Németországba volt érvényes a feketekönyv szerint. A levél frankírozása 16.000K volt (ceruzával megjelölve fent). 4.000K külföldi levél, 6.000K vadonatúj ajánlás és 6.000K túlsúly.

3. Belföldi Express

4. ábra. Expressz levél Kaposvárra az új pénzrendszer díjszabása elejéről, de még az inflációs korona névértékű bélyeggel frankírozva: 7.000K = 56f. 16f levéldíj (2.000K) + 40f expressz díj (mutatja az új 5.000K-ás belföldi expresszdíjat)

Mindketten felfigyeltünk arra, hogy 1926. április 1-én a 6.000K-ás expressz díj nem lett átszámítva az új pénznemre. Az a véleményünk, hogy a díjat csökkentették 5.000K-ra, de ilyen frankírozásra e dátum előtt nem találtunk példát. Viszont több példa van a dátum után, és a Hungarian Society tudja hitelesíteni a belföldi expressz díj változását az új pénznem bevezetéskor.

A 4. ábrán bemutatok egy expressz levelet 1926-ban Kaposvárról küldve 56 fillérrel frankírozva régi névértékű bélyeggel: 16f távolsági levél + 40f expressz díj kifizetve a régi pénznemben (7.000K).

AZ IDŐSZAK MÁS JELLEGZETESSÉGEI

Az inflációs időszak érdekességei meghaladják a feketekönyvben található táblázatokat, díjszabásokat, dátumokat és az értékelést is. Van például egy 1922-ben Kieferstädtel-be küldött levelem, amielynek nem lehetett 12, esetleg túlsúlya esetén legfeljebb 20 koronánál több, mégis 150K van rajta. A boríték felső részén a feladó kézírásával ‘Túlfrankírozva 150K’ van feltüntetve. Fogalmam sincs, hogy mi lehett a célja ezzel!

1. Helyi expressz

Ez a díjszabás külön figyelmet igényel. A díjemelkedések arányai az 1. infláció éveiben 1923 augusztusáig oly magasak voltak, hogy a magasabb költség miatt nem volt érdemes használni a helyi expressz kézbesítést. A feketekönyv megemlíti, hogy ez a szolgáltatás különlegesen Budapesten volt érvényes. Rendkívül érdekes lenne esetleg ilyen szolgáltatást találni más városokból is.

A feketekönyv 1923. augusztus 13-i táblázatából hiányzik a helyi expressz díj. Ezt megmagyarázzák egy rövid, külön paragrafusban a 427. oldal alján. Érdekes, hogy ezt a díjszabást később "sürgősnek" hívták és az 1940-es évekig létezett. Ez a díjszabás csak napközben kézbesíthető levelekre volt érvényes. Mégis jó volna egy éjszakai kézbesített levelet találni az arra vonatkozó tarifával!

A feketekönyv közli ezeket az adatokat, de nem a díjtáblázatban. A 427. oldalon felvilágosítást nyújt rendszerről, s említi, hogy a szolgáltatás az új pénzrendszer alatt is érvényes volt kisebb módosításokkal kb. 1948-ig.

Az infláció további éveiből öt példányom van, amelyeken a különleges kézbesítési díj a normál levél háromszorosa volt. 1923-ban a kiszabott minimum díj magasabb volt, mint a távolsági levéldíj, ami 200K volt. A helyi levél 100K volt, helyi expressz 500K, összesen 600K. Tehát a 3x100K frankírozás csak a díj fele volt. 1930, 1940 és 1945-ben kisebb változásokat vezettek be az elszámolásban vagy a minimum díjszabásban. Szintén egy érdekes gyűjtési terület, ami megérdemelne egy alaposabb kutató munkát.

5. ábra

Az 5. ábra egy helyi levelet mutat az expressz kezelésre utaló, kézírásos ”Sürgős” jelzéssel. 1924 augusztusában a helyi levéltarifája 1.000K, expressz 6.000K, összesen 7.000K. Az új kezelési utasítás szerint csak a helyi levéldíj háromszorosát kellet fizetni, ebben az esetben az 3x1.000K, plusz a helyi ajánlás 1.500K, összesen 4.500K. Tehát 2.500K-van olcsóbb volt a normál expressz kezeléshez képest.

6. ábra

A 6. ábra problémát jelent számomra. Szeretném, ha valaki tudná tisztázni számomra. Ez egy 1924 júniusában postázott helyi ajánlott levél. A levéldíj 1.000K, ajánlás 1.500K, viszont 4.500K-val van frankírozva. A címoldalon kézírásos '*Sürgős*' szó van. Talán a postatisztviselő azt hitte, hogy helyi expressz küldemény? Ha az lett volna, akkor a postadíj 3x1.000K + 1.500K ajánlás, összesen 4.500K volt. A feladó kívánt expressz kézbesítést?

A bélyegek alatt van egy kétsoros, keretezett bélyegzés, de nem tudom elolvasni. A bekezdés AZ EXPRESS KÉZBESÍTÉS MEG-ÉRKEZETT – BUDAPEST 19 – és ceruzával 24, de ezt még több számjegy követi, ami úgy tűnik, hogy 28-al végződik. A bélyegzésen június 24. dátum van. A '*Sürgős*' szót több vonallal áthúzták! A legtöbb expressz küldeményen, beleértve ezt a helyi expressz levelet, a 'M. KIR, KÖZPONTI TÁVÍRÓ-HIVATAL BUDAPEST' bélyegzés van, rendszerint a küldemény hátoldalán. Úgy vélem, hogy ezt volt a hivatal ahol az ilyen küldeményeket kezelték. Erről a borítékról ezt hiányzik. Mi az eset ezzel a levéllel? Bárki felvilágosítását örömmel venném.

Mindez jó alkalmat nyújt egy érdekes postatörténeti gyűjtési területhez. Ez az első inflációs időszak talán érdekesebb is, mint az II. világháború utáni. Hármaslyukasztású bélyegek, hivatalos küldemények, a városi expressz rendezése az időszakon belül mind további érdekes lehetőséget nyújt a tanulmányokhoz. Az érdekességek gyűjtése az 1926-os új pénznem bevezetése után is folytatható, mivel az inflációs bélyegek használhatók voltak az 1927. április 1-i g tartó türelmi időszakban is.

2. Hivatalos küldemények

1921. július 1-én új, különleges bélyegek jelentek meg a hivatalos küldemények bérmentesítésére. Az addig érvényes szabályokat megváltoztatták, legalábbis hogy ki fizeti a portót. Sok esetben a nyomtatványon vagy a levélborítékon előre nyomtatott szöveg utalt arra, hogy a hivatal vagy a címzett fizette a portót.

Ha a címzett volt köteles fizetni (pl. ”*Portóköteles*”), akkor portóbélyegekkel rótták le a rendes levélre vonatkozó tarifát. A ”*Portómentes*” szöveg ingyenes kezelést jelentett. A hivatalok közti küldeményeken ”*Hivatalból*” vagy valami hasonló szöveggel jelezték a küldemény hivatalos státusát és ezek rendszerint ingyenesen voltak kezelve. A hivatalos bélyegek megjelenésével speciális elszámolási időszak indult és ez új kérdéseket hozott a gyűjtők és a kutatók számára. Az én logikám szerint az a 2a díjszabás.

John Whiteside ebben az új rendszerben azt látta, hogy a Posta a hivatalos küldemények forgalmi terjedelmét kívánta ellenőrizni és értékelni, talán anyagi viszonyokból, esetleg biztonságból. Ebben az időszakban is alkalmazták az Aratós/Parlamentes íveken háromszög alakú hármas lyukasztást a két középső sorban fekvő bélyegen. Kétszer is említették nekem, hogy ez az eljárás biztonsági célú volt. Mivel ezt a hivatalos bélyegeknél is alkalmazták, a közalkalmazottakra és a hivatalokra is kiterjedt a bizalmatlanság, úgy mint az egész lakosságra.

Ezek az új, hivatalos bélyegek igazi változást tükrözik. Megjelenésükkor a felár 10% volt a névértéken felül. Az első súlycsoport 20g-ról 100g-ra emelkedett és ez ösztönözés volt a használatra. Ez nem számított semmit, ha csak egy szimpla lapot vagy összehajtott nyomtatványt adtak fel. Ezt a hivatalos díjszabást szinte kizárólag iratot tartalmazó levelekre szánták. Más küldeményeknél az olcsóbb, szabványos díjszabás, amit a köznép használt, előnyösebb volt, habár a megkülönböztetés a levelezőlap és nyomtatvány között sokszor úgy tűnik mintha helyi szabályértelmezésen múlott volna.

7. ábra. Album lapon azonos a nyomtatványok, melyeket kb. egy időben postáztak, három különböző díjszabás szerint.

A fenti album lapon nagyon hasonló hivatalos nyomtatvány látható három különböző frankírozással. Köztük egy, mint levél az új díjszabás szerint.

A díjváltozások követték a polgári postatarifákat, a névértékek hamarosan fillérről koronára emelkedtek. Az gyorsuló infláció miatt felülnyomásos bélyegre volt szükség. A rövidebb időtartamú periódusokból elég nehéz küldeményeket

találni. A 2. és az 5. díjszabásból több anyag maradt meg.

Három év után ez a rendszert megszüntették. 1924. július 1.-ével új szabályok léptek érvénybe. A hivatalból hivatalba küldemények ingyenesek lettek a feladónak ha '*Hivatalos felszólításra*' vagy hasonló szöveget írtak a borítékra. Ebben az esetben a címzett hivatal lett köteles kifizetni a portót. Az eljárás részletei tisztázatlanok előttem, nem tudom biztosan, hogy a hivatalok miként könyvelték el a költségeket. A hivatalos küldemények és a szabályok jó kutatási és gyűjtési lehetőséget nyújtanak.

Ez a rövid három év, sima kezdettel és véggel, központosított gyűjtési alkalmat nyújt. , Orbán Ferenctől eredő, korabeli információ szerint Roger Morrell-el (az UK Society szerkesztőjével) tanulmányoztuk az *ajánlást* a hivatalos küldeményeken. Orbán az "*ajánlott*" szót használta úgy mintha „*postai*"' ajánlás lett volna. Roger viszont felfedezte, hogy ez a magyar szó másképpen értelmezhető. Többek közt a "*Tértivevény*" használata, mint kézbesítési bizonyíték is egy része ugyanennek a kérdésnek, pl. a hivatalos írtatoknál – talán díj kifizetése az ajánláshoz hasonló szolgáltatást jelentett.

Orbán talán rosszul fordította le a tárgyhoz tartozó német szakirodalmat. Ő azt állította, hogy a postai ajánlás használata kötelező volt a hivatalos küldeményekre – egy 200 éves szabály szerint viszont a hivatalos küldemény többségét ajánlás *nélkül* adták fel. A küldeményeket külön-külön kellett bejegyezni a hivatali könyvbe, amikor sorszámot kaptak. Angolul ez azt jelenti, hogy fel lettek jegyezve, de ez nem jelentett postai ajánlást. Az UK Society úgy gondolja, hogy több információra van szükség a küldemények körül, mert nem tudom, hogy ki fizette ajánlást, amikor ezt használták. Minden hivatal érdeke volt a biztonság. Amikor egy küldemény "*Portóköteles*" volt, szükséges volt-e az ajánlásra?

Illustration 8

Van nálam egy boríték, amit egy Székesfehérvári hivatalból küldtek postai ajánlással Városhídvégre (8. ábra.). Csak a hivataloknál lehetett hivatalos bélyegkészlet, a kézbesítő postahivatalnál nem! John-nál és nálam 135 levél volt hivatalos bélyeggel frankírozva, de csak 9 borítékon használtak portóbélyeget.

Orbán szerint a hivatalos küldeményeket a postán kellett feladni ahol beírták egy jegyzőkönyv-

be. Ha az utcai levélszekrénybe dobták be, akkor a bérmentesítés dupláját kellett fizetni. A postai szabályok foglalkoztak a levélszekrényben feladott küldeményekkel és ezeken külön bélyegzőt használtak. Úgy tűnik, hogy így nem volt szükség minden küldeményt a postára vinni és beíratni a jegyzőkönyvbe. Az ajánlott küldeményeket viszont szükséges volt a postán feladni.

A 9. ábra egy hivatalos levelet mutat, amin a bérmentesítés duplája a rendes tarifának. Nincsen rajta más bélyegzés. Igazolja-e azt a szabályt, amit Orbán ismertetett? Vagy talán itt is tévedett? Nagy filatéliai könyvtára volt. Több példányra és kutató munkára lenne szükség.

A 9. ábrán egy hivatalos levél van 600K bérmentesítéssel, ami pontosan duplája a levéldíjnak: talán ez egy levélszekrényben feladott küldemény példája dupla tarifával, mert külön kezelést igényelt a postán? Nincs rajta a levélszekrényben feladott bélyegzés. Véletlenül hiányzik vagy valóban egy ritka bizonyíték Orbán magyarázatára a dupla bérmentesítési szabályhoz a külön kezelési munkát igénylő, levélszekrényben feladott küldeményekre?

A hivatalok pénzutalványokat és csomagokat is küldtek, amit a hivatali bélyegzőkkel használt hivatalos bélyegek mutatnak. A posta szállítólevelekre azonban okirati illeték és nem posta bélyeg van nyomtatva és annak a névértéket beszámították a nyomtatvány árába. Ebben az időszakban a szállítólevelek hátoldalán 30f-es hivatalos bélyeget találunk, ami később 70f-re emelkedett. John szerint az első oldalon nyomtatott ár emelkedését jelentette.

10. ábra. Bemutatja a 70f-es illeték áremelkedést, hivatalos bélyegekkel a hátoldalon.

A 10. ábrán egy szállítólevél látható 70f-es illeték díjjal. Mind a 60f-es és a 10f-es bélyeg hármas lyukasztású.

UTOLSÓ GONDOLATOK

Visnyovszki nem helyeselte a légiposta díjak befoglalását az új táblázatba. Szerintem ezek magukban is mutatják az inflációt. 1926. május 17-én ezeket a díjakat a felére csökkentették és a kötelező, külön expressz kezelést megszüntették. Van egy borítékom, amit négy hónappal később küldtek, amin a feladó megfizette vagy megfizetették

vele az eltörölt express díjat – 10 .000K-t. Az egész infláció története tele van rendellenességgel, nem is szólva a gyakori díjváltozások, vagy bélyeghiány miatt okozott tévedésekkel.

Kisebb névértékű összefüggések bemutatása egy gyűjteményben vagy kiállítási anyagban látványos. A Köztársaság után használt Aratós és a Parlamentes bélyegek mellett jól festenek a Madonnás bélyegek. Az első alkalmi bélyegekkel vegyes bérmentesítést lehetett használni. A három Jókai bélyeg csak 1925 februárjában volt érvényes. Az 500K és az 1.000K-ás hivatalos bélyeg új vízjellel is megjelent. A 20f-es ismert fordított HIVATALOS szöveggel – a magyar filatélia nagy ritkasága.

Ahogy a magasabb névértékű bélyegekre szükség lett, az alacsonyabb névértékeket fokozatosan érvénytelenítették – ez megint befolyásolhatja az értékelést. A rövid három éven belül már 1923-ban bizonyos hivatalos bélyegeket kivontak a forgalomból, a javát 1925. január 31-én, egypárat 1925. június 30-án. A hivatalos rendszer vége 1924. június 30.-a volt. Az 1924. június 1-i díjváltozás rövidnek látszik, de a bélyegek még egy évig forgalomban maradtak. Van egy borítékom 1927-ből 4x3.000K-val.

Pénzutalványokat, csomag szállítóleveleket és több mást díjszabást nem tudtam belevenni a cikkembe. Ezeket is lehetséges kalkulálni – ha komplikáltak is – és egy következő tanulmányban egyeztetni, amit már Mafitt tagságom elején is javasoltam. Most megpróbálok új a lehetőséget nyújtani ezek további megtárgyalásához és kutató eredményeink folytatásához. Remélem, hogy amikor az ilyen filatéliai anyagot értékelnek, a díjszabás érvényes időtartalmát jobban értelmezik és sok más érdekes dolgot is felismernek és megbecsülnek.

Angolból fordította: Kőhalmi Csaba

POSTAI DIJAK 1920-1927

IDŐSZAK	1	2	2a	3	3a	3b	4	4a	5	5a	6	7	8	9	10	11	12	13	13a	13b	14	14a	14b
ÉV	1920		1921	1922							1923				1924				1925		1926		1927
HÓ/NAP	1.1.	6.1.	7.1.	1.1.	6.22.	7.28.	8.1.	9.15.	10.5.	11.1.	4.16.	7.1.	8.13.	10.1.	1.1.	2.21.	4.11.	6.1.	1.1.	10.1.	4.1.	5.17.	1.1.
LEVÉL																							
Helyi																							
20g	60f	1k		2k			4k			15k	25k	40k	100k	150k	300k	600k	1000k				8f		
+20g	20f	20f		50f			1k			10k	15k	40k	100k	150k	250k	500k							
40g																					12f		
250g																					16f		
500g																					24f		
+20g	60f	1k		2,5k			5k			25k	40k	80k	200k	350k	500k	1000k	1500k	1800k	2000k		16f		
+20g	20f	20f		50f			1k			10k	15k	40k	100k	150k	250k	500k	500k	1000k					
40g																					24f		
250g																					28f		
500g																					40f		

IDŐSZAK	1	2	2a	3	3a	3b	4	4a	5	5a	6	7	8	9	10	11	12	13	13a	13b	14	14a	14b
ÉV	1920		1921	1922							1923				1924				1925		1926		1927
HÓ/NAP	1.1.	6.1.	7.1.	1.1.	6.22.	7.28.	8.1.	9.15.	10.5.	11.1.	4.16.	7.1.	8.13.	10.1.	1.1.	2.21.	4.11.	6.1.	1.1.	10.1.	4.1.	5.17.	1.1.
Külföldi																							
Egyezm.																							
20g	60f	1k		4,5k			9k		40k		75k	175k	350k	600k	1000k	1800k	3000k	4000k			32f		
+20g	20f	20f		3k			6k		25k		50k	125k	250k	400k	750k	1200k	2000k	2500k		2000k	16f		
Teljes																							
20g	1k	2,5k		6k			12k		50k		100k	250k	500k	800k	1400k	2500k	4000k	5000k			40f		
+20g	60f	1,5k		3k			6k		25k		50k	125k	250k	400k	700k	1200k	2000k	2500k			20f		
LEVELEZŐLAP																							
Helyi	40f	60f		1,5k			2k			6k	10k	20k	50k	90k	200k	400k	600k				4f		
Orsz.	40f	60f		1,5k			2k			10k	20k	40k	100k	150k	300k	600k	1000k				8f		
Külf.																							
Egyezm.	40f	60f		3k			5k		22k		45k	110k	220k	350k	600k	1100k	1800k	2400k		2000k	16f		
Teljes	40f	1k		4k			7k		30k		60k	150k	300k	500k	800k	1500k	2400k	3000k		2500k	20f		
AJÁNLÁS																							
Helyi	1k	2,5k		6k			12k		50k		25k	50k	100k	150k	300k	600k	1000k	1500k			12f	15f	
Orsz.	1k	2,5k		6k			12k		50k			100k	200k	300k	500k	1000k	1500k	2200k	2500k		20f	30f	
Külf.	1k	2,5k		6k			12k		50k		100k	250k	500k	800k	1400k	2500k	4000k	5000k			48f	50f	
EXPRESSZ																							
Orsz.	1,20k	3k		12k			24k		100k		200k	250k	500k	800k	1500k	2500k	4500k	6000k			40f		50f
Külf.	1,20k	3k		12k			24k		100k		200k	500k	1000k	1600k	2800k	5000k	8000k	10000k			80f		
NYOMTATVÁNY																							
a. Kis bor.																							
10g							50f																
b. Minden																							
50g	15f	20f		50f			1k																
10g										1k	2k	5k	10k	20k	50k	100k	200k	300k	200k				2f
50g										2k	4k	10k	20k	40k	100k	200k	400k	500k	400k				3f
+50g										2k	4k	10k	20k	40k	100k	200k	400k	500k	400k	300k			
100g																							6f
250g																							12f
500g																							20f
1kg																							40f
2kg																							70f
3kg																							1P
HIVATALOS																							
Levél																							
Helyi																							
/mind/		*	1k	2k			4k			15k	25k	40k	100k	150k	300k	600k	1000k						
Orsz.																							
100g			1k	2,5k			5k			25k	40k	80k	200k	350k	500k	1000k	1500k	1800k	**				
Nyomtatv.																							
100g												5k	10k	20k	50k	100k	200k	300k					
+100g												10k	20k	40k	100k	200k	400k	500k					

HÍREK

HUNFILA 2019 BUDAPEST

Az idei HUNFILA helyszíne a budapesti Stefánia Palota – Honvéd Kulturális Központ volt. E kiállítással a világ első hivatalos postai levelezőlapja megjelenése 150. évfordulójának állítottunk emléket.

A magyar kiállítók mellett Ausztria, a Cseh Köztársaság, Horvátország, Lengyelország, Nagy Britannia, Németország, Portugália, Románia, Spanyolország, Szlovákia és Szlovénia kiállítói vettek részt kiállításunkon.

Az összes FIP versenyosztály mellett a tiszteleti osztályban az utóbbi évek és a Mafitt legsikeresebb magyar és külföldi kiállítóinak magyar vonatkozású gyűjteményei voltak láthatók. Palmares itt: http://www.mabeosz.hu/hunfila-2019-temafila

A gyűjteményeket nemzetközi zsűri értékelte, amelyben 5 FIP zsűror volt, közöttük két magyar, Czirók Dénes és Glatz István. A Mafitt tagjai közül Bánás Artúr, Dunai Péter (FEPA), Fülöp Sándor, Szücs Károly és Vendel József is a zsűri tagjai voltak.

A Nemzeti Nagydíjat, a legjobb magyar témájú gyűjtemény kiállítójának járó gyönyörű herendi porcelánvázát osztrák kiállító, Herbert Kotal nyerte „Ungarn 1867-1887; Die Briefmarken-Ausgaben der ungarischen Postverwaltung, die ersten zwanzig Jahre” című gyűjteményéért.

Bélyegdiplomáciai sikernek értékeljük, hogy meghívásunkra hazánkba látogatott a FIP tavaly megválasztott ausztrál elnöke Bernard Beston, a FIP európai igazgatója Yigal Nathaniel, valamint a FEPA elnöke, José Ramón Moreno képviseletében Bojan Bračič, a szervezet titkára.

Glatz István,
a kiállítás Szervezőbizottságának elnöke

A nemzetközi zsűri a FIP elnökkel és FIP igazgatóval [balról jobbra Szücs Károly, Vojtech Jankovič (FIP-Szlovákia), Bedřich Helm dr. (FIP-Cseh Köztársaság), Bernard Beston (FIP elnök), Czirók Dénes (FIP), Glatz István (FIP), Yigal Nathaniel (FIP igazgató), Adriano Bergamini (FIP-Svájc), Vendel József, Fülöp Sándor, Lóránt Ürmös (konzultáns)

ATLANTIC ALPEN-ADRIA 2019

2019. október 2-6 között az Atlanti Óceán közelében a portugáliai Viana do Castello sportcsarnoka adott helyt az Alpok Adria munkaközösség tagjaival kiegészített nemzeti kiállításnak. A nemzetközi zsűri munkáját tiszteletbeli zsűri elnökként José Ramon Moreno, a FEPA leköszönő elnöke segítette és az irodalmi munkacsoportot személyesen is irányította.

Érdekes volt látni, hogy portugál társaim a külalakkal nem törődtek (mindenkinek 5 pontot adtak), de érdemi vita nélkül folyt a zsűrizés, az összeolvasásnál sem voltak vérre menő viták. Két nagydíjat adott ki a zsűri, mindkettőt portugál gyűjtő kapta. A kinti rendszerben, aki a versenyosztály legjobbja, az a további 5 évben már csak a bajnokok osztályában vehet részt. Emiatt így mindig van bajnokok osztálya a nemzeti kiállításokon. Íme a magyar kiállítók eredményei:

Czirók Dénes: Magyarország postatörténete 1750-1850 **95 pont** – nagy arany + Best in Class

Glatz István: Külföldre irányuló küldemények 1900-1916 **88 pont** – arany

Nagy Gábor: A polgári posta a háború szolgálatában **85 pont** (egykeretes) –arany

Szücs Károly: A szignetták világa magyar szemmel **87 pont** – arany + Best in Class

Szücs Károly: Fiscal Philately of Hungary **96 pont** – nagy arany + Best in Class

Mivel kiállítóink több versenyosztály legjobbjának bizonyultak (PH, REV, LIT), különdíjként három míves, aranyozott ezüst függőt hozhattam haza.

Gratulálunk a magyar kiállítóknak, akik valamennyien tagjaink, így kitűnő eredményeik a Mafitt jó hírét is növelték.

A többi különdíjra bármelyik zsűritag tehetett javaslatot minden megkötöttség nélkül. Ezt okos ötletnek tartom, mert így olyan első kiállítót is különdíjjal lehetett jutalmazni, akinek pontszáma ugyan alacsony volt, de a közönségnek izgalmas érdekességeket mutatott be, leginkább az elmúlt évekből.

A portugál szervezők Pedro Vaz Pereira elnökkel az élen rengeteg munkát fektettek a kiállításba.

Nyomtatott Palmares nem készült, csak interneten kaptuk meg, amely olvasható a FEPA News internetes változatában.

Dr. Lővei György
magyar komisszer és zsüror

„Best in Class” díjaink

A lap a Mafitt tagjainak ingyenes, a remittendát 1.800 forintos önköltségi áron a MABÉOSZ székház cserenapjain értékesítjük.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött, húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar,
és párhuzamosan angol nyelven is (utóbbi 50 alatti példányban.)

Újságunk teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető:

www.mafitt.hu

2014

2015

XXX. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47.Bélyegmúzeum, Mafitt e-mail: info@mafitt.hu

A Philatelica nyomdai kivitelezéséhez a Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány nyújt támogatást.

20
1

Philatelica

Philatelica 2020/1

Tartalom:

Czirók Dénes FRPSL:

A távirati postautalványok bevezetése és azok típusai 1868-1900 1.

Dr. Nagy Ferenc:

Filatéliai különlegességek a háború végén 1944-45 – első rész 24.

Hírek 40.

Szerkesztő: Szücs Károly, a Mafitt titkára
Fordító: dr. Homonnay Géza, a Mafitt elnöke és Kőhalmi Csaba

Tanácsadás és lektorálás: Mervyn Benford, a Hungarian Philatelic Society in Great Britain tagja
Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke

A TÁVIRATI POSTAUTALVÁNYOK BEVEZETÉSE ÉS AZOK TÍPUSAI 1868-1900

CZIRÓK DÉNES FRPSL (ZALAEGERSZEG)

A Philatelica 2018/1 számában részletes tanulmány jelent meg az első (kék színű) postautalványokról és azok típusairól. Jelen tanulmány annak szerves folytatása.

1. IRODALMI ELŐZMÉNYEK

Az előző anyagot is az irodalmi előzmények átnézésével kezdtem, gondoltam ehhez a témához is bőséges forrásokat fogok találni neves elődeink munkáiban. Míg az 1867-es kiadásnál a díjjegy nélküli postautalványokat a Monográfia III. kötete 10 oldalon részletesen bemutatja („értékcikkpótló előttesek" megnevezéssel), addig a távirati postautalványok bevezetéséről és azok típusairól egyetlen egy szót sem találtam. Ugyanez a helyzet az 1871-es kiadás esetében is.

Körbenéztem a sokrétű külföldi szakirodalomban (az angol, az amerikai és a német munkaközösségek írásaiban) is, ez a téma ott is eléggé szegényes. Így nem maradt más hátra, mint az eredeti rendeleteket és a filatéliai forrásokat tanulmányozni.

2. POSTATÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK

Mint az előzőekben már írtam, a postautalványon történő pénzküldést az osztrák postaigazgatás már 1850. október 1-től bevezette, de az annyira körülményes volt, hogy széleskörűen nem terjedt el.

Az igazi áttörést a postautalványozás terén az 1867. február 13-án megjelent és 1867. január 21-én aláírt és 1867. március 15-től hatályos és a kocsipostára vonatkozó új császári rendelet teremtette meg.

Verordnungen
für die
Oesterreichischen Post-Aemter.

№ 5. Redigirt im Handels-Ministerium. Mittwoch, den 13. Februar 1867.

Inhalt: Kaiserliche Verordnung vom 21. Jänner 1867, wegen Ermäßigung der inländischen Fahrpost-Gebühren. — Verordnung des Ministers für Handel und Volkswirthschaft vom 31. Jänner 1867, betreffend den Vollzug der kaiserl. Verordnung vom 21. Jänner 1867 wegen Ermäßigung der inländischen Fahrpost-Gebühren.

Kaiserliche Verordnung vom 21. Jänner 1867,
wegen Ermäßigung der inländischen Fahrpost-Gebühren.
Giltig für das ganze Reich.

1.ábra. Az 1867. február 13-án megjelent és 1867. március 15-én hatályba lépő császári rendelet az új kocsiposta díjszabásról

Ennek a rendeletnek a 13-dik pontja foglalkozik eléggé szűkszavúan a postautalványozás reformjáról.

13. Für Geldanweisungen bis zum Betrage von 25 fl. öst. Währ., welche künftighin von und nach allen Postämtern des Inlandes ausgestellt werden können, ist eine gleichmäßige Gebühr von 10 Neukreuzern zu entrichten.

14. Die Provision für Nachnahmen im internen Verkehre ist bis zu einem Nachnahmebetrage von 50 fl. öst. Währ. mit 3 Neukreuzern, bei höheren Nachnahmen aber für den Mehrbetrag über 50 fl. öst. Währ. mit 2 Neukreuzern für je 5 fl. öst. Währ. oder den Theilbetrag hievon zu berechnen.

Der geringste Betrag der Provision wird mit 6 Neukreuzern festgesetzt.

15. Diese neuen Bestimmungen haben mit 15. März l. J. in Wirksamkeit zu treten.

16. Die künftige Regulirung der Nebengebühren und die weitere allgemeine Ausdehnung des Institutes der Geldanweisungen und Postnachnahmen, sowie die Feststellung der Bedingungen, unter welchen bei einzelnen größeren Postämtern Geldanweisungen in höheren Beträgen als 25 fl. öst. Währ. vermittelt werden können, überlasse Ich Meinem Handelsminister.

Wien, den 21. Jänner 1867.

Franz Joseph m. p.

2.ábra. Az 1867. február 13-án megjelent és 1867. március 15-től hatályba lépő császári rendelet postautalványra vonatkozó része

Azt írja: „*A 25 Ft osztrák értékű postautalványokra, melyek a jövőben minden belföldi postahivatalnál felvehetők, egy egységes 10 újkarcárnyi díj szedendő be*.”

Még szerencse, hogy a rendelet végén (16. pont) odaíratta a császár, hogy „… *a jövőbeni szabályozást átengedem a kereskedelmi miniszteremnek”*.

A kereskedelmi miniszter élt is ezzel a jogával és az 1867. január 31-én kiadott 1430-150 sorszámú részletes rendeletében közel 3 oldalon foglalkozott a postautalványozás rendjével. Persze érezte, hogy ez sem lesz még elegendő, így a rendelet végére odaírta, hogy „*További instrukciók, különösen a postautalványozás gyakorlatát illetőn még következnek*”.

13. Die Postämter werden angewiesen, sich vorläufig mit den Bestimmungen der kaiserlichen Verordnung, dann der Verordnung des Handelsministers genauestens bekannt zu machen.

Die nähere Instruction, insbesondere hinsichtlich des Verfahrens bei Postanweisungen wird folgen.

Wien, den 31. Jänner 1867.

3.ábra. Az 1867. január 31-i kereskedelmi miniszteri rendelet utolsó paragrafusa

1867. február 26-án aztán megjelent egy több mint 20 oldalas rendeletet, amelyet nemrég sikerült a Postamúzeum Könyvtárában megtalálni. Ebben már minden részletre kiterjedően szabályozva van a postautalványok feladása és átvétele körüli teendők.

Unterricht

über das Verfahren mit Postanweisungen.

A.

Allgemeine Bestimmungen.

§. 1.

Vom 15. März 1867 ab können an allen Orten des Inlandes, an welchen Postämter oder Postexpeditionen bestehen, sowie bei der k. k. österreichischen Postexpedition in Belgrad Geldbeträge bis einschließlich 25 fl. österr. Währ. zur Zahlung an allen anderen österreichischen Postorten angewiesen werden.

An Orten, an welchen neben dem Hauptpostamte noch Filialpostämter (Bahnhof-Postämter, Stadtpost-Expeditionen) bestehen, hat in der Regel die Einzahlung solcher Geldbeträge, sowie deren Auszahlung nur beim Hauptpostamte stattzufinden.

Eine Ausnahme tritt vorläufig nur bei Wien ein, wo die Ein- und Auszahlung auch bei den innerhalb der Linien Wiens befindlichen Filialämtern, nämlich: bei dem Postamte Alservorstadt, Josephstadt, Neubau, Mariahilf, Wieden, dann bei den Postämtern am West- und Südbahnhofe geschehen kann.

4.ábra. Az 1867. február 26-án megjelent és 1867. március 15-től hatályba lépő 20 oldalas rendelet első oldala a postautalványozás bevezetésének részleteiről

Ez a rendelet még az osztrák postaigazgatás ideje alatt jelent meg, így elvileg még az 1864-es (kétfejű sasos kiadás) kiadású bélyegekkel is lehetne postautalványt találni, de ez idáig magyar felhasználásút még nem találtunk. (Az első ismert példány 1868. március 19-i dátummal szerepel – ld. az előző tanulmányt). (A többi osztrák tartomány területéről sem ismerünk postautalványt 1864-es kiadású bélyeggel, sőt az első ismert postautalvány későbbi dátumú, mint az előbb említett magyar felhasználású.)

Az osztrák és a magyar postaigazgatás 1868. január 1-től közösen felemelte a korábbi 25 Ft-os utalható összeghatárt 50 Ft-ra, emiatt a magyar szervezet 1867. december 19-én kiadott egy rendeletet (PRT 20/1867.december 28.), amelyben kihirdették az összeghatár felemelését. A feladás díja nem változott, ugyanúgy 10 Krajcár maradt, mint a 25 Ft esetében volt.

A rendeletek hatására a teljes monarchiában széleskörűen elterjedt a postautalványok használata, de nyilván azok lassúsága gátolta a gyorsan fejlődő ipar és kereskedelem igényeit, emiatt a független magyar postaigazgatás (egyeztetve a császári Kereskedelmi Minisztériummal) 1868. május 20-tól bevezette a távirati pénzutalványok feladását is.

3. AZ 1868. ÁPRILIS 20-I RENDELET

RENDELVENYEK

A

MAGYAR POSTA-HIVATALOK SZÁMÁRA.

Közrebocsátja a kereskedelmi ministerium.

11. sz. Pest, april 25-én 1868.

Tartalom.

A távirda közvetitésével eszközlött pénzutalványozások. — Az Ó-Szinezeki postahivatal felhatalmazása az 50 forint összeget meghaladó postautalványok elfogadására és kifizetésére. — A kőolaj-nemü küldemények postai szállitásának megtiltása. — Uj postaintézetek. — Változások. — Szemlyiszetek. — Pályázatok.

Inhalt.

Vermittlung von Geldanweisungen im telegraphischen Wege. — Ermächtigung des k. ung. Postamtes zu Alt-(Civil)-Siszek zum Geldanweisungsgeschäfte über 50 fl. — Verbot der Beförderung von Steinöhlsendungen mittelst der Post. — Neue Postanstalten. — Veränderungen. — Personalnachrichten. — Concurse.

A távirda közvetitésével eszközlött pénzutalványozások.

Vermittlung von Geldanweisungen im telegraphischen Wege.

5083/1426.

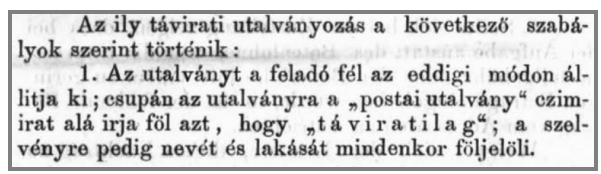
A os. kir. kereskedelmi ministeriummal létrejött egyezmény alapján f. évi május 20-tól kezdve a belföldi forgalomnál a postai utalványozás végett befizetett összetek kifizetésére a rendeltetési hely postahivatala — ha a feladó ugy kivánja — táviratilag is utasitatni fog; ha t. i. a feladási és rendeltetési hely közt távirdai összeköttetés létezik, s az utalványozandó összet az ötszáz o. é. forintot meg nem haladja.

In Folge einer Vereinbarung mit dem k. k. Handelsministerium werden vom 20. Mai l. J. ab, im internen Verkehre die auf Postanweisungen eingezahlten Beträge über Verlangen des Absenders auf telegrafischem Wege bei der Postanstalt des Bestimmungsortes zur Auszahlung angewiesen, wenn zwischen der Postanstalt des Aufgabsortes und jener des Bestimmungsortes eine Staatstelegrafenverbindung besteht und der Betrag der Anweisung fünfhundert Gulden ö. W. nicht überschreitet.

5.ábra. Az 1868. április 25-én megjelent és 1868. május 20-tól hatályba lépő rendelet első oldala a távirati postautalványozás bevezetéséről

Az 1868. április 20-ra (PRT 11/1868. április 25.) datált rendelet egy korszakalkotó újítást vezetett be, mivel 1868. május 20-tól lehetőség volt már a pénzutalványokat táviratilag is feladni. A 9-oldalas rendelet részletesen kitért a tudnivalókra.

Mivel a megjelenés napján távirati postautalvány űrlap nem volt a postákon, csak a normál postautalványokhoz, így a legfontosabb szabály (1. pont) az volt, hogy ugyanúgy kell kitölteni a távirati postautalványt is, mint a normál postautalványt, csupán a fejlécre oda kell írni a „táviratilag" szót.

Az ily távirati utalványozás a következő szabályok szerint történik:

1. Az utalványt a feladó fél az eddigi módon állitja ki; csupán az utalványra a „postai utalvány" czimirat alá irja föl azt, hogy „t á v i r a t i l a g"; a szelvényre pedig nevét és lakását mindenkor följelöli.

6.ábra. A rendelet első pontja rendelkezett arról, hogy a normál utalványra felül fel kell írni a „táviratilag" szót

Ezt az utasítást a feladók, hol magyarul, hol németül hajtották végre.

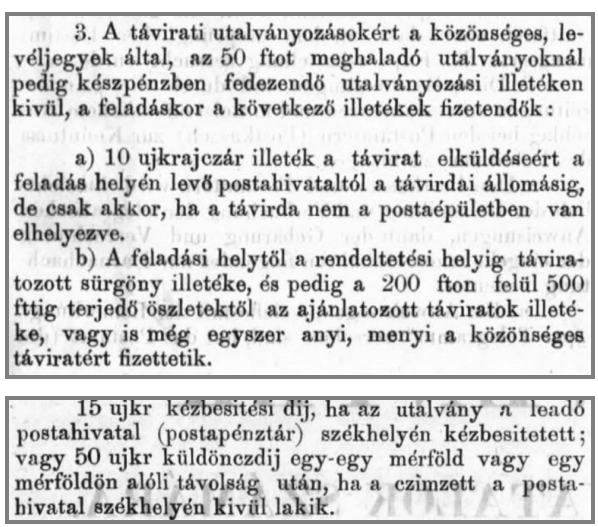

7.ábra. A „Táviratilag" jelölés magyarul a postautalvány fejlécében

8.ábra. A „per Telegram" jelölés németül a postautalvány fejlécében

A rendelet természetesen szabályozta a távirati postautalványokért fizetendő díjat is, amely két részből állt: egyrészt a normál postautalvány díjából, másrészt egy külön díjból. A külön díj három részből állt: továbbítási díjból, táviratozási díjból és kézbesítési díjból.

3. A távirati utalványozásokért a közönséges, leveljegyek által, az 50 ftot meghaladó utalványoknál pedig készpénzben fedezendő utalványozási illetéken kivül, a feladáskor a következő illetékek fizetendők:

a) 10 ujkrajczár illeték a távirat elküldéséért a feladás helyén levő postahivataltól a távirdai állomásig, de csak akkor, ha a távirda nem a postaépületben van elhelyezve.

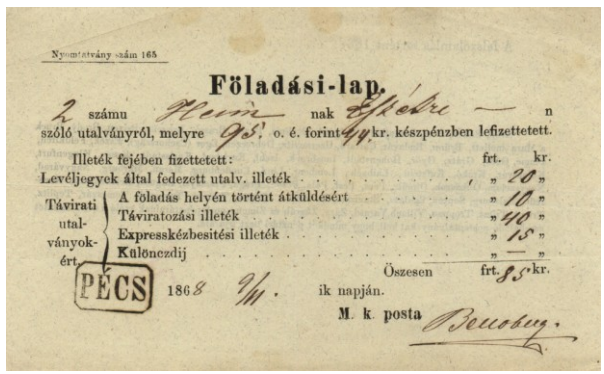
b) A feladási helytől a rendeltetési helyig táviratozott sürgöny illetéke, és pedig a 200 fton felül 500 fttig terjedő összetektől az ajánlatozott táviratok illetéke, vagy is még egyszer anyi, menyi a közönséges táviratért fizettetik.

15 ujkr kézbesitési dij, ha az utalvány a leadó postahivatal (postapénztár) székhelyén kézbesitetett; vagy 50 ujkr küldönczdij egy-egy mérföld vagy egy mérföldön alóli távolság után, ha a czimzett a postahivatal székhelyén kivül lakik.

9.ábra. A fizetendő díjakról

A továbbítási díj 10 kr volt, de csak akkor, ha a távírda állomás nem a postahivatal épületében volt, ami abban az időben eléggé gyakori volt még, mivel a távírdák főleg a vasúti állomásokon voltak. A táviratozási díjra külön szabályok vonatkoztak, 200 Ft-on felül pedig dupla összeg volt. A kézbesítési díj hasonló volt az expressz díjhoz, a postahivatal székhelyén 15 kr, míg azon kívül mérföldenként 50 kr volt.

Ezeket a díjakat sosem írták fel a postautalványi nyomtatványokra, viszont a teljes távirati postautalványok díjai jól követhetőek a föladó vényeken, amelyek ebből az időszakból eléggé ritkák.

Nyomtatvány szám 165

Föladási-lap.

2 számu Heim nak Eszékre n

szóló utalványról, melyre 95 o. é. forint 44 kr. készpénzben lefizettetett.

Illeték fejében fizettetett:	frt.	kr.
Levéljegyek által fedezett utalv. illeték	„	20 „
Távirati utalványokért: A föladás helyén történt átküldésért	„	10 „
Táviratozási illeték	„	40 „
Expresskézbesitési illeték	„	15 „
Különczdij	„	— „
Összesen	frt.	85 kr.

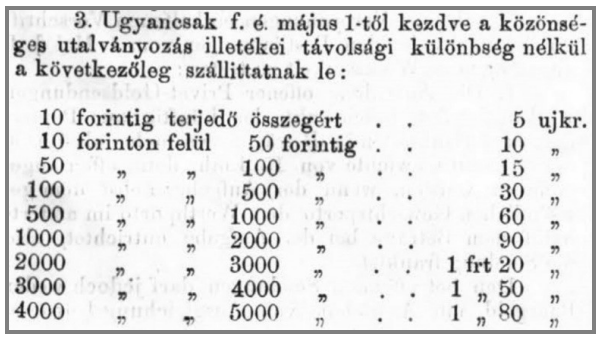
PÉCS 1868 9/11. ik napján.

M. k. posta Bellovay.

10.ábra. 1868.11.9-án Pécsről Eszékre feladott 95 Ft 44 kr összegű távirati postautalvány díjai: 20 kr normál postautalvány díja, 10 kr továbbítási díj, 40 kr a táviratozási díj és 15 kr a kézbesítési díj, összesen 85 kr.

4. AZ 1870. ÁPRILIS 15-I RENDELET

Úgy látszik az utalványozási üzlet hamar népszerű lett, így 1870. május 1-től kezdődően (PRT 6/1870.04.15.) újabb rendelet jelent meg, amelyben felemelték a korábbi 50 Ft összeget most már 100 Ft-ra és új díjszabást vezettek be.

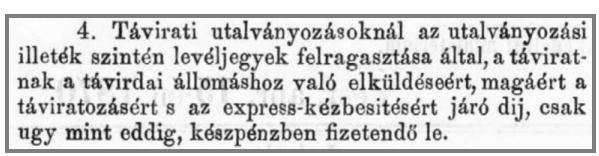
3. Ugyancsak f. é. május 1-től kezdve a közönséges utalványozás illetékei távolsági különbség nélkül a következőleg szállittatnak le:

10	forintig	terjedő	összegért	. .		5	ujkr.
10	forinton	felül	50 forintig	. .		10	„
50	„	„	100 „	. .		15	„
100	„	„	500 „	. .		30	„
500	„	„	1000 „	. .		60	„
1000	„	„	2000 „	. .		90	„
2000	„	„	3000 „	. .	1 frt	20	„
3000	„	„	4000 „	. .	1 „	50	„
4000	„	„	5000 „	. .	1 „	80	„

11.ábra. Az 1870. május 1-től érvényes rendelet az új utalvány díjakkal

Értelemszerűen a 100 Ft-on felüli összegeket csak a kiemelt postahivatalokból lehetett továbbra is feladni 1000 Ft értékig, azon felül pedig csak a kiemelt helyekről Bécsbe, illetve Pestre lehetett 5000 Ft-ig pénzt feladni. Táviratilag csak maximum 500 Ft-nyi összeget lehetett küldeni.

A rendeletben ismét kihangsúlyozták a külön fizetendő díjakat, amelyeket továbbra sem bélyeggel, hanem készpénzzel kellett leróni.

4. Táviratí utalványozásoknál az utalványozási illeték szintén levéljegyek felragasztása által, a táviratnak a távirdai állomáshoz való elküldéseért, magáért a táviratozásért s az express-kézbesitésért járó dij, csak ugy mint eddig, készpénzben fizetendő le.

12.ábra. A fizetendő külön díjakról

5. A TÁVIRATI POSTAUTALVÁNY NYOMTATVÁNYOK „ELŐFUTÁRAI”

Tehát a távirati postautalványozás 1868. május 20-i bevezetésekor nem voltak még önálló távirati postautalvány nyomtatványok, azok csak később (1872. szeptember 1-én) kerültek bevezetésre. A legelső távirati postautalványt jelenleg 1871.01.01-i dátummal ismerjük, azaz 1868-1869-1870-ből jelenleg még nem ismerünk távirati postautalványt. 1871. január 1. után Magyarország területén (ekkor már Horvátország postai irányítása is ismét magyar volt) leggyakrabban négyféle postautalvány nyomtatvány fordult elő (ismert még ezen kívül egy-egy más típus is, de azokból csak az ismert egy-egy példány létezik és azok sem táviratiak):

- kék színű magyar nyelvű postautalvány nyomtatvány (többféle altípussal)
- kék színű német nyelvű postautalvány nyomtatvány (többféle altípussal)
- sárga színű német nyelvű postautalvány nyomtatvány
- sárga színű német nyelvű díjjegyes postautalvány nyomtatvány

Ez a négy féle postautalvány nyomtatvány 1871 februárjában kiegészült az ötödik típussal, a zöld színű postautalványokkal, amelyekből a legelső ismert példány 1871. február 24-i és ebből a típusból az első távirati postautalvány pedig március 31-i.

Ezekből a nyomtatványokból a távirati postautalványok meglehetősen ritkák, amely bizonyítására álljanak az alábbi számok:

- kék színű magyar nyelvű postautalvány: jelenleg ismerünk 111 db-ot, amiből 5 db távirati;
- kék színű német nyelvű postautalvány: jelenleg ismerünk 94 db-ot, amiből 1 db távirati;
- sárga színű német nyelvű postautalvány: jelenleg ismerünk 39 db-ot, amiből 1 db távirati;
- sárga színű díjjegyes postautalvány: jelenleg ismerünk 55 db-ot, amiből 5 db távirati;

- zöld színű postautalványok: jelenleg ismerünk 379 db-ot, amiből 15 db távirati.

Ez összesen 678 db amiből 27 db távirati (4%).

(Természetesen ez a statisztika a további darabok megjelenésével folyton változik, a jelen számok a cikk írásakor voltak érvényesek.)

Persze ezeken a számokon nem kell csodálkozni, hiszen ahogy a 10. ábrán is láthattuk a távirati pénzfeladás eléggé drága mulatság volt, a normál utalványdíjon felül még minimum 80-90 kr díj hozzáadódott.

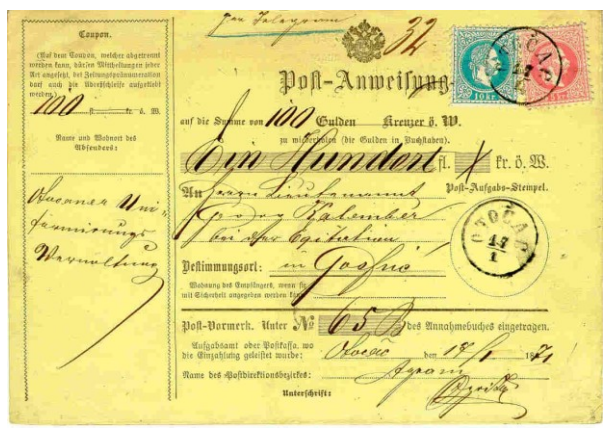
Nézzünk akkor mindegyik típusra egy-egy példányt:

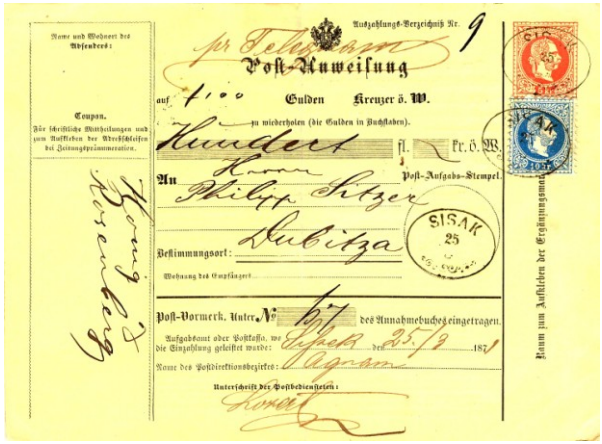
13.ábra. Kék színű magyar nyelvű távirati postautalvány Dewáról Szegedre 1871. január 15-én

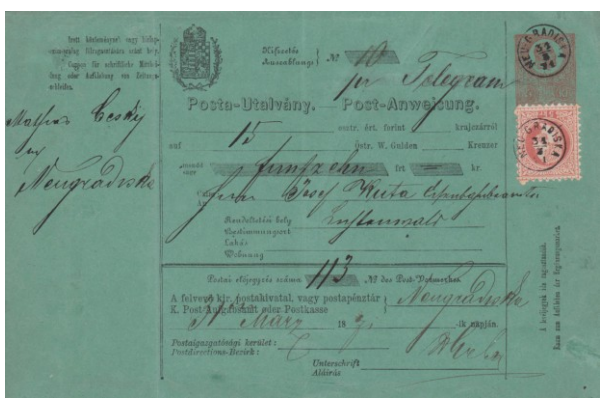
14.ábra. Kék színű német nyelvű távirati postautalvány Brassóból Triesztbe 1871. június 4-én

15.ábra. Sárga színű német nyelvű távirati postautalvány Otočacból Gospicba 1871. január 17-én

16.ábra. Sárga színű díjjegyes távirati postautalvány Sisakból Dubicára 1871. március 25-én

17.ábra. Zöld színű távirati postautalvány Neu-Gradiscából 1871. március 31-én

6. A TÁVIRATI POSTAUTALVÁNY NYOMTATVÁNYOK BEVEZETÉSE

A PRT 1872. július 24-i számában jelent meg az a rendelet, amely 1872. szeptember 1-től kezdve bevezette a külön távirati postautalvány nyomtatványokat, illetve, ahogyan akkoriban nevezték „űrlapokat”, vagy németesen „blankettákat”.

POSTAI

RENDELETEK TÁRA.

Közrebocsátja a kereskedelmi ministerium.

20. sz. Pest, julius 24. 1872.

Tartalom. Külön űrlapok használata a távirati utalványozásoknál. — Változások. — Személyvetelek. — Új postaintézetek. — Pályázatok.

Inhalt. Einführung eigener Blanquetten für telegrafische Postanweisungen. — Aenderung. — Personalien. — Neue Postanstalten. — Concursen.

Külön űrlapok használata a távirati utalványozásoknál.

Einführung eigener Blanquetten für telegrafische Postanweisungen.

7780/902

18.ábra. Az önálló távirati postautalvány nyomtatványok rendeletének címrésze

A rendelet 1. pontja egyértelműen leírta, hogy Magyarország területén rózsaszín papíron fekete betűkkel, míg Ausztriában fehér papíron kék betűkkel adják ki az új távirati postautalvány „űrlapokat”.

A távirati utalványok fedezetéül szolgáló utalványlapok szabálytalan kiállításából eredő gyakori viszszásságok elháritása czéljából a cs. k. osztrák kereskedelmi ministeriummal egyetértőleg rendeltetik, mint következik:

1. Oly utalványokhoz, melyek pénzösszleteinek kifizetésére a rendeltetési hely postahivatala a földadó kivánságára táviratilag utasittatik, a mellékelt mintára kiállitott különös blanquettek, és pedig a m. kir. postaterületen rózsaszin papiron fekete nyomattal, a cs. kir. kereskedelmi ministerium igazgatási területéhez tartozó postahivataloktól pedig fehér papiron kék nyomattal használtassanak.

19.ábra. A rendelet 1. pontja írja le a rózsaszín űrlapok haszn álatát

A következő pontban leírták, hogy szeptember 1-től kezdve a zöld színű díjjegyes normál postautalványokat már nem szabad használni távirati

postautalvány céljára, másrészt a távirati rózsaszín nyomtatványokat pedig nem szabad használni normál postautalvány feladására.

2. Ezen blanquettek f. é. september 1-től kezdve veendők használatba, mely időtől a közönséges, azaz 5 kros bélyegjegygyel ellátott utalvány-blanquetteket távirati postautalványokhoz használni nem szabad; valamint másrészről a levéljegy nélküli s egyedül távirati utalványokhoz használandó blanquetteknek közönséges, azaz nem távirati utalványokhoz való használata szigoruan tiltatik.

3. A rózsaszin papiron kiállitott uj blanquettek levéljegy-lenyomattal ellátva nem lévén, az utalványozási illeték megfelelő levéljegyek fölragasztása által fedezendő.

20.ábra. A rendelet 2. és 3. pontja

Az 1872. szeptember 1-i bevezetést követő negyedik napról már ismerünk távirati postautalványt!

21.ábra. A legkorábbi ismert rózsaszín távirati postautalvány 1872. szeptember 4-én.

7. A TÁVIRATI POSTAUTALVÁNY NYOMTATVÁNYOK TÍPUSAINAK AZ ISMERTETÉSE

Mivel az előzőekben bemutatott távirati postautalvány nyomtatvány a legkorábbi felhasználású, éppen ezért ezt célszerű 1. típusnak nevezni.

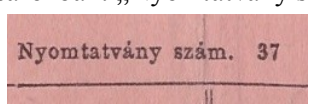
7.1. Az 1. típus ismertetőjegyei:

Magyar-német szöveg „nagy magyar” címerrel.

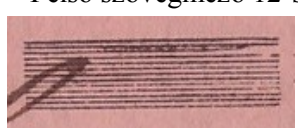
22a.ábra.

Bal felső sarokban: „Nyomtatvány szám. 37”.

22b.ábra.

Felső szövegmező 12-soros , az alsó 8-soros

22c.ábra.

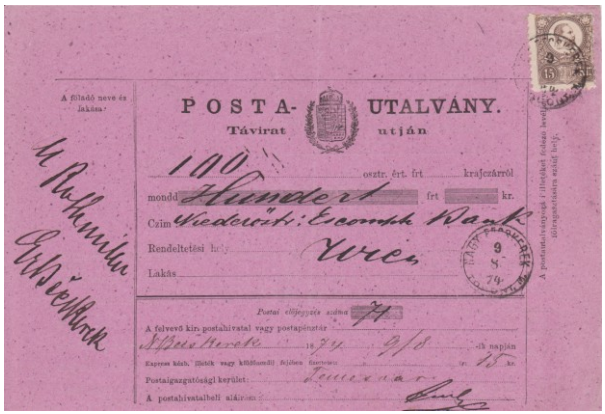

22d.ábra.

Szín: rózsaszín – barnáslila.

Felhasználási idő: 1872.09.04. – 1877.10.20.

7.2. A 2.a. típus ismertetőjegyei:

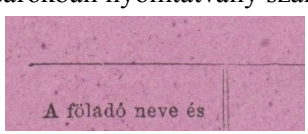
23.ábra. A 2.a. típusú távirati postautalvány

Magyar szöveg „nagy magyar” címerrel.

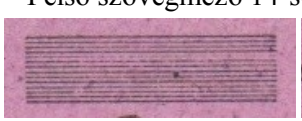
24a.ábra.

Bal felső sarokban nyomtatvány szám nincs.

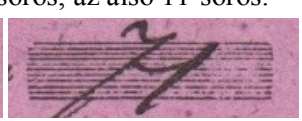

24b.ábra.

Felső szövegmező 14-soros, az alsó 11-soros.

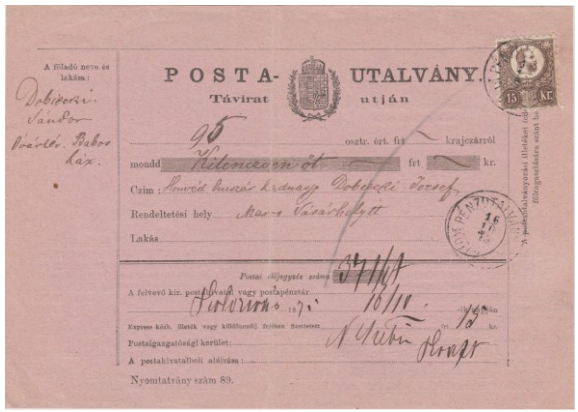
24c.ábra.

24d.ábra.

Szín: halványlila – lila.
Felhasználási idő: 1874.01.12. – 1880.09.06.

7.3. A 2.b. típus ismertetőjegyei:

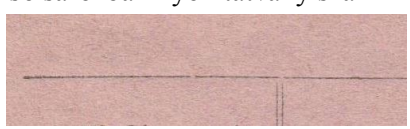
25.ábra. A 2.b. típusú távirati postautalvány Kolozsvárról

Magyar szöveg „nagy magyar” címerrel.

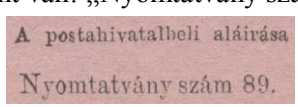
26a.ábra.

Bal felső sarokban nyomtatvány szám nincs.

26b.ábra.

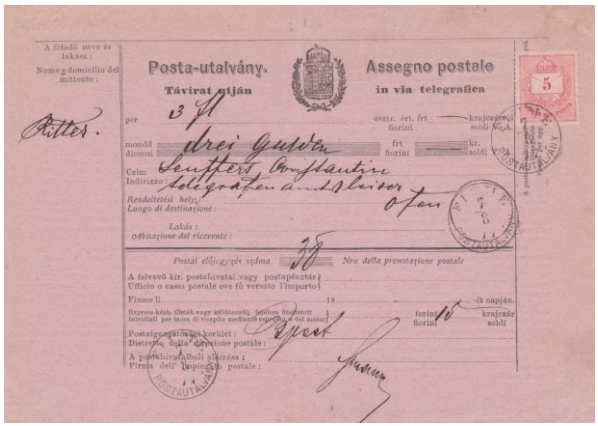
Alul viszont van! „Nyomtatvány szám. 89.”

26c.ábra.

Felső szövegmező 14-soros.
Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: halványlila – lila.
Felhasználási idő: 1875.08.28. – 1875.10.16.

7.4. A 3. típus ismertetőjegyei:

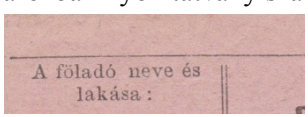
27.ábra. A 3. típusú távirati postautalvány

Magyar-olasz szöveg „nagy magyar” címerrel.

28a.ábra.

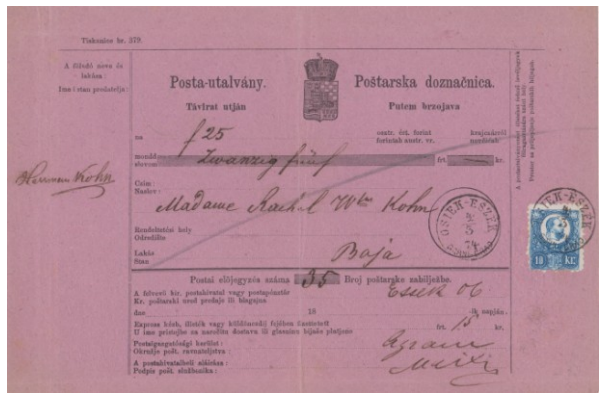
Bal felső sarokban nyomtatvány szám nincs.

28b.ábra.

Felső szövegmező 11-soros.
Alsó szövegmező 7-soros.
Szín: rózsaszín – barnáslila.
Felhasználási idő: 1877.06.23. – 1878.03.03.

7.5. A 4.a. típus ismertetőjegyei:

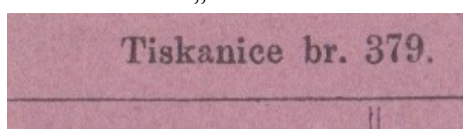
29.ábra. A 4.a. típusú távirati postautalvány

Magyar-horvát szöveg „nagy magyar” címerrel, koszorú nélkül.

30a.ábra.

Bal felső sarokban: „Tiskanice br. 379.”

30b.ábra.

Felső szövegmező 12-soros.
Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: barnáslila.
Felhasználási idő: 1874.03.04. – 1878.04.04.

7.6. A 4.b. típus ismertetőjegyei:

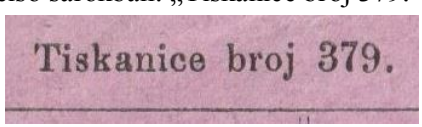
31.ábra. A 4.b. típusú távirati postautalvány

Magyar-horvát szöveg „nagy magyar” címerrel, koszorú nélkül.

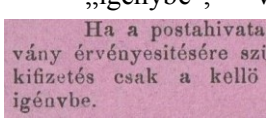
32a.ábra.

Bal felső sarokban: „Tiskanice broj 379.”

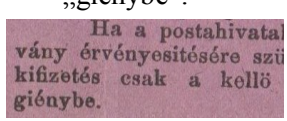

32b.ábra.

Felső szövegmező 11-soros.
Alsó szövegmező 11-soros, de van 8-soros is!
2 alváltozat a hátoldali szöveg szerint:
„igénybe”, vagy „giénybe”.

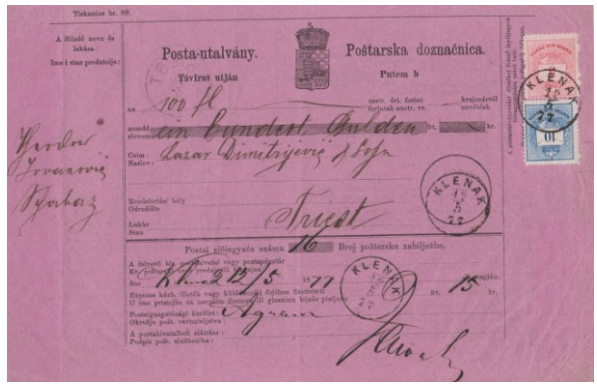
32c.ábra

32d.ábra.

Szín: barnáslila.
Felhasználási idő: 1874.07.21. – 1876.05.17.

7.7. A 4.c. típus ismertetőjegyei:

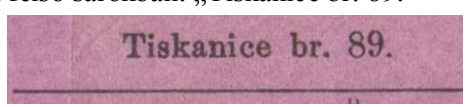
33.ábra. A 4.c. típusú távirati postautalvány

Magyar-horvát szöveg „nagy magyar” címerrel, koszorú nélkül.

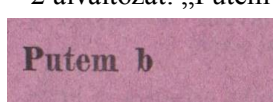
34a.ábra.

Bal felső sarokban: „Tiskanice br. 89.”

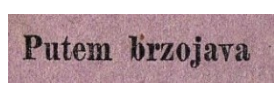

34b.ábra.

Felső szövegmező 12-soros.
Alsó szövegmező 11-soros, de van 8-soros is!
2 alváltozat: „Putem b” és „Putem brzojava”.

34c.ábra

34d.ábra.

Szín: barnáslila.
Felhasználási idő: 1876.08.10. – 1877.05.12.

7.8. A 4.d. típus ismertetőjegyei:

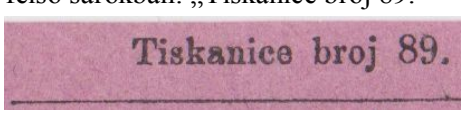
35.ábra. A 4.d. típusú távirati postautalvány

Magyar-horvát szöveg „nagy magyar” címerrel, koszorú nélkül.

36a.ábra.

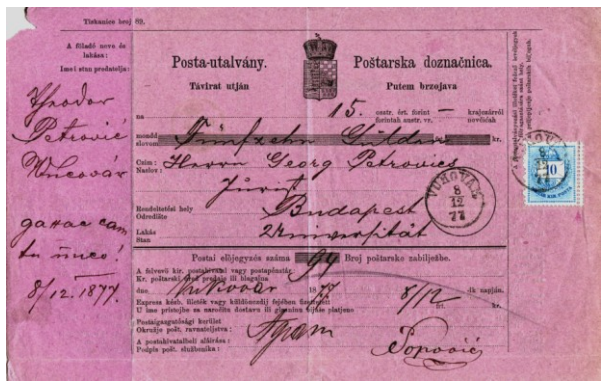
Bal felső sarokban: „Tiskanice broj 89.”

36b.ábra.

Felső szövegmező 11-soros.
Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: barnáslila.
Felhasználási idő: 1875.05.05. – 1877.05.03.

Ebbe a típusba tartozik a következő Vukovárról feladott postautalvány is, amelynek 10 kr-os bélyege látványos kettősfogazású. Valaha a svédországi Nagy Dezső gyűjteményét ékesítette ez a szép darab.

36c.ábra.

7.9. Az eddig ismertetett típusok összefoglalása

Az előzőekben ismertetett típusok közös jellemzője volt a „nagy magyar címer” részben koszorúval, részben a nélkül. Összesen 4 fő típust ismerhettünk meg az alkalmazott nyelvek szerint:

- 1. típus: magyar-német nyelven
- 2. típus. magyar nyelven
- 3. típus: magyar-olasz nyelven
- 4. típus: magyar-horvát nyelven

A fő típusokon belül altípusok találhatók, amelyeket a nyomtatványszám alapján rendszereztünk. Az látható, hogy először a 37, illetve a 379-es nyomtatványszámú darabok jelentek meg, azokat követték a 89-es nyomtatványszámú példányok. Az altípusokon belül kisebb nyomási eltéréseket változatokként kezeljük.

Az eddig bemutatott típusok az alábbi táblázatban követhetőek:

Címer	Nagy magyar címer koszorúval				Nagy magyar címer koszorú nélkül			
Nyelv	magyar-német	magyar		magyar-olasz	magyar-horvát			
Nyomtatványszám	"37"	nincs	89 (alul)	nincs	br. 379	broj 379	br. 89	broj 89
Felső szövegmező	12-soros	14-soros	14-soros	11-soros	12-soros	11-soros	12-soros	11-soros
Alsó szövegmező	8-soros	11-soros	11-soros	7-soros	11-soros	11- és 8-soros	11-soros	11-soros
Szín	rózsaszín-barnáslila	halványlila-lila	rózsaszín-barnáslila	rózsaszín-barnáslila	barnáslila	barnáslila	barnáslila	barnáslila
Megrendelési szám	NO	NO	NO	NO	NO	NO	NO	NO
Felhasználási idő	72.09.04-77.10.20.	74.01.12-80.09.06.	75.08.28-75.10.16.	77.06.23-78.03.03.	74.03.04-78.04.04.	74.07.21-76.05.17.	76.08.10-77.05.12.	75.05.05-77.05.03.
Típusnév	1.	2.a.	2.b.	3.	4.a.	4.b.	4.c.	4.d.
Megjegyzés/ változatok						- igénybe -giénybe	-Putem b -Putem brzojava	

37.ábra.

Társadalmi célú hirdetés: filatéliai előadások, továbbképzés és gyűjteménybemutatók havonta a MABÉOSZ-ban!

Zsűritanfolyam 2020. január 25. *Fotó: Szücs Károly*

A következő típusoknál már a „nagy magyar címert” felváltották egy másikkal.

7.10. Az 5. típus ismertetőjegyei:

38.ábra. Az 5. típusú távirati postautalvány

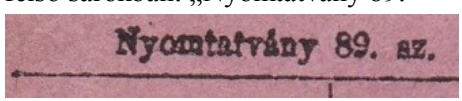
Magyar szöveg.

Címer helyett: Korona + boríték + postakürt.

39a.ábra.

Bal felső sarokban: „Nyomtatvány 89.”

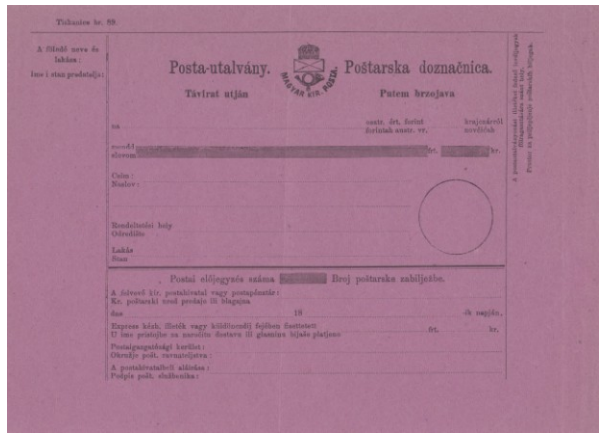

39b.ábra.

Felső szövegmező 12-soros.

Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: lila.
Felhasználási idő: 1876.12.02. – 1878.09.27.

7.11. A 6.a. típus ismertetőjegyei:

40.ábra. A 6.a. típusú távirati postautalvány

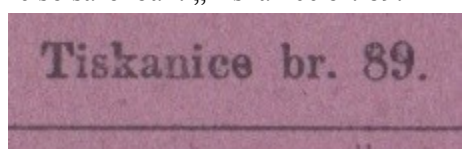
Magyar-horvát szöveg.

Címer helyett: Korona + boríték + postakürt.

41a.ábra.

Bal felső sarokban: „Tiskanice br. 89.”

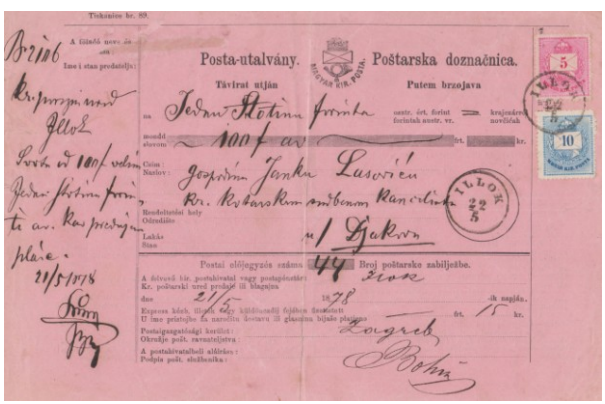
41b.ábra.

Felső szövegmező 12-soros.
Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: lila.
Felhasználási idő: 1877.11.10. – 1878.08.26.

7.12. A 6.b. típus ismertetőjegyei:

Ez a típus abban tér el az előzőtől, hogy szemmel láthatóan más a színe. Míg a 6.a. típus színe lila, a 6.b. típus színe rózsás-lila. Minden más tulajdonsága egyezik a 6.a. típuséval.

Megjegyzendő, hogy az 1872-től kiadott különböző árnyalatú, de alapvetően lila színű nyomtatványok színe az évtizedek alatti tárolási, illetve egyéb körülmények folytán könnyen átalakul. Számtalan olyan nyomtatvánnyal lehet találkozni, amelynek színe egy példányon belül az előbb említett körülmények hatására nagymértékben megváltozott.

42.ábra. A 6.b. típusú távirati postautalvány

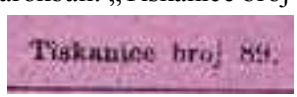
Magyar-horvát szöveg.
Címer helyett: Korona + boríték + postakürt.
Bal felső sarokban: „Tiskanice br. 89.”
Felső szövegmező 12-soros.
Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: rózsás-lila.
Felhasználási idő: 1878.05.22. – 1878.11.13.

7.13. A 6.c. típus ismertetőjegyei:

43.ábra. A 6.c. típusú távirati postautalvány

Magyar-horvát szöveg.
Címer helyett: Korona + boríték + postakürt
ld. mint az előző.
Bal felső sarokban: „Tiskanice broj 89.”

44.ábra.

Felső szövegmező 12-soros.
Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: lila.
Felhasználási idő: 1882.09.13.

7.14. A 6.d. típus ismertetőjegyei:

Ez a típus szintén abban tér el az előzőtől, hogy más a színe. Míg a 6.c. típus színe lila, a 6.d. típus színe rózsás-lila. Minden más tulajdonsága egyezik a 6.c. típuséval.

45.ábra. A 6.d. típusú távirati postautalvány

Magyar-horvát szöveg.
Címer helyett: Korona + boríték + postakürt.
Bal felső sarokban: „Tiskanice broj 89.”
Felső szövegmező 12-soros.
Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: rózsás-lila.
Felhasználási idő: 1877.12.27.

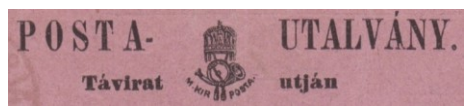
7.15. A 7. típus ismertetőjegyei:

46.ábra. A 7. típusú távirati postautalvány

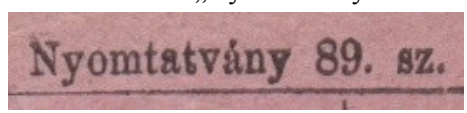
Magyar szöveg.

Címer helyett: Korona + postakürt (boríték eltűnt).

47.ábra.

Bal felső sarokban: „Nyomtatvány 89. sz.”

48.ábra.

Felső szövegmező 7-soros.

Alsó szövegmező 7-soros.
Szín: lila.
Felhasználási idő: 1877.12.19. – 1884.09.15.

Ezzel a típussal befejeződött az 1872. szeptember 1. után által kiadott lila és annak különböző árnyalatainak megfelelő nyomtatványok bemutatása. Ezt követően alapvetően fehér színű nyomtatványok készültek, de ezt rendeletileg szabályozták.

8. ÚJABB RENDELETEK

A PRT 1878. október 26-i számában megjelent rendelet 1878. november 1-i hatállyal újból szabályozta a postautalványok díjait.

POSTAI

RENDELETEK TÁRA.

Kiadja a földmivelés-, ipar- s kereskedelemügyi m. k. Ministerium.

Budapest. *28. szám.* *October 26. 1878.*

Tartalom:

A postautalványok díjainak megváltoztatása és a közönséges postahivataloknál egy utalványra feladható összegnek felemelése a belföldi forgalomban. — Pályázatok.

Inhalt:

Abänderung der Postanweisungs-Provision und Erhöhung des Maximalanweisungsbetrages bei gewöhnlichen Postämtern im inländischen Verkehre. — Concurse.

A postautalványok díjainak megváltoztatása és a közönséges postahivataloknál egy utalványra feladható összegnek felemelése a belföldi forgalomban.

Abänderung der Postanweisungs-Provision und Erhöhung des Maximalanweisungsbetrages bei gewöhnlichen Postämtern im inländischen Verkehr.

24811.

49. ábra. Az 1878. október 26-án kiadott rendelet az új postautalványi díjakról

A rendelet megemelte az 1870. május 1-től érvényes postautalványi díjakat. A kis összegeknél a határt a korábbi 10 Ft-ról lejjebb vitte 5 Ft-ra, a 100 Ft-on felüli összegsávokat jobban elhúzta. Korábban pl. egy 500 Ft-os utalvány díja 30 kr volt, most ez 50 kr-ra emelkedett és a legnagyobb összegért (5000 Ft) is a korábbi 180 kr helyett 300 kr-t kellett fizetni.

A belföldön (ide értve az osztrák postaigazgatás területét is) váltott postautalványok számára 1870. évi május hó 1-én életbe lépett tarifa, 1878. évi november hó 1-től kezdve megszünik és helyébe lép a következő uj tarifa:

5 frtig terjedő összegért			. . . . .	5 kr.
5 frton	felül	50 frtig	. . . . .	10 kr.
50 frton	„	150 frtig	. . . . .	20 kr.
150 frton	„	300 frtig	. . . . .	30 kr.
300 frton	„	500 frtig	. . . . .	50 kr.
500 frton	„	1000 frtig	. . .	1 frt — kr.
1000 frton	„	2000 frtig	. . .	1 frt 50 kr.
2000 frton	„	3000 frtig	. . .	2 frt — kr.
3000 frton	„	4000 frtig	. . .	2 frt 50 kr.
4000 frton	„	5000 frtig	. . .	3 frt — kr.

50. ábra. Az új postautalványi díjak

II. A közönséges (nem kincstárilag kezelt) postahivataloknál egy utalványra feladható vagy kifizethető összeg ugyan e naptól kezdve 100 ftról 150 ftra felemeltetik.

A kincstárilag kezelt postahivatalok az egymás közt váltott forgalomban egy postautalványon 1000 frtot — és ha az utalvány Budapestre vagy Bécsbe szól, 5000 frtot is vehetnek föl.

III. A táviratilag egy utalványra utalványozható összeg a közönséges postahivataloknál feladott vagy kifizetendő utalványokra nézve szintén 150 ftra emeltetik fel, ellenben a kincstárilag kezelt postahivatalok közti forgalomban 500 fttal megmarad.

IV. A most használatban levő postautalványi ürlapok elfogytával uj alaku ürlapok fognak kiadatni, melyek levéljegygyel ellátva nincsenek. Ezen ürlapok más értékczikkek módjára 100 darabos csomagokban rendelendők meg és darabonkint $^1/_2$ krért árusitandók el.

51. ábra. A rendelet további részei az összeghatár felemeléséről és az ingyenes nyomtatvány megszűnéséről

Már az 1880-as évek ipari és kereskedelmi fejlődését szolgálta az az intézkedés, hogy a normál postahivataloknál felemelték a korábbi 100 Ft-os határt 150 Ft-ra.

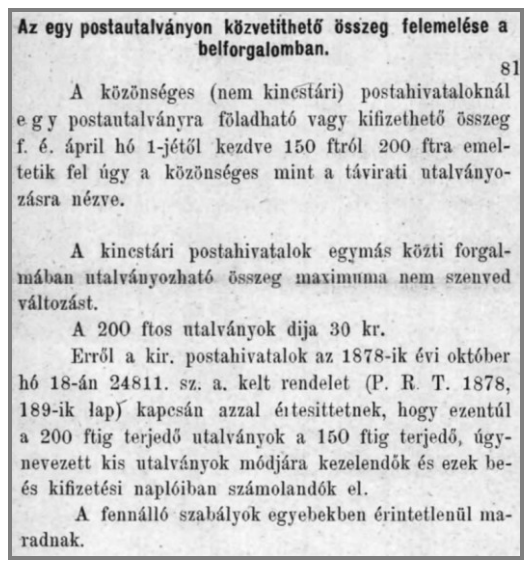
Nagyobb összegeket (maximum 1000.- Ft) továbbra is csak az úgynevezett „kincstári" hivatalok között lehetett küldeni. Ez alól csak Budapest és Bécs volt a kivétel, ahová maximum 5000 Ft volt küldhető.

A rendelet közölte, hogy hamarosan új nyomtatványokat fognak bevezetni. Ezzel véget ért a lila nyomtatványok korszaka, persze az átmenet hosszú volt, mivel még 1884 szeptemberében is találkozhattunk lila színű nyomtatvány felhasználásával. Nyilván a postahivatalokban még hatalmas nyomtatvány készletek halmozódhattak fel, hiszen a rendeletnek megfelelő első fehér színű nyomtatvánnyal csak 1882 szeptemberében találkozhattunk. Ezzel párhuzamosan megszűnt a postautalványi nyomtatványok (így a táviratiak is) ingyenessége. Ezentúl egy nyomtatványért ½ kr-t kellett fizetni.

Filatéliai szempontból nézve innentől kezdve ezek a távirati postautalvány nyomtatványok is beléptek a „kvázi" díjjegyes nyomtatványok közé, mivel fizetni kellett értük, de a díjjegy hiányzott róluk.

1879. április 1-től (PRT.1879.03.31.) a korábbi 150 Ft-os határt felemelték 200 Ft-ra. Ezt a határt 1885-ben 300 Ft-ra és 1888-ban 500 Ft-ra emelték fel.

A rendeletben felhívták a figyelmet, hogy 200 Ft-os értékhatár esetén az utalványdíj 30 krajcár maradt.

Az egy postautalványon közvetíthető összeg felemelése a belforgalomban.

81

A közönséges (nem kincstári) postahivataloknál egy postautalványra föladható vagy kifizethető összeg f. é. április hó 1-jétől kezdve 150 ftról 200 ftra emeltetik fel úgy a közönséges mint a távirati utalványozásra nézve.

A kincstári postahivatalok egymás közti forgalmában utalványozható összeg maximuma nem szenved változást.

A 200 ftos utalványok dija 30 kr.

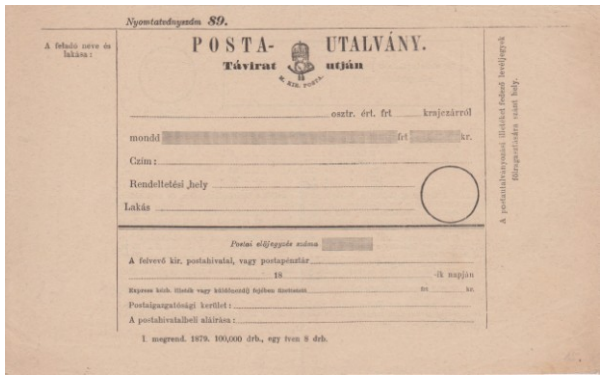
Erről a kir. postahivatalok az 1878-ik évi október hó 18-án 24811. sz. a. kelt rendelet (P. R. T. 1878, 189-ik lap) kapcsán azzal értesittetnek, hogy ezentúl a 200 ftig terjedő utalványok a 150 ftig terjedő, úgynevezett kis utalványok módjára kezelendők és ezek be- és kifizetési naplóiban számolandók el.

A fennálló szabályok egyebekben érintetlenül maradnak.

52. ábra. Az 1879. április 1-től hatályos rendelet az összeghatár felemeléséről

Térjünk azonban vissza ismét a filatéliához, azaz a távirati postautalvány nyomtatványokhoz. Az 1878-as rendelet hatására megjelentek a fehér színű egységes kinézetű új nyomtatványok.

9.1. A 8.a. típus ismertetőjegyei:

Nyomtatványszám 89.

A feladó neve és lakása:

POSTA- UTALVÁNY.

Távirat utján

M. KIR. POSTA.

oszlr. ért. frt krajczárról

mondd frt kr.

Czím:

Rendeltetési hely

Lakás

Postai előjegyzés száma

A felvevő kir. postahivatal, vagy postapénztár

18 -ik napján

Express kézb. illeték vagy különczálló fejében fizetének frt kr.

Postaigazgatósági kerület:

A postahivatalbeli aláírása:

A postautalványozási illeték felének bevételezés végett.

1. megrend. 1879. 100,000 drb., egy íven 8 drb.

53.ábra. A 8.a. típusú távirati postautalvány

Magyar szöveg.

Címer helyett: Korona + postakürt (boríték eltűnt).

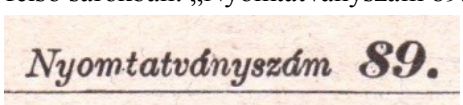

POSTA- UTALVÁNY.

Távirat utján

M. KIR. POSTA.

54a.ábra.

Bal felső sarokban: „Nyomtatványszám 89.”

Nyomtatványszám 89.

54b.ábra.

Megrendelési szám:

1. megrend. 1879. 100,000 drb., egy íven 8 drb.

54c.ábra.

Felső szövegmező 12-soros, de pontozott.

frt kr.

55a.ábra.

Alsó szövegmező 12-soros, de pontozott.

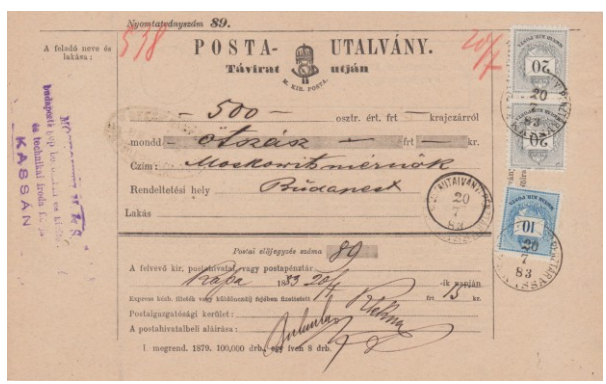

55b.ábra.

Szín: fehér.

Felhasználási idő: 1883.07.09. – 1883.08.25.

Ebből a típusból viszonylag sok van a Moskowitz mérnöknek küldött postautalványok nagy száma miatt.

Nyomtatványszám 89.

A feladó neve és lakása:

POSTA- UTALVÁNY.

Távirat utján

M. KIR. POSTA.

500 oszlr. ért. frt krajczárról

mondd Ötszáz frt kr.

Czím: Moskowitz mérnök

Rendeltetési hely Budapest

Lakás

Postai előjegyzés száma 80

A felvevő kir. postahivatal, vagy postapénztár Kassa

-ik napján

Postaigazgatósági kerület:

A postahivatalbeli aláírása:

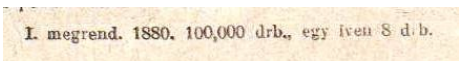
1. megrend. 1879. 100,000 drb., egy íven 8 drb.

KASSÁN

56.ábra. A 8.a. típusú távirati postautalvány Moskowitz mérnöknek küldve Kassáról Pestre

9.2. A 8.b. típus ismertetőjegyei:

A 8.b típusú nyomtatvány annyiban tér el az előző típustól, hogy az 1879-es megrendelési szám megváltozott 1880-asra:

57.ábra. A megváltozott megrendelési szám

58a.ábra. A 8.b. típusú távirati postautalvány

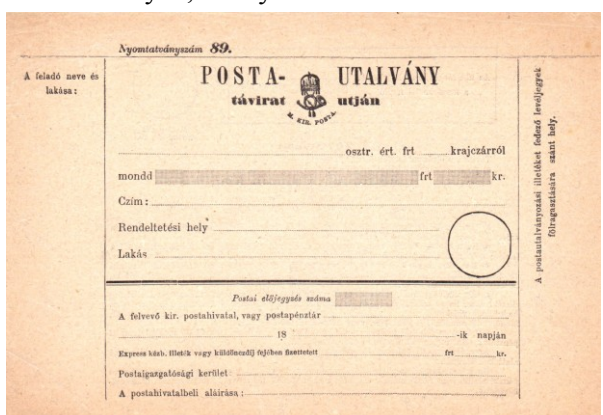

58b.ábra. A 8.b. típusú távirati postautalvány

Felhasználási idő: 1882.09.19. – 1883.08.16

9.3. A 8.c. típus ismertetőjegyei:

Ennél a típusnál már nem található alul megrendelési szám. Az is elképzelhető, hogy ez nem új típus, hanem egy gyártási íven belül volt olyan nyomtatvány, amelyiken a megrendelési szám ott volt és volt olyan, amelyiken nem.

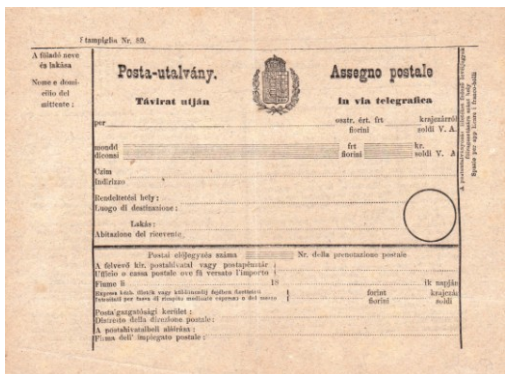

59.ábra. A 8.c. típusú távirati postautalvány – megrendelési szám nélkül

Felhasználási idő: eddig nem ismert, mivel csak használatlan példány létezik

9.4. A 9.a. típus ismertetőjegyei:

A hosszú típusismertetésnek lassan a végéhez közeledünk és vehettük volna ezt a típust (2 altípussal) előbbre is, hiszen a címerük („nagy magyar címer” koszorúval) megegyezik pl. a 3. típuséval, viszont a papír fehér színe miatt inkább itt van a helyük.

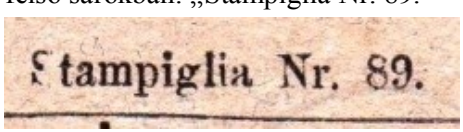
60.ábra. A 9.a. típusú távirati postautalvány

Magyar-olasz szöveg, „nagy magyar” címerrel és koszorúval.

61a.ábra.

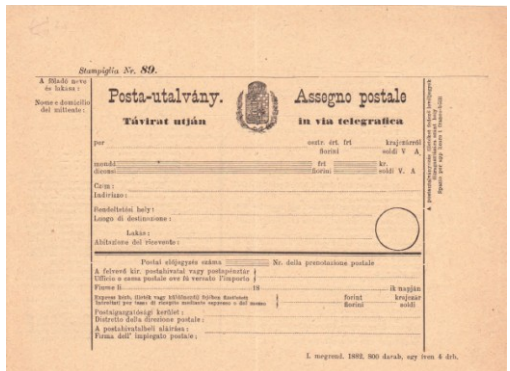
Bal felső sarokban: „Stampiglia Nr. 89.”

61b.ábra.

Felső szövegmező 8-soros.
Alsó szövegmező 4-soros.
Szín: fehér.
Felhasználási idő: eddig nem ismert, mivel csak használatlan példány létezik.

9.5. A 9.b. típus ismertetőjegyei:

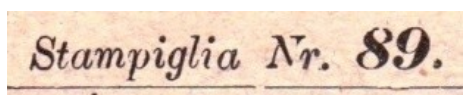
62.ábra. A 9.b. típusú távirati postautalvány

Magyar-olasz szöveg, „nagy magyar” címerrel és koszorúval

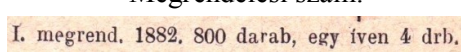
63a.ábra.

Bal felső sarokban: „*Stampiglia Nr.* ***89.***”, vastag 89 és dőlt betűkkel.

63b.ábra.

Megrendelési szám:

63c.ábra.

Felső szövegmező 7-soros (az előző még 8-soros volt!)

Alsó szövegmező 4-soros. Szín: fehér.

Felhasználási idő: eddig nem ismert, mivel csak használatlan példány létezik, de 1882 utáni (ld. megrendelési szám)

A második ütemben bemutatott postautalványok táblázatos formában a következők:

Címer	Korona+boríték+kürt					Korona+kürt				Nagy magyar címer koszorúval	
Nyelv	magyar	magyar-horvát				magyar				magyar-olasz	
Nyomtatványszám	89 (felül)	br. 89	br. 89	broj 89	broj 89	89 (felül)				Nr. 89 kisméret	Nr. 89 nagyméret
Felső szövegmező	12-soros	12-soros	12-soros	12-soros	12-soros	7-soros	12-soros (pontozott)			8-soros	7-soros
Alsó szövegmező	11-soros	11-soros	11-soros	11-soros	11-soros	7-soros	12-soros (pontozott)			4-soros	4-soros
Szín	lila	lila	rózsalila	lila	rózsalila	lila	fehér			fehér	
Megrendelési szám	NO	NO	NO	NO	NO	NO	"1879"	"1880"	NO	NO	"1882"
Felhasználási idő	76.12.02-78.09.27.	77.11.10-78.08.26.	78.05.22-78.11.13.	82.09.13.	77.12.27.	77.12.08-84.09.15.	83.07.09-83.09.01.	82.09.19-83.08.16.	xx	xx	xx
Típusnév	5.	6.a.	6.b.	6.c.	6.d.	7.	8.a.	8.b.	8.c.	9.a.	9.b.

64. ábra. Az 5-9. sorszámú típusok összefoglaló táblázata

10. TÁVIRATI POSTAUTALVÁNYOK ELŐFORDULÁSI GYAKORISÁGA

Nyilvánvaló, hogy egy új témára vonatkozó kutatási összefoglalás után majd számosan fognak még jelentkezni új és új ismeretekkel, aminek természetesen örülni fogunk. Az viszont megnyugtató számunkra, hogy gyökeresen új ismeretek megjelenésével nem számolunk, mivel a jelen kutatás alapja egy 35 éven keresztül történő szisztematikus adatgyűjtés volt, amelynek magját még Richter Lajos gyűjteménye jelentette kb. 120-130 évvel ezelőtt összegyűjtött nyomtatványokból.

Nézzük meg, hogy jelenleg kb. mekkora mennyiségű távirati postautalvány nyomtatványt ismerünk:

Használatlan nyomtatvány: minimum 20 db
(számukat azért nehéz pontosabban megadni, mivel az árveréseken gyakran ugyanazok a darabok ismételten szerepelnek.)

Nyomtatvány 1871-es bélyegekkel: 59 db

Nyomtatvány 1871-74-es bélyegekkel: 13 db

Nyomtatvány 1874-es bélyegekkel: 119 db

Ez összesen 211 db, de szeretnénk ismét kihangsúlyozni, hogy ez a szám csupán a tanulmány írása napján érvényes, a szám hónapról-hónapra növekedhet az új ismereteknek megfelelően.

11. TOVÁBBI KUTATÁSI FELADATOK

A tanulmány az 1871-es és 1874-es kiadású bélyegek idejében felhasznált távirati postautalványokat mutatta be, jelen ismereteink szerint későbbi – pl. feketeszámú levélboríték–rajzú – krajcáros bélyeg nem fordul elő távirati postautalványon. A legkésőbbi felhasználású nyomtatvány 1884. szeptember 15-i dátummal szerepel.

65. ábra

Vajon miért nincs későbbi nyomtatvány? Valószínűleg a távirati postautalványok szerepét átvette egy másfajta postai szolgáltatás, amelyről egy másik tanulmányban lehet majd beszámolni.

Addig is gyönyörködjünk a magyar filatéliai e páratlan remekeiben!

Köszönöm a gyűjtőknek és az aukciós házaknak a segítségét, amelynek során számtalan másolatot és ez által új információkat gyűjthettem össze.

Külön köszönetemet fejezem ki a cikkben megjelent képek rendelkezésre bocsátásához Adriano Bergamininek (14, 16 és 21-as számú képek) Herbert Kotalnak (38-as számú kép), Roger Morrellnek (46-os számú kép), néhai Pünkösti Elláknak (10-es számú kép), Werner Schindlernek (15. sz. kép) és Szilágyi Dezsőnek (44-es számú kép). A többi kép a szerző gyűjteményéből származik.

Irodalomjegyzék:

1867-1888 évi PRT-k
(http://apps.arcanum.hu/app/postamuzeum/)

MBSZ
Magyar Bélyegvizsgáló Szakcsoport

Bélyegeit, leveleit felmerülő kételyek esetén vizsgáltassa meg a

MAGYAR BÉLYEGVIZSGÁLÓ SZAKCSOPORT

szakértőivel!

Bővebb információ a Mafitt honlapján
www.mafitt.hu - Bélyegvizsgálat menüpont

FILATÉLIAI KÜLÖNLEGESSÉGEK A HÁBORÚ VÉGÉN 1944-45 – ELSŐ RÉSZ

DR. NAGY FERENC (BÉCS)

Amíg még áll a világ, ezeket az évszámokat nagyon jelentősként fogják számon tartani a későbbi generációk. Világpolitikai, gazdasági és katonai szempontból, a 3. Birodalom összeomlása olyan megrázkódtatást jelentett a világnak, melynek következményei ma is, 75 év után is foglalkoztatnak bennünket és még tovább is foglalkoztatni fognak, ha akarjuk, ha nem.

Hazánkat ez évek során olyan súlyos csapások érték, hogy azok túlélése szinte csodának számit. A bombázások, közelharcok eredményeként elpusztított városok, az 1000 év óta magyar lakott országrészek újbóli elrablása nemzetünk fennállását veszélyeztette. Az 50-es években már arról volt szó, hogy „önkéntes“ felvételünket kérjük a Szovjetunió tagállamai közé! Ez tény!

Milyen nyomai vannak e korszaknak számunkra, filatelistáknak és postatörténészeknek? Az idevágó irodalom ismeretében merem állítani, még van mondani való. Még nem írtak meg mindent. Még mindig van izgalmas újdonság, melyet érdemes megírni. Kérem, kísérjenek el!

1. A HADVEZÉREK SOR 30 FILLÉRESE SORSÁRÓL

Noha 2 hónappal az összeomlás előtt nyomtatták ki a bélyeget, itt kell megemlékeznünk róla. Maga a bélyeg ugyan már 1943. november 22-től forgalomba került, de valószínűleg a visszatért területeken előállt nagymértékű felhasználás miatt egy utánnyomásra került sor. Erre azért következtetek, mert míg az első nyomás ívein 43 XI. és 43 XII. nyomtatási dátumok olvashatók (az ívek közepén egyszer, váltakozó oldalon), olyan ívek is találhatók, melyeken a nyomdai havi jelzés 44 X.

Hadd mutassak be egy ilyen ívet ezzel a dátummal:

1. ábra. Az egyedüli ismert fogazatlan 30 filléres teljes ív.

Azonban, mint láthatjuk, az ív FOGAZATLAN. Vajon mi történhetett?

A Monográfia a bélyeg ismertetésénél a következőket írja: *„A 30 filléres bélyegből illetéktelen úton nyomdai ívek /fogazatlan/ is gyűjtői forgalomba kerültek.“*

A Kézikönyv pedig így ítél: *„Fogazatlan 30 f-es bélyegek a nyomdából illetéktelenül kijuttatott fázisnyomatok. Értékük csekély.“*

Nos, szerintem így történhetett: A nyomdai munkafolyamat alatt, amikor a bélyegeket nyomták, az akkor napirenden levő orosz és angolszász bombatámadások eredményeként az Állami Nyomda épülete is kárt szenvedett. Az ezt követő kaotikus órákban valaki megléptetett néhány még felvágatlan 4x100-as ívet, mert ezek egy rövid időre óvatlanul szabadon feküdtek.

Hosszú filatéliai tapasztalatom alapján merészelem az eltüntetett 400-as ívek számát 5-10 darabra becsülni. Ennyi nem tűnt fel azonnal a kinyomtatott ívek közül. Az íveket aztán szétszabdalták, részben hogy minden érdekelt gyűjtőnek jusson egy-egy kisebb-nagyobb darab, részben meg hogy az egészet elfátyolozzák. Ezért nem találunk ma fogazatlan teljes ívet, de találunk párokat és négyestömböket.

2. ábra. Ívközép bélyegpárok, bizonyítva, hogy a 400-as ívek szétvágatlanul kerültek ki a nyomdából.

1944. októbertől decemberig a felfedezés veszélye miatt nem volt ajánlatos e fogazatlan bélyegeket futott küldeményeken felhasználni. De 1945-től, a teljesen megváltozott jogi helyzetben ez a rizikó megszűnt, de akkor sem találunk gyakori felhasználást lapon, levélen. A néhány ismert példány közül bemutatjuk az egyik legszebb 4-es blokkot egy helyi, közönséges, filatelista, enyhén túlbérmentesített (78 fillérrel) levelezőlapon. A hátoldalon a feladó felhívja a címzett szíves figyelmét a felragasztott fogazatlan bélyegekre.

3. ábra. Túlbérmentesített helyi levelezőlap 1945 júl. 23-án a budapesti 4-es postán feladva (1,60 Pengő lett volna a helyes díj). Egyedül ismert fogazatlan négyes blokk futott küldeményen.

2. A HADVEZÉREK SOR 2 ÉS 5 PENGŐS BÉLYEGEINEK FELHASZNÁLÁSA

1944 késő őszén a hadi helyzet már kétségbeejtően rossz volt. Nem volt kétség a felől, hogy a háborút elvesztettük és a fő cél az volt, hogy az életünket megmenthessük. Ebbe a szörnyű hely-

zetbe esett bele egy bélyegkiadás, amelyet valószínűleg jobb időkre terveztek, és amire akkoriban sürgős szükség nem volt. A Hadvezérek sor utolsó 2 értékéről van szó, 2 és 5 Pengő névértékben, barna és ibolya színben. Ez megegyezett az akkoriban már 1941 óta forgalomban lévő 2 és 5 Pengős Kormányzói Arcképsor II. és III. bélyegei színével, melyeket azonban az akkor (rém)uralkodó nyilas párt állítólag nem tartott politikailag kompatibilisnek, mert Horthy 1944 őszén lépéseket tett a háború befejezésére („kiugrási kísérlet"). Az új (nyilas) hatalomnak 1944. október 15-e után (a hatalomátvétel időpontja) egy új kiadás előkészítésére a rendelkezésre álló idő rendkívül rövid volt, emiatt maradt az eredeti terv.

Így megjelent a két új forgalmi bélyeg, 10 nappal azelőtt, hogy az ostromgyűrű bezárult Budapest körül. Észak, kelet és dél felé már korábban leállt a forgalom. Akkortájt esténként hallottuk már az ágyúdörgést Vecsés irányából. A fővárosból menekültek az emberek nyugat felé és minden szervezet a felbomlás, illetve a megszűnés irányába ment. Bélyegkiadás? Kit érdekelt?

Csupán ENGEM! Emlékszem, hogy a szomszéd lakásban lakó postáskisasszony milyen boldogan hozta nekem december 15-én este a 2 új bélyeget, tudva milyen lelkes bélyeges voltam már akkoriban is. Sosem felejtem el azt a boldogságot. Micsoda érték! (gondoltam)

Tehát itt állt a Posta az új bélyegekkel, de mire kioszthatták volna, nem volt hová. Budapesten a nagyobb hivatalok kaptak belőlük, de a még valamelyest szabad nyugati irányba inkább a menekülő karavánok mentek, mint bélyegszállítás. Becsomagolás, leplombálás, számlázás, szó sem lehetett róla! Pánik és káosz volt.

(Tudom, hogy a Posta raktárában a bélyegek már november végén rendelkezésre álltak, de lényeges különbség a hadi helyzetnél akkor sem volt.)

Mire volt jó ez a 2 bélyeg? Főleg csomagdíjon történő használatra, mert az aránylag alacsony levéldíjaknál pl. az 5 Pengősre nem volt szükség. (Emlékeztető: helyi levél 20 fillér, vidékre 30 fillér, ajánlás helybe 50, vidékre 70 fillér.) Csak a megjelenés időpontjában csomagforgalom már nem volt!

Nézzük tehát a fellelhető anyagot e 2 bélyeggel. Természetes kíváncsiságunkat a Kézikönyv fékezi le: a 2 Pengős levélen 1945-böl 200 pont, az 5 Pengős levélen 800 pont. Tehát elég borsos árak!

2.1. 1944. DECEMBERI HASZNÁLAT

A két bélyeg 1944 decemberében, a megjelenés idejében felhasználva eddig egyáltalán nem volt ismeretes! Annál nagyobb az örömöm, hogy a Kedves Olvasónak egy ilyen küldeményt bemutathatok, eddig az EGYETLEN ismeretté vált levél, csodás épséggel és szépséggel. Ezt a levelet most fedeztem fel és ritkasága egyedülálló!

4. ábra. 1944. december 22-én a Budapest 4-es postáról feladott értéklevél előoldala

5. ábra. Az értéklevél hátoldala, rajta az unikális 2 Pengős bélyeg a 2,10 Pengős frankatúra részeként

Egy értéklevelet láthatunk, előoldalán a feladó és mellette jobbra a tarifa-kalkuláció. Az 1,30 Pengő egy vidékre küldött II. súlycsoportú (53 gr.) ajánlott levél díja. Az értékleveleket ajánlottan kellett kezelni, de nem lettek az ilyen küldeményekkel együtt rovatolva, hanem külön. A 80 fillér pedig a dupla értékdíj. Egy értékdíj egység 400 Pengő után 40 fillér volt, a küldemény (egy betétkönyv) deklarált értéke 600 Pengő volt, így tehát a II. értékdíj-csoportba tartozott, 2x40 = 80 fillér. + 1,30 P. ajánlás = 2,10 Pengő.

A levél Andráshidára lett címezve, Zala megyébe. Hosszú keresés után a térképen találtam meg, hogy e település azóta beolvadt Zalaegerszeg városába. Továbbá láthatjuk az előoldalon a kék irón jelzést: „forgalom szünetel“ és egy retúrnyilat.

E nagyon informatív előoldal után nézzük meg a hátlapot. Amikor ezt először megláttam, meg kellett fogódzkodnom. A 2,10 Pengő frankatúra fejében ott díszeleg egy 10 filléres Hadik bélyeg mellett egy 2 Pengős bélyeg is, mutatva a feladás dátumát: 44. DEC. 22. a belvárosi 4-es Főpostáról. Ez több szempontból is érdekes. Mint egy korábbi, a Bélyegvilágban közölt munkámban már kifejtettem, ez a nap egy péntek volt, az általános budapesti postaszolgálat utolsó munkanapja. Tehát olyan munkanap, amikor a „posta még nyitva volt.“ Másnapról, dec. 23.-ról (szombatról) csak a nagyobb hivatalok levélkezelési bélyegzéseit ismerjük. Mint e levélen is látható a levél a 4-es postáról átkerült a 70-es postára, ahol a levelet, mint kézbesíthetetlent, letétbe helyezték.

A levél a bélyegek mellett található 5 viaszpecsét szűzies érintetlenségével túlélte az azóta elmúlt 75 év viszontagságait.

Miről mesél nekünk e levél? A december 22-én 16 órakor még felvett levél Zala megyébe az EGYETLEN EDDIG FELTÜNT LEVÉL az egy héttel azelőtt, december 15-én megjelent bélyegek

2 Pengős értékével. De ami engem szintén nagyon érdekel: miért vették fel egyáltalán a levelet? Miért nem mondták ki a varázsmondatot, „a forgalom szünetel“ élőszóval? Nos, nem kevesen akkoriban még hittek egy fordulatban. Hogy jön a „csodafegyver“ (die Wunderwaffe) amivel a hadiszerencse mellénk áll. Hogy jönnek majd a felmentő seregek és visszaverik az oroszokat. Hogy rövidesen megint megindul a postaforgalom és a jelenlegi helyzet csak átmeneti.

Az említett munkámban a Bélyegvilág 2018. januári számában Czirók Dénes postatörténeti rovatában ismertettünk egy levelezőlapot 1944. december 22-én a 72-es postán feladva, melyet Zágrábba címeztek ajánlva, melyet ilyen nonszensz szituációban szintén elfogadtak, és másnap már ment az elfekvőbe, „Vissza! Forgalom szünetel“ jelzéssel. Ezek ajánlott küldemények voltak, melyeket nem a postaládába dobták be, hanem az ablaknál vettek fel! Szerintem a dolognak politikai okai lehettek. Ha a posta már nem vett volna át a leveleket, azzal is elismerték volna a hadi helyzet kilátástalanságát. Érdekes spekulációkra ad alkalmat egy ilyen küldemény...

A sorozat 5 Pengős értéke 1944-es levélen eddig még nem tűnt fel. Úgy tűnik, hogy a Postaigazgatóság az 5 Pengős értéket a zavaros időkre való tekintettel, és szükséglet hiányában, (csomagforgalom nem volt!) még Budapesten sem osztotta szét! Mint alább látni fogjuk, eddig csak a 114-es postáról, a Széll Kálmán téri Igazgatósági épületben működő postahivatalból ismerünk két küldeményt az ostrom UTÀN 5 Pengős bélyeggel!

Ennyit a két bélyeg budapesti felhasználásról, a háború vége előtt.

1944. december 15-én a helyzet szörnyű volt. A még nyitott vonalakon beérkező vonatokra már ott vártak a menekülök ezrei. Postaszállítás már nyugatra sem volt. A postakocsikkal kevés számú levél még beérkezhetett.

Az akkori helyzet ismeretében az ELKÉPZELÉSEIM a következők:

1944 decemberében a rossz dunántúli közlekedési helyzet miatt egy gépkocsival juttatták szét a postahivataloknak szánt 2 és 5 Pengős bélyegeket. Az útvonaluk: Budapest, Székesfehérvár, onnan egy leágazás Pécsre, a másik ág tovább: Sárvár, Beled, Sopron, Ágfalva, Nagycenk, Szombathely és Szentgotthárd településekre. Győr felé leágazás nyomait nem találom. Ez a vonal nagyjából megfelel egy Ausztria felé menekülő kisebb küldöttség útvonalának, 1944 végén. De ez csak SPEKULÁCIÓ...

Nyugat-Magyarország lassan egyre kisebbé vált, a még meg nem szállt területein sem volt szükség e bélyegekre. A háború vége előtti (1945. április 4), gyakorlatilag pár nappal későbbi felhasználást sem ismerünk. Az első darabokat 1945. június elejétől, az 1. inflációs tarifa idejéből találjuk, Sopronból. A gyűjteményemben található összesen 30 darab küldemény pontosan követi a fent megadott útvonalat. Ez a 30 darab magában foglalja egy nemrég felszámolt nagy szegedi gyűjteményből származó darabokat is.

Nem dicsekvésből írom, hanem hogy tudjuk, miről is van szó: számos magyar gyűjtőnél érdeklődve küldemény ezen két bélyeggel nem található. Aukciós cégeknél: semmi. Bélyegmúzeum állományában: semmi. Így az általam kb. 50 év alatt hangyaszorgalommal összegyűjtött 30 levél bizony önmagáért beszél.

2.2. A BUDAPESTI TARIFA IDEJÉN FUTOTT KÜLDEMÉNYEK (1945.03.02– 05.01.)

A budapesti felhasználás azért volt lehetséges, mert itt a tarifát már 1945. március 2-án megemelték. (Budapesti helyi szükségtarifa). A távolsági levél 60 fillér volt, az ajánlás pedig a vámhatáron kívüli forgalomban 1,40 Pengő. Az alábbiakban egy ajánlott levelet látunk a Vöröskeresztnek címezve, a 2 Pengős bélyeggel. Hogy került a bélyeg Újpestre? Úgy, hogy Újpest Budapesthez tartozva, a december közepén megtörtént 2 Pengős bélyegelosztásnál még ebben részesedett és a forgalom újra beindulásakor ezek már kéznél voltak.

6. ábra. 1945. március 16-án a Újpestről feladott ajánlott levél 2 Pengős bélyeggel a „budapesti helyi szükségtarifa" szerint bérmentesítve

Egy másik ajánlott levelet is találtam, szintén Újpestről, 2 Pengős frankatúrával Budapestre, március 19-i feladással. A feladónak át kellett gyalogolnia Rákospalotáról Újpestre a levelet feladni, mert ekkor a posta még nem működött ott. Míg a fenti ajánlott levélen az ajánlott ragjegy sorszáma „193," addig a második ismert levélen, 3 nappal később, „241", azaz az ajánlott levélforgalom 3 nap alatt kb. 50 darabot tett ki. Ez minden! A felemelt tarifa ellenére is csak 2 darab ismeretes!

2.3. AZ ELSŐ INFLÁCIÓS TARIFA IDEJÉN (1945.05.01 – 07.01.) FUTOTT KÜLDEMÉNYEK

Ismét egy 2 Pengős bélyeggel ellátott küldeményt látunk, de ez egy helyi ajánlott levél, melynek díja május 1-től így alakult: Helyi levél:50 fillér, helyi ajánlás 1,50 Pengő, összesen, 2 Pengő.

7. ábra. 1945. május 15-én feladott helyi ajánlott levél Budapestről egybélyeges 2 Pengős bérmentesítéssel

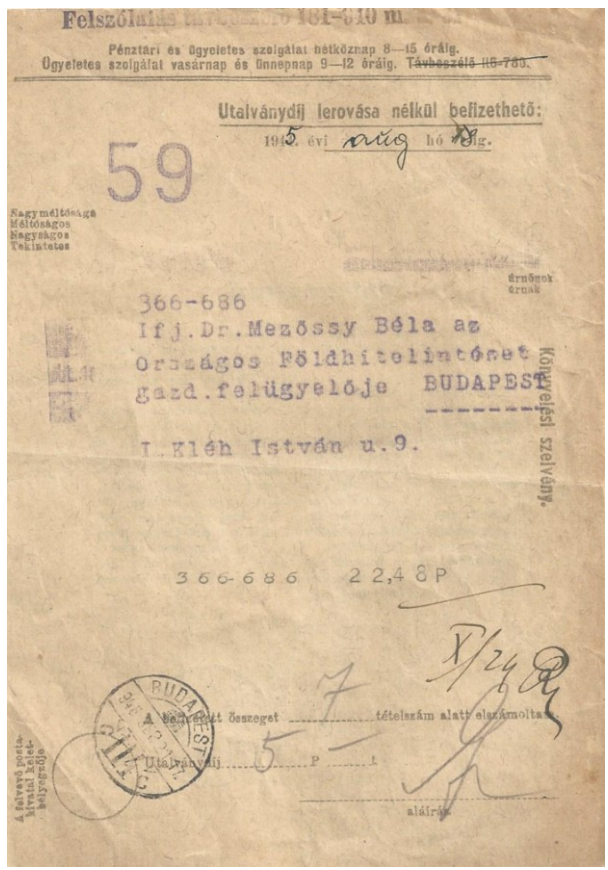
Akkoriban Rákosszentmihály még nem tartozott Budapesthez, csak 1950-ben került a főváros közigazgatásához. Így egy onnan feladott levelezőlap „vidéki" bérmentesítést jelentett. A következő ábrán egy ajánlott 18 filléres levelezőlap szerepel 3-színű kiegészítő bérmentesítéssel Rákosszentmihályról Budapestre. A távolsági levelezőlap díja 60 fillér volt, ajánlás vidékre 2 Pengő, összesen 2,60 Pengő.

8. ábra. 1945. május 22-én Rákosszentmihályról feladott ajánlott levelezőlap Budapestre összesen 2,60 Pengő bérmentesítéssel, közte egy 2 Pengős bélyeggel

A következőkben egy érdekességet tudok bemutatni. Egy nagyobb tétel telefonszámla-befizetési lap került annakidején, a 60-as években a filatéliai piacra, ha bélyeges kiegészítő frankatúra volt rajta. A lapon megadott határidőig a számla díjmentesen befizethető volt. Ha azonban azt elmulasztották, akkor 5 Pengő utalványdíjat kellett még befizetni. Általában a II. Provizórium kiadás 5P/8 fill. Rákóczy bélyegét találjuk rajtuk, de nagyon ritkán előfordult az 5 Pengős Hadvezérek bélyeg is, felülnyomás nélkül, mint nagy-nagy ritkaság.

Ezt a befizetési lapot a Postaigazgatóság (szétlőtt) épületében működő 114-es hivatalnál adták fel, 1945. szeptember 21-én (gyakorlatilag ez már a 3-dik inflációs periódushoz tartozik), a Széll Kálmán téren. Ott, az Igazgatóság épületében lehetett az 5 Pengős bélyeg, ha nem is nagy mennyiségben, a 3-dik tarifa idejében felhasználva.

9a. ábra. 1945. szeptember 21-én befizetett 5 Pengő utalványdíj egy telefonszámla befizetési lapon a budapesti 114-es postahivatalból (előoldal)

Tájékoztató.

A számla két elválasztott részből áll.

A jobboldal a könyvelési szelvény, amelyen az előfizető neve és a címe, továbbá az állomás száma és a fizetendő összeg van feltüntetve. Ez a könyvelési szelvény az összeg befizetésekor a postahivatalban marad.

A baloldali részen az összes esedékes díjak fel vannak sorolva. Tehát a ténylegesen folytatott s az esetleg a kötelező számból hiányzó helyi beszélgetések száma és díja, az alapdíj, stb., stb. Ezen az oldalon igazolja a postahivatal a befizetett összeg átvételét. Ez a lap postai befizetés esetében nyugtaként szerepel s ezért megőrzése ajánlatos.

A különböző díjtételek megjelölésére egy, illetőleg két betűből álló jelek szolgálnak, a lap felső részén lévő »Jelmagyarázat« szerint. Az előfizető javára eső összegek piros színnel vannak feltüntetve. A dűlt hatszámjegyű szám a kapcsolási számot jelenti. Ugyancsak dűlt, egy- vagy kétjegyű számmal van feltüntetve a kötelező számból hiányzó beszélgetések száma is.

9b. ábra. A lap hátoldala az 5 Pengős bélyeggel

Még egy Budapest 114-es hivatalból származó ajánlott levelem van az 5 Pengős bélyeggel, de kissé csúnyácska, így nem mutatom be.

Mielőtt átmennénk a Dunántúlra, egy-két rendhagyó gondolat.

Véleményem szerint az 5 Pengős bélyegeket 1944 decemberében már nem küldték szét a budapesti postahivataloknak, hanem a nyugati fuvar után a nehéz helyzet miatt zár alá vették. Mint első bélyegkiadás a felszabadulás után 1945. május 1-én a FELSZABADULÁS sor jelent meg. Nézzük meg a felülnyomott alapbélyegeket: ezek 1 fillértől 1 Pengőig szerepelnek! Se 2 Pengős, se 5 Pengős nem került felülnyomásra! Ez a két érték akkor még nem ment be a Posta vérkeringésébe, hanem valahol elzárva lehetett. Feltűnő ugyanis, hogy míg a Dunántúlon aránylag bőven találunk 5 Pengős bélyegfelhasználásokat, - még kis faluban is (pl. Beled – ld. lejjebb) - addig Budapestről csak pár darab létezik.

2.4. A 2 ÉS 5 PENGŐS BÉLYEGEK FELHASZNÁLÁSA A DUNÁNTÚLON (1945. június – október)

De hogyan jutottak el a bélyegek az ostrom küszöbén álló Budapestről a Dunántúlra? Vasúti összeköttetés akkoriban már nem volt. Néhány vonal még működött, de ezek is az improvizációból éltek. Mint fent gyanítottam, a Budapesti Postaigazgatóság egy gépkocsis kisebb bizottságot indíthatott útba 1944. december 5-10. körül az újonnan megjelent 2 bélyeggel a málhájukban. A cél az volt, hogy a még meg nem szállt városokban, településeken a bélyegeket otthagyva, egészen a határig eljussanak. Ezt a megbízást végrehajtották. A fellelhető anyag eloszlása mutatja az útvonalukat, melyet a címben megadtam. Az érdekes csak az, hogy minél közelebb érünk a határhoz, annál sűrűbb a felhasználás. A soproni előfordulás a leggyakoribb!

A virtuális útvonalunkon a bélyegszállítmány első állomása Székesfehérvár (10a ábra.) Innen

találjuk a Dunántúlon található 5 Pengős bélyegek első (földrajzi értelemben vett) példányát. Ezzel a küldeménnyel kezdem a ritka levelek, lapok, szállítólevelek bemutatását.

A Postatakarékpénztárnak küldött ajánlott levél egy különlegesség. E borítékban postacsekkeket küldtek a központnak, és mint a benyomott szövegből látjuk, az díjmentesen volt feladható. Ezt a borítékot viszont ajánlva adta fel az óvatos feladó, ezért az akkori tarifa szerint (1945.07.02 és 1945.09.15. között) 5 Pengőt kellett fizetni, melyet egy 5 Pengős bélyeggel róttak le, létrehozva így egy ilyen érdekes küldeményt. Ajánlott ragjegy akkoriban Fehérváron viszont nem volt, így egy másik nyomtatványpapírból tákoltak össze egy ragjegy-provizóriumot.

10. ábra. 1945. augusztus 7-én Székesfehérvárról Budapestre feladott „csekk-boríték" ajánlott levél, amely ajánlási díját egy 5 Pengős bélyeggel rótták le

Innen egy hatalmas ívet csinálunk Dél felé. Hogy innen hogyan kerültek a bélyegek Pécsre, az megmagyarázhatatlan. Valószínűleg Fehérvárról a posta újra beindulása után. Pécs már 1944. november 29.-én elesett!

10a ábra. Dunántuli virtuális autóútunk állomásai. Felhasználás a piros kerettel jelölt helyekről ismert.

Az alábbi szép céges levél a 2.-ik inflációs tarifa szerint 3 Pengős bérmentesítéssel, piros helyi cenzúrabélyegzővel ment Budapestre, közönséges levélként.

11. ábra. 1945. augusztus 8-án Pécsről Budapestre küldött távolsági 20 grammos levél a 2. inflációs tarifának megfelelően 1+2 = 3 Pengővel bérmentesítve

Majd egy akkoriban ritka képeslapot találtam Pécsváradról. A lapon Pécsvárad provizórikus bélyegzőjét láthatjuk.

12. ábra. 1945. július 12-én Pécsváradról Budapestre küldött levelezőlap a 2. inflációs tarifának megfelelően 2 Pengővel bérmentesítve, provizórikus gumibélyegzővel érvénytelenítve

A következő felhasználási hely Sárvár, melynek főleg cukorgyára volt akkoriban nevezetes.

13. ábra. 1945. augusztus 20-án Felsőpatyról Szegedre küldött levelezőlap a 2. inflációs tarifának megfelelően 2 Pengővel bérmentesítve, provizórikus gumibélyegzővel érvénytelenítve. A lap névértékét elhanyagolták.

Egy ottani alkalmazott a postahivatalban megvásárolt lapot odahaza, Felsőpatyon (ma Rábapaty, Sárvártól 5 km-re északra) megírva azt a helyi postahivatalban 1945. augusztus 20-a után adta fel. Ez derül ki a szövegből, a provizórikus postai bélyegző dátuma sajnos nem olvasható.

Még egy sárvári felhasználású küldeményt találtam. A kézbesítési bizonyítványt Csényén (Sárvártól kb. 5 km-re keletre) írták alá 1945. szeptember 18-án, és másnap továbbították Zalaegerszeg felé. A 3. inflációs tarifa szerint nyomtatványként kezelték, ezért 2 Pengős bélyeggel látták el. A nyomtatványon lévő „Hivatalból Díj átalányozva“ nyomatot nem vették figyelembe. Még egy további hasonló küldemény van még gyűjteményemben, 1945. október 11-i dátummal.

14. ábra. 1945. szeptember 19-én Sárvárról Zalaegerszegre küldött kézbesítési bizonyítvány a 3. inflációs tarifa nyomtatványának megfelelően 2 Pengővel bérmentesítve.

Sárvártól 24-km-re van Szombathely, a következő állomásunk a virtuális autóúton.

Az itteni felhasználások nagyon érdekesek. Kezdjük egy levelezőlappal, amelyet látványosan kiegészítettek a 2-ik inflációs tarifa által megkövetelt 7 Pengőre egy távolsági ajánlott külde-

ményként, többek között egy már 1943 dec. 31-én érvényességét vesztett 1 filléres Templomok bélyeggel, valamint egy 5 Pengőssel. Ezek előfordulása a határ mentén „gyakoribbá“ válik. (Ez azt jelenti, hogy 10 küldeményt ismerek innen.) Látjuk a helyi szovjet-orosz cenzúra bélyegzőjét is.

15. ábra. 1945. augusztus 1-én Szombathelyről Gyöngyösre küldött ajánlott levelezőlap a 2. inflációs tarifának megfelelően összesen 7 Pengő bérmentesítéssel.

Szombathely még egy látványos ritkasággal vár ránk. Egy csomagszállító levélen augusztus 6-án egy 18 Pengős bérmentesítést láthatunk, melyet egy pár és egy szóló darab 5 Pengőssel, valamint a hátoldalon található 10 db 30 filléres Hadvezérek bélyeggel róttak le. Ez volt a 2. tarifánál egy csomag díja 5 kg súlyig a legmagasabb távolsági kategóriában. A 3 db 5 Pengős eddig egyedi darab egy küldeményen.

16. ábra. 1945. augusztus 6-án Szombathelyről Budapestre küldött szállítólevél a 2. inflációs tarifának megfelelően összesen 18 Pengő bérmentesítéssel. (A képen látható 3x5 Pengőn kívül a hátoldalon található még 10 db 30 filléres bélyeg is)

E városból még egy szép levél van gyűjteményemben az 1+2+5 Pengős variációban, de ezt most nem mutatom be, mert lesz egy még szebb is!

A következő állomás Szentgotthárd. Onnan egy a szombathelyihez hasonló levelezőlapot találunk, 7 Pengős bérmentesítéssel, szintén a lila 5 Pengősünkkel. A lap Körmendre ment, provizórikus ajánlási ragjeggyel.

17. ábra. 1945. július 1-én Szentgotthárdról Körmendre küldött ajánlott levelezőlap a 2. inflációs tarifának megfelelően összesen 7 Pengő bérmentesítéssel, provizórikus ajánlási ragjeggyel

A határ mentén északra Sopron városát érjük el. Innen 2 db 8 Pengős bérmentesítést találtam. Mindkettőt be kell mutatni, mert postatörténetileg fontosak.

A Sopron 4-es kis postahivatalból az ajánlott levél Miskolcra ment, ami akkoriban ritka útvonalnak számított, hiszen az összeköttetés kb. fél éven keresztül megszakadt. A levélen a miskolci cenzúrabélyegzőt is láthatjuk. Érdekes, mert ezt a bélyegzőt az ELSÖ világháborúban használták, akkoriban még „KATONAI CENZURA MISKOLCZ“ szöveggel. A pesszimista tisztviselő nem dobta el a bélyegzőt, hanem 27 évig megőrizte, gondolván hátha megint szükség lesz rá. És csakugyan így lett, és csak a „KATONAI“ szót kellett kivésni belőle. Bizonyítva, hogy a pesszimista nem más, mint egy jól informált optimista. A háromszínű, (zöld, barna, lila) felülnyomás nélküli bélyegekkel ellátott levelek nagyon látványosak, de csak nehezen találhatóak, hiszen 1945. június 1-töl az 1. Provizórium bélyegei már forgalomban voltak.

18. ábra. 1945. július 20-án a soproni 4-es postahivatalból Miskolcra küldött ajánlott levél a 2. inflációs tarifának megfelelően összesen 8 Pengő bérmentesítéssel, bianco ragjeggyel, „CENZÚRA MISKOLCZ” bélyegzéssel. A levél 4 nap alatt ért oda.

A leglátványosabb küldeményt erről a területről a következőkben láthatjuk. A szép céges borítékon megint csak a 3 felülnyomás nélküli bélyeget találunk. Noha a levél Sopronból ment, olvashatjuk, hogy a vállalatnak Répcelakon volt a központi gyártelepe. Kérem, jegyezzék meg egy pár percre e helység nevét. A levél a budapesti Postatakarékpénztárnak lett címezve, mint sok más 5 Pengős levél is. Ez a legszebb levél ebből a korszakból, attraktivitásában és nemességében kiemelkedő.

19. ábra. 1945. augusztus 8-án Sopronból Budapestre feladott ajánlott levél a 2. inflációs tarifának megfelelően összesen 8 Pengő bérmentesítéssel. A levél 4 nap alatt ért oda.

Sopron közelében van Nagycenk község, ahol a híres Széchenyi kastély van a helység díszeként. Ebből a hivatalból a postamester nyugatra menekülése alkalmából, mint előírás volt (?) elvitte a bélyegzőt és ajánlási ragjegy sem volt már. Így 1945 júniusában kézírásos érvénytelenítést kellett alkalmazni.

Innen 2 küldeményt ismerek az ominózus 2 Pengős bélyegeinkkel és ritkasági fokuk miatt mindkettőt bemutatom. Az elsőn még a 2. inflációs tarifa szerinti bérmentesítés látható június 25-én Gyulajba, Tolna megyébe menő levelezőlapon, ahol a nagyközség bélyegzőjét a bérmentesítésre eléggé csúnyán ráverték. A kézzel kiegészített ajánlási ragjegy e napon a 140-es sorszámot mutatta. Szeretem ezt a lapot, mivel a hátoldalán a neves történész és nagy filatelista (MAFITT alapítója és első elnöke) Makkai László professzor kézjegyét viseli. A 2,60 Pengő bérmentesítés megfelel az 1. inflációs időszak 60 fillér levelezőlap díjának és a 2 Pengő ajánlási díjnak.

20. ábra. 1945. június 25-én Nagycenkből Gyulajba feladott ajánlott levelezőlap kézírásos érvénytelenítéssel az 1. inflációs tarifának megfelelően összesen 2,60 Pengő bérmentesítéssel.

A következő (csodás), illetve ahogy sajnos a korán elhunyt nagy gyűjtőtársam, Bernáth professzor mondogatta: „parádés" levélen egy négyes csíkot látunk a 2 Pengős bélyegekből, melyhez foghatót még nem láttam. Rajtuk a kézírásos dátum először VII/3, aztán kijavítva VII/4. A bélyegek alatt kézírásos helységmegadás: ***Nagycenk***. A kézírásos ajánlási ragjegyen a 168-as számot látjuk, tehát összehasonlítva a fenti küldeménnyel kb. 2 hét alatt csak 28 ajánlott küldeményt adtak fel a kis faluban. Ezeket a ritka leveleket már vagy 30 éve figyelem a kínálatokban, de ez az első levél egy 4x2 Pengős díjlerovással, amit találtam.

21. ábra. 1945. július 4-én Nagycenkből Budapestre feladott ajánlott levél kézírásos érvénytelenítéssel a 2. inflációs tarifának megfelelően összesen 8 Pengő bérmentesítéssel.

A következő küldeményt Ágfalváról ismerjük. Ez a kis falu Sopron mellett fekszik, az osztrák határ közvetlen közelében. Az 5 Pengős bélyeg itteni előfordulása kész rejtély, és én azzal tudom csak magyarázni, hogy itt hagyta el az autó Magyarországot, Ausztriába menekülve. Más magyarázat erre nincs. A képeslap Sopronból való, Ágfalván feladva Kispestre, a 3.-ik inflációs tarifa szerint. Vidéki lap: 6 Pengő. A kis postahivatalban kevés forgalom volt, azért volt még szeptemberben is készlet az 5 Pengős bélyegből.

22. ábra. 1945. szeptember 23-án Ágfalváról Kispestre feladott levelezőlap a 3. inflációs tarifának megfelelően 6 Pengő bérmentesítéssel.

Végezetül egy-két látszólagos ellentmondást próbálok megmagyarázni. Mit szól a Kedves Olvasó az alábbi küldeményekhez? Például egy expressz-levélhez egy kis faluból, BELED-ből, az ominózus 5 Pengőssel? Vagy egy csomagszállító levélhez egy 5 Pengős párral, ugyanonnan?

Ha megnézzük a térképen, hol van Beled, feltűnik, hogy ez mindössze 8 kilométerre van Répcelaktól (2900 lakós). Ha most megint egy pillantást vetünk az előbbi (19. ábra) szép soproni 1+2+5 Pengős levélre, ott láthatjuk a fejlécben, hogy a Stauffer cég központi gyártelepe Répcelakon volt. Tehát elképzelhető, hogy a soproni iroda juttatta el a bélyegeket a nyár folyamán a kis faluba, amely közelében a gyár működött. Így egy unikális darab jött létre 13 Pengős díjlerovással.

23. ábra. 1945. július 27-én Beledről Budapestre feladott expressz levél a 2. inflációs tarifának megfelelően 13 Pengő bérmentesítéssel. (Levéldíj 3 P, expressz díj: 10 P.)

A másik beledi darab pedig egy csomag szállítólevél egy 5 kg-os csomaghoz, az akkoriban gyakori élelmiszer küldeménnyel, a 3.-ik díjövezetben, 14 Pengős tarifával. Itt is egy 5 Pengős párt látunk, úgy mint a szombathelyi csomagszállítón, így hát ebből már kettőt ismerünk. A 3,5 kg-os kenyér-küldemény 5 napig volt úton, volt rágcsálni való bőven.

24. ábra. 1945. augusztus 4-én Beledről Budapestre feladott csomag szállítólevele a 2. inflációs tarifának megfelelően 14 Pengő bérmentesítéssel.

Ezzel végképp végigjártuk a 2 és 5 Pengős bélyegek Nyugat Magyarországi útját. Érdekes séta volt.

De nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a 2 darabot, melyek Keletről kerültek elő nemrég. Az egyiket bemutatom, mert a bérmentesítése nagyon érdekes. A Balassagyarmati levelezőlapon egy bélyeggyűjtő reklamál, miért nem kap újdonságokat Székely Sándor bélyegkereskedőtől? A 3.-ik inflációs tarifa szerint 6 Pengővel bérmentesített lapon ott látjuk az 5 Pengős bélyeget is, amely ott nem volt használatban. A magyarázat a feladó személyéből lesz érthetővé, a postafőtiszt úr persze Budapestről kapta a bélyegeket levélben.

25. ábra. 1945. október 11-én Balassagyarmatról Budapestre feladott levelezőlap a 3. inflációs tarifának megfelelően összesen 6 Pengő bérmentesítéssel.

Egy másik, a 2. inflációs időszakból Miskolcról származó 2+1 Pengős levelet csak a teljesség kedvéért említem meg. A kelet felé történt bélyegszállításra e levélkén kívül eddig egyéb bizonyíték nem található. És egy fecske nem csinál nyarat. Pedig a levél valódi, még a fent említett miskolci (volt katonai) cenzúrabélyegző is mutatja.

26. ábra. 1945. augusztus 1-én Miskolcról Budapestre feladott távolsági levél a 2. inflációs tarifának megfelelően összesen 3 Pengő bérmentesítéssel.

Kedves Olvasó! E kis munkában igyekeztem bemutatni, hogy az 1944-45-ös időszak mennyi érdekességet tartogat még számunkra. Ha a téma nem is egetverő ritkaságokat tartalmaz, de mégis elgondolkodtató, hogy míg az 1850-1864-es felezésekből több mint 100 levelet ismerünk, melyeket 5 jegyű eurós összegekért forgalmaznak, addig e kis ritkaságokra elég egy 2 jegyű eurós összeg is. Kérem, nézzenek bele az „elfekvő“ anyagokba gyűjteményeikben, talán akad néhány darab ott ezen időkből.

Sok szerencsét! (Folyt. köv!)

(*Külön köszönetemet fejezem ki Czirók Dénesnek és Szücs Károlynak a cikk szerkesztésében nyújtott segítségéért*.)

HÍREK

Sebestyén T. Tamás és a Meseautó

Az Orbán Ferenc ívrekonstrukciós filatéliai hagyatékának egy jelentős része még Orbán Ferenc életében egy Párizsban élő Mafitt tagunkhoz, Sebestyén T. Tamáshoz került, aki azt nagy tisztelettel, szeretettel és hozzáértéssel fejlesztette még sokáig.

Bár kora miatt idővel felhagyott a gyűjtéssel és gyűjteményei arra érdemes jeles hazai gyűjtőkhöz került, de Mafitt tagságát mindvégig megtartotta és évente többször is, rendszeresen, hazajárt Budapestre.

Így sokszor volt alkalmam, néha többedmagammal is egy jó ebéd közben órákat beszélgetni életre szóló elhivatottságot jelentő hobbinkról, a magyar filatéliáról. Erre többnyire kedvenc helyén, a Kárpátia étteremben került sor, amely törzshelye volt, amikor a 90-es években a Magyar Nemzet főszerkesztője volt.

Legutolsó találkozásunkor, 2018 júliusában készültek róla az itt látható képek, amikor kijövet mosolyogva nézegette fiatalkora egyik leghíres filmjének főszereplőjét a „Meseautót”. Sajnos Tamással azóta nem találkoztunk, és sem telefonon, sem e-mailben nem volt elérhető. Így csak remélni tudom, hogy a Philatelicával ezen, feltehetőleg utolsó Magyarországon készült képei eljutnak párizsi lakásukba a fiához, és így talán még esélyünk lesz hírt kapnunk az édesapjáról.

Szücs Károly

In memoriam Gróf László /1933-2020/

Nemrég távozott örökös tagunk emlékét a Magyar Filatéliai Panteon őrzi. Javasoljuk tagjainknak, hogy kegyeletünket ennek meglátogatásával róják le. Az örökségként ránkhagyott, innét kiindulva megismerhető kalandos és tartalmas önéletrajza rendkívül élvezetes és tanulságos, nyitott könyv mindannyiunk számára.

www.mafitt.hu/pantheon

Gróf László a Royal Philatelic Society magyar napján (2014. május 21.) *Fotó: Szücs Károly*

A lap a Mafitt tagjainak ingyenes, a remittendát 1.800 forintos önköltségi áron a MABÉOSZ székház cserenapjain értékesítjük.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött, húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar,
és párhuzamosan angol nyelven is (utóbbi 50 alatti példányban.)

Újságunk teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető:

www.mafitt.hu

2014

2015

XXXI. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47.Bélyegmúzeum, Mafitt e-mail: info@mafitt.hu

A Philatelica nyomdai kivitelezéséhez a Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány nyújt támogatást.

20
2

Philatelica

Philatelica 2020/2

Tartalom:

Dr. Homonnay Géza: Magyarország legritkább bélyegei 1.

Szücs Károly: A magyar illetékbélyegek ritkaságai 19.

Dr. Nagy Ferenc: Az 1945-ös kisegítő bélyegek érdekességei 29.

Hírek 36.

Szerkesztő: Szücs Károly, a Mafitt titkára
Az angol verziót fordította: Kőhalmi Csaba

Tanácsadás és lektorálás: Mervyn Benford, a Hungarian Philatelic Society in Great Britain tagja
Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke

MAGYARORSZÁG LEGRITKÁBB BÉLYEGEI

DR. HOMONNAY GÉZA (BUDAPEST)

A gyűjtő fantáziáját mindig a ritkaság vonzza legjobban. Nem kivételek ez alól a bélyeggyűjtők sem…

Sok ismert magyar ritkaság van, de csokorba összegyűjtve még sehol sem láttam őket, ezért azt gondoltam, hogy érdekes lehet az összegyűjtésük. Nyilván minden ilyen lista szubjektív, meg nincs is elég adat ahhoz, hogy egészen pontosat lehessen készíteni, de azért az elmúlt 25 évben már az Internet révén olyan jelentős mennyiségű adatra látunk rá, hogy nagyságrendi hibák nem valószínűek.

A szerző szívesen lát mindenféle adatot, megjegyzést, esetleges korrekciót, hátha „közadakozásból" még pontosabb vagy jobb listát lehet összeállítani. Lehet vitatkozni azon is, hogy az OPM újságbélyegek ide valók-e, hogy a Határőrvidéki 2 kr-os, vagy akár az 1 kr-os hírlapilletékbélyeg, próbanyomat lévén, ide való-e, de összességében ez a 20 + 1 tétel biztosan a nagy ritkaságok közé tartozik.

Az egyes tételek leírása és képe mellett 4 különböző katalógus értékeit is megadjuk ott, ahol a katalógusok árazzák az adott tételeket. Az 1986-ban megjelent Magyar Bélyegek Kézikönyve (alias Feketekönyv) egyértelműen a legmélyebb rálátással bír a létező anyagra, bár az azóta eltelt 35 év némileg ezen is változtatott. A Feketekönyv nem árat, hanem pontokat ad meg, így kivédi az inflációt, 2020-ban talán mondhatjuk, hogy 1 pont 100 Ft vagy ¼ Euro. Jó böngészést kívánunk!

A tételeket időrendi sorrendben ismertetjük, tehát nem ritkasági vagy értéksorrendben. Legritkább magyar bélyegnek jelenleg az 1889-es Feketeszámú 8 kr-os bélyeg értékszám nélküli példánya tekinthető, melyből 1, esetleg 2 példány ismert, legértékesebb pedig egyértelműen az 1867-es piros 3 kr-os bélyeg.

1.ábra Az 1868-ban kiadni tervezett Határőrvidéki hírlapilletékbélyegek használatlan példányai. Mint a cikkből ki fog derülni, mindkettő próbanyomat, forgalomba nem kerültek. A Bergamini-gyűjtemény díszei (nagyítás).

1. SÁRGA „MERKÚR" HÍRLAPBÉLYEG 1851

Ismert példányok száma: 45-50 (magyar bélyegzéssel).

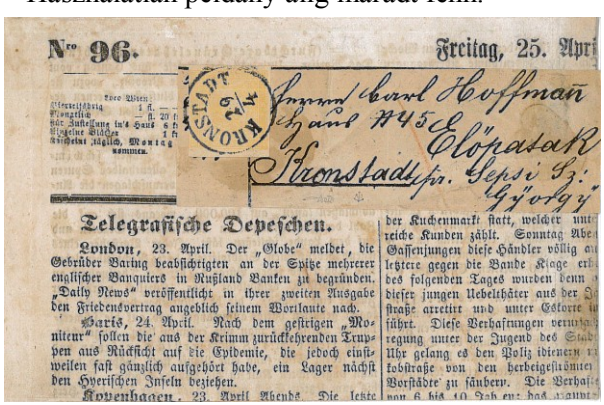
Az OPM (Osztrák Posta Magyarországon, 1850. június 1 – 1867. április 30) időszak legritkább postabélyegei az első sorozathoz tartozó, 1851-

ben kiadott ún. Merkúr-fejes hírlapbélyegek nagyobb címletei. (A korai hírlapilleték-bélyegek is nagyon ritkák, de kevésbé értékesek.)

Mivel az OPM korszakban megjelent osztrák bélyegek használatlanul nem tartoznak a magyar gyűjteményekbe, a legritkább, cinóbervörös hírlapbélyeg, melyből összesen 300 ívet nyomtak, de Magyarországon nem került forgalomba, nem magyar, hanem osztrák ritkaság.

Az egyszerre 10 újság küldésének bérmentesítésére kiadott, eredetileg 6 kr névértékű sárga hírlapbélyeg sem nagyon volt forgalomban egészen addig, amíg a készlet csökkentése céljából 1856-ban le nem értékelték 0,6 kr-ra, azaz 1 újság díjára és ebben a formában, kis mennyiségben Magyarországon is használatba került. (Egy példányt ismerünk az eredeti névértéken történő felhasználással.)

Használatlan példány alig maradt fenn.

2. ábra. Sárga Merkúr Kronstadt (Brassó) bélyegzővel, a Wiener Telegraf című újság 1856. április 25-i számának egy nagy darabján.

A bélyeget Bécsben ragasztották a címszalagra, de a szabályok szerint a célállomáson kellett érvényteleníteni – így magyarnak tartjuk, szerintem helytelenül (gondolat-kísérlet: ha a levél Párizsból jött volna, francia bélyeggel, akkor azt is magyarnak tartanánk???)

MK (Magyar bélyegek katalógusa): használtan 1.000.000 újságcímszalagon 3.000.000

Feketekönyv: használtan E9-E10 (=40.000 pt) újságcímszalagon R1 (=80.000 pt)

2. RÓZSASZÍN „MERKÚR" HÍRLAPBÉLYEG 1851

Ismert példányok száma: 15-20 (magyar bélyegzéssel)

A Merkur-fejes hírlapbélyegek nagyobb címletei, mint azt már a sárga bélyegnél is említettük, komoly ritkaságok. Magyar vonatkozásban közülük is a legritkább az ún. "rózsaszín Merkúr", melyet eredetileg 50 együtt küldött újság bérmentesítésére szánt az osztrák posta, azaz a névértéke 30 krajcár volt, bár ez nem lett feltüntetve a bélyegen. Mikor a bélyegek nagyon nem fogytak, a névérték hiánya kapóra jött a Postának, mert így 1852 végén leértékelhette a bélyeget 0,6 krajcárra, azaz egy újság bérmentesítési díjára.

Ebben a formában aztán kis mennyiségben Magyarországon is forgalomba került (egész pontosan, hiszen ezeket a bélyegeket a célállomáson érvénytelenítették, rajta volt magyar címre küldött újságokon, de jó eséllyel azokat mindig Ausztriában adták fel, a magyar postahivatalok a szerző véleménye szerint nem kaptak készletet belőle.)

Használatlan példány ebből a bélyegből is alig maradt fenn.

3. ábra. Rózsaszín Merkúr Pest bélyegzővel, szépen centrált, nagy ívszéles luxuspéldány

MK: használtan 3.000.000 újságcímszalagon 5.500.000
Feketekönyv: használtan E10 (=50.000 pt) újságcímszalagon R1-R2 (120.000 pt)

3. AZ 1867-ES 3 KR-OS SZÍNTÉVNYOMAT

Ismert példányok száma: 6

Magyarország első bélyegkiadása az 1867-es sorozat volt. Ismeretesek e sorozat kiadásának körülményei, a Bécsben nyomtatott sorozatot pár hónappal később az osztrák posta is használatba vette, ezért a katalógusok ezt „közös osztrák-magyar kiadás" néven futtatják, holott mai fejünkkel már nyilvánvaló, hogy ezek azonos bélyegképpel rendelkező, de különálló magyar és osztrák sorozatok.

A bélyegeket 100-as ívekben nyomtatták, mely célból címletenként a nyomóalapra helyezett, kerettel összefogott 100-100 nyomódúcot készítettek. Az 5 kr-os címlet nyomása során valamikor 1867 nyarán azonban egy hibát vétettek: a 100 db 5 kr-os nyomódúc egyikének helyére egy 3 kr-os dúc került. Így minden százas ív egy ívhelyén a piros színben nyomtatott 99 db 5 kr-os mellett egy 3 kr-os címletet is kinyomtak. Így jött létre a piros színű 3 kr-os. Az elkészült íveket Magyarországra szállították. A hibát viszonylag hamar észlelték, így a hibás íveket csak kb. 2 hónapig árulták, és mivel a bélyegeken a címletet senki sem nézte, rengeteg érdektelennek látszó példány a szemeteskukában végezhette.

A tévnyomatból jelen ismereteink szerint 6 példány maradt fenn, 2 levél, 1 kivágás és 3 bélyeg. A három szóló bélyeg mindegyike kissé sérült. A levelek azonos levelezésből származnak, a címzett Pfeiffer cég levelezését egy magyar gyűjtő, Gaál István vásárolta meg és fedezte fel benne a tévnyomatokat a harmincas évek végén, melyeket Pákozdy László magyar gyűjtőnek adott el. Az ő hagyatékából árverezték el az egyik levelet Budapesten, a Hungarofila árverésen a kilencvenes évek végén, a másikat, amit Pákozdy korábban eladott Anton Jerger osztrák gyűjtőnek, annak hagyatékából a svájci Corinphila cégnél 2005-ben.

A szerző gyűjteményében lévő, Nagybecskerek bélyegzésű példány 2000-ben, egy Bach nevű svájci kereskedőtől került a gyűjteménybe. Tartozott hozzá egy tanúsítvány, miszerint ez Mihály román király gyűjteményében volt és onnan az 1940-es évek végén került Amerikába, de ez a tanúsítvány sajnos elveszett.

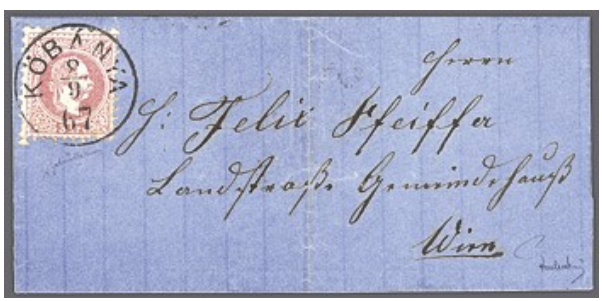
Megjegyzés: a Monográfia Kecskemét bélyegzésű példányt is említ, de ez egy nyilvánvaló hiba, az október 2-i Nagybecskerek bélyegzőt könnyen Kecskemétnek lehet nézni….

A 6 ismert példány:

4. ábra. Levél Kőbányáról Bécsbe 1867. szeptember 8-án

Árverezve 1997-ben, Budapesten, 38 millió Ft (320.000 DM) + árverezői díjért (magyar tulajdonba került és a Bélyegmúzeumban őrzik.)

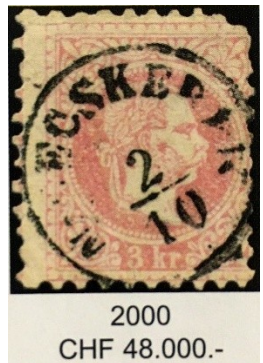
5. ábra. Levél Kőbányáról Bécsbe 1867. augusztus 25-én

Árverezve 2005 -ben a Corinphila cégnél, leütési ár 500.000 CHF (árverezői jutalékkal együtt kb. 100 millió forint). Egy olasz vevőhöz került. Ez a levél a Jerger-gyűjteményben volt.

6. ábra. Bélyeg Nagybecskerek bélyegző, 1867. október 1.

Ex Ryan és Wittenberg, jelenleg Magyarországon

7. ábra. Bélyeg Nagybecskerek bélyegző 1867. október 2.

A szerző gyűjteménye

8. ábra. Kivágás Detta bélyegzővel 1867. október 4

Ex Rotschild és Zgonc

9. ábra. Bélyeg Brukenau bélyegzővel 1867. szept. 24.

Eladva 2006: 105.000 EUR

MK 2020 A3 Tny 3 kr piros tévnyomat, használtan 20.000.000 levélen 100.000.000

Feketekönyv III 3 kr piros, használt bélyeg vagy kivágás R2 (=150.000 pt) levélen R3 (=250.000 pt)

Yvert 2005 I.ca 3 kr piros, használtan 40.000 EUR levélen 175.000 EUR

4. HATÁRŐRVIDÉKI HÍRLAPILLETÉK-BÉLYEG 1868. – 1 KRAJCÁR

Ismert példányok száma: 15-20 (valószínűleg próbanyomatok, a használtak minden bizonnyal hamis bélyegzésűek vagy hamis előértéktelenítésűek).

A Monarchia és a török állam közötti déli ütközőzóna, a Határőrvidék 1867-ben a Kiegyezéskor Horvátország-Szlavóniával együtt osztrák maradt. 1868. április elsején a polgári Horvátország-Szlavónia magyar postaigazgatás alá került, a Határőrvidéket pedig a közös császári és királyi hadügyminisztérium alá rendelték, e célból Zimonyban (Semlin) postafőfelügyelőséget állítottak fel. Végül 1871. január 1-gyel kerültek ezek a postahivatalok a magyar postaigazgatás fennhatósága alá. Ám már az 1867-es kiegyezési egyezmény kimondta, hogy a Határőrvidék területén beszedett illetékek a Magyar Államkincstárt illetik. (Figyelem: az illetékek nem postai bevételek!)

1868-ban Magyarország új, saját illetékbélyegeket bocsájtott ki, de Ausztria a Határőrvidéken nem engedélyezte ezek használatát, felül kellett azokat nyomatni osztrák felségjellel. Ám a magyar hírlapilleték-bélyegek sarkai úgy tele voltak rajzolva, hogy a sasos felülnyomás ezen nem lett volna jól látható. Ezért mindkét bélyegképet újra rajzolták, melyek pauszra készült tusrajzai fenn is maradtak. (Legutóbb a 2014-es Mafitt szalonban volt kiállítva a Bélyegmúzeumban. Ez az unikális objektum a Philatelica 2014/2 számának 10. oldalán látható).

Surányi László hosszú elemző cikket közöl erről a bélyegről a Philatelica 84/2-es számában. Végkövetkeztetése, mely sok logikus érven és tényen alapszik, hogy ez a bélyeg soha nem került forgalomba és igen jó eséllyel csak próbanyomatként létezik. A fennmaradt példányok egy része olvashatatlan bélyegzővel vagy tollvonással van érvénytelenítve – ezek hamis érvénytelenítések.

Létezik néhány példány ún. előértéktelenítő szövegrészlettel (öt ismert, mindegyik azonos forrásból), ezeket Surányi szerint Ferrary gróf gyűjteménye számára hamisították az első világháború idején (a hírlapilleték-bélyegeket időnként a nyomda még az újság kinyomtatása előtt felragasztotta a papírra, ezért az újság nyomtatott szövege rákerült a bélyegekre, elvben tehát lehetséges volna ilyen bélyeg).

Mindezek ellenére a bélyeg a gyűjtők körében népszerű és magas árakat ér el az árveréseken, sőt 2016-ban a Siegel árverésen a valószínűleg legszebb használatlan példány 42,5 ezer dollár leütési árat ért el, ami elég meghökkentő eredmény.

10. ábra. A 2016-os árverés eredeti enyvezésű luxuspéldánya

MK 2018/II	*13.000.000 Ft*	*9.000.000 Ft*
Feketekönyv	*E10 (= 40.000 pt)*	
Scott Classic	*9.500 USD*	*6.000 USD*
Yvert 2005	*25.000 EUR*	*18.000 EUR*

Mind a Scott, mind az Yvert valósnak tekinti ezt a bélyeget, mert említik, hogy a 2 Kr-os címlet nem került kiadásra. Tehát ez igen?

5. HATÁRŐRVIDÉKI HÍRLAPILLETÉK- BÉLYEG 1868. – 2 KRAJCÁR

Ismert példányok száma: 3-5 (próbanyomatok)

Az 1 kr-os értékkel kapcsolatos ismereteket korábban már leírtuk. Abból kiderül, hogy az 1 kr-os bélyeg sem volt soha forgalomban, a létező példányok használatlanul vagy próbanyomatok, vagy kinyomott, de forgalomba soha nem került bélyegek, a használtak pedig hamisak. Nos, a 2 kr-os érték esetén a képlet egyszerűbb, a fennmaradt igen csekély számú példány biztosan próbanyomat, a papírja is vastagabb kartonpapír. Egy példányt a Bélyegmúzeum vásárolt meg a gyűjteményét megalapozó Poppovits Mirko gyűjtőtől, ezen kívül legalább kettő, jó eséllyel három 3 példány létezik. A Homonnay- és a Bergamini-gyűjteményben levő példányok minden tekintetben egyeznek a bélyegmúzeumi példánnyal.

11. ábra A szerző gyűjteményében lévő példány

MK 2018/II *RRR*
Feketekönyv *6.000 pt (nyilvánvaló alulértékelés, hacsak nem a próbanyomat volta miatt)*
Scott Classic és Yvert 2005 nem jegyzi

6. KŐNYOMAT, ELSŐ KIADÁSÚ 2 KR-OS („PÖTYTYÖS JÓSKA")

Ismert példányok száma: 34 (mind használt)

Amikor az Állami Nyomda végre beszerezte a bélyegnyomásra alkalmas gépeket, a Magyar Posta boldogan megrendelte az első, Magyarországon nyomtatott sorozatot, de mivel a réznyomógépeken kivitelezni tervezett bélyegek anyalemezeinek elkészítését nem tudták határidőre teljesíteni, átmenetileg kőnyomtatásos technika mellett döntöttek, így keletkezett az elvben végül 1871. május elsejével (gyakorlatban pár nappal később) kiadott Kőnyomatos sor.

Idézet a Monográfiából: "*Az 1871-es kiadás történetéből ismeretes, hogy a postaigazgatóság az államnyomda első gyártmányai közül az 1871. január folyamán a levélbélyegek és a bélyeges borítékok megjelentetését csúnya külsejük miatt nem engedélyezte, az ugyanolyan kifogás alá esett levelezőlapokat és postautalványokat pedig csak kénytelenségből bocsátotta forgalomba. A posta e döntésével 7 820 000 kinyomtatott és 360 000 elkészített levélbélyeget semmisített meg. Az elkészített — enyvezett és fogazott — levélbélyegek 2 és 5 krajcáros címletűek voltak, amelyek közül a 2 krajcáros néhány íve elkerülte sorsát, és azokat több mint két évvel később bérmentesítésre fel is használták.*

Ma már nem állapítható meg, hogy e 2 krajcárosok milyen véletlennek köszönhették fennmaradásukat, és az sem, hogy milyen körülmények között jutottak forgalomba. Erre vonatkozólag csak feltevésekről lehet szó. Így lehetséges, hogy a bemutatott mintaívek a postaigazgatóságon marad-

tak, és miután ott később rájuk akadtak, ahelyett hogy megsemmisítették volna, azokat is forgalomba bocsátották.

Lehet azonban, hogy bár a mintaíveket is visszaszállították az államnyomdába, a 2 krajcárosok e néhány íve nem került a megsemmisítésre váró anyag közé, és így maradt meg a megsemmisítendő készletből e kis mennyiség. Ezek az ívek azután később, már a réznyomású gyártmányokkal együtt, kerültek bele az egyik bélyegszállítmányba. Magyarország első levélbélyeg-gyártmánya ez a 2 krajcáros bélyeg, amelyet kőnyomással állítottak elő, és amely létrejöttét és fennmaradását is ilyen különleges körülményeknek köszönhette.

Az 1871-es kiadás valamennyi Ferenc József-fejes bélyegének képe alapjában véve azonos, az első 2 krajcáros azonban a rézbe metszett kép eredeti vonalait tökéletlenül reprodukálta, erősen torzította. A bélyegkép színes vonalai általában vastagabbakká, a fehér felületek pedig kisebbekké váltak, úgyhogy a képrészletek eredeti formái megváltoztak rajta. E bélyeg nem annyira a későbbi kőnyomású, majd réznyomású bélyegekre, mint inkább a korai levelezőlapok rányomott bélyegére emlékeztetnek. Packás nyomata szinte első pillantásra elárulja a rokonságot a levelezőlap 2 krajcárosával, de e két bélyegnek több olyan közös sajátossága is megállapítható, amelyek a kő- és a réznyomású bélyegeken egyaránt hiányoznak.

Az első 2 krajcárosnak ez utóbbiakétól eltérő jellege és kedvezőtlen külseje is, nyomókövének eredetére és annak kikészítési módjára vezethető vissza. Az első 2 krajcáros és a levelezőlap-bélyeg képein megállapítható hasonlóság pedig arra mutat, hogy az első 2 krajcáros nyomókövének és a levelezőlap-bélyeg nyomódúcainak kikészítéséhez azonos nyomóformából indultak ki. Ez azt jelenti, hogy az első levélbélyeg-gyártmányok képét könyvnyomóformáról vitték át kőre. Ez volt az alapvető oka a bélyegek ellen emelt kifogásoknak, de ezenkívül, talán még a nyomókő kikészítése sem volt megfelelő, és ez is hozzájárult ahhoz, hogy a kinyomtatott gyártmányok minősége nem ütötte meg a kívánt szintet.

Az első (a későbbiekkel ellentétben krómsárga színű) 2 krajcárosok felhasználására csak akkor került sor, midőn ebből a címletből már régóta a réznyomásúak voltak forgalomban. Az eddig ismert példányokat mind a pesti főpostán használták fel, és a bélyegzéseik keltezéseiből ítélve, felhasználásuk csak néhány napra korlátozódott. Ezek a bélyegzéseiken alapuló feltevések egyébként a bélyeg előfordulásának ritkaságával is összhangban állnak.

Eddig kétféle bélyegzése ismeretes. Az egyik, 30-áról, illetve 31-ről kelt nappali bélyegzés, amelyeken hiányzik az év és a hónap jelzése. A másik fajta bélyegzés kelte: 1873. augusztus 9. este 10−11 között. A nappali bélyegzés is minden bizonnyal 1873-ban, mégpedig július, vagy esetleg augusztus hónapban kelt.

Az első 2 krajcáros eddig csak nyomtatvány bérmentesítéseként fordult elő és lehetséges, hogy forgalmának rövid tartama alatt a pesti főpostán egész készletét így használták fel. E bélyeg teljes küldeményen, vagy akár levéldarabon fennmaradt példányainak többletértéke a normál 2 krajcárosok ilyen felárához képest lényegesen magasabb, összefüggő példánya egyáltalában nem ismeretes. Szintén nem ismerünk használatlan példányt sem."

Azóta sok újabb ismeret keletkezett, kb. 10 féle dátummal ismerünk bélyegzést. Két teljes nyomtatvány létezik, az egyik a Bélyegmúzeumban, a másik a Bergamini-gyűjteményben. Az ismert példányokból összeilleszthető lenne pár, sőt hármascsík is, de az egyes darabok nincsenek azonos kézben.

12. ábra. Első kiadású 1871-es 2 kr-os nyomtatványon (Bergamini-gyűjtemény) 2 ismert példány.

13. ábra. illetve jelentős nagyításban szóló bélyegként

	Használtan	*kivágáson*	*teljes nyomtatványon*
MK	*1.800.000*	*60.000.000*	
Feketekönyv	*40.000 pt*	*60.000 pt*	*R2 (=150.000 pt)*
Yvert	*9.000 EUR*		
Scott	*3.500 USD*		

7. SZÍNESSZÁMÚ KRAJCÁROS 1874. 3 KR – 9¼:9½ KERETFOGAZÁS

Ismert példányok száma: 7-10 (2 használatlan)

A színesszámú krajcáros sorozatot 1874. október elsején bocsájtották forgalomba és későbbi, feketeszámú testvére mellett 1900. szeptember 30-ig, tehát 26 évig volt forgalomban. És ebből 23 évig kizárólagosan! Emiatt meglehetősen gyakori bélyegek, ám természetesen ezek között is akadnak ritkaságok. Nos, a legritkább változata ez a keretfogazású 3 kr-os bélyeg. Ezt időben a kiadás legelején készítették, mert ekkoriban álltak át a, réznyomatos bélyegekhez használt, 9¼:9½-es régi keretfogazásról az új 13-as fogazatra és nagyon rövid ideig még használták a régi gépet. A szakirodalom szerint csak a 3 kr-os címletből vannak valódi példányok, a többiek közül valamennyi 5 kr-os és sok 3 kr-os hamisítvány. Elméletben létezhetnek vegyes, 13:$9^{1}/_{2}$-es fogazású példányok is, mert vonalfogazást is alkalmaztak, de igazoltan valódi ilyen bélyeg sem ismert.

A Feketekönyv szerint használatlan példány nem létezik, de a Magyar Bélyegek Katalógusa árazza használatlanul, mert a kilencvenes évekbeli Ryan árverésen volt egy darab és a Tapling-gyűjteményben van egy másik. Használt példányokból a Bélyegmúzeumban van kettő, a Ryan árverésen is volt kettő, egy Vácz bélyegzéssel,

egy pedig postautalványon, Hódmezővásárhely bélyegzéssel.

14. ábra A Ryan árverésen elárverezett használatlan példány

	Használatlan	*Használt*	*kivágáson*	*levélen*
MK	*1.500.000*	*500.000*	*800.000*	*3.000.000*
Feketekönyv	*E7*	*E8*		
	(= 10.000 pt)	*(=20.000 pt)*		
Yvert	*5.000 EUR*	*1.800 EUR*	*7.500 EUR*	
Scott	*3.000 USD*	*2.000 USD*		

A katalógusértékek nem reálisak, a bélyeg elképesztően ritka.

8.-10. SZÍNESSZÁMÚ KRAJCÁROS 1874 ELSŐNYOMATOK

Ismert példányok száma: címletenként 5-10 (mind használatlan)

A színesszámú krajcáros már tárgyalt fogazatkülönlegesség mellett óriási ritkaságok a 2, 3 és 10 kr-os címletek ún. elsőnyomatai vagy más néven 0-s típusai.

A bélyegeket mélynyomású technológiával, réznyomással gyártották, egy menetben, a bélyeg színével azonos színű értékszámmal. A galván másolással készített nyomólemezek a finom vonalakból álló bélyegrajzot igen gyengén adták vissza, gyorsan koptak és folyamatos javításra szorultak. Az első nyomatok olyan rosszul sikerültek, hogy az 5 kr-os kivételével forgalomba se kerültek (az 5 kr-os is csak azért, mert a réznyomatos 5 kr-os addigra teljesen elfogyott). Ezeket az első fázisban készített bélyegeket, melyeknek ismertetőjegyei a kontúr nélküli sarokháromszögek, nevezzük „0” típusú bélyegeknek vagy **elsőnyomatoknak**.

Az alábbi ábra szemlélteti a fő jellegzetességet, amely mind a 4 sarokháromszögre vonatkozik:

15. ábra: elsőnyomat – végleges lemez

15a ábra. Az elsőnyomatok fennmaradt címletei

	2 kr	*3 kr*	*10 kr*
MK	*300.000*	*280.000*	*250.000*
Feketekönyv	*20.000 pt*	*20.000 pt*	*20.000 pt*

Nemzetközi katalógusokban ez a változat ismeretlen.

Szakértők szerint a 2 kr-os a piacon egyértelműen ritkább a másik két értéknél, viszont a Bélyegmúzeumban ebből van 7 példány, a 3 krajcárosból csak kettő, a 10 krajcárosból pedig négy. Valamint a Feketekönyv használt bélyegekre is ad (igen magas, R1-es = 80.000 pont) értéket, de igazolt használt példány nem ismert.

A katalógusértékek nem reálisak, a bélyegek elképesztően ritkák.

11. Feketeszámú krajcáros 1888 – 8 krajcár értékszám nélkül

Ismert példányok száma: 1 vagy 2.

Az 1888-ban kiadott feketeszámú krajcáros sorozatnak háromféle verziója létezik: kezdetben néhány címletben adták ki és ezeket ún. sztereotíp nyomással nyomták, ezek ritkábbak. Utána mind a 12 címletet, már ún. elektrotip nyomással hozták létre, ezekből van sok, melyeknél azonban időnként nem a sztenderd 12:11$^{1}/_{2}$-es fogazást alkalmazták, hanem kisegítő jelleggel a 11$^{1}/_{2}$-es fogazást. Ezek szintén ritkák, sőt egyes címletek esetében kifejezetten ritkák, annyira, hogy az ilyen fogazású 10 és 20 kr-os bélyegek lehet, hogy befférnének ebbe a legritkább magyar bélyegeket bemutató anyagba.

Megjegyzem, hogy a feketeszámú krajcárosok másik két, eltérő vízjelű kiadása (az 1898-as és 1899-es) szintén ismert ezzel a 11$^{1}/_{2}$-es kisegítő fogazással, és ott is vannak rendkívül ritka címletek, de szinte mindegyik nagyon ritka, a katalógusárak messze nem tükrözik a ritkaságukat. Az 1899-es 24 kr-os még a hagyományos fogazattal is nagy ritkaság, ezzel a kisegítő fogazással alig létezik…

Ám a feketeszámú krajcárosok igazi nagy ritkasága, mely talán a legritkább magyar tévnyomat, az értékszám nélkül kiadott 1888-as elektrotip, hagyományos fogazású 8 kr-os. Összetapadhatott két ív, ezért az értékszám nyomása során az alsó ívet nem nyomták meg, tehát jó eséllyel 100 ilyen bélyeg is készülhetett, ám mára ezt az egyet ismerjük, szóbeszéd alapján létezhet még egy….

16. ábra. A szerző gyűjteményében lévő példány

Ezt a tévnyomatot a katalógusok nem ismerik.

12. 1900-as első turulos kiadás – 3 Korona 11 ½ fogazat

Ismert példányok száma: 3 (mind használt)

A Korona-fillér pénzreform kapcsán 1900. január elsején kiadott, turulmadárt ábrázoló sorozat közel 14 évig volt egyeduralkodó a magyar bélyegek piacán. Az évek során 5 kiadást ért meg, melyek a vízjelben különböznek egymástól, a III-as vízjeltől a VII-esig. Az első, 1900-as kiadás esetében az általános fogazat a korábbi krajcáros bélyegekhez hasonlóan a 12:11$^{3}/_{4}$ volt, de időnként, kisegítő jelleggel, 11 ½-es fogazóléceket is

használtak. (A második, 1904-es kiadásnál ezt már csak a 2 Koronás értéknél tették meg, annak 11 ½-es fogazata használatlanul szintén komoly ritkaság.) Ezek alapvetően az összes címlet esetén jóval ritkábbak, mint az alapfogazat, több címlet esetében a Magyar Bélyegek Katalógusa használatlan árat nem is közöl. A Feketekönyv és a nemzetközi katalógusok egy kivétellel árazzák a használatlan bélyegeket, ez a kivétel pedig a 3 Koronás címlet. Ez egy nem jól sikerült címletválasztás volt, mert gyakorlatilag nem volt rá szükség, a későbbi kiadásoknál el is hagyták. Itt a címletet 1901. március 31-én bevonták és attól kezdve csak belkezelésben, szállítóleveleken és táviratokon használták, írja a katalógus. Az alábbiak alapján nagyon úgy tűnik, hogy összesen 1-2 ív készülhetett 11 ½ fogazással és az vagy azok Trencsénben kerültek felhasználásra. (Nyilván az egész ívet vagy íveket felhasználták, ezért nem létezik használatlan példány.)

A Magyar Bélyegek Monográfiája 1971-ben így ír a bélyegről: „*A 11½-es sorfogazású használt bélyegek is ritkák, használatlanul a legtöbbjük még ritkább. Például a 3 koronásból mindössze két használt példányt ismerünk; mindkettőt Trencsén bélyegzéssel (Schäffling és Szepes gyűjtemények)”*.

Nos, az azóta eltelt 50 évben még egy példány előkerült, így most az alábbi három példány ismert:

17. ábra. Trencsén?
Darabanth árverés
2011. június

18. ábra. Trencsén
1901. szeptember 27
Köhler árverés 2020. június

19. ábra. Trencsén, 1901 október,
A szerző gyűjteményének példánya

	használatlan	*használt*
MK	*1.500.000 Ft*	*820.000*
Feketekönyv nem értékeli, sőt kétségbe vonja eredetiségüket.		
Yvert 2005	*-*	*3.000 EUR*
Scott 2010	*3.000 USD*	*1.500 USD*

13. ZÖLDPORTÓ 1905 – 20 FILLÉR FORDÍTOTT ÉRTÉKSZÁM

Ismert példányok száma: 6

Az első magyar portósorozat az ún. Zöldportó sor volt, melyet 1903-ban adtak ki és a turulos bélyegkiadáshoz hasonlóan további 4 kiadása keletkezett, mindig újabb vízjelekkel, tehát a III-astól a VII-es vízjelig bezárólag. Az I-es és II-es zöldportó sor is kétféle fogazattal készült, az V-ösnél pedig kétféle vízjelállás, a VII (álló) és a VIIa (fekvő) vízjel okoz katalogizálható különbséget. Ezek a portóbélyegek egészen 1927. december 31-ig forgalomban voltak.

Az 1905-ös, II. Zöldportó sor 20 filléres címletének létezik egy fordított értékszámú tévnyomata. Ennek kapcsán a Monográfia a Donaupost című újság 1927. decemberi számát idézi. A vonatkozó közlemény szövege magyar fordításban:

„*Három példány fordítottan benyomott számjegyű 20 filléres portóbélyeg ismeretes, s amint az egyik példány varasdi találója annak idején közölte, csak egy példány volt fordított számjegyű az íven. A másik példány egy prágai gyűjtő birtokában van, 1907. június 15-i varasdi bélyegzéssel. A harmadik példány használatlan, mint az első, és a Ferrari gyűjtemény árverésén 2100 Frankot fizettek érte. A kérdés az 1930-as évek derekán véglegesen tisztázódott, amikor külföldről előkerült egy teljes ív (Schatz Tivadar gyűjtemény). A tévnyomat ívhelye ennek alapján II.10., de hogy az A, vagy B íven fordult elő, az még tisztázatlan.*”

Vagyis a 2*100-as ívekben nyomott portóbélyegeknél a 20 filléres ív nyomásakor az egyik ívhelyre fejjel lefelé helyezték be a nyomódúcot (a kereteket előre kinyomták, tehát a nyomdagépbe már a keretekkel megnyomott íveket tették be az értékszám kinyomásakor).

A Monográfia, mint az előbb olvashattuk, 3 használatlan és egy használt példányról tud, létezik egy példány levélen (!) Varasd 1907. július 1 bélyegzéssel a Bergamini-gyűjteményben, és van egy hatodik, a szerző gyűjteményében, ez utóbbi kettő itt látható:

20. ábra. 1905-ös fordított Zöldportó 20 filléres Olmütz-Varasd levélen, 1907. július elsejéről

21. ábra. 1905-ös Zöldportó 20 filléres fordított értékszámmal, Draganic u Petakih júl 28 bélyegzéssel

	használatlan	használt
MK	*2.000.000*	*2.000.000*
Feketekönyv	*R1 (=80.000 pt)*	*R1 (=80.000 pt)*
Yvert 2005	*4.000 EUR*	*3.000 EUR*
Scott 2010	*9.000 USD*	*9.000 USD*

Draganic egy kisváros a mai Horvátországban Zágráb és Károlyváros között. Draganic u Petakih a régi neve volt rövid ideig, Petaki az egyik városrésze volt.

14. TURUL 1906 - 10 FILLÉR „AUT." LYUKASZTÁSSAL

Ismert példányok száma: 30-40 (ebből 1 használatlan). A Magyar Posta 1906. május elsején (a PTRT. 1906. év 17. számában megjelent 13.041/906. sz. rendelet szerint) ajánlott küldemények felvételére a Budapest 4. és a Budapest 6. számú postahivatalokban egy-egy „önműködő gépszekrényt" állított fel. Először ez az automata ajánlási ragjegyet nyomtatott a felvett levelekre, majd azokra a postai alkalmazott „AUT." lyukasztású 10 filléres bélyeget ragasztott. Ez az „AUT." lyukasztású bélyeg árusítási forgalomba nem került és más célra nem volt felhasználható, tehát egy postai belkezelésben használt ajánlási bélyegnek tekinthető. Az automata pedig minden bedobott levélről egy feladóvevényt adott.

A 10 fillér bedobásával működő gépeket 1907 július elején a körülményes kiszolgálás és a meghibásodások miatt leállították. A kísérlet leállításával az „AUT." bélyeg szerepe is megszűnt, másra használni nem lehetett. A maradék állomány valószínűleg megsemmisítésre került. Az elmúlt negyven év árverésein egyetlen postatiszta bélyeg került gyűjtői látókörbe:

22. ábra

23. ábra.

Levélen hat-hét példány ismert, főleg helyi, budapesti leveleken, de kettő vidékre, Biára ment. Ráadásul ezek közül az egyiken a lyukasztást fejjel lefelé hajtották végre, így valószínűleg ez a levél az „AUT." lyukasztásos levelek legértékesebb darabja (a Kostyál-gyűjteményben található.

	Használatlan	*használt*	*kivágás*	*levél*
MK	*950.000*	*200.000*	*400.000*	*2.500.000*
Feketekönyv	*EÉ*	*400 pt*	*1.500 pt*	*4.500 pt*

Az Yvert és a Scott katalógus nem ismeri.

15. ZÖLDPORTÓ 1908 – 20 FILLÉR FORDÍTOTT ÉRTÉKSZÁM

Ismert példányok száma: 4

A III. Zöldportó sorozatnak a II. sorozathoz hasonlóan van egy fordított értékszámú tévnyomata, látszólag a nyomódúc fordított behelyezését nem észlelték és a III. sorozatnál is folytatódott egyetlen ívhelyen a fordított értékszámú nyomás. A Monográfia így ír róla: „*Fordított értékszám. Az 1907. évi kiadásokhoz hasonlóan, ami a portóbélyegek már tárgyalt nyomáseljárásának következménye, itt is a 20 filléresnél fordul elő. Ezek, az ismert használt példányok alapján, Szegeden kerültek forgalomba. Ívhely természetesen azonos – II.10. – az 1907-es kiadásokéval*.

Rédey ezeket nem említi, viszont Payer, aki az 1907-eseket nem ismeri, kettőről tud: egy használatlanról az azóta elárverezett Ferrary gyűjteményből és egy használtról – (bélyegzése Szeged 1 1909. november, napjelzés nem látszik jól, de valószínű a hó végéről való) – a Poppovits Mirkó gyűjteményből. Ez utóbbi most a Bélyegmúzeum tulajdona. A harmadik ismert példányt 1928-ban Székely Móric szegedi gyűjtő találta meg, Szeged 1 1909. december 9-i bélyegzéssel.”

Az nem világos, hogy miért 1907-ről beszél a Monográfia, mikor 1905-ös kiadású a II. sor, bár egyes bélyegeit később nyomták. Mindenesetre ebből a bélyegből is létezik legalább még egy, a Monográfia által nem ismert példány:

24. ábra. 1908-as Zöldportó 20 filléres fordított értékszámmal, Zengg 1910. május 27-i bélyegzéssel

MK	*2.000.000*	*2.000.000*
Feketekönyv	*R1 (=80.000 pt)*	*R1 (=80.000 pt)*
Yvert 2005	*-*	*3.000 EUR*
Scott 2010	*9.000 USD*	*9.000 USD*

16. „PIROSSZÁMÚ ZÖLDPORTÓ” 1915-1920 – 120 FILLÉR ÉS 200 FILLÉR ÖSSZEFÜGGŐ PÁRBAN

Ismert példányok száma: 2 vagy 3.

Ezután következett a Pirosszámú Zöldportó kiadás 1915-ben, melyhez 1920-ban 5 kiegészítő értéket nyomtak. Ezekkel kapcsolatos az egyik legérdekesebb magyar különlegesség, két különböző címletű bélyeg egy párban (néhány tévnyomatnál, pl. az 1913-as 35/50 filléres vagy az Aratós 600/800 koronás tévnyomatnál létezik ilyen eset, de ennek a portóösszefüggésnek mindkét bélyege szabályos bélyeg, nem tévnyomat). A Monográfia ennyit ír róla:

„<u>Nyomási különlegesség</u>. Az 1928. évben a kereskedelmi forgalomban bal oldali ívszegéllyel ellátott négyestömb bukkant fel, melynek felső két bélyege 120 filléres, alsó két bélyege pedig 200 filléres értékjelzésű volt. Az ezzel kapcsolatban lefolytatott vizsgálatok során az Állami Nyomda véleménye szerint összeragasztott bélyegpárokból,

a szövetségi szakértő bizottság és a Műegyetem szakvizsgáló állomása szerint viszont eredetileg összefüggő, fázisnyomású (keretnyomással ellátott és fogazatlan) ívdarabba eredeti államnyomdai értékjegy benyomásával és fogazással készült a négyes tömb, amely-ről egyébként az enyvezés, az ívszegélyről pedig az összegezési számok hiányoztak."

Vagyis a négyestömböt a szakértők szerint szabályos körülmények között készítették az Állami Nyomdában, ezért valódi. (Egyébként ennek a sorozatnak is vannak fordított értékszámú címletei, a 15 és az 50 filléres is létezik ilyen formában, de ezek nem ritkák)

25. ábra. A szerző gyűjteményében lévő példány – jó eséllyel a fent leírt négyestömb két párjának egyike, a másik pár a Vass István gyűjteményben volt

MK 800.000

17. „MAGYAR POSTA" PORTÓ 1920 – 2 FILLÉR FORDÍTOTT ÉRTÉKSZÁMMAL

Ismert példányok száma: maximum 17

1919-ben adták ki a „Köztársaság" felülnyomású portóbélyegeket. Ez idáig valamennyi kiadás felirata „Magyar Kir. Posta" volt. Mivel azonban az utolsó Magyar Király, Habsburg Károly 1918-ban lemondott, az 1920-ban kiadott új portósor annyiban különbözött az addigiaktól, hogy a felirata „Magyar Posta" lett.

Az 1905-ös és 1908-as Zöldportó sor 20 filléres címletéhez hasonlóan ennél a kiadásnál is létezik a 2 filléres címletnek egy fordított értékszámú tévnyomata. Ez abban különbözik a másik két ilyentől, hogy csak használatlan példányait ismerjük. A Monográfia ennyit ír róluk: „*A 2 filléres ismert fordított értékszámmal. Bécsben találták 150 db bélyegcsomagban, amely különböző magyar bélyegeket tartalmazott. A 150 csomagból összesen 17 db került elő. A kétmenetes nyomás eredményeként jött létre, tehát egy 2x100-as nyomdai ív készülhetett. Küldeményen nem láttuk*."

Nyilván kérdés, hogy a bécsi megtalálás óta eltelt közel 100 évben mennyi maradt meg a 17 db bélyegből, jó eséllyel a nagy részük, hiszen már a megtaláláskor látszott, hogy értékes ritkaságok.

26. ábra. A szerző gyűjteményében lévő példány

	Használatlan	
MK	*1.000.000*	*(falcosan 700.000)*
Feketekönyv	*E6 (= 6.000 pt)*	
Yvert	*1.200 EUR*	
Scott	*3.000 USD*	*(falcosan 2.000 USD)*

18. A „FORDÍTOTT" MADONNA

Ismert példányok száma: mintegy 20 használatlan és 20 használt.

Az 1921 és 1925 között, a koronainfláció idején kiadott 10 értékes Koronás Madonna sorozat értékeit két fázisban nyomták: először a bélyegek kereteit, utána a középrészét. Az 1923. decemberében kiadott 5000 koronás címlet nyomása során egy százas ívet a második fázisban fordítva helyeztek a nyomdagépbe és így a középrészt fejjel lefele (és kissé decentráltan) nyomták rá.

A Budapesti Munkásbiztosító Intézetnél (a mai ONYF a Fiumei úton) 1925. január hó folyamán fedezték fel, egy közelben levő trafikban árusították. A bevonásig mintegy 80 darab fogyott el. A használt példányok kisebbrészt a Budapest 72 (a Keleti főposta), míg túlnyomórészt a Budapest 85-ös (Orczy út 44.) postahivatalokból származnak.

27-28. ábra. Használatlan bélyeg és pár

	Postatiszta	*Falcos*	*Használatlan*	*Kivágáson*
MK: 405.	*6.000.000*	*4.500.000*	*4.000.000*	*5.000.000*
Feketekönyv:	*40.000 pt*	*40.000 pt*		
Scott	*17.500 USD*	*15.000 USD*	*8.000 USD*	
Yvert	*12.000 EUR*		*10.000 EUR*	

Árveréseken viszonylag gyakran előkerül 1-1 példány és 10.000 dollár körüli árakat ér el.

19. A „NAGYMÁNYA" (HAZATÉRÉS 1938 70 FILLÉRES FELÜLNYOMÁS NÉLKÜL)

Ismert példányok száma: 32 használatlan (25 a Bélyegmúzeumban), 17 használt (1 a Bélyegmúzeumban)

A II. világháború előestéjén elsőként visszakapott trianoni terület, a Felvidék „visszatérése” kapcsán két bélyegből álló sorozatot bocsájtottak ki. Az 1938-as Szent István sorozat 20 filléres és 70 filléres értékeit módosított új színben kinyomták és a 20 fillérest fekete, a 70 fillérest pedig piros „Hazatérés 1938” szövegű felülnyomattal látták el. Elvben tehát ezek a bélyegek felülnyomat nélkül nem létezhetnének, de az egyik 70 filléres ívről a nyomda lefelejtette a felülnyomatot és az ívet a felvidéki Nagymánya község postahivatalába ki is szállították. Itt 62 példányt eladtak, amíg a Posta fel nem fedezte a hibát és a maradék készletet be nem vonta. Ebből egy szabálytalan 24-es ívrész és 1 további példány a Bélyegmúzeumba került. A forgalomba került bélyegeket 1939. április 26 és május 20. között használták fel.

29. ábra. Hazatérés 1938 70f „Nagymánya” tévnyomat a felülnyomás hiányával

	Postatiszta	*Falcos*	*Használt*	*Levélen*
MK: 625. Tny.	*4.500.000*		*3.000.000*	*7.500.000*
Feketekönyv:	*30.000*	*28.000*	*40.000*	*70.000*
Yvert 2005	*9.000 EUR*		*10.000 EUR*	

A használt példányok fele, köztük két teljes levél, a nemrég elhunyt Kostyál Ferenc gyűjteményében volt található. Ő írt a tévnyomatról egy részletes cikket a Philatelica 13/1-es számába.

20. VASÚTJUBILEUM 1946 – 40.000 ADÓPENGŐ ÉRTÉKSZÁM NÉLKÜL

Ismert példányok száma: max. 100

Azért, hogy egy modernebb tévnyomat is bekerüljön a listánkba, álljon itt az 1946-os Vasútjubileum sor híres tévnyomata. Az Európában tizenegyedik, hazánkban első vasútvonalon Budapest és Vác között 1846. július 15-én du 4 órakor pöfögött végig az első szerelvény, utasai között József nádorral és családjával. E jeles esemény 100. évfordulója tiszteletére a Posta 4 értékből álló bélyegsorozatot bocsájtott ki, és mivel a hiperinfláció csúcsán voltunk, a bélyegek pénzneme az adópengő volt, egy adópengő kb. 1 trillárd (21 nullával írandó szám) pengőt ért.

A sorozat legmagasabb, 40.000 adópengős címletének nyomásakor (a bélyegeket 2 menetben nyomták, először a bélyegképet, másodszor az értékszámot) egy ív a felette levő ívhez tapadva nem kapott értékszámnyomatot. Ezt a hibát sem az enyvezéskor, sem a fogazáskor nem vették észre. Így került az értékjelzés nélküli ív a Szövetség által szétosztott többi bélyegívvel együtt a Terézvárosi Torna Club bélyeggyűjtő szakosztályához. Ezt a tévnyomatot itt is csak akkor fedezték fel, midőn a bélyegek nagy részét a tagok között már szétosztották. Ma egyike a legkeresettebb modern magyar tév-nyomatoknak (talán még az 1959-es Holdrakéta tévnyomat említhető vele egy lapon).

30. ábra. Ívszéli példány egy Darabanth-árverésről

MK: 800.000 Feketekönyv: 7.500 pt

+1. A BALATON-BÉLYEGEK – AZ ELSŐ MAGYAR MAGÁNPOSTA BÉLYEGEK

Ismert példányok száma: 8 zöld, 7 kék, 2 piros

Olyan helységekből, ahol a Posta valamilyen oknál fokva nem létesített postahivatalt, egyes esetekben a levelek szállítását magánszemélyek vállalták el a következő postahivatalig. Ezen tevékenységre a Magyar Királyi Postától, melynek monopóliuma volt erre a tevékenységre, külön engedélyt kaptak. Emiatt a magánpostákat hivatalos jellegűeknek tekinthetjük. Ezek a magánszemélyek tevékenységük fejében díjazást számítottak fel, melynek könnyebb elszámolása céljából, hasonlóan az állami postához, időnként saját bélyegeket készíttettek. Ezeket a bélyegeket nevezzük magánposta-bélyegeknek. A legismertebb magyar magánpostabélyegek az 1896-tól 1918-ig használt Hohe Rinne bélyegek (egy erdélyi magashegyi fogadó neve), de ezeket korban és ritkaságban is jócskán megelőzik az ún. Balaton-bélyegek.

Ezeket a bélyegeket a Zala-Somogyi Gőzhajózási Társaság, a Balatonon Révfülöp-Boglár között hajójáratot üzemeltető cég nyomta 1875-ben 500 példányban. Mindössze három hónapig, tehát az 1875-ös szezon második felében voltak használatban. A szolgáltatást végző hajó neve is Balaton volt, a bélyegek tehát nem a tóról, hanem a hajóról kapták a nevüket. A hajót üzemeltető cég a következő évben csődöt jelentett (nem nyomtak elég bélyeget…), a hajó később a Dunára került.

A 3 színben nyomtatott bélyeg a kutatások szerint nem volt különböző értékű, mindegyik 5 krajcárt ért. Egy használatlan példányról hallottunk. Levélből hármat ismerünk, mindegyik a Bélyegmúzeumban található, ahol van még egy szóló példány is. A magánkézen levő bélyegek mintegy 50%-a a Czirók-gyűjteményben található, a többi szét van szórva, főleg a világ nagy hajóposta-gyűjteményeiben.

Az infomációk forrása dr. Nagy Ferenc cikke a Philatelica 79/1-es számában.

31. ábra. A háromféle Balaton-bélyeg

Feketekönyv: zöld E10 (= 40.000 pt)
kék R1 (= 70.000 pt)
piros R2 (= 150.000 pt)

A Magyar Bélyegek Katalógusa értéket nem közöl, annyit ír, hogy világritkaságok.

Köszönetemet fejezem ki Bándi Attilának, Czirók Dénesnek és Szücs Károlynak a cikk megírásában nyújtott értékes segítségükért.

A MAGYAR ILLETÉKBÉLYEGEK RITKASÁGAI

SZÜCS KÁROLY (BUDAPEST)

Az előző írásban az újságok érkezéskor történő postai lebélyegzésük miatt a katalógusokban a postabélyegekkel együtt is megtalálható *egyik* illetékbélyegünk jó okkal szerepel legnagyobb filatéliai ritkaságaink között. A Philatelica jelen száma azonban számomra nem lenne teljes a többi, hasonlóan ritka illetékbélyegünk tárgyalása nélkül, melyek FIP nemzetközi kiállítások „Revenues" kiállítási osztályában a 90-es évektől szerepelhetnek a magyar származású Gary S. Ryan munkássága nyomán.

Hangsúlyozandó, hogy a pénzügyi filatélia itt bemutatott legnagyobb kincseinek *keresettsége és piaci értéke* nem mérhető a rendszerint kizárólag postabélyegekre szorítkozó nemzetközi aukcióknak az előző oldalakon bemutatott sztárjaihoz. E területnek minden korban csak kevés jobb módú gyűjtője volt, aki általában jól ismerték a nagyobb gyűjteményeket, ahol a kuriozitások fellelhetők voltak. Ez pedig lehetővé tette, hogy a többnyire mindössze csak néhány fennmaradt példány árveréseken kívül, közvetlenül cseréljen gazdát.

E darabok árveréseken – jóformán csak az ismertebb Határőrvidék kiadások kivételével – alig, vagy egyáltalán nem is szerepelnek. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy az illetékbélyegek 30 évvel ezelőtt még nem voltak kiállíthatók. Érthető, ha e sokáig elhanyagolt területen a természetszerűen csak lassan emelkedő érdeklődés a hasonló ritkaságú postabélyegek áraihoz képest rendszerint ma még csak nagyságrendekkel alacsonyabb leütési árakat eredményez.

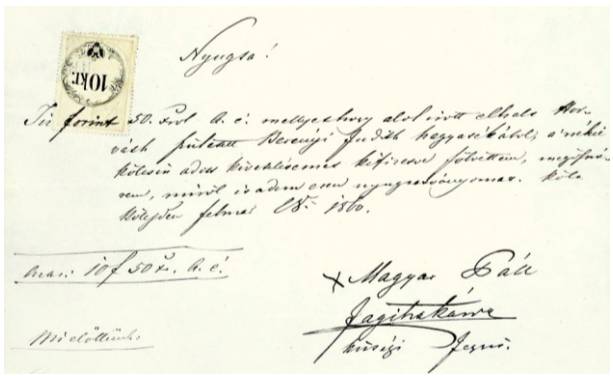
Mivel FIP kiállításokon pénzügyi bélyegek a fentiek miatt még csak három évtizede szerepelhetnek, sajnos nincsenek róluk olyan megalapozott információk, mint a náluk sokkal hosszabb ideje, és jóval többek által kutatott postabélyegek esetében. Helyette ez az írás egy immár több mint fél évszázados gyűjtői tapasztalat során látókörömbe került példányokról, és az ezek alapján becsülhető mennyiségekről adhat csak számot. Az elmúlt évtizedekben nemzetközi szinten is határozottan megélénkült gyűjtői és szakírói tevékenység során azonban számos nagy gyűjtemény tartalma vált ismertté, ami valószínűleg a jelenleg legjobb rendelkezésre álló forrásunk.

Az önálló magyar illetékbélyegek 1868-as megjelenése előtti Osztrák Pénzügyigazgatás magyar országi időszakából, – mely ugyanúgy OPM-ként rövidíthető, mint ahogy postai filatéliánkban szokásos, – az illetékbélyegeket tárgyaló katalógusok jó néhány klasszikus ritkaságot jeleznek. Ilyen pl. 1854-ből a fordított 2 Guldenes, és a felcserélt alnyomatú 16 Guldenes, 1858-ból a három címletnél is előforduló fordított középrész, 1859-ből a kékes papirosú 8 Guldenes, 1863-ból az átmeneti fogazású 1 krajcáros, valamint több, különböző évekből származó hirdetvény- és naptárbélyeg is. Magyar felhasználásról közülük azonban csak kettőről van biztos tudomásunk. Mivel ismereteink e téren talán sosem lehetnek teljesek, köszönettel venném, ha jelen cikk olvasói jeleznék számomra,

ha az itt említett OPM bélyegek további magyar felhasználásáról van információjuk.

1. Fordított értékjelzésű 10 krajcáros okmánybélyeg 1858

Az eddig ismert egyetlen magyar felhasználása:

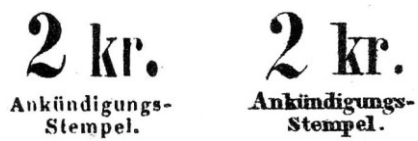

1. ábra. Ezredforduló körüli magyar árverési kép részlete. Az árverésvezető szerint e tétel írásban, egymillió forintért kelt el.

Katalógusaink értékelési: Kaptay: RR; Fl: 10.000 pt; PF: RRR; MK: EÉ (rövidítések az irodalomjegyzékben feloldva).

2. Réznyomásos értékszámú 1859-es kétkrajcáros hirdetvénybélyeg

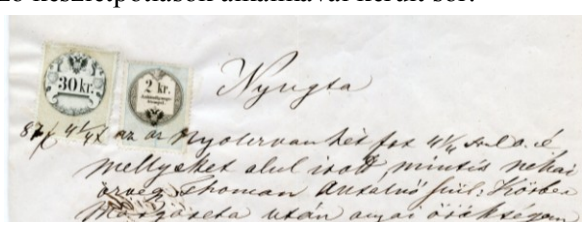
A bélyeg története az 1858-as pénzreformhoz szükséges, a bürokrácia lassúsága miatt sürgetővé vált nyomdai munkák időzavarához kapcsolódik. A rendelet véglegessé válását követően a feladat végrehajtásra már csak pár hét maradt. 1858. november 1-én a pénzreform miatt szükségessé váló új értékszámú címletek ezért provizórikusan kivésett értésszámú bélyegképekbe, egy könyvnyomású plusz menetben készült értékszámokkal kerültek forgalomba. A vésési kép kissé eltér a később alkalmazaott réznyomástól, ami főleg a 2-es talpánál figyelhető meg.

2. ábra. Könyvnyomás és réznyomás

A nyomda ezt a többletterhelést jelentő nyomási fázist a következő, mintegy egy év alatt számolta fel azzal, hogy az értékjelzést címletről-címletre haladva az anyalemezek minden pozíciójába egyenként bevésték.

Mivel kétkrajcáros hirdetvénybélyeget a gyakorlatban alig használták, a könyvnyomásúak készlete sokáig kitartott. A bevésett értékjegyű nyomólemez használatára e címlet esetében a gyakorlatban alig volt szükség, amire csak a lemez első kipróbálása során, majd az OPM időszak hátralevő, kevesebb, mint tíz éve alatt ritkán bekövetkező készletpótlások alkalmával került sor.

3. ábra. Réznyomásos értékszámú kétkrajcáros hírdetvénybélyeg, 1863-as magyar nyugtán, a szerző példánya (részlet).

Kaptay: R; Fl: 5.000 pt; PF: R; MK: 280.000 Ft

E bélyegből leáztatott példányok is létezhetnek, melyek magyar használata jó esetben az értéktelenítés alapján igazolható, bár ilyen példányokkal eddig sajnos még nem találkoztunk.

3. A HATÁRŐRVIDÉK OKMÁNYBÉLYEG SOROZATÁNAK RITKA CÍMLETEI 1868

Az OPM és az önálló magyar kiadások között átmenetet képviselnek a közös hadügyminisztérium pénzügyi igazgatása alá tartozó Katonai Határőrvidék 1873. március 31-ig használt illetékbélyegei. A magyar kincstárba befolyó illetékekhez itt a magyar bélyegek császári sassal arany színben felülnyomott változatát használták. A 28 címletű hosszú sorból kiemelkedik a 6, 7, 12 és 15 forintos, melyekből fajtánként alig tucatnyi példány fennmaradásával számolhatunk.

4-7. ábra. A Katonai Határőrvidék legritkább okmánybélyegei a szerző gyűjteményéből

Kaptay: RR, Fl 2.000-8.000 pt

PF: R-RR, MK: 325.000-RR (a 6 ft-ost két katalógus is túl alacsonyra értékeli.)

4. A HATÁRŐRVIDÉK FORGALMI ILLETÉKBÉLYEGEI 1868

A hirdetvényekre, naptárakra és hírlapokra kivetett, elnevezésük szerint „forgalmi illetékek" (valójában adók) beszedésére használt bélyegek Határőrvidék számára készült valamennyi címlete ritkaság. Az egykrajcárosból három, a két- és hatkrajcárosból pedig csak 1-1 fennmaradt példány ismert.

8-10. ábra. A forgalmi illetékek 1, 2 és 6 krajcáros címlete

Kaptay: RR, Floderer: 5.000 pt, PF: 650€-R, MK:1kr 50.000, a többi 200.000 Ft (az MK értékelése túl alacsony.)

Mint látható, a szokatlanul vastag fehér szegélyű egykrajcáros a másik kettőnél jóval nagyobb, mert ennek anyalemezén téves volt a képtávolság, amely nem a forgalmi illetékbélyegek 21x28 mmes, hanem az okmánybélyegek néhány milliméterrel nagyobb alnyomatához igazodik.

Közéjük tartozik a már többször említett kék egykrajcáros Határőrvidék hírlapilleték-bélyeg, melyet az jelen cikket megelőző írás is tárgyal. Ezt kiegészítve, módomban áll bemutatni árverésekről nyolc, a vágás kisebb-nagyobb szabálytalanságai segítségével azonosított használatlan példányt. Továbbá, – feltehetően a bécsi Friedl bélyegkereskedő által az igencsak jó vevőjének számító Ferrary gróf hitelesség iránti elvárásának kielégítésére ké-

szült – öt hamis előértéktelenítésű, „*ferraritást*”, és egy bélyegzés imitációval ellátott hamisítványt is.[1]

A hamisítványról hiányzó kereszt a koronán (egy tanúsított bélyeg részlete)

11-24. ábra. Különböző, érverési katalógusokból származó színkorrigált képek, a hamis értéktelenítésűek fekete-fehérek. A 11. példány a szerző gyűjteményéből.

Floderer: EÉ; PF kb.40/30 ezer €, MK: 13/9 mFt.

[1] Az OKMÁNYBÉLYEG című újság 2016/3 számában bemutatott példányok bővítése további 5 darabbal.

*25. ábra 2011-ben árverésen szerepelt **hamisítvány részlete**. A bélyegrajz az eredetitől több helyen is jelentősen eltér: pl. hiányzik felül a két keretvonalat középen összekötő kereszt, az R betű keskenyebb, a keretvonal közel dupla vastag, stb.*

5. Fordított ½ és 1 krajcáros 1868

Az 1868-es, még bécsi gyártású első okmánybélyeg kiadásunk két címlete is előfordul fordított középpésszel. A félkrajcáros a gyártáshoz sietség miatt használt háromféle papír közül kétfélén is megtalálható. Az itt bemutatottakon felül csak egy további példányt ismerek, míg az egykrajcárosról csak katalógusból van – biztos – tudomásunk.

26 ábra. 1868-es fordított félkrajcárosok, sárgás és fehér papíron a szerző gyűjteményéből (a bélyegek a sorfogazás miatt eltérő méretűek)

½kr: Kaptay: R, Floderer 2000 pt, PF: R, MK: 600.000 Ft
1kr: Kaptay: RR, Floderer 3000 pt, PF: R, MK: 800.000 Ft

6. FORDÍTOTT 3, 5 ÉS 10 KRAJCÁROS 1870

A magyar megrendelésre készült korábbi nyomóeszközöket átvéve, 1870. október 1-től az erre felkészített Állami Nyomdában Magyarországon tovább gyártott zöld alnyomatú okmánybélyegek 3 címlete fordul elő fordított középpésszel.

Nagy ritkaságuk miatt sajnos csak az egyik címlet három példányát tudom bemutatni, mindegyiket rossz fogazattal. A fordított 5 kr egy példányáról tudunk, a 3 krajcáros egyelőre csak a katalógusokból ismert.

1 2 3

27. ábra. Az 1870-es, még vízjel nélküli hártyapapírosú kiadás fordított 10 krajcáros ismert példányai (kicsinyítés). Az első a szerző gyűjteményének darabja.

Valamennyi (3,5 és 10kr) címletre: Kaptay: RR, Floderer 2-3000 pt, PF: R-RR, MK: 800.000 Ft

7. A FORINT-KRAJCÁR IDŐSZAK HIRDETVÉNY- ÉS NAPTÁRBÉLYEGEI 1873-189I

Az általános célú okmánybélyeg sorozatokat kiegészítő, a forint-krajcár időszakban kiegészítő forgalmi illetékbélyegek színe a századforduló végéig tartó használatuk során többször változott. A színváltozások pedig nem mindig estek egybe a bélyeggyártáshoz használt papír, és főként a vízjel változásaival. Ennek következtében néhány szín esetében több, a Határőrvidék hírlapilleték bélyegénél is sokkal ritkább, ma már csak néhány példányban létező vízjelváltozat keletkezett.

Ezek létezéséről csak megbízható forrásnak számító katalógusokból van tudomásunk. Az alábbi illusztrációk emiatt sajnos nem gyűjteményem vágyott darabjai, hanem csak az e színhez tartozó ritka változatot és vízjelét mutatják.

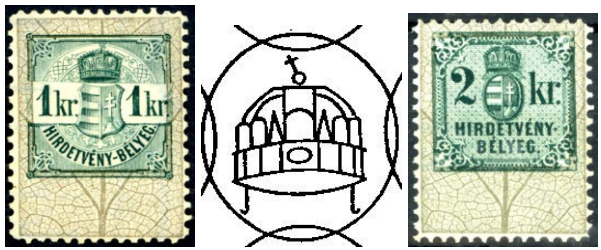
28. ábra. 2 kr rózsaszín hirdetvénybélyeg képe és az 1873-as kettősvonalú rombuszos ív-vízjel erősen lekicsinyítve

Kaptay: RR, Fl: 5.000 pt, PF: RRR MK: EÉ
Feltételezhető példányszám: 3 darab

29-30. ábra. Az 1880-as barna 1 és 2 krajcáros a korábbi, fent bemutatott rombuszos vízjelű papíron is előfordul

1kr Kaptay: RR, PF: RR, MK: 48 eFt
2kr Kaptay: RR, PF: RR, MK: 60 eFt
Feltételezhető példányszám: 5-5 darab

31-32. ábra. A hirdetménybélyegek utolsó kiadása, II.vj.

1kr Kaptay: RR, Fl. 5.000 pt PF: R, MK: 45 eFt
2kr Kaptay: RR, Fl. 5.000 pt PF: R, MK: 60 eFt
Feltételezhető példányszám: 10-10 darab

*33. ábra. Az 1891-es naptárbélyeg Kaptay szerint **fordított középrésszel** is előfordul (az illusztráció komputergrafika)*

Kaptay: RR, MK: 100 eFt
Feltételezhető példányszám: 3 darab

8. ROMBUSZOS VÍZJELŰ 15 FORINTOS

Az 1868-ban osztrák kincstári papírra a 12-es sorfogazással Bécsben készült 15 forintos okmánybélyegek készlete hosszú évekre kitartott. Ezért magyar gyártására csak egy alkalommal, 1873-76 között került sor, , 13-as sorfogazással, a rombuszos vízjelhöz hasonló, forintos címletekhez használt vízjellel. Fennmaradt példányainak számát mindössze 8-ra becsülöm, amiből legalább egy darab az itt lát ható teljes okiraton található.

34. ábra Iratrészlet a legritkább 15 forintos okmánybélyeggel a szerző gyűjteményéből.

Kaptay 50, Fl 4.000 pt, PF: R, MK: 180 eFt

9. MAGYAR VÍZJELŰ ½ KRAJCÁROS 1876

A félkrajcáros okmánybélyegből első alkalommal 1868-ban túl sokat rendeltek. A barna színre való 1880-as váltással érvénytelenné vált zöld kiadásból ívszámra maradhatott felhasználásra alkalmatlanná vált készlet. Ezek egy kis része a megsemmisülést is elkerülte, amiből még függőleges 9-es csíkok is fennmaradtak.

Az 1878-as párizsi világkiállításra gyártott tíz minta-album készítése idején azonban – feltehetően az akkor már hosszú ideje használaton kívül volt lemez kipróbálása céljából, – kartonlap helyett az olcsóbb bélyegpapírra is nyomtak zöld félkrajcárost – extrém ritkaságból ítélve valószínűleg csak egyetlen ívet. Ezt aztán, mivel a papír és a nyomás szigorú számadású volt, más címletekkel együtt enyvezve az értékcikkraktárba, az 1868-as félkrajcárosok készletébe kellett elhelyezni. Az ívet az ismert példányok érték–telenítéséből ítélve Sopron környékén használták fel.

Kaptay 1966-os katalógusában még öt darabról számolt be. A klasszikus illetékbélyegek készlete azonban sajnos egyre kopik. A legtöbb hagyaték ugyanis többnyire avatatlan kezekbe kerül, ahol évtizedekig rejtőzik, mert az örökösök nem tudtak mit kezdeni vele. Az e sorsra jutó gyűjteményeket pedig megsemmisülés fenyegeti, mert időben való árverésre bocsátásuk helyett többnyire szakszerűtlenül tárolják. Előfordulhat, hogy szellőzés nélküli helyen ezek tönkremennek, sőt, költözések alkalmával átnézetlen lommal együtt ki is dobják.

Könnyen lehet, hogy ilyen sorsra juthatott a Kaptay-katalógusban említett ötből kettő, mert a legnagyobb ismert gyűjteményekben, már csak három megmaradtról van tudomásunk.

35. ábra. Az 1873-as vízjelű ½ kr a szerző gyűjteményéből
Kaptay RR, Fl. 10.000 pt, PF: RRR MK: R

10. BARNA 50 KRAJCÁROS REDELLENES VÍZJELLEL 1880

Az illetékbélyegek levélerezetének zöld színét a 70-es évek végén felfedezett hamisítások miatt 1880-ban barnára változtatták. Az intézkedés amúgy hatástalan volt, mert a kliséket tovább használva, a színt a hamisítók is megváltoztatták. A hamisítványokat a vízjel hiányából lehet a legbiztosabban megítélni, de a bélyeg iratról való levétele nélkül, a szín, a fogazás és a rajz eltérései alapján is lehetéses az iraton ritkaságnak számító hamisítványok felismerése. Van azonban e kiadásnak egy igazán ritka vízjelváltozata is.

A barna bélyegek gyártásának megkezdésekor, a nyomdában nagyobb mennyiségű korábbi, 1873-as rombuszos vízjelű papír is volt az 1876-ban bevezetett, KRAJCZÁR szövegű, medalionnal keretezett bélyegvízjelre váltás idején (35. ábra). Takarékossági okból a maradékpapírt nem semmisíthették meg, hanem – hivatalos engedéllyel – néhány, természetesen már barna címlet gyártásához használták el (36. ábra). A régi papír készlete nyilván közvetlenül az 50 krajcáros gyártásának kezdetén fogyhatott ki, így keletkezett ez a ritka változat. Számításaim szerint 7 darabnál több nemigen maradhatott fenn belőlük.

36. ábra. Egy 1880-as 50 krajcáros (sajnos nem a ritka változat, csak illusztráció) és a rombuszos vízjel.
Kaptay: RR, Fl. 4.000 pt, PF: 300€ MK: 80 eFt

11. A VI. VÍZJELŰ 24 KORONÁS 1909

A forint-krajcár időszak legritkább, 12 forintos okmánybélyegének a korona időszakban a 24 koronás felelt meg. E bélyegsor használatának

utolsó hét évében alkalmazott háromféle vízjel közül e címlet csak az egyikkel létezik, és feltehetően mintegy 6 példánya maradhatott csak fenn.

37. ábra. A 24 K legritkább vízjele (a bélyegkép csak illusztráció)

A Kaptay-kézirat szerinti eredeti (alul)értékelés: 20 Ft, Fl 10.000 pt, PF: RRR; MK: 400 eFt

12. AZ ÉRTÉKPAPÍR FORGALMIADÓ BÉYLEGEK UTOLSÓ KIADÁSA 1947

A megszűnő forgalmi illetékek bevételét 1900-tól az értékpapírok forgalmára kivetett, és 1948 végéig szedett adó váltotta.

Az adónem megszűnése előtt másfél évvel kibocsátott, és a folyamatban levő államosítások miatti politikai fenyegetettség légkörében már csak alig használt bélyegek legritkább, 20 forintos címletéből legfeljebb mintegy 10 példány maradhatott fenn.

38. ábra. Az összhatás kedvéért kifogazott színpróba, melyből még hiányzik a kékkel nyomott 20 ft-os értékjelzés. A szerző példánya.

Kaptay: 30 ft, Fl: 1.000 pt, PF: R, MK: R

13. FÉNYŰZÉSI FORGALMI ADÓ 1949

A Kossuth címerest követő utolsó kiadás Rákosi-címerrel, az adónem megszűnése miatt ritka.

39. ábra. Használt példány

*Kaptay: 30 f, Fl: R, PF: R MK: ** RR; * R*

Ismert példányok száma: 2 darab, becsült: 10 darab

14. KOSSUTH CÍMERES 50 FILLÉRES 1957

A szovjet megszállás elleni 1956-os felkelés egyik első számú célpontja volt az elnyomást megtestesítő motívumokat tartalmazó Rákosi címer, amelyet a harcok alatt még a magyar zászlókból is kivágtak. A nemzet önállóságát jelképező Kossuth-címer lett az ország címere. Az e címert tartalmazó világoskék alnyomatú, kármin 50 filléres gyártása meg is kezdődött. A hatalom konszolidációja miatt azonban új címert vezettek be, ezért a legyártott készletet megsemmisítették.

Néhány példányt azonban nyomdászok „kimentettek” a nyomdából melyek aztán néhány évtized alatt fokozatosan gyűjtőkhöz kerültek. Helytelen tárolás miatt a széleken többségük sajnos kissé rozsdafoltos. Az épen maradt, és kiállítási célra is felhasználható példányok emiatt meglehetősen ritkák.

40. ábra, Kossuth címeres kiadatlan okmánybélyeg a szerző gyűjteményéből

Kaptay: R, Floderer 1.500, PF RR (foltosan R); MK: 80 eFt

HELYI ÉRVÉNYESSÉGŰ ILLETÉKBÉLYEGEK

Egy ilyen válogatásnál természetesen csak önkényesen húzható meg az a határ, amely a legnagyobbnak tekintett ritkaságokat a többitől elválasztja. Kihagytam eközben jó néhány állami szervezet modernnek számító bélyegkiadását, mert ezek katalógusba kerülése óta az eltelt idő még nem nyújt elég esélyt ahhoz, hogy esetleges további látens készleteket gyűjtői szemek felfedezzék.

Több mint nyolcvan, különböző ritkaságú kibocsátás közül csak azokat választottam ki, ahol a katalógusok értékelésből, valamint gyűjtői tapasztalatokból megalapozottan vélelmezhető, hogy a fennmaradt példányok száma ***az egykrajcáros kék Határőrvidék hírlapilleték-bélyeghez*** hasonló, sőt, gyakran annál is jóval alacsonyabb.

Fontos észrevenni, hogy területileg korlátozott érvényességük miatt a Határőrvidék bélyegei központi állami szerv, a Monarchia közösügyes Hadügyminisztériumának katonai közigazgatása számára történt előállításuk ellenére is *helyi kiadásnak* minősülnek. Hasonló esetekre később többször is sor került, és nem csak katonai megszállás és területváltozások következtében. Ilyen az alábbi, az első konzuli és vízum bélyegek kiadása előtti évekből származó szövegbélyeg, melyből alig ismerünk néhány fennmaradt példányt.

+1. GRÁZI ÚTLEVÉL HIVATAL 25 KORONÁS LÁTTAMOZÁSI DÍJBÉLYEGE 1921

Helyi állami szerv által használt provizórium, amely ritka átmenet a központi és a helyi kiadású illetékbélyegek között. Jelenleg csak két példány helye ismert, a katalógusadatok alapján összesen 5 fennmaradt darab valószínűsíthető.

41. ábra. Hivatali bélyegzőjével hitelesített szövegbélyeg a szerző gyűjteményéből

Kaptay: R Floderer 2.000 pt PF: R
MK: 20 eFt (téves értékelés egy ilyen ritkaság esetében)

Sok ritkaság van egyes településeink helyi kibocsátású illetékbélyegei között is. Többségük kisebb helyi nyomdákban készült, ahol a bélyeggyártáshoz szükséges feltételek korlátozottsága miatt gyakori a különlegesség. Az e terület természetéből fakadóan alacsony kereslet miatt az egy kézben levő látens készletek létezése sem kizárható. E feltételezett „ritkaságok" értékelése ezért nem igazán megbízható.

Fel kell hívnunk a figyelmet, hogy valószínűleg a legteljesebbnek tekinthető, több évtizedes magyar pénzügyfilatéliai gyűjteményem e részéből még most is tucatszámra hiányoznak olyan helyi illetékbélyegek, amelyek jelentős részét más, szintén jelentős gyűjteményekből sem ismerjük. Ezeket talán le sem gyártották, nem használták vagy mind megsemmisültek. Továbbá, bár a helyi kibocsátásokat belügyminiszteri engedélyhez kötötték, létrejöttükben több esetben filatéliai indíték is érzékelhető (pl. Sarkad, Szentes).

Fenti bizonytalanságok miatt minden korban voltak filatelisták, akik a helyi illetékbélyegeket gyűjtésre sem érdemes, jelentéktelen kiadásoknak

tekintették. Nincs igazuk. Cáfolatul álljon itt közülük egyetlenként a híres 5.000 koronás postabélyeg, a „Fordított Madonna” helyi kiadású párja. Vajon ki nem látná szívesen a gyűjteményében?

+2. A FORDÍTOTT KÖZÉPRÉSZŰ PÉCSI BÉLYEG 1908

Pécs városi bélyegének elkészítésével az Állami Nyomdát bízták meg. A különböző színekkel két menetben nyomott bélyeg kék középrésze a 40 bélyeget tartalmazó egyik ívre fordítva nyomták, ahogy ez 15 évvel később egy alkalommal a forgalmi postabélyegeknél is előfordult. A fennmaradt példányok közüli egyetlen ismert helyen levő darab pécsi városi okiraton található.

42. ábra. Az iratról ismert példány

PF: RR, MK: RRR

A kevesek által művelt gyűjtési területen fokozott látencia figyelembe vételével becsült fennmaradás: 5 példány.

Végül az árakról: senkit ne tévesszen meg a keresettséget híven tükröző katalógusok nagyságrendekkel alacsonyabb árai a pénzügyi bélyegeknél. Esetükben ezek természetszerűen messze alatta maradtak a hasonló ritkasági fokú, de sokkal keresettebb postabélyegekhez képest. A FIP szintű kiállíthatóság megteremtése óta a trendek azonban azt jelzik, hogy a világ változóban van, és hosszú távon rendkívül jó befektetés lehet ezek megszerzésébe időben invesztálni.

IRODALOMJEGYZÉK ÉS A RÖVIDÍTÉSEK FELOLDÁSA

1. Kaptay = Kaptay Antal, Magyar okmánybélyegek katalógusa, MABÉOSZ, 1966. Budapest, az illetéktelen lektori beavatkozásokat kiszűrő, 2020.évi digitális változata. Elérhető az „*Okmánybélyeg baráti kör*” zárt facebook csoport fájljai között.
2. Fl: = Dr. Folderer István: Magyar okmánybélyegek katalógusa, Confide Global, 1991 Zürich.
3. PF = Szücs Károly: Pénzügyi filatélia – kézikönyv és bélyegkatalógus, szerzői kiadás 2017. Budapest, rendszeresen bővített és javított, v5.25 (2020.08.20) digitális verzió.
4. MK = A magyar bélyegek katalógusa 2018/II. Philatelia Hungarica Kft. 2018. Budapest.

Egy ilyen cikkhez természetszerűen többnyire nincs mód kizárólag szerzői tulajdonban levő darabokat bemutatni. Köszönettel tartozom Bándi Attila, Ralph Ebner, néhai Farkas Zoltán és Hodobay Andor egyes ritkaságok képének közlésre való átengedéséhez.

AZ 1945-ÖS KISEGÍTŐ BÉLYEGEK ÉRDEKESSÉGEI

DR. NAGY FERENC (BÉCS)

I. A FORDÍTOTT FELÜLNYOMÁSÚ 10 FILL./4 FILL. HUNYADI JÁNOS BÉLYEGEK FELHASZNÁLÁSA

Aki ezen a téren újdonságot akar mutatni, annak nagyon össze kell szednie magát. Sok minden jelent már meg az utóbbi 75 évben, de azért megpróbálom folytatni tallózásunkat a háború után.

Azon időkben minden kisebb-nagyobb vállalatnál „postafelelősök“ voltak, akik a ki- és beérkező levelezést kezelték. Ezek munkája többek között az volt, hogy a kimenő levelezést felbélyegezve postakész állapotba hozzák, amit aztán egy küldönc elvitt az illetékes hivatalhoz, ahol ezeket, amennyiben nem ajánlottak voltak, csak le kellett adni. Működő postaláda-begyűjtés akkor még nem volt!

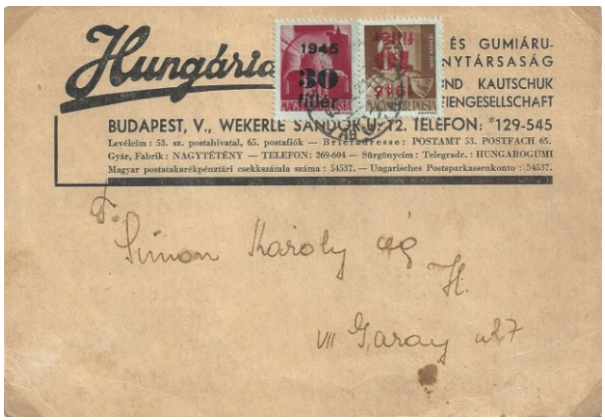
E tevékenységhez persze bélyegkészlet is kellett, amelyet a tarifák ismeretében előre betároltak. Így jártak el például a 40 filléres nyomtatvány-tarifához szükséges bélyegekkel is a Hungária Guttapercha és Gumiárugyár V. kerületi irodájában, ahol 1945 aug. 18-án egy nagyobb mennyiségű nyomtatvány került ezzel a tarifával szétküldésre az üzletfelekhez. A bélyegeket ívszámra szerezték be a postahivatalból, 40 filléres bélyeg hiányában 30 és 10 filléres névértékben. Azt a tényt, hogy a 4 filléres bélyegen a felülnyomás az új értéke „a feje tetején állt“, „muris“-nak találta az iroda személyzete, de gondolván, ha a posta kiadta ezt kézbe, akkor minden rendben van. Az 53-as postán is más gondjuk volt, mint silabizálni, hogy hogyan is állnak a felülnyomások az újmódi bélyegeken és amikor a Hungária cég már egyébként is ismert küldönce behozta a paksamétát, gyorsan lebélyegezték a küldeményeket, hiszen az ünnepi hétvége /aug. 20!/ várt az alkalmazottakra.

1. ábra: 1945. augusztus 18-án (pénteken) az 53-as postán feladott nyomtatvány fordított felülnyomású 10 filléres bélyeggel.

De sajnos a cégnél nem lettek aznap készen a címzésekkel, hanem azt hétfőn, augusztus 21-én tovább folytatták. Valószínűleg a gumigyár küldöncének aznap valami elintéznivalója lehetett a környéken, emiatt az aznapi postát nem a megszokott 53-as hivatalba vitte (ahol egyébként a postafiókjuk is volt), hanem a 62-es hivatalba. Hétfőn mindig sok munka volt, így hát ott sem

figyeltek a fordított felülnyomású bélyegekre. És ha igen, akkor mi lett volna? Semmi! A hivatalbeli emberek mással voltak akkoriban elfoglalva, mint egy fordított felülnyomással!

2. ábra: 1945. augusztus 21-én (hétfőn) a 62-es postán feladott nyomtatvány fordított felülnyomású 10 filléres bélyeggel.

A fordított felülnyomásos bélyegek a szükségletből eredő felhasználása nagyon ritka. Még egy-két levél létezhet ilyen dátumokkal, tudomásunk szerint mindegyik nyomtatvány a Hungária-ból, azonos dátumokkal.

II. A PÉCEL-I POSTAHIVATAL GONDJAI A 80 FILLÉRES FÁZISNYOMATTAL

Az 1945-ös felülnyomott bélyegek minőségi ellenőrzése a körülményekhez képest nagyon gondos volt. Nem sok selejt került ki a nyomdából. Elcsúszott felülnyomatok természetesen igen, de ezek akkoriban nem számítottak hibának.

Más volt a helyzet, ha a felülnyomás lemaradt és csak az alapnyomás volt látható a bélyegen. A bélyegek felülnyomása ugyanis 2 menetben történt. Először a kék vagy sárga alapnyomat került a bélyegekre, a második menetben pedig a fekete vagy piros felülnyomat. Az ominózus bélyegünknél az történhetett, hogy az alapnyomattal ellátott bélyegek felülnyomásakor két ív összeragadhatott és így került be a gépbe. Ezáltal maradhatott le a piros 1 pengős felülnyomás arról az ívről is, amely a péceli bélyegszállítmányban is meghúzódott 1945 közepén.

De mire ezt észrevették, az átvételi elismervény már ki lett töltve és úton volt vissza Budapest felé. Ott ült a postamester és bosszankodott, mert csak egy teljes ív kék alapnyomatú 80 filléres bélyeget kapott, de az 1 P-s felülnyomások hiányoztak róluk. Viszont hivatalát az ív árával a 80 pengő helyett 100 pengővel terhelték meg, mintha rajta lett volna az új érték. (Szidta is a trehány pesti uraságokat a pontatlan munkáért, de a kár már meg volt. Nem nagy, de kár.)

A károsszeg azonban nem volt olyan magas, hogy megérte volna a hosszas levelezést a jóváírás miatt a felettes szervvel. Így elhatározta, hogy a felülnyomást saját kezűleg fogja a bélyegekre rajzolni, így azokat 1 pengős bélyeggé alakítva át.

Amikor bejött Pécelen egy községi alkalmazott egy Budapestre szóló levelet feladni, elsütött rá egy ilyen „felül-irt“ bélyeget, mert a hivatalos leveleket nem nagyon nézték meg alaposan.

A tarifa akkoriban, 1945 augusztusában, a 2. súlycsoportban 4 pengő volt. Így az 5 db 60 filléres Kisegítő Rákóczi bélyegek mellé odakerült a kézírásos „1 P“ is, megteremtve egy akkori érdekességet.

3. ábra: 1945. augusztus 27-én Pécelen feladott 2. súlyfokozatú levél Budapestre, a felülnyomat hiányos 80 filléres bélyeg „1 P” átírásával.

4. ábra: a „normál” alapbélyeg (bal oldal), a felülnyomat hiányos bélyeg (középen) és a péceli „provizórium” a tintaceruzás „1 P”-vel (jobbra).

Tudom Kedves Olvasó, nem egetverő ritkaság, de az ilyen szemet gyönyörködtető „felfedezések“ teszik széppé egy filatelista életét. És a tudat, hogy a péceli postamester is jól aludt aznap.

III. AZ ELSŐ KISEGÍTŐ KIADÁS 10 PENGŐS BÉLYEGÉNEK A SORSA

Ha jól megfigyeljük a háború utáni első bélyegkiadás, a Felszabadulás sor alapbélyegeit, a következő tényeket észlelhetjük: a két alapszínnel (kék és sárga) készült 13 alapbélyeg az akkor forgalomban volt Hadvezérek sor bélyegeinek felülnyomásával készültek. E bélyegeknél a Hadvezérek mellett olyanok is szerepelnek, mint pl. Szent Koronát ábrázoló 20, 50, 80 fill. és 1 P. bélyegek, vagy a Patrona Hungariae-t bemutató 18 és 24 fill. bélyegek. Tehát 6 db olyan bélyeg, amelyek az új ideológia szerint nem voltak elfogadhatóak, mégis kiadták azokat.

Vajon miért? Nos, gondolom azért, mert más bélyeg nem volt.

Nem volt kisebb a probléma az egy hónappal később megjelent Kisegítő I. /IV./ sornál sem. Ott még szentek is voltak az alapbélyegeken: Szent Margit (kétszer!), Szent Erzsébet és (horribile dictu!) Szent László király. Míg az asszonyokat ábrázoló („bárisnya”) bélyegeket, az ártatlanságot jelképező liliommal a kézben valahogy még csak argumentálni lehetett, de a 10 P. felülnyomatú narancs-piros színű bélyegen látható Szent László király fején egy korona ékeskedett, és kisebb formátumban a bélyeg bal sarkán lovagolva, a koronája körül még egy fehér aura is kivehető volt, amely szent mivoltára utalt. Ez aztán túl sok volt már a bélyegkiadást felügyelő szovjet „tanácsadónak“ (akkori szleng szerint: „tadó“) és megtiltotta a közel 1.500.000 példányban kinyomtatott bélyegek forgalomba hozását.

Ez a tény abból is kiderül, hogy míg a Monográfia V. kötetében vagy 80 oldalon rendkívüli alapossággal e kiadás összes technikai részletére kitérnek, addig a 10 P. bélyegről így írnak (Mon.V. 40-41. oldal):

„A sorozat bélyegeit a 10 P /2 f. H. címlet kivételével a postahivatalok, értékcikkárusok valamint a posta 1945. augusztus 1-én megnyitott bélyegér-

tékesítő irodája árusította. A 190.476 /A/ 4. sz rendelet szerint (P.R.T. 1945. 12. sz.) a bélyegértékesítő iroda a 10 P /2 f. H címletet „egyelőre" nem árusította. A készletek tekintélyes részét e pénz elértéktelenedése folytán a közönség felvásárolta, s így kerültek később kereskedelmi forgalomba."

Majd később, a 118. oldalon a „Bérmentesítés" cím alatt ezt írják: „*Már most megjegyezhetjük azonban, hogy a 10 P/ 2 f. címletet a posta nem árusította. S így bérmentesítésre aligha használhatták fel a gyűjtök, vagy a közönség. Valódi futott levél a címlettel bérmentesítve nem ismert. A gyűjtői forgalomban levő bélyegzett példányokat utólag látták el szívességi bélyegzéssel.*"

Azt, hogy miért nem árusították, arról bölcsen hallgat a fáma. De mint tudjuk, a Monográfia 1966-ban jelent meg, amikor az igazság nagyon relatív volt. De ezt nem vetem szemükre akkori szerzőtársaimnak, akkor ilyen idők voltak.

Az 1986-ban megjelent Kézikönyv azt írja. „*A bélyeget - néhány napig- a Bélyegértékesítő Iroda árusította, majd árusítása megszűnt. ...Levélen való futtatása elvileg lehetséges, az első napokban megvásárolt bélyegek felhasználásával.*"

Azonban levélre továbbiakban is szigorúan tilos volt felhasználni.

A gyűjtök és kereskedők száma akkoriban nem egy óriási szám volt. Összehasonlíthatatlan volt a levelek számához képest, ha megengedték volna a felhasználást. Így azonban sikerült a bélyeget a lakosság elől „elbujtatni".

Ennyit - a ma már pontosan nem rekonstruálható – akkori helyzetről.

5. ábra. A tárgyalt bélyeg egyenes és fordított felülnyomattal.

Mivel ezeket a fordított felülnyomatú bélyegeket ma már nagy előszeretettel hamisítják is, emiatt azokról célszerű szakvéleményt beszerezni.

6. ábra. MBSZ tanúsítvány a fordított felülnyomatú bélyeg valódiságáról.

Bacsó Ferenc miniszteri tanácsos úr egy szerény, de nagy tudású filatelistája volt azon időknek. Míg a bélyeggyűjtők 99%-a postatiszta sorozatok harácsolásával volt elfoglalva (bizony, én is!), ő rájött az alkalmi bélyegek levélen való felhasználásának ritkaságára. Jóformán csak az ő kezétől ismerünk például Béke-sort levélen. Így történt, hogy az első, rövid alkalomkor kapható 10 pengős bélyeget megvette, de nem tette be az albumja féltett kincsei közé, hanem volt szíve a bélyeget „felhasználni". De nem csak hogy fel-

használta azokat, hanem ügyelt arra is, hogy a levelek portóhelyesen legyenek bérmentesítve!

Hadd mutassam be tehát egyikét az utóbbi 55 évben feltűnt „nem létező“ futott, valódi, portóhelyes 10 pengős levelek közül egyet, helyi ajánlott levélen, a 3.-ik inflációs tarifa szerint 26 Pengővel bérmentesítve. A borítékon ott láthatjuk még az 1945 okt. 6-án megjelent Vértanúk sor 2 /+ 2/P és 4 /+4/P-s értékeit, melyek levélen óriási ritkaságnak számítanak. Néhány boríték teljes sorral létezhet, de egyes értékek, portóhelyes küldeményen csak a Bacsó levelezésből ismeretesek. (legalábbis előttem). A sor névértéke feláras volt (100 + 100 P), egy sor megbontása egy levél miatt az akkori bélyeggyűjtési fogalmak szerint örültségnek számított. Csak nagypénzű emberek engedhették meg maguknak ezt a luxust. Meg a nagy tudásúak.

7. ábra. 1945 X. 17-én feladott helyi ajánlott levél a Budapest 28-as postahivatalban feladva, 26 Pengős helyes bérmentesítéssel, közte az érvénytelen 10 Pengőssel és a nagyon ritka 2 db Vértanúk bélyeggel.

A 28-as postahivatal a lakása közelében volt, ahol a tanácsos urat jól ismerték és ahol a 10 Pengős letiltott bélyeggel ellátott levelet elfogadták. Ki mert volna akkoriban egy Igazságügyi Minisztériumi alkalmazottnak egy ilyen bagatell kérést nem elfogadni? Az vesse rá az első követ, ...

A levél hátoldalán másnapi érkezési bélyegző a 2-es postáról. Annak bizonyítására pedig, hogy ez nem „szívességi” bélyegzés volt, hanem valódi futott levél, bemutatom a levél eredeti feladási vevényét is:

8. ábra. A levél eredeti feladóvevénye

Mi történt a sok bélyeggel, melyet az akkor még nem határtalan filatéliai piac nem tudott felvenni? Emlékezzünk: a Monográfia 1 millió 480.000-es példányszámot ad meg a bélyegre, míg a Kézikönyv 20 évvel később már csak 162.000 példányról beszél! Tehát a már kinyomtatott és felhasználásra kész bélyegekből 1 millió 300.000 db. körüli mennyiségben 1945 és 1986 között megsemmisítettek!

A Monográfia a megadott kinyomtatott többi bélyeg példányszámánál is megjegyzi: *„Készült mennyiség! A megsemmisítésre megnyugtató adat a 10 pengős kivételével nincs!“*

Egy hasonló őrültséget ismerünk az Any. 2 , Cs. 5-2 és Cs. 10.-2. felülnyomatú bélyegeknél is, ahol hasonló nagyságrendű bélyegirtást látunk.

Mivel ezeket a 10 pengős bélyegeket a Bélyegértékesítő Iroda látszólag egyesével árulta, így nagyobb egységek ebből nem nagyon ismertek. Emiatt nagyon megörültem annak, amikor 1990-ben sikerült nagy szerencsével egy teljes ívre szert tennem, melyet a teljesség kedvéért az alábbiakban mutatok be. Azóta sem láttam még egyet, így gondolom nem lehet túl sok.

9. ábra. A 10 pengő felülnyomatú bélyeg teljes íve

Ezzel be is zárhatnánk a 10 pengős témát, ha nem találtam volna még két olyan boríték-előrészt, melyek olyan egyedi darabok, hogy ezzel elértük az inflációs kiadások „Csimborasszóját". Az első darab vagy 50 éve szunnyadt egy nagy gyűjteményben, a másik darabot 2019 őszén árverezték Budapesten a piacvezető árverező háznál, s ráadásul olcsón meg is kaphattam. Mind a két darabon megtalálható a 10 pengős bélyeg, tehát ezeket itt kell bemutatnom:

10. ábra. Helyi ajánlott levél Kiskunhalasról 540-es ajánlási ragjegyszámmal

11. ábra. Helyi ajánlott levél Kiskunhalasról 541-es ajánlási ragjegyszámmal

Mi történt? A legnagyobb inflációs szakemberrel, egymástól teljesen függetlenül a következő megoldásra jutottunk: Az Atheneum nyomda alkalmazottja, egy a bélyegekben érdekelt, de akkoriban még, mint nagyobb gyűjtőként nem ismert valaki volt (név szerint Imre István) és összeszedett a nyomdai selejtből megsemmisítésre ítélt darabokból néhányat. Hónapokig rejtegette kincseit, és amikor hazaengedték Kiskunhalasra egy pár napra, akkor magával vitte azokat. A postamester jó barátja lévén, emiatt szemet hunyt a tarka-barka bélyegek láttán, melyet pesti barátja látszólag össze-vissza ragasztott a borítékokra. Ő is tudhatta, hogy csak a futott levélen lévő darabok az „igaziak".Biztos mondogatta a feladásnál, hogy az csak mindenféle „hulladék, kacat", de a névértékért felhasználható bélyegek voltak.

1946. január 15-én már a 6. inflációs tarifa volt érvényben, amely szerint egy helyi ajánlott levél díja 1600 pengő lett volna. Viszont az 540-es számú ajánlott levélen, ha a „türelmi időt" veszszük figyelembe egy nappal a a tarifa emelés után, akkor minimum 320 pengő kellett volna az előző 5-dik inflációs tarifa szerint. Ezen a levélen azonban csak 312 pengő van, tehát 8 pengő hiányzik.

A másik levélen, amely az 541-es ragjegyet viseli, viszont a 320 pengő helyett 353,30 pengő van, tehát az előző levélen hiányzó 8 pengőt jóval felülmúlta. Így a postát „nem érte kár", mondhatta a feladó.

Nézzük meg, milyen egyedülálló különlegességek vannak a borítékokon!

1. Az elsőn mindjárt szembetűnik egy 10 pengős bélyeg, fordított felülnyomással. A 10 pengős bélyeget semmiféle küldeményen nem volt szabad felhasználni. Ráadásul még fordított felülnyomattal, szerintem csak ez a darab létezik!
2. A levélen még egy 10 pengős bélyeget láthatunk, festékhiányos felülnyomattal.
3. A levél jobb sarkában egy négyes blokk 3 pengős következik, melynél a bal felső bélyegen az alapbélyeg megsérülését figyelhetjük meg, amire aztán a hiánytalan felülnyomás került. Ez az alapbélyeg sérülés azonban más 3 pengősön is megtalálható.
4. A második levélen a 3 pengős bélyeg fordított felülnyomattal szerepel. Ez is levélen eddig nem volt ismeretes.
5. Egy előző cikkemben már részletesen elemzett Hadvezérek 30 filléres vágott bélyeg egy további példánya levélen.
6. Egy egyedülálló 10 pengős pár: a baloldali bélyegen ezúttal egy 10 pengős bélyeg mutat alapbélyeg sérülést, de hiánytalan felülnyomatot, egy párban egy sértetlen bélyeggel. Levélen még egy ilyen nincs.

Annál inkább örülök, hogy a Kedves Olvasónak ezeket bemutathatom. Ne nézzük le ezeket, hogy „modern". Hozzá tartozik a 75 év előtti postatörténetünkhöz, annak szerves része. És kezet a szívre, melyik 75 éves emberre mondanánk, hogy „túl fiatal"?

HÍREK

IN MEMORIAM KOSTYÁL FERENC

Kostyál Ferenc**,** a Mafitt tagja, csak alig pár hónappal ezelőtt határozta el, hogy az 1944-45-ös Nyíregyházi kiadást tartalmazó gyűjteményének egy nagy ritkaságokat tartalmazó, 12-lapos részét a Bélyegmúzeumnak adományozza. Súlyossá vált betegsége sajnos meghiúsította, hogy ezt személyesen adhassa át, akaratának örökösei tettek eleget.

Az adományozó arcképének a Donátorok Falán való elhelyezésére 2020. június 17-én délelőtt 10 órakor került sor. Kostyál Ferenc filatéliai munkásságát ez alkalommal a Mafitt elnöke méltatta. Utána Glatz István az adományozott gyűjtemény legfőbb értékeiről tartott vetített képes, szakszerű előadást, melynek képanyaga a MABÉOSZ honlapján megtekinthető.

Dr. Homonnay Géza és Kostyál Ferenc fiai édesapjuk Bélyegmúzeumban elhelyezett portréja előtt.

Szakíróként a Nagymánya bélyegek ismert példányairól szóló, a Philatelica 2013/1 számában közölt írást köszönhetjük neki. Azzal a határokon átívelő filatéliai kapcsolatainkra jellemző képpel búcsúzunk tőle, amelyet ott kiállított gyűjteményéről szóló beszélgetés során egy jó szemű, számunkra ismeretlen fotós kapott el Kínában, ahol kedves barátunk a számára nagy örömet jelentő, harmadik FIP aranyérmét nyerte.

China 2019 World Stamp Show 2019.06.27 Kostyál Ferenc, Szücs Károly és Eli Weber, az izraeli filatéliai szövetség elnöke

A múzeumi megemlékezés délutánján a magyar bélyeggyűjtők nevében ravatalán a Mafitt és a MABÉOSZ közös koszorút helyezett el.

KÖZLEMÉNY

Az Elnökség úgy döntött, hogy Mafitt közgyűlését a koronavírus járvány miatti vis-majorra tekintettel 2020-ban nem hívja össze. Részletek honlapunk híreiben.

A lap a Mafitt tagjainak ingyenes, a remittendát 1.800 forintos önköltségi áron a MABÉOSZ székház cserenapjain értékesítjük.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött, húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar,
és párhuzamosan angol nyelven is (utóbbi 50 alatti példányban.)

Újságunk teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető:

www.mafitt.hu

2014

2015

XXXI. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47.Bélyegmúzeum, Mafitt e-mail: info@mafitt.hu

A Philatelica nyomdai kivitelezéséhez a Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány nyújt támogatást.